ധർമ്മരാജാ

സി. വി. രാമൻ പിള്ള

ധർമ്മരാജാ

സി. വി. രാമൻ പിള്ള

സായാഹ്ന ഫൗണ്ടേഷൻ
തിരുവനന്തപുരം
2017

Dharmarāja
Malayalam novel
by **C. V. Raman Pillai**
First published: 1913

Sayahna's first WIKI/PDF version published: 2017

These electronic versions are released under the provisions of Creative Commons Attribution Share Alike license for free download and usage.

The electronic versions were generated from sources available at WikiSource, futher marked up in LaTeX in a computer running GNU/LINUX operating system. PDF was typeset using XeTeX from TeXLive 2016. The Mediawiki version was generated by TeX4ht from the same LaTeX sources. A cloud based framework namely, ഇതൾ (ITHAL) has been used to process the documents and generate various output formats.

The base font used was traditional script of Rachana, contributed by KH Hussain, *et al.*, and maintained by Swathanthra Malayalam Computing. The font used for Latin script was TeX Gyre Pagella developed by GUST, the Polish TeX Users Group.

Sayahna Foundation
(Sayahna Open Access Publishing, incorporated as a Non-Profit Company under Section 8, Companies Act 2013, India)
JWRA 34, Jagathy, Trivandrum, India 695014
URL: http://www.sayahna.org

ഗ്രന്ഥകാരന്റെ മുഖവുര

മാർത്താണ്ഡവർമ്മ എന്ന ആഖ്യായിക എഴുതിയ അപരാധത്തിന്, എന്റെ അനന്തരപരമ്പരകളായ യുവാക്കന്മാർ ഒരു ശിക്ഷ എന്നപോലെ, ചില അപേക്ഷകൾ കൊണ്ടു് എന്നെ അത്യധികം അസഹ്യപ്പെടുത്തി. സർവ്വകലാശാലയിലെ മാതൃസ്ഥാനൈക്യംകൊണ്ടു് സഹോദരാവകാശസ്ഥരായ ഈ ഉപദ്രവികളിൽ ചിലർ രണ്ടാമതായി ഒരു ആഖ്യായികകൂടി എഴുതിയേതീരൂ എന്നു് നിർബന്ധശാഠ്യം തുടങ്ങി. അവരുടെ നിത്യോത്സാഹം പ്രാരബ്ധവലയിതമായ എന്റെ വൃദ്ധതന്ത്രിയെ ഇളക്കി. ആ യുവോത്സാഹത്തിന്റെ അക്ഷീണപ്രേരണയുടെ ഫലമായി ഈ ‘ധർമ്മരാജാ’ എന്ന ആഖ്യായികയും പുറപ്പെട്ടു. ഇതിൽ വല്ല ആസ്വാദ്യതയോ, അനാസ്വാദ്യതയോ ഉണ്ടെങ്കിൽ അതിലേക്കുള്ള സംഭാവനയെ മുൻപറഞ്ഞ ഉപദ്രവകർത്താക്കന്മാരിൽ നായകോപനായകന്മാരായുള്ള രാജശ്രീ എ. ഗോപാലമേനോൻ എം. എ. അവർകൾക്കും, സാഹിത്യകുശലൻ രാജശ്രീ സി. എസ്. സുബ്രഹ്മണ്യൻ പോറ്റി ബി. എ. അവർകൾക്കും, മലയാളഭാഷയിൽ എം. എ. ബിരുദകാംക്ഷിയായ രാജശ്രീ എ. ശങ്കരപ്പിള്ള ബി. എ. അവർകൾക്കും ദത്തം ചെയ്തുകൊള്ളുന്നതിനു് ഇതിനാൽ സമ്മതിദാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

തിരുവിതാംകൂർ രാജഭക്തന്മാരിലും രാജ്യക്ഷേമകാംക്ഷികളിലും വച്ചു് പ്രഥമഗണനീയനും പ്രജാകുലോത്തംസവുമായുള്ള ശ്രീമാൻ രാജാ കേശവദാസ് ദിവാൻജി അവർകളുടെ ജീവിതസംക്ഷേപമായ ഒരു പുരാവൃത്തനിർമ്മിതിയ്ക്കാണ് എന്റെ യുവസഹൃദയോപദ്രവികൾ എന്നെ ഉദ്യോഗിപ്പിച്ചതു്. എന്നാൽ കഥയുടെ ആസ്വാദ്യതയും ആ മഹാനുഭാവന്റെ ജീവിതസംഭവങ്ങളുടെ പൂർണ്ണതയും ഏകീഭവിപ്പിച്ചു് ഒരു ഒറ്റ ആഖ്യായികാ ഗ്രന്ഥത്തെ നിർമ്മിക്കുന്നതു് അത്യധ്വാനമെന്നു തോന്നുകയാൽ, ആ മഹജ്ജീവിതകഥയെ മൂന്നായി ഭാഗിച്ചു് പ്രഥമഭാഗത്തെ ഈ ‘ധർമ്മരാജാ’ എന്ന ആഖ്യായികയിൽ കഴിയുന്നതു സംഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. രാജാ കേശവദാസ് എന്ന മഹാനുഭാവന്റെ ജീവചരിത്രസംഭവങ്ങളുടെ ഗ്രഹണം, ആ മന്ത്രിമണ്ഡലദിവാകരന്റെ സ്വന്തവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രധാനഭാര്യയുടെ വകയും ആയ തറവാടുകളോടു് എനിക്കു് ജനനകാലം മുതൽക്കുള്ള ഗാഢപരിചയത്തിനിടയിൽ സമ്പാദിതമായിട്ടുള്ളതാണ്. അഭിജ്ഞന്മാരും പക്വവയസ്കന്മാരും ആയുള്ള ആ തറവാടുകളിലെ അംഗങ്ങളിൽ നിന്നു് ഐതിഹ്യരൂപത്തിലും മറ്റും കിട്ടീട്ടുള്ള വൃത്താന്ത

ങ്ങളെയാണ് ഈ കഥാരചനയിലേക്ക് പ്രയുക്തമാക്കീട്ടുള്ളത്. കഥാപുരുഷനായ രാജാ കേശവദാസ് മന്ത്രി മഹാനുഭാവന്റെ ശേഷക്കാരനും അഭ്യസ്തയോഗ്യനും ധർമ്മപരന്മാരിൽ വരിഷ്ഠനുമായ മ. രാ. രാ. കെ. പത്മനാഭൻ തമ്പി ബി. എ., ബി. എൽ. (തഹശീൽദാർ) അവർകളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുജൻ എഡിൻബറൊ സർവ്വകലാശാലയിലെ വൈദ്യശാസ്ത്രകലാംഗത്തിൽ പ്രശസ്ത വിജയിയായ ഡാക്ടർ രാജശ്രീ കെ. രാമൻ തമ്പി അവർകളും ഈ ചരിത്രവിഷയത്തിൽ എനിക്കുള്ള എന്റെ സാക്ഷ്യത്തിന്റെ വിശ്വാസ്യതയ്ക്ക് ഉത്തമ സാക്ഷികളാകുന്നു.

ഈ കഥാഗാത്രം എന്റെ സൃഷ്ടി എങ്കിലും, ജനകൗതുകാകർഷണത്തിനുള്ള അതിന്റെ വസ്ത്രാഭരണാദ്യലങ്കാരസംഘടനകളെ തിരുവനന്തപുരം രാജകീയകോളേജിലെ മലയാള പണ്ഡിതരായിരുന്ന രാജശ്രീ കെ. ആർ. കൃഷ്ണപിള്ള ബി. എ. അവർകളും ഇപ്പോഴത്തെ പണ്ഡിതരായ രാജശ്രീ എ. കൃഷ്ണ പിഷാരടി അവർകളും സുഹൃത്സഹായരൂപമായി പരിശോധിച്ച് സ്വരൂപണംചെയ്തിട്ടുള്ളവയാണ്. അതുകളിലെ അഭിരാമത ആ ഭാഷാദൃഢജ്ഞന്മാർക്ക് ഇദംപ്രഥമമായി ഒരു അഭിമാന്യതയേയോ ഖ്യാതിയേയോ നൽകേണ്ടതില്ല. അരമ്യാംശങ്ങൾക്കു ശിക്ഷാർഹൻ ഗ്രന്ഥകർത്താവു തന്നെ. ആ രണ്ടു പണ്ഡിതന്മാരുടെയും വിലയേറിയ സഹകരണത്തിനുള്ള എന്റെ അഭിനന്ദനത്തെ യഥാകൃത്യം ഞാൻ പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

കഴിഞ്ഞ കൊല്ലത്തിൽ ശരീരാസ്വാസ്ഥ്യചികിത്സയ്ക്കായി ഗവൺമെന്റിൽ നിന്നും സകരുണം അനുവദിച്ച ആറര മാസത്തെ സാവകാശലബ്ധിയിൽ ഈ ഗ്രന്ഥരചന നിവർത്തിപ്പാൻ സംഗതിയായതിനാൽ, ആ മഹാകരുണാദാനത്തിന് എന്റെ ഹൃദയംഗമമായുള്ള കൃതജ്ഞതയെ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ സവിനയം പ്രകടിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

1

> “ധീരനായുള്ള കുമാരനും മെല്ലവേ
> ചാരുസരോജനേത്രൻപദാംഭോരുഹം
> മാനസതാരിലുറപ്പിച്ചു ഭക്തനാ-
> യാനന്ദമോടേ നടന്നുതുടങ്ങിനാൻ.”

ശ്രീ വീരമാർത്താണ്ഡവർമ്മ കുലശേഖരപ്പെരുമാൾ മഹാരാജാവ് തിരുവിതാംകോട്ട് സംസ്ഥാനവിസ്തൃതിയെ വർദ്ധിപ്പിച്ച് രാജ്യഭരണംചെയ്യുന്നകാലത്ത്, നവമായി സമ്പാദിക്കപ്പെട്ട ചങ്ങനാശ്ശേരി മുതലായ പ്രദേശങ്ങളിലെ പ്രജാസംഘങ്ങൾക്കിടയിൽ ചില അന്തശ്ഛിദ്രങ്ങളും രാജദ്രോഹോദ്യമലക്ഷ്യങ്ങളായ കലാപങ്ങളും സംഭവിക്കുന്നു. പാണ്ഡ്യദേശീയന്മാരായ ചില പാളയത്തലവന്മാർ 927-ൽ കൗശലവിശ്രുതനായ രാമയ്യൻദളവയാൽ അമർത്തപ്പെട്ടുവെങ്കിലും, ‘ദുഷ്ട് കിടക്കെ വരട്ടപ്പെട്ട’ വ്രണം പോലെ വീണ്ടും തിരുവിതാംകൂറിൽ സംക്രമിപ്പാനുള്ള ദുർമ്മേദസ്സമുച്ചയലാഞ്ഛനങ്ങളെ കാട്ടിത്തുടങ്ങുന്നു. സിംഹപരാക്രമനായ ഹൈദരാലിഖാൻ ബഹദൂർ മൈസൂർ രാജാവിന്റെ പദാതികൾ ചരിത്രവിശ്രുതരണശൂരനായ വെങ്കിട്ടറായ് സേനാധിപന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ മധുരപട്ടണത്തിന്റെ ഉത്തരപ്രദേശങ്ങളെ നിരോധിച്ചിരിക്കുകയാൽ ആ അല്പായുഷ്പ്രഭാവത്തിന്റെ അത്രദൂരത്തുള്ള ആവിർഭാവവും രക്തവർഷസൂചകമായ കൊള്ളിമീനെന്നപോലെ ഒരു മഹാവിഭ്രാന്തിയെ വ്യാപരിപ്പിക്കുന്നു. ഈ ആപത്തുകളുടെ നിവാരണത്തിനായി മഹാരാജാവ് തന്റെ അക്ഷൗഹിണീബഹുലത്തെ ഭാഗിച്ച് രാജ്യത്തിൽ സഹ്യപർവതനിരയോടും സമുദ്രതീരത്തോടും ചേർന്ന ദേശങ്ങളിലും ഉത്തരപര്യന്തങ്ങളിലും പാളയങ്ങളുറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. രാജ്യത്തിലെ പ്രഭുശക്തിയെ ഇതിന്മണ്ണം വിനിയോഗിച്ചതിനു പുറമെ വിദേശീയരിപുക്കളുടെ പ്രസ്ഥാനത്തെ തന്ത്രമാർഗ്ഗേണ നിരോധിക്കുന്നതിന്, ആർക്കാട്ടുനബാബ്, ഇംഗ്ലീഷ് ഈസ്റ്റിൻഡ്യാക്കമ്പനി മുതലായ മഹച്ഛക്തികളുടെ ആസ്ഥാനങ്ങളിലേക്ക് മഹാരാജാവ് അത്യന്തവിശ്വസ്തനും കാര്യവിദഗ്ദ്ധനുമായ ഒരു സ്ഥാനാപതിയെ ഗൂഢമായി നിയോഗിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

രാജ്യകാര്യങ്ങളുടെ ഏവംവിധങ്ങളായ സ്ഥിതിഗതികൾക്കിടയിലാണ് ഈ വിഷ്ടം ഭാദ്ധ്യായത്തിലെ സംഭവങ്ങൾ നടന്നതു്. ദക്ഷിണതിരുവിതാംകൂർകാരായ ജനങ്ങൾ 'ആപദി ഭജന്തി' ന്യായത്തെ അനുസരിച്ച് കൊല്ലം 929-ലെ ശിവരാത്രിവ്രതത്തെ പ്രത്യേക ശ്രദ്ധയോടും, ശിവപുരാണപ്രോക്തമായുള്ള മാർഗ്ഗത്തെ കൃത്യമായി അനുസരിച്ചും, അനുഷ്ഠിക്കുന്നു. സാമാന്യേന ആബാലവൃദ്ധം ഉപവാസം അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ആ ദിവസത്തിൽ പുരാതനത്വം, പ്രഭുത്വം, ധനസമൃദ്ധി എന്നിവകൊണ്ടു് അനേകശതവർഷങ്ങളായി, കിരീടധാരണക്രിയകൂടാതെ, രാജാധികാരത്തെ നടത്തിവന്നിരുന്ന ഒരു പ്രഭുകുടുംബത്തിലെ പരിചാരകനായ ഒരു ബാലൻമാത്രം വ്രതലംഘകനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. സ്വകുടുംബത്തെ വർജ്ജിച്ച്, അനന്യശരണനായി ഐശ്വര്യോൽകർഷദീക്ഷിതനായി, ആ ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ച ബാലൻ അതിന്റെ നാഥനായ മഹാപ്രഭുവിനെ രായസക്കാരനായി സേവിക്കുന്നതിന് ഉപയോഗപ്പെട്ടുപോന്നതിനാൽ കുടുംബാംഗങ്ങൾക്കും കേവലം ഭൃത്യൻമാർക്കും ഇടയിൽ, അങ്ങുമിങ്ങും ചേരാത്ത ഒരു മൂന്നാംകൂറ്റുകാരനായി, ആ രണ്ടു് വർഗ്ഗക്കാരുടെയും അസൂയാപാത്രമായി അവിടെ പാർത്തുവന്നിരുന്നു. ശത്രുജയത്തിന് ഉപയുക്തമായിട്ടുള്ളതു് ആരോഗ്യപൂർണ്ണമായ കായംതന്നെ എന്നുള്ള സിദ്ധാന്തത്താലായിരിക്കാം, ബാലൻ ആ രാത്രിയിലും പാചക ശാലയുടെ മുൻപിലുള്ളതളത്തിൽ നിയമപ്രകാരം അത്താഴത്തിന് ഇരുപ്പുപിടിച്ചു. ആ തക്കത്തെ കളയാതെ ചില ഭൃത്യനാരദന്മാർ ജവത്തിൽ ഗൃഹനായികയുടെ അന്തികം പ്രാപിച്ച് ഐശ്വര്യനാശകമായ ആ ദുർവൃത്താർശനസങ്കടത്തെ ധരിപ്പിച്ചു. സ്വന്തം കോട്ടയ്ക്കകത്തുള്ള ജലാശയത്തിൽ പ്രഥമമായും, കസവുചേല, ആഭരണസഞ്ചയം, സിന്ദൂരാദ്യലങ്കാരങ്ങൾ എന്നിവകളിൽ ആവർത്തിച്ചും മജ്ജനം കഴിച്ച്, സ്വന്തം അന്തിമാളമ്മൻകോവിലിലെ ശിവസന്നിധിയിൽ രണ്ടാം യാമപൂജയ്ക്കു് ദർശനംചെയ്‌വാനായി ചമയം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രഭുകുടുംബിനി, ഔദ്ധത്യംകൊണ്ടു് പാഷണ്ഡതയെ അവലംബിച്ചിരിക്കുന്ന ബാലന്റെ ദുരാചാരത്തിനെ ശിക്ഷിപ്പാൻ, താൻതന്നെ അവനെ ഊട്ടിക്കളയാമെന്ന് നിശ്ചയിച്ച്, ഇരുന്നിരുന്ന മഞ്ചവും തന്റെ പാദഭാരം ഏൽക്കുന്ന തളങ്ങളും തകർന്നുപോകാതെയും, എന്നാൽ പ്രഭുമഹിമചേഷ്ടകൾക്കു് ലോപം വരാതെയും, കഥകളിവേഷക്കാർ അണിയറയിൽനിന്ന് അരങ്ങത്തേക്കു പുറപ്പെടുമ്പോഴുള്ള ചലങ്കധ്വനിക്കുതുല്യമായ ആഭരണധ്വാനങ്ങളോടുകൂടിയും, അവർ 'ഗണ്ഡദ്വിപപ്രൗഢമന്ദ' ഗമനം തുടങ്ങി. ബാലൻ ഇരിപ്പു പിടിച്ചിരുന്ന തളത്തിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, കർണ്ണേജപന്മാരുടെ പ്രേരണയെന്നിയേ, ബാലന്റെ അപരാധത്തെ കണ്ടതുപോലുള്ള നാട്യപുഷ്ടിയോടുകൂടി ആ ഭവനൈശ്വര്യസംവർദ്ധിനി അവലോകനാശ്ചര്യവട്ടങ്ങളെ അഭിനയിച്ചു. ഭൃത്യന്മാർ തങ്ങൾക്കു മോദകരമായുള്ള അനന്തരചൊല്ലിയാട്ടത്തെ ദർശനംചെയ്‌വാൻ ഹർഷത്തോടുകൂടി നടന്മാർക്കു് ആവശ്യമുള്ള രംഗസ്ഥലമൊഴിച്ചിട്ടു്, വട്ടത്തിൽ നിലകൊണ്ടു. മാംസഗോപുരശരീരിണിയായ പ്രഭ്വി വിളമ്പുസാഹസംകൊണ്ടു് വിയർത്തും തളർന്നും ചമഞ്ഞു് ഗൃഹനായകനായ മന്മഥന് രതിയായി വർത്തിക്കുന്നതിനിടയിൽ പ്രണയകലഹനൃത്തങ്ങൾ കൊണ്ടു് ചില അവസരങ്ങളിൽ അദ്ദേഹത്തെ രമിപ്പിക്കേണ്ടി വന്നിട്ടുണ്ടു്. അങ്ങനെയുള്ള സന്ദർഭങ്ങളിൽ മാത്രം ക്ഷീണമെന്നുള്ള അവസ്ഥയെ പരിചയിച്ചിട്ടുള്ള തന്റെ

മൃദുഗാത്രത്തെ തളർത്തിയ ബാലനോട്ട് കുപിതയായി, അവന്റെ ഉദരഗഹ്വരാഗാധതയെ, ഭർത്തൃധനത്തെ സംരക്ഷിപ്പാനുള്ള കാംക്ഷാധിക്യംകൊണ്ടെന്ന് നീതീകരിക്കാമെങ്കിലും, ബീഭത്സമായും അതിനിഷ്ഠുരണമായും അപഹസിച്ചു. അനന്തരം, “കുറുക്കഞ്ഞെരിയെ വേല ചെയ്താൽ വയറുനിറയെ ചോർ” എന്ന് വിദഗ്ദ്ധനായ അഭിഭാഷകന്റെ നിലയിൽ ബാലൻ മുഷ്ടിവാദം വാദിച്ചതും, “പത്തായപ്പടി ചെലുത്താനക്കൊണ്ട് മാമമ്മാര് ഏലാപ്പടി നേടി വച്ചിരിക്കണമപ്പീ! അല്ലാണ്ട് പിറുപിറുത്താല്, കുമ്പീലെ നോവാറമാട്ടാര്” എന്ന് പ്രഭ്വി ദൈവത്തെ മറന്ന് ബാലന്റെ ദാരിദ്ര്യസ്ഥിതിയെ മാത്രക്കണക്കിനുള്ള വിരാമങ്ങളോടുകൂടി അപഹസിച്ചതും, ആ ഭത്സനവാക്ശൂലങ്ങൾ ക്ഷുൽപീഡിതനായ ബാലനിൽ തറച്ച്, ഇതുപോലെതന്നെ ഒരു ശാസന തനിക്ക് ഇതിന് മുമ്പൊരിക്കൽ കിട്ടിയിരുന്നതിന്റെ സ്മരണയെ അവനിൽ ഉണർത്തുകയാൽ, അവന്റെ മുഖത്ത് ലജ്ജോഷ്മാവിന്റെ ലക്ഷ്യമായി സ്വേദബിന്ദുക്കൾ സ്ഫുരിച്ചതും, അവന്റെ ഉള്ളിൽ തിളച്ച പ്രതിക്രിയാകാംക്ഷ ആത്മദമന ശക്തിയെ പരാജിതമാക്കി, “പെണ്ണരശുനാട്ടിൽ ‘പെൺപടതിന്നു ചത്തു; ആൺപട അലന്നു ചത്തു’ പിന്നെങ്ങിനെ നോവാറുവാര്?” എന്ന് ആ പ്രഭ്വി തന്റെ ഭർത്താവിന്റെമേൽ നടത്തുന്നതായി കുപ്രസിദ്ധിയുള്ള അധികാരധുരന്ധരതയെ അവനെക്കൊണ്ട് അവരുടെ സ്വരത്തിലും ഭാഷാരീതിയിലും പ്രത്യപഹസിപ്പിച്ചതും; അടുക്കളവാതിൽപടിയിൽ നിന്നിരുന്ന പ്രഭ്വി ആഭരണാദികളുടെ താളസാഹായ്യത്തോടുകൂടി മുമ്പോട്ടു കുതിച്ച് താൻ വഹിച്ചിരുന്ന തവി (കയിൽ) കൊണ്ട് ബാലന്റെ മൂർദ്ധാവിൽ പ്രഹരിച്ചതും, അവരുടെ അസാമാന്യമാംസപുഷ്ടിയോടുകൂടിയ കരത്തിന്റെ ഘനത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ള ഊക്കോടുകൂടി പ്രഹരം പതിക്കയാൽ, തവിയുടെ മൂർച്ചയുള്ള വക്കുകൊണ്ട് ബാലന്റെ മൂർദ്ധാവിൽ മുറിവേറ്റ് രക്തപ്രവാഹം തുടങ്ങിയതും എല്ലാം ഒരു ഇടശ്ലോകംകൊണ്ടെന്നപോലെ ഏതാനം നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ കഴിഞ്ഞു. ബാലൻ വെട്ടുകൊണ്ട ക്ഷണത്തിൽ ഉച്ചസ്ഥനായ രുധിരന്റെ ചെങ്കനൽപ്രഭ ചിതറുന്ന മുഖത്തോടുകൂടി എഴുന്നേറ്റു. അവന്റെ ഉള്ളിൽ അങ്കുരിച്ച പരിതാപലജ്ജാഭാരങ്ങൾ ഇതരമനോവികാരങ്ങളെ പാടെ പ്രതിസ്തംഭിപ്പിച്ചു. അപരാധിനിയായ പ്രഭ്വി തന്റെ കുലമര്യാദയേയും, ആശ്രമധർമ്മത്തേയും, ബാലന്റെ അനന്യഗതികത്വത്തേയും മറന്ന് പൈശാചികമായ കോപാവേശംകൊണ്ട് തുള്ളി ദുർഭാഷണങ്ങളാൽ അവനെ അഭിഷേചനംചെയ്തു. പ്രഭ്വിയുടെ ഈ കഠിനകൃത്യവും വലിയവായാലുള്ള രോഷാട്ടഹസങ്ങളും വെളിപാടുകളും ദുർദ്ദേവതാനൃത്തങ്ങളും കണ്ടും കേട്ടും, ഭൃത്യന്മാർക്ക് ഇടയിൽ സന്ദർഭവിസ്മൃതിതന്നെ സംഭവിച്ചുപോയി എങ്കിലും ഉദരംഭരികളായ ആ സാധുക്കൾ തങ്ങളുടെ ഗൃഹനായികയുടെ ക്രിയകളിൽ സഹൃദയത്വം അഭിനയിച്ചു. “ഈ എമ്പോക്കിമൂതേവീടെ പേച്ചിൻ കേപ്പോര് വരുമ്പം പാത്തോളിൻ ഏഴിയപ്പടയ്യോപ്പം തിന്നുമുടിക്കണകൂട്ടം കോങ്കോലാട്ടം നീക്കണാരോ, ഈ ചനിയപ്പിഞ്ചിനെ ചെവിയാലെ തൂക്കി എടുത്ത് മേലേപടപ്പിൽ കൊണ്ട് ചപ്പാണ്ട്?” എന്ന് ഗർജ്ജനംചെയ്ത് പ്രഭ്വി തന്റെ ഇളകിയാട്ടത്തെ അവസാനിപ്പിച്ചു.

തന്നെ ആ ഗൃഹത്തിൽനിന്നും ബഹിഷ്കരിക്കുന്നതിന് പ്രഭ്വി ഇതിന്മണ്ണം തന്റെ ഭൃത്യന്മാരോട് ആജ്ഞാപന അരുളിച്ചെയ്തപ്പോൾ, നിണമണിഞ്ഞുള്ള മുഖത്തോടുകൂടിയ ബാലൻ, മനുഷ്യലോകത്തിലും ബഹുകേസരികളുടെ ജനനം താണനിരകളിലാണ് എന്നുള്ള

പ്രാണിശാസ്ത്രതത്വത്തെ സ്ഥാപിക്കുമാറ്; ജൃംഭിതപ്രാഗത്ഭ്യനായി സമസ്തവിക്രമധാമമായി ആ നായികയ്ക്കും മറ്റും കാണപ്പെട്ടു. മന്ത്രബദ്ധരായ സർപ്പങ്ങളെപ്പോലെ നായികയും ഭൃത്യരും നില്ക്കുന്നതിനിടയിൽ "ആ അടിച്ച കൈ വാഴട്ടെ! ഇന്ന് നിങ്ങൾ എന്റെ തലയിൽ കുളംതോണ്ടി... നാളെയൊരുകാലത്ത് ഇവിടംതന്നെ കുളംകോരിപ്പോകാം. എല്ലാത്തിനും ഈശ്വരൻ സാക്ഷി. എന്തായാലും, ആ തങ്കവായ് ഉപ്പുനീരു കുടിച്ചുപോകും. അന്നു പറയാം ശേഷം," എന്നു ശാന്തതയോടും ഗാംഭീര്യത്തോടും പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ബാലൻ അവിടന്ന് നിഷ്ക്രമിച്ചു. പ്രഭ്വിയുടെ കോപാഗ്നി പശ്ചാത്താപപ്രസ്രവണത്താൽ ശമിപ്പിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ അന്നത്തെ സംഭവം തന്റെ ഭർത്താവുപോലും അറിഞ്ഞുപോകരുതെന്നുള്ള കഠിനശാസനത്തെ ഭൃത്യർക്ക് കൊടുത്തു. അതിനെ ലംഘിച്ചാലുള്ള അനുഭവത്തെ ഊഹിപ്പാൻ ശക്തന്മാരായിരുന്ന ഭൃത്യവർഗ്ഗത്തിൽ ശിക്ഷാഭയംകൊണ്ട് ആ സംഭവത്തിന്റെ സ്മൃതിപോലും മാഞ്ഞുപോയി. എന്നാൽ പ്രഭ്വിയുടെ മനസ്സിനെ മാത്രം അവരുടെ അപരാധം ഒരു അപസ്മാരബാധപോലെ ബഹുകാലം പീഡിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ചാപമുക്തമായ ശരത്തിന്റെ വേഗത്താൽ ബാലൻ, തനിക്ക് ഒരു ഭാഗ്യസോപാനമെന്ന് കരുതി പാർത്തിരുന്ന ഭവനത്തിനു പുറത്തായി. തരുശിഖരങ്ങളിലും ഭൂകുഹരങ്ങളിലും നിദ്രയെ അവലംബിച്ചിരിക്കുന്ന ദശവയസ്കനായ ആ ബാലന് ത്വരിതഗതിക്കിടയിലുണ്ടായ ശ്വാസവേഗം വീണ്ടും ക്രമപ്പെട്ടു. നക്ഷത്രപങ്ക്തികൾ ആകാശത്തിൽ മോഹനതരമായി ശോഭിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും തന്റെ ഗമനത്തെ വിഷമപ്പെടുത്തുന്ന നിബിഡാന്ധകാരത്തോടുകൂടിയ ഒരു വ്യാമോഹം ബാലന്റെ മനസ്സിനും വ്യാപിച്ചു. പുരുഷപദത്തിൽ നിന്ന് പതിതനാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന എന്നൊരവജ്ഞകൊണ്ട് അവന്റെ മാനസോല്ലാസനൈർമ്മല്ല്യങ്ങളും സ്വാശ്രയയബുദ്ധിയും നഷ്ടമായി. എങ്കിലും; സത്യനിഷ്ഠനായ ന്യായാധിപന്റെ നിലയിൽ തന്റെ ആത്മശോധനചെയ്തു, പ്രഭ്വിയുടെ നൃശംസതയെ മറന്ന് തന്റെ കുസൃതികൊണ്ട് അവരെ കോപിപ്പിച്ച ഭാഗം സംഭവത്തെകുറിച്ച് ക്ലേശിച്ചു. വിദ്യാഭ്യസനകാലത്തു വിശപ്പുകൊണ്ടുവലഞ്ഞപ്പോൾ ഭക്ഷണം ലഭിക്കാഞ്ഞു തന്റെ മാതാവോടു ശണ്ഠകൂടി "ഒഴക്കരിക്ക് വഴി തേടിക്കൊണ്ടു വന്നേയ്ക്കാം" എന്നു ശപഥംചെയ്തു പോന്ന ദരിദ്രനായ താൻ അഹങ്കരിച്ചത് വലിയ മൂഢതയും മൂർഖതയും ആയിപ്പോയെന്ന് ബാലന്റെ മനസ്സ് വേദനപ്പെട്ടു. തന്നോടു പ്രത്യേകിച്ചൊരു വാത്സല്യബന്ധമുള്ള ഗുരുനാഥാനുഗ്രഹത്താൽ അഹോരാത്രശാസനോപദേശങ്ങൾമാർഗ്ഗേണ നല്കപ്പെട്ട വിജ്ഞാനം വ്യർത്ഥമായി എന്നു തോന്നി അവന്റെ ലജ്ജയും വ്യഥയും വർദ്ധിച്ചു. ഗർഭാശയത്തിൽ നിശ്ചേഷ്ടപിണ്ഡമായിക്കിടന്ന കാലത്തുതന്നെ ഗർഭച്ഛിദ്രം സംഭവിച്ചുപോയെങ്കിൽ താൻ എത്ര ഭാഗ്യവാനായിരുന്നു എന്നുള്ള പന്ഥാവിലേക്ക് തന്റെ ചിന്തകൾ വ്യതിയാനം ചെയ്തു. ജീവധാരണം നരകജീവിതമെന്നുള്ള ആത്മഗ്രാഹം അവനെ ഗ്രസിച്ചു തുടങ്ങി. തന്റെ പുറകിലായി ഒന്നുരണ്ടുനാഴിക ദൂരത്ത് മുരളുന്ന സമുദ്രത്തെ ശരണംപ്രാപിച്ച് പ്രാപഞ്ചികാരിഷ്ടങ്ങളിൽനിന്ന് മുക്തനാവുകയോ? എന്നാൽ ഭക്ഷണരംഗത്തുനിന്ന് പോരുമ്പോൾ ഈശ്വരങ്കൽ സമർപ്പിച്ച് ഘോഷിച്ച ഭാവിസംഭവങ്ങൾക്ക് താൻ എങ്ങനെ സാക്ഷിയാകും? വിശിഷ്യ, മാതൃസംരക്ഷണമാകുന്ന പ്രഥമർണ്ണമോചനത്തെ നിർവഹിപ്പാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിന് താൻ ബദ്ധനുമല്ലേ?

വിശാലമായ ആകാശമണ്ഡലം അതിന്റെ സഹസ്രകോടി നേത്രങ്ങളാകുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളുടെ സ്ഫുരണംകൊണ്ട് അവന്റെ ഈ തത്വബോധോദയങ്ങളെ അഭിമാനിക്കുന്നതായി ഒരു ദിവ്യസംപ്രഹർഷം ബാലന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ പ്രചരിക്കയാൽ, അവന്റെ ആത്മാവും തിരുവിതാംകൂറിന്റെ ഭാവൈശ്വര്യവും രക്ഷപ്പെട്ടു. ആത്മീയപഥങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചുള്ള ചിന്തകളെ അവസാനിപ്പിച്ചുകൊണ്ട്, സംക്ഷേപമായി അന്നത്തെ പൂർവ്വരംഗസംഭവത്തെക്കുറിച്ച് വീണ്ടും പര്യാലോചനചെയ്ത് തന്റെ ശിരസ്സിൽ ഏറ്റിട്ടുള്ള മുറിവിനു വേണ്ട ചികിത്സയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തെക്കുറിച്ച് വിചാരം തുടങ്ങി. വഴിയരികിലുള്ള രാമച്ചത്തിന്റെ ഇലകൾ പറിച്ച് കരശുചീകരണം സാധിച്ചുകൊണ്ട് അതികരുണയോടുകൂടി ശിരസ്സിലും രക്തം പ്രവഹിച്ചിട്ടുള്ള ഭാഗങ്ങളിലും ഒന്നു സ്പർശിച്ചു. അപ്പോഴുണ്ടായ രക്തസ്പർശംകൊണ്ട്, ബാലന്റെ സകല നാഡികൾക്കും ഒരു പുനർജ്ജൃംഭണം ഉണ്ടായി. ആ വ്രണം എക്കാലത്തും, നവജീവനോടുകൂടി, സ്വദുർഗ്ഗർവശമനത്തിന് ഒരു ശാശ്വതോപദേഷ്ടാവായി, വേദനയെ നല്കിക്കൊണ്ടിരിക്കട്ടെ, എന്ന് വിധിച്ചുകൊണ്ട് തന്റെ ഗമനത്തെ തുടർന്നു.

ഏകദേശം ഒരുനാഴിക ദൂരം നടന്നപ്പോൾ മുൻഭാഗത്ത് ജനബഹളത്തിന്റെ സഞ്ചാരാരവവും കേൾക്കുമാറായി. ആകാശത്തിൽ ധൂമപ്രസരവും, ചെടികളുടെയും വൃക്ഷങ്ങളുടെയും ഇടയിൽക്കൂടി ദീപപ്രഭയും കണ്ടുതുടങ്ങി. തന്റെ യജമാനൻ അടുത്തകാലത്ത് ഗുരുപാദരായി വരിച്ചിരിക്കുന്ന യോഗീശ്വരന്റെ ഭജനസംഘമായിരിക്കാമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി ബാലൻ പാദശബ്ദം അമർത്തി ജനസംഘം കൂടിയിരിക്കുന്നതിന്റെ പ്രാന്തത്തിൽ അടുത്ത്, ചെടികളുടെ ഇടയിൽ തന്റെ ദേഹത്തെ മറച്ചുനിന്നു. തന്റെ നേത്രങ്ങൾക്ക് ആദ്യമായി ഗോചരമായത്, ഗജത്തെപ്പോലെ മന്ദമായി ശിരശ്ചലനം ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന തന്റെ യജമാനൻതന്നെ ആയിരുന്നു. ഈ പ്രഭുവിന്റെ ഏഴടി പൊക്കവും മൂന്നടി മാർവിസ്താരവും സൃഷ്ടിയുടെ ഒരു അതിവിശേഷകകർമ്മമായി അക്കാലത്ത് വിചാരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. അവിദഗ്ധനും അരസികനുമായ ക്ഷുരകനാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിരസ്സിൽ ഊർദ്ധ്വഭാഗത്ത് ധനുരാശിയിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കുടുമ ദൈർഘ്യവും മാർദ്ദവവും കുറഞ്ഞ് ഇടതുഭാഗത്തോട്ടു വിതറിക്കിടക്കുന്നതിനെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നത് സ്വസമുദായമുദ്രകളിലുള്ള പ്രതിപത്തിയെ സാക്ഷീകരിക്കുന്നു. കർണ്ണങ്ങളിൽ രക്തകോഹിനൂർകൾപോലെ ശോഭിക്കുന്ന കുണ്ഡലദ്വന്ദ്വവും കരങ്ങളിൽ മദ്ധ്യാംഗുലികൾ ഒഴികെ മറ്റ് എട്ടിലും പൂർവകാലാംഗുലീയങ്ങളുടെ ഒരു പ്രദർശനമെന്നപോലെ ആ വർഗ്ഗം ആഭരണങ്ങളെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതും, "പോകുന്നിടത്തെല്ലാം പത്തുകാശിന്റെ കരുവ് കൈക്കലിലിരിയ്ക്കണം" എന്നുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാരണവന്മാരുടെ സിദ്ധാന്തത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുകകൊണ്ടു മാത്രമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങൾ ആകൃതിയിലും വർണ്ണത്തിലും തൊണ്ടിപ്പഴത്തോടു സാമ്യം വഹിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, ഗണ്ഡങ്ങളിൽ വളർന്നു കൃഷ്ണചാമരങ്ങളായി തൂങ്ങുന്ന കൃതാക്കൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗാംഭീര്യത്തെ ഒരു ക്രൗര്യരസപ്രചുരിമകൊണ്ട് പുഷ്ടീകരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അതുകളെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരമാർത്ഥസ്വഭാവത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വ്യാജവക്താക്കളായ സ്തുതിപാഠകന്മാരായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ധരിച്ചിരിക്കുന്ന മൂന്നരവീതിയിലുള്ള കട്ടിയും കവിണിയും, ഉദരത്തിന്റെ പരമാർത്ഥപരിമിതിയെ മറികടക്കുന്ന മടക്കുകവിണിയും,

ശരീരത്തിന്റെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭസ്മത്രിപുണ്ഡങ്ങളും, ഏകദേശം ഒരു ഗർദ്ദഭച്ചമട്ടു സ്വർണ്ണം കെട്ടിയിട്ടുള്ളതും ഓരോ മണിക്കും ഒരു നാരങ്ങയോളം മുഴപ്പുള്ളതും ആയ രുദ്രാക്ഷമാലയും, 'പെരുമയ്ക്കുടയാളും' എന്ന്, ശ്രീകൃഷ്ണൻ, ആകാശം, പർവ്വതം, സമുദ്രം, ഗജം എന്നിവകളെ ദൃഷ്ടാന്തമാക്കി അദ്ദേഹം ഘോഷിക്കുമാറുള്ള ഗജമേചകവർണ്ണത്തെ കഴിയുന്നത്ര ഗോപനംചെയ്തിരുന്നു.

പ്രഭുവിന്റെ സ്വഭാവമാർദ്ദവം അറിഞ്ഞിരുന്ന ബാലന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുൻപിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന് ലവലേശവും അധൈര്യം ഇല്ലാതിരുന്നുവെങ്കിലും, നാഞ്ചിനാട്ടുപിള്ളമാർ, ശൈവന്മാരായ സ്ഥാനികന്മാർ, പ്രഭുവിന്റെ വർഗ്ഗ്യന്മാരായ നായർപ്രമാണികൾ ആദിയായി ഏകദേശം പത്തുനാന്നൂറോളം ജനങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ ചുറ്റിനില്ക്കുന്നതു കാണുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപാന്തപ്രവേശനത്തെ അവൻ ആ ഘട്ടത്തിൽ കാംക്ഷിച്ചില്ല. രാജ്യത്തിന് 'ആപച്ശ്ശുലം' കണ്ടിരിക്കുന്ന ആ കാലത്തു്; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭവനംവക പ്രാചീനപാളയവും പടനിലവുമായ ആ മൈതാനത്തെ, മതസംബന്ധമായ ഒരാഘോഷത്തിനാകട്ടെ, അനുവദിച്ചതു് പ്രഭുവിന്റെ സ്വാഭാവസ്ഥിതികൾക്ക് ഒരാശ്ചര്യസംഭവമായി ബാലനുതോന്നി. ബാലൻ ആ സ്ഥലത്തെയും അവിടെ തന്റെ യജമാനന്റെ ഭവനസ്മാരകമായി നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കല്ലുമണ്ഡപത്തെയും സംബന്ധിച്ച് ഓരോ ഐതിഹ്യങ്ങൾ ആ ഭവനത്തിൽ തന്റെ സഹചാരികളായുള്ള വൃദ്ധന്മാരിൽനിന്നും കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നതേയുള്ളു. ഷോഡശസ്ഥൂണങ്ങളോടും വിചിത്രവിഗ്രഹവേലകളോടും വെൺമാടമായി പണിചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കല്ലുമണ്ഡപത്തെ നോക്കിയപ്പോൾ, അതു് തൽക്കാലം ഒരു യോഗീശ്വരവസതിക്ക് യോഗ്യമാക്കിതീർക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എങ്കിലും, ജീവരക്ഷോപയുക്തങ്ങളായ ബഹുവിധം ആയുധങ്ങളേയും വിവിധമുഖന്മാരായ കിങ്കരന്മാരേയും അതിനകത്തു് കാണുകയാൽ, അതിന്റെ നിർമ്മാണാവശ്യത്തെത്തന്നെ ആ മണ്ഡപം അപ്പോഴും നിറവേറ്റുന്നതായി ബാലൻ അനുമിച്ചു. മണ്ഡപത്തിന്റെ പിൻഭാഗത്തുള്ള ഭൂമിയിൽ തിമിർത്ത ഗാത്രങ്ങളോടുകൂടിയ അശ്വം, വൃഷഭം, ഗർദ്ദഭം ... മുതലായ മൃഗങ്ങളെ നിർത്തീട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

മണ്ഡപത്തിന്റെ പുരോഭാഗം അവർണ്ണനീയമായുള്ള സാന്നിദ്ധ്യത്തോടുകൂടി പ്രശോഭിക്കുന്നു. ആ വെളിപ്രദേശത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ പൂർവ്വദക്ഷിണപശ്ചിമോത്തരഭാഗങ്ങളിൽ അഗ്നികുണ്ഡങ്ങൾ വളർത്തിയിരിക്കുന്നു. ജടാഭാരം, കാഷായാംബരം, യോഗവേഷ്ടി, യോഗദണ്ഡം ഇത്യാദി ധരിച്ചിട്ടുള്ള ചില ശിഷ്യപ്രധാനന്മാർ ഈ കുണ്ഡങ്ങളിൽ ബഹുവിധപദാർത്ഥങ്ങൾ അർപ്പിച്ച് അക്ഷയജ്വാലയോടുകൂടി അഗ്നിയെ പോഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആ ചതുഷ്കുണ്ഡങ്ങങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ അതുകളുടെ തേജഃപുഞ്ജം മൂർത്തീഭവിച്ചതുപോലെ ഒരു ജ്യോതിഷ്മാൻ, ആശാപാശവിനിർമ്മുക്തനും സർവവാസനാവർജ്ജിതനും വർത്തമാനനിവൃത്തനും തമോഹങ്കാരവിരഹിതനും എന്നുള്ള നിലയിൽ ഭദ്രപീഠത്തിന്മേൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. വാമാംഗുഷ്ഠാഗ്രത്തെ ഊന്നി മടക്കിവെച്ചിട്ടുള്ള പാദത്തിന്റെ ഊരുവിന്മേൽ ദക്ഷിണപാദവും അതിന്മേൽ വാമഹസ്തവും ജ്ഞാനമുദ്രയോടുകൂടി ദക്ഷിണഹസ്തവും സ്ഥാപിച്ച്, നമ്രമുഖനായി, നാഭിയെ ലക്ഷ്യമാക്കിയുള്ള സ്ഥിരവീക്ഷണത്തോടുകൂടി, ശ്രോണിപ്രവേശംകൊണ്ടു് പീഠസ്പർശംചെയ്യാതെ, കേവലം കാഷ്ഠശരീരനായി ഒരു വിഷമ

യോഗാസനത്തെ അവലംബിച്ചിരിക്കുന്ന, ആ പുരുഷനെ കണ്ടപ്പോൾ അവിടെ സന്നിഹിതരായുള്ള മറ്റു ബഹുജനങ്ങളെപ്പോലെ ബാലനും താൻ അറിയാതെ ബദ്ധാഞ്ജലിയായ് ഭവിക്കുന്നു. സതീദഹനാനന്തരം സാക്ഷാൽ വാമദേവൻ അനുഷ്ഠിച്ച ദീർഘയോഗത്തിന്റെ രൗദ്രപ്രഭ ഈ യോഗീശ്വരനിൽ പൂർണ്ണമായി പകർന്ന് കാണപ്പെടുന്നു. ബ്രാഹ്മം, ആർഷം, ക്ഷാത്രം എന്നീ ധർമ്മങ്ങൾ സ്ഫുടമായി സ്ഫുരിക്കുന്ന ആ ആകാരം അതുകളുടെ സംഗമമാഹാത്മ്യംകൊണ്ട് ത്രിവേണീമാഹാത്മ്യത്തെയും അധഃകരിക്കുന്നു. അതാ ധ്യാനത്തിൽനിന്നും വിരമിച്ച ആ ദാന്തത്മാവിന്റെ നേത്രങ്ങൾ വജ്രസ്ഫുരണങ്ങളോടുകൂടി ശോഭിച്ച് അഗ്നികുണ്ഡങ്ങളിലെ പ്രഭയെ ധൂസരമാക്കുന്നു. അന്തർഭാഗത്തിലേക്ക് അത്യഗാധതയേയും, ബഹിർഭാഗത്തിലേക്ക് അതിദൂരവീക്ഷണശക്തിയേയും പ്രത്യക്ഷമാക്കി നീലരക്തസമ്മിശ്രദ്യുതികളെ വിതറുന്ന ആ നേത്രങ്ങൾ, ആ പുരുഷനിൽ വാമദേവത്വവും കാമദേവത്വവും കാലധർമ്മാനുസാരമായി കൃത്രിമസങ്കലനംചെയ്തിരിക്കുന്നതിന്റെ സുവ്യക്തസൂചകങ്ങളായി വിളങ്ങുന്നു. സൗന്ദര്യാദിലക്ഷണങ്ങൾ സങ്കല്പവേലാവിലംഘികളായി വിലസുന്ന ആ ശരീരം കലികാലത്തെ നവമനോധർമ്മങ്ങളിൽ പരിചയിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു നവവിധാതാവിനാൽത്തന്നെ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടിരിക്കണം. ഉഗ്രതയും ശാന്തതയും തങ്ങളിൽ മത്സരം കലർന്ന് കളിയാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ മുഖത്തിലെ അനുക്ഷണചേഷ്ടാഭേദങ്ങൾ പ്രേക്ഷകന്മാർക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവഗ്രഹണം ദുഷ്പ്രാപമാക്കുന്നു. ക്ഷത്രിയാന്തകനായ ഭാർഗ്ഗവരാമന്റെ ഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടിയ ശിരശ്ചലനങ്ങൾചെയ്തു് അനുവാദസൂചകങ്ങൾ അരുളുന്ന ആ മഹാനുഭാവൻ ക്ഷത്രിയകുലസംരക്ഷകനായ രഘുരാമബാലന്റെ ശാന്തമൃദുലസ്വരത്തിലാണ് വാചാകല്പനകൾ നൽകുന്നത്. സരസ്വതീകരലസത്തായ വീണയുടെ ചേതോഹാരിത്വത്തോട് കൂടിയ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വചസ്സുകൾ സകലചരാചരങ്ങളേയും വശീകരിക്കുന്നു. പാദങ്ങളിൽ വീണ് തൊഴുന്ന ഭക്തന്മാരെ നിസ്സീമമായ നാട്യകലാവൈദഗ്ധ്യത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം സസ്മേരം കടാക്ഷം ചെയ്തനുഗ്രഹിക്കുന്നു. സംഭാവനയായി സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളെ നട്ടുവേഷധാരികളായ ചില കാര്യസ്ഥന്മാർ ഭണ്ഡാരത്തിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്നതിനെ സ്വധർമ്മവിലോപമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരവിക്ഷേപങ്ങൾകൊണ്ട് നിരോധിക്കുന്നതിൽ എത്ര ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങൾ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു?

യോഗീശ്വരൻ, അന്നത്തെ യോഗസമാധിയും ഉപഹാരസ്വീകരണവും അവസാനിച്ചപ്പോൾ, ധ്യാനപരിശ്രമംകൊണ്ടുള്ള അലസതയെ സ്ഫുരിപ്പിക്കുന്നതായ അധരങ്ങളെ വിടുർത്തി ചില ആജ്ഞകളെ അരുളിച്ചെയ്യുന്നു. അതുകളെ ചെവിക്കൊള്ളുന്നതിനായി ജനസംഘങ്ങൾ അഗ്നികുണ്ഡങ്ങളോട് അണഞ്ഞു് ഒരു ജനവലയാകാരമായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. എന്തോ വിശേഷമായ ഒരു ദ്രവ്യം കുണ്ഡങ്ങളിൽ അർപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. കുണ്ഡങ്ങളിൽനിന്നെഴുന്ന ധൂമം ചുറ്റും വ്യാപിച്ച് ഭക്തതതിയെ പരമാനന്ദാധീനരാക്കുന്നു. ധൂമത്തിന്റെ വിശേഷഗന്ധം ബാലന്റെ അപക്വമായും, ആ രാത്രിയിലെ ശ്രമങ്ങൾകൊണ്ട് ക്ഷീണമായുമുള്ള സ്നായുക്കളെത്തളർത്തി ബുദ്ധിയെ മന്ദിപ്പിക്കുന്നു; ഭൂസ്പർശം വെടിഞ്ഞു് ശരീരം ആകാശസഞ്ചാരവും ആരംഭിച്ചതുപോലുള്ള ഒരു ഭ്രമത്തെ ഉദിപ്പിക്കുന്നു; മൈതാനവും മണ്ഡപവും യോഗീശ്വരനും ഭക്തന്മാരും സ്വകീയരൂപങ്ങളെ ത്യജിച്ച് കാനൽജലമായതുപോലെ തോന്നിക്കുന്നു; ബ്രഹ്മാണ്ഡഭ്രമണത്തിനിടയിൽ സ്വശരീരം ശിഥിലീകരിപ്പെട്ടു്

പരമാണുക്കളായിത്തീർന്നതുപോലെയും, അനശ്വരമായ ആത്മാവ് അനന്തമായി സ്വച്ഛന്ദ സഞ്ചാരം ചെയ്യുന്നതുപോലെയും ഒരാത്മാനുഭൂതി അവന് സഞ്ജാതമാകുന്നു.

ഇങ്ങനെയുള്ള മനോവികാരങ്ങൾക്കധീനനായി ബാലൻ സംഭ്രമിക്കുന്നതിനിടയിൽ ഡോലക്ക്, സാരന്ദ മുതലായ സംഗീതമഗ്രികകളോടുകൂടി യോഗീശ്വരൻ ഒരു ശിവസ്തവഗാനം ആരംഭിച്ചു. മധ്യമശ്രുതിയിൽ ത്രിസ്ഥാനത്തെ അവലംബിച്ച് സൂക്ഷ്മമായും, സ്ഫുടമായും, സ്വരഭ്രമണചാതുരികളോടും, അനുഭവരസത്തോടും, ബ്രഹ്മാണ്ഡവും നിശാദേവിയും പരാശക്തിയും ദ്രവിച്ചുപോകും വണ്ണം ഒരു വിദേശീയകീർത്തനത്തെ സിദ്ധൻ ഗാനംചെയ്തു. അംഗവിക്ഷേപഗോഷ്ടികളൊന്നും കൂടാതെ സ്വരമാധുര്യംകൊണ്ട് ജീവലോകത്തെ വശീകരിച്ച് നിർജ്ജീവസാധനങ്ങളാക്കുന്ന യോഗീശ്വരൻ ഒരു ഗന്ധർവനെന്നപോലെ സദസ്യർക്ക് അപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടു. സങ്കീർത്തനശ്രവണത്തിന്റെ ദിവ്യാനന്ദലഹരിയെ അനുഭവിക്കുന്ന ഇവരുടെ മനസ്സിൽ ആ പ്രദേശം ദേവവനിതമാരുടെ നൃത്തമണ്ഡപംതന്നെ എന്നുള്ള ഒരു മായാവിഭ്രമം ഉദിച്ചു. അവരുടെ ഉള്ളിലുണ്ടായ ക്ഷോഭങ്ങളുടെ തിരക്കുകൊണ്ട് പലതും ഉച്ചരിച്ച് ആ അവധൂതനെ അവതാരപുരുഷനാക്കിക്കല്പിച്ച് അവർ ആരാധനചെയ്തു.

പ്രഭു മുതലായ സദസ്യർക്ക് സ്വർഗ്ഗാനുഭൂതിയെ ഉണ്ടാക്കിയ ആ സംഗീതം ബാലന്റെ ആത്മാവ് അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ബ്രഹ്മാനന്ദനിർവ്വിശേഷമായ നിർവൃതിയെ ഭഞ്ജിച്ചു. രാജ്യങ്ങൾക്ക് വില പോരുന്നതായ ആ സംഗീതത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽത്തന്നെ ബാലൻ അവനെ ഗ്രസിച്ചിരുന്ന സംഭ്രമണത്തിൽനിന്ന് വിമുക്തനായി. ശിരോമാംസഭേദനം ചെയ്യപ്പെട്ട സന്ദർഭത്തിലും ആത്മപ്രൗഢിയെ പ്രദർശിപ്പിച്ച ബാലൻ സംഗീതവർഷമേറ്റപ്പോൾ പ്രാണഭയംകൊണ്ടെന്നപോലെ ഗാഢമായ വേഗത്തോടുകൂടി ആ ഭൂമിയിൽ നിന്നും പലായനംചെയ്തു. മാർഗ്ഗനിശ്ചയമില്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ഗതിയെക്കുറിച്ചുള്ള ജ്ഞാനം അവൻ സമ്പാദിച്ചിരുന്നതിനാൽ രാത്രി എന്തായി എന്നും താൻ ഏത് ദിക്കിലേക്ക് പോകുന്നുവെന്നും, നിർണ്ണയിക്കാൻ അവന് സാധിച്ചു. ചില വനപ്രദേശങ്ങൾ, കർഷകന്മാരാൽ സുരക്ഷിതമായ പറമ്പുകൾ, ജലശൂന്യമായ സരസ്സുകൾ, വിളവെടുത്ത് വെയിൽകൊണ്ട് വരണ്ടുവിണ്ടതായ പാടങ്ങൾ, നിലംപറ്റി വളരുന്ന മുൾച്ചെടികളുടെ നിബിഡതകൊണ്ട് പാന്ഥവർജ്ജിതമായ മരുഭൂമികൾ, ഇതുകളെല്ലാം കടന്ന് അരുണപ്രഭ കണ്ടുതുടങ്ങിയപ്പോൾ തിരുവനന്തപുരത്തുനിന്നും ആരുവാമൊഴികോട്ടയ്ക്കുള്ള രാജപഥത്തിൽ ‘വില്ലിക്കിറി’ എന്ന സ്ഥലത്തെത്തി, നേരെ പടിഞ്ഞാറു നോക്കി നടന്നു. കുറച്ചുദൂരം നടന്നതിന്റെശേഷം തന്റെ അഭീഷ്ടസിദ്ധിക്കായി അഗസ്ത്യോപദേശമായ ആദിത്യഹൃദയമന്ത്രത്തെ

“അഭ്യുദയം നിനക്കാശു വരുത്തുവാ-
നിപ്പോളിവിടേയ്ക്ക് വന്നിതു ഞാനെടൊ.”

എന്നുള്ള പ്രാരംഭഭാഗംമുതൽ ഉറക്കെയും ശബ്ദപദവ്യക്തികളോടും പാരായണംതുടങ്ങി. ഏകാഗ്രചിത്തനായി മന്ത്രജപത്തോടുകൂടി ബാലൻ നടക്കുന്നതിനിടയിൽ ശ്രീ ബാഹുലേയന്റെ വിവാഹസൗധമെന്നു പേർകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വേളിമലയുടെ സാന്ദ്രമായ

മരതകച്ഛവി കണ്ടുതുടങ്ങി. ശ്രീസമ്പൂർണ്ണമായ ആ വിശുദ്ധഹർമ്മ്യത്തിന്റെ മുഖമണ്ഡപം പോലെ ഉദയഗിരി എന്ന ദുർഗ്ഗവും അതിന് മകുടഭ്രഷാസ്തംഭമായി പ്രതിഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ധ്വജവും, ഉദയവാതപോതത്താൽ മന്ദമായി ചലിക്കപ്പെടുന്ന ശംഖമുദ്രാങ്കിതപതാകയും, കേതുവിന്റെ ഇരുഭാഗത്തും ദുർഗ്ഗത്തിന്റെ പാർശ്വവർത്തിയായ ക്ഷേത്രത്തിൽ വസിക്കുന്ന ദുർഗ്ഗായുഗളംതന്നെ ഭൂകമ്പിനി, ഗർഭധ്വംസിനി എന്ന നാമങ്ങളെ ധരിച്ച് രക്ഷിതാക്കളായി നില്ക്കുന്നതുപോലെ കാണപ്പെടുന്ന വലിയ പീരങ്കികളും, ദുർഗ്ഗത്തെ ആവരണംചെയ്യുന്ന ഉന്നതമായ ഛിദ്രപ്രാകാരവും, ദിഗ്ഗജങ്ങൾപോലെ എട്ട് ദിശാഭാഗങ്ങളിലും ഉറപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കൊത്തളങ്ങളും, ആ സ്ഥലങ്ങളിലെ ഛിദ്രദ്വാരങ്ങളിൽക്കൂടി വൈരിവാരങ്ങൾക്ക് ഭയപ്രദമായി വദനരന്ധ്രങ്ങളെ കാണിക്കുന്ന ചെറുതരം പീരങ്കികളും, അവിടെ സഞ്ചരിക്കുന്ന ഭടജനങ്ങളുടെ കരങ്ങളിൽ ലസിക്കുന്നവയും സൂര്യപ്രഭതട്ടി വജ്രശാലകൾപോലെ ശോഭിക്കുന്നവയുമായ ആയുധങ്ങളും ആ സ്ഥലത്തെ സ്കന്ദക്രീഡാസങ്കേതമെന്ന് ഉച്ചൈസ്തരം ഘോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. രാജപഥത്തിനരികിലുള്ള കൊത്തളത്തിന്റെ സമീപത്തു ബാലൻ എത്തിയപ്പോൾ കോട്ടയ്ക്കകത്തുനിന്ന് ഉച്ചസ്വരത്തിലുള്ള ചില സൈനികാജ്ഞകളും, പട്ടാളങ്ങളുടെ പടഹകാഹളശബ്ദങ്ങളും, അതുകളെ തുടർന്ന് ദുർഗ്ഗഭേദനംചെയ്യുമാറുള്ള ആർപ്പുകളും കേൾക്കുമാറായി. നിർജ്ജീവരാശികൾക്കും ജീവചൈതന്യത്തെ ദാനംചെയ്യുന്നതായ യോഗീശ്വരസംഗീതത്തിൽ വിരസനായ ബാലന് ഗംഭീരമായ സൈനികവാദ്യാരവം സ്വാരസ്യഭ്രയിഷ്ഠമായ സരളസംഗീതമെന്നു തോന്നി; അവന്റെ ഉന്മേഷം വളർന്ന്, 'സന്താപനാശകരായ നമോ നമഃ' എന്ന് പാരായണത്തെ മുറുക്കിക്കൊണ്ട് ബാലൻ കോട്ടയുടെ പശ്ചിമദ്വാരത്തിലേക്ക് സന്ദർഭയുക്തമായ ഗാംഭീര്യത്തോടും ഉത്സാഹത്തോടും നടന്നുതുടങ്ങി.

പാന്ഥനായ കുമാരന്റെ ശ്രവണങ്ങളിൽ പീയൂഷസേചനംചെയ്തു കാഹളാദിരവങ്ങൾ രാജശാസനത്തോടുകൂടി പുറപ്പെടുന്ന സ്ഥാനാപതിയ്ക്ക് നല്കപ്പെട്ട സൈനികാചാരഘോഷങ്ങളായിരുന്നു. സ്ഥാനാപതിയായ പ്രഭുവും സഹകാരികളും അവരുടെ പരിചാരകവൃന്ദവും ഉൾപ്പെടെയുള്ള ആ സംഘത്തിന്റെ യാത്ര കാണുന്നതിനായി വിശാലമായ രാജപാതയിൽ അസംഖ്യം ജനങ്ങൾ പാർശ്വങ്ങളിൽ ഒതുങ്ങി അത്യാദരത്തോടുകൂടി നിന്നിരുന്നു. കാഴ്ചയിൽ ഒരു വ്യാപാരസംഘമെന്നു തോന്നിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരുക്കങ്ങളോടുകൂടിയാണ് ആ സംഘം പുറപ്പെട്ടത്. എന്നാൽ, നടുക്കെട്ടുകളും ഭാണ്ഡക്കെട്ടുകളും ശരീരരക്ഷയ്ക്കുള്ള ആയുധനിക്ഷേപസ്ഥാനങ്ങളെന്ന് സൂക്ഷ്മദൃക്കുകൾക്ക് കാണാമായിരുന്നു. സംഘത്തലവനായ പ്രഭു ചെമ്പഴുക്കാവർണ്ണത്തിലുള്ള ഒരു അറബിക്കുതിരപ്പുറത്ത് ആരോഹണംചെയ്തു അതിനെ ദൃഢമായി നടത്തി പുറപ്പെട്ടുംവഴിയിൽ ജനതതി ആനന്ദഭരിതരായി ആർപ്പുകൾകൊണ്ട് വിജയത്തെ ആശംസിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന് അനുയാത്രയായി കുതിരയുടെ അടുത്തുകൂടി നടന്നിരുന്ന സ്വന്തം കാര്യസ്ഥനായ ഒരു നായർ, ബാലന്റെ അഭിമുഖമായുള്ള ആഗമനം കണ്ടപ്പോൾ ദുശ്ശകുനശങ്കകൊണ്ട് "അങ്ങുന്നേ, പൊല്ലാശകുനമല്ലയോ കാണുന്നത്?" എന്ന് മന്ത്രിച്ചു.

പ്രഭു: "എത്ര ശകുനങ്ങൾ കണ്ടു; എന്തെല്ലാം ശകുനപ്പിഴകൾ അനുഭവിച്ചു! നീ തിരിച്ചുപോ. മുന്നോട്ടുവച്ച കാൽ പിൻവലിക്കാൻ മടിയുണ്ട്."

നായർ: “വേലുത്തമ്പി അങ്ങത്തെ അന്വേഷിപ്പാൻകൂടിഅല്ലയോ അങ്ങുന്ന് പോണതു? അതുകൊണ്ടു്, ശകുനം കൂട്ടാക്കാതെ പോയാലോ?”

തന്റെ രണ്ടാമത്തെ പുത്രിയുടെ ഭർത്താവു് ചില സംഗതികളാൽ സ്വഭാര്യയേയും ഗൃഹത്തേയും നാട്ടിനേയും ത്യജിച്ച് പോയിരിക്കുന്ന സംഗതിയേ അപ്പോഴത്തെ യാത്രാരംഭത്തിലും തന്റെ ഭക്തനായ ഗൃഹകാര്യസ്ഥൻ ഇതിന്മണ്ണം തന്നെ ഓർമ്മിപ്പിച്ചപ്പോൾ പുത്രിയെക്കുറിച്ചുള്ള വാത്സല്യംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന് ക്ലേശാവർത്തനമുണ്ടായി. എന്നാൽ, മറുപടി പറഞ്ഞതു് ഇങ്ങനെയായിരുന്നു: “സ്വന്തം കാര്യം കിടക്കട്ടെ, രാജകല്പനയെ ലംഘിച്ചുകൂടാ. ബാല്യം മുതൽക്കേ ജീവൻ തൃപ്പാദത്തിൽ പണയപ്പെട്ടുപോയി. അച്ഛന്റെ ചരമാജ്ഞയും ആ പണയപ്പാടിനെ ഭേദപ്പെടുത്തരുതെന്നാണ്; ഞാൻ കൂലിക്കാരനല്ല അതുകൊണ്ടു് കല്പന തന്ന സമയത്തെ ശുഭാശുഭത്തെ മാത്രമേ നോക്കാനുള്ളു. അവിടുത്തെ കാത്തുരക്ഷിക്കുന്ന ശ്രീപത്മനാഭൻതന്നെ നമുക്കു് തുണ.”

പ്രഭുവിന്റെ വാക്കുകൾക്കുണ്ടായ ഉപശ്രുതി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തെത്തിയ ബാലന്റെ,

“ഇത്ഥമാദിത്യഹൃദയം ജപിച്ച നീ
ശത്രുക്ഷയം വരുത്തീടുക സത്വരം.”

എന്നുള്ള മന്ത്രസമാപ്തിയായിരുന്നു. അതു കേട്ടു് അത്യന്തം പ്രസാദത്തോടുകൂടി പ്രഭു തന്റെ കാര്യസ്ഥനോടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു് അയാളെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു: “അവൻ ജപിച്ചുവന്ന മന്ത്രത്തേക്കാൾ ഉത്തമമായ ശകുനം എന്താണുള്ളതു്? ഭയപ്പെടേണ്ട, എല്ലാം ശുഭമായ് വരും”

നായർ: (ബാലനെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, വർദ്ധിച്ച പരിഭവത്തോടുകൂടി) “ചോര എറപ്പിച്ചോണ്ടു് വരുന്നവൻ നല്ല ശകുനമെന്ന് വല്യോരു പറഞ്ഞോണ്ടാൽ…”

പ്രഭു: (ബാലനോടു്) “നീ എങ്ങോട്ടു് പോകുന്നു അപ്പൻ?” പ്രഭുവിന്റെ കരുണാപൂരിതസ്വരത്തിലുള്ള ചോദ്യം കേട്ടു് ബാലൻ തിരിഞ്ഞുനിന്നു. ശകുന്തളാപുത്രനായ ഭരതകുമാരൻ പ്രഥമദർശനത്തിൽ സ്വപിതാവിന്റെ അംഗവിലോകനം ഗംഭീരനായി ചെയ്തതുപോലെ ബാലൻ പ്രഭുവിനേയും അശ്വത്തേയും ലക്ഷണശാസ്ത്രജ്ഞന്റെ ഭാവത്തിൽ നോക്കിത്തുടങ്ങി. ബാലന്റെ അംഗസൗഷ്ഠവവും പ്രഭയും പ്രായവും തന്റെ മൃതനായ ഒരു പുത്രനെ ഓർമ്മിപ്പിക്കയാൽ അവന്റെനേർക്കു് പ്രത്യേകമായ ഒരു വാത്സല്യം പ്രഭുവിൽ അങ്കുരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചോദ്യത്തിനെ മൃദുലമായ സ്വരത്തിൽ ഒന്നുകൂടി ആവർത്തിച്ച് പ്രഭു യോഗീശ്വരനെക്കാൾ സൗന്ദര്യസമ്പന്നനും സ്വസമ്പർക്കയോഗ്യനും എന്ന് ബാലന്റെ നേത്രങ്ങൾക്കു് തോന്നുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രശ്നത്തിന് പ്രാതരാശാകാംക്ഷയ്ക്കിടയിലും അവൻ കനിഞ്ഞു… “പുള്ളിപ്പട്ടാളത്തിൽ ചേരാൻ പോണു. പൊന്നുതമ്പുരാനെ സേവിച്ചാൽ കണ്ടോരുടെ കാലുപിടിക്കേണ്ടല്ലൊ.” പ്രഭുവിന്റെ പുരികങ്ങളും ഓഷ്ഠസന്ധികളും ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടുണ്ടായ ചിന്തകൾക്കിടയിൽ അർത്ഥവത്തായി ചലിച്ചുപോയി. അങ്ങനെ സംഭവിച്ചതു് പുള്ളിപ്പട്ടാളത്തിൽ ചേരുന്നതിന് പ്രായം ഒട്ടുംതന്നെ അടുത്തിട്ടില്ലാത്തവനായ ബാലന്റെ

പുറപ്പാടുകൊണ്ടെന്നു് പ്രത്യേകമായി നടിച്ചു്, അവന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ചു് മുഖത്തു് പ്രസരിച്ചുതുടങ്ങിയ നീരസത്തെ ബുദ്ധിമാനായ പ്രഭു നീക്കി, രാജസേവനത്തെക്കുറിച്ചു് അഭിപ്രായമൊന്നും പുറപ്പെടുവിക്കാതെ, "ഈ മുറിവു് നിനക്കെങ്ങനെ കിട്ടി?" എന്നു് ചോദ്യം ചെയ്തു.

ബാലൻ: "നാക്കിന്റെ നെറികേടുകൊണ്ടു കിട്ടി."

പ്രഭു: "കൊണ്ടതിനു് അങ്ങോട്ടു കൊടുക്കാതെ നീ പോന്നോ? നിന്നെ കണ്ടിട്ടു് ഒരു റൊക്കപ്പുള്ളിയാണെന്നു് തോന്നുന്നല്ലോ."

ബാലൻ: (നിലത്തു നോക്കി ആത്മഗതമായിട്ടാണെങ്കിലും, ഉറക്കെ) "എന്തുചെയ്യാം! തന്നതു് പെറ്റമ്മയെപ്പോലെ ഒരു പെൺപിറന്നവരായിപ്പോയി!"

ബാലന്റെ സങ്കോചങ്ങൾകൂടാതുള്ള മറുപടികളും ഒടുവിലത്തെ ആത്മഗതവും കേട്ടപ്പോൾ പ്രഭുവിനു് അവനിൽ കാഴ്ചയിൽത്തന്നെ ജനിച്ച പ്രസാദം വളരെ വർദ്ധിച്ചു. പ്രഭുവിന്റെ അടുത്തു പുറകിലായി വേറൊരു അശ്വത്തിൽ ആരോഹണംചെയ്തു് പുറപ്പെട്ടിരുന്ന ആലി ഹസൻകുഞ്ഞു് പോക്കുമൂസു് മരക്കായർ നൂഹുക്കണ്ണു് എന്ന പേരോടുകൂടിയവനും പോക്കുമൂസാ മുതലാളി എന്ന പ്രസിദ്ധവർത്തകന്റെ കുടുംബത്തിൽ ഒരു പ്രധാനാംഗവുമായ യുവാവു് തന്റെ വാഹനത്തിൽനിന്നും താഴത്തുചാടി, ബാലന്റെ ആത്മഗതത്തെ അനുമോദിച്ചു, "സബാഷ്! നീ ബഹദൂർ! നമുക്കു് തമ്പി! തലവർക്കുപിള്ളൈ" എന്നു് പലതടവും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, അവന്റെ ബഹുജാലകങ്ങളോടുകൂടിയും മലിനമായുമുള്ള വസ്ത്രത്തിനു് ആ സംഘത്തിന്റെ ആഡംബരങ്ങളോടുള്ള വൈപരീത്യത്തെ ഗണിക്കാതെ അവനെ എടുത്തു് തന്റെ കുതിരപ്പുറത്തിരുത്തി താനും കയറി. തന്റെ ആത്മമിത്രമായ മഹമ്മദീയവർത്തകകുമാരന്റെ മഹാമനസ്കതയോടുകൂടിയ ഉചിതക്രിയകൊണ്ടു് ബാലൻ തന്റെ സംഘത്തോടു് സഹയാത്രക്കാരനാക്കപ്പെട്ടതിനാൽ, ദുശ്ശകുനഭയം ദൈവഗത്യാ ദൂരീകരിക്കപ്പെട്ടു എന്നുള്ള സന്തോഷത്തോടുകൂടി സ്ഥാനാപതി ആ ക്രിയയുടെ മഹത്വത്തെ സ്തുതിച്ചു.

പ്രഭു: (കാര്യസ്ഥനോടു്) "ഇപ്പാൾ ദുശ്ശകുനദോഷം തീർന്നല്ലോ. ഇനി നിൽക്കു. ഞങ്ങൾ പോയി വരുന്നതുവരെ വീട്ടിലുള്ളവരെ അസഹ്യപ്പെടുത്താതിരിക്കുന്നതിൽ തന്റെ സാമർത്ഥ്യം കാണിക്കണം. കൊച്ചമ്മിണിയുടെ കാര്യം …"

തന്റെ അന്തർഗതത്തെ ഉച്ചരിപ്പാൻ ശക്തനല്ലാതെ ഹസ്തംകൊണ്ടു മാറത്തു് തട്ടി പുത്രിക്കു സന്തോഷംവരുത്തേണ്ട ഭാരം താൻ വിസ്മരിക്കയില്ലെന്നു് പ്രഭു കാര്യസ്ഥനെ ധരിപ്പിച്ചു. വിപരീത ചേഷ്ടകളൊന്നുംകൂടാതെ അശ്വത്തിന്റെ പുറത്തു ഞെളിഞ്ഞു് വീരനായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ബാലൻ ദൈവേച്ഛയാ ലബ്ധമായ സോപാനാരോഹണത്തെ 'അവിഘ്നപരിസമാപ്ത്യർത്ഥം' ഗാഢമായ പ്രാർത്ഥനയോടെ ആരംഭിച്ചു.

2

“അക്കാലങ്ങളിലതിഭുജവിക്രമ–
ധിക്കൃതശക്രപരാക്രമനാകിയ
നക്തഞ്ചരപതി രാവണനെന്നൊരു
ശക്തൻ വന്നു പിറന്നു ധരായാം”

എട്ടുവീട്ടിൽപിള്ളമാരുടെ ജീവനാഡിയായിരുന്ന കഴക്കൂട്ടത്തു കുടുംബത്തിന്റെ അധിവാസദേശത്തു് ഒൻപതാം നൂറ്റാണ്ടിൽ, ചിലമ്പിനഴിയത്തു് (ചുരുക്കപ്പേർ: ചിലമ്പിനേത്തു്) എന്നൊരു ഭവനം ‘പട്ടിണിയും പരിവട്ടവും’ എന്നവിധം കാലക്ഷേപത്തിനുമാത്രം വേണ്ട സ്വത്തോടുകൂടി ഉണ്ടായിരുന്നു. ആ ശതവർഷാവസാനത്തിൽ, അതിനുമുമ്പ് ആ ഭവനത്തിൽനിന്നും കൊട്ടാരക്കരയ്ക്കു് ഒരു ശാഖ പിരിഞ്ഞുപോയതു നീക്കി ചിലമ്പിനഴിയം മൂലകുടുംബം ഹസ്തിനപുരാദി പ്രഖ്യാതരാജധാനികളെപ്പോലെ പ്രബന്ധവിഷയമായിപ്പോയേക്കുമാറ് നിർദ്ധനതയേയും, കഴക്കൂട്ടത്തുഭവനത്തിൽ വളർന്നുവന്നിരുന്ന ഒരു ബാലൻ ഒഴികെയുള്ള അംഗങ്ങൾ കാലഗതിയേയും പ്രാപിച്ചു. കഴക്കൂട്ടത്തുപിള്ളമാരുടെ കുടുംബച്ഛേദനാനന്തരം ചക്രവർത്തികൾക്ക് വാസയോഗ്യമായ ഒരു മന്ദിരം ചിലമ്പിനേത്തു് വക പൂർവ്വഭവനസ്ഥാനത്തെ അലങ്കരിച്ചു. സ്വർണ്ണപ്രഭമായി ശോഭിക്കുന്ന ഉന്നത മരഭിത്തികളും, വിശാലമായ മുറി, അറ, തളം എന്നിവകളും സേനാനിരകൾ അണിയിട്ടു നില്ക്കുമ്പോലുള്ള കഴുക്കോൽപ്പന്തികളും, കണ്ണാടിപോലെ ശോഭിക്കുന്ന തറകളും, വിചിത്ര മരവേലകളും മറ്റും വിളങ്ങിക്കൊണ്ടു് അക്കാലത്തു് കേരളത്തിലെ ഭവനവർഗ്ഗത്തിൽ പ്രഥമസ്ഥാനത്തെ അർഹിച്ച, മുപ്പതിആറുകെട്ടു പ്രധാനമന്ദിരവും, മഠം, പാചകശാല, ഭൃത്യശാല, കരിങ്കൽക്കെട്ടു്, നീരാഴി, കുളപ്പുരമാളിക, ഉന്നതമായ മതിൽക്കെട്ടു്, ആനക്കൊട്ടിൽ, കോട്ടപ്പടിവാതിൽ മുതലായ എടുപ്പുകളും, അഞ്ചുതെങ്ങിൽ കമ്പിനിയാരന്മാരുടെ ഉപദേശപ്രകാരം പാശ്ചാത്യരീതിയിൽ തീർക്കപ്പെട്ട ചവുക്കയും ചേർന്ന്, ചിലമ്പിനേത്തുദിച്ച നവഗ്രഹമണ്ഡലം ലോകവിസ്മയത്തെ സമ്പാദിച്ചു. ഇപ്രകാരം മഹത്വംകൊണ്ട ചിലമ്പിനേത്തു്

ഭവനത്തിന്റെ വക എന്നുള്ള പുണ്യപദവിയെ ആകാംക്ഷിച്ച് പറമ്പുകളും പാടങ്ങളും ആ ഭവനത്തോട്ട് ചേർന്നുതുടങ്ങി. ഭൂദേവിയെത്തുടർന്ന് തൃച്ചക്രവും അതിനെത്തുടർന്ന് ലക്ഷ്മീദേവിയും ചിലമ്പിനേത്ത് ഭവനപ്പടിക്കൽ സേവനം തുടങ്ങി. പുരാതനഭവനമെന്നുള്ള മാഹാത്മ്യത്തെക്കൂടി ഉണ്ടാക്കുവാനായി, അവിടത്തെ അറകളിലെ സഞ്ചയങ്ങൾ സർപ്പത്താന്മാരാൽ രക്ഷിതമെന്നും, പ്രധാന തളങ്ങളിലെ വെങ്കലത്തൂണുകൾ നിക്ഷേപക്കുഴലുകളാണെന്നും മറ്റും ചില ഐതിഹ്യങ്ങളും ആ മന്ദിരത്തെ ചുറ്റി മുളച്ച് പടർന്നുതുടങ്ങി. ധനരാശീശന്റെ പരിപൂർണ്ണാഭിമുഖ്യംകൊണ്ട് ആ ഭവനം രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ സിംഹാസനാരോഹണകാലത്തോട്ടുകൂടി ഒരു രണ്ടാംലങ്കയ്ക്കൊത്ത ഖ്യാതിയെ പ്രാപിച്ചു. ചിലമ്പിനേത്ത് ദശകണ്ഠന്റെ ഹർമ്മ്യങ്ങൾ, മശകമക്ഷികാധൂമാധിശല്യങ്ങളാൽ ബാധിക്കപ്പെടാതെ അക്ഷയപ്രകാശത്തോടുകൂടിത്തന്നെ സർവ്വകാലം ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ബഹുശതഭൃത്യജനങ്ങളുടെ സഞ്ചാരനികേതനമായിരുന്നെങ്കിലും, ഒരു നഖലോമശകലംപോലും ആ മണിമണ്ഡപങ്ങളിലും അങ്കണങ്ങളിലും വൃഥാസഞ്ചാരം ചെയ്കയില്ല. ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ ജടാതാഡനതന്ത്രംകൊണ്ട് ഭൂമി പിളർന്നെന്നപോലെ, ഉണ്ടാകുന്ന ഭൃത്യസഞ്ചയപ്പുറപ്പാട് ഏവനേയും വിഭ്രമിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. അവിടത്തെ അനവരതമായ നിശ്ശബ്ദതതന്നെ ആ ഭവനേശന്റെ പ്രതാപപാഞ്ചജന്യമായിരുന്നു. അതിദുശ്ശാഠ്യക്കാരനായ കാകൻപോലും പ്രഭുസേവനമാർഗ്ഗത്തെ പഠിച്ച്, ആ ഭവനത്തിലും അടുത്തുള്ള പ്രദേശങ്ങളിലും ബദ്ധതുണ്ഡവ്രതത്തെ ആചരിച്ചു.

ഈ നവലങ്കാനാഥന്റെ ഇംഗിതത്തെ ത്രികാലജ്ഞാനശക്തികൊണ്ട് ധരിച്ചിട്ടെന്നപോലെ അനന്യസാധാരണമായ ഒരു മാതൃകയിൽത്തന്നെ അദ്ദേഹത്തെ ബ്രഹ്മാവ് നിർമ്മാണംചെയ്തു. ഇരുക്കോൽവിട്ടമുള്ള ഒരു വെള്ളകിൽഗോളത്തിൽനിന്ന് ശില്പവിദഗ്ദ്ധന്റെ കൃത്രിമകരകൗശലംകൊണ്ട് നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ആ രൂപത്തെ അംഗംപ്രതി പരിശോധിച്ചാലും മിക്കതിന്റെ സൃഷ്ടിയിലും ഗോളധർമ്മം വിസ്മൃതമാകാതെതന്നെ രൂപനിർമ്മാണം നിർവ്വഹിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുവെന്ന് കാണപ്പെടും. വിസ്തൃതലലാടത്തിന് പുറകോട്ടുള്ള ചരിവും തെളുതെളുപ്പും, നേത്രഗർത്തങ്ങളിൽനിന്ന് ഉന്തിനില്ക്കുന്ന വട്ടക്കണ്ണുകളുടെ മണികൾക്കുള്ള പിംഗലതയും, ചിരിക്കുമ്പോൾ കർണ്ണങ്ങളെ എച്ചിലാക്കുന്ന വായുടെ ദൈർഘ്യവും, പത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിലെ മീനമഹോത്സവത്തിൽ നിറുത്തപ്പെടുന്ന പാണ്ഡവപ്രതിമകളിൽ കാണപ്പെടുന്നതുപോലുള്ള ദന്തപ്പുരലുകളുടെ വെൺമയും, കഥകളിക്കാരുടെ കറുത്ത കുപ്പായം ശകലിച്ച് പതിച്ചതുപോലുള്ള രോമാവലിഭംഗിയും, മിത്രഭേദോപാഖ്യാനത്തിലെ പിംഗളർഷഭന്റെ മുക്കുറയ്ക്കൊത്ത ശബ്ദഘോരതയും, ശിവകിങ്കരനായ കുണ്ഡോദരന്റെ ഹാലാസ്യപുരാണപ്രസിദ്ധമായുള്ള അതിരോചകതയും സഞ്ചാരത്തിൽ ‘പാരിലെന്നെയിന്നാരറിയാതവർ’ എന്ന് ചോദ്യംചെയ്യുന്ന തലയെടുപ്പും; വദനാണ്ഡംകൊണ്ട് ആകാശപത്രത്തിൽ വൃത്തലേഖനംചെയ്യുന്നതിൽ അന്തർഭവിച്ചുള്ള ഉന്മത്തതയും കൂട്ടിച്ചേർത്താൽ, ആ അമാനുഷന്റെ ആകൃതിയും ഏതാനും പ്രകൃതിയും ഒരുവിധം ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്.

അജ്യൗതിഷികന്മാരായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ അവരുടെ സന്താനത്തിന്റെ ഭവിഷ്യൽപ്രഭാവത്തെ ഗ്രഹിക്കാതെ അതിന് അനുരൂപമല്ലാത്തവിധത്തിൽ

നാമകരണം ചെയ്തു. ആ നാമത്തോടു കാരണവന്റെ നാമവും ചേർത്ത് 'കാളിഉടയാൻ' എന്നു പ്രയോഗിച്ചിട്ടും, ഏറെക്കുറെ മരങ്ങത്വം ചുവയ്ക്കയാൽ, പരിശ്രമശീലനായ ഉടയാൻ പിള്ള സ്വബുദ്ധിയെ ക്ലേശിപ്പിച്ചു തന്റെ ഭവനപ്പേരോടു ചേരുമ്പോൾ ഗംഭീരമായി ധ്വനിക്കുന്ന ഒരു സ്ഥാനനാമത്തെ പുരാതനഗ്രന്ഥവരികൾ പരിശോധനചെയ്ത് തിരഞ്ഞെടുത്തു. ചിലമ്പിനേത്ത് എന്ന നാമത്തോടു 'ച' കാരാദ്യക്ഷരപ്രാസവും, 'ന്ത്ര' എന്ന ത്ര്യക്ഷരസംഘടനകൊണ്ട് രവമുഴക്കവുമുള്ള 'ചന്ത്രക്കാറൻ' എന്ന ഉദ്യോഗനാമത്തെ സ്വീകരിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സർവ്വാർത്ഥസിദ്ധിക്ക് ഒരുവിധം പൂർത്തിയുണ്ടായി. 'ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ' എന്ന നാമധേയം ക്ഷണകാലംകൊണ്ടു പ്രസിദ്ധിവിഷയത്തിൽ 'കുലശേഖരപ്പെരുമാൾ' എന്ന സ്ഥാനത്തോടു തുല്യതയെ സമ്പാദിച്ചു. ഈ സ്ഥാനനാമലബ്ധിയുടെ ചരിത്രത്തേയും സംക്ഷേപമായി വിവരിക്കാം. കഴക്കൂട്ടത്തുപിള്ളമാരുടെ കുലദൈവക്ഷേത്രമായ 'ചാമുണ്ഡിക്കാവ്' എന്നൊരു ദേവസ്വത്തെ ആ കുടുംബധ്വംസനാനന്തരം ഉടയാൻ പിള്ള തന്റെ സ്വാധീനത്തിലാക്കി. വളരെ ഭൂസ്വത്തുക്കളും നിറഞ്ഞ ഭണ്ഡാരവും വിലയേറിയ ആഭരണങ്ങളും അളവറ്റ വെങ്കലപാത്രങ്ങളും ശ്രീകോവിൽ, നാലമ്പലം, സോപാനം, ഗർഭഗൃഹം എന്നിത്യാദി സാമഗ്രികളും ഉള്ളതുകൊണ്ട് ഐശ്വര്യസമ്പൂർണ്ണമായി ഊട്ടും പാട്ടും താലപ്പൊലിയും മറ്റും പല ആഘോഷങ്ങളും നടത്തിവന്ന ആ മഹാക്ഷേത്രത്തെ കരസ്ഥമാക്കിയപ്പോൾ, ചന്ത്രക്കാറൻ എന്ന ഉദ്യോഗനാമത്തേയും അദ്ദേഹം അണിഞ്ഞുതുടങ്ങി. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭരണത്തകർപ്പുകൊണ്ട് ആ ക്ഷേത്രം അചിരേണ പൊളിഞ്ഞു ഇടിഞ്ഞു, ഒരു തറയും സ്ഥാനഭ്രഷ്ടരായ ചില കരിങ്കല്ലുകളും, ദുർമ്മരണപ്രേതങ്ങളുടെ ഒരു ശവക്കാട്ടും ദുർഗ്ഗന്ധത്താൽ അടുത്തുകൂടാത്തതായ ഒരഗാധകുഴിയും ശേഷിച്ചു. നാവില്ലാവിശ്വസ്വരൂപിണിയുടെ സ്വത്തുകളെല്ലാം അതുകളെ സംഗ്രഹിപ്പാൻ പരമശക്തി തൽക്കാലം വഹിച്ച സ്ഥാനത്ത് ലയിച്ചു എന്നേ പറവാനുള്ളു. ദേവസ്വം നശിച്ചു എങ്കിലും, ഉടയാൻപിള്ള സ്വായത്തമായി ധരിച്ച ചന്ത്രക്കാറസ്ഥാനം ഒരു സ്റ്റാർ ആഫ് ഇൻഡ്യാ മുദ്രപോലെ മഹായശസ്കരബിരുദമായി അദ്ദേഹത്തെ അലങ്കരിച്ചു. ഘാതകശിരോമണിയെന്ന് ന്യായബോധജ്ഞന്മാരാൽ വിധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള രാമനാമഠത്തിൽപിള്ളയുടെ ഏകസന്താനമായിരുന്ന ഈ വിക്രമൻ ക്ഷേത്രത്തറയെക്കൂടി തന്റെ പ്രഭാവാർത്തിക്ക് ആഹുതിചെയ്യാത്തതിനെക്കുറിച്ചു സന്തോഷിക്കേണ്ടതേ ഉള്ളൂ.

സ്വസംഭാവനകൾക്ക് ആരാധിക്കപ്പെട്ടുവന്നിരുന്ന മന്ത്രിപ്രവീണന്മാർ ആ ദാനങ്ങളെ രാജ്യതന്ത്രത്തിൽ 'സംസ്ഥാനപരസ്പരത' എന്ന ഖണ്ഡത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തി സ്വീകരണം ചെയ്തുവരികയാൽ, ചന്ത്രക്കാറനായ ഇടപ്രഭുപ്പെരുമാൾ ആ അഭിമാനത്തിന് പ്രതിഫലമായി സ്വമിത്രങ്ങളായ ഉദ്യോഗവനരാട്ടുകളുടെ ഭാരങ്ങളെ, തന്റെ വിസ്തൃതമഹാമനസ്കതയ്ക്ക് സ്വപ്രദേശങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെട്ട മഹാരാജപ്രജകളിൽനിന്ന് ലഭ്യമായ കാഴ്ചകളുടെ താരതമ്യം അനുസരിച്ച്, വിധികളും വ്യവസ്ഥാസ്ഥാപനങ്ങളും കല്പിച്ച് ലഘൂകരിച്ചുവന്നിരുന്നു. അടുത്താൽ ലേഹനംകൊണ്ട് വഞ്ചനയും, അടുത്തില്ലെങ്കിൽ ആദരശസ്ത്രക്രിയാപ്രയോഗത്താൽ അനുക്ഷണദ്രോഹവും വിരോധപ്പെട്ടാൽ സ്വാധികാരവജ്രംകൊണ്ട് ദൃഢഹതിയും — ഈ വിധമുള്ള പരമകുടിലനയത്രിതയത്താൽ വേളിമുതൽ വർക്കലവരേയും, നെടുമങ്ങാ

ടുമുതൽ പശ്ചിമസമുദ്രംവരെയും ഉൾപ്പെട്ട പ്രദേശത്തെ ചന്ത്രക്കാറമഹാറാട്ട് സങ്കടനിവേദനങ്ങൾക്ക് സംഗതിയും മാർഗ്ഗവും കൂടാതെ പരിപാലനം ചെയ്തുവന്നു. അവിടങ്ങളിൽ പ്രസവംമുതൽ ശവദാഹംവരെയുള്ള യാതൊരു ക്രിയയ്ക്കും സംഭവത്തിനും ചന്ത്രക്കാറനോ പ്രതിനിധിയോ മൂളിയെങ്കിലല്ലാതെ നിർവ്വാഹണമോ പര്യാപ്തിയോ ഉണ്ടാകുന്നതല്ലായിരുന്നു.

ദശഗ്രീവലങ്കാനാഥൻ സാമവേദജ്ഞനായിരുന്നുവെങ്കിൽ, ചന്ത്രക്കാറലങ്കേശനും ജ്ഞാനസമ്പത്തോട് ചില സംബന്ധങ്ങളുണ്ടായിരുന്നു. സ്വഭാഷ യൗവനദശയെ പ്രാപിച്ച് അനേക സരസകവിസന്താനങ്ങളെ ഉല്പാദനംചെയ്തിരുന്ന അക്കാലത്ത് ചിലമ്പിനകം വക കൊട്ടാരക്കരശ്ശാഖയിലെ ഒരു ശേഷക്കാരൻ നാടകാലങ്കാരപര്യന്തമുള്ള വ്യുല്പത്തിയെ പ്രശസ്തമാംവണ്ണം സമ്പാദനംചെയ്തിരുന്നു. എന്ന് മാത്രമല്ല, ചന്ത്രക്കാറഭരണാതിർത്തിയിൽ പാർത്തുവന്നിരുന്ന ഒരു കണിശപ്പണിക്കർ 'കാളീശമഥനം' നത്തുണിപ്പാട്ട്, 'ഒമാസ്വയമ്മരം' കല്യാണക്കളിപ്പാട്ട്, മുതലായ കാവ്യങ്ങളെ രചിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇതിനുംപുറമെ, നാന്ദിമുതൽ ഭരതവാക്യംവരെ സങ്കല്പിച്ച് മനോനിർമ്മാണം ചെയ്തിട്ടുള്ള നാടകത്തിൽ ഒന്നാമങ്കമായ ഭവനനിർമ്മാണവും രണ്ടാമങ്കമായ ദ്രവ്യാർജ്ജനവും മൂന്നാമങ്കമായ സ്വാധീനസമ്പാദനവും നാലാമങ്കമായ യശഃസ്ഥാപനവും അരങ്ങേറ്റം കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളതു നീക്കി അഞ്ചാമങ്കമായ മന്ത്രിപദാരോഹണവും കഴിയുമ്പോൾ പിന്നത്തെ അങ്കമായി കാർത്തിക തിരുനാൾ രാമവർമ്മമഹാരാജാവിനെത്തുടർന്ന് 'തഥാ മന്ത്രി' എന്നുള്ള ന്യായേന ചന്ത്രക്കാറനും ചില കവനങ്ങൾചെയ്ത് ചിരഞ്ജീവയശസ്കനാവാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇത്രയും പോരെങ്കിൽ, സംഭാഷണത്തിൽ തമിഴിനെ ഗീർവ്വാണീകരിച്ചും ഗീർവ്വാണത്തെ പ്രാകൃതീകരിച്ചും അനേക നവപദസൃഷ്ടികൾ അദ്ദേഹം ചെയ്തുംവന്നിരുന്നു! ശബ്ദശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരെ തന്റെ കവിതാരസികത്വത്തെ ഇങ്ങനെ ആസ്വദിപ്പിച്ച ചന്ത്രക്കാറൻ വനിതാരസികത്വത്തെ കയ്ക്കൊണ്ട നിലയും വർണ്ണനീയമായുള്ളതാണ്. ചന്ത്രക്കാറന്റെ പ്രതാപജ്യോതിസ്സ് സർവ്വാദിശാന്തങ്ങളിലും വ്യാപരിച്ചപ്പോൾ, മിക്ക നായർകുടുംബങ്ങളും അദ്ദേഹത്തോട് സംബന്ധമോ ചാർച്ചയോ ബന്ധുത്വമോ അവകാശപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. എങ്കിലും, ഒരു വിവാഹംകൊണ്ടുകൂടി തന്റെ ഗൃഹസ്ഥനിലയെ സ്ഥിരീകരിക്കണമെന്ന് നിശ്ചയിച്ച് ഒരു വലിയ കുടുംബത്തിൽനിന്ന്, ജന്മപത്രികയിൽ പാപഗ്രഹവസതിയായ സപ്തമരാശിയോടുകൂടിയ ഒരു തരുണീരത്നത്തെ 'അടുക്കളക്കാരി' യായി ചന്ത്രക്കാറൻ വേട്ടു. ആ പരിഗ്രഹവും അതിലുല്പന്നയായ ഒരു 'പെണ്ണും' അടുക്കളത്തളത്തിന് അലങ്കാരപ്രതിമകളായി സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു.

ധർമ്മഘാതകന്മാരുടെ അഭീഷ്ടങ്ങൾക്ക് അപ്രമേയശക്തിയുടെ നിർഗ്ഗുണത്വംകൊണ്ട് നിയമേന പ്രാപ്തിയും, ധർമ്മതല്പരന്മാരുടെ സംഗതിയിൽ വിപരീതഫലവുമാണ് ലോകരീതിയായി കാണപ്പെടുന്നതെങ്കിലും ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഒരിച്ഛയ്ക്ക് സാദ്ധ്യം വരാതെ അദ്ദേഹം ക്ലേശിക്കയും അതുകൊണ്ട് താനും ക്ലിപ്തശക്തിമാൻതന്നെ എന്നുള്ള ഗൂഢബോധത്താൽ സ്വല്പം മദശമനമുണ്ടാവുകയും ചെയ്തു. എട്ടുവീട്ടിൽപിള്ളമാരുടെ കണ്ഠച്ഛേദനം ചെയ്തതും, ആ കുടുംബത്തിലെ സ്ത്രീവർഗങ്ങളെ കൈവർത്തന്മാർക്ക് നല്കി

ജാതി ഭ്രഷ്ടരാക്കിയതും, അവരുടെ സർവ്വസ്വത്തുക്കളേയും രാജസ്ഥാനത്തിലേക്കു കണ്ടു കെട്ടിയതും, മൂരിക്കുട്ടനായി ഉന്മാദവാനായി വർത്തിച്ചിരുന്ന ചന്ത്രക്കാറന് മഹാലോകചര്യയാകുന്ന നവജന്മത്തെ നല്കുവാൻ ഉപനയനസംസ്കൃതിപോലെ പ്രയോജകീഭവിച്ചു. രക്തത്തിളപ്പോടും മാംസക്കൊഴുപ്പോടും വർത്തിച്ചിരുന്ന ആ പ്രായത്തിലെ രാജാധികാരത്തകൃതികൾ അയാൾക്ക് ലോകദ്വാരം തുറന്ന്, നവവും ദീർഘവുമായ അനേകം പന്ഥാക്കളെ കാട്ടിക്കൊടുത്തു. രാജ്യസർവ്വാധികാരിപദമായ സ്വർണമഞ്ചത്തിൽ ആരോഹണംചെയ്തു, പൗരദാസസഹസ്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് സ്വർണ്ണദണ്ഡവെഞ്ചാമരവീജനം ചെയ്യിച്ച്, രത്നമയമഞ്ചത്തിൽ വാസ്തുപുരുഷനെപ്പോലെ ഭൂമിയെ സ്വകായവിസ്തൃതിക്ക് കീഴടക്കിശ്ശയനംചെയ്തു, തന്റെ ജാഗ്രദവസ്ഥയിലെ നേത്രനിമേഷോന്മേഷഖഡ്ഗങ്ങൾകൊണ്ട് ഭരണംചെയ്‌വാൻ മോഹബീജാർപ്പണവും ചെയ്തു. തന്റെ നാടകത്തിൽ ദുസ്സാദ്ധ്യമല്ലെന്ന് സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടുന്നതായ ഈ ഷഷ്ഠാങ്കത്തിന് മുമ്പായുള്ള ഒരങ്കത്തിലെ ഒരു രംഗമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ സങ്കല്പനിലയിൽ ലയിച്ചുപോയിരിക്കുന്നത്. കഴക്കൂട്ടത്ത് പ്രഭുകുടുംബത്തിന് അനന്തദ്രവ്യങ്ങൾ അടങ്ങീട്ടുള്ളതായ ഒരു നിക്ഷേപം ഉണ്ടെന്ന് അക്കാലത്ത് കേരളത്തിലെങ്ങും പ്രസിദ്ധമായിരുന്ന ഇതിന്മണ്ണം അതിസ്വാദുകരമായ ഒരു സാധനം സ്വഹസ്തഗ്രഹണത്തിന് വേണ്ട സാമീപ്യത്തെ അവലംബിച്ച് സ്ഥിതിചെയ്തപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറനു നിദ്രയുണ്ടാകാതെ ബഹുരാത്രികൾ കഴിഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച് അതിശയിപ്പാനുണ്ടോ? അതു കരസ്ഥമാക്കിയാൽ തന്റെ ധനദാഹശമനവും, കവിഹൃദയം പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്തതായ ഏഴാമങ്കക്കൂടിയാട്ടത്തിന്റെ നിർവ്വഹണവും ഇങ്ങനെ ഏകാസ്ത്രപ്രയോഗംകൊണ്ട് പക്ഷിദ്വയഹനനം സാധിക്കാൻ അദ്ദേഹം ബഹുപ്രയത്നങ്ങൾ ചെയ്തു സ്ഥലമെല്ലാം കിണറാക്കി, കിണറുകളെ കുളമാക്കി, കുളത്തെ കായലാക്കി, കായലെ കടലാക്കി, സമുദ്രത്തെ കീഴ്മേലും ചെരിച്ചു. എന്നിട്ടും ചന്ത്രക്കാറനോടു മനഃപൂർവ്വവിരോധംകൊണ്ടെന്നപോലെ നിക്ഷേപം പാതാളത്തിലേക്ക് അവഗാഹനംചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെയിരുന്നു. “പോട്ടേ ഭൂതം ചൂഴ്ന്ന ആൾക്കൊല്ലി” എന്ന വിക്രമഭർത്സനം ചെയ്തുകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ ഈ അപജയരംഗത്തെ സ്വനാടകത്തിൽനിന്ന് ബഹിഷ്കരിച്ചേകളഞ്ഞു.

കൊല്ലം 942-ലെ സ്വർണ്ണച്ചിങ്ങമാസം ഉദയമായി. ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തിൽ ആ ആണ്ടത്തെ സംഭാരക്കുമിയലും ആരംഭിച്ചു. കിഴക്കേ വരാന്തത്തളിമത്തിൽ സാലപത്രനിർമ്മിതമായുള്ള സധർമ്മാസനത്തിൽ തന്റെ സന്തതസഹചാരിയായ പിശ്ശാത്തിയോടു കൂടി കുടവയർഗോളത്തെ തുള്ളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന് ഉദിച്ചുയരുന്ന ആദിത്യന്റെ കിരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് ത്വഗ്ദേശത്തിലേയും തെരുതെരെ വരുന്ന ഓണക്കാഴ്ചകളുടെ സ്വീകരണംകൊണ്ട് അന്തർഭാഗത്തിലേയും ശീതോപശാന്തിശുശ്രൂഷ പരമഭാഗ്യാംഭോനിധിയായ ചന്ത്രകാറൻ നിർവർത്തിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിശ്ശാത്തിയുടെ ചുഴറ്റുകളും, ചില നേത്രത്തുറിപ്പുകളും, വാ തുറക്കാതുള്ള പല്ലിളിപ്പുകളും കൊണ്ട് സംഭാവനക്കാരോട് സ്വാഗതവും കുശലപ്രശ്നവും സൽക്കാരവും യാത്രയയപ്പും കഴിക്കുന്നു. വന്നുചേരുന്ന സാമാനങ്ങളെ ഭൃത്യന്മാർ ഉടനുടൻ മാറ്റിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ വെറുങ്കയ്യനായ ഒരാൾ കിഴക്കേ മുറ്റത്തെത്തി താണുതൊഴുതു. നേത്രഗോളങ്ങളെ നിയമത്തിലധികം തുറപ്പിച്ചും, ദ്വിഗോളാർദ്ധങ്ങൾ സം

യുതമായുള്ള താടിയെ ഒന്നുയർത്തിയും ഗോളസാനുക്കളായ ഗണ്ഡങ്ങളെ ജൃംഭിപ്പിച്ചും ശിരോഗോളത്തെ പുറകോട്ടുചായിച്ചും ചന്ത്രക്കാറപ്രഭു കാണിക്കുടാതെ വന്ന 'നിർഗ്ഗന്ധകുസുമ'ൻ ആരാണെന്നറിവാൻ ഒരു നോട്ടം കഴിച്ചു. ഇതിനിടയിൽ ആഗതനായ വിശേഷപുരുഷൻ ഭവനത്തിന്റെ വടക്കുവശം ചുറ്റി ഒരു പ്രദക്ഷിണം ചെയ്ത് അകത്തു കടന്ന് ചന്ത്രക്കാറന്റെ പുറകിലെത്തി ഒന്നു ചുമച്ചു. മന്ദമായി ഒന്നു മുക്കുറയിട്ട്, ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ ഘനമാർന്ന കണ്ഠത്തെ കകുദഗോളസഹിതം തിരിച്ചു പുറകോട്ടു നോക്കുന്നതിനിടയിൽ, ഗൃഹത്തിനകത്തു പ്രവേശിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞ 'ജലജളൂകൻ' പടിഞ്ഞാറുവശം ചുറ്റി വരാന്തയുടെ വഹ്നികോണിൽ എത്തി പാദങ്ങളെ പരസ്പരം ഉരുമ്മിയും, അവ്യക്തങ്ങളായ ചില ശബ്ദങ്ങളെ പുറപ്പെടുവിച്ചും, മാറോടണച്ച് കെട്ടിയിയിരിക്കുന്ന മുഴംകൈകളെ പരസ്പരം ചൊറിഞ്ഞും, സ്വശർമ്മനിദാനമായ ചന്ത്രകാറന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ വീണ്ടും അഞ്ജലി സമാരാധനം ചെയ്തു. മൂന്നു ഭവനനാമശൃംഖലകൊണ്ട് കീർത്തിയും, അനവധി ഗൃഹങ്ങളോടു ചാർച്ചയും, ഒരുവിധം നല്ല സമ്പത്തും, വലിയകൊട്ടാരംരായസമെന്നുള്ള ഉദ്യോഗവും, വിശേഷാൽ ചിലമ്പിനേത്തെ ഗൂഢചാരിത്വവും, 'അടുക്കളക്കാരി' വഴി തന്റെ അടുത്ത സംബന്ധിയും ആയി ഉള്ള ഈ ആളെ, വാലൂന്നി നില്ക്കുന്ന സർപ്പത്തിന്റെ ചാഞ്ചാട്ടങ്ങളോടുകൂടി കണ്ടപ്പോൾ, ചന്ത്രക്കാറൻ മറ്റു ജനങ്ങളെയും ഭൃത്യരെയും അവിടെനിന്ന് ആട്ടി പുറത്താക്കി, ഗോപുരവാതിലും ബന്ധിച്ചു. ഒരു ദീർഘമുക്കുറയായ സംബോധനയോടുകൂടി ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ ആഫണലാംഗുലം ചന്ത്രക്കാറൻ ഒന്ന് പരിശോധിച്ചു. ആ സരസൻ ആ നോട്ടത്തെ ആദരിച്ച് മിന്നൽപ്പിണർപോലെ വിറച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള, ഒരു പരിഗ്രഹണയത്നത്തിൽ 'കാമനും വിധിതാനും ഖലവൈരികളാ'യിത്തീരുകയാൽ വിവാഹകാംക്ഷയാകുന്ന മാന്മഥനിദേശകാരിയെ ഹൃദയശിലാമന്ദിരഗഹ്വരങ്ങളിൽ എങ്ങാണ്ട് ബന്ധനം ചെയ്തിരുന്നു. സംഗതിഭ്രമണംകൊണ്ട് രണ്ടാമതും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ പൂർവാനുരാഗപ്രവാഹമുണ്ടായി. വീണ്ടും തുഴഞ്ഞിട്ടും പ്രണയജലധിയുടെ തരണം അയാളെ വിഷമിപ്പിക്കയാൽ, വിധികാമന്മാരുടെ അനുഗ്രഹത്തിന് ജപതപങ്ങളെ തുടങ്ങിയിരുന്നു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ, മറ്റൊരു അനർത്ഥവും നേരിട്ട്, അയാളുടെ മനോവ്യഥയെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു. ലിപിലേഖനത്തിൽ അതിചതുരനായിരുന്നതുകൊണ്ട് മഹാരാജാവിന്റെ കവനങ്ങളെ പകർത്തുന്നതിന് സ്വകാര്യ എഴുത്തുകാരനായിക്കൂടി ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നിയമിക്കപ്പെട്ടു. ദുഷ്കാലവൈഭവം അയാളെ അവിടെയും തുടർന്നു. 'ജാരസംഗമഘോരദുരാചാര' എന്നു മഹാരാജാവ് രചിച്ചിരുന്നതിൽ 'ജാര' എന്ന പദത്തോടു സംന്യാസപദപ്രാപ്തികൊണ്ടുണ്ടായ വിസ്മൃതിയാൽ, രാജകൃതി രാജധിക്കൃതിയാകുമാറ് 'രാജസംഗമഘോരദുരാചാര' എന്ന് ആ നിർഭാഗ്യവാൻ പകർത്തി. രാമവർമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ പരമധാർമ്മികനേത്രങ്ങൾക്കും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മനോധർമ്മാപരാധം ക്ഷന്തവ്യമല്ലെന്ന് തോന്നിയതിനാൽ, വിഷമമായുള്ള ജോലികളിൽനിന്നും അയാളെ ഒഴിച്ച് പകടശ്ശാല എന്ന രായസമണ്ഡപത്തിൽ ഇരുന്ന് അയാളുടെ ധ്യാനവൃത്തികളെ നിർബാധമായി തുടർന്നുകൊള്ളുന്നതിന് അനുവദിപ്പാൻ മഹാരാജാവ് പ്രസാദിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ അന്നത്തെ മുഖക്ഷീണം വലുതായ ബുദ്ധിക്ഷയത്തെയും ഇച്ഛാഭംഗത്തെയും മനോവ്യാധിയെയും സൂചിപ്പിക്കുകയാൽ ചന്ത്രക്കാറൻ അയാളുടെ നേർക്ക്! തിരിഞ്ഞിരുന്ന് വാത്സല്യപൂർവം ചോദ്യംചെയ്തു: "എന്തമ്മിണാ! മാനമിടഞ്ഞുവീഴുന്നൂട്ടോ?

അതോ പെരുവെള്ളം കേറിവന്നൂട്ടോ? തൊലിയുരിച്ച ഓന്തിനെപ്പോലെ നീ പേയുറുഞ്ചി പ്പോയിരിക്കണതെന്ത്?"

സ്വസംബന്ധിയുടെ കരുണ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ തിങ്ങിനിന്നിരുന്ന വ്യസനക്കരകളെ ഭേദനംചെയ്തു. അയാൾ നേത്രങ്ങളെ കണ്ണുനീർവാർണ്ണീഷുകൊണ്ട് പ്രകാശിച്ച് തൊണ്ട ഇടറി തന്റെ പരിദേവനത്തെ ഇങ്ങനെ ഉണർത്തിച്ചു: "തമ്പുരാനെ സേവിച്ചു മാനംകെ ട്ടു പൊന്നുടയതേ. ഇപ്പോൾ ഇതാ, നീട്ടെഴുത്തുവേല ഒഴിവുവന്നു. അപ്പഴും ഇരുപത്തെട്ടു വർഷം അടുത്ത ദീപാളിക്ക് ഓലപറണ്ടിത്തികയുന്ന ഇവന് കുന്തം! എങ്ങാണ്ട് കിടന്ന, കണ്ട ജാതി, വീടും കുടിയും പറവാനില്ലാത്ത ചെറുക്കനെ, തൊലിമേനിമിനുക്കം മാത്രം നോക്കി എന്റെ തലയ്ക്കുമീതെ ഉന്തിക്കേറ്റിയിരിക്കുണു... തിന്നാൻ വകയില്ലാഞ്ഞാണോ സേവിപ്പാൻ പോണത്! തലമുറ വാഴ്ക്കയായി മുന്നിരുന്ന പൊന്നുതമ്പുരാക്കന്മാർ തിരുവുള്ളം കൊണ്ടു തന്ന അനുഭവത്തെ ഇങ്ങനെ മൊടക്കിക്കളഞ്ഞാൽ എവിടെച്ചെന്നു വിളിക്കാം സങ്കടം?"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തന്റെ സങ്കടബോധനം നിറുത്തിയപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറൻ ഇങ്ങനെ ഗു ണദോഷിച്ചു: "നോക്കെന്റെമ്ണാ! ഇത്രയല്ലാ, ഇതിലേറെയും വരും! ധർമ്മം കേറി ആറാ ടണതാണിതൊക്കെ. എന്നാലക്കൊണ്ട്... നോക്ക്! അവിടെ നിന്ന് ചിണങ്ങാണ്ട് നൃ ന്നുനിന്നു കേള്. നീട്ടെഴുത്തില്ലെങ്കിൽ നീ എരപ്പോടെടുക്കുമോടാ? ചിലമ്പിനേത്ത് കല ത്തിലിടണ വെള്ളം തെളയ്ക്കുമ്പം നമ്മുടെ മച്ചമ്പിക്കും ഉരിയക്കഞ്ഞിവാഴ്ക്കല്ലിയോ? ഇതി നൊക്കെ തമ്പുരാക്കന്മാരെ പിണപറയാതെ. അവർക്ക് ശബ്ദ (സപ്ത) വെസനങ്ങളും മറ്റു മൊണ്ട്. ഇന്നു പ്രധാസിച്ചില്ലെങ്കിൽ നാളെ പ്രധാസിക്കും! ഞാൻ തന്നെ അവിടെ കേ റിയാലും ഇങ്ങനെ ചെല അളിച്ചിയാട്ടങ്ങളും അമളികളും വന്നപ്പോയേയ്ക്കാം! നീട്ടെഴുത്ത് പോയെങ്കിൽ പുല്ലൊന്നേ പോട്ടു! എന്റപ്പിക്കു വാച്ചതു സന്ത്രുതി... ഇനി കാര്യം വല്ലതുമൊ ണ്ടെങ്കിൽ ചൊല്ലു! വർമ്മങ്ങള് ചൂണ്ടിത്താ അല്ലെങ്കിൽ നീ എന്തരു ചമ്മന്തി?"

'മച്ചമ്പി' എന്ന പദത്തിന് പകരം 'ചമ്മന്തി' എന്നു പ്രയോഗിച്ചത് ആയാളോടുള്ള സ്നേ ഹവിശ്വാസങ്ങളുടെ ആധിക്യത്തെ സാക്ഷീകരിച്ചതിനാൽ; ഉമ്മിണിപ്പിള്ള വാപൊത്തി ക്കരഞ്ഞുകൊണ്ട് "ഇസ്സന്തുവിലിങ്ങനേ എന്നെ പോഞ്ഞകൊള്ളി പൊറംകൊള്ളിയാക്കി ക്കളഞ്ഞതുകൊണ്ട് മനസ്സെരിയുണങ്ങുന്നേ! അതാണ് താങ്ങാൻ വയ്യാത്തത്" എന്ന് ബോ ധിപ്പിച്ചു. ആർത്തനാദത്തിൽ ഒടുവിലത്തെ സങ്കടവചനത്തെ അറിയിക്കുന്നതിനിടയിൽ അയാളുടെ നേത്രാന്തങ്ങളിൽ ഒരു ചെറിയ ശൃംഗാരരസം അയാളെ വഞ്ചിച്ച്, പുറപ്പെട്ടതി നാൽ, അയാളുടെ അന്തർഗതത്തെ ചന്ത്രക്കാറൻ മനസ്സിലാക്കി "മച്ചമ്പിക്കന്നാ, മനസ്സിലാ യെടാ! വാല് കെളതണതെന്തിനെന്ന്! നീ ആദ്യം പയനം (ഭജനം) ഇരുന്നില്ലയോ?... അപ്പച്ചൊല്ലിയതുതന്നെ ഇന്നും ചൊല്ലുണ... ഒരേ വാക്ക്! അതിനിട്ട വെള്ളം വാങ്ങിവെച്ചൂ ട്ടു! ആ കൊലംകുത്തിപ്പടത്തലവന്റെ മോളെ നീ വേട്ടൂടാ... ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ ചവുട്ടുണ കാല് ചെലമ്പിനേത്തുതീണ്ടിക്കൂടാ! ചെലമ്പിനേത്തുകാരും ചെമ്പകശ്ശേരിക്കാരും നെഴല് വെലങ്ങിക്കൂടെടാ... വെലങ്ങിക്കൂടാ" എന്ന മറുപടിയുണ്ടായി.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: “പടത്തലവൻ എന്തെങ്കിലും ആവട്ടെ!” എന്ന് സ്വാനുരാഗഭാജനത്തിന്റെ പക്ഷവാദിയായി വാദമുഖസ്ഥാപനം ചെയ്‌വാൻ മുതിർന്നപ്പോൾ, തലയിലും മുഖത്തും ഗൃഹംതന്നെ ഇടിഞ്ഞുവീണപോലെ, ഊക്കോടുകൂടി ഒരു സംഘടനമുണ്ടായി. “ചത്തു!” എന്ന് നിലമറന്ന് ശ്വാസനാളംകൊണ്ട് ഉറക്കെ ക്രന്ദനംചെയ്ത് അയാൾ നിലത്തു പതിച്ചു. സംഗതിയുടെ പരമാർത്ഥസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ച് ബോധമുണ്ടായപ്പോൾ, നരസിംഹമൂർത്തിയെപ്പോലെ രോഷസമ്മൂർച്ഛിതശരീരനായിരിക്കുന്ന ചന്ത്രക്കാറനെ കാണുമാറായി. തന്റെ മുഖത്തു വലിച്ചെറിയപ്പെട്ട സുധർമ്മാ തട്ടുക്കിനെ ഭൂധൂളിവിഭൂഷിതഗാത്രനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എടുത്ത് മണൽ തട്ടിക്കളഞ്ഞു, ജാനുക്കൾ ഇടഞ്ഞും ഉദരം ത്രസിച്ചും ദിഗ്ഭ്രമത്താലുഴന്നും മുന്നോട്ട് നടന്നും പുറകോട്ട് ആഞ്ഞും പിന്നെയും നടന്നും ഇങ്ങനെ ആ ധൂമ്രാക്ഷസന്നിധിയിലണഞ്ഞു, ആ ദിവ്യാസനത്തെ പൂർവസ്ഥാനസമീപത്തിൽ നിക്ഷേപിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ബീഭത്സത്വങ്ങൾ കണ്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ അലിഞ്ഞു. “എടാ പെൺകൊതിയാ! നിന്റെ മനപ്പൂവിറുത്താളെതന്തയെങ്കില്, ഈ ചന്ത്രക്കാറന്റെ തന്തപ്പെരുമാനെക്കൊല്ലിച്ചതും ആ ധാമദ്രോവില്ലയോടാ? അവനെ ഞാനും മാനത്ത് കേറ്റണമെന്നോ? അവന്റെ കുടർമാല ശാർത്താൻ കാലം വരും! അതുകള… നിന്റെ സാമീടെ പൊടിപാടെന്തായെന്നു പറ. ലോകം പെരട്ടാനുള്ള വിത്യയൊക്കെ വന്നുറുണ ചന്തയല്ലിയോടാ നമ്മുടെ ഇവിടം? അവനും കൊണ്ടുപോട്ട് അവന്റെ വീതം. നാളെ വരുമൊരുത്തൻ, പറസുരാമസ്സാമി എന്നും പറഞ്ഞോണ്ട്; ഇപ്പം വന്നിരിക്കണതാര്? ആശ്വസ്ഥാമാവോ? എന്തുമാവെങ്കിലും, നമ്മുടെ ആളുകള് തൊണ്ടയിത്തൊടാതെ വിഴുങ്ങൂല്ലിയോ? ഫോടാ, ഫോ! യോഗിശ്വരസ്സാമി… ചുത്ത യമലോഹംപെരട്ടി… നിത്തം മൂന്നുനേരം ചോറു വിളമ്പണ മന്ത്രം അവന്റെ തഞ്ചിയിലൊണ്ടെങ്കിൽ, അതെടുക്കാൻ പറ!” ഈ പ്രസംഗത്തിനിടയിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള വിഷ്ണുശങ്കരശക്തിസഹസ്രനാമങ്ങളിൽനിന്ന് ഒരു പത്തിരുന്നൂറു നാമങ്ങളെ ആശ്ചര്യപ്രതിഷേധപരിതാപസൂചകങ്ങളായി മന്ത്രാവസാനധ്വനിയിൽ ഉച്ചരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. പ്രസംഗം അവസാനിച്ചപ്പോൾ അയാൾ ഭക്തിത്തിളപ്പോടുകൂടി തൊഴുതുപിടിച്ച് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: “പരമാർത്ഥമറിഞ്ഞാൽ അങ്ങത്തെ അഭിപ്രായവും… നാരായണ! ഇന്ന് പ്രത്യക്ഷശ്രീവേദവ്യാസരാണ് സ്വാമിതിരുവടികള്… പൊന്നുതമ്പുരാൻതന്നെ സമ്മതിച്ചുപോയിരിക്കുണു.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ചവറ്, ചവറ്! അതും കള ക്ഹ്! മൈസൂപ്പെരുവെള്ളം ഏതുവരെക്കേറി?”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: “മൈസൂർപ്പട്ടാളത്തിന്റെ കാര്യംകൊണ്ടെന്തോ വലിയ അമിളി ഒണ്ട്. നീട്ടുമ്മേൽ നീട്ടും കായിതത്തിന്മേൽ കായിതവും, നാഴികയ്ക്കുനാഴിക പോയുംവന്നുമിരിക്കണു… ഒന്നുമാരും വെളിക്കുവിടുണില്ല… ചെവിക്കുചെവി അറിയാതെ എല്ലാം പൊതിഞ്ഞുകെട്ടി നടത്തുണു.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ഛു! ചെവിക്കുചെവി അറിയാതെ മറിക്കാൻ മീച്ചയൊള്ളവനാരെടാ അവിടെ?” (ആത്മഗതം) “ആ കമ്പനിയാന്മാരുടെ തോക്കുച്ചിറ തടുത്തിരിക്കണ്.”

(ദീർഘമായും ഉറക്കെയും ആകാശത്തെ ആഘ്രാണംചെയ്തു ബഹിശ്ശ്വസിച്ചുകൊണ്ട്, ആത്മഗതത്തെ തുടരുന്നു.) "ആ ചെറക്കുറ്റി ഒന്നെളക്കാൻ ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഈ കുറു ങ്കൈയ്ക്കു കഴിയും. അപ്പഴത്തെ വെള്ളക്കുത്ത് എന്തെല്ലാം എടുത്തോണ്ട് പോവും?... യ! യഃ" (പ്രകാശം) "മച്ചമ്പി! കാര്യങ്ങള് ശുദ്ധമോയം തന്നെ! എങ്കിലും എല്ലാംകൂടി തള്ളി, തള്ളി... ത്തള്ളി വരുമ്പം, അപ്പം വരുല്ലയോടാ ഒരു മേളം? സർവാധിയും, ദളവായും, അതിന്റെ മേത്തട്ടും വന്ന് പിടിക്കുല്ലയോ ചന്ത്രക്കാറന്റെ താടിക്ക്?" (വല തുകൈയിലെ പെരുവിരലിനെയും മധ്യവിരലിനെയും മൃദുവായി കശക്കിക്കൊണ്ട്) "ഇതില്ലാതെ പുള്ളിപ്പട്ടാളം പുലരുമോ? മതിരപ്പട ചാൺനീങ്ങുമോ? കമ്പനിപ്പടപ്പാ പ്പാസ്സ് നമ്മുടെ കല്ലും ചെളിയും ചവുട്ടാൻ വരുമോ? എടാ! വെങ്കലപ്പറവച്ച് അളന്നു തട്ടണം, കിലുകിലാ എന്ന്! അതിനു പോന്ന ആണിന്നാരെടാ. ഇച്ചന്ത്രക്കാറനല്ലാ ണ്ട്? അന്നു വാ, സമ്പ്രതിക്ക്... അമ്മാത്രയ്ക്കു നിനക്കു സമ്പ്രതി." അഗസ്ത്യപർവ്വത ത്തിന്റെ ശിഖരത്തിൽനിന്ന് ഒരു വലിയ ചെമ്പുപാത്രത്തെ ഉരുട്ടിയാൽ ഉണ്ടാകുന്ന ഘോരതയോടും, കാലദൈർഘ്യത്തോടും, രവഭേദങ്ങളോടും ചന്ത്രക്കാരൻ ഒന്നു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. അല്പനേരം തുറിക്കുന്ന നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയിരുന്നു. പിശ്ശാത്തി ചന്ദ്രഹാസം വെളിച്ചപ്പാടിന്റെ നാന്ദകംപോലെ ത്രസിച്ചു. ആ കാഴ്ച കണ്ടപ്പോൾ സാക്ഷാൽ ശനൈശ്വരൻ പ്രത്യക്ഷമായി രാജ്യത്തിനു കണ്ടകശ്ശനിദശാരംഭത്തിന് മുതിർന്ന് ഉദയം ചെയ്തിരിക്കുന്നതു പോലെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു തോന്നി. അയാൾ ഒന്നു നടുങ്ങി. ആപൽക്കരമായ രാജ്യകാര്യത്തിൽനിന്ന് ചന്ത്രക്കാറന്റെ ചിത്തവൃ ത്തിയെ സ്വാഭീഷ്ടപ്രകൃതത്തിലേക്കു തിരിപ്പാൻവേണ്ടി ഉമ്മിണിപ്പിള്ള പിന്നെയും യോഗീശ്വരവർണ്ണനയെത്തുടങ്ങി: "സ്വാമികൾ അനുഗ്രഹം കൊണ്ട് ഫലങ്ങൾ പറ ഞ്ഞാൽ കണ്ടതുപോലെ ഒത്തിരിക്കും. മന്ത്രമെന്ത്? മരുന്നെന്ത്? ജോസ്യമെന്ത്? വരങ്ങളെന്ത്? ഒന്നും പറവാനില്ല. അങ്ങുന്നൊന്നു കണ്ടാൽ..."

ചന്ത്രക്കാറൻ: (ആലോചനയോട്ട്) "മഷിയിയിട്ടു നോക്കാനേ... അതിനറിയാമോടാ?"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "ഹ്ഹം! മഷി! സ്വാമിതിരുവടികളുടെ വെള്ളം കോരിക്കുകൂടി അതും അതി ന്റെ അപ്പുറവുമറിയാം! സ്വാമിക്ക് കാശും കനകവും കളിമണ്ണും ഒപ്പം. എന്ത് ആഗ്ര ഹിച്ചോണ്ട് എവിടെച്ചെല്ലുന്നോ, സമാധിയിൽ കണ്ണുമടച്ചിരുന്ന്, സൂക്ഷ്മമെല്ലാം ഉട നടി അരുളിച്ചെയ്യും സിദ്ധരല്ലയോ? അനുഗ്രഹിച്ചൊരു തിലകം തന്നാൽ അതുമി ട്ടോണ്ട് പോണവഴിക്കൊക്കെ ജയം!"

ചന്ത്രകാറൻ: "നീ ശിക്ഷ്യനല്ലിയോടാ? ഒരു തിലസവ്വം വാങ്ങിച്ചോണ്ട് പോയി നീട്ടെഴു ത്ത് പറ്റിക്കാഞ്ഞതെന്ത്? അതിനുശിണുങ്ങാൻ ഇവിടെ വരണം. പോ കള്ള മൂധേ വിപൂരായം പറയാണ്ട്. (തന്റെ ആലോചന മുറുകി) "ആ കമ്പകുത്താടിയെ ഇവിടെ ഒന്ന് കെട്ടിയെടുപ്പിക്ക്... ചന്ത്രക്കാറൻ തെളിച്ചുതരാം പൂച്ചെല്ലാം."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: (ഭയനാട്യത്തിൽ) "ഇങ്ങനെ ഉത്തരവാകരുത്! നശിച്ചുപോകും! തിരുവ ടികള് മഹാപുണ്യവാൻ." പിന്നെ എനിക്കറിയാം 'ഒരു കാര്യംകൂടി' എന്ന്, അടു

ത്തണഞ്ഞു് ചന്ത്രക്കാറന്റെ ചെവിയിൽ ഉമ്മിണിപിള്ള എന്തോ സ്വല്പം സ്വകാര്യമായി മന്ത്രിച്ചു. അതു കേട്ടപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറൻ പൂർണ്ണശക്തിയോടുകൂടി തെളിയുന്ന സൂര്യഭഗവാന്റെ അത്യുക്ഷണകിരണങ്ങളാലും ബാധിതനാകാതെ ആ തിളയ്ക്കുന്ന ഗോളത്തെ തുറിച്ച കണ്ണുകളോടുകൂടി ഇമയിളക്കാതെ നോക്കി, ചലനമാകട്ടെ ശ്വാസമാകട്ടെ കൂട്ടാതെ, തന്റെ പിശ്ശാത്തിയെ ഉള്ളം കൈകൾക്കിടയിലാക്കി വിചാരശൂന്യതയോടു കൂടി കാൽനാഴികയോളം കറക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നുപോയി. കുറച്ചുകഴിഞ്ഞു് പൂർണ്ണസ്ഥിതിയിൽ ദൂരെ മാറിനിന്നിരുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ അടുത്തു വിളിച്ച്, അന്നത്തെ സംഭാഷണസംഗതികളെ ഏതാനും അഭിപ്രായഭേദങ്ങളോടുകൂടി ആവർത്തനംചെയ്തു: "ഉം! മച്ചമ്പി, ശരി, ശരി! നിന്റെ ദമയന്ത്രി, കൊച്ചമ്മണിക്കൊച്ച്, കഴക്കൂട്ടത്തെ ഉശിരല്ലിയോ? അതിന്റെ തള്ള ഉഗ്രനെജമാന്റെ മോള്! അതിനെ നിനച്ച് അവളെ നിനക്ക് കിട്ടിക്കാൻ ഞാനും പണിയാം! പിന്നെന്തുവേണം?"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "അങ്ങനെ ആയാൽ പിന്നെ എന്തായാലും വേണ്ടില്ലാ. ഉള്ളതുകൊണ്ട് മാനമായി കഴിച്ചോളാം! അങ്ങത്തെപോലെ മനക്കരുത്ത് ഇവനില്ല."

ചന്ത്രക്കാറൻ: (പ്രസാദത്തോടുകൂടി) "പെണ്ണെന്തെടാ? പിണ്ണെന്തെടാ? ആണായിപ്പിറന്നാൽ ഒരു ഒറ്റ പെരുങ്കയ്യെങ്കിലും നോക്കണം. അല്ലാണ്ട് പിറവി എന്തിന്? ഉയിരെന്തിന്? ആ ചെറുക്കന്റെ കാര്യത്തിന്... അവനെടുക്കാൻ കഴിക്ക്, ഇരുക്കോൽ തറയില്ലെന്നോ?"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: (രസിച്ച് അതിയായ മുഖപ്രസന്നതയോട്) "അങ്ങുന്ന് വിചാരിച്ചാൽ നാൽക്കോലുമുണ്ടാകും!"

ചന്ത്രക്കാറൻ: "അതിനൊരു കഴുതാക്കോല് കിടക്കണെല്ലോമ്ണാ. പൂവാറ്റു മുതലാളി അവന്റെ തന്തയെങ്കില്..."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "തന്തയോ തള്ളയോ? അവൻ അവിടത്തെ തൊഴുത്തിൽപിറപ്പനാണ. മുതലാളിടെ തെരട്ടും പട്ടോലയുമെല്ലാം അവന്റടുത്ത് വന്നറുണ. അവന് ദളവാസ്വാമിമഠത്തിൽപോലെ ചെന്നതു ചെലവ് അവർ നടത്തുണ. ആ ജാതിക്കാരുടെ ഭാഷയും അവനറിയാം."

ചന്ത്രക്കാറൻ: "അതാണല്ലോ ... ആ കൊള്ളപ്പണം ചെന്ന് ചൊരിയണ കഴുത്തറപ്പൻമൊതലാളി എവിടെ! നാലുകാശൻ നാം എവിടെ?" (ദീർഘശ്വാസമിട്ട്, കുറേനേരം മിണ്ടാതിരുന്ന്, ആത്മഗതം) "മൈസൂപ്പുലി പെരുമ്പടപ്പിനെ അമുക്കി. ഈ ശനിയൻ ശാമി വലത്തും, ആ പടത്തലവൻ ഇടത്തും, മൊതലാളി രണ്ടുംകെട്ടവനായും, എല്ലാം കൂടി നമ്മെ അടിയറുത്താൽ! ആഹ! പാടിലാ, അതു്. ആ ശാമിപ്പൂച്ചനെ നമുക്കു പിടിക്കണം; അതാണ് കണ്ണി" ചന്ത്രക്കാറന്റെ നേത്രങ്ങൾ ജ്വാലാമുഖികൾപോലെ പ്രകാശിച്ചു. അയാൾ ചുണ്ടുകളെ സ്വല്പമൊന്നു വിടുർത്തി, ശിരോസ്ഥിയിൽ കാണുന്നപോലെ കർണ്ണംമുതൽ കർണ്ണംവരെയുള്ള ദന്തനിരയെ ഒന്നു ഞെരിച്ചു. അന

ന്തരം ഇങ്ങനെ ഒരു ഗർജ്ജനവും ചെയ്തു: “നിന്റെ ചാമിയെ വിട്ടടാ! കൊണ്ടാ ഇവിടെ ആ കയം ചൂന്ന ഇരുളനെ, ഞാനൊന്ന കാണട്ടെ! തിരുവിതാംകൂർ രണ്ടു കാലിലെങ്കിലും നിയ്ക്കണോ, ഫരിപ്പാൻ ആണങ്ങള് വേണം.” ഉമ്മിണിപ്പിള്ള കണ്ണടച്ച് തലകുലുക്കി ഒടുവിലത്തെ അഭിപ്രായത്തെ ശരിവച്ചു.

ചന്ത്രക്കാറൻ: “അങ്ങിനെ നല്ലബുദ്ധി തുലങ്ങട്ടെടമ്ണാ! ആണങ്ങളില്ലാത്ത കൊറ, വല്യ കൊറ. കഴക്കൂട്ടക്കളരിയിലെപ്പോലെ ചില പിള്ളരുവേണം. കണ്ടു വെച്ചിട്ടൊണ്ട്! എല്ലാം ഒന്നെളക്കി, ഒതുക്കി, കലക്കിത്തെളിച്ച് ചുത്തവും വരുത്തി, കലയവും കഴിച്ചാല് പിന്നെ, ചിലമ്പിനേത്ത് ചന്ത്രക്കാരൻ ഭരിച്ചാൽ തിരുവിതാംകോട്ട് ഭരുമൊന്നൊന്ന നോക്കികളയാം” എന്ന പറഞ്ഞുകൊണ്ട്, ‘ഭരു’ എന്ന പ്രയോഗത്തിന്റെ ചാതുര്യത്തെ വിചാരിച്ചോ, സ്വാത്മഗതങ്ങളുടെ സ്ഥിതിക്ക് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ പിരിച്ചയയ്ക്കാനുള്ള ധൃതികൊണ്ടോ പിശ്ശാത്തിയുമായി മുറ്റത്തിറങ്ങി, തന്റെ ഹ്രസ്വങ്ങളും ഘനമുള്ളവയുമായ കൈകളെ വീശി, തെക്കോട്ടും വടക്കോട്ടും ഒന്ന നടന്നിട്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു യാത്രയനുജ്ഞ നല്കി. “വടക്കേപ്പുറത്തു പോയി, വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ വാങ്ങിച്ചു കുടിച്ചോണ്ടു പോ! ഒന്നും കാണ്വല്ലാ. വച്ചുവിളമ്പാൻ വീട്ടിനകത്തു വൗസ്സൊള്ളവരു വേണ്ടയോ?”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള യാത്രതൊഴുത്, വച്ചുവിളമ്പുകാര്യത്തെക്കുറിച്ചുണ്ടായ സ്വാഭിപ്രായത്തെ അടക്കിയുംകൊണ്ട് വടക്കേവശത്തേക്കു പോയി. ചന്ത്രക്കാറൻ വീണ്ടും തന്റെ ആസനത്തെ അവലംബിച്ച് താഴത്തെ നടക്കല്ലിൽ രണ്ടു കാലും ഊന്നി വിറപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ദീർഘമായ ആലോചനയിൽ ഇരുന്നു. ഒടുവിൽ ഇങ്ങനെ തീർച്ചപ്പെടുത്തി: “അതതെ… അതു വേണം… എന്താണ്ടൊക്കെ കാണും… പൂയിച്ചേയ്ക്കാം… ചേതമെന്ത്? ദേവീന്ന് ഒന്നുണ്ടെങ്കിലൊത്തു. അല്ലെങ്കി, ആളുകള് വാഴ്ത്തും… ആ മിച്ചം മതി… എന്നേ വിചാരിക്കുണു ഞാൻ? ‘നാളെ നാളേതി’ എന്നു ചുമ്മാ അല്ലാ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. ചാമുണ്ഡിഅമ്മയ്ക്ക്, പോട്ടെ, നമ്മുടെ കണക്ക് കുടിയിരിപ്പാൻ ഒരു മാടമെങ്കിലുമിരിക്കട്ടെ! അവിടത്തെ കാടൊക്കെ ഒന്ന തെളിച്ച്, ഒരുട്ടും ഗുരുസിയും കൈയ്യോടെ. ആ കളപ്പാട്ടെ തൊട്ടുതിന്നിക്കൂട്ടത്തെ കരയിൽ കൂട്ടിനടത്തണമെങ്കിൽ വയ്ക്കട്ടെ ഇതിന് വേണ്ടിയ മുതല്.” ഇങ്ങനെ പരിഷ്കാരനിശ്ചയവും, അതിലേക്ക് ഉടനെ മുതലുതിരിപ്പും ചെയ്തു, ചന്ത്രക്കാറൻ കാര്യനടപ്പിന് പാദരഥത്തിൽ ആരോഹണംചെയ്തു. വാതിൽ തുറന്ന് പുറത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ പടിക്കൽ ഒരു വലിയ സംഘം കാഴ്ചകളോടുകൂടി കാത്തുനിന്നിരുന്നു. അവരോട്, സാമാനങ്ങളെല്ലാം അകത്തുകൊണ്ടുവച്ചിട്ട് അടുത്തദിവസം വരുന്നതിന് ഉത്തരവുകൾ കൊടുത്തുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം ചാമുണ്ഡിക്ഷേത്രത്തറയിലേക്ക് നടന്നു തുടങ്ങി. “അവനെക്കാണണം ആ ഇരുത്തലമൂലിയാൻ ചാമിയാരെ. നിധീടെ വേരോട്ടം ഒന്ന നോക്കിച്ചുകളയാം. പിന്നെ, ഉമ്മിണി പറഞ്ഞപോലെ വല്ലതുമാണെങ്കിൽ, വെല്ലും പുറത്ത് ചന്ത്രക്കാരനും” എന്നിങ്ങനെയുള്ള അന്തർഗ്ഗതങ്ങൾകൊണ്ട് കോശഭാഗ്യങ്ങളുടെ വർദ്ധനമാർഗ്ഗങ്ങളെ നിർണ്ണയംചെയ്തു നടക്കുന്നതിനിടയിൽ ചാമുണ്ഡിക്കാവ് ക്ഷേത്രംവക താൻ അടക്കീട്ടുള്ള മുതലിന്റെ ഒരു കണക്ക് മനസ്സുകൊണ്ടു

ചന്ത്രക്കാറൻ തയ്യാറാക്കി. അത് ചന്ത്രക്കാറഗോളത്തിലെ നീലഞരമ്പുകളെ ഒന്നു വിളറിച്ചു എങ്കിലും, ഈശ്വരന്മാരുടെ കടാക്ഷത്താലാണല്ലോ മനുഷ്യർ അനുഗ്രഹീതരാകേണ്ടതു്, എന്ന് മനസ്സിനു സമാധാനം വരുത്തി, അദ്ദേഹം ക്ഷേത്രപ്പറമ്പിൽ എത്തി.

ആകാശവീഥിയിൽ ആദിത്യഭഗവാൻ അത്യുഗ്രദീപ്തിയോടുകൂടി വിളങ്ങി, തന്റെ അഗ്നിമയകിരണങ്ങളെ ആ ശ്യാമളാംബികാവേദിയിൽ പ്രസന്നപൂജാർപ്പണം ചെയ്യുന്നു. തൽപ്രദേശഭൂദേവിയും ദ്രോഹകർമ്മസാക്ഷിണിയായി ഭവിച്ച അപരാധത്തിന് ശിക്ഷയായി എരിപൊരിഞ്ഞു്, ശാശ്വതപ്രണാമയായി ക്ഷമാപണക്രന്ദനം ചെയ്യുന്നു. അവിടത്തെ തരുജാലങ്ങൾ പരാശക്തിദ്രോഹകന്റെ ഹതിക്കായുള്ള ചണ്ഡദണ്ഡങ്ങളെന്നവണ്ണം അവന്റെ ദുരന്തമുഹൂർത്തഗ്രഹണത്തിനായി, ഗ്രഹതാരങ്ങളുടെ പന്ഥാവിൽ സ്ഥിരേക്ഷണന്മാരായി നില്ക്കുന്നു. പത്രപുഷ്പാദികളും, ദൈവദ്രോഹഭൂവിൽ ജാതരായ പരിതാപത്തെ വഹിച്ച് ക്ഷീണരായവർ ശാപദാനംചെയ്തു് അനന്താപദത്തെ പ്രാപിക്കയും ശേഷമുള്ളവർ ശാപമുഷ്ടികളെ ഉയർത്തി അവസരൈകകാംക്ഷയോട് വർത്തിക്കയും ചെയ്യുന്നു. നാരകീയമായ ഒരു നിശ്ശബ്ദത ആ പ്രദേശത്തെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. അവിടത്തെ ഓരോ അണുവിൽനിന്നും മാംസകർണ്ണങ്ങൾക്ക് ഗോചരമല്ലാതുള്ള ദുസ്സഹമായ ഓരോ പരിദേവനം സ്വർനീതിപീഠത്തിങ്കലേക്ക് പൊങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പ്രതിഷ്ഠയ്ക്കുതന്നെ രുദ്രഭൂമിയായിത്തീർന്ന്, സർവാത്മാക്കളാലും വർജ്ജിക്കപ്പെട്ട ആ ദുർദ്ദേശത്തു്, സാക്ഷാൽ വിശ്വസംരക്ഷണശക്തി, ധർമ്മബന്ധനത്തിൽനിന്ന് അപഭ്രഷ്ടയാക്കപ്പെടുകയാൽ, സ്വതന്ത്രചാരിണിയായി കല്പാന്തകാലനടനത്തെ ചെയ്യുന്നു. ഈ ദിക്കിലേക്ക് ഉടയാൻപിള്ള പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ അവിടത്തെ മദ്ധ്യാഹനദ്യുതിയും ഏകാന്തയും സ്വനികൃതികളുടെ സ്മൃതിയും അയാൾക്ക് ഒരു ഹൃദയസ്തംഭനത്തെ ഉണ്ടാക്കി. വടക്കുകിഴക്ക് കുണ്ടു് നീരാഴിയിൽനിന്ന് ഒരു 'ഭും' കാരധ്വനി വെള്ളത്തിൽ എന്തോ വീണ ശബ്ദമായി പുറപ്പെട്ടതു് അധർമ്മചിന്താഭരിതമായ ചന്ത്രകാറന്റെ മനസ്സിന് ഭയങ്കരമായി തോന്നുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മഗങ്ങൾക്കും കായഗതിക്കും വിഘ്നം സംഭവിപ്പിച്ചു. ആ ശബ്ദത്തെ ദേവിയുടെ അനിഷ്ടസൂചകമായി അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിയിൽ വ്യാഖ്യാനിക്കയാൽ, അദ്ദേഹം ചിന്താഗ്രസ്തനായി, തറയ്ക്കപ്പെട്ടതു പോലെ നിലകൊണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദേഹത്തിലുള്ള ചുരുണ്ടരോമാവലി എല്ലാം മുള്ളൻകോലുകൾപോലെ നിവർന്ന് ജൃംഭിച്ചു. തന്നെ ഇങ്ങനെ ചഞ്ചലപ്പെടുത്താൻ സന്നദ്ധയായ ദേവിയെ ശിക്ഷിച്ച്, 'മാടവുമില്ലാ കൂടവുമില്ല' എന്നു വിധിച്ചുകൊണ്ട്, സ്വഭവനത്തിലേക്കു മടങ്ങുന്നതിനായി അദ്ദേഹം ആരംഭിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാനുഷ്യകമായ നേത്രങ്ങൾക്കു ഗോചരമായ കാഴ്ച എന്താണതു്? പ്രത്യക്ഷലോകമാത്രനായ ചന്ത്രക്കാറൻ, അല്പഗാത്രനായി വിയർത്തുവിറയ്ക്കുന്നു. കണ്ണുകളെ കഠിനമായി തിരുമ്മീട്ടും അദ്ദേഹം കണ്ട കാഴ്ച മറയുന്നില്ല. പഞ്ചാരിവട്ടം തുടങ്ങിയ തന്റെ ഹൃദയപടഹത്തെ തടവി ഒതുക്കീട്ടും, അതാ ആദ്യം കാണപ്പെട്ട സത്വത്തിന് വൈശദ്യം വർദ്ധിച്ചുവരുന്നതേയുള്ളു. ചന്ത്രക്കാറമഹാത്മാവിന്റെ നിര്യാണഗതിക്ക് പാദുകമായി ചാമുണ്ഡീഭഗവതീവിഗ്രഹം തെക്കുവടക്കു വീണുകിടക്കുന്ന ഉയർന്ന ഗർഭഗൃഹത്തറയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ, ജഗന്മോഹനകരമായും, സാക്ഷാൽ ത്രൈലോക്യകുടുംബിനിയുടെ മദ്ധ്യാർക്കദ്യുതിയോടും ആപാദപ്രസൃതമായ നീ

ലകുന്തളഭാരത്തോടും, കരുണാവൃതങ്ങളായ വിശാലേക്ഷണങ്ങളോടും, അനംഗോജ്ജ്വലങ്ങളായ വക്ത്രത്തോടും, ഗൗരവസ്മേരാധരപ്രവാളത്തോടും മണികുണ്ഡലഹാരാവലികൾകൊണ്ട് പരിഭ്രൂഷിതമായും, രക്താംബരപരിവേഷ്ടിതമായും, നവയൗവനപ്രൗഢികൊണ്ട് ഭാസ്വത്തായും ഉള്ള ഒരു വിഗ്രഹം പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. ഇങ്ങനെ ഒരു അംബികാരൂപം അവിടെ കണ്ടതു് ദൈവമഹാഗതി എന്നു തോന്നി ചന്ത്രക്കാറൻ, ജീവനാഡികൾ ഭിന്നമായി മൃത്യുവശനായ്പ്പോകുമെന്നുള്ള സ്ഥിതിയെ പ്രാപിച്ചു. എന്നാൽ തന്റെ ബുദ്ധീന്ദ്രിയത്തെ ആകർഷിക്കുമാറു് അപ്പോൾ ഒരു മാനുഷ്യകമായ വിലപനം കേൾക്കയാൽ, ഉടയാൻപിള്ളയുടെ ഹൃൽചലനം സ്വല്പം ആശ്വസപ്പെട്ടു് വിലാപത്തിന്റെ കാരണം എന്താണെന്നു നോക്കിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ ആദ്യം കണ്ട രൂപത്തിന്റെ മുമ്പിലായി മറ്റൊരു രൂപം രക്തവർണ്ണവസ്ത്രധാരിണിയായി മുട്ടുകുത്തി മാറത്തും തലയിലും തല്ലി ദുസ്സഹമായ വേദനയോടുകൂടി ദുഃഖിക്കുന്നതു് കാണപ്പെട്ടു. ഇതു ദൈവികമായ കാഴ്ചയല്ലെന്നുള്ള ഒരാശ്വാസം അരക്ഷണനേരം ചന്ത്രക്കാറനു തോന്നിയെങ്കിലും തെക്കുള്ള കുറ്റിക്കാടിനെ ഞെരിച്ചുകൊണ്ടു് മേഘാകാരമായ ഒരു സത്വം ആ രംഗത്തു് പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, സ്വല്പംമുമ്പ് തിരുവിതാംകൂർ കീഴ്മേൽമറിപ്പാൻ കച്ചകെട്ടിയ കഴക്കൂട്ടത്തു് കളരിയിലെ വീരശൂരപ്പെരുമാൾ പിന്തിരിഞ്ഞു്, ഭൂമി കുലുക്കിക്കൊണ്ടു് പുകവണ്ടിവേഗത്തിൽ മണ്ഡൂകനെപ്പോലെ കാലുകൾ വിടുർത്തി, ചാടി മണ്ടിത്തുടങ്ങി. സംഭവങ്ങളുടെ സംഘടനാവിശേഷംകൊണ്ടു് ശൂന്യമനസ്സാന്നിദ്ധ്യവാനായി ധാവനംചെയ്തു തുടങ്ങിയ ചന്ത്രകാറൻ അരക്ഷണംകൊണ്ടു് ഒരിരുമ്പുകുടുക്കിലകപ്പെട്ടതുപോലെ നിറുത്തപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടതു് രാക്ഷസമൂലബലത്തിലോ യമസൈന്യത്തിലോ ചേർന്ന ഒരംഗമായിരിക്കണമെന്നു തോന്നി. തന്റെ ഒരു കൈയ്ക്കു് പിടിച്ചമർത്തിനില്ക്കുന്ന വിരൂപനായ ദീർഘകായൻ, കറുത്ത കമ്പാവടങ്ങൾകൊണ്ടു മാത്രം ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഒരു സത്വംപോലിരുന്നു. വളഞ്ഞുപിരിഞ്ഞു് അവിടവിടെ വട്ടക്കെട്ടിയ കൃശദീർഘദൃഢശരീരം, ഏകനേത്രം, അതിൽ ശുക്ലച്ഛായ, മുരടിച്ചു ജെടകെട്ടി തിമർത്തുനിൽക്കുന്ന കേശമീശകൾ, നീണ്ടു കറുത്തു് ആടുന്ന ഏതാനും ദന്തങ്ങൾ, പെരുമ്പാമ്പുകൾപോലുള്ള കൈകാലുകൾ, തലയിൽ കച്ചകൊണ്ടുള്ള വലിയ റെട്ടിക്കെട്ട്, അരയിൽ മുഷിഞ്ഞ കാങ്കിക്കുത്തിയുടുപ്പ്… ഇങ്ങനെയുള്ള ഒരു രൂപമാണ് ഉടയാൻപിള്ളയെ പിടികൂടിയിരിക്കുന്നതു്. ചന്ത്രക്കാറന്റെ പിശ്ശാത്തി പ്രയോഗങ്ങളും മെയ്യൂക്കും കഴക്കൂട്ടത്തു് കളരിയിലെ അടവുകളും ഈ മനുഷ്യക്കരടിയോട് അടുക്കുന്നില്ല. ആ നരമൃഗം പിശ്ശാത്തിയെ പിടിച്ചുപറിച്ചു് പുറകിൽ തിരുകിക്കൊണ്ടു തോലി എന്നറിഞ്ഞിട്ടില്ലാത്ത ചന്ത്രക്കാറവിശ്വവിജയിയെ ചുരുട്ടി എടുത്തു് നീരാഴിക്കുണ്ടിനെ മറയ്ക്കുന്ന കാവിനുള്ളിലേക്കു തിരിക്കുന്നു. അനുകമ്പയോടുകൂടിയ നിരോധാജ്ഞകൾ പ്രതിഷ്ഠാദേശത്തുനിന്നും കേൾക്കപ്പെടുന്നു. ഈ ഭയങ്കരസത്വത്തിന്റെ ശ്രവണദ്വാരങ്ങളിൽ അതുകൾക്കു പ്രവേശനം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. അയാളുടെ ചീറ്റലിന്റെയും മുഖക്ഷോഭത്തിന്റെയും ആസുരരൂക്ഷത അവർണ്ണനീയമായിരിക്കുന്നു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ പ്രഹരംകൊണ്ടു് കരിങ്കല്ലും ധൂളിയാകുമെന്നുവരികിലും ഈ സത്വത്തിന്റെ കൈയിൽ അദ്ദേഹം പഞ്ഞികൊണ്ടു കെട്ടപ്പെട്ട പാവയെപ്പോലെ ലഘുപദാർത്ഥമായിരിക്കുന്നു. ഉടയാൻപിള്ളയെ നിലത്തിട്ടു്

അമർത്തികൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവരക്തത്തെ പാനംചെയ്യുന്നതിനായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിശ്ശാത്തിയെത്തന്നെ ആ കരടിത്താൻ ഉയർത്തുന്നു. അതിദൈന്യസ്വരത്തിൽ ദൂരെനിന്നും “കൊല്ലാതെ കുപ്പാ! പൊല്ലാക്കർമ്മം ചെയ്യക്കൂടാതു്” എന്നു് രോഗവാർദ്ധക്യങ്ങൾകൊണ്ടു് ക്ഷീണതയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു് അനുമാനിക്കാവുന്നതായ ഒരു സ്ത്രീയുടെ സ്വരം അപേക്ഷിക്കുന്നു. ഇതും ഫലപ്പെടാതെ പിശ്ശാത്തി കിഴ്പ്പെട്ടു പതിയുകയും ധീരനായ ചന്ത്രക്കാറൻ നിര്യാണത്തിനു സ്വാഗതം പറയുകയും ചെയ്യുന്നു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ സംഗതിയിൽ ഈ വിധമുള്ള ദുരന്തം ദൈവനീതിക്കു് സന്തുഷ്ടിവരുംവണ്ണമുള്ള പരിണാമമാകാത്തതുകൊണ്ടായിരിക്കാം, ‘വിട്ടുകുപ്പമ്മാൻ’ എന്നൊരു കാകളീസ്വരം സമീപത്തു കേൾക്കപ്പെടുന്നു. എന്നു മാത്രമല്ല, പിശ്ശാത്തി പിടിച്ചിരിക്കുന്ന കരുന്താളിഉലക്കപോലുള്ള കരത്തിനെ തങ്കക്കടകങ്ങൾപോലെ രണ്ടു കോമളഹസ്തങ്ങൾ ആവരണംചെയ്കയും ചെയ്യുന്നു. ലക്ഷ്മീസദൃശയായ ഈ രൂപത്തെ സമീപത്തു കണ്ട കൃഷ്ണസത്വം ആർദ്രഭാവമെന്നു പറഞ്ഞറിയേണ്ടതായ ചില ചേഷ്ടകൾകൊണ്ടു് വാത്സല്യകടാക്ഷങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ ഷഷ്ട്യബ്ദപൂർത്തി കഴിഞ്ഞ പ്രായംചെന്നതായ രോഗിണി അവിടെ എത്തി. കുപ്പൻ എന്നു വിളിക്കപ്പെട്ടവൻ എഴുന്നേറ്റു് ചന്ത്രക്കാറനെ കുറച്ചു ദൂരത്തു മാറ്റിനിറുത്തി താൻ കാവലായി നിന്നു. ഉടയാൻപിള്ളയെ അടുത്തു കണ്ടപ്പോൾ ചേലയുടെ ഒരു വിട്ടുമുന്തി ഉയർത്തി മുഖം മറച്ചുകൊണ്ടു് തന്റെ വക്ഷോഭേദനംചെയ്യുന്ന ദുഃഖത്തെ അടക്കാൻ അശക്തയായ വൃദ്ധ കരഞ്ഞുതുടങ്ങി. യാത്രാക്ഷീണംകൊണ്ടു് ലളിതമാക്കപ്പെട്ടു ഏറ്റവും ദർശനീയമായിരിക്കുന്ന സൗന്ദര്യപ്രഭയോടുകൂടിയ ബാലിക വൃദ്ധയെ കെട്ടിത്തഴുകിത്തലോടി ആശ്വസിപ്പിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറൻ കിങ്കരനേയും വൃദ്ധാബാലികമാരേയും വീണ്ടും വീണ്ടും നോക്കീട്ടു്, “ചെരുപ്പാലടിച്ചും ചന്ത്രക്കാറനു നേദ്യം” എന്നു ചിന്തിക്കയും, കരടിത്താന്റെ ഏകനേത്രത്വത്തെ അഭിനയിച്ചു് അർത്ഥവത്തായ ഒരു മൂളൽകൊണ്ടു സ്വചന്ദ്രഹാസമൂർച്ചയെ സൂചിപ്പിക്കയും ചെയ്തുകൊണ്ടു് വൃദ്ധയെ താണുതൊഴുതു് ഓച്ഛാനിച്ചുനിന്നു. മനുഷ്യക്കരടി ഏതാണ്ടു ചിലതു ഞെറുങ്ങുകയും ബീഭത്സമായ ചാഞ്ചാട്ടങ്ങൾകൊണ്ടു് ചന്ത്രക്കാറന്റെ മര്യാദയെ അഭിനന്ദിക്കയും, ബാലിക കുപ്പനെ കൈയ്ക്കുപിടിച്ചു് ഒന്നു ചായിച്ചു് കർണ്ണത്തിൽ “ഇവരാരമ്മാൻ?” എന്നു ഗൂഢമായി ചോദ്യംചെയ്കയും ചെയ്തു.

3

“തത്വബോധത്താൽ ബൃഹസ്പതിക്കൊത്തവൻ,
സത്വഗുണംകൊണ്ടു വിഷ്ണുതുല്യോദയൻ,
ശാസ്ത്രവിജ്ഞാനേന ശംഭുതുല്യൻ നല്ല-
ശസ്ത്രാസ്ത്രവിദ്യാ ഭാർഗ്ഗവൻതാനവൻ.

വിദേശീയവസ്ത്രധാരിണികളായ സ്ത്രീകളെ തന്റെ ഭവനത്തിനടുത്തുള്ള ഒരു ചെറിയ ഗൃഹത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറൻ പാർപ്പിച്ചു. ആ അതിഥിസംഘത്തിലെ യുവതി ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഹൃദയവഞ്ജത്തെ തസ്കരിച്ചു. ആ അപരാധത്തിനു ശിക്ഷയായി, താൻ ആരായുന്ന നിധിയെകാക്കുന്ന ഭൂതത്തിന് ആ സുരഭിയെ ബലികൊടുത്തേക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ചിലമ്പിനഴിയം സംസ്ഥാനത്തെ അസലപ്പീൽക്കോടതിയുടെ നിലയിൽ അദ്ദേഹം വിധി നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ, ചന്ത്രക്കാറന്റെ അനന്തരവനായ വിദ്യാർത്ഥിയും സംബന്ധിയായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തർഗ്ഗതങ്ങൾ ധരിക്കാതെ പരിണയകാംക്ഷയോടു കൂടി ബാലികയുടെ വാസഗൃഹത്തെ ചുറ്റി ഭ്രമരപ്രദിക്ഷണം തുടങ്ങിയതുകൊണ്ട് ആ ബലി കർമ്മശിക്ഷാവിധിയെ നടത്തുവാൻ സൗകര്യം ഉണ്ടായില്ല. നിക്ഷേപലബ്ധിക്കു മറ്റൊരു മാർഗ്ഗമായി കണ്ടിരുന്ന യോഗീശ്വരകാമധേനുവും ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഹിതാനുവർത്തിയായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭവനത്തിലേക്ക്, ‘കെട്ടി എടുപ്പിക്ക’പ്പെടുന്നതിന് അനുഗ്രഹിച്ചില്ല. ഈ സ്ഥിതിയിൽ രവിസംക്രമം രണ്ടുകഴിഞ്ഞു് തുലാവർഷവും ഇടി, മിന്നൽ, സമുദ്രകോപാരവം ഇത്യാദി ആഘോഷങ്ങളോടുകൂടി ആരംഭിച്ചു. അസ്തമനം അടുക്കുമ്പോഴെല്ലും മേഘകംബളം ആകാശത്തേയും, അന്ധകാരനിചോളം ഭൂമിയേയും മറച്ച് ഗതാഗതത്തിന് അതിവൈഷമ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന ഒരു സന്ധ്യയിൽ ചന്ത്രക്കാറപ്രഭു അനന്തശയനപുരവീഥികളെ തന്റെ പാദപിണ്ഡങ്ങളെക്കൊണ്ട് പരിപൂതമാക്കി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വക തിരുവനന്തപുരത്തുള്ള ഭവനത്തിൽനിന്ന് കട്ടിയും കവണിയും ഉടുത്ത് തെറുത്തുകേറ്റി ഭസ്മക്കുറികളും

തലയിൽ വലിയ വട്ടക്കെട്ടും ധരിച്ച്, ചന്ത്രക്കാറൻ പുറപ്പെട്ട യാത്രയിൽ കത്തിജ്ജ്വലിച്ചെരിയുന്ന ചങ്ങലവട്ട, വലിയ ഓലക്കുട, ചെല്ലം, പിടിമൊന്ത എന്നീ സൗകര്യസാധനങ്ങളും ചില കാഴ്ചസാമാനങ്ങളും വഹിച്ച് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മുതലായ സേവകന്മാരും ഭൃത്യജനങ്ങളും ചന്ത്രക്കാറന്റെ മുന്നും പിന്നും അകമ്പടിക്കാരായി ഗമനംചെയ്തു. ശ്രീപത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാറെ ഗോപുരത്തിനടുത്തുള്ള ഒരു യോഗീശ്വരമഹാവാടത്തിനകത്ത് ഈ സംഘം പ്രവേശിച്ചു. മണൽത്തരിപോലും വീശാൻ ഒഴിഞ്ഞ സ്ഥലം വിടാതെ തിങ്ങിനില്ക്കുന്ന ആൾക്കൂട്ടത്തിനിടയിൽ ചന്ത്രക്കാറപ്രഭൃതികൾ കടന്നപ്പോൾ കാഷായവസ്ത്രം ധരിച്ച ചില നന്ദികേശ്വരന്മാർ അവരെ എതിരേറ്റു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ചില കടാക്ഷസംജ്ഞകൾ തന്നോടുകൂടി വന്നിരിക്കുന്ന സാർവഭൗമന്റെ ഹിമാദ്രിസന്നിഭമായ കൈങ്കേമത്വത്തെ ആ കിങ്കരന്മാരെ മനസ്സിലാക്കി. ചന്ത്രക്കാറൻ എന്ന നാമത്തിലെ ആരംഭദിവ്യാക്ഷരദ്വയം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിസ്തൃതശരീരത്തിന് കൈകളെ സന്ദർഭയുക്തമാംവണ്ണം വീശി, സ്വൈരഗമനം ചെയ്‌വാൻ വേണ്ട മാർഗ്ഗത്തെ തെളിച്ചുകൊടുത്തു.

ഏതാനും തളങ്ങൾ കടന്ന് യോഗീശ്വരന്റെ പൂജാമണ്ഡപത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറൻ പ്രവേശിച്ചു. പ്രമാണികൾ ഇടതിങ്ങി നിന്നിരുന്ന ആ സ്ഥലത്ത് അനവധി ദീപതാരങ്ങൾ പ്രതിബിംബിക്കുന്ന രത്നങ്ങളാൽ ഖചിതവും, മണമാർന്ന പുഷ്പഹാരങ്ങൾകൊണ്ട് അലംകൃതവും നീരാളാംബരപ്രഭാപൂരിതവും ആയ വിമാനത്തിനകത്ത് ത്രിജഗദംബികാവിഗ്രഹം സജീവപ്രതിഷ്ഠ എന്നപോലെ അനുഗ്രഹമായ പ്രസന്നമുഖമായി കാണപ്പെട്ടു. പുഷ്പസഞ്ചയത്തിന്റെ സമ്മൂർച്ഛകമായ സൗരഭ്യവും, ശ്വാസനാളത്തെ ഭേദിക്കുന്നതായി ധൂപക്കുറ്റിയിൽനിന്ന് പുറപ്പെടുന്ന ധൂമഗന്ധവും, പരിചാരകപ്രധാനികൾക്കുള്ള വീര്യസൗന്ദര്യപരിപൂർണ്ണമായ ഗാത്രപ്രൗഢിയും, പൂജാധികാരിയായി നില്ക്കുന്ന ഒരു വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ വേഷവിശേഷവും, ഭക്തന്മാരുടെ ബഹുലതയും കണ്ടപ്പോൾ യോഗീശ്വരനും അനൽപസാമർത്ഥ്യവാനായ ഒരു സൂത്രധാരൻതന്നെ എന്ന് അഭിജ്ഞനായ ചന്ത്രക്കാറനു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. യോഗീശ്വരനെ കാൺമാനുള്ള തിടുക്കത്തോടുകൂടി ചന്ത്രക്കാറൻ വട്ടമിട്ടു നോട്ടം തുടങ്ങി. ‘ക്ഷമിക്കണം, അല്ലെങ്കിൽ അന്തസ്സിനു പോരാ’ എന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നേത്രക്കമ്പിമാർഗ്ഗം അറിവുകൊടുത്തു. ദീപാരാധന ആരംഭിച്ചു. അതിമനോഹരമായുള്ള നാഗസ്വരവും ഗംഭീരമായുള്ള നഗരാഘോഷവും, അസംഖ്യം ചേങ്ങലകളുടെ നാദവും സന്നിഹിതരായ ജനങ്ങളിൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ട ഭക്തിപൂരിതമായ ഉൽഘോഷങ്ങളും ചന്ത്രക്കാറന്റെ മനസ്സിനേയും ഇളക്കി. അയാളെകൊണ്ടും ഒന്നു തൊഴുവിച്ചു. ദീപാരാധന അവസാനിച്ചു. വലുതായ ധൂപക്കുറ്റിയിൽ രംഭാപത്രത്തിന്റെ ആകൃതിയിൽ ജ്വലിക്കുന്ന കർപ്പൂരദീപത്തെ ഓരോരുത്തർ തള്ളിത്തിരക്കി അക്ഷിപ്രോക്ഷണം ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ സാക്ഷാൽ വേട്ടയ്ക്കൊരുമകൻതന്നെ പാവകദീപ്തിയോടുകൂടി അവതീർണ്ണനായതുപോലെ ഒരു പുരുഷൻ പ്രത്യക്ഷനായി. ആ പ്രദേശം ശ്വാസോച്ഛ്വാസപര്യന്തം സ്തബ്ധശബ്ദം ആക്കപ്പെട്ടു. ഇപ്രകാരമുണ്ടായ വിഭ്രമണത്തിനിടയിൽ ചന്ത്രക്കാറൻ പുറകോട്ടു കൈനീട്ടി, താൻ കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന പട്ടാംബരം, സ്വർണപ്പനിനീർക്കുപ്പി, ഫലപുഷ്പകന്ദങ്ങൾ എന്നീ സാധനങ്ങളെ വാങ്ങി, പഞ്ചമഹാദാനമായി യോഗീശ്വരപാദങ്ങളിൽ സമർപ്പണംചെയ്തു. വരദാനഹസ്തത്തെ ഉയർത്തി യോഗീ

ശ്വരൻ അനുഗ്രഹിച്ചു. യോഗീശ്വരന്റെ മുഖവും ചേഷ്ടകളും ചന്ത്രക്കാറന്റെ മനസ്സിൽ ബഹുദൂരമായ ഭൂതകാലത്തെ സ്മൃതികളും തന്മയത്വത്തോടും പക്ഷേ അവ്യക്തമായും ഉണർത്തി, അദ്ദേഹത്തെ അശ്ചര്യസരസ്സിൽ വീഴിച്ചു. ആ അനുഭവത്തിന്റെ രഹസ്യത്തെ ഗ്രഹിപ്പാൻ ബുദ്ധിക്ലേശംചെയ്തു പരവശപ്പെടുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ മൂലമന്ത്രോപദേശവും, ഹസ്തത്തിൽ സൂത്രബന്ധവും, ലലാടാദിദേശങ്ങളിൽ മുദ്രാധാരണവും, ശിരസ്പർശം ചെയ്തു ആത്മസംസ്കരണവും യോഗീശ്വരഗുരുവര്യൻ യഥാനുഷ്ഠാനം നിർവഹിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ആത്മാവ് കാന്തത്താൽ അയശ്ശകലമെന്നവണ്ണം യോഗീശ്വരപ്രഭവത്താൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഹസ്തങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ച്, ബന്ധുവത്സലത്വംകൊണ്ട് ശുദ്ധകേരളീയവാണിയിൽ യോഗീശ്വരൻ കുശലപ്രശ്നങ്ങൾ തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഹ്രസ്വനായ ശിഷ്യ'മഹിഷൻ' ഉന്നതനും ഉദ്ധതനും ആയ യോഗീശ്വരന്റെ വൈദ്യുതകാന്തി ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന മുഖത്തു് കൃതജ്ഞതാസൂചകമായി തല ഉയർത്തി ഒന്നു നോക്കുന്നതിന് തുനിഞ്ഞു. യോഗീശ്വരന്റെ കാഞ്ചനപ്രഭമായ മുഖതലത്തിൽ നേത്രമണികൾ കൃഷ്ണസ്ഫടികമയതയോടെ തിളങ്ങി. ചന്ത്രക്കാറന്റെ താമ്രക്ഷശക്തിയെ ആവാഹിച്ച്, അതിന്റെ ചേഷ്ടകളെ ഉദ്വസനംചെയ്തു. യോഗീശ്വരന്റെ കൃഷ്ണമണികളിലെ അണക്കൾക്ക് അചിന്ത്യമായ വേഗത്തിൽ ഒരു സമ്മിശ്രചലനം തുടങ്ങി. ക്ഷണംകൊണ്ട് സ്ഫടികനൈർമ്മല്യത്തോടുകൂടി പ്രശാന്തനിലയെ പ്രാപിക്കയും, ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ ആ നേത്രങ്ങൾ ആകാശമാത്രങ്ങളായ സുഷിരങ്ങളായി ചന്ത്രക്കാറനു തോന്നുകയും ചെയ്തു. നിർജ്ജീവവീക്ഷണനായി നിന്നു പോയ ചന്ത്രക്കാറന് ഭൂഗർഭസ്ഥമായുള്ള ഒരു ദ്രവ്യനിക്ഷേപത്തെ 'അഞ്ജനപുട' പ്രയോഗംകൊണ്ടെന്നപോലെ യോഗീശ്വരന്റെ അനന്തമെന്നു തോന്നപ്പെട്ട നേത്രവിലം കാട്ടിക്കൊടുക്കയും ചെയ്തു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ സർവധാതുക്കളും ജ്വാരധിക്യം കൊണ്ടെന്നപോലെ വിറകൊണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മസ്തിഷ്കം അമ്ലമയമായി. കാലസന്ദർഭങ്ങളെ വിവേചനം ചെയ്‌വാനുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശക്തിയും നശിച്ചു. ആ പ്രഭുവിന്റെ വ്യാമോഹപാരവശ്യം കണ്ടു് യോഗീശ്വരൻ പ്രത്യേക ശിഷ്യന്മാരെ ആദരിക്കുന്ന ക്രമത്തിൽ രണ്ടു കൈകളാലും ശിരസ്സുമുതൽ കരനഖപര്യന്തം സാവധാനമായും ശ്വാസബന്ധത്തോടും മൂന്നുരു തലോടി അനുഗ്രഹിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറൻ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായ ആഭിചാരതുല്യമായ സ്വപ്നത്തിൽനിന്നും ഉണർന്നു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ നാടകത്തിലെ 'നിധിലാഭം' എന്ന രംഗത്തിന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതിയിൽ രണ്ടാമതും സ്ഥലം കിട്ടുവാനുള്ള ഗോപുരകവാടം ഇങ്ങനെ തുറക്കപ്പെട്ടു. സ്വാധികാരായത്തമായ രാഷ്ട്രം, ധനജനപര്യന്തം നശിച്ചാലും തന്റെ പൗരുഷപ്രതാപസാമർത്ഥ്യങ്ങളെ ജ്ഞാനനേത്രവാനായ യോഗീശ്വരനെ ധരിപ്പിച്ചേക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ഒരു മഹാനേർച്ച ആ മുഹൂർത്തത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറനായ ധനാരാധകൻ ചെയ്തു.

ചന്ത്രക്കാറയോഗീശ്വരന്മാരുടെ സന്ദർശനത്തെ തുടർന്ന് രാജ്യാധികാരികൾക്കു ക്ലേശകരമായ ചില സംഭവങ്ങൾ നടന്നു. തന്നാൽ ഭരിക്കപ്പെടുന്ന രാജ്യത്തിൽ കൃത്രിമകലഹാദ്യങ്ങൾ കൂടാതെ പ്രജകൾ വർത്തിക്കേണ്ടതിലേക്ക് രാമവർമ്മമഹാരാജാവ് തന്റെ മന്ത്രതന്ത്രനൈപുണ്യങ്ങളെ പ്രയോഗിച്ചുവന്നിരുന്നു. ഇതിനു വിഘാതമായി കഴക്കൂട്ടത്തുപിള്ളമാരുടെ വകയായ ഒരു മോതിരം തിരുവനന്തപുരത്തു് പൊൻവാണിഭകുബേരൻ

അണ്ണാവയ്യന വിൽക്കപ്പെട്ടു എന്നൊരു ശ്രുതി ഊട്ടുപുരവർത്തമാനപ്രവർത്തനശാലയിൽ നിന്നു പ്രസിദ്ധീകരണം ചെയ്യപ്പെട്ടു. ഈ സംഗതി മന്ത്രിമാർ ധരിച്ച ഉടനെ തന്നെ ദ്രാഹശ്രമശങ്കയോടുകൂടി അണ്ണാവയ്യനെ പിടികൂടാനും അന്വേഷണങ്ങൾ നടത്താനും അവർ ഒരുമ്പെട്ടു. ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ മഠത്തിൽനിന്നും മോതിരം കിട്ടി എങ്കിലും അയാളെ കണ്ടു കിട്ടായ്കയാൽ വിചാരണകൾക്ക് തടസ്ഥമുണ്ടായി. മഹാരാജാവും മന്ത്രിമാരും സംഭ്രമത്തോടുകൂടി ആലോചനകൾ തുടങ്ങിയപ്പോൾ, അവിടത്തെ പ്രത്യേകതിരുവുള്ളത്തിനു പാത്രമായ നീട്ടെഴുത്തു കേശവ പിള്ള ആ അംഗുലീയവിക്രയത്തെക്കുറിച്ച് പര്യാലോചിച്ചതിൽ കൃത്രിമമൊന്നും കാണുന്നില്ലെന്നും ഇങ്ങനെയുള്ള സംഭവത്തെ അധികാരികൾ ഗൗരവമായി ഗണിച്ചു എന്ന് പുറത്തുവരുന്നത് അനേകധാതന്ത്രവിരുദ്ധമാണെന്നും തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. മഹാരാജാവ് ഈ അഭിപ്രായത്തെ അഭിനന്ദിച്ച്, മോതിരത്തെ കൊട്ടാരത്തിൽ സൂക്ഷിക്കുന്നതിനും തന്റെ ഭൃത്യപ്രധാനന്മാർ അന്വേഷണങ്ങളെ തുടരുന്നത് ഗൂഢമായി വേണ്ടതെന്നും വ്യവസ്ഥചെയ്തു.

"ലോകവിശുദ്ധി വരുത്തുവാനായ്ക്കൊണ്ടു
ലോകപാലന്മാർ നടക്കുമെല്ലാടവും"

എന്നു ത്രേതായുഗത്തിൽ ശ്രീരാമൻ കൽപിച്ചതുപോലെ, കലികാലധർമ്മസംരക്ഷണാർത്ഥം സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന ഒരു അവതാരപുരുഷൻ, അക്കാലത്ത് അനന്തശായിസേവാരതനായി തിരുവനന്തപുരത്ത് ആശ്രമസ്ഥാപനംചെയ്ത് പാർത്തിരുന്നു. ഹിമാദ്രിസേതുക്കളായ ഉത്തരദക്ഷിണായനചക്രങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ചരിച്ചിരുന്ന ഈ പ്രഭാകേതു, അന്നത്തെ യുവരാജകുമാരന് ഇന്ദ്രമഹേന്ദ്രാദിജാലങ്ങളിൽ ഉപദേശദാതാവായി. ഈദ്ദേഹത്തിന്റെ ജന്മഭൂമി, പരമാർത്ഥനാമം, ജാതി, വയസ്സ് എന്നിതുകളെക്കുറിച്ച് തിരുവതാംകോട്ട് ആർക്കും തന്നെ ഒരു രൂപവുമില്ലായിരുന്നു. എങ്കിലും സപ്തചിരംജീവികളിൽ കല്യാബ്ദാരംഭത്തോട് ഏറ്റവും അടുത്തകാലത്തു ജീവിച്ചിരുന്ന അശ്വത്ഥാമാവ് ശ്രീപത്മനാഭസേവാർത്ഥം അനന്തപുരതീർത്ഥങ്ങളുടെ പ്രാന്തദേശവാസം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതാണെന്ന് ഒരു ഐതിഹ്യത്തെ ബഹുജനമനോധർമ്മം സൃഷ്ടിച്ചു. 'ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികൾ' എന്നു ജനവചനംകൊണ്ടു നാമകരണം ചെയ്യപ്പെട്ട ആ സിദ്ധൻ സൗഭദ്രനായ കുമാരനെ നിഗ്രഹിച്ച അശ്വത്ഥാമാവാണെന്നു വിശ്വസിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു സർവദാ സ്ഫുരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന രസം 'ആത്മവൽ സർവഭൂതാനി'ത്വംതന്നെ ആയിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ സ്വന്തപൂജസാധനങ്ങളോടും ഭണ്ഡാരത്തോടും ഏതാനും ഭൃത്യരോടും ഒന്നിച്ച് കോട്ടയ്ക്കകത്ത് ചന്ത്രക്കാറനോടുണ്ടായ കൂടിക്കാഴ്ച നടന്ന സ്ഥലത്തും, അനവധി ഭടന്മാർ, ഗജതുരഗാദിമൃഗങ്ങളും, ഒരു മഠാധിപതിക്ക് ഉചിതമായുള്ള മറ്റ് സാമഗ്രികളോടും കൂടി കോട്ടയ്ക്ക് പുറത്ത് ആര്യശാല എന്ന സ്ഥലത്തും താമസിച്ചിരുന്നു. കേരളത്തിൽ പ്രധാനക്ഷേത്രങ്ങളെ സന്ദർശനം ചെയ്ത്, കേരളീയാചാരങ്ങളും ഭാഷയും ഗാഢമായി അദ്ദേഹം ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു.

മുൻ പ്രസ്താവിച്ച അംഗുലീയവിക്രയാനന്തരം അടുത്തൊരു ദിവസം ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമി അന്നത്തെ മുത്താഴഭിക്ഷ അമൃതേത്തും കഴിഞ്ഞ് തന്റെ തപോവാടത്തിൽ അന്തർ

ഭാഗത്തു് ഒരു വിശാലശാലയിൽ ഇരുന്ന് സ്വർണ്ണധൂപകുഴലിൽനിന്ന് ഹുക്കാ കുടിക്കുന്ന തിനിടയിൽ, ചിലമ്പുക്കുസായിലെ ജലത്തെക്കൊണ്ടു് ഗുളുഗുളുമൃദുവർണ്ണാലാപം ചെയ്യിച്ച് വിഹരിക്കുന്നു. ഇടയ്ക്കിടെ ധൂമത്തെ കൃത്രിമാകൃതികളാക്കി ബഹിഷ്കരിക്കയും ആ രൂപങ്ങളുടെ വിവിധത്വത്തെ കണ്ടു രസിക്കയും ഭിക്ഷാമൃതത്തിന്റെ ഹൃദ്യതയും സമൃദ്ധിയും തിങ്ങിത്തിമർത്തു് വിങ്ങുകയാൽ ചില ഓങ്കാരധ്വനികളെ പുറപ്പെടുവിക്കയും ചെയ്യുന്നു. തന്റെ അടുത്തു വച്ചിരിക്കുന്ന വാൽക്കണ്ണാടിയെ എടുത്തു് നോക്കി, കോതി ഒതുക്കി പുറകോട്ടിട്ടിരിക്കുന്ന ജടാഭാരത്തേയും, ക്ഷൗരകർമ്മംകൊണ്ടു് അരികുകൾ ഭംഗിയാക്കപ്പെട്ട ലലാടദേശത്തേയും, സുന്ദരികൾക്കു് ലഭിച്ചിരുന്നാൽ ചക്രവർത്തികളേയും കറക്കുമായിരുന്ന വിജയതോരണഭ്രൂക്കളേയും, നാട്യതരംഗദ്രുതപരമ്പരയാൽ ഭരതശാസ്ത്രപാരംഗതന്മാരേയും വലയ്ക്കുന്ന നേത്രങ്ങളേയും, മധ്യത്തിൽവച്ച് വകുന്ന് ഇരുഭാഗത്തോട്ടും ചീകി ഒതുക്കി മെഴുകിട്ടു് കൃഷ്ണമൃഗശൃംഗങ്ങൾപോലെ തിരുകിനിർത്തീട്ടുള്ള മീശയേയും, മല്ലയോഗ്യമായി വിരിഞ്ഞു് ഘനംപൂണ്ടുള്ള വക്ഷപ്രദേശത്തേയും നോക്കി, 'നാഥനാകുന്നിതു ഞാൻ ജഗത്തിന്ന്'' എന്ന് സമർത്ഥിക്കാവുന്നതായ 'അഹമേവ ജഗത്സർവ്വം' എന്നുള്ള പരമതത്വത്തെ അഭിനയപരിശീലനംചെയ്യുന്നു. ഏതാണ്ടു് ചില ആത്മഗതങ്ങളോടു കൂടി ചിലമ്പിയുടെ സ്വർണ്ണമുഖത്തെ വായിൽനിന്നും എടുത്തു്, ധൂമത്തെ ഉദ്വമിച്ച് സ്വവക്ത്രത്തിന് ഒരു തിരസ്കൃതിയെ സൃഷ്ടിക്കുന്നു. ധൂമത്തിര നീങ്ങിയതിന്റെ ശേഷം വിജയനോട്ടങ്ങളോടുകൂടി തിരിവിതാംകോട്ടുള്ള ചില പ്രഭുക്കന്മാരുടെ നാമങ്ങളെ ഉച്ചരിച്ചു വിരലുകൾ മടക്കി അവരുടെ എണ്ണത്തെ കണക്കുക്കൂട്ടുന്നു. അനന്തരം വീണ്ടും ധൂമാശനം ആരംഭിച്ച് ചിന്താമഗ്നനായിരിക്കുന്നു. വിശാലനേത്രങ്ങളെ തുറിച്ച്, അതിഭയങ്കരനാട്യത്തോടുകൂടി 'കേശവൻ' എന്ന നാമത്തെ ഉദ്ധരിച്ച് ഫൂൽക്കാരത്തോടുകൂടി പുകയെ കഫാദിസഹിതം തുപ്പുന്നു. ഈ അശുദ്ധഹോമത്തിങ്കൽനിന്നും ഉൽഭൂതനായതുപോലെ നെറ്റി മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിൽ തിരുവനന്തപുരത്തുള്ള സകലക്ഷേത്രങ്ങളിലെയും ചന്ദനകുങ്കുമമഞ്ചാണാദിപ്രസാദങ്ങളും കുടുമയ്ക്കിടയിലും ചെവിമടക്കിലും നിർമ്മാല്യസഞ്ചയങ്ങളും കരസന്ധികളിൽ ഉദ്യോഗമുദ്രയായ ചൊറിയുടെ ശൽക്കങ്ങളും തന്റെ നിയമേനയുള്ള വിദ്യുല്ലതികാത്വവും വഹിച്ച് പകടശ്ശാലവ്യാസരായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ആവിർഭവിച്ചു. യോഗീശ്വരന്റെ വിശേഷവിശ്വസ്തതയ്ക്കു് പാത്രമായതിനാൽ ആ മഠത്തിൽ ഏതു സ്ഥലത്തും ഏതു സമയത്തും പ്രവേശിക്കുന്നതിന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു് പൂർണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യം കിട്ടിയിരുന്നു. ആ അദ്വൈതാദ്ധ്യേതാവു് തന്റെ നെറ്റിയെ നിലത്തു് തൊടുവിക്കാതെ ഒരു കസർത്തുകൊണ്ടു് ഗുരുപാദങ്ങളിൽ സാഷ്ടാംഗപ്രണാമംചെയ്തു് എഴുനേറ്റുനിന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ ചണ്ഡമായ സ്തോഭങ്ങളെ വെടിഞ്ഞു് പൈത്ര്യമായ വാത്സല്യത്തെ സന്ധാനംചെയ്തുള്ള മുഖത്തോടുകൂടി ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു് ആശിസ്സും സ്വാഗതവും അരുളിച്ചെയ്തു. ആ ശബ്ദഗ്രാഹിയന്ത്രം കൊട്ടാരത്തിലും നഗരവീഥികളിലുംനിന്ന് മോതിരസംഗതി സംബന്ധമായും മറ്റും ഗ്രഹിച്ചിരുന്ന കഥകളെല്ലാം ഒന്നൊഴിയാതെ ഗുരുപാദപത്മങ്ങളിൽ സ്വനവമനംചെയ്തു. യോഗീശ്വരൻ ഒരു ഭൃത്യരെ വിളിച്ച് ചിലമ്പിയെ അവിടെനിന്നും മാറ്റിച്ചതിന്റെശേഷം ഇങ്ങനെ ശാന്തമായി അരുളിച്ചെയ്തു: "പ്രപഞ്ചം നടക്കത്താൻ ചെയ്യുമപ്പ!... കീരവിത്തു മുളച്ച് അശ്വത്ഥമായി

എന്ന് ആരുതാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്? ആ മോതിരവില്പന ക്ഷീരാബ്ധിജലത്തിലെ ലവണ പ്രവാഹത്തെ ഉണ്ടാക്കിടുമോ? നിസ്സാരമായ ഭയങ്ങൾ! മഹാരാജാ ഘനബുദ്ധി എന്നല്ലോ നാം ചിന്തകൊണ്ടിരുന്നതു്? ഹായ്! എന്തു ജളത്വം?"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "ഊഹ്ഉം! സ്വാമി ഇങ്ങനെയോ കാര്യങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കുന്നതു്. ആ കൊച്ചുമോതിരം ആരുടെ തലയിലെല്ലാം അപരാധം കേറ്റുമെന്ന് സ്വാമിക്കറിയാമോ? ഇങ്ങനെ ചില കളികളിച്ചു് തലവീച്ചും തൊറകേറ്റം നടന്ന് തലമുറ ഒന്നു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലാ, ഈ തീപ്പൊരി കുമറിക്കുമറി എവിടെ എല്ലാം കേറിപ്പിടിക്കുമെന്ന് ദൈവത്തിനെ അറിയാവൂ."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ന്യായമായ സംശയം. സംഗതി രാജദ്രോഹം... രാജകക്ഷം, ജനകക്ഷം ഈ രണ്ടിലൊന്നിന്റെ നാശംകൊണ്ടേ അതിൽ നിവൃത്തിയുണ്ടാവൂ. മോതിരം കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളയുടെ സ്വത്തു്..." (ശബ്ദം താഴ്ത്തി പാരദേശികത്വത്തെ അവലംബിച്ചു്) "നമതു് ചന്ത്രക്കാറർക്കു് അന്ത സ്ഥാനിഗൃഹവുമാക ഗോത്രബന്ധമെപ്പടി? എന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളെ? നിജത്തെ ശൊല്ലും. ഉടയാൻപിള്ള അവാളെ കാപ്പാത്തവേണ്ടിയതു്."

ഇത്രയും സൂചകം കൊണ്ടുതന്നെ കാര്യം എങ്ങനെ പരിണമിച്ചേക്കാമെന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു് സ്പഷ്ടമാവുകയാൽ തനിക്കു് ഉദ്യോഗക്കയറ്റം ഉണ്ടാവാനുള്ള പടി നഷ്ടമായിപ്പോകാമെന്ന് അയാൾ ഭയപ്പെട്ടു. സ്വല്പം ഉണർച്ച വന്നപ്പോൾ അതിദയനീയമായ സ്വരത്തിൽ തന്റെ അഭിപ്രായത്തെ യോഗീശ്വരസമക്ഷത്തിൽ ഇങ്ങനെ ധരിപ്പിച്ചു: "ഈ അപവാദം വല്ലതും മച്ചമ്പി കേട്ടാൽ ഉടവാളെടുത്തോണ്ടു് വെളിച്ചപ്പെടും. പിന്നത്തെ കഥ പടേനിതന്നെ. നൊണയ്ക്കു് നടക്കുന്ന കൂട്ടങ്ങൾ ഇതുവല്ലതും കേട്ടാൽ പൊടിപ്പും തൊങ്ങലുംവച്ചു് തിരുമുമ്പിൽ കൊണ്ടു് അടിയറവയ്ക്കും. അപ്പോൾ നാട്ടുരാജാ പൂപ്പടവാരും. മച്ചമ്പി കാട്ടുരാജാ കളവുമഴിക്കും. പിന്നെ, ഇന്ദ്രനും ചന്ദ്രനും പൊടി. അല്ലെങ്കിൽ മച്ചമ്പിക്കും അവിടെ ചേർന്നവർക്കും മേക്കാമണ്ഡപം തന്നെ ശരണം. അതും ഒരു യശസ്സുതന്നെ, സ്വാമിതിരുവടികൾ ഇവിടെ ആളുകളെക്കുറിച്ചു് എന്തറിഞ്ഞു?"

'അതും ഒരു യശസ്സുതന്നെ' എന്നുള്ള വാക്കുകൾ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നാവിൽനിന്നും പുറത്തായപ്പോൾ ആ തപോധനപഞ്ചാസ്യന്റെ ശരീരം രോമാഞ്ചംകൊണ്ടു് ഒന്നു ചലിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഒടുവിലത്തെ വാക്കുകൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധരസൗന്ദര്യത്തെ ഒരു വികടപ്പുഞ്ചിരികൊണ്ടു് വക്രിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ആവശ്യം പോലെ ചന്ത്രക്കാറനെ തന്റെ ഒരായുധമാക്കി പ്രയോഗിപ്പാൻ സന്ദർഭം ലഭിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു കണ്ടു് യോഗീശ്വരൻ കൃതാർത്ഥനായി, ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ അഭിപ്രയങ്ങളെക്കുറിച്ചു വീണ്ടും പരിചിന്തനം ചെയ്തു്, 'ചിന്താ നാസ്തി കിലാ നാസ്തി' എന്നു വീണാനാദത്തിന്റെ സുഖകരമായ മാധുര്യത്തോടുകൂടി കീഴ്സ്വരത്തിൽ ഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ടു് ചിന്താഗ്രസ്തനായിരുന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ ഗാനത്തെ കേട്ടു് രസിപ്പാൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മനസ്സിന്റെ അപ്പോഴത്തെ അസ്വാസ്ഥ്യം അനുവദിച്ചില്ല. ഗാനത്തെത്തടഞ്ഞു് അയാൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: "മച്ചമ്പി ഈ തിരുസന്നിധികളിൽ

മാത്രമേ തോറ്റിട്ടൊള്ളു. ഇവിടെ കുമ്പിട്ടുപോയതു ശരിതന്നെ. മറ്റെടത്തെല്ലാം മച്ചമ്പിത ന്നെ രാജാധിരാജൻ, വീരാധിവീരൻ. കാണാൻപോണ പൂരം ഞാനിപ്പോൾ വിസ്തരിച്ച് കേൾപ്പിക്കുന്നതെന്തിന്? അങ്ങനെ ഉള്ള ആൾക്ക് വല്ലതും ഇടിവുവന്നാൽ…"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (സന്ദർഭം പോലെ ചന്ത്രക്കാക്കാറനെ കുടുക്കിലാക്കാൻ വഴിയുണ്ടെന്നു മനസ്സിലാവുകയാൽ കൃതാർത്ഥനായി) "അഹോ, ശുദ്ധാത്മൻ! നമത് ശിഷ്യാപ്രധാ നർ… ചന്ത്രക്കാറപ്പിള്ളെള അവാളുക്ക്" (ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ചില ഗർജ്ജനങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ട്) "അഭയസ്ഥലം, ചൊക്ക്ടാമണ്ഡപ നഭോമണ്ഡലം…"

ഈ യുക്തിവാക്കുകൾ ഔദ്യോഗപ്പാൽപ്പായസം നിറഞ്ഞുള്ള ഒരു വാർപ്പിനെ സാദ്ധ്യാ സാദ്ധ്യാവിവേചനശൂന്യനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്ക് ദൃശ്യമാക്കി. അയാൾ തന്റെ സംബന്ധി യായ ചന്ത്രക്കാറൻ രാജ്യഭരണം ചെയ്യുന്ന പ്രതാപത്തെക്കുറിച്ച് അഹസ്സ്വപ്നങ്ങൾ കണ്ടു രസിക്കുന്നതിനിടയിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ അഭൗമമായുള്ള ഒരു അനിവാര്യശക്തിയുടെ പ്രേരണംകൊണ്ടെന്നപോലെ നിവർന്നിരുന്ന് കണ്ണുകൾ അടച്ച് ശ്വാസവേഗത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ വെളിപാടുകൊണ്ടു: "ഉത്തരദിശിയിലെ തീക്ഷ്ണഭാസ്കരൻ ഉദയംശെയ്യുറാർ… ഓ! അംബികേച്ചെ അപ്പടിയാ? അസ്തമനം മഹേന്ദ്രാദ്രിയിലെയാം അരരെ! അവരുടെ ചണ്ഡ കിരണംഗൾ…" ദൈവികമായ ഒരു ഉദ്യോഗത്തോടുകൂടി വിറച്ചുംകൊണ്ട് യോഗീശ്വരൻ അർദ്ധോക്തിയിൽ വിരമിച്ചു. ഉത്തരമലയാളത്തെ ആച്ഛാദനംചെയ്തിരിക്കുന്ന ഹൈദരാലി മൈസൂർ മഹാരാജാവായ രാഹുബിംബം തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനത്തെയും നിശ്ചയ മായി ഗ്രസിക്കുമെന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അരുളപ്പാട് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ മനസ്സിലാക്കി. ഹൈദരാലിയുടെ സൈന്യവും മഹാരാജാവിന്റെ പുള്ളിപ്പട്ടാളവും തമ്മിൽ ഉണ്ടായേക്കാ വുന്ന യുദ്ധത്തിൽ തനിക്കും തന്റെ സംബന്ധികൾക്കും അഭയപ്രദനായി ഹരിപഞ്ചാനന സ്വാമികളുണ്ടെന്ന് അയാൾ ആശ്വസിച്ചുകൊണ്ട് ഇങ്ങനെ സ്വന്തമായ ഒരു കാര്യത്തിന്റെ പ്രസ്താവനയിൽ പ്രവേശിച്ചു: "ചെമ്പകശ്ശേരിയിലെ അവളെ ഒന്നിണക്കുന്നതിന്" (താടി ത്താളം പിടിച്ചുകൊണ്ട്) "തിലകവും തരുല്ല, ആ പുത്തൻപെണ്ണിന്റെ കാര്യം പറഞ്ഞിട്ട് അനങ്ങുണമില്ല… പോട്ട്!" (ഭജനഭാവത്തിൽ കണ്ണടച്ച്) "സന്യാസവേളിമതി, അതിനേ തലയിൽ വരച്ചിട്ടൊള്ളു!" (വ്യസനം നടിക്കുന്നു.)

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "പൊറുത്തുക്കൊ അപ്പൻ! … പടത്തലവന്റെ പുത്രിയെ മോഹിച്ചുടാ. പരഭാര്യാവരണം പാടില്ലെന്ന് നാം പറയുന്നതു് ഭോഷ്ക്കോ? കർമ്മഫലം കിട്ടാത്ത ക്രിയയിൽ നമ്മുടെ സഹായം ഉണ്ടാവൂല്ലാ. ആ പുത്തൻകുട്ടിയുടെ കാര്യത്തിൽ…" (യോഗീശ്വരന്റെ സന്യസ്തസമഭാവനകൾ നീങ്ങി രാജസമായ ധർമ്മഭ്രംശശിക്ഷാ ഗൗരവം സ്ഫുരിച്ച്) "അന്ത ഉണ്ണിത്താനുടെ മകനിടത്തിൽ അവൾ പോകട്ടുമപ്പാ… ദാരേഷണത്തെ ഹതം ചെയ്തിട്… ശാന്തി!"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "എന്നാൽ കൊമ്മിണിയെ കിട്ടാൻ തിരുവുള്ളമുണ്ടായി അനുഗ്രഹിക്ക ണം."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "എന്നെടാ? അന്ത മോതിരത്തിലെ ഇവളവ് ആസൈ്ത്ത വയ്യാനേ?"

ഈ ചോദ്യത്തോടുകൂടി യോഗീശ്വരൻ ഒരു മൂളിപ്പാട്ടും അതിനടുത്ത താളവും തുടങ്ങി. അഷ്ടാദശാവധാനിയായ അദ്ദേഹം പുറത്തുണ്ടായ ചില ചോദ്യോത്തരങ്ങളെക്കേട്ടു. ഒരു ഭൃത്യൻ പ്രവേശിച്ച് മഹാരാജാവിന്റെ ആജ്ഞാകരന്മാർ സ്വാമിപാദങ്ങളെ സന്ദർശനം ചെയ്‌വാനായി വന്നിരിക്കുന്നു എന്ന് ഉണർത്തിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ ചില ആജ്ഞകൾ കൊടുത്തു് അടുത്തമുറിയിലേക്ക് തിരിച്ചു. യോഗീശ്വരന്റെ ധ്യാനസമാധികൾക്കായി ഭൃത്യൻ മറ്റൊരു മുറിയിൽ പീഠമിട്ടു തയ്യാറാക്കി. തൈലമയംകൂടാതെ ചിതറിക്കിടക്കുന്ന ജടാദ്യങ്ങളും, അതുകളിന്മേലും മുഖത്തും കർണ്ണങ്ങളിലും വിതറിയ ഭസ്മവും കണ്ഠംമുതൽ പാദംവരെ മറയ്ക്കുന്ന ഒരു കാഷായനെടുംകുപ്പായവും അതിന്റെ മുകളിൽ വജ്രങ്ങൾ പതിച്ചുള്ള ഒരു ചെറിയ ഗൗരീശങ്കരസമന്വിതമായ കൃഷ്ണവർണ്ണരുദ്രാക്ഷമാലയും ധരിച്ച്, ധ്യാനഭാരത്താൽ നമ്രശിരസ്കനായി, വാമഹസ്തത്തെ അഭയമുദ്രയിൽ വഹിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ പീഠസ്ഥനായി. ആ വേഷം കണ്ടു് പരിചയമുണ്ടായിരുന്ന വലിയകൊട്ടാരം സമ്പ്രതി രാമയ്യനും നീട്ടെഴുത്തുകേശവ പിള്ളയും അദ്ദേഹത്തെ യഥോചിതം അഭിവാദനങ്ങൾ ചെയ്കയും, അദ്ദേഹം 'മഹാരാജോ വിജയീഭവതു!' എന്ന് അനുഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു് രാമയ്യന് ഭസ്മം കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. ആ ബ്രാഹ്മണൻ അതിനെ വാങ്ങി ശിരോലലാടങ്ങളിൽ ധരിച്ചുകൊണ്ടു് ശിഷ്ടത്തെ കേശവ പിള്ളയ്ക്കു് കൊടുക്കുന്നതിനു ഭാവിച്ചു. അതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നതിനുള്ള ഭാവംകൂടാതെ കേശവ പിള്ള നിന്നതിനെക്കണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനനൻ കേശവ പിള്ളയെ സമീപത്തു വിളിച്ച് കൈപിടിച്ച് ഒരനുഗ്രഹമന്ത്രത്തോടുകൂടി ഭസ്മപ്രദാനംചെയ്തു. ഇങ്ങനെ ഉണ്ടായ കരസമ്പർക്കം പരസ്പരവിരുദ്ധാത്മാക്കൾ എന്നപോലെ അനാസ്ഥാനുഭവത്തെ രണ്ടുപേർക്കുമുണ്ടാക്കി. പ്രസാദഭസ്മത്തെ വാങ്ങിക്കൊണ്ടു് കേശവ പിള്ള പുറകോട്ടു മാറി. പത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിനഭിമുഖമായിത്തിരിഞ്ഞു ധ്യാനത്തോടെ, അതിനെ ശിരസ്സിൽ ധരിച്ചു. സ്വാമികൾ ഏതോ ഭാഷയിൽ തന്റെ ഭൃത്യന് ഒരു ഉത്തരവു കൊടുത്തു. അവൻ സ്വൽപസമയത്തിനിടയിൽ വലിയ ഒരു സ്വർണ്ണധൂപക്കുറ്റിയിൽ നിറയെ കർപ്പൂരമിട്ടു കത്തിച്ച് യോഗീശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ കൊണ്ടുവച്ചു. അപ്പോൾ മുറിയിൽ അതിവിശേഷമായ സുഗന്ധം പ്രവഹിച്ചു. രാമയ്യൻ ദീപത്തെ യഥാവിധി വന്ദിച്ചു. കേശവ പിള്ള പുറത്തിറങ്ങി സഹചരന്മാരായ പട്ടക്കാർക്ക് ചില ആജ്ഞകൾകൊടുത്തു് സാവധാനത്തിൽ മടങ്ങിവന്നു. ഇച്ഛാഭംഗകാലുഷ്യംകൊണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനന്റെ ദന്തനിരകൾ തമ്മിൽ ഉരുമ്മി, ആ യോഗിപഞ്ചാനനൻ ഒരു സമാധിയിരുപ്പിന് കോപ്പിട്ടു.

ഈ അവസരത്തിൽ കേശവ പിള്ളയെ ഒന്ന് വർണ്ണിക്കാം: ഇരുപത്തിനാലോളം വയസ്സുള്ള ഈ യുവാവ് മാർത്താണ്ഡവർമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ ഒരു രണ്ടാം പതിപ്പായി, വിസ്തീർണ്ണോന്നതലലാടനും ഉന്നതനാസനും സിംഹനേത്രനും പുഷ്കലസ്കന്ധനും ദീർഘബാഹുവും ആയിരുന്നു എന്നു കേട്ടിട്ടുണ്ട്. സ്വമാതുലനായ രാജകേസരിയുടെ സ്മാരകമായ രൂപസാമ്യത്തെ വിചാരിച്ച് രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന് ഈ യുവാവിൽ അഭേദ്യമായുള്ള വാത്സല്യവും വിശ്വാസവും ജനിച്ചു. ചന്ത്രക്കാരനെപ്പോലെ ഈ യുവാവും മന്ത്രിപദപ്രാപ്തിവരെ ഒരു നാടകത്തെ മനോരചനംചെയ്തിട്ടുള്ളവനായിരുന്നു. എന്നാൽ സ്വർണ്ണവെഞ്ചാമരാദിസ്വാധികാരപ്രമത്തതാംഗങ്ങളും, കൂടിയാട്ടത്തകൃതികളും ഈ കവിയുടെ അവസാനാങ്കങ്ങളിൽ സംബന്ധിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു. ചന്ത്രക്കാറനാകുന്ന കവിക്ക് പ്രമാണം

ഏകനായ താൻ; ഈ കവിക്ക് ജനകോടിപൂർണ്ണമായുള്ള ലോകം, ചന്ത്രക്കാറപുരുഷന് കാമ്യം സ്വസുഖം; കേശവയുവാവിന് സ്വരാജ്യങ്ങളുടെ ഐശ്വര്യം; ചന്ത്രക്കാറനെ സ്വനിയന്ത്രണാധീനമായുള്ള ഇഹലോകമല്ലാതെ മറ്റൊന്നില്ലെന്നുള്ള തത്വം സ്വപ്രവൃത്തികളിൽ പരമധൈര്യവാനാക്കിത്തീർത്തിരുന്നു; കേശവ പിള്ള സകലം ദൈവാധീനമെന്നുള്ള വിശ്വാസത്താൽ കർത്തവ്യാകർത്തവ്യങ്ങളിൽ സ്വാതന്ത്ര്യചാരിയല്ലായിരുന്നു; ചന്ത്രക്കാറൻ സർവദാ വൃകശീലനായിരുന്നു; ഈ യുവാവ് യുദ്ധത്തിൽ മാത്രം ശാർദ്ദൂലവിക്രമനും രാജസമുദായഗൃഹകാര്യങ്ങളിൽ പരമകാരുണികനും ആയിരുന്നു. ചന്ത്രക്കാറൻ ധൂമകേതു പോലെ സ്വല്പകാലത്തേക്ക് അത്യാശ്ചര്യത്തേയും ഭയത്തേയും വ്യാപരിപ്പിച്ച് അസ്തമിച്ച ഒരു ഹാലാഹലപ്രഭയായിരുന്നു; ഈ യുവാവ് ബഹുജനൈശ്വര്യത്തിനുവേണ്ടി സ്വജീവനെത്തന്നെയും നിശ്ചലമനസ്സോടെ ത്യജിപ്പാൻ സന്നദ്ധമായിരുന്ന നായർവർഗ്ഗത്തിലെ ഒരു രത്നസ്തംഭമായിരുന്നുവെന്ന് ഈ കഥയ്ക്ക് പുറമേ അനേകം സാക്ഷ്യങ്ങളുണ്ട്.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആരംഭിച്ച സമാധി ഏകദേശം അരനാഴികകൊണ്ട് അവസാനിക്കകയും അപ്പോൾ സ്വാമിയുടെ ഉപാസനാഫലമായി ഇങ്ങനെ അർത്ഥമാക്കുന്ന ഒരു അരുളപ്പാട്, അദ്ദേഹം സന്ദർഭം പോലെ ഉപയോഗിച്ചുവന്ന മിശ്രഭാഷയിൽ, ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്തു. “ഓം നമോ!…” (അസ്പഷ്ടം) “രാജാ ധർമ്മകവചത്താലേ സുരക്ഷിതർ! കുടിലകൃത്രിമക്കാർ സമീപവർത്തികളാക പരിസേവിക്കിറാർ! തല്ക്കാലഭയാദി മുച്ചൂടും ഏതൽസ്ഥിതികളുടയഫലങ്കലാള്ളമേൽ വേറന്നു! അന്ത: ഛിദ്രക്ഷോഭങ്കൾ ബഹളമാക ഭാവിയിലെ കാണപ്പെടുകിറതു്. രക്തവർഷജീവനാശ ജനസന്താപ അഗ്നിഭയ മഹായുധ സ്ഥാനഭ്രംശ അനീതിവിജയ… ആഹാ! രംഗാ രംഗാ!… എന്നവയെല്ലാം ദൃശ്യമാകിറതു്? യാവതുക്കും സൂത്രധാരനാക, മോഹപ്രരിതനാക, സർവരംഗപാത്രനാക, കാണുകിറതു്. അനന്തശായി, കരുണാരാശി രക്ഷിക്കട്ടും. ഹൊം നമോനമഃ! അന്തരൂപം യാരുടേതംബാ?” ഈ ചോദ്യത്തോടുകൂടി ഒരു ബോധക്ഷയത്തിൽനിന്നുണർന്ന് തന്റെ തല്ക്കാലസ്ഥിതികൾക്ക് ജാഗരൂകനായതുപോലെ കേശവ പിള്ളയെ നോക്കി യോഗീശ്വരൻ കരുണാസ്മേരത്തേയും കടാക്ഷകാരുണ്യത്തേയും പൊഴിച്ചു.

രാജഭൃത്യന്മാരുടെ ആഗമനം, മോതിരവിക്രയത്തിന്റെ മൂലം വ്യാപ്തി പര്യവസാനം ഇതുകളെപ്പറ്റി പ്രശ്നംചെയ്തു് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മറുപടി അറിഞ്ഞുവരുവാൻ മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനയുണ്ടായതുകൊണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ആ സിദ്ധൻ ചാരലക്ഷണമാത്രത്താൽ ആഗമനോദ്ദേശത്തെ ധരിച്ചതായും ഭഗവതീപ്രസാദത്താൽ പ്രശ്നങ്ങൾക്ക് ഉത്തരം അരുളിച്ചെയ്തതായും കാണിച്ചപ്പോൾ, സമ്പ്രതി അയ്യൻ അത്യാശ്ചര്യസമ്മതഭാവങ്ങളോടുകൂടി കേശവ പിള്ളയുടെ മുഖത്തു് നോക്കി. കേശവ പിള്ളയുടെ മുഖഭാവം കേവലം അർത്ഥശൂന്യമായിരുന്നതിനാൽ ആ യുവാവിനോട്, സഹോദരസൗഹാർദ്ദവാനായിരുന്ന സമ്പ്രതി അയ്യൻ യോഗീശ്വരന്റെ വെളിപാടുകൊണ്ട് തൃപ്തിയെ പ്രാപിക്കാതെ ഇങ്ങനെ ചോദ്യം തുടങ്ങി: “അവിടത്തെ ശക്തി അതിദിവ്യം! ഞങ്ങൾ കല്പനപ്രകാരം വരികയായിരുന്നു. ഉത്തരം കിട്ടിയ വിഷയത്തെക്കുറിച്ച് പ്രശ്നം അറിവാൻതന്നെ വന്നതും. എന്നാൽ ആ മോതിരം എവിടെനിന്നും വന്നു? ആരാൽ, എന്തിനു വില്ക്കപ്പെട്ടു എന്നാണ് തിരുമനസ്സിലേക്കു വ്യക്തമായി അറിവാൻ ആഗ്രഹമുള്ളതു്.”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "അതിനുടയ പൂർവ ഉടമസ്ഥൻ യാരയ്യാ?"

സമ്പ്രതി: "കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ള എന്ന എട്ടുവീട്ടിൽപ്പിള്ളമാരിൽ ഒരു നീചരാജദ്രോഹി."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (സതീദഹനവൃത്താന്തത്തെ കേട്ടപ്പോൾ ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ മൂന്നാം തൃക്കണ്ണിൽനിന്നു പ്രവഹിച്ചതുപോലെ യോഗീശ്വരന്റെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു ചില കനൽക്കട്ടകൾ രാമയ്യന്റെ നേർക്കു പുറപ്പെട്ടു എന്ന് കേശവ പിള്ളയുടെ സൂക്ഷ്മദൃഷ്ടിക്ക് കാണപ്പെട്ടു.) "ആം! ആം! അവരെങ്കേ? അവരുടെ കുടുംബമെങ്കേ? അവരുടെ സ്വത്തുക്കളെങ്കെ?"

സമ്പ്രതി: "യാവതും രാജശിക്ഷയ്ക്കു ഭക്ഷ്യമായ് വിട്ടാർ. സ്വത്തെല്ലാം പണ്ടാരവകയിലെ എടുത്തുമാച്ച്" .

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) "അപ്പടിയാനാൽ, അംഗ്ലീയം രാജഭണ്ഡാരത്തിലിരുന്തുതാനെ വന്തിരുവേണം? എന്നാ? അപ്പടിയല്ലവാ, കേശവ പിള്ളേ? രാജഭൃത്യാൾതാൻ ഇതുക്കെല്ലാം ജവാബ് ശൊല്ലവേണ്ടിയത്. അന്ത രാജശത്രുവംശം ശേഷിക്കറുതുണ്ടാ?

കേശവ പിള്ള: "ആ വംശശക്തി ഇന്നും തിരുവിതാംകോട്ട് മുളച്ചുതഴച്ചുവരുന്നു."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (ഈ ഉത്തരം ഉദ്ദേശിക്കാത്ത ഒരു മുസലതാഡനമായി ഫലിച്ചു എങ്കിലും, യോഗീശ്വരന്റെ മുഖശാന്തതയ്ക്കു രേഖാമാത്രത്തോളം ഭേദമുണ്ടായില്ല.) "അരേ! അതെന്ന? അതെപ്പടിയപ്പാ? ശൊല്ലു, കേൾക്കട്ടും. എന്ന ശക്തി?"

കേശവ പിള്ള: "ആ കഥകളെല്ലാം സമ്പ്രതി അണ്ണാവികൾക്കേ വിവരമായി അറിയാവൂ. ആ കാലം കഴിഞ്ഞാണ് എന്റെ ജനനം."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ശൊല്ലുമയ്യാ സമ്പ്രതിഅയ്യരെ! അന്തരാജദ്രോഹത്തുടെ ഉത്ഭവതീർത്ഥം എങ്കെ?"

സമ്പ്രതി: "എട്ടുവീട്ടിൽപ്പിള്ളമാർ താൻ അതുക്കെല്ലാം കാര്യകാരണകർത്താക്കൾ"

കേശവ പിള്ള: "അതിൽ ഒരു തെറ്റുണ്ട്. ധ്വംസനംചെയ്യപ്പെട്ട കൂട്ടത്തിൽ ബ്രാഹ്മണരും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. വൈദികരും അവൈദികന്മാരും യോജിച്ചു നടത്തുന്ന കാര്യങ്ങളിൽ, വൈദികശക്തിയാണ് ബുദ്ധി... മറ്റുള്ളവർ അവയവങ്ങളും ആയുധങ്ങളും മാത്രമേ ആകൂ. ഇന്നും നായന്മാർ രാജദ്രോഹത്തിനു ശ്രമിക്കുന്നെങ്കിൽ അതിന്റെ ഉല്പത്തി സ്വാമിയുടെ സിദ്ധികൊണ്ടു കാണാവുന്നതായിരിക്കണം. നാടുനീങ്ങിയ തിരുമനസ്സിലെ കാലത്ത് വീരനയംകൊണ്ടും ഇപ്പഴത്തെ പൊന്നുതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ കാലത്ത് കരുണാനയംകൊണ്ടും സങ്കടത്തിനും ശണ്ഠയ്ക്കും ഉള്ള വഴികളടഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ ദ്രോഹമുണ്ടാകണമെങ്കിൽ പൊന്നുതമ്പുരാൻതിരുമേനിയുടെ അധികാരത്തോടു മത്സരമുള്ള ഒരധികാരമോ ശക്തിയോ പണിചെയ്തുതുടങ്ങിയിരിക്കണം. സ്വാമിക്ക് ദിവ്യചക്ഷുസ്സുണ്ടെന്ന് ജനങ്ങൾ പറയുന്നു. പൊന്നുതമ്പുരാനുവേണ്ടി ഒന്നു മനസ്സിരുത്തി നോക്കി തിരുമനസ്സിലെ പ്രശ്നത്തിന് ഉത്തരമുണ്ടാകണം.

തിരുമനസ്സിലെ ചുറ്റുപാട്ടുകാരാണ് ദ്രോഹത്തിന് ശ്രമിക്കുന്നതെന്നു മാത്രം ഞങ്ങൾ ചെന്നറിവിക്കുന്നതെങ്ങനെ? മോതിരത്തെ വാങ്ങിയ ബ്രാഹ്മണനെ കാൺമാനില്ല. ഉരുപ്പടിയെ അയാളുടെ ഭവനത്തിൽനിന്ന് എടുത്തുമിരിക്കുന്നു." (ഹരിപഞ്ചാനനൻ പ്രയോഗിക്കുന്ന സമ്പ്രദായത്തിലുള്ള ഒരു നോട്ടത്തെ പ്രത്യസ്ത്രമായി ഉപയോഗിച്ച്) "അണ്ണാവയ്യൻ പോയ മാർഗ്ഗം അറിവാൻ ഇവിടത്തേക്ക് സാധിക്കുമെന്ന് അറിവു കിട്ടിയുമിരിക്കുന്നു. അണ്ണാവയ്യൻ ഹാജരാകട്ടെ... രാജസേവകന്മാരാണ് ദ്രോഹികളെങ്കിൽ അവരുടെ പേരുകളെ അയാൾ വിളിച്ചുപറയട്ടെ. അതു വേണ്ട, അവിടുത്തെ ഉപാസനകൊണ്ട് കൃത്രിമക്കാരെ പ്രത്യക്ഷമാക്കാമെങ്കിൽ അങ്ങനെ ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ രാജസേവകന്മാരെ ചേർത്തുനിർത്തി, അവിടുന്നു ചൂണ്ടിക്കാണിക്കണം. അസ്പഷ്ടമായുള്ള ഉപദേശങ്ങൾ ചെയ്ത് പരിശുദ്ധാത്മാവായ തിരുമനസ്സിലെക്കൊണ്ട് അപനയം പ്രവർത്തിപ്പിക്കരുത്. എന്തു മറുപടിയാണ് ഞങ്ങൾ ഉണർത്തിക്കേണ്ടതെന്ന് ഒന്നുകൂടി ആലോചിച്ചു പറയണം."

കേശവ പിള്ളയുടെ ഈ പ്രസംഗം എന്തോ യവനഭാഷയാണെന്ന് രാമയ്യനു തോന്നി. എന്നാൽ, അതിന്റെ ഒടുവിലത്തെ ഭാഗം തന്റെ അന്തർഗ്ഗതങ്ങളേയും പ്രതിബിംബിച്ചതിനാൽ കേശവ പിള്ളയെ മനസ്സുകൊണ്ട് അഭിനന്ദിച്ച് അയാളോടടുത്തു ചേർന്നുനിന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മനസ്സ് അപ്പോൾ വിരുദ്ധക്ഷോഭങ്ങളുടെ ഒരു യുദ്ധാങ്കണമായിരുന്നു. കേശവ പിള്ളയുടെ അഭിപ്രായത്തിലെ പൂർവ്വഭാഗം, അയാൾക്ക് സമുദായങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള മത്സരജീവിതത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സൂക്ഷ്മഗ്രഹണത്തെ സ്ഫുടമാക്കിയതുകൊണ്ടായിരിക്കാം, യോഗീശ്വരന് ഏറ്റവും രുചിച്ചു. താനും കേശവ പിള്ളയും ഒന്നുപോലെ യുവരാജാവിന്റെ ഇഷ്ടത്തെ സമ്പാദിക്കയും, ആ തിരുമ്പിൽവച്ചു പരസ്പരം സന്ദർശിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും അവർ തമ്മിൽ മത്സരികളെന്ന പോലെ വർത്തിച്ചുവന്നിരുന്നു. ബഹുകലാപാണ്ഡിത്യംകൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനനൻ അനൽപപൗരുഷനായിരുന്നു. കേശവ പിള്ള ദൈവദത്തമായുള്ള ബുദ്ധിമാത്രംകൊണ്ട് രാജസേവനംചെയ്ത് ഉപജീവിക്കുന്നവനുമായിരുന്നു എങ്കിലും, രണ്ടുപേരും പരസ്പരമഹിമകളെ ധരിച്ചിരുന്നു. കേശവ പിള്ളയെ സ്വശിഷ്യവർഗ്ഗത്തിൽ ചേർത്താൽ തന്റെ ശ്രമങ്ങൾ ലഘൂകരിക്കപ്പെട്ടുമെന്നു വിചാരിച്ച് അതിലേക്കായി ഹരിപഞ്ചാനനൻ പല വിദ്യകളും പ്രയോഗിച്ചു. അവയെല്ലാം ആ യുവാവിന്റെ പ്രപഞ്ചാനുസാരിത്വംകൊണ്ട് നിഷ്ഫലമായി ഭവിച്ചു. അന്നത്തെ ദിവസത്തിലുണ്ടായ കൂടിക്കാഴ്ചയിൽ ആ യുവാവിന്റെ ആഗമനം ഒരു അനുകൂലസന്ദർഭമെന്നു ഹരിപഞ്ചാനനൻ കരുതി, അസാധാരണമായ ലൗകികത്തോടുകൂടി അയാൾക്ക് അദ്ദേഹം വിഭൂതി ദാനം ചെയ്തു. അതു ഫലപ്പെട്ടില്ല എന്നു മാത്രമല്ല, തന്റെ സിദ്ധിയുടെ ഫലമായും മറ്റും ഉണ്ടായ പ്രസ്താവനകളെ കേശവ പിള്ളയുടെ പ്രസംഗം ഖണ്ഡിക്കുകയും ചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനനന് അതു ശല്യസമാനമായി അന്തർമർമ്മങ്ങളിൽ തറച്ചു. അണ്ണാവയ്യന്റെ നാമപ്രസ്താവനത്തിൽ അഭിനയിച്ച നാട്യത്തിന്റെ അർത്ഥത്തേയും ഹരിപഞ്ചാനനൻ സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിച്ചു. ഇങ്ങനെ മധുരവിഷരസങ്ങളുടെ സങ്കലനാനുഭവമുണ്ടായപ്പോൾ കേശവ പിള്ള തനിക്കൊരു നീങ്ങാശത്രുവും തന്നോട് തുല്യമായ ഒരു മഹച്ഛക്തിയും ആണെന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ അനുമാനിച്ചു. തന്റെ

അന്തർവികാരങ്ങളെ നിയമപ്രകാരമുള്ള ശാന്തശീതളമന്ദഹാസങ്ങളാൽ മറച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം സമ്പ്രതിഅയ്യനോട് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "ദേവീവദനപ്രോക്തത്തെ നാൻ ശൊന്നേൻ. അതൈ മഹാരാജസന്നിധിയിലെ ധരിപ്പിക്കവേണ്ടിയതു്. മേലും പൂജാവേളയിലെ ജഗദാംഗികാപ്രസാദത്തെ പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊള്ളുകിറേൻ. രാജ്യത്തിലെ എവ്വളവു് സമാധാനമിരുന്താലും അരമനയ്ക്കുള്ളെ രാജക്കള്ളന്മാരിരുക്ക്." ആ സംവാദത്തിൽ യോഗീശ്വരന്റെ അഭിപ്രായങ്ങൾ മിക്കവാറും തന്റെ നേർക്ക് രാജകോപത്തെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ രാമയ്യൻ വഹിച്ചു. രാജകർണങ്ങളിൽ യഥാവസരം ചേർക്കുന്നതിനുള്ള അസ്ത്രങ്ങളാണെന്ന് മനസ്സിലായി, കേശവ പിള്ളയുടെ രക്തത്തിന് അല്പമായ ചൂടു തട്ടി, അടക്കാൻ ശ്രമിച്ചിട്ടും അടങ്ങാത്ത യുവരക്തത്തിളപ്പിൽനിന്ന് ഇങ്ങനെ ഒരു മറുപടി പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടുപോയി: "ലോകത്തിൽ ബ്രഹ്മാണ്ഡക്കള്ളന്മാരുള്ളതുപോലെ."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (ശാന്തതകൊണ്ടു പദങ്ങളെ ദീർഘമായി ഉച്ചരിച്ച്) "ആമ ... ഇന്തക്കാലം കലികാലംതാനേ?"

കേശവ പിള്ള: (നയകോവിദനായ രാമയ്യനാൽ പ്രത്യക്ഷമായി തടുക്കപ്പെട്ടിട്ടും) "ദശാനൻകാലമായ ത്രേതായുഗവുമായിരിക്കാം."

ശകലംപോലും മേഘം കൂടാതെയിരിക്കുന്ന ആകാശത്തിൽനിന്ന് സൂര്യകിരണങ്ങളെ ഭേദിച്ച് വിദ്യുച്ഛലാക ഭൂമിയിൽ പതിയ്ക്കുന്നതു് വായനക്കാർ കണ്ടിരിക്കുമല്ലോ. അതിന്മണ്ണംതന്നെ കേശവ പിള്ളയുടെ ശാന്തപ്രസന്നമായുള്ള മുഖത്തുനിന്നും ഗൂഢാർത്ഥോദ്ദേശ്യം കൂടാതെ പുറപ്പെട്ട ഒടുവിലത്തെ ജല്പനം ബ്രഹ്മജ്യോതിസ്സൂർത്തി പരിലസിക്കുന്ന ആ സാന്നിദ്ധ്യത്തിന്റെ മഹിമാവിനെ ലംഘിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സ്വതത്വസംഗ്രാഹിയായ ഹൃദയക്ഷമാവെ ഭേദനം ചെയ്തു. അരനിമിഷത്തേക്കു കാളുന്ന തീപോലെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ശരീരം തീക്ഷ്ണപ്രകാശമായി. അദ്ദേഹം പെട്ടെന്ന് സ്വസ്ഥാനത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച് രാമയ്യന് യാത്രാനുഗ്രഹവും നല്കി പൂജാമുറിയിലേക്കു തിരിച്ചു. ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ ബുദ്ധിക്ക് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സംഭ്രമണത്തിന് മതിയായ കാരണമൊന്നും കാണപ്പെടാത്തതിനാൽ അയാൾക്കും ആ യോഗീശ്വരനെക്കുറിച്ചുണ്ടായിരുന്ന ബഹുമതിക്ക് അല്പം വിഘാതം സംഭവിച്ചു. രാമയ്യനും കേശവ പിള്ളയും അവിടെനിന്നും യാത്രയായ ഉടനെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ പുറത്തുവന്ന് വാതലടച്ചിട്ട്, ഒരു യുവമനുഷ്യക്കരടിയെ വിളിച്ച് ഈർഷ്യാകോപങ്ങളോടു കൂടി ചില കല്പനകൾ കൊടുത്തു. അതിന്റെശേഷം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ വരുത്തി, തനിക്ക് ഒട്ടും താമസംകൂടാതെ ചന്ത്രക്കാറനെ കാണണമെന്നും, അതിലേക്കു താൻതന്നെ ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തിലേക്ക് യാത്രചെയ്‌വാൻ തയ്യാറാണെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു.

4

> “ഏവം നിങ്ങടെ ഭാവമെങ്കിലതു് ഞാൻ ചെയ്തീടുവാൻ സാദരം
> ഭാവം നോക്കിയുരച്ചിടാമുടനറിഞ്ഞീടാമവൻഭാവവും”

അനുഗ്രഹശാപങ്ങൾക്കു് അധികൃതന്മാരായ പരമഹംസന്മാർക്കു ഭവിഷ്യദ്ദർശനശക്തികൂടിയുണ്ടെന്നു നാനാമതങ്ങളിലും ഇതിഹാസപുരാണങ്ങൾ ഘോഷിക്കുന്നുണ്ടു്. ഐശ്വരമായ ഈ ശക്തികൊണ്ടെന്നഭാവത്തിൽ മഹാരാജാവിന്റെ ധാരണത്തിനായി ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ സമാദിഷ്ടങ്ങളായ ചില വിപ്ലവങ്ങൾ അടുത്തകാലത്തുതന്നെ സംഭവിച്ചു. രാജഭണ്ഡാരത്തിൽ സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന മോതിരം ചാക്ഷുഷവിദ്യകൊണ്ടെന്നു തോന്നുമാറു് ആ മുറിയിൽ നിന്നു് അതിന്റെ ആറുവശങ്ങളിലും ബലപ്രയോഗത്തിന്റെ യാതൊരു ചിഹ്നവും കൂടാതെ മോഷ്ടിക്കപ്പെട്ടു. കൊട്ടാരം അധികാരികളും ഭണ്ഡാരരക്ഷികളും ജഡജീവങ്ങൾ യോജിച്ചിരിക്കേ ആത്മവിയോഗം സംഭവിച്ചതുപോലെ വിഷമിച്ചു. മോതിരവിക്രയത്തിന്റെ ഗൗരവത്തെ ഈ മോഷണം ശതഗുണീകരിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദീർഘദർശനഫലത്തെ ധരിച്ചിരുന്നവർ അദ്ദേഹത്തിനു കൈലാസാചലരതപീഠത്തിലേക്കു കയറ്റവും കൊടുത്തു. ദൃഢമനസ്കനായ മഹാരാജാവിന്റെ നിഷ്കർഷയായ കല്പനകൾകൊണ്ടു് ഈ വൃത്താന്തം കൊട്ടാരമതിലുകൾക്കകത്തു് ഉപഗൂഹനം ചെയ്യപ്പെട്ടു. അധികൃതന്മാർ ഗൂഢമായ കാവലുകൾ നാനാഭാഗങ്ങളിലും ഉറപ്പിച്ചു. വിദഗ്ദ്ധചാരന്മാർ വിവിധവേഷങ്ങൾ ധരിച്ചു് ജനഗൃഹങ്ങളിലെ അന്തർവ്യാപാരങ്ങളെ ആരാഞ്ഞു എങ്കിലും, ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ ഭക്തിമാർഗ്ഗപ്രചരണമല്ലാതെ യാതൊരു വിശേഷസംഭവത്തിന്റെ അറിവും ആർക്കും ലബ്ധമായില്ല. ആശ്ചര്യകരമായ ഈ മോതിരമോഷണത്തിന്റെ വാസ്തവം വെളിപ്പെടാതെ കഴിഞ്ഞ ഓരോ ദിവസവും, ദ്രോഹകേന്ദ്രം പരിചാരകചക്രത്തിനകത്തുതന്നെ എന്നുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ വെളിപാടിനെ മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ സംശയച്ചെടിയായി വേരു് ഊന്നിച്ചു. എന്നാൽ അവിടുത്തെ നിഷ്കൽമഷബുദ്ധി സന്ദേഹാസ്പൃഷ്ടമായ തെളിവുകൂടാതെ യാതൊരു ഭൃത്യനേയും പ്രത്യേകം സംശയിപ്പാൻ

സന്നദ്ധമാകാത്തതുകൊണ്ടു്, അപന്യായമായുള്ള പീഡനങ്ങൾക്കു സംഗതിയുണ്ടായില്ല. അണ്ണാവയ്യന്റേയും മോതിരത്തിന്റേയും കഥകൾ ദിനാവർത്തനങ്ങൾക്കിടയിൽ ക്രമേണ മറഞ്ഞു.

ഏതാനും മാസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു് ഗ്രീഷ്മർത്തുവിൽ ഒരു പൗർണ്ണമി ദിവസം അടുത്തു. സ്വഭർത്തൃദ്രോഹമാകുന്ന അപരാധത്താൽ അവഭ്രഷ്ടമായി ഏകാന്തനിശ്ശബ്ദരോദനം ചെയ്യുന്ന കഴക്കൂട്ടത്തുദേശത്തിനെ പാദസ്പർശത്താൽ സംശുദ്ധമാക്കിച്ചെയ്‌വാൻ ഹരിപഞ്ചാനനൻ എഴുന്നെള്ളുന്ന ശുഭരാത്രി സമാഗതമാകുന്നു. ആ മഹാമഖത്തിന്റെ പൂർവദിവസം സൂര്യോദയത്തിനുമുമ്പ് 'നാം' എന്ന പദത്തെ പരസ്പരം ഉപയോഗിപ്പാൻ അവകാശമുള്ള രണ്ടു മഹാപുരുഷന്മാർ പരിചാരകാദിജനങ്ങളെ ബഹുദൂരത്താക്കീട്ടു് അത്യന്തഗൗരവമുള്ളതെന്നു ഊഹിക്കാവുന്നതായി ഒരു സംഭാഷണത്തെ രാജമന്ദിരത്തിനകത്തു ഒരു പള്ളിയറയിൽവച്ചു് ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. ജാമദഗ്ന്യനെപ്പോലെ കോപജ്യോതിഷ്മാനായി ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ ഒരു പീഠത്തെ സംഭാവനംചെയ്യുന്നു. സംരംഭവേഗം, ധിക്കൃതി, ഭത്സനം, സോൽപ്രാശസ്ഥിതി, അപഹാസം എന്നിങ്ങനെ തപോധർമ്മവിരുദ്ധങ്ങളായ വികാരങ്ങളാൽ കലുഷമായി പ്രവഹിക്കുന്ന ആ യോഗീശ്വരന്റെ സങ്കീർത്തനധാര, ആശ്ചര്യരസംകൊണ്ടു് വികസിക്കുന്ന മുഖകമലത്തോടുകൂടി ഉപധാനങ്ങളെ പരിരംഭണംചെയ്തുകൊണ്ടു് സ്വമഞ്ചത്തിൽ ശയിക്കുന്ന രവിവർമ്മാഖ്യനായ യുവരാജകുമാരന്റെ നിദ്രാസക്തിയെ ദൂരീകരിക്കുന്നു. ഈ രാജകുമാരൻ 'സിംഹവിക്രമപരാക്രമനും' ജ്യേഷ്ഠഭ്രാതാവിന്റെ നേർക്കുള്ള ഭക്തിയിൽ 'ഭരതസമാനനനും' ആയിരുന്നു എന്നു കവികൾ കീർത്തിച്ചിട്ടുള്ളതുകൂടാതെ, മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ വീര്യസമഗ്രതയേയും അതിലംഘിച്ചു്, അനന്തരകാലീനനായ വേലുത്തമ്പിദളവായുടെ ഭൂതദയാവിഹീനത്വമെന്നു് ശങ്കിക്കാവുന്ന കഠിനമായ നീതിനിഷ്ഠയെ ഈ തരുണ വയസ്സിലും അനുവർത്തിച്ചിരുന്നു എന്നു കിംവദന്തിയും ഉണ്ടു്. ഇവിടുന്നു് സരസകലാംഗങ്ങളിൽ അഭിരുചിയും പടുതയും രസികജീവിതത്തിൽ പ്രസക്തിയും കഥാകാലമായ തന്റെ ഈ കൗമാരദശയിലും പ്രദർശിപ്പിച്ചിരുന്നു. മുഖംനോക്കാതെ പരേംഗിതങ്ങളെ നിരസിക്കുന്നതിൽ ഈ യുവരാജാവു് പ്രകടിപ്പിച്ചിരുന്ന സ്വാതന്ത്ര്യബുദ്ധി ദുഷ്കീർത്തിപര്യവസായികളായ മാർഗ്ഗങ്ങളിലേക്കു് നയിക്കുന്ന യന്ത്രികളുടെ ദുരുപദേശങ്ങളിൽനിന്നു് അവിടുത്തെ രക്ഷിച്ചു. സ്വരാജ്യത്തിന്റെ ഐശ്വര്യത്തെയും കുടുംബത്തിന്റെ അഭിമാനത്തെയും സംരക്ഷിക്കയെന്നതു് അവിടുത്തെ മുഖ്യദീക്ഷയായി അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതിനാൽ മഹാരാജാവിന്റെ വിശ്വാസപാത്രങ്ങളായ കേശവ പിള്ള മുതലായവരെ ആ നിലയിൽത്തന്നെ അവിടുന്നും വരിച്ചിരുന്നു.

അടുത്തദിവസം ഉദയത്തിനുമുമ്പ്, താൻ ചന്ത്രക്കാറന്റെ അതിഥിയായി ചിലമ്പിനേത്തു് എത്തുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു യാത്ര അറിയിച്ചിട്ടു്, തിരുമാടമ്പോടടുത്ത പ്രായം മാത്രം ചെന്നിട്ടുള്ള ആ രാജകുമാരനോടു് ഹരിപഞ്ചാനനഗുരുഭൂതൻ ചില കലിപ്രേരണങ്ങൾ തുടങ്ങി. സന്ദർഭവശാലെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ അനന്തമുദ്രമോതിരത്തിന്റെ സംഗതിയെക്കുറിച്ചു് പ്രസ്താവം ആരംഭിക്കയും കേശവപിള്ളയുടെ പേരിനെ ആ പ്രസ്താവത്തോടു സംഘടിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. യുവരാജാവിന്റെ മുഖം ആ ഉദയകാലത്തിനെ അർദ്ധാന്ധകാരത്തിലും

മ്ലാനമായി കാണപ്പെട്ടു. തന്റെ ആത്മാവും കേശവപിള്ളയും വേറല്ലെന്നും. എന്നാൽ ശ്രീ പത്മനാഭസ്വത്തായ വഞ്ചിരാജ്യത്തിന്റെ ഐശ്വര്യത്തെ കാംക്ഷിച്ചു മാത്രം താൻ മിത്രാമിത്രഭേദം കൂടാതെ ഒരു രാഷ്ട്രീയതത്വത്തെ വദിക്കുന്നതാണെന്നും ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഉപന്യസിച്ചു. എവരൊരുവനിൽ ധർമ്മസിദ്ധാന്തം, തീക്ഷ്ണബുദ്ധി, സ്ഥിരപ്രജ്ഞത, മരണധൈര്യം എന്നീ ഗുണഭാവങ്ങൾ അന്യാദൃശമായി കാണപ്പെടുന്നുവോ അവൻ രാജ്യത്തിന് അവശ്യം വേണ്ടതായ സന്ദർഭയുക്തോപായങ്ങളെ അനുവർത്തിക്കാതെ ധർമ്മവാദിത്വം കൊണ്ട് മഹാകാര്യങ്ങൾക്ക് വിഘാതം വരുത്തിയേക്കാമെന്നും, ഇങ്ങനെയുള്ളവനെ രാജഹൃദയം ഗ്രഹിപ്പാൻ അനുവദിക്കുന്നത് രാജധർമ്മവിലോപത്തിൽ പരിണമിച്ചേക്കാമെന്നും ആ യോഗി പ്രമാണസഹിതം പ്രസംഗിച്ചു.

യുവരാജാവ്: "അവിടുന്ന് ഉള്ളിരിപ്പിൽ മാർത്താണ്ഡപ്പിള്ള സർവ്വാധികാര്യക്കാർ, ദളവാമാരായിരുന്ന ആറുമുഖംപിള്ള, രാമയ്യൻ, അയ്യപ്പൻ മാർത്താണ്ഡപ്പിള്ള എന്നിവരുടെ കഥകൾ കേട്ടിട്ടില്ലേ? ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ ഗുണങ്ങളെല്ലാം അവർക്കുണ്ടായിരുന്നു. അവരും താണസ്ഥിതികളിൽനിന്ന്, അമ്മാവന്മാരെ സേവിച്ച്, വലിയ സ്ഥാനങ്ങളെ പ്രാപിച്ചു. അവരെപ്പോലെ കേശവനും ..."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "വത്സ! എന്തു ചോദ്യമാണിത്? നാം ഈ രാജ്യത്തിന്റെ ചരിത്രവും ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ മന്ത്രിമാർ നമ്മുടെ മതാനുയായികളായിരുന്നു. കേശവന്റെ കുടുംബം, മതം, അനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, എന്തെന്ന് അവിടുന്ന് അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നോ? മഹമ്മദിയരുടേയും നവയവനന്മാരുടേയും ഇഷ്ടത്തെ അവൻ സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്നു. മിത്രഭാവത്തിൽ ശത്രുവായിത്തിരിഞ്ഞു വഞ്ചന തുടങ്ങിയാൽ ഈ രാജ്യമെവിടെ? രാജശക്തിയെവിടെ? അഷ്ടഗ്രഹസ്ഥാനികൾ മൂർഖന്മാരായിരുന്നു. അവരുടെ ദർശനം ഇവിടത്തെ കുന്നുകളേയും മലകളേയും കവിഞ്ഞിരുന്നില്ല. അന്ധമായ പ്രതാപത്തെ ഇച്ഛിച്ചിരുന്ന അവർക്ക് മിത്രങ്ങളുടെ സ്വാധീനതയല്ലാതെ എന്തു ബലം? എന്തു സന്നാഹം ഉണ്ടായിരുന്നു? അവരുടെ ആയുധാഭ്യാസവും പരിചയവും അതിതുച്ഛമായിരുന്നില്ലേ? അവർക്കു ദുഷ്കരമായ കാര്യങ്ങൾ കേശവന് ക്ഷിപ്രസാദ്ധ്യങ്ങളല്ലേ? നമ്മുടെ ബുദ്ധിക്ക് ദൃശ്യമായതിനെ നാം ഇവിടെ ധരിപ്പിക്കുന്നു. ദുരാപത്തുകൾ നീങ്ങി എന്ന് ധീമനായ മഹാരാജാവും സ്വസ്ഥചിത്തനായി വർത്തിക്കുന്നു. അഹോ! കഷ്ടം! അടുത്ത സൂര്യോദയം ... പ്രഭോ രാജകുമാരാ! നമ്മെ ധർമ്മപ്രചാരത്തിന്റെ കാംക്ഷയല്ലാതെ മറ്റെന്തു് പ്രേരണംചെയ്യുന്നു? ആപത്തിന്റെ ഉദയം ഏറ്റവും അടുത്തിരിക്കുന്നു. മഹാ കഷ്ടം! ശ്രീകാശീവിശ്വനാഥോ രക്ഷതു!"

രാജകുമാരന്റെ മുഖത്തു് അസന്തോഷച്ഛായ പ്രസരിച്ച് അവിടുത്തെ സൂക്ഷ്മപ്രകൃതത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ രാജ്യകാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് ഉപദേശിപ്പാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടതു് അവിഹിതമെന്നു അവിടുത്തേക്കു തോന്നി, മഞ്ചത്തിൽനിന്നിറങ്ങി അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും നടന്നു. ആ യോഗിയാകട്ടെ അപമാനിതനായ ഗുരുവിന്റെ ഗൗരവഭാവത്തോടുകൂടി പീഠത്തിന്മേൽ ഇരുന്ന് ഒന്നു പുളഞ്ഞു, പുഷ്പമിത്രസുംഗൻ, വൃഷലൻ എന്നിത്യാദി രാജഭൃത്യന്മാർ സ്വസ്വാമിനിഗ്രഹവും കിരീടധാരണവും ചെയ്തിട്ടുള്ള കഥകളെ പ്രഖ്യാപനംചെയ്തു.

കേശവപിള്ള പോക്കുമൂസാവർത്തകന്റെ ആശ്രിതനാകയാൽ ഹൈദരുടെ ചാരനാണെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. ഹൈദർ, മൈസൂർരാജകുടുംബത്തെ സിംഹാസനഭ്രഷ്ടമാക്കിയതുപോലെ കേശവപിള്ള ഒരു കട്ടുകെ നോക്കിയേക്കാമെന്ന് ബലമായ സൂചകത്തെ ഊന്നി ഉറപ്പിച്ചു; ഈ അഭിപ്രായം മഹാരാജാവും ധരിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ഉപദേശിച്ചു. തനിക്ക് ഗംഗാപ്രാന്തങ്ങളിൽ നദീജലകണവാഹിയായുള്ള വാതത്താൽ ശീതളമാക്കപ്പെട്ട ഏകാന്തവനതലങ്ങൾ സുഖവാസദേശങ്ങളായി ഉണ്ടെന്ന പ്രസ്താവിച്ച് യാത്രയാരംഭിക്കയുംചെയ്തു. ബാലനായ രാജകുമാരൻ അല്പനേരത്തേക്കു കുഴങ്ങി. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കരത്തെ ഗ്രഹിച്ച് തനിക്ക് എന്തോ സംശയ നിവൃത്തി വരാനുണ്ടെന്നും അതിലേക്ക് കുറച്ചുകൂടി സ്പഷ്ടമായ അറിവുകിട്ടണമെന്നും ഉള്ള ഭാവത്തിൽ യോഗീശ്വരന്റെ മാർഗ്ഗത്തെ നിരോധിച്ചു നിന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ അകൃതി ഒന്നുവളർന്ന്, ധ്രുവ രാജകുമാരനെ സാക്ഷാൽ മഹാവിഷ്ണു എന്നപോലെ അദ്ദേഹം സ്വഹസ്തത്താൽ രാജകുമാരനെ തൊട്ടനുഗ്രഹിച്ചു തലോടുകയും നിസർഗ്ഗമായ വാങ്മാധുര്യപ്രവർഷത്തോടെ ഒരു രാജതന്ത്രോപദേശം ചെയ്കയും ചെയ്തു. ഏകച്ഛത്രാധിപനായ സാർവ്വഭൗമനോട് ദ്രോഹപ്രവൃത്തി തുടരുന്നവനെ കായവധം ചെയ്യാതെ തേജോവധം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്ന്, ഒരു നവരാജധർമ്മോപനിഷത്ത്, ആ ക്രിയയുടെ അനുഷ്ഠാനപദ്ധതിസഹിതം അരുളിച്ചെയ്യപ്പെട്ടതു കേട്ടപ്പോൾ രാജകുമാരൻ വീണ്ടും മഞ്ചാസനത്തെ അവലംബിച്ചു. തന്റെ ഉപദേശാഭിചാരം നിഷ്ഫലമായില്ലെന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ സന്തോഷിച്ചു. ആ രാജകുമാരന്റെ അടുത്തണഞ്ഞു് കർണ്ണത്തിൽ സ്വകാര്യമായി, "അണ്ണാവയ്യൻ തിരുമ്പിവന്തിരിക്ക്... അവൻ എറന്തുപോകലെ... ഇന്ത വെടിയിറ രാത്രിയിലേയും അവനും കുമാരർ ഭക്തനായ കേശവ പിള്ളൈ സുമന്ത്രരും സംഘടിത്താർ... ഹരോഹര! ഹരോഹര! എന്നതെല്ലാം തമാശാ കാണപ്പോകിറതോ? അംബികൈ... ഏന്നംബാ... രക്ഷിക്കട്ടും" എന്ന മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട് യോഗീശ്വരൻ തടിത്പ്രഭപോലെ മറഞ്ഞു.

യുവരാജയോഗീശ്വരന്മാരുടെ സംവാദത്തിനിടയിൽ വലിയ കൊട്ടാരത്തിനകത്തുതന്നെ മറ്റൊരു സംഭാഷണവും രാജ്യകാര്യസംബന്ധമായി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ഗുരുശിഷ്യന്മാർ തമ്മിലുണ്ടായ സംഭാഷണത്തിന് സാക്ഷിയുണ്ടായിരുന്നില്ല. രണ്ടാമത്തെ സംഭാഷണത്തെ തിരുവിതാംകോട്ടുകാരുടെ ഹൃദയസാക്ഷിപ്രകാരം കളങ്കരാഹിത്യംകൊണ്ട് പ്രഥമഗണനീയനായ കാർത്തികതിരുനാൾ രാമവർമ്മമഹാരാജാവുതന്നെ കേൾക്കുന്നതിന് സംഗതിയായി. ഈ മഹാരാജാവിനെ സംബന്ധിച്ച് പ്രജകളുടെയും ചരിത്രകാരന്മാരുടെയും ദേശസഞ്ചാരികളുടെയും അഭിപ്രായം ഐകകണ്ഠ്യേന സ്തോത്രപരിപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. മലിനരേഖാസങ്കലനം ഇല്ലാത്ത അവിടുത്തെ യശസ്സുതന്നെ അവിടുത്തെ അനസ്തമയമായ ഭാഗ്യമഹിമയെ പ്രഖ്യാപനംചെയ്യുന്നു. ക്രൗര്യം, കാപട്യം, വഞ്ചനം, ദ്വന്ദ്വവൃത്തി എന്നിത്യാദിയായ കുത്സിതവൃത്തികൾ അവിടുത്തേ ഭരണനയത്തിലാകട്ടെ ദിനചര്യയിലാകട്ടെ ലവലേശവും സംഗിച്ചിരുന്നില്ല. സകല ഹൃദയങ്ങളാലും ആർദ്രമായുള്ള ഭക്തിസ്നേഹങ്ങളുടെ പരിപൂർണ്ണതയോടുകൂടി അന്നും ഇന്നും എന്നും ആരാധനീയനാവാനുള്ള പുണ്യസമ്പത്തിനെ അവിടുത്തെ സുസ്ഥിരമായ ധർമ്മതൽപരത സമ്പാദിച്ചു. "ധർമ്മരാജാവ്" എന്ന ശാശ്വതവിഖ്യാതിയെ സമ്പാദിച്ച രാമവർമ്മമഹാരാജാവുതന്നെ

അന്നത്തെ പ്രജാസഭയും അദ്ധ്യക്ഷനും ആയിരുന്നു. സ്വപ്രജകളുടെ സന്താപങ്ങളേയും അഭിലാഷങ്ങളേയും ചാരമുഖേന ഗ്രഹിച്ച്, അന്നന്ന അനുകരണീയങ്ങളായ നിവൃത്തികളെ അരുളി, സ്വരാജ്യരക്ഷണം ശ്രീപത്മനാഭനിവേദിതമായ ധർമ്മമെന്ന് സങ്കല്പിച്ച് നടത്തിവന്നു. മഹാവിഷ്ണുപ്രസാദത്താൽ രാജവീര്യസഹിതം ക്ഷമാദിഗുണസമ്പത്തും, ലക്ഷ്മീപ്രസാദത്താൽ ഐശ്വര്യവും, ബ്രഹ്മപ്രസാദത്താൽ സൗന്ദര്യദീർഘായുസ്സുകളും, സരസ്വതീപ്രസാദത്താൽ കവന വൈദഗ്ദ്ധ്യവും, മഹേശ്വരപ്രസാദത്താൽ ഖലസംഹാരകത്വവും, പാർവ്വതീപ്രസാദത്താൽ കാര്യനിർവിഘ്നതയും, സുബ്രഹ്മണ്യപ്രസാദത്താൽ സംഗ്രാമവിജയിത്വവും സിദ്ധിച്ചിരുന്ന ഈ പുണ്യശ്ലോകന്റെ നാമധേയത്തെ മഹാജനങ്ങൾ ഇന്നും നിർവ്യാജഭക്തിപൂർവ്വം കൊണ്ടാടുന്നു.

ഈ സംഭവദിവസം പ്രഭാതത്തിൽ വലിയകൊട്ടാരത്തിലെ പലഹാരപ്പുരപ്പടിവാതൽ തുറന്നുനിൽക്കുന്നു. അതിനകത്തോ, പുറത്തു സമീപത്തോ, ആ ശാലയുടെ ഭാഗ്യവാന്മാരായ ഭരിപ്പുകാരുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങൾ കാൺമാനില്ല. മുൻഭാഗത്തുകൂടി കൊട്ടാരത്തിലെ ജോലിക്കാർ പലരും അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും ഗതാഗതം ചെയ്യുന്നു. അവരിൽ അതിദുർമ്മദനായുള്ളവനും അത്യാകർഷണശക്തങ്ങളായ പദാർത്ഥങ്ങളുടെ സംഭാരസ്ഥലമായ ആ ശാലയ്ക്കകത്തേക്കു കടപ്പാൻ, എന്നുവേണ്ട, കണ്ണിടാൻപോലും ധൈര്യപ്പെടുന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, അവരെല്ലാവരും ആ ഹവ്യശാലാഹോത്രിയുടെ വക്ത്രതൂണീരത്തിൽ നിക്ഷിപ്തമായുള്ള ജിഹ്വാജൃംഭകാസ്ത്രത്തിന്റെ നീളവും മുനമൂർച്ചയും കൊല്ലാക്കൊല ചെയ്യാനുള്ള ശക്തിയും നല്ലതിന്മണ്ണം അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. പലഹാരപ്പുരയുടെ മുഖമുറിയിൽ; ഉയർന്ന് 'മൊത്താണം' ഒന്നു ഹോത്രീഭൃദേവന് അനന്തശയനം ചെയ്‌വാൻ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. മറ്റുഭാഗങ്ങളിൽ നിരത്തി വയ്ക്കപ്പെട്ട പത്തായം, ഭരണി മൺകലം ഉരുളി മുതലായ സാധനങ്ങളും കാണാമായിരുന്നു.

ആരും പ്രവേശിക്കാത്തതായ ഈ മുറിക്കകത്ത് പ്രഭാതത്തിൽ വ്യായാമത്തിനായി സ്വച്ഛന്ദസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ വിശേഷിച്ചൊരുദ്ദേശ്യവും കൂടാതെ മഹാരാജാവു് പ്രവേശിച്ചു. അവിടുന്ന് എഴുന്നള്ളുന്നതിനെ അങ്ങുമിങ്ങും നിന്നു കണ്ട ആളുകൾ അത്യാദരത്തോടു മുഖംകാണിച്ച് അവരവരുടെ പണിക്കായി ക്ഷണത്തിൽ പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. മഹാരാജാവു് പലഹാരപ്പുരയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതിനിടയിൽ “സ്വാമി, സ്വാമി,” എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു് വാതുക്കൽ ഒരാൾ വരികയാൽ അവിടുന്ന് ഒരു പത്തായത്തിന്റെ പുറകിൽ മറഞ്ഞു. രണ്ടാമതായി ആ സ്ഥലത്തെത്തിയ നമ്മുടെ കേശവപിള്ള സ്വാമിയെക്കാണായ്കയാൽ വാതൽപ്പടിയിൽ കയറി നില്പായി. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ തപോവാടത്തിൽ ഉദ്യോഗപ്രാഗല്ഭ്യത്തോടുചെന്ന് വിദഗ്ദ്ധവാഗ്മിയായി വാദംചെയ്ത് ഉദ്ധതൻ, ശാന്തവും ലളിതശീലനുമായ ഒരു കോമളയുവാവായി അപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടു. കുറെക്കഴിഞ്ഞു് പലഹാരപ്പുരസംസ്ഥാനാധിപന്റെ ആഗമനമായി. ചാക്യാന്മാരുടെ പാഞ്ചാലീസ്വയംബരകഥാപ്രസംഗങ്ങളിലെ 'പൊണ്ണബ്രാഹ്മണ' രൂപസങ്കല്പത്തിന്റെ അസൽ ഈ ബ്രാഹ്മണനായിരുന്നിരിക്കാം. ഈ അഭിപ്രായത്തിൽനിന്ന് അയാളുടെ ആകൃതിഗ്രഹണം ഒരുവിധം സാധിക്കാവുന്നതാണ്. എന്നാൽ, മുറുക്കിന്റെ ആധിക്യം കൊണ്ടു് വായും ചുണ്ടും ചുകന്ന് തഴമ്പിച്ച്, കീഴ്ച്ചുണ്ടിന്റെ ഇരുഭാഗത്തും അരഅംഗുലംവീതം നീളത്തിൽ ദംഷ്ട്രാകൃതിയിൽ രണ്ട് ചാലുകൾ

വീണിട്ടുള്ളവ അയാളുടെ ജീവചരിത്രഗ്രന്ഥത്തിൽ ഒരു പ്രധാനസ്ഥാനത്തിന് അവകാശ പ്പെട്ടിരുന്ന സംഗതിയെക്കൂടി ഇവിടെ ചേർത്തുകൊള്ളുന്നു. നാമകരണമുഹൂർത്തം മദ്ധ്യമ മായിരുന്നതുകൊണ്ടായിരിക്കാം, 'വെങ്കിടേശ്വരൻ' എന്ന് സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട ബാലൻ വൃദ്ധ ശയ്യയിൽ 'മാമാവെങ്കിടൻ' ആയി കലാശിച്ചു. 'വെങ്കിടഘനപാഠികൾ' എന്നിത്യാദി ബഹു മാനസൂചകങ്ങളായ പദങ്ങളെ പ്രയോഗിച്ചാലും വെങ്കിടേശ്വരനണ്ണാവി ചെകിടനെന്നു നടി ച്ചുകളയും. സംബോധനയിൽ 'വെങ്കിടമാമ' എന്നും പ്രഥമപുരുഷപദമായി 'മാമാവെങ്കിടൻ' എന്നും അയാളുടെ ഇഷ്ടാനുസാരം ശരിയായി അഭിധാനംചെയ്യില്ലെങ്കിൽ ആ ബ്രാഹ്മണ ന്റെ ശ്രദ്ധയെ ലഭിപ്പാൻ മഹാരാജാവായിരുന്നാലും വിഷമിക്കുമായിരുന്നു. 'മാമാ' എന്നു മാത്രം പ്രയോഗിക്കുന്ന കന്നന്മാർക്ക് പലഹാരപ്പുരയെ മുഴുവനും അയാൾ നീർവാർത്ത് ദാ നംചെയ്യുകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു.

മാമാവെങ്കിടന് പല നിലഭേദങ്ങളുണ്ട്. കെട്ടാതെ വിതിർത്തിട്ട കുടുമ, നാഭിക്കു താ ഴെവച്ച് ധരിച്ച് മുട്ടോളംമാത്രം എത്തുന്ന വാൽക്കുറിത്തോർത്തുമുണ്ട്, സാഹസികത്വം, പ്രമാണിത്വം, കൂക്കുവിളി എന്നിവകളോടുകൂടിയ പലഹാരപ്പുര മൂത്തണ്ണാവി; തലയോടു ചേർത്ത് ഇറുക്കിക്കെട്ടിയ കുടുമ, ചന്ദനഗോപി, നിലത്തിഴയുന്നതും കുടവയറ്റിൽ വച്ചുട്ടു ത്തുമായ കോട്ടാറൻ ഇരട്ടാപ്പാവുമുണ്ട്, വലിയ തീയൻകല്ലുകൾ വച്ച കടുക്കൻ ജോടി, ഊക്കൻ ഉരുട്ടുമോതിരക്കൂട്ടം, പാവുമുണ്ടുകളുടെ മീതെ ധരിച്ചുള്ള സ്വർണ്ണകുത്തരഞ്ഞാണം, ശൃഗാരക്കുഴമ്പത്വം, കാഹളകണ്ഠത്വം, പ്രഹാരദാതൃത്വം എന്നിവകളോടുകൂടിയ കഥകളി ഭാഗവതർ; മദ്ധ്യത്തിൽ കെട്ടോടുകൂടിയ കുടുമ, മുരിങ്ങയ്ക്കാ ഭസ്മക്കുറി, നെറ്റിയിൽ പതിച്ച ചന്ദന ഉരുള, ചെവിക്കിടയിൽ തുളസി, രുദ്രാക്ഷക്കടുക്കൻ, വേണ്ടിവന്നാൽ പണയംവയ്ക്കു ന്നതിന് ഒന്നോ രണ്ടോ മോതിരം, നാഭിചുറ്റി ഉടുത്ത് മുട്ടിന് ഒരു ചാൺ താഴെ എത്തുന്ന പാണ്ടിക്കട്ടിമുണ്ട്, കക്ഷത്തിൽ മടക്കുപുടവ, വലിയ ഓലക്കുട, മുറുക്കാൻപൊതി, ചതയൻ പാക്കുവെട്ടി, സർവ്വത്രഗുണദോഷകഥനം, 'നാഴികതികച്ചൊരുനാൾ... വാഴുവേനല്ലൊരേ ടത്തും' എന്നു സമ്മതിച്ച ബ്രഹ്മജ്ഞാനിവര്യന്റെ സഞ്ചാരിത്വം, എന്നിവകളോടുകൂടിയ സമുദായാംഗം... ഇത്യാദി ഭാവഭേദങ്ങൾ അയാളെ അപരിജ്ഞേയനാക്കാതെ പരിചി തലോകത്തിന് 'ശുദ്ധസ്ഫടികസങ്കാശൻ' എന്ന് വിഷമംകൂടാതെ ഗ്രഹിപ്പിപ്പാൻ ഒരു ടീക യായി ഉപയോഗപ്പെട്ടു. മാമാവെങ്കിടന് അറുപതിൽപ്പരം വയസ്സുണ്ടെങ്കിലും ദേഹശക്തി, ഉത്സാഹശീലം, സരസവചനത്വം, മനോലാളിത്യം എന്നിവകളോർക്കുമ്പോൾ, അയാൾ ബാല്യാവസ്ഥയിൽനിന്നും യൗവനപ്പടിയിലേക്ക് കയറ്റത്തിന് അപേക്ഷ ബോധിപ്പിച്ച് തീർച്ചയെ പ്രതീക്ഷിച്ച് നിൽക്കുന്നതേയുള്ളു എന്നു തോന്നിപ്പോകും.

നീട്ടെഴുത്തു കേശവ പിള്ള ഈ ബ്രാഹ്മണന്റെ നിത്യപൂജാമൂർത്തികളിൽ ഒന്നായിരു ന്നു. ആ യുവാവിന്റെ ആകൃതിഗുണങ്ങളേയും ബുദ്ധിവിശേഷങ്ങളേയും സ്തുതിക്കുന്നത് സർ വ്വലോകബന്ധുവായ ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ മാദ്ധ്യാഹ്നികാനുഷ്ഠാനമായിരുന്നു. തന്റെ ഉദ്യോ ഗശാലയുടെ ഗോപുരപാലകനായി നില്ക്കുന്ന കേശവപിള്ളയെ മാമൻ കണ്ടയുടനെ 'ലീല ഗോപകുമാരഹരേ' എന്നും, പിന്നീട് അടുത്തുചെന്ന് ആ യുവാവിന്റെ തലയിലും തോളിലും തലോടിക്കൊണ്ട്, 'വദനസുധാകരകലിതാമൃതരസ' എന്നും ഗാനംചെയ്തു.

കേശവ പിള്ള: “ഇങ്ങ് അകത്തുകേറണം. പാടേണ്ട കാലമല്ലിത്. അടിയന്ത്രത്തിൽ ഒരു സ്വകാര്യം പറവാനുണ്ട്. ഈ വാതിലിങ്ങനെ തുറന്നിട്ടിരുന്നാൽ കണ്ടവർ കേറി, പൊന്നുതമ്പുരാന്റെ മുതലിനെ കൊണ്ടുപോകുല്ലയോ? അതുകൊണ്ട് മാമന് ചേതമില്ലെന്നായിരിക്കാം?”

മാമാവെങ്കിടൻ: (വലതുകരത്തിലെ ചൂണ്ടുവിരൽ നീട്ടി. അങ്ങനെ ഒരു ക്രിയ നടക്കുക അസാദ്ധ്യമെന്ന് കാണിച്ച്) “ഏറിനാക്കാൽ ‘ദുശ്ശാസനന്റെ രുധിരം’ താനിങ്കെ” (ദാനശീലത്തെ അഭിനയിച്ച് രണ്ടു കൈകളും മലർത്തിനീട്ടി) “കൊണ്ടുപോട്ടുമപ്പേൻ… രാശാ മുതൽ താനേ… എല്ലോരും ശാപ്പടട്ടും. നിറയെ ശാപ്പടട്ടും. എങ്കപ്പൻ വീട്ടുമുതലാ? രാശാ, രാജ്യത്തുക്കേ തോപ്പനാരാച്ചേ… കൊഴന്തകൾ കൊണ്ടുപോകട്ടും… കളവാണ്ട ഇങ്കെ ഏറ്റതാ? അതു നടവാത്… അന്തയവൻ… പിഴച്ചിതു! അടെ! രാശാ താനിങ്കെ ഏറുവാനാ?” (വാ തുറന്ന് കബന്ധനാട്യത്തോടുകൂടി “വിഴുങ്ഗിടുവൻ… ഒരേ വിഴുങ്ഗ്! രാശാ, കീശാ, എല്ലാം മാമൻകിട്ടെ, ‘ഗോത്രനാഥന്മാരെല്ലാരും, അത്ര വന്നു വണങ്ങുന്നു’… അപ്പടിയാക്കും. പെരിയ രാശാ, ഇന്നൈളിയിലെ വളന്തവർതാനേ? വിലേ, ഒനക്കൊരു മണ്ണും പഴങ്കൈ തെരിയാത്… കോപപ്പെടാതും, ഉസ്സീ! ഒന്നടെ കാര്യത്തെ ശൊല്ലിമാട്ട്… വെടിയും മുന്നേ ശൊല്ല്… എന്ത ഉർവ്വശി? എന്ത മേനകൈ, രംഭൈ, തിലോത്തമൈ? എൻ കുഴന്തയ്ക്ക് നാലുമിതുക്കട്ടും പിള്ളായ്… എവളവാനാലും നമ്മാൾക്ക് ധർമ്മദാരംഗങ്ങൾതാനേ?”

കേശവ പിള്ള: “ആട്ടപ്പാട്ട് വിളിക്കുംപോലെ കൂപ്പാട്ടുകൂടാതെ വർത്തമാനം പറയണം, മാമാ. അതിസ്വകാര്യമായിട്ടുള്ള ഒരു കാര്യം പറവാനുണ്ട്. മറ്റാരെയും വിശ്വാസമില്ലാഞ്ഞിട്ടാണ് മാമന്റെ അടുത്ത് വന്നത്… കിടന്നുവിളിച്ചാൽ എഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്നിടത്തും കേൾക്കും.”

മാമാവെങ്കിടൻ: (ഗായകനായ തന്റെ ശബ്ദം ധിക്കരിക്കപ്പെട്ടതിനാലുണ്ടായ നീരസത്താൽ, അത്യുച്ചത്തിൽ) “ഭോഗീന്ദ്രഭോഗശയനം ഭുവനൈകനാഥം’ കേൾക്കട്ടുമേൻ… അങ്കേ … പെരിയരാശാതാൻ കേൾക്കട്ടും. അവരുടെ കൃതിതാനേ മാമൻ പാടറതെല്ലാം.”

കേശവ പിള്ള: “ഇതെന്തു നാശം! ചെവിതരാഞ്ഞാൽ കാര്യം എങ്ങനെ പറയും? വായേ ഉള്ളൂ. അതുകൊണ്ട് കൂപ്പിടാനെ കോപ്പുള്ളൂ.”

മാമാവെങ്കിടൻ: (കേൾക്കാത്ത ഭാവത്തിൽ സ്വകാര്യമന്ത്രമായി) “കൊഞ്ചം മലർപ്പൊടി സാപ്പട്…”

കേശവ പിള്ള: (അക്ഷമനായി) “അതല്ലാ ഇപ്പോഴത്തെ ആവശ്യം.”

മാമാവെങ്കിടൻ: (വാ മാത്രമേയുള്ളൂ എന്ന് മുമ്പുണ്ടായ ആക്ഷേപത്തിന് പ്രത്യാക്ഷേപമായി) “ഒനക്ക് വായ്, കീയ്, വയർ, കിയർ ഒരെളവുമില്ലെ. ഇതോ, ഇന്ത ഡാപ്പെക്കേൾ അഷ്ടവൈദ്യർക്കും തെരിയാത്ത യോഗം. പഞ്ചസാരപ്പൊടി ഇതൊ ഇവളവ്, ശീനക്കൽക്കണ്ട് കൈയ്യൊണ്ണ്, പൂനാക്കുങ്കുമപ്പൂ നള്ള രെണ്ട്, അറബിപ്പനിനീർ

തുടം മുക്കാൽ, നമ്മ നാട്ടേലത്തരി പനിരെണ്ട്, തോവാഴ ഇലമിച്ചം പഴച്ചാറിലേ, ... വേണമെന്നാൽ കൊഞ്ചം കരമനയാത്തു് ജലവും... ശേർത്തു്; കലഞ്ചു, കുടിച്ചുണ്ടാക്കാൽ, 'സുരഭിലകുസുമൈർ വിരാജമാനം'... അപ്പടി, നവരസം വഴിഞ്ഞൂണ്ടേ ഇരിപ്പാൻ!"

കേശവ പിള്ള: "തിന്നാനും കുടിപ്പാനുമല്ലാ ഞാനിപ്പോൾ വന്നതു്. തിരുമനസ്സിലെ ഒരു കാര്യത്തിനാണ്."

മാമാവെങ്കിടൻ: "ആമാമാ? രാശാക്കാര്യമാ? പോച്ചൊല്ലു്! അമ്പതുവർഷമാച്ചു് സേവിക്കിറേൻ. പത്തുപറ നെല്ലടമൈ... വീരശങ്കിലി തന്തുട്ടിതാ?"

കേശവ പിള്ള: "മാമന്റെ തലമുതൽ ഉള്ളങ്കാലുവരെ പന്തിരുക്കോൽ ചുറ്റിൽപ്പക്കം, ഇടപ്പക്കം, കൊച്ചുമഠപ്പള്ളി, തേവാരപ്പുര, ഹോമപ്പുര കളരി, മാർത്താണ്ഡമഠം, സാക്ഷി, മുഷ്ടാന്നം, ഗണപതി ഹോമപ്പുര ഈ സ്ഥലങ്ങളിലെ ചോറ്റൂറ്റം എവിടെവിടെ എന്നു ഞാൻ യമപടംപോലെ കാണിക്കാം."

മാമാവെങ്കിടൻ: "'കേശവ വദ തവ വചസാ മാമക ചേതസി മോദം വളരുന്നധികം' അടെ! വിളയാട്ടുക്കു് ശൊന്നതെല്ലാം കാര്യമായെടാതെ. രാശാവിടത്തിൽ ചൊല്ലടാതെ... കെട്ടുത്തുടാതും പിള്ളായ്! എന്നപ്പൻ സർവാധിയാനാൽ എൻപിള്ളൈകാര്യത്തെയും വിശാരിച്ചുക്കൊ... വെങ്കിടൻ മണ്ണുക്കടിയിലെ പോയ്‌വിട്ടുവാൻ അവനെ പാട്ടുക്കും കുപ്പാട്ടുക്കും പലഹാരത്തുക്കും വിടാതെ. ഓംകുടി എഴുതുറാനെ? എങ്കെയാവതു് കൈതാങ്കി ശാപ്പാട്ടുക്കു് വഴി കൊടുത്തുവിട്. ഹരി! ഹരി! കേശവ പിള്ളയ്ക്കു് മാമന്റെ സമറാഴ്യമല്ലിയോ കാണണം? പരീക്ഷിച്ചുകൊള്ളു. രാജാ, അന്നദാനപ്രഭു കാര്യം... കേശവ പിള്ളയുടെ നിർദേശം... മാമാവെങ്കിടൻ ത്രിലോകസ്വർഗ്ഗങ്ങളെ പൊടിപെടുക്കുല്ലിയോ? ശൊല്ലു... കാര്യത്തെ അല്ലാം ശൊല്ലു്... മൂണ്ണു ശെവിയാലെ കേൾക്കിറേൻ."

കേശവ പിള്ള: "മാമൻ ചിലമ്പിനേത്തു് ചന്ത്രക്കാറൻ എന്നൊരാളെ കേട്ടിട്ടുണ്ടോ?"

മാമാവെങ്കിടൻ: "കേട്ടിട്ടുണ്ടോന്നൊ? ആ അറ്റകെയ്യുപ്പിടാപ്പുണ്യവാളനെ അറിയുമെന്നോ? ഓഹോ! 'ഞാനറിയുമെന്നല്ലവൻ നൂനമെന്നെയുമറിയും'"

കേശവ പിള്ള: "അവിടെ നാളെ കാലത്തു് ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമി പോകുന്നുണ്ട്."

മാമാവെങ്കിടൻ: "അന്ത ധൂമകേതുവാ? ആനാൽ കലിപുഷ്കരരാച്ചു്! ഉത്സാഹിനാഥകലിനാ"

കേശവ പിള്ള: "ഉറച്ചുകിടന്നു് വിളിക്കരുതെന്റെ മാമാ..."

മാമാവെങ്കിടൻ: (അട്ടഹാസം ചെയ്യും വണ്ണം... യോഗീശ്വരനെ ഭത്സിച്ചും) "ജാതിയിന്നതെന്നിവനറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ" (കേശവ പിള്ള വാ പിടിച്ചമർത്തി വിട്ട ഉടനെ) "ജാതിധർമ്മമിവനിന്നതെന്നുമുണ്ടോ" (കേശവ പിള്ള ദേഷ്യത്തോടുകൂടി മാമാവെങ്കിട

നെ പിടിച്ചുകലുക്കി) “ഇന്ന് പാതകപുണ്യങ്ങളെന്നതിവനുണ്ടോ”… (കേശവ പിള്ള കയർത്ത് അവിടെനിന്നു പോകാൻ ഭാവിച്ചു.)

മാമാവെങ്കിടൻ: “നില്ലപ്പാ, ശൊല്ലപ്പാ!” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് മൗനത്തെ അവലംബിച്ച്, കഥകളിയിൽ മഹർഷിവേഷക്കാരെപ്പോലെ കാലിന്മേൽ കാലുമിട്ട് ജപത്തോടുകൂടി ഇരിപ്പായി.

കേശവ പിള്ള: “നാളെക്കാലത്തു ചിലമ്പിനേത്ത് എത്താൻ തയ്യാറുണ്ടോ?” (മാമൻ കഥകളിക്കാരുടെ രീതിയിൽ സമ്മതത്തെ അഭിനയിച്ച്)… “അവിടെത്തെ മേളങ്ങളെല്ലാം സൂക്ഷിച്ചറിഞ്ഞുവരണം.” (അത്രേ വേണ്ടുവോ എന്ന് ശിരസ്സും കരങ്ങളുംകൊണ്ട് ചോദ്യംചെയ്തു.) “നിസ്സാരമായ സംഗതിപോലും, ഒന്നും വിട്ടുപോകരുത്” (ഛേ! ഛേ! ഒന്നും വിടുകയില്ലെന്ന് അഭിനയിച്ച്) “തിരുമനസ്സിലെ ക്ഷേമത്തെ സംബന്ധിക്കുന്ന ഒരു കാര്യമാണ്. തിരുമനസ്സിലേക്കുവേണ്ടി അങ്ങ് ജീവൻ കളയേണ്ട ആളാണ്.” (തന്റെ ഭക്തിയോടുകൂടിയ ശുശ്രൂഷയ്ക്ക് പാത്രമായ ഉണ്ണിയാണ് മഹാരാജാവ് എന്ന് അഭിനയിച്ചു.) കേശവ പിള്ള തന്റെ സ്വരത്തെ വളരെ താഴ്ത്തി. “ഇപ്പോഴത്തെ ആ മോതിരസംഗതിയുണ്ടല്ലോ…” (മാമാവെങ്കിടൻ ചാടി എഴുന്നേറ്റു. താൻതന്നെ ശത്രുസംഹാരം ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്ന് അതിരൗദ്രത്തോടുകൂടി അഭിനയിച്ചു. കുടുമയെ മുറുക്കിക്കെട്ടി ‘പ്രമദാവനമിത് ഭഞ്ജിക്കുന്നേൻ’ എന്നു പാടി, ഏകദേശം ആട്ടവും തുടങ്ങി. പിന്നീടു തിരിഞ്ഞുനിന്ന് കേശവ പിള്ളയോട് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.) “പൊറുത്തുക്കോ അപ്പൻ! ഇതെല്ലാം കേശവൻകുഞ്ഞുടെ വിനോദത്തുക്ക്. അങ്കെ പോനാൽ മാമാവെങ്കിടൻ ‘രാജമന്ത്രി സമോ ഭവ’ ഇങ്കെ അലുവലുക്കാർ? ചോദ്യം വന്തുട്ടാൽ …”

കേശവ പിള്ള: “അതിനെല്ലാം സമാധാനമുണ്ടാക്കിക്കൊള്ളാം. മുറുകിവരികയാണെങ്കിൽ കാര്യത്തെത്തന്നെ തിരുമനസ്സറിയിച്ചേക്കാം. അടിക്കടി തിരുമുമ്പിൽ ചെന്നുപദ്രവിക്കാതെ, ഇങ്ങനെയുള്ള ചില്ലറ കാര്യങ്ങൾ ഉപ്പും ചോറും തിന്നുന്ന നാം തന്നെ സാധിക്കണം. ഞാനിനി പകടശാലയിൽ പോട്ടെ. അപകടമൊന്നുമുണ്ടാക്കരുത്. സ്ഥലം വീട്, ആളുകൾ… ആണും പെണ്ണും… കാര്യക്കിടപ്പ്, നടപടി എല്ലാം ഒന്നും വിടാതെ സൂക്ഷിച്ചറിഞ്ഞുപോരണം. മിടുക്കുണ്ടെങ്കിൽ എന്ത് കൗശലംകൊണ്ടെങ്കിലും സ്വാമിയാരേയും സൽക്കാരിയേയും…” (നഖം ചുരണ്ടി നേത്രവിക്ഷേപംകൊണ്ട്) ‘പിണക്കാമോ’ എന്ന് ചോദ്യം ചെയ്തു.

മാമാവെങ്കിടൻ: (കാര്യസ്ഥനായി) “അന്ത ബ്രഹ്മരക്ഷസാക്കളിടയിലെ പോറാതേ തിക്തകകഷായമാട്ടമിരുക്ക്. ആനാലും അന്നദാനപ്രഭു സ്വാമികാര്യത്തിലെ മാമാവെ പങ്കജാക്ഷപാഹി ശൗരെ!” (പ്രാർത്ഥനകൊണ്ട് വിക്രമനായിട്ട്) “ശണ്ഡാളപ്പയകളെ! രാമരാവണരാക്കമാട്ടനാ?… എൻ കുഴന്തയാനാൽ ഒരു വായ് മലർപ്പൊടി ശാപ്പട്ടുകൊണ്ടു പോ.”

കേശവ പിള്ള: “വേണ്ട മാമാ, വയർ പത്തായം പോലെ വീർത്തിരിക്കുന്നു.”

മാമാവെങ്കിടൻ: “കള്ളപ്പയൽ! കാലത്താലെ പഴഞ്ചിക്കലത്തിലെ മുംഗിയുട്ടാനാക്കും.” (കേശവ പിള്ള തല കുലുക്കി.) “ആമാ… തലകുലുക്ക്. ഒൻ കച്ചവടമെല്ലാം നമുക്ക് തെരിഞ്ചാച്ച്! അന്ത അണ്ണാക്കുട്ടി കറുത്തവാവാട്ടം തിരുമ്പിവന്തിരുക്കിറാനേ അവ നെങ്കേ പോയിരുന്താൻ? ഏൻ തിരുമ്പിവന്താൻ? അവനിടത്തിൽ ഉനക്കെന്ന ഇടപാട്ട്?”

കേശവ പിള്ള: “ഉറക്കത്തിലെ കിനാവിനെ പകൽ പുലമ്പിക്കൊണ്ട് നടന്നാൽ വല്ലവരും ഭ്രാന്തനെന്ന് പറയും.”

മാമാവെങ്കിടൻ: “കഴുവുക്ക് കഴുത്തെക്കൊടാതും പിള്ളായ്, തുറന്ത കണ്ണാലെ കണ്ടതു് കിനാവാ?” (വിനോദവാർത്ത എന്ന ഭാവത്തിൽ) “ചിന്നപ്പയൽ! രാത്രിയിലെ ‘അങ്ങോടടൻ പുനരിങ്ങോടടൻ’ അപ്പടി പോറപോതു് ആരാവതു് രണ്ടു പോട്ടുടാവ ടിക്ക് മാമനും തുടർന്തേൻ.” (ഗൗരവത്തിൽ അഭിനന്ദനമായി) “അന്ത അണ്ണാക്കയ്യി ലെ ചരക്കെന്നത്തെ? … കട്ടിക്കാറപ്പയൽ! നീ മുന്നുക്ക് വരുവാൻ തെള്ളിവിട്ട്! അന്ത മോതിരം കുഴന്തകളെ ഉങ്കുറുതുക്കും വിടറതില്ലെ…” മാമന്റെ അഭിപ്രായങ്ങ ളെ പൂർത്തിയാവാൻ സമ്മതിക്കാതെ അയാളെ ഊക്കോടു പിടിച്ചു തള്ളീട്ട് കേശവ പിള്ള പകടശാലയിലേക്കും വാതലിനെ വലിച്ചു ചാരിക്കൊണ്ട് മാമാവെങ്കിടൻ തന്റെ യാത്രയ്ക്ക് സ്വന്തം ചില ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്‌വാനും തിരിച്ചു. പത്തായത്തിനടി യിൽക്കൂടി മാമാവെങ്കിടന്റെ അഭിനയങ്ങളെ കണ്ടപ്പോഴുണ്ടായ ചിരിയെ അമർത്തു ന്നതിന് ടിപ്പുവിന്റെ ആക്രമണത്തെ തടയുവാനുണ്ടായതിലും അധികം വൈഷമ്യം മഹാരാജാവിന് നേരിട്ടു. അന്നുതന്നെ മാമാവെങ്കിടന്റെ മകന് പകടശ്ശാലയിൽ ഏഴ് പണവും മാമന് അഞ്ചുപറ നെല്ല് ഉടമയിൽ കൂട്ടുതലും പതിഞ്ഞു. ഈ ഭാഗ്യ ത്തെക്കുറിച്ച് ആ ബ്രാഹ്മണൻ കേട്ടപ്പോൾ കേശവ പിള്ളയോടന്നുണ്ടായ കൂടിക്കാ ഴ്ചയുടെ ഫലമെന്ന് അയാൾ വ്യാഖ്യാനിച്ചു. അണ്ണാവയ്യനെക്കുറിച്ച് മാമൻ ചെയ്ത പ്രസ്താവനകൾ കേട്ടപ്പോൾ സ്വപ്നവിഭ്രമമോ എന്നു മഹാരാജാവ് അത്യാശ്ചര്യപ്പെട്ടു എങ്കിലും, തന്റെ ചാരന്മാരും തോല്ക്കുന്ന സംഗതിയിൽ കേശവ പിള്ളയുടെ ദൃഷ്ടി എത്തുന്നതിനെക്കുറിച്ച് സന്തോഷിച്ചു. യാദൃച്ഛികമായി കിട്ടിയ ആ അറിവിന്മേൽ യാതൊരു ക്രിയയ്ക്കും പുറപ്പെടാതെ, തന്റെ ബുദ്ധിമാനായ സേവകൻ കൈയേറ്റു നിർവഹിക്കുന്ന അന്വേഷണത്തെ പര്യവസാനം വരെ അയാൾ തുടരട്ടെ എന്നുള്ള നിശ്ചയത്തെക്കൊണ്ട് അവിടത്തെ തൽക്കാലചിന്തകളെ സമാപിപ്പിച്ചു. മാമനെ ഭരമേല്പിച്ച ദൗത്യം ഫലപ്രാപ്തമായില്ലെങ്കിലും അപകടത്തിൽ പര്യവസാനിക്കാതെ കഴിയണേ എന്ന് ഒരു പ്രാർത്ഥനയും അവിടത്തെ അകക്കാമ്പിൽനിന്ന് വാർന്നു.

— 5 —

> "സാദരം നീ ചൊന്നൊരു മൊഴിയിതു, സാധുവല്ല കുമതേ!
> ഖേദമിതിനുടയ വിവരമിതറിക നീ, കേവലംപരനാരിയിൽ മോഹം."

മുമ്പിൽ പിടികിട്ടാത്ത അണ്ണാവയ്യൻ രണ്ടാമതും കൃത്രിമരംഗപ്രവേശം ചെയ്തിരിക്കുന്ന വാർത്തയെ ഉടൻതന്നെ യുവരാജാവ് മഹാരാജാവിനെ അറിയിച്ചു. ആ വൃത്താന്തം അറിഞ്ഞിരുന്ന മഹാരാജാവ് മുഖത്തിൽ വിശേഷസ്തോഭമൊന്നും കൂടാതെ അതിനെ ശ്രവിച്ചതിന്റെ ശേഷം, യുവരാജാവിന്റെ കുശലങ്ങളെപ്പറ്റി പൊതുവായും, സംസ്കൃതപാഠങ്ങളെക്കുറിച്ച് പ്രത്യേകമായും ചിലതെല്ലാം ചോദിച്ച് ചില സമ്മാനങ്ങളും അണ്ണാവയ്യന്റെ സംഗതി മറ്റാരും അറിയരുതെന്ന് കല്പനയും നല്കി രാജകുമാരനെ അയച്ചു. ഈ സമയത്ത് ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തിന്റെ അടുത്ത് തെക്കുവശമുള്ള ഒരു നാലുകെട്ടിൽ ഗൃഹസ്ഥജീവിതത്തെ പരമാനന്ദപരിപൂർണ്ണമാക്കിത്തീർക്കുന്ന വിവാഹക്രിയയ്ക്ക് അവശ്യം വേണ്ടതായ ഒരു മനപ്പൊരുത്തപരീക്ഷ നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇവിടെ ശ്രീപത്മനാഭസേവിനി (ഈ സ്ഥാനം അന്ന് സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ല) വഞ്ചിധർമ്മസംവർദ്ധിനി രാജരാജേശ്വരി ഉമയമ്മമഹാരാജ്ഞിയാൽ സൽകൃതനും വിശ്രുതധീരനും ശസ്ത്രാസ്ത്രവിദഗ്ദ്ധനും ആയിരുന്ന കോട്ടയത്ത് കേരളവർമ്മതമ്പുരാന്റെ അനുചരനായി വന്നിരുന്ന ഒരു വിക്രാന്തയോദ്ധാവിന്റെ ഭാഗിനേയൻ കുട്ടിക്കോന്തിഅച്ഛൻ എന്നൊരു ഉഗ്രപുരുഷൻ മുമ്പ് താമസിച്ചിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം ആഴ്വാഞ്ചേരി കാട്ടുമാടത്ത്, പാമ്പുമേക്കാട്ട്, ചേന്ന (മംഗലം) ത്ത്, മറ്റപ്പള്ളി മുതലായ വിശ്രുത മലയാളബ്രാഹ്മണരുടെ ഇല്ലപ്പേരുകളിൽ അന്തർഭവിച്ചുള്ള മന്ത്രതന്ത്രാദിശക്തികളുടെ ഒരു സംഗ്രഹവും; നരസിംഹോപാസനം, ഹനുമൽസേവനം, രാജരാജേശ്വരിഭജനം എന്നീ അനുഷ്ഠാനങ്ങളാൽ പ്രസിദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചവനും, വിശിഷ്യ വേട്ടയ്ക്കൊരുമകൻ എന്ന കിരാതാംശകമൂർത്തിയുടെ പ്രത്യേകോപാസകനും കലിയുഗസിദ്ധമല്ലാത്ത ധനുർവേദത്തിന്റെ പ്രാന്തദർശനം എങ്ങനെയോ സിദ്ധിച്ച ശത്രുജേതാവും ആയിരുന്നുവെന്ന്

കേൾവിയുണ്ട്. ഒടുവിൽ കണ്ഠച്ഛേദം ചെയ്യപ്പെട്ട കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളയുടെ ജ്യേഷ്ഠസഹോദരിയെ കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശൻ പരിണയിച്ച്, തന്റെ ശുദ്ധമായ ഏകാന്തവാസക്കാലത്ത് മന്ത്രക്കൂടത്ത് എന്ന അദ്ദേഹം പേരിട്ട നാലുകെട്ടിൽ കഴിച്ച്, ബ്രാഹ്മണപരിചര്യയോടുകൂടി തന്റെ തേവാരാദികൾ നടത്തിവന്നിരുന്നു. ഈ മഹാമാന്ത്രികൻ ഗാത്രലാവണ്യപ്രഭാവങ്ങൾ കൊണ്ട് ദേവരാജതുല്യനായിരുന്നെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കായദൈർഘ്യവും മുഖത്തു സർവദാ വ്യാപിച്ചിരുന്ന നരസിംഹക്രൗര്യവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏകാന്തവാസേച്ഛയെ അനുകൂലിച്ചു. മറ്റു ലോകരെല്ലാം നിസ്സാരന്മാരെന്നു ഗണിച്ചുവന്നിരുന്ന ഇദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ട് ഒന്നു സംസാരിപ്പിക്കുകയെന്നത് കൃച്ഛ്റസാദ്ധ്യമായിരുന്നു. എട്ടുവീട്ടിൽപിള്ളമാർക്ക് ആപൽക്കാലത്തിന്റെ ശകുനങ്ങൾ കണ്ടുതുടങ്ങിയപ്പോൾ അദ്ദേഹം ഭാര്യാപുത്രഭൃത്യസമേതം തിരുവിതാംകൂറിൽനിന്നു മറഞ്ഞു. അന്നുമുതൽ ആൾപാർപ്പില്ലാതെ നാശം പ്രാപിച്ചുതുടങ്ങിയ ആ ഭവനവും ചന്ത്രക്കാറന്റെ പാദാരവിന്ദങ്ങളെ ശരണംപ്രാപിച്ചു. ഈ ഭവനത്തിലെ പടിഞ്ഞാറേക്കെട്ട് കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശന്റെ പൂജാസ്ഥലമായ തുറക്കാത്ത മുറികളും ആൾ കയറാത്ത മച്ചും ആൾ ഇറങ്ങാത്ത കല്ലറകളും ചേർന്നുള്ളതായ തായ്പുരയായിരുന്നു. പടിഞ്ഞാറേ കെട്ടിനേയും അതിലെ നിലവറയേയും തുറക്കുന്നതിനോ പരിശോധിക്കുന്നതിനോ, കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശനെ തന്റെ വൻകണ്ണുകൾതന്നെ കണ്ടിരുന്നതുകൊണ്ട് അപ്രത്യക്ഷചാമുണ്ഡിയെ കൂസാതെ കുടിയിളക്കിയ ചന്ത്രക്കാറനും ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല.

ചാമുണ്ഡിക്കാവിൽവച്ച് ചന്ത്രക്കാറന് ഉന്മാദം ജനിപ്പിച്ചതായ ബാലികാരത്നം ചേർന്നിരുന്ന സംഘക്കാർ കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശനോടുകൂടി പുറപ്പെട്ട സംഘം വർദ്ധിച്ചതിൽ ശേഷിച്ച അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യ ത്രിപുരസുന്ദരി എന്ന കഴക്കൂട്ടംഭവനത്തിലെ പ്രച്ഛന്നയായ സന്താനവല്ലിയും, അവരുടെ ദൗഹിത്രിയും, ബാല്യം മുതൽ ത്രിപുരസുന്ദരിഅമ്മയെ സേവിച്ചുനടന്നിട്ടുള്ള ഭൃത്യനും ആയിരുന്നു. അവരുടെ ഗൃഹം പണ്ടാരവകയായിച്ചേർന്നതിനാലും ക്ഷേത്രം ഉപേക്ഷയാലും നശിച്ചുപോയതായി കണ്ട് കേണുതുടങ്ങിയ വൃദ്ധയെ ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ മോഹകേന്ദ്രമായ നിധിയെ പ്രാപിപ്പാനുള്ള സോപാനമെന്ന് കരുതി, സാഹസികനായ കുപ്പശ്ശാരിൽനിന്നുണ്ടായ അവമതിയെ മറന്ന് മന്ത്രക്കൂടത്തുഭവനത്തിൽ പാർപ്പിച്ചു. ഉഗ്രദേവതാസാന്നിദ്ധ്യമുള്ള ക്ഷേത്രങ്ങളിലെന്നപോലെ, ഐഹികമായുള്ള ഭോഗകാംക്ഷകളെ വർജ്ജിച്ച്, പരിശുദ്ധചിന്തകളോടുകൂടി മാത്രം ചരിക്കേണ്ടതായ മന്ത്രക്കൂടത്തുഭവനം, ചന്ത്രക്കാറന്റെ മനസ്സിൽ അംബികാഭ്രമത്തെ അങ്കുരിപ്പിച്ച ആ ബാലികയുടെ പ്രവേശനത്തോടുകൂടി അനംഗചാപല്യങ്ങൾക്ക് ഒരു രംഗമായിത്തീർന്നു. സമീപവാസികളിൽ വൃദ്ധയുടെ സമകാലീനരായുള്ളവർ ആ സ്ത്രീയുടെ തത്വത്തെ അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിലും അനുകമ്പയോടും വിധിചക്രത്തിന്റെ ഗതിവിഗതികളെ ഓർത്ത് സഹതപിച്ചും, അവരുടെ അജ്ഞാതവാസത്തെ ലംഘിപ്പാൻ മുതിർന്നില്ല. മറ്റു ജനങ്ങൾ 'ഇന്നെൻഭൃത്യജനത്തിലഗ്നി ചുടുമോ സൂര്യൻ തപിപ്പിക്കുമോ' എന്നോണം പ്രതാപവാനായ ചന്ത്രക്കാറനെ ഭയന്ന് ആ സംഘത്തിന്റെ ചരിത്രത്തെ അന്വേഷിപ്പാൻ തല ഇട്ടില്ല. പ്രകൃത്യാ സ്ത്രീജിതനല്ലെങ്കിലും 'അമ്മാള്' എന്ന് വിളിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന മീനാക്ഷികുട്ടിഅമ്മയോട് സംഘടിച്ച ദിവസം മുതൽ ചന്ത്രക്കാറബ്രഹ്മജ്ഞനിൽ കാമബാണങ്ങൾ വിപൃഥുവിൽ പാർത്ഥാസ്ത്രംപോലെ മു

റിവേൽപ്പിക്കാതെ ഏറ്റുതുടങ്ങി. അയാൾ അധികമായ കുളിയും കുറിതൊടലും ശുഭ്രവസ്ത്ര ധാരണവും ആരംഭിച്ചു; ഗർജ്ജനങ്ങളെ അൽപം മൃദുലങ്ങളാക്കി; മണ്ഡൂകയാനത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച് ഗജഗമനത്തെ അനുവർത്തിച്ചു; നേത്രത്തുറിപ്പുകളെ ശാന്തമാക്കാൻവേണ്ടി വിശേഷരസപൂർണ്ണമായ ഒരു ഇമയാട്ടവും അഭ്യസിച്ചു. അർക്കൻ ഒന്നുദിച്ച് അസ്തമിക്കുന്നതിനിടയിലുള്ള നാഴിക ഓരോന്നും ചന്ത്രക്കാറന്റെ മന്ത്രക്കൂടത്തേക്കുള്ള ഓരോ യാത്രയെ ദർശനം ചെയ്തു. സാപത്ന്യദുരിതം അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നാലും ഈ ഓരോ യാത്രയും ആപ്തവിജയമായി പരിണമിച്ച്, ഭർത്താവിന്റെ ഹൃദയം മനുഷ്യാർദ്രമാകട്ടെ എന്ന് പാചകശാലാപരദൈവമായ ചന്ത്രക്കാരി, ആ കുലീനയുടെ ഓജശ്ശൂന്യമാക്കപ്പെട്ട ആത്മാവുകൊണ്ട് പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ അടുത്ത ദിവസമുള്ള എഴുന്നള്ളത്തിന് വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്യുന്ന തകൃതികൾക്കിടയിലും, ചന്ത്രക്കാറൻ മന്ത്രക്കൂടത്ത് നാലുകെട്ടിനകത്ത്, വൃദ്ധയ്ക്ക് കണിയായിട്ടെന്നപോലെ അതി രാവിലെ പൂർണ്ണചന്ദ്രോദയം ചെയ്തു. മാതാമഹിയുടെ ശയ്യയിൽ ഇരുന്നിരുന്ന ബാലിക എഴുന്നേറ്റ് മാറിനിന്നു. സ്വാശ്രിതലോകത്തിന്റെ ഹിതനിയന്താവായ ചന്ത്രക്കാറൻ താൻ അടുത്തദിവസം നടത്താൻപോകുന്ന മഹോത്സവത്തിൽ സ്വാതിഥികൾ ഭാഗഭാക്കുകളാകേണ്ടതിലേക്ക് താൻ തയ്യാറാക്കീട്ടുള്ള ഒരു കാര്യപരിപാടി അവരെ കേൾപ്പിച്ചു. "ഒദയത്തിനുനമ്പ്, കുളിച്ചൊരുങ്ങി അങ്ങെത്തണം. നടയിൽനിന്ന് സാമീടെ എഴുന്നള്ളത്തു ദൂരേന്ന് കാണാം. ധീവാരാണ നിന്നു തൊഴാൻ പ്രത്യേനം പെരയൊണ്ട്. അമ്മാളുക്കുട്ടി വേണം, വീട്ടുകാറിയായി മിന്തിനിപ്പാൻ. എല്ലാം നമ്മുടെ മട്ടില് ഉടുത്തൊരുങ്ങി... കുറയ്ക്കണതെന്തിന്? വേണ്ട പൊന്നും പൊടിയുമൊക്കെ അണിഞ്ഞു, ധ്വജംപ്രഭ (സ്വയംപ്രഭ) മാരായി വന്ന്, അവിടമൊക്കെ ഔലസ (ഉല്ലാസ) മാക്കണം... എന്ത് കുഞ്ഞേ? ചിരികൊണ്ടു വെളുപ്പിക്കണതെല്ലാം നാളെ, ചിലമ്പിനേത്തുവീട്ടില്, വെളുത്തവാവുപൊലെ അങ്ങനെ തൊളങ്ങിക്കൊണ്ട് നിയ്യാൻ നമ്മുടെ വീട്ടിലും ഒരു തയ്യലാൾ വേണ്ടയോ? എല്ലാത്തിനും സാരധി (സാരഥി) യായി ഉമ്മിണിയെ വിട്ടേയ്ക്കാം... നമ്മുടെ മച്ചമ്പിയേ..."

വൃദ്ധ: "ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിക്കേണ്ട. എനിക്ക് നടക്കാനും കൂട്ടത്തിൽ കൂടാനും ശക്തിയില്ല. ഗതികെട്ട കൂട്ടത്തിനെന്ത് സംക്രാന്തിയും തിരുവോണവും?"

ചന്ത്രക്കാറൻ: "ഗെതിയും ഘെതികേടും ചന്ത്രക്കാറന്റെ എമയടച്ച തൊറപ്പിലല്ല്യോ? കുഞ്ഞമ്മ അനുവധിച്ചാൽ, അമ്മാളുക്കുട്ടി ഈ മുഹൂർത്തത്തിൽ ചിലമ്പിനേത്ത് അകത്തെക്കെട്ടിലമ്മ... പിന്നെ, പണ്ടാരവക വെലക്കും വെളംബരവും, ചാക്കടിപ്പും പോക്കടിപ്പും കൊണ്ടുവരാൻ ഉയിരാർക്ക്?"

ഈ പ്രേമവാദം അതിശയമായും തന്റെ നിലയ്ക്ക് ചേരുംവണ്ണം അന്തസ്സായും സാധിച്ചു എന്ന് സന്തുഷ്ടനായി, ചന്ത്രക്കാറൻ ആകർണ്ണഗതമായ ദന്തക്കവടിമേഖലയെ തെളുതെളെ വിളങ്ങുമാറ് കാട്ടിക്കൊണ്ട്, നത്തുണി മീട്ടുന്ന സ്വരത്തിൽ ഒന്നു ചിരിച്ചു. വൃദ്ധയുടെ മനസ്സ്, 'ഇതിനും കാലം വന്നല്ലോ ഭഗവാനേ' എന്നുള്ള വ്യസനത്തെ സർവ്വലോകവ്യാപ്തമായുള്ള പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പണംചെയ്തുകൊണ്ടും സ്വകുടുംബത്തേയും ഭർത്താവിനേയും ധ്യാനിച്ചും, നിശ്ശേഷ്ടമായിരുന്നു. ചന്ത്രക്കാറന് വൃദ്ധയുടെ അന്തർഗ്ഗതം മനസ്സിലായി, അവരുടെ

തൽക്കാലമനോഗതത്തിന് അനുകൂലമായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "പെണ്ണെന്തു്! പൊറുതി എന്തു്? മനുക്ഷജയ്യമെടുത്താൽ നിർമ്മാണപദം തേടണം, അതു തരാൻ സാമിയെപ്പോലെ ക്കൊള്ളവേദാന്ധികളല്ലതാരൊണ്ടു്! അവരെ തൃക്കാലിൽ ഒരൊറ്റ കുമ്പിട്ടാലു്, ഒരായിരം കൈലാഷം!" ശൃംഗാരരസത്തിന്റെ തിങ്ങൽ കൊണ്ടു് ഭാഷാപരിഷ്കൃതിയോടുകൂടി അരുള പ്പെട്ട ഈ നവോമോക്ഷസംഹിത അമ്മാളു എന്ന ബാലികയുടെ മുഖഗൗരവത്തെ ഭഞ്ജിച്ച് ചില മന്ദസ്മിതങ്ങളെ പുറപ്പെടുവിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറൻ അതു കണ്ടു് സംപ്രീതനായി, തന്റെ വാമ കരത്തിലെ ഊർദ്ധ്വഭാഗഗോളത്തിന്മേൽ ദക്ഷിണഹസ്താഗ്രം ചേർത്തു് വിജയസൂചകമായ താളം തുടങ്ങി. "അമ്മാളുക്കുട്ടിക്ക്... ചന്ത്രക്കറമ്മാവൻ കാലത്തു് അമ്മാവൻ, വൈയ്യമ്പം വേറേയുമാമേ... പറഞ്ഞതൊക്കെയും സമ്മധിച്ചു. അങ്ങനെ ഇരിക്കട്ട... കുപ്പണ്ണനെന്തു പറയുണ?"

ഈ സംഭാഷണത്തെ കേൾപ്പാൻ പുറത്തു വാതൽപ്പടിക്കടുത്തു് ഹാജരായി നിന്നിരു ന്ന കുപ്പശ്ശാർ എന്ന പരിചാരകനോടായിരുന്നു ഒടുവിലത്തെ ചോദ്യം. ചോദ്യത്തോടുകൂടി ത്തന്നെ മറുത്തുപറഞ്ഞാൽ ആ ക്ഷണത്തിൽ കഥകഴിച്ചുകളയും എന്നൊരു നോട്ടവും പുറ പ്പെട്ടു. കുപ്പശ്ശാർ മിണ്ടാതെ നിന്നു.

ചന്ത്രക്കാറൻ: "മൗനം അനുവാസം. എല്ലാം ഞാൻ പറഞ്ഞപോലെതന്നെ. ഉമ്മിണി വന്നിട്ടുണ്ടു്. ചേട്ടത്തി ശമയിക്കാനും മറ്റും വല്യ ശട്ടമ്പിയാണവൻ. എല്ലാം ഒരു ക്കി അമ്മാളുക്കുട്ടിയെ അവൻ ലംഭയാക്കി മോടിപിടിപ്പിക്കും." എന്നു പറഞ്ഞുകൊ ണ്ടു് വിപരീതവാക്കുകൾക്കിടകൊടുക്കാതെ യാത്രയായി. അവിടെ ശേഷിച്ച സം ഘക്കാർ ഫണക്ഷതമേറ്റ സർപ്പത്താന്മാരെപ്പോലെ ക്ഷീണവീർപ്പോടുകൂടി പുളച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ആഗമനം ഉണ്ടാകുമെന്നുള്ള ബോധം വൃദ്ധയ്ക്കും പൗത്രിക്കും ഒരു ദുസ്സംഗമഹാഭയത്തെ ജനിപ്പിച്ചു.

ഏകദേശം ഒമ്പതു നാഴിക പുലർച്ചയായപ്പോൾ വൃദ്ധ കുളികഴിഞ്ഞു് പടിഞ്ഞാറുവശ ത്തുള്ള തിണ്ണയിലിരുന്ന് ജപം തുടങ്ങി; മീനാക്ഷിഅമ്മയും കുളികഴിഞ്ഞു് രാവിലത്തെ ഭക്ഷണത്തിന് മാതാമഹികൂടി വന്നുചേരുന്നതിനായി, നനഞ്ഞിരുന്ന തലമുടിയെ മാ ടിഉണക്കുന്ന ശ്രമത്തോടുകൂടി നാലുകെട്ടിനകത്തു് നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ബാലികയുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്താൽ ആ ഭവനത്തിലെ ആഭിചാരമൂർത്തികൾ പ്രീണിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുപോലെ അവിടം ശോഭിച്ചിരുന്നു. പരലോകവാസിയായ കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശന്റെ ആത്മാവും സ്വദൗ ഹിത്രിയുടെ നവഗുണങ്ങൾ കണ്ടു് സമ്പ്രീതമായി പ്രസാദവർഷത്തെ ആ ഭവനത്തിന്മേൽ ചൊരിയുന്നതുപോലെ കാണപ്പെട്ടു. സ്വകേശാഗ്രം ഭൂസ്പർശം ചെയ്യാതെ സൂക്ഷിച്ച് വിര ലുകൾക്കിടയിലാക്കി ഉയർത്തിച്ചീകുന്ന ബാലിക, തന്നെ അഭിനന്ദിക്കുന്ന മാതാമഹന്റെ പ്രീതിക്കായെന്നപോലെ ഒരു പ്രാർത്ഥനാഗാനം തുടങ്ങി: "സബിന്ദുസിന്ധുസുസ്ഖലത്തരം ഗഭംഗരഞ്ജിതം, ദ്വിഷദ്വിപാപജതകാരിവാരിസംയുതം," എന്നു തുടങ്ങിയ നർമ്മദാഷ്ടക പാരായണത്തിന്റെ ആരോഹാരവചാതുരിയോടുകൂടിയ മധുരസ്വരതരംഗങ്ങൾ അവിടെ പ്രവഹിച്ചപ്പോൾ, ആ ഭവനത്തിന് ആ ബാലികതന്നെ ശർമ്മദയായി ഭവിച്ചു. ശോഭാ വാഹികളായ ആഭരണപൂരംകൊണ്ടു് അലങ്കരിക്കപ്പെടാതെ ദൃശ്യമാകുന്ന ആ രൂപം കാ

മുകലോകത്തിന് വിഭ്രമത്തേയും സത്വചിത്തന്മാർക്ക് അലഭ്യദർശനലാഭാനന്ദത്തേയും നല്കമെന്നുള്ളതിന് സംശയമില്ല. കുബേരതുല്യനായ ഒരു പിതാവിനാൽ ലാളിച്ച് വളർത്തപ്പെട്ടതിന്റെ ചിഹ്നങ്ങൾ ഒന്നുംതന്നെ കാണുന്നില്ല എങ്കിലും, മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയുടെ നോട്ടത്തിലും വാക്കിലും നടയിലും സകല ചേഷ്ടകളിലും ആ കന്യകയുടെ ആഭിജാത്യവും ലളിതമായ ഒരു പൗരുഷവും പ്രശാന്തമായ ഊർജ്ജസ്വലതയും സ്പഷ്ടമായി അനുരഞ്ജിച്ചിരുന്നു. വ്രീളാനിഹ്നതമായുള്ള സൗന്ദര്യം വിശുദ്ധകന്യാത്വത്തിന്റെ പവിത്രതകൊണ്ട് ഭൂഷിതമാകുമ്പോളത്രെ സൃഷ്ടിവിദ്യ അതിന്റെ പരമമായ പരിഷ്കൃതിഫലത്തേയും അതിശയിക്കുന്നത്. ഇപ്രകാരമുള്ള സൗന്ദര്യപരമകാഷ്ഠയെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള മീനാക്ഷി ഉത്ഭവസമ്പർക്കങ്ങളുടെ മഹനീയതയാൽ സ്വർഗ്ഗംഗാതുല്യയായി നൈർമ്മല്യവിശുദ്ധികൾകൊണ്ട് സർവത്ര സംശുദ്ധിയേയും സമ്മോഹനത്തേയും വിതരണംചെയ്യുവാൻ അനുഗ്രഹശക്തിയുള്ള ഒരു പാവനശീലവതിയായിരുന്നു. ആ നാലുകെട്ടിലെ തട്ടുതുലാംതുണുകളിലും ചേറ്റുപടികളിലും സുംഭനിസുംഭമഹിഷാസുരാദിമർദ്ദനരംഗങ്ങളും അനന്തനരസിംഹവാസുകിവ്യാളിവേതാളാദി വിഗ്രഹങ്ങളും ഭീഷണരൂപങ്ങളായി കൊത്തപ്പെട്ടിരുന്നതുകൾ മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയുടെ കോമളിമാവിപര്യയംകൊണ്ട് ഭൂഷണങ്ങളായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. പ്രാർത്ഥനാഗാനം അവസാനിക്കാറായപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറന്റെ സംബന്ധിയായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നാലുകെട്ടിനകത്ത് സർവസുന്ദരീകാമുകനെന്നുള്ള നൃത്തവിലാസങ്ങളോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചു. നർമ്മദാഷ്ടകത്തിലെ അവസാനശ്ലോകഗാനത്തിന്റെ മാധുര്യത്തെ അയാളുടെ കർണ്ണങ്ങൾ അമൃതംപോലെ പാനം ചെയ്തു. മീനാക്ഷിയുടെ കേശനിബിഡതാദൈർഘ്യങ്ങളേയും, വിലോചനാസേചനകമായ അവളുടെ അംഗപ്രഭാസൗഷ്ഠവങ്ങളേയും, ആദ്യമായി കാണുന്നതുപോലുള്ള കൗതുകത്തോട്ടുകൂടി അയാൾ മിഴിച്ചു നോക്കിത്തുടങ്ങി. പ്രാർത്ഥനാവസാനംവരെ, തന്റെ ഹരിപഞ്ചാനനസന്നിധിയിലെ അഭ്യാസശക്തികൊണ്ട് വൃത്തികളെ ദമനംചെയ്തു നിന്നു. അനന്തരം "തരുണീ നിന്നുടയ സഞ്ചാരദൂനതര, ചരണനളിനപരിചരണപരൻ ഞാൻ" എന്നുള്ള ഗാനത്തിന്റെ സഹായംകൂടാതെ, അതിലന്തർഭവിച്ചുള്ള അനുരാഗത്തെ തന്റെ കരസന്ധിയിലെ ചൊറിയിന്മേൽ ചെയ്ത് വീണാംഗുലീപ്രയോഗങ്ങൾകൊണ്ട് ധ്വനിപ്പിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ പ്രേമവാസ്തവത്തെ ധരിച്ച്, പ്രത്യനുരാഗത്തിനു പകരം ഭാഗിനേയത്വത്തെ പരമോത്സാഹമായി അനുവർത്തിച്ചുവന്നിരുന്ന മീനാക്ഷി, അയാളെ കണ്ടപ്പോൾ മാതാമഹിയോടുകൂടി ഭക്ഷണം കഴിപ്പാൻ ക്ഷണിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "അമ്മാളുക്കുട്ടി വിളമ്പിത്തരാൻ കാലം വരുമ്പോൾ മറ്റൊരെടത്ത് ഞാൻ പോയി ഉണ്ണുമോ? പഴം നീട്ടീട്ട് തൊലി തരുമ്പോലെ എന്നെ കബളിപ്പിക്കരുത്. തേനോലുന്ന ആ കൈകൾ എനിക്കെന്നും വിളമ്പിത്തരാൻ സംഗതി വരട്ടെ. എന്റെ നിത്യാന്നേശ്വരി ആക്കാനല്ലയോ ഞാൻ നോക്കുന്നത്?"

ഇങ്ങനെ വിടസംഭാഷണത്തിൽ പടുവായുള്ള ഉമ്മിണിപ്പിള്ള പ്രൗഢവയസ്കയായ കൊച്ചമ്മിണി എന്ന സ്ത്രീയോടു തോറ്റു എങ്കിലും, സ്വപുത്രിയാവാൻ മാത്രം പ്രായമുള്ള ഈ ബാലികയുടെ സംഗതിയിൽ അയാളുടെ വാഗ്മിത്വംകൊണ്ട് വിജയം നേടാമെന്ന് അയാൾ

വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ശൃംഗാരഗോഷ്ഠിമയമായ അഭിപ്രായത്തിന് മീനാക്ഷി ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു: "വിളമ്പുന്ന കാര്യത്തെക്കുറിച്ചൊന്നും വിചാരിക്കേണ്ട. ഇന്നുതന്നെ അമ്മാവന് ഞാൻ വിളമ്പിത്തരാം. പക്ഷേ, തേൻകൂടെന്ന് വിചാരിക്കുന്നത് കടന്നൽക്കൂടുമായേക്കാം." ഈ ഉത്തരത്തോടുകൂടി ഒരു ചെറുചിരിയും പുറപ്പെടുവിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "മനസ്സിണങ്ങി വിളമ്പിയാലേ സ്വാദുണ്ടാവൂ. ഈ ക്ഷാമമൂർത്തിവേഷവും കളയണം. എന്നാൽ നമുക്കു സുഖമായി കഴിയാം. അമ്മാളുക്കുട്ടി അങ്ങനെ ചിരിക്കുന്നതിനെക്കാൾ നേരെ എന്റെ കണ്ണിലൊന്നു കുത്തുകയല്ലേ ഭേദം?"

മീനാക്ഷിക്കുട്ടി: "ഇതിലധികം എങ്ങനെയാണു മനസ്സിണങ്ങാനുള്ളത്? അമ്മാവനെക്കാണുമ്പോൾ എനിക്കെന്ത് ഉത്സാഹം? എന്തു സന്തോഷം? കണ്ണിൽ കുത്തുന്നത് അമ്മാവൻ തന്നത്താൻ ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: (ചെവി പൊത്തിക്കൊണ്ട്) "ഈ അമ്മാവൻ വിളി എന്നെ കൊല്ലുണു. തൽക്കാലത്തേക്ക് ചേട്ടാ എന്നൊ മറ്റൊ വിളിക്കരുതോ?"

മീനാക്ഷിക്കുട്ടി: "നാടു മറന്നാലും മൂടു മറക്കാമോ? അമ്മാവൻ ഈ ജന്മത്തേക്ക് എനിക്കിനി അമ്മാവൻതന്നെ. ചേട്ടാ എന്നു വിളിച്ചാൽ അമ്മാവന് അവസ്ഥക്കുറവാണ്."

മീനാക്ഷിയുടെ മറുപടിയിൽ ആദ്യഭാഗം മീനാക്ഷിയുടെയും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെയും കുടുംബവ്യത്യാസത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു എന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു തോന്നി. അതു വജ്രസൂചിപോലെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഹൃദയത്തിൽ തറച്ചു. അയാൾ കോപാരംഭത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "ആർക്കും സൗന്ദര്യത്തിളപ്പു കൊള്ളൂല്ല. അഹങ്കാരത്തിനും വേലി വേണം. നാടും മൂടുംകൊണ്ടു തിളച്ച്, ഒരിക്കൽ കഴുകും ഉറയും കേറി... ഇനിയും കാടു കേറരുത്, പറഞ്ഞേക്കാം."

മീനാക്ഷിക്കുട്ടി: (കോപവ്യസനങ്ങൾ ഇടകലർന്ന് കലുഷവദനയായി) "കഴുകേറിയവർക്കുണ്ടോ കാടിനെ ഭയം? ഇതൊന്നും അമ്മ കേൾക്കരുത്."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: (കുറച്ചുകൂടി ദേഷ്യത്തോടുകൂടി) "കേട്ടാൽ പച്ചപ്പച്ചാത്തിന്നുകളയുമോ? ഞാൻ ക്ഷമിക്കുല്ല. നാളത്തേക്കു നിങ്ങളുടെ കാര്യമെല്ലാം എന്നെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയിരിക്കയാണ്. സ്വാമി തിരുവടികൾ എഴുന്നള്ളുന്നതിനു മുമ്പ് രണ്ടിലൊന്നു തീർച്ചയാക്കണം. നമ്മുടെ കാര്യമെല്ലാം ഞാനവിടെ ധരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇവിടെ വരുമ്പോൾ തീർച്ചയാക്കാമെന്ന് ഒടുക്കം അരുളിച്ചെയ്തിട്ടുമുണ്ട്."

മീനാക്ഷിക്കുട്ടി: "സ്വാമി അവർകൾ വരുമ്പൊഴേക്കുരണ്ടിലൊന്നു തീർച്ചയാക്കിവയ്ക്കാൻ അദ്ദേഹം എന്റെ അച്ഛനോ? അമ്മാവനോ? കൊച്ചമ്മിണിഅമ്മേടടുത്തും ഇങ്ങനെതന്നെയാണോ മല്ലിനുനിന്നതും? പെണ്ണുണ്ടാക്കാൻ വേട്ടക്കോലുമെടുത്തോണ്ട് പുറപ്പെടാറുണ്ടോ? ഒന്നു ഞാൻ തീർച്ചപറയാം... അമ്മാവൻ അമ്മാവനായിരിക്കേയുള്ളു. വേറെവിധം അവകാശം കൊണ്ടുവരികയാണെങ്കിൽ ഇനിമേൽ അതുമില്ല."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "ഈ വീരവാദമെല്ലാം ഏതുവരെ? എന്റെ കൈയിൽ ചില മന്ത്രങ്ങളുണ്ട്. ഒരേ ഒരു വാക്കിൽ നിങ്ങടെ സ്ഥിതി എവിടെക്കിടക്കും?"

മീനാക്ഷിക്കുട്ടി: "ചന്ത്രക്കാറമ്മാവനുണ്ട് ഞങ്ങളുക്കു സഹായം."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: (ചന്ദ്രക്കാറസ്വരത്തിൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) "ആ അമ്മാവൻ കിമ്മാവനുമാകാം! ഈ അമ്മാവന്റെ കാര്യത്തിൽ ശാസ്ത്രമെടുക്കും, മുറയെടുക്കും, തറയെടുക്കും... അതെ, മിനുമിനാന്നിരിക്കും, മനസ്സിനെ കിരുകിരാന്ന് ചൊറിയിക്കും. ചക്രം! ഹേഹേ! മിഴിക്കണ്ട, ആ അമ്മാവനും ഭാര്യയാക്കാൻതന്നെ കെട്ടിച്ചമഞ്ഞു നടക്കുന്നതു്. അല്ലാണ്ടുണ്ടോ അക്കോമതു് തുള്ളുണ?"

മീനാക്ഷി ഒന്നു പുറന്തിരിഞ്ഞു് പാചകശാലക്കെട്ടിലേക്ക് നട തുടങ്ങി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ധർമ്മവും മര്യാദയും മറന്ന്, ആ കന്യകയെ കൈയ്ക്കു പിടിച്ചു് തടുത്തു. സിംഹശക്തിയോടുകൂടി കൈ തട്ടീട്ടു് സിംഹിയെപ്പോലെ കോപംകൊണ്ട് ജൃംഭിതമായ മുഖത്തോടുകൂടി മീനാക്ഷി തിരിഞ്ഞുനിന്നു. ജംബുകനെപ്പോലെ താടി വിറച്ച്, താണ്, സ്വല്പനേരം നിന്നിട്ട്, ചില അമർത്തിയ ഊളികളോടും കിതപ്പോടും ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മീനാക്ഷിഅമ്മയെ പരിരംഭണം ചെയ്‌വാൻ ഉന്മാദോദ്വേഗവാനായി മുമ്പോട്ട് കുതിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ അഭീഷ്ടവിഘാതം ഉണ്ടായി എന്ന് മാത്രമല്ലാ, അയാൾ തന്നെ ഒരു പരിരംഭണത്തിൽ അകപ്പെട്ടു. കുപ്പനായ അരക്കന്റെ മുഷ്ടികൾക്കിടയിൽ അയാളുടെ മുഴംകാലുകൾ തളയ്ക്കപ്പെട്ടു, വൃക്ഷാസനഭ്യസനം ചെയ്യുംവണ്ണം തലകീഴായ് തൂങ്ങുന്നതിനിടയിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മത്സ്യംകണക്ക് പിടഞ്ഞു. കുപ്പന്റെ ഏകനേത്രം തുറിച്ച് ഇളകിയാട്ടം തുടങ്ങി. അയാളുടെ നാസാരന്ധ്രങ്ങൾക്കിടയിൽക്കൂടി അനേകം അനുനാസികങ്ങൾ ഒന്നിച്ചുചേർന്നുള്ള ചില ഘനശബ്ദങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടു. ജപിച്ചുംകൊണ്ടിരുന്ന വൃദ്ധ പ്രവേശിച്ച് ക്ഷീണസ്വരത്തിൽ കുപ്പന്റെ സാഹസത്തെ ശാസിച്ചപ്പോൾ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള പൂർവസ്ഥിതിയിൽ പാദങ്ങളിന്മേൽ നിർത്തപ്പെട്ടു. വൃദ്ധയുടെ ചോദ്യങ്ങൾക്ക് മീനാക്ഷി ഉത്തരമൊന്നും പറയാതെ നില്ക്കയാലും, കോപത്തിടുക്കത്തിനിടയിൽ പുറപ്പെട്ട കുപ്പന്റെ സമാധാനങ്ങൾ ദുർഗ്രഹമായിരുന്നതിനാലും, വൃദ്ധ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയോടു താൻ കണ്ട കഥയ്ക്കു കാരണമെന്തെന്നു ചോദ്യംചെയ്തു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ജനിച്ചതിൽപ്പിന്നെ അതുവരെ പ്രദർശിപ്പിച്ചിട്ടില്ലാത്തതായ കോപപാരുഷ്യകാലുഷ്യങ്ങളോടുകൂടി തുള്ളി, നിലയിൽനില്ക്കാതെ, ശ്വാസംമുട്ടി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "കഥയും പുരാണവുമെല്ലാം ഞാൻ പറഞ്ഞുതരാം. ഹിത്ര മൂത്തില്ലയൊ? തെണ്ടിപ്പരിഷകള്! നാളത്തേടം... ഒരു ദിവസം കഴിഞ്ഞോട്ട്. തൊറകേറ്റല്ല നിങ്ങൾക്ക്. പെണ്ണെന്നും കിഴട്ടുവങ്കടമെന്നും... കുട്ടാക്കാതെ കഴുകേറ്റിച്ചില്ലെങ്കിൽ, ഛീ! രാജ്യം വെള്ളരിക്കാപ്പട്ടണമായിപ്പോയിട്ടില്ലാ."

വൃദ്ധയുടെ മുഖം ഹാസ്യരസംകൊണ്ട് ഒരു വലിയ തളികയോളം വിസ്താരമാർന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ആയിടയ്ക്കുള്ള പരിചയഗതിയാൽ ഹരിപഞ്ചാനനനേത്രങ്ങളിലെ ഉഗ്രരശ്മികൾ ആ വൃദ്ധയുടെ നരച്ച പുരികക്കൊടികൾക്ക് കീഴുള്ള കണ്ണുകളിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ടതായും, രക്തപ്രസരംകൊണ്ട് പുഷ്ടമായ വൃദ്ധയുടെ മുഖം ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ അംബികാവിഗ്രഹമുഖത്തോട് തുല്യ തേജസ്സുള്ളതായും അയാൾക്ക് ഒരു ഛായാഭ്രമമുണ്ടായി.

ആ സ്ത്രീയുടെ പൗരുഷത്തോട്ടുകൂടിയ പരുഷവാക്കുകൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ വാക്പടുതയേയും അതിശയിച്ച്, അയാളുടെ അന്തരാധാരങ്ങളെ ഭിന്നമാക്കി. "ഫ്! എന്ത് പറഞ്ഞു നീ? ആരെന്ന് വിചാരിച്ച് പറഞ്ഞു? വാടാക്കരൾകൊണ്ട കുലമെന്ന് നീ കേട്ടിട്ടില്ലയോ? അക്കുലം പെറ്റമങ്കമാരോ തെണ്ടിപ്പരിഷകൾ? ഞങ്ങളെപ്പഠിപ്പിക്കാൻ ആശായ്മയുള്ളവനെ ഒന്ന് കാണട്ടെ! തൊറകേറ്റും കഴുകേറ്റുംകൊണ്ട് ഇക്കുലത്തിന് എന്ത് കുറ വന്നെടാ? മഹിമപെറ്റ മാറാപ്പേത് കുലത്തിനും കൂട്ടത്തിനും ചേർത്തു! അല്ലാതെന്തടാ? ഞങ്ങളും നീയുമായി ഇന്നുമുതൽ സ്വന്തവും ബന്ധവും അറ്റു. പോ, പോ! മറയത്ത് പോ!"

വെടിതീർന്നതുപോലുള്ള 'ഫ്' എന്ന ആട്ടുകൊണ്ട് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മുക്കാൽഭാഗവും, ഒടുവിലത്തെ ഊർജ്ജിതമായുള്ള വാക്കുകൾ കൊണ്ട് മുഴുവനും, മുറ്റത്തായി എങ്കിലും അവിടം വിട്ട് പോകുന്നതിനിടയിൽ ഇത്രയും വീരവാദം പറഞ്ഞു: "എന്റെ ഗുരുനാഥതൃപ്പാദങ്ങൾ ഇവിടെ എഴുന്നള്ളട്ടെ... നിങ്ങളെക്കൊണ്ട് നായ്ക്കളെപ്പോലെ എന്റെ പുറകെ വാലാട്ടിച്ചേക്കാം. അതിന് നാഴിക നാല്പതും മറ്റും വേണ്ട." ഇതിനുത്തരമായി കുപ്പശാര് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ തുടർന്ന് ചെന്ന്, "ണിന്റെ ഷാമീണെ തലമണ്ഹ!" എന്ന് അയാളുടെ ബുദ്ധിക്കെത്തിയതായ ഒരു ഭത്സനചെയ്തു, പുറത്താക്കി വാതിലടച്ച്, ചാണകം തളിച്ച് ശുദ്ധിയാക്കുന്ന ഭാവവും കാണിച്ച് 'ഹണിശ്ശിണി!' (ഹരിഃ ശ്രീ) പഠിപ്പിക്കാൻ വന്നവൻ! എന്നും മറ്റും, മലയാള അക്ഷരമാലകൊണ്ട് ധരിപ്പിക്കാൻ ശക്യമല്ലാത്ത ഭാഷയിൽ ചില ആക്ഷേപങ്ങളും വീരവാദങ്ങളും ചെയ്തുകൊണ്ട്, സ്ത്രീകളുടെ സന്നിധിയിലേക്ക് മടങ്ങി. മീനാക്ഷിഅമ്മയുടെ രണ്ടാമത്തെ കാമുകഖലന്റെ ഭീഷണിയേയും ശപഥത്തേയും കുറിച്ച് ഊണിനിടയിൽ വൃദ്ധയും ദൗഹിത്രിയും ഒട്ടേറെ സംഭാഷണംചെയ്തു എങ്കിലും മനക്കരുത്തുള്ള ആ രണ്ട് സ്ത്രീകൾക്കും ഭക്ഷണത്തിന് ഒട്ടുംതന്നെ രുചിക്കുറവുണ്ടായില്ല. അവരുടെ ക്ഷേമഭാരവാഹിയായ കുപ്പശ്ശാർ വീരവാദിയായി, ധീരോദ്ധതനായി ഊണിനിരുന്നിട്ടും, ഒരു മണി അരിപോലും ആസ്വദിപ്പാൻ അയാൾക്ക് ആകാംക്ഷയുണ്ടാകാഞ്ഞതിനാൽ, തന്റെ പാചകവൈഭവത്തെ അധിക്ഷേപിച്ചുകൊണ്ട് എണീറ്റ് കൈകഴുകി; അഞ്ചാറുകൈ വെള്ളം ശാപങ്ങളോട്ടുകൂടി സൂര്യന്റെ നേർക്ക് അർപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സംഘത്തിന്റെ പരമാർത്ഥസ്ഥിതിയെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള പരസ്യംചെയ്തേക്കാമെന്നുള്ള ശങ്കകൊണ്ട് അടുത്ത ദിവസത്തെ ആഘോഷങ്ങളിൽ അവർ ചേരുന്നില്ലെന്നും, തങ്ങളുടെ ഭവനപ്പടിക്കൽ നിന്ന് അനുഗ്രഹദാതാവായുള്ള മഹായോഗിയെ സന്ദർശനംചെയ്തുകൊള്ളാമെന്നും, ചന്ത്രക്കാറന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം വേഷംഭേദംചെയ്യാതെ ആ സന്ദർശനം നിർവ്വഹിക്കണമെന്നും അവർ തീർച്ചയാക്കി. മൂന്നാമത്തെ നിശ്ചയം ഏറ്റവും നിസ്സാരമെങ്കിലും ലോകത്തിൽ ചില നിസ്സാരസംഭവങ്ങൾ അതിന്റെ മഹാഗതിയെ നിയന്ത്രണംചെയ്യുന്നവണ്ണം, ആ നിശ്ചയം ഈ ചരിത്രത്തിന്റെ ഗതിയിൽ സാരമായവിധത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ചു.

സന്ധ്യയോടടുക്കുന്നതുവരെയുള്ള അന്നത്തെ ദിവസശിഷ്ടം ആ ഭവനത്തിലുള്ളവർക്ക് ചിന്താമേഘച്ഛന്നമായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞു. ആ സംഘത്തിന്റെ പൂർവ്വഗാമിയായി ആ ഭവനത്തിൽ താമസിച്ചിരുന്ന ഉഗ്രമന്ത്രോപാസകൻ ആരാധനചെയ്തതിൽ അവിടത്തെ ആകാശത്തിൽ പ്രസരംചെയ്ത് ശേഷിക്കുന്ന ആത്മാരാധനാബിന്ദുക്കളും, അന്യനേത്രഗോചരമാകാ

തെ പടിഞ്ഞാറേക്കെട്ടിനകത്ത് പൂർവ്വപൂജാവാഹനാദിക്രിയകൾകൊണ്ടു് സാക്ഷാൽക്കരിക്കപ്പെട്ടു് സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന വിഗ്രഹങ്ങളും ദൗഹിത്രിയെ എങ്കിലും രക്ഷിക്കട്ടെ എന്നു് വൃദ്ധ അവകാശബോധത്തോടുകൂടി അന്തരാത്മനാ പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഹൃദയാന്തർന്നാളം തപിച്ചുണ്ടായ ആ പ്രാർത്ഥന ഉടൻതന്നെ ഫലോന്മുഖമായി കാണപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

അസ്തമയത്തിനു് കുറച്ചുമുമ്പായി പരിചിതസ്വരത്തിലല്ലാതെ ഒരാൾ പടിവാതുക്കൽ വിളിച്ചു, വാതലിന്റെ ചുഴുകുറ്റി ഇളകുമാറു് മുട്ടിത്തോറ്റിട്ടു് ഉറക്കെ ആ ദിക്കിനെത്തന്നെ പഴി പറഞ്ഞു തുടങ്ങി. ആ സന്ദർഭത്തിൽ മുറ്റത്തു് വ്യായാമത്തിനായി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന വൃദ്ധ ആ കലുഷവാക്കുകളെ കേട്ടു് ചെവി കൊടുത്തു് സൂക്ഷിച്ചതിൽ, അതുകൾ ഒരു ബ്രാഹ്മണന്റെ കോപജല്പനങ്ങളാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കി, തന്റെ ഭൃത്യനെ വിളിച്ചു് വാതിൽ തുറക്കാൻ ചട്ടം കെട്ടീട്ടു് നാലുകെട്ടിലേക്കു് തിരിച്ചു. വാതിൽ തുറന്നപ്പോൾ ഉണ്ടായ പ്രവേശനം വെങ്കിടേശ്വരഭീമസേനയ്യരുടേതായിരുന്നു. കുപ്പശ്ശാർ വാതിലിനെ പിന്നെയും ബന്ധിച്ചു. ചിലമ്പിനേത്തു് നടക്കുന്ന കോലാഹലങ്ങൾക്കിടയിൽ സുഖനിദ്രയ്ക്കു് സൗകര്യമില്ലെന്നുള്ള ആലോചനയാൽ അവിടെനിന്നു് പോന്നു, ഈ പറമ്പിനകത്തു് കടന്ന മാമാവെങ്കിടനും ഭൃത്യനും പരസ്പരം ഒരു മുഖപരിശോധന കഴിച്ചു. ഭൃത്യന്റെ ആകൃതി ഒരിക്കൽ കണ്ടാൽ വിസ്മരിച്ചുപോകുന്നതല്ലാത്തതിനാൽ, മാമാവെങ്കിടൻ തന്റെ നിയമപ്രകാരമുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യസംബോധനയിൽ തുടങ്ങി: “അടേ അഷ്ടവക്രാ!” എന്നു് പറഞ്ഞു് അർദ്ധോക്തിയിൽ വിരമിച്ചു, അല്പം കുഴങ്ങിനിന്നു എങ്കിലും, പിന്നേയും വിനോദത്തെത്തന്നെ തുടർന്നു: “ഉന്നെ അപഹസിച്ചാക്കാൽ കബന്ധനായിടുമോ? ശപിച്ചൂടാതുമണ്ണാ! വെങ്കിടിയെ മറന്തുട്ടിയാ? ശിന്നവെങ്കിടിയെ? ചുക്കുച്ചുക്കുക്കുവാറയാ?” അവസാനത്തിലെ ചോദ്യംകേട്ടു് കുപ്പശ്ശാർക്കു് മാമാവെങ്കിടനെ മനസ്സിലായി. ആ ഭൃത്യന്റെ ഏകനേത്രം വർഷിച്ചു് അശ്രുപ്രവാഹം അയാളെ ഒരു സന്ധ്യാസ്നാനം കഴിപ്പിച്ചു. ബ്രാഹ്മണനെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു് സ്വല്പം തെക്കുമാറി അനുനാസികപ്രചുരമായ അയാളുടെ പ്രത്യേകഭാഷയിൽ സ്വാഗതം പറഞ്ഞു. പിന്നീടു് രണ്ടുപേരുമായി ദീർഘമായ ഒരു സംഭാഷണവും കഴിഞ്ഞു. അതിന്റെ വിഷയം അവരുടെ വിയോഗാനന്തരമായ കാലത്തെ ചരിത്രത്തിന്റെ സംക്ഷേപമായിരിക്കണമെന്നു് വായനക്കാർക്കു് ഊഹ്യമാണല്ലോ. സംഭാഷണത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ, കുപ്പശ്ശാർ “അമ്ലോംണീ! അമ്ലോംണീ!” എന്നു് വിളിച്ചു. അമ്മാളുഅമ്മിണി എന്ന പദത്തെ സംബോധനാരൂപത്തിൽ മേൽപ്രകാരം പ്രയോഗിച്ചു് കുപ്പശ്ശാർ വിളിച്ചപ്പോൾ, പടിഞ്ഞാറേവശത്തു് നിന്നിരുന്ന മീനാക്ഷി പ്രത്യക്ഷമാവുകയും മാമൻ പ്രസ്താവനയൊന്നുംകൂടാതെ “മുഗ്ദ്ധപാംഗസ്മിതോദ്യൽസ്മരരസമധുരം പ്രാഹതം മോഹനാംഗി” എന്നു്, താൻ കണ്ട സൗന്ദര്യധാമത്തിനു് സ്തോത്രമായി മൂളുകയും ചെയ്തു. തന്റെ പൂജാബിംബമായ കന്യകയെ സ്തുതിച്ചുള്ള ഗീതമാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കി കുപ്പശ്ശാർ രസക്കുണുങ്ങലുകൾകൊണ്ടു് മാമനു് ബലേ പറഞ്ഞു. മാമാവെങ്കിടനെക്കണ്ടപ്പോൾ അന്യനായ ഒരു പുരുഷന്റെ ആഗമനത്തിൽ ആശ്ചര്യത്തോടും, എന്നാൽ ബ്രാഹ്മണനാണെന്നു് കാണപ്പെട്ടതുകൊണ്ടു് പ്രത്യേകം ആദരവോടും സ്വല്പം നിന്നിട്ടു്, മീനാക്ഷി വൃദ്ധയുടെ സമീപത്തേക്കു തിരിച്ചു. “ഇതാ ഈ കന്യകാരത്നമാണു് ഞങ്ങടെ വലിയ ഭാരം” എന്നു് ഏകനേത്രവും കരങ്ങളുംകൊണ്ടു് കുപ്പശ്ശാർ ഉപന്യസിച്ചു.

മാമാവെങ്കിടൻ: “എന്നെടായിതു്! തായാർ രെണ്ടാവതും കുഴന്തയായി, ലക്ഷ്മീരൂപമായി വന്തുട്ടിതാ? ആശ്ചര്യം! ‘വിണ്ണിലുമില്ലനൂനം… അന്യലോകത്തിങ്കലും’… സന്ദേഹമില്ലെ കുപ്പണ്ണാ… നല്ലാസൂക്ഷിച്ചുക്കൊ… കണ്ട പയാക്കൾകൊണ്ടു തൊങ്കിയുടെക്കുടാതു്.”

കുപ്പൻ: ‘ശളുവാശ്ശാമി’ എന്നു് ആക്ഷേപിച്ചുകൊണ്ടു് അയാളെ കാൽകഴുകിച്ചു്, നാലുകെട്ടിനകത്താക്കി, ഇരുപ്പിനു് ഒരു പായു് വിരിച്ചുകൊടുത്തു. അത്യാദരവോടുകൂടി കെട്ടിനകത്തു കടന്ന ബ്രാഹ്മണനെക്കണ്ടപ്പോൾ വൃദ്ധ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, ഇതിനുമുമ്പിൽ കാളിഉടയാൻപിള്ളയെക്കണ്ടപ്പോൾ ഉണ്ടായതിലും അധികം പരവശതയോടുകൂടി കരഞ്ഞു. അതു കണ്ടു് പതിവായി പൊന്നാനിപാടുന്ന മാമാവെങ്കിടൻ വൃദ്ധയുടെ ദുഃഖഘണ്ടാരത്തിനു ശങ്കിടിപാടാൻ ഇലത്താളം കൈയേറ്റു.

ഏകദേശം അഞ്ചുനാഴിക അസ്തമിച്ചപ്പോൾ എല്ലാവരും ചേർന്നു് നാലുകെട്ടിന്റെ കിഴക്കേത്തളത്തിൽ ഒരു സംഘം കൂടി. മടക്ക കസാലപോലെ മുട്ടുകെട്ടി തളത്തിന്റെ വടക്കുകിഴക്കുമൂലയിൽ കുപ്പശ്ശാർ കൈമടക്കിന്മേൽ തലചെരിച്ചുവച്ചു്, സ്വനേത്രത്തെ മാത്രം വിളക്കത്തു് തെളിയുമാറു് കാട്ടിക്കൊണ്ടു് അഗ്രാസനത്തെ വഹിച്ചു. മാമാവെങ്കിടൻ തന്റെ അത്താഴത്തിനു് തയ്യാറാക്കി, മറ്റുള്ളവർക്കും കൊടുത്ത പദാർത്ഥങ്ങളെപ്പോലെ മധുരമായുള്ള പദാർത്ഥങ്ങൾ അടങ്ങിയ പ്രസംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു് സദസ്യരെ രസിപ്പിക്കാൻ തയ്യാറാകുന്നു. എന്നാൽ ആ പ്രഗത്ഭവാഗീശ്വരന്റെ പ്രസംഗാരംഭത്തെ ചില ആത്മഗതങ്ങൾ കുറച്ചു നേരത്തേക്കു് ഏകദേശം ഇപ്രകാരം നിരോധനം ചെയ്തു: “നിധി എടുപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ഭൂതം പുറപ്പെട്ടതുപോലെ ആയി നമ്മുടെ കാര്യം. വലിയകൊട്ടാരം പലഹാരപ്പുര മൂത്തണ്ണാവിയും കഴക്കൂട്ടത്തെ കുട്ടിപ്പട്ടരും തമ്മിൽ ഇതാ ശണ്ഠയിലായി. രാമരാജകാര്യനിവൃത്തിക്കായി ഗൂഢസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ ഈ ബാലികയുമായി കേശവപിള്ള സംഘടിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇവളിൽ അയാൾക്കു് അനുരാഗവും ഉദിച്ചിട്ടുണ്ടു്. നാളത്തെ ആൾത്തിരക്കിൽ ഇവളെ സംരക്ഷണം ചെയ്‍വാനാണു് വിശ്വസ്തനായ നമ്മെ നിയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു്. സ്ത്രീകളുൾപ്പെടെയുള്ള സ്ഥിതികളെ അറിഞ്ഞുവരാനാണല്ലോ അയാൾ നിഷ്കർഷിച്ചതു്. ശ്രദ്ധഗതികൊണ്ടു് ഇതിൽ വന്നു് ചാടി. ഇവരെ വിട്ടുകൊടുക്കാമോ? അന്നദാതാവായ സ്വാമിയെ വഞ്ചിക്കാമോ? നമ്മുടെ വത്സനായ കേശവപിള്ളയെ വട്ടത്തിലാക്കാമോ? ആയാളും ഈ കന്യകയും പാലും പഞ്ചസാരയുമെന്നവണ്ണം ചേരുമല്ലൊ. പക്ഷെ, കേശവപിള്ളയുടെ ജാതി എന്തെന്നും, കുടുംബമേതെന്നും, നാം തന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ആ സ്ഥിതിക്കു് വിവാഹാലോചനയ്ക്കു് ഉദ്യോഗിച്ചാൽ, വൃദ്ധ… അമ്പോ! നമ്മെ ശ്മശാനയാത്രയ്ക്കുതന്നെ കോപ്പിടുവിച്ചേക്കാം. കേശവപിള്ളയും ഇവളും തമ്മിൽ ദാമ്പത്യമുണ്ടായാൽ അയാളുടെ ഭാഗ്യമോ? തുലഞ്ഞു! മഹാരാജപ്രീതി പറന്നുപോവൂല്ലേ? നാശം! എങ്കിലും എന്തും വരട്ടെ. അപ്പപ്പോൾ കണ്ടതുപോലെ നടക്കാം. ഈശ്വരോ രക്ഷതു… ഇവരെ സഹായിക്കണം. ധൈര്യത്തെ അവലംബിച്ചു് ഒരു പൊടിക്കൈ പുറപ്പെടുവിക്കാം”… ഈ സ്വകാര്യനിശ്ചയത്തോടുകൂടി മാമൻ പ്രഥമനിശ്ചയത്തെ സദസ്സിൽ പ്രസിദ്ധമായി സമർപ്പണം ചെയ്തു: “വി

ളിച്ചുപറയാൻ പട്ടരാണല്ലൊ. അമ്മാളുക്കുട്ടിയെ ഇങ്ങനെ വച്ചോണ്ടിരുന്നൂടാ. 'അർത്ഥോ ഹി കന്യാ പരകീയ ഏവ്'. കുഞ്ഞമ്മ അനുവദിച്ചാൽ…"

വൃദ്ധ: "കുഞ്ഞമ്മയെന്നോ? അവസ്ഥയും യശസ്സും സ്ഥാനവുമെല്ലാം മണ്ണടിക്ക പോയി, വ്യാഴവട്ടം മൂന്നായില്ലയോ? കൊച്ചു എന്നു വിളിച്ചാൽ മതി."

മാമാവെങ്കിടൻ: "നാക്കിൽ അതു വഴങ്ങുണ്ടയൊ! അമ്മ എന്നു മാത്രം പറയാം. അത് ഇട രൂല്ല. കുഞ്ഞിന് തക്കതായ ഒരു ഭർത്താവിനെ വേഗത്തിൽ ഉണ്ടാക്കണം. ഈ ചാ യത്തുണികൾ ദൂരെക്കളയുകയും വേണം… നമ്മുടെ ഒരു ഇതിനെ… മഞ്ജുളശ്രീത്വ ത്തിനെ… അത് 'ഹതേജഗൽപ്രാണസുതേ' എന്ന മട്ടാക്കുന്നു."

വൃദ്ധ: "അതിന് തരം വരാതെന്തു ചെയ്യും? എല്ലാരും മരിച്ചൊടുങ്ങി. കുപ്പനും എനിക്കും ഇനി കാലമെന്തുണ്ട്? ഞങ്ങളെച്ചുറ്റിയിരിക്കുന്ന ആപത്ത് തീർന്നല്ലാതെ ഇവളെ ആരു കൊണ്ടുപോകും? അതിനു വഴിയെന്തു? വേണ്ടതു ചെലവിടാം." (വൃദ്ധയും മറ്റു ദാരിദ്ര്യസ്ഥിതിയിൽ ഇരിക്കയാണെന്നും, അതിന്റെ നിവൃത്തിക്ക് എന്തെങ്കിലും താൻ അപ്പഴപ്പോൾ സഹായിക്കണമെന്നും മാമൻ ആലോചിച്ചിരുന്നു. സമ്പത്തി ല്ലാത്ത കഷ്ടം അവരെ ബാധിക്കുന്നില്ലെന്ന് അറിഞ്ഞപ്പോൾ മാമന്റെ മനസ്സിൽനി ന്ന് വലുതായ ഒരു ഭാരം നീങ്ങി.) "സഹായിപ്പാൻ പ്രാപ്തിയും നേരും ഉള്ളവരെ ഇങ്ങ് കിട്ടുണ്ടയോ? ഈ പരമാർത്ഥങ്ങൾ മുഴുവനും ചന്ത്രകാറനോടുതന്നെ പറ വാൻ പാടില്ല. തന്നോടാകകൊണ്ട് പറഞ്ഞു." (താൻ നാരായവേരായ ബന്ധുവാ ണെന്ന് മാമൻ അഭിനയിച്ചു.) "ഈ പ്രദേശംവിട്ട് ഇവൾക്ക് ഒരു പൊറുതി കിട്ടി യാൽ വല്യ ഭാഗ്യമായി. അതിനു വേണ്ട വഴി നോക്കാനാണ് ഇങ്ങോട്ടുപോന്നതു തന്നെ."

കുപ്പശ്ശാർ കണ്ണുകൊണ്ട് മാമനെ സകല കാര്യങ്ങളും ഭരമേല്പിച്ചു. 'വെങ്ങ്ണശ്ശാമി' എന്ന് സംബോധനചെയ്തുകൊണ്ട്, ബ്രാഹ്മണന്റെ ഉള്ളിൽ അങ്കുരിച്ചിട്ടുള്ള അഭിപ്രായങ്ങ ളെ സധൈര്യം പറവാൻ അയാൾ ഉത്സാഹിപ്പിച്ചു. മാമൻ ഇരുന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തുനി ന്ന് പല ആവൃത്തി ഇളകിയുറച്ച്, ഉടയിൽ താളവും പിടിച്ച് ചുമച്ച്, കണ്ഠവും തെളിച്ച്, കരുണയോടെ അമ്മാളുക്കുട്ടിയെ കടാക്ഷം ചെയ്തപ്പോൾ, ആ ബാലിക അന്നു തനിക്ക് ഭർത്തൃവർഷമെന്നു വിചാരിച്ച് ഒന്നു പുഞ്ചിരിക്കൊണ്ടു.

മാമാവെങ്കിടൻ: "പുഞ്ചിരിപ്പൂ ഉുകറയാ? നമുക്കും രാജാധികാരമിരുക്ക്. ബന്ധനം ചെ യ്തുടറേൻ പാർ!" (വൃദ്ധയോടും) "നമ്മുടെ സ്വാധീനത്തിൽ ഒരു കുട്ടിയുണ്ട്. എഴു ത്തുകുത്തിൽ ബുധൻ പഠക്കം; കണ്ടാലോ രാജകേസരി. മിണമിണന്നങ്ങനെ നിപുണത്വം വഴിയും. എന്തിനു വിസ്തരിക്കുന്നു? നമ്മുടെ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ഒന്നു കണ്ടാൽ…" അമ്മാളുക്കുട്ടി ഭൂമി പിളർന്ന് തിരോഹിതയായതുപോലെ മറഞ്ഞു. വൃദ്ധ അർദ്ധവ്യാജഗൗരവം നടിച്ചു. കുപ്പൻ "അങ്ങനെ! അരമനരഹസ്യം അങ്ങാ ടിപ്പാട്ട്" എന്നു സ്വഭാഷയിൽ വൃദ്ധയുടെ മോഹാനുകൂലമായി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു ശ്രമം പുറത്തു വന്നു പോയി എന്ന് അപഹസിച്ചു ചാഞ്ചാടി. മാമാവെങ്കിടൻ

ലാക്കിനുകൊണ്ടു എന്ന് തന്റെ ബുദ്ധിയെ അഭിമാനിച്ച് ഉത്സാഹഭ്രമം കൊണ്ടിളകി, ഒരു രുഗ്മിണീസ്വയംവരകഥ നടത്താൻ ചേങ്ങലയും കോലും കൈക്കൊണ്ട് രാഗാലാപം തുടങ്ങി.

6

"നീ മമ സഹായമായിരിക്കിൻ മനോരഥം
മാമകം സാധിച്ചീടുമില്ല സംശയമേതും."

വിക്രമചോളകുലോത്തുംഗ ചെൽവപാദത്തരശരാന, ചേരനാട്ടീരോരായിരത്തുക്കും തമ്പി വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടി എന്ന പ്രഭുവെ ക്രമോപചാരപുരസ്സരം വായനക്കാരുടെ സമക്ഷത്തു് പ്രവേശിപ്പിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ഒന്നാം അദ്ധ്യായത്തിലെ ഭക്ത സംഘത്തലവൻ ഇദ്ദേഹംതന്നെ ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം വഹിക്കുന്ന സ്ഥാനമാനങ്ങൾ സ്വാക്രമസിദ്ധമല്ലെന്നു് ഖണ്ഡിച്ചു് പറഞ്ഞുകൂടാ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുടുംബോത്ഭവത്തെക്കുറിച്ചു് ഗ്രന്ഥവരികളിൽനിന്നു് ഗ്രഹിപ്പാൻ സാധിച്ചിടത്തോളം സംക്ഷേപത്തെ ഇവിടെ ചേർക്കുന്നു — ചേരഉദയ മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവു് നായന്മാരുടെ വസതിയായുള്ള ദേശത്തിന്റെ ദക്ഷിണപ്രാന്തത്തെ പാരദേശികമുഷ്കരന്മാരുടെ ആക്രമങ്ങളിൽനിന്നു് രക്ഷിപ്പാനായി, ഇരണിയൽ, കൽക്കുളം എന്നീ താലൂക്കുകളുടെ തെക്കരുകോടടുത്തു്, ഏതാനും നായർഗൃഹങ്ങളെ പടിഞ്ഞാറ് സമുദ്രതീരംമുതൽ കിഴക്കു് സഹ്യപർവതതടങ്ങൾവരെ ഒരേ നിരയായി ഉറപ്പിച്ചു. ഈ ഏർപ്പാടിൽ അഗ്രാസനസ്ഥാനത്തിലേക്കു് അവരോധം മഹാരാജാവിൽനിന്നു് സിദ്ധിച്ചതു് കുലോത്തുംഗരാജവംശ്യനായ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ സന്താനവർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു് വേണാട്ടു് രാജശേഖരപാദങ്ങളെ ശരണംപ്രാപിച്ച ഒരു ശാഖയ്ക്കായിരുന്നു. ഇവർക്കു് വേമ്പനൂരെന്ന ദിക്കിൽ സമുദ്രതീരത്തുനിന്നും അധികദൂരമല്ലാതെയുള്ള ഒരു രമണീയപ്രദേശത്തു് കോട്ടയും കൊത്തളവും പാളയവും പടനിലവും തനിക്കുളവും കോവിലും ഏർപ്പെടുത്തി, വേട്ടവിളിക്കും കൂട്ടവിളിക്കും അധികാരം പെറ്റു്, പല്ലക്കു്, പട്ടുക്കുട, പൊന്നിൻകൊടി, കുത്തുവിളക്കു്, മുരശ്, പഞ്ചവാദ്യം മുതലാന പദവി അറുപത്തിനായ്കും, ആചന്ദ്രതാരമേ സന്തതിപ്രവേശമേ ചെല്ല, കല്ല നാട്ടി ചെമ്പിൽ പട്ടയവും കൊടുത്തുവിട തിരുവുള്ളമുണ്ടായി. ഇങ്ങനെ ഉത്ഭവിച്ച ഭവനത്തിനു് കളപ്രാക്കോട്ട എന്നു നാമകരണവും ചെയ്യപ്പെട്ടു. ആദിയിൽ കേരളീയശ്രീസമ്പൂർണ്ണന്മാരായിരുന്ന കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിമാർ

'ദുർഭഗമാരായ രാക്ഷസസ്ത്രീകളോടെപ്പോഴുമുള്ളതാം സംസർഗ്ഗകാരണാൽ' ലങ്കാലക്ഷ്മിയുടെ സൗന്ദര്യം രാക്ഷസീയമായിത്തീർന്നതുപോലെ, കാലാന്തരം കൊണ്ടു് ആകൃതിയിലും പ്രകൃതിയിലും ഒരു ആസുരവർഗ്ഗമായ് ഭവിച്ചു. ആ ഭവനക്കെട്ടുകൾക്കിടയിലുള്ള ഓരോ അങ്കണവും ഓരോ ഹതശരീരത്തിന്റെ സമാധിസ്ഥലമാക്കപ്പെട്ടതിനാൽ അനവധി ബ്രഹ്മരക്ഷസ്സുകളും പ്രേതങ്ങളും അവിടെ സംക്രമിച്ചിരുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രാചീനതാലക്ഷ്യത്തെ ആ ഭവനം വഹിച്ചുതുടങ്ങിയതിനെ അനുകൂലിക്കുമാറു് കോട്ടകൾ ഇടിഞ്ഞും കിടങ്ങുകൾ തൂർന്നും കെട്ടിടങ്ങൾ ദ്രവിച്ചും തുടങ്ങി. എങ്കിലും, ആ കുടുംബം പൂർവവൽ യശഃപ്രസരത്തോടും രാജസന്നിഭപ്രഭാവത്തോടുംകൂടിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞു.

നമ്മുടെ ഈ കഥാകാലത്തെ കാരണവപ്പാടായ വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടിത്തമ്പി, അല്ലെങ്കിൽ കുഞ്ചുത്തമ്പി, തന്റെ തറവാട്ടുമഹിമയെ വഴിയാംവണ്ണം പുലർത്തി സ്മരണീയമായ ഒരു നിലയെ പ്രാപിച്ചതു് ഈ കഥയിലെ സാരമായ ഒരു പർവമാകുന്നു. കുഞ്ചുത്തമ്പികളപ്രാക്കോട്ടപ്പെരുമാളായി വാണ കാലത്തു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു വിളികൊണ്ടു് നാഞ്ചിനാട്ടുപിടാക പതിനെട്ടും, തിരുനാൾ ആദരിപ്പാൻ എത്തുന്നതിലും കൃത്യമായി കൂട്ടത്തോടിളകും. കുളച്ചൽ മുതൽ കന്യാകുമാരിവരെയുള്ള തുറക്കാർക്കും, നാടാന്മാർക്കും, അന്തരാളവർഗ്ഗ്യർക്കും 'അരശും മന്തിരിയും' കുഞ്ചുക്കുട്ടിത്തമ്പ്രാക്കൾ തന്നെ ആയിരുന്നു. കാരണവന്മാരുടെ വിശദബുദ്ധി അവകാശരീത്യാ കുഞ്ചുത്തമ്പിക്കു് സിദ്ധിക്കാത്തതുകൊണ്ടും, മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ സമഗ്രബലസ്ഥാപനത്തോടുകൂടി രാജ്യത്തിൽ ഗണനീയമായ ജ്ഞാനപ്രചാരം ഉണ്ടായതിനാലും, സ്വപൂർവഗാമികളുടെ പ്രതാപാഗ്നിയിൽ ദുർമ്മരണം പ്രാപിച്ച കൂട്ടത്തെ ഹോമാദിക്രിയകൾ കൊണ്ടു് മുക്തന്മാരാക്കിത്തീർത്തില്ലെങ്കിൽ തന്റെ ഭവനൈശ്വര്യം സ്വേച്ഛാനുകൂലമായ സമുത്കർഷത്തെ പ്രാപിക്കയില്ലെന്നു് തമ്പി ക്ലേശിച്ചുതുടങ്ങി. ഇങ്ങനെയിരിക്കുന്ന കാലത്തു്, ആ പ്രദേശത്തു് അവതീർണ്ണനായ ഒരു അവധൂതനിൽനിന്നു്, ഗൃഹബാധകളേയും ആത്മബാധകളേയും അപസാരണം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചില ഉച്ചാടനവിധാനങ്ങളെ തമ്പി ഗ്രഹിക്കയും ജീവന്മുക്തനായ ആ യോഗീശ്വരനും തമ്പിയും തമ്മിൽ ദൃഢമായ മൈത്രി സ്ഥാപിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. 940-ാമാണ്ടിനിടയ്ക്കു് രണ്ടാമതും ആ യോഗീശ്വരൻ വേമ്പന്നൂർ ദിക്കിനെ പരിശുദ്ധമാക്കാൻ എഴുന്നള്ളിയപ്പോൾ, തമ്പിയുടെ അതിഥിയായി ഏകദേശം മൂന്നുമാസത്തോളം താമസിച്ചു്, അവസാനത്തിൽ തന്റെ പരമാർത്ഥത്തേയും അപ്പോഴത്തെ സഞ്ചാരോദ്ദേശ്യത്തേയും തമ്പിയെക്കൊണ്ടു് ഖഡ്ഗമുഷ്ടി സത്യം ചെയ്യിച്ചു്, ധരിപ്പിച്ചു. ഈ വിധം ക്ഷത്രയോഗ്യമായുള്ള ഒരു ക്രിയ തന്നെക്കൊണ്ടു ചെയ്യിച്ചതിനാൽത്തന്നെ, യോഗീശ്വരന്റെ അതിഗൂഢവും ഗുരുതരവുമായ തത്വം ശുദ്ധത്മാവായ തമ്പിക്കു് പൂർണ്ണമായി ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. ഗുരുനിയോഗാനുസാരമായി സ്വന്ത പടക്കളത്തിൽ ബ്രഹ്മാണ്ഡക്കണക്കിൽ ഒരു ഭജനമഠത്തേയും അതോടു ചേർത്തു് അനേകം ശാലകളേയും തീർപ്പിച്ചു് സ്വയംവ്രതാചാരമായ ഭജനവും സ്വകുടുംവപാരമ്പര്യത്തെത്തുടർന്നു് അക്കാലത്തു് പ്രചാരലുപ്തമായിരുന്ന സേനാസജ്ജീകരണവും തുടങ്ങി. ഈ ഉദ്യമങ്ങൾ പൂർവകാരണവന്മാരാൽ 'ഈടം' വയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ധനത്തെ അതിന്റെ പരമാർത്ഥോദ്ദിഷ്ടമായ വിനിമയോപയോജ്യതയെ നിർവഹിക്കുന്നതിനായി

പുറത്തിറക്കി. കൊല്ലം രണ്ടുമൂന്നു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കുഞ്ഞുത്തമ്പിയുടെ സ്വന്തസമ്പാദ്യങ്ങളായ ചില ആഭരണാദികൾ സാമാന്യജനങ്ങളുടെ അംഗങ്ങളെ അലങ്കരിച്ചുകൊള്ളുന്നതിന് ഉദാരമതിയായ അദ്ദേഹം അനുവദിച്ചു. ചില ദരിദ്രക്കൂട്ടത്തിന്റെ ഉദ്ധാരണത്തിനായി തമ്പിയുടെ ഭൂസ്വത്തിൽ നിസ്സാരമായ ഒന്നുരണ്ടു അംശങ്ങളുടെ അനുഭവകൈവശങ്ങളും മാറ്റപ്പെട്ടു. ഈ വ്യയങ്ങൾനിമിത്തം ഉണ്ടായ നഷ്ടം ഭാവിയിൽ മഹാശ്രേയസ്സുകളെ ആശംസിക്കുന്ന തന്റെ ശിഷ്യത്വത്തിലും സേനാനിത്വത്തിലും തമ്പിക്കുള്ള അഭിനിവേശത്തേയും ശുഷ്കാന്തിയേയും വർദ്ധിപ്പിച്ചതേയുള്ളു. രാജ്യത്തിന്റെ കോണസ്തംഭങ്ങളായ പ്രഭുകുടുംബങ്ങൾ രാജ്യമണ്ഡപക്കൂടത്തെ അതിൽ സംസ്ഥാപിതമാകുന്ന ജീവന്തികാസഹിതം വഹിക്കേണ്ടതാണെന്ന്, വാതവൃഷ്ടിഭൂകമ്പാദി സംഭവങ്ങളിലും അസംഭിന്നധൈര്യമായി അതിനെ രക്ഷിക്കേണ്ടതാണെന്നും ഉള്ള രാജ്യരക്ഷാനിദാനങ്ങളെ പരമ്പരാസിദ്ധമായ ഊർജ്ജസ്വലത്വംകൊണ്ട് കുഞ്ചുത്തമ്പി നല്ലതിന്മണ്ണം ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. ചുരുക്കത്തിൽ തന്റെ ഭവനസ്ഥാപനംതന്നെ രാജ്യരക്ഷയ്ക്കായിട്ടാകയാൽ ആ പരിശ്രമത്തിൽ നേരിടുന്ന നഷ്ടം ധീരന്മാരാൽ അഭിലഷിതമായ ആത്മബലിതന്നെ എന്ന് അദ്ദേഹം പരിഗണനം ചെയ്തിരുന്നു. രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ കല്പനകൂടാതുള്ള പടയൊരുക്കങ്ങൾ രാജദ്രോഹതുല്യമായി ഗണിക്കപ്പെടാമായിരുന്നെങ്കിലും മന്ത്രിമാർമുഖാന്തിരമല്ലാതെ മഹാരാജാവ് സ്വവിശ്വസ്തന്മാർമുഖേന ചില കാര്യങ്ങൾ നിർവ്വഹിച്ചുവന്നിരുന്നതിനാൽ തമ്പിയുടെ പ്രവൃത്തികളെ മുളയിൽത്തന്നെ ഛേദംചെയ്‌വാൻ സമീപാധികൃതന്മാർ മുതിർന്നില്ല. രാജകുടുംബാശ്രയത്താൽ ഒരു ഉൽകൃഷ്ടപദവിയെ പ്രാപിച്ചിരുന്ന കളപ്രാക്കോട്ട ഭവനത്തിലെ കാരണവർ മഹാരാജാജ്ഞകൂടാതെ പടക്കോപ്പുകൂട്ടാൻ പുറപ്പെട്ടതു് എന്തു് പരോക്ഷാധികാരത്തിന്മേലാണെന്ന് വഴിയേ സ്പഷ്ടമാകുന്നതാണ്.

കളപ്രാക്കോട്ടയിലേക്ക് അല്പമായുണ്ടായ ധനക്ഷയത്തെ നികത്തുന്നതിന് ഹരിപഞ്ചാനനമൈത്രിയാൽ ചില പ്രാധാന്യങ്ങളും തമ്പിക്ക് സിദ്ധിച്ചു. തിരുവനന്തപുരത്തുനിന്നും രാജ്യകാര്യസംബന്ധമായി ഓരോ ഭടന്മാരും ചാരന്മാരും അടിക്കടി കളപ്രാക്കോട്ടയിലേക്കു വന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. പത്മനാഭപുരത്തു് എഴുന്നള്ളുമ്പോൾ അമൃതേത്തു കഴിഞ്ഞയുടൻതന്നെ മധുരവിഭവങ്ങളുടെ ഒരു പകർച്ച തമ്പിക്ക് അയയ്ക്കുക നിയമമായിരിക്കുന്നു എന്നും അടുത്തൊഴിവുവരുന്ന മുഖത്തുസർവാധി ഉദ്യോഗത്തിന് തമ്പിയെത്തന്നെ നിയോഗിപ്പാൻ മഹാരാജാവ് നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും, കല്പനപ്രകാരവും യുവരാജാവിന്റെ ഗുരുസ്ഥാനത്തോടുകൂടിയും, തിരുവനന്തപുരത്തെഴുന്നള്ളി അനുഗ്രഹിച്ചരുളുന്ന സാക്ഷാൽ ശ്രീപരബ്രഹ്മപാദരായ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗി പഞ്ചാസ്യസ്വാമിതീർത്ഥൻ തിരുമുമ്പീന്ന് കുഞ്ചുത്തമ്പിയുടെ സൂത്രത്തിരിപ്പിൽ ആടുന്ന ഒരു പ്രതിമ മാത്രമാണെന്നും, അതുകൊണ്ട് തിരുവിതാംകോടുസംസ്ഥാനത്തും ആ യോഗിസന്നിധികളുടെ ഗുരുസ്ഥാനാധികാരം വ്യാപിച്ചിട്ടുള്ള ഭാരതഖണ്ഡം മുഴുവനിലും തമ്പി വിചാരിച്ചാൽ അസാദ്ധ്യമായി യാതൊന്നും തന്നെയില്ലെന്നും, 'ഡില്ലിപാച്ചാലും', 'മൈസൂരിലെ സുല്ത്താനും', 'ആർക്കാട്ടിലെ നഭാവും', വെള്ളക്കാരുടെ തുറമുഖങ്ങളിലെ 'കുമണ്ഡോദരന്മാരും', 'ഗൗണധോരണന്മാരും' അദ്ദേഹത്തിന് കറിത്താകൾ അയയ്ക്കാറുണ്ടെന്നും, അദ്ദേഹവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വേഴ്ചക്കാ

രും പ്രസിദ്ധം ചെയ്തുവന്നു. ഇപ്രകാരമുള്ള ജനശ്രുതി പലപ്പോഴും വാസ്തവമായി പരിണമിക്കാറുള്ളതിനെ വിചാരിച്ച്, അതിന്റെ പ്രചാരപുഷ്ടിയാൽ തമ്പിയുടെ വൃഥാഭിമാനവും പോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഇപ്രകാരം പ്രതാപരുദ്രനായിക്കഴിയുന്ന തമ്പിയേയും ഒരാൾ 'കൊടികുത്തിച്ച് ആചാരം' ചെയ്യിച്ചുവന്നിരുന്നു. ലോകത്തിൽ സാഹിത്യരസമെന്നൊന്നുണ്ടെങ്കിൽ, അതിന്റെ സാരസർവസ്വത്തെ ഗ്രഹിച്ചവർ ഈ മര്യാദയ്ക്കെങ്കിലും തമ്പിയെ അഭിനന്ദിക്കാതിരിക്കയില്ല. ഗൃഹജീവിതചക്രത്തിന്റെ സംഘർഷണശൂന്യവും നിശ്ശബ്ദവുമായ ഗതിക്ക് തൈലവും കൊഴുപ്പുംപോലെ ഉപയോഗപ്പെട്ട ഈ മഹാനുഭാവത്വം ഗൃഹസ്ഥമറകളിലെ മർമ്മസൂത്രമായി അഭിജ്ഞന്മാർ കൈക്കൊള്ളുന്നു. ലോകരാവണനായ രാവണമഹാരാജാവും "ചടുലമിഴിനിന്നുടെയടിമലരിൽ വീണുഴന്നടിമപ്പെട്ടുന്നെന്നെ വെടിയരുത് നാഥേ!" എന്ന് യാചിച്ച്, സ്വപത്നിയായ മണ്ഡോദരിക്ക് 'നാഥ' എന്ന പദത്തെ നൽകിയില്ലേ? അതുകൊണ്ട് തമ്പിക്കുണ്ടായ അൽപമായ മടക്കവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹിമാസാക്ഷ്യമായി മാനിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്. കളപ്രാക്കോട്ടയിൽനിന്ന് അത്താഴം ഊണിൽ മുറിവേറ്റുകൊണ്ട് പോയ ബാലന്റെ കഥപോലും ആ ഭവനത്തിൽ കേൾപ്പാനില്ലാതെചമഞ്ഞു. എന്നാൽ ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ തന്റെ വക ഒരു തീട്ടൂരത്തെ വാചകഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടി ചാർത്താൻ നേരിട്ട കഷ്ടത്തിനിടയിൽ "വല്ലതുമൊന്ന് ചുഴിപ്പാൻ ഒരു പൊടിയനുണ്ടായിരുന്നതും പോയിപ്പോക്കൊഴിഞ്ഞു" എന്ന് തമ്പി പരിഭവപ്പെട്ടപ്പോൾ, അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ആഭരണക്കൂട്ടത്തിന്റെ കിലുകിലാരവം കൊണ്ട്, പ്രേമവതിയായ സ്വഭാര്യയുടെ സാമീപ്യത്തിന് അദ്ദേഹം ജാഗരൂകനായി ക്ലേശോച്ചാരണങ്ങളെ ഉപസംഹരിച്ച് തല ചൊറിഞ്ഞുകൊണ്ട് തുടങ്ങി. 'പാതിയും പുരുഷന് ഭാര്യ' എന്നുള്ള പ്രമാണം ഒട്ടിടംകൊണ്ട് ഒരു കാര്യത്തേയും ചെയ്തുകൂടെന്നുള്ള പ്രമാണവാദിയായ കുഞ്ചുത്തമ്പിയുടെ സംഗതിയിൽ, ഇരട്ടി എന്നല്ല, അതിലധികവും വ്യാപ്തിയോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദിനചര്യയിൽ അനുകരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. എങ്കിലും, ഭർത്തൃധികാരത്തെ അദ്ദേഹത്തോളം കണിശമായി ചെലുത്തുന്ന പുമാൻ ഇസ്ലാംകാരുടെ ഇടയിലും ഇല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം അഹങ്കരിക്കാറുണ്ടായുരുന്നതിനെ അല്ലേ നാം വിശ്വസനീയസാക്ഷ്യമായി ഗണിക്കേണ്ടത്? വിശേഷിച്ചും കുഞ്ചുത്തമ്പിക്ക ഒരു കാര്യത്തിൽ അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചിയെ അപേക്ഷിച്ച് താഴ്ചയുണ്ടായിരുന്ന സംഗതിയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മര്യാദ അപമര്യാദ എന്നുതന്നെ കണക്കാക്കപ്പെട്ടാലും അതിന്റെ ഗൗരവത്തെ ലഘൂകരിക്കുമല്ലോ. കുഞ്ചുത്തമ്പിക്ക് തന്റെ കുടുംബത്താൽ സ്വയം സ്വീകൃതമായുള്ള പദവികളല്ലാതെ 'കണക്ക് തമ്പി ചെൺപകരാമൻ' എന്ന സ്ഥാനം അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുടുംബപുരാണതയ്ക്കും പ്രഭാവത്തിനും അനുരൂപമായി കിട്ടീട്ടില്ലായിരുന്നു. തങ്കച്ചിയുടെ തറവാട്ടിലേക്ക്, അതിലെ അംഗങ്ങളിൽനിന്ന് രാജസ്ഥാനത്തിലേക്കുണ്ടായ സഹായങ്ങൾക്ക് പ്രതിഫലമായി ഇരട്ടിത്തിരുമുഖവും ചെൺപകരാമപ്പട്ടവും തമ്പിസ്ഥാനവും മാർത്താണ്ഡവർമ്മ മഹാരാജാവിനാൽത്തന്നെ നല്കപ്പെട്ടിരുന്നു. മറ്റൊരു സംഗതിയും തങ്കച്ചിയുടെ മേൽകോയ്മയെ ഉറപ്പിച്ചു. തമ്പിയുടെ മുൻപറഞ്ഞ ഉദ്യമങ്ങളും അനുഷ്ഠാനങ്ങളും ആപൽക്കരവും ധനനാശകവും എന്ന് തോന്നിയതിനാൽ, ഈ ദമ്പതിമാരുടെ ബന്ധം വേർപെ

ടുത്താൻകൂടി ഭാര്യാഗൃഹക്കാർ ഇടക്കാലങ്ങളിൽ ആലോചിച്ചു. എന്നാൽ അരത്തമപ്പി ള്ള സതീനിഷ്ഠവീര്യത്തോടെ ഭർത്തൃപക്ഷത്തിൽനിന്നുകൊണ്ട് ഈ ശ്രമത്തെ ഭഞ്ജിച്ചു. പത്തുപതിനാറ് 'ഏരു' കാളയും അത്രത്തോളം കരിമ്പറ്റവും, കറവയ്ക്കും ചാണകത്തിനും വേണ്ടതിലധികം പശുക്കളും, മൂന്നുനാല് ആട്ടിൻപറ്റവും, എട്ടുപത്ത് വന്മലപ്രമാണമുള്ള വയ്ക്കോൽത്തുറുക്കളും, നിസ്തുല്യമായ വലിപ്പത്തോടുകൂടിയ കളങ്ങളും കളിയലും, പത്ത് മു ന്നൂറുകോട്ട നിലവും അളവില്ലാത്തോട്ടങ്ങളും കാടുതരിശുകളും, അറയ്ക്കുള്ളിൽ കിടപ്പുള്ള സ്വർണ്ണച്ചേന, പൊൻകദളിക്കുല മുതലായ നിക്ഷേപങ്ങളും തന്റെവക എന്നു പറവാൻ അവകാശമുള്ളവനായ തമ്പിയെ, വിശേഷിച്ചും ആറേഴ് സന്താനങ്ങളുടെ അമ്മയായതി ന്റെ ശേഷം, ഉപേക്ഷിച്ച് വേർപിരിയാൻ സന്നദ്ധയാകത്തതു് സതീത്വത്തെ സാക്ഷീകരി ക്കുന്നില്ലെന്നു ചിലർ വാദിച്ചേക്കാം. കഥ നടക്കട്ടേ. തങ്കച്ചിയുടെ ആത്മമഹിമയെ ഗ്രഹി പ്പാൻ നികഷോപലമായ ഒരു സന്ദർഭമുണ്ടാവും. തങ്കച്ചിയുടെ സ്ഥിരമനസ്കതയെ ഉദ്ധൂതമാ ക്കാൻ അവരുടെ സഹോദരാദികൾക്ക് സാധിക്കാഞ്ഞതിനാൽ അവർ അടങ്ങിപ്പാർത്തു. അതിനാലും, ആരിലും നിന്ന് ഒരു ബാധയുംകൂടാതെ കുഞ്ചുത്തമ്പി ദക്ഷിണദിക്കിനേയും അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചി കുഞ്ചുത്തമ്പിയേയും യഥേഷ്ടം ഭരിക്കാനുണ്ടായ വിധിമതത്തിന് ലംഘനമുണ്ടായില്ല.

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ എഴുന്നള്ളത്ത് കഴക്കൂട്ടത്തടുക്കാറായപ്പോൾ, കളപ്രാ ക്കോട്ടിലെ കാരണവർ പാലാഴിമഥനത്തിലെ മന്ഥധ്വനിയോടുകൂടി കൂർക്കംവലിച്ച് സ്വ പ്നസുഖത്തേയും അനുഭവിച്ച് ആനന്ദിക്കുകയായിരുന്നു. ഏഴരനാഴിക പുലരാനുള്ളപ്പോൾ തമ്പിയുടെ നിദ്രാവിഘാതംചെയ്‌വാൻ പൂമുഖപ്പടിവാതിൽ തുറക്കുന്നതിന് ചില വിളികളു ണ്ടായി. അവയ്ക്ക് പ്രതിശ്രുതികളായി, അപ്പോൾ ഉണർന്നെഴുന്നേറ്റ കന്നുകാലികളുടെ കണ്ഠ മണികൾ നാഴികമണിയുടെ ഉറക്കമുണർത്തിയന്ത്രം പോലെ കുറച്ചുനേരത്തേക്ക് മുഴങ്ങി. അവിടെ കിടന്നിരുന്ന പരിചാരകന്മാർ ഉണർന്നു എങ്കിലും, ഒട്ടേറനേരത്തേക്ക് അവർ അർദ്ധനിദ്രാവശന്മാരായി മന്ദബുദ്ധികളായി കിടന്നും ഇരുന്നും കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഉറക്കസദ്യയ്ക്കു ശേഷം ഉറക്കംതൂങ്ങലായ ഒരു ലഘു സുഖാനുഭവക്കഞ്ഞിയെക്കൂടി ഭൃത്യർ കൈക്കൊണ്ട ത് ആ സാധുക്കൂട്ടത്തിന് നിദ്രയ്ക്ക് കിട്ടുന്ന സ്വല്പസമയത്തെ കഴിയുന്നത്ര ദീർഘിപ്പിച്ച്, ക്ഷീണശമനം സാധിച്ചുകൊൾവാൻ മാത്രമായിരുന്നു. ഭൃത്യന്മാർ അർദ്ധപ്രബുദ്ധന്മാരായി വർത്തിക്കുന്നതിനിടയിൽ കുഞ്ചുത്തമ്പി ആത്മാകർഷണത്താലെന്നപോലെ ഉണർന്ന് പു റത്തുണ്ടായ കോലാഹലങ്ങളുടെ കാരണമെന്താണെന്ന് ആലോചിക്കുന്നതിന് ഭാര്യയെ ഉണർത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. ആ മഹതി കോപഹാസ്യനീരസങ്ങളെ സൂചിപ്പിച്ചുള്ള ചില ആട്ടു കളോടുകൂടി തന്റെ ചപ്രമഞ്ചത്തിന്റെ ചട്ടവും കൂടവും കാലുകളും തകർന്നുപോമ്മാറു് ഒന്നു തിരിഞ്ഞുകിടന്നതല്ലാതെ ഭർത്തൃചോദ്യത്തിന് യാതൊരു ആഭിമുഖ്യത്തേയും നല്കിയില്ല. 'എടാപാടെ' എന്നു തമ്പി തന്റെ അക്ഷമയെ ഉദ്വമിച്ചു. "അയ്യേ! കോട്ട! നിലംപാഞ്ഞു് പോവൂടണൊ?" എന്നു തമ്പിയുടെ രണ്ടു വാക്കിന് ഇരട്ടിയായി തങ്കച്ചി തന്റെ പ്രകൃത പർവതത്വത്തെ പ്രകടനംചെയ്തു. "ഒന്നു ചവപ്പാനെങ്കിലും എടുത്തുതന്നൂടയോ?" എന്ന് തമ്പിയും, "എക്കെന്റെ കുറുക്ക് നൂരട്ട്" എന്നു തങ്കച്ചിയും, "നമ്മക്കുള്ള പൊന്നുംകൊടതമ്പി ണിയല്ലിയോ?" എന്നു ശൃംഗാരമായി തമ്പിയും, "ഉദിക്കുംവേളയിൽ കെടന്ന് വെളയണതു്

കണ്ടില്യൊ?" എന്ന് സരസമറുപടിയായി തങ്കച്ചിയും — ഇങ്ങനെ ആ ദമ്പതിമാർ അവർക്ക് രസകരമെന്ന് തോന്നിയ ഒരു രഹസ്സല്ലാപംകൊണ്ട് കുറച്ചുനേരം കഴിച്ചു. അപ്പോൾ അവർ കിടന്നിരുന്ന അറയുടെ തെക്കേവശത്തും, എന്തിന് പറയുന്നു, മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും നിന്ന് "കൊച്ചമ്മ! അങ്ങുന്നേ! അമ്മച്ചീ" എന്ന് ഭൃത്യന്മാർ പരിഭ്രമത്തോടെ വിളികൂട്ടിത്തുടങ്ങി. തമ്പി ചന്ത്രക്കാറനെപ്പോലെ കണ്ടകനല്ലായിരുന്നു. സ്വകുടുംബത്തിലും ഒരു ദളവായോ സർവാധിയോ ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നുള്ള അസൂയാശകലവും, ഉണ്ടാവാനുള്ള അതിമോഹശകലവും ഇതുകളിൽനിന്ന് ശാഖകളായി ബഹുദൂരം വീശീട്ടുള്ള ചില ചില്ലറ ചാപല്യശകലങ്ങളും അല്ലാതെ മറ്റൊരുവിധത്തിലും തമ്പിയുടെ സ്വഭാവം മനുഷ്യസാമാന്യത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തിൽനിന്ന് വളരെ ഭിന്നമായിരുന്നില്ല. തമ്പിയുടെ സുഖനിദ്രാലംഘനമായി ഭൃത്യന്മാർ വിളികൂട്ടിയപ്പോൾ, അദ്ദേഹം തന്റെ ശയനമുറിയുടെ വാതിൽ തുറന്ന് അവരുടെ സംഭ്രമകാരണമെന്തെന്ന് അന്വേഷണംചെയ്തു.

അഞ്ചുനാഴിക വെളുപ്പോടുകൂടി 'പടിക്കൽ' വിളിച്ച പറയർക്കും മറ്റും കൃഷിയായുധങ്ങളെ എടുത്തുകൊടുപ്പാനായി അവിടത്തെ രണ്ടാം വിചാരിപ്പുകാരിൽ ഒരാൾ വാതിൽ തുറന്നപ്പോൾ, പൂമുഖത്ത് ഒരു കാഴ്ച കാണപ്പെട്ടു. ആ സംഗതി പരസ്യമാക്കാതെ യജമാനനെ ധരിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ചതു്, ഉണർന്നിരുന്ന ഭൃത്യരുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിച്ചു. വിചാരിപ്പുകാരനും ഭൃത്യരും തമ്മിൽ ശുഷ്കാന്തിമത്സരം ഉണ്ടായി. കാര്യം വലുതായ തിരക്കിൽ കലാശിച്ചു. തമ്പിയുടെ അന്വേഷണാരംഭത്തിൽ, സ്വമഞ്ചത്തിൽ കിടന്നുകൊണ്ടുതന്നെ എന്തെരെടാ, കൊളത്തിൽ തീ പിടിച്ചൂട്ടൊ?" എന്ന് തങ്കച്ചി ചോദ്യം ചെയ്തപ്പോൾ "ചാമീരു് പൂമൊവത്ത് അവസാനിക്കണൊ" എന്ന് ഭൃത്യൻ അറപ്പുരത്തിണ്ണയിൽ കയറി തമ്പിയോട് സ്വകാര്യമായി ഉണർത്തിച്ചു. തമ്പിക്ക് ഭൃത്യൻ പറഞ്ഞതിന്റെ അർത്ഥം മനസ്സിലായി, അദ്ദേഹം പരമാനന്ദാബ്ധിയിൽ മുങ്ങി. തങ്കച്ചിയും ഭൃത്യന്റെ വാക്ക് കേൾക്കയാൽ കൃതയുഗകാലത്തേക്ക് ചേർന്ന ഭീമാകൃതിയുള്ള കാൽപ്പന്തുകണക്കെ കട്ടിലിൽനിന്ന് എക്കി ഉയർന്ന് ഭർത്താവിന്റെ പുറകിലെത്തി, സ്വമനസ്സാക്ഷ്യത്തിന് വിരോധമായി "ഇവിടെക്കിടന്ന് പൂത്താനിക്കണം, ഞാനിതാ അനത്താനോ കാച്ചാനോ പോണേൻ" എന്ന പറഞ്ഞു് തന്റെ പാചകശാലാഭരണത്തിനെന്ന ഭാവത്തിൽ പുറപ്പെടാൻ ഭാവിച്ചു. "ആങ്ഹാ! ഇങ്ങനെയോ വേണ്ടപ്പം വേണ്ടതു്?" എന്ന് കാര്യമായിത്തന്നെ പ്രണയപരിഭവം പറവാൻ തമ്പി ഭാവിക്കുന്നതിനിടയിൽ, തങ്കച്ചി ഭൃത്യരെ വിളിച്ച് ആ കെട്ടിടത്തിനകത്തുണ്ടായിരുന്നവയിൽ സ്വമഞ്ചമൊഴിച്ച് സകലതും അവിടെനിന്നും മാറ്റിച്ചു. തന്റെ ഭാര്യയുടെ സഹകാരിത്വം കണ്ട് സന്തുഷ്ടനായി, തമ്പി മുഖപാദക്ഷാളനാദ്യങ്ങൾക്കായി പോയി. അകത്തെ തളങ്ങളും മുറ്റങ്ങളും അടിച്ചുവാരിത്തളിപ്പിച്ച്, ജപപ്പലക, പുലിത്തോൽ, വലുതായ ഇരട്ടദീപം എന്നിവ തളത്തിലും, കംബളോപധാനങ്ങൾ, വീശുന്നതിന് ആലവട്ടം എന്നിത്യാദികൾ മഞ്ചത്തിന്മേലും, ജലപൂർണ്ണമായ വലിയ കലശപ്പാനകളും കിണ്ടികളും തിണ്ണയിലും ഒരുക്കംചെയ്തതിന്റെ ശേഷം, ശിഷ്ടം താൻകൂടിയ കാര്യമല്ലെന്നുള്ള ഗൗരവത്തോടുകൂടി അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചി വടക്കേക്കെട്ടിലും മറ്റും നിന്ന് കുട്ടികളെ ശകാരിച്ചും തല്ലിയും ഉണർത്തിക്കൊണ്ട്, അടുക്കളക്കെട്ടിലേക്ക് പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. തമ്പി ദന്തധാവനാദി ശരീരശുദ്ധിക്രിയകൾ ചെയ്തു്,

ഭസ്മവും രുദ്രാക്ഷമാലയും ധരിച്ച്, വസ്ത്രവും മാറി പൂമുഖത്ത് എത്തി ദൂരെ മാറിനിന്ന് തല നിലത്തു മുട്ടുമാറു് അനേകം കുറുന്തൊഴലുകൾ ഇടകലർന്നുള്ള നെടുംതൊഴലുകൾ മൂന്നും ഹൃദയപുരസ്സരം കഴിച്ചു. ഭൃത്യന്മാരുടെ ഉത്സാഹൗദാര്യങ്ങളാൽ അവിടെ കൊണ്ടുവയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ദീപങ്ങളുടെ പ്രഭയ്ക്കിടയിൽ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ പ്രാണായാമക്രിയാമദ്ധ്യസ്ഥനായി, സംവിന്മയസുവർണ്ണവിഗ്രഹനായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു് കാണപ്പെട്ടു. അതികായനായ തമ്പിയുടെ പ്രണാമസാഹസങ്ങൾ സ്വാമികളുടെ സമാധിബന്ധത്തെ ധ്വംസിച്ചു. സമൃദ്ധമായ ചന്ദനലേപനത്താൽ ജടിലമാക്കപ്പെട്ട മീശയെ തലോടിക്കൊണ്ടു്, വൈഷ്ണവദ്യുതിമാനായ യോഗീശ്വരൻ, വിശ്വാകൃതി ദർശനത്തെ നല്കുവാനെന്നവണ്ണം ഉത്ഥാനംചെയ്തു. ഭവബന്ധമോചകമായ ആ പുണ്യലബ്ധിക്കായി തമ്പി അതിദൂരത്തു് മാറി വാ പൊത്തി ഓച്ഛാനഭാവത്തിൽ തന്റെ ശരീരപുഷ്ടിക്കു് അതിവിഷമമായ മുന്നോട്ടുള്ള അവനമനത്തെ അവലംഘിച്ചുനിന്നു. യോഗീശ്വരൻ സഹജമായുള്ള കരുണാവീക്ഷണംകൊണ്ടല്ല, മഹാപ്രഭുക്കൾക്കു് ഉചിതവും ഗംഭീരവുമായ ശിരഃകമ്പനത്താൽ തമ്പിയെ ആദരിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഭവനത്തിലെ സാമാന്യസ്ഥിതിപോലെ യോഗീന്ദ്രാവിർഭാവം കൊണ്ടു് കുഞ്ചുത്തമ്പിയുടെ ഭവനവും ഭൃത്യസഞ്ചാരവിഹീനമാക്കപ്പെട്ടു. ഏഴെട്ടുചുവടു് പുറകിൽ കുഞ്ചുത്തമ്പിയാൽ പരിസേവിതനായി യോഗിരാജൻ അറപ്പുരയ്ക്കകത്തുകടന്നു് ശാർദ്ദൂലചർമ്മത്തിന്മേൽ ഒരു യോഗാസനത്തെ കൈക്കൊണ്ടിരുന്നു. താഴത്തു് തിണ്ണയിൽ തെക്കുകിഴക്കു് മാറി പൂർവവൽ അത്യാദരഭാവത്തോടുകൂടി തമ്പി നിലയും ഉറപ്പിച്ചു. രാജസകാന്തിയും ശാന്തതേജസ്സും ഇടകലർന്നുള്ള യോഗീശ്വരമുഖം തമ്പിയുടെ സന്നിധിയിൽ ആനക്കഴുത്തിൽ എഴുന്നള്ളിപ്പാൻ ഒരുക്കപ്പെട്ട പ്രഭാമദ്ധ്യസ്ഥമായ ബിംബംപോലെ ശോഭിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശബ്ദധാടിയിലും ശരീരപുഷ്ടിപ്രഭകളിലും ഉദയവേളയിൽ ഇതരജീവജാലങ്ങൾക്കു് നിശാവിശ്രമത്താൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അഭിനവചൈതന്യം പ്രത്യക്ഷമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സാക്ഷാൽ പ്രകൃതമായുള്ള പഞ്ചാനനത്വം ആ സന്ദർഭത്തിൽ ദൃശ്യമായിരുന്നില്ല.

ബഹുപരിവാരസമേതനായി എഴുന്നള്ളുന്ന ഗുരുരാജതീർത്ഥപാദർ അന്നേദിവസം സ്വസേവ്യനായിത്തന്നെ എഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്നതിനെ വിചാരിച്ച്, ആ ആഗമനത്തിന് എന്തോ ഗൗരവമേറിയ കാരണമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നു് തമ്പി ശങ്കിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ തമ്പിയേയും കുടുംബത്തേയും ഗൃഹത്തേയും മിത്രങ്ങളേയും രാജനാമത്തെ സംഘടിപ്പിക്കാതെ രാജ്യത്തേയും യഥാവിധി അനുഗ്രഹിച്ചു. ഭാര്യാസന്താനങ്ങളുടെ കുശലങ്ങളെപ്പറ്റി കൃപാർദ്രമനസ്കനായി അനേകം പ്രശ്നങ്ങൾ ചെയ്തു. അനന്തരം തമ്പിയുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു് പ്രശാന്തനിശ്ശബ്ദതയോടു സ്ഥിതിചെയ്തു. തമ്പി കൈകൂപ്പി കുറച്ച് അടുത്തണഞ്ഞു് മനസ്സങ്കോചത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ ഗൃഹനായകന്റെ നിലയിൽ സംഭാഷണഭാരത്തെ വഹിച്ചു: “ഇന്നു് എഴുന്നള്ളിയിരിക്കണതു് തിരുമനസ്സിൽ എന്തോ വെമ്പലുകൊണ്ടിട്ടാണെന്നു് അടിയന്റെ പഴമനസ്സിൽ തോന്നുന്നു. കല്പന എന്തായാലും കൈക്കുറ്റപ്പാടു ചെയ്‌വാൻ അടിയൻ കാത്തിരിക്കുണു. കുപ്പപ്പാടു്, കിടാത്തങ്ങളടക്കം തൃപ്പാദം ചേർന്നതു്. തിരുവടികളുടെ തിരുവുള്ളം അരുളിച്ചെയ്യണം.”

യോഗീശ്വരൻ: “നീ തമ്പി മാത്രമല്ല, നമുക്കും രാജ്യത്തിനും പെരിയ നമ്പിയാണ്. അപ്പന്മാർ കഥയില്ലാത്ത ഉണ്ണികൾ, ഈ തറവാട്ടിന്റെ മഹിമയെ അറിഞ്ഞില്ല. ആട്ടെ, നാംതന്നെ എല്ലാം ശരിയാക്കാം. നമ്മുടെ ആൾ ഒന്നുവരും. അന്ന് നീ തിരുവനന്തപുരത്തേക്ക് തിരിക്കണം. നിന്റെ ആൾക്കാരെയെല്ലാം ശരിയേ തയ്യാറാക്കിക്കൊള്ളണം. ഒരു രണ്ടായിരപ്പറ നെല്ല് കുത്തിച്ച് തിരുവനന്തപുരത്ത് അളവും തരണം. മൂവായിരം രാശിയും മുമ്പേറെടുക്കണം. കടമായിട്ടേ വേണ്ടു. സമ്മാനമായി ഒന്നും വേണ്ട. കണക്കിനു ‘പലിശയോടുകൂടി മടക്കിത്തരാം. അല്ലെങ്കിൽ തക്കഉണവും അനുഭവവും കാട്ടിത്തരാം. എന്താ … തമ്പി ആലോചിക്കുന്നതു?”

തമ്പി: “പൊന്നുതിരുവടികളുടെ കല്പനയുണ്ടായാൽ അടിയത്തുങ്ങൾക്ക് പഴമനസ്സിൽ ആലോചന എന്തു? ഇതിന് ഇങ്ങനെ പാട്ടുപെട്ട് എഴുന്നള്ളിയതു് പോരായ്മക്കേടായി എന്ന പഴമനസ്സുറവുകൊണ്ടതാണ്.”

യോഗീശ്വരൻ: “അതിലൊന്നുമില്ല. ക്ഷണം കൊണ്ട് അങ്ങോട്ടും എത്തിക്കഴിയും. തമ്പി മറിച്ച് പറയൂല്ല എന്ന് നമുക്ക് വിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നു. കാര്യം മഹാകാര്യവും അടിയന്ത്രവുമാക കൊണ്ടാണ് നാം തന്നെ പുറപ്പെട്ടതു്. ആവോ! വിഷമം! വല്യ ആപത്ത് വന്നടുക്കുന്നു. നാടൊട്ടൊക്ക് നമുക്ക് അനുകൂലമുണ്ട്. എങ്കിലും നീ തന്നെയാണ് നമുക്ക് വലംകൈയായി നില്ക്കേണ്ടതു്.” (യോഗീശ്വരൻ ഒരു മഹാമന്ത്രകീർത്തനം ചെയ്തു്) “സത്യലോകസുഖവും മായാലോകസുഖവും രണ്ടു തന്നെയാണ്. അനുഭവിച്ചേ അറിയാവൂ.” (തമ്പി തല വളരെ താഴ്ത്തി ഈ അഭിപ്രായത്തെ സമ്മതിച്ചു) “നീ ശരിക്ക് നിന്നാൽ എല്ലാം ശുഭം. ധ്യാനങ്ങളെല്ലാം ശരിയായി നടക്കുന്നില്ലേ?”

തമ്പി: “ഒരു മുറയും പടിയും തെറ്റാതെ എല്ലാം തിരുവടിച്ചെൽവംകൊണ്ടു നടക്കുണു.”

യോഗീശ്വരൻ: “ഐശ്വര്യം വർദ്ധിക്കും. എന്നാൽ പറഞ്ഞതൊക്കെ ശട്ടംചെയ്തേക്കണം … കേട്ടോ?”

തമ്പി: “അടിയൻ! അടിയൻ! തിരുവരുളിന് ഇമ്മി കുറവുവരാതെല്ലാം വിടകൊണ്ട് തൃപ്പാദം ചേർത്തുകൊള്ളാം.”

യോഗീശ്വരൻ: “ഒന്നറിഞ്ഞിരിക്കട്ടെ. ചില ഭേഷജങ്ങളും ഭീഷണങ്ങളും ഇതിനിടയിൽ ഇളകിയേക്കും.” ഈ ഉപദേശത്തിലെ ‘ഭ’ കാരം ചേർന്നുള്ള പദങ്ങളുടെ അർത്ഥം തമ്പിയുടെ ബുദ്ധിക്ക് എത്താൻ അധികം ദൂരത്തായിരുന്നെങ്കിലും, താനും കേട്ടിരുന്ന ചില ശ്രുതികളുടെ ഓർമ്മയാൽ കാര്യം ഒരുവിധം മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖകാർഷ്ണ്യം ഒന്ന് വർദ്ധിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ പാമ്പിനെ ആടിക്കുംവണ്ണം കൈയുയർത്തി വിടുർത്തി സാവധാനത്തിൽ ആകാശത്തെ തലോടി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരുണാപ്രചുരിമ പരമലോലമനസ്കനായ തമ്പിയുടെ ആത്മസത്വത്തെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു. (തമ്പിയെ അടുത്തുവിളിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരത്തെ അമർത്തിക്കൊണ്ട്) “ഒന്ന് കൊണ്ടും ഇളകി ജാള്യം കാട്ടിപ്പോകരുതു്! ഒട്ടൊരു കഷ്ടത വന്നാൽ വരട്ടെ! അതു്

പിന്നത്തെ ശ്രുയസ്സിനെ ഇരട്ടിയാക്കും. നമ്മെ നന്നെവിശ്വസിച്ചുകൊള്ളു. അലസ രുതു!"

മഹാഗോപുരാന്തസ്ഥമായ കൂപഗർഭത്തിൽനിന്ന് പ്രതിധ്വനി മുഴക്കത്തോട്ടുകൂടി പുറപ്പെട്ടുന്ന ശബ്ദത്തിലുണ്ടായ യോഗീശ്വരന്റെ അരുളപ്പാടിന്, 'അടിയൻ അടിയൻ' എന്ന് ആവർത്തിച്ച് മറുപടി പറവാൻമാത്രം തമ്പി ശക്തനായിരുന്നു. കാഷായവസ്ത്രഗ്രസിതമായിരുന്ന ഹസ്തദണ്ഡത്തെ യോഗീശ്വരൻ പുറത്തുനീട്ടി, കനകപ്രഭമായുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരത്തിൽ നീലമരതകവർണ്ണമായുള്ള ഒരു ചെറിയ സർപ്പം കടകമായി ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതിനെ കാട്ടി നേത്രാഞ്ചലംകൊണ്ടു് ഒരു കല്പനകൊടുത്തു. ഫണത്തെ ഉയർത്തി വിടുർത്തി, കൃഷ്ണമണികളെ സ്ഫുരിപ്പിച്ച്, ജിഹ്വദ്വന്ദ്വത്തെ ചലിപ്പിച്ച്, യോഗീശ്വരരഹിതത്തിനെ അനുകരിച്ച് സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്ന സർപ്പത്തിന്റെ തലയിൽ ഞരമ്പിളക്കലേശംകൂടാതെ തമ്പി കരംകൊണ്ടു് തലോടി സത്യദാനം ചെയ്തു. സാക്ഷാൽ വൈഷ്ണവമായ ശാന്തതാപൂരത്താൽ രക്ഷാധർമ്മം സ്ഫുരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന മുഖത്തിൽ ഏതാനുംഭാഗം ആച്ഛാദനംചെയ്തിരുന്ന ഭസ്മത്തെ രണ്ടു കൈകളാലും തുടച്ച്, യോഗീശ്വരൻ തമ്പിയെ അനുഗ്രഹിച്ച്, ആലിംഗനംചെയ്തു. കരുണാസ്ത്രംകൊണ്ടു് ക്ഷിപ്രം പരാജിതനാക്കപ്പെടാവുന്ന തമ്പി ആനന്ദബാഷ്പം ചൊരിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരം വിറച്ച് ആനന്ദാബ്ധിയിൽ മുങ്ങി ഒട്ടൊന്ന് മയങ്ങി. അതിൽനിന്നുണർന്നപ്പോൾ യോഗീശ്വരൻ അപ്രത്യക്ഷനായിരുന്നു. തമ്പി യോഗീശ്വരൻ ഇരുന്നിരുന്ന പുലിത്തോലിനെ തൊട്ടു് കണ്ണുകളിൽവച്ചുതാണുതൊഴുതു. തമ്പിയുടെ ചില ആക്രോശനങ്ങൾ കേട്ടു ഭാര്യയും ഭൃത്യരും എത്തി. അവിടെ നടന്നതിൽ ഗോപനീയമല്ലെന്ന് തമ്പിക്ക് തോന്നി പുറത്തു് പറയപ്പെട്ട കഥകളെക്കേട്ടു്, എല്ലാവരും വിസ്മയിച്ചു. പരംജ്യോതിസ്സിന്റെ ലീലാഭേദമെന്ന് മറ്റുള്ളവരും, സ്വർഗ്ഗവാസം കൊണ്ടു് സിദ്ധിച്ച ശക്തിയുടെ പ്രദർശനമെന്ന് തമ്പിയും മനസ്സുകൊണ്ടു് തീർച്ചപ്പെടുത്തി. അങ്ങനെയുള്ള ആശ്ചര്യസംഭവത്തിന്റെ സാക്ഷിയാവാൻ സഹ്യപർവതത്തിന്റെ മകുടാലങ്കാരമായി ബാലഭാസ്കരബിംബം പ്രകാശിച്ചു തുടങ്ങി.

യോഗീശ്വരന്റെ പ്രാർത്ഥനാനുസാരമായുള്ള സംഭാരങ്ങളെ ശേഖരിക്കേണ്ടതിനെ സംബന്ധിച്ച് ഭാര്യയോടു തമ്പി ആലോചന തുടങ്ങിയപ്പോൾ ദാമ്പത്യപ്രണയത്തെ അതിക്രമിച്ചുള്ള ഒരു കലഹവാദം അവർ തമ്മിലുണ്ടായി. അതുകൊണ്ടും അന്നത്തെ അനർത്ഥം അവസാനിച്ചില്ല. ഹരിപഞ്ചാനനമഹാത്മാവിന്റെ ദൂരദർശനം ക്ഷിപ്രഫലപ്രാപ്തമായതുപോലെ, തന്റെ ഭാര്യാസഹോദരന്റെ ഒരു എഴുത്തു് ഏഴുനാഴിക പുലർന്നപ്പോൾ തമ്പിയുടെ കൈയിൽ കിട്ടി. ഭവനം വിട്ടുപോയ ബാലന്റെ സ്ഥാനംവഹിച്ചിരുന്ന പരപ്പൻ ചട്ടമ്പിയെ ഉടനെ വരുത്തി അയാളെക്കൊണ്ടു് എഴുത്തിനെ വായിപ്പിച്ചു.

"തലവർകുളത്തിലിരിക്കും കണക്കു തമ്പി ചെമ്പകരാമൻ അയ്യപ്പൻ കാര്യം ... മച്ചമ്പി ബോധിക്കുംപടിക്ക്" എന്ന് തുടങ്ങി, "വലിയക്കാള് കുഞ്ഞുങ്ങൾക്ക് കൊടുപ്പാനുണ്ടാക്കിയ ചീടകലം ഒന്നും രാമയ്യൻ കയ്യാലയയ്ക്കുണ" തായും "തിരുവനന്തപുരത്തുന്ന് കുമാരൻതമ്പി ജെണ്ട്റാളമ്മാവന്റെ ഒരു എഴുത്തു വന്നു വായിച്ച് കേട്ടതിൽ കളപ്രാക്കോട്ടയിൽ കുശ്ശാണ്ടങ്ങളും പണ്ടത്തെ എട്ടുവീട്ടുക്കൂട്ടത്തിന്റെ കൊഴാമറിച്ചിലുകളും മച്ചമ്പി തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നതായും അച്ചെയ്ത്തികൾ തിരുമനസ്സറിയുമ്പം വലിയ പൊല്ലായ്മകൾ വന്നു ചേരും" എന്നും മറ്റുമുള്ള

അവസ്ഥകളെപ്പേരും, “മേലങ്കോട്ടമ്മതുണ” ഉൾപ്പെടെ, രണ്ടാംമുണ്ടിനെ തലയിൽകെട്ടി, നിവർന്ന് ഒട്ടുവളഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ട് ‘സാധനരാഗത്തിൽ’ ശ്വാസംവിടാതെ, പരപ്പൻപിള്ള കളപ്രാക്കോട്ട കച്ചേരിക്ക് ചേർന്നതായ അന്തസ്സോട്ട് കൂടി വായിച്ചുകേൾപ്പിച്ചുവയ്ക്കുകയും ചെയ്തു.

എഴുത്തുവായന അവസാനിച്ചപ്പോൾ തമ്പിയും അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചിയും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി. തന്റെ സഹോദരന്റെ എഴുത്തിൽ അന്തർഭവിച്ച ഗുണദോഷം സ്വീകാര്യമായുള്ളതെന്നും അതിനു വിപരീതമായുള്ള പ്രവൃത്തി നാശഹേതുകമെന്നും ആ ഗുണവതി ഗുണദോഷിച്ചു. “ഓഹോ! വരണതെല്ലാം വരട്ടെ. ഞാനറിഞ്ഞ കാര്യം തന്നെ ചെണ്ട്റാള മ്മാവ്വന്റെയും കിണ്ട്റാളപ്പൂപ്പന്റെയും കണ്ണുകടിക്കൊഴാമറിച്ചിലിന് ആടണമെങ്കിൽ കോട്ടയിത്തമ്പി കുലംമാറിപ്പുറക്കണം” എന്നു പറഞ്ഞു് ഉള്ളിലുണ്ടായ ചാഞ്ചല്യത്തെ മറച്ചുകൊണ്ട് തമ്പി ചിരിച്ചുകളഞ്ഞു.

— 7 —

“പാരപ്പെട്ടമരത്തിലിരുന്നല്ലൊ
പല്ലി വന്തു് വലംതോളിലെ വീഴ-
തൊട്ടതൊട്ട കുറിപലം പൊല്ലാതെ
തോകയർതാനും മാഴ്കതെ, ...”

കൈലാസോദ്ധാരണമായ അഹങ്കാരക്രിയയ്ക്ക് ചന്ദ്രഹാസഖഡ്ഗം വിശ്രവസ്സിന്റെ ദ്വിതീയപുത്രനു സംഭാവനയായി കിട്ടി. ആ വീരാഗ്രഗണ്യന്റെ ആത്മഹത്യാശ്രമം അക്ഷയദശകണ്ഠത്വം കൊണ്ട് അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. ഇങ്ങനെ ക്രിയയ്ക്കും ഫലത്തിനും തമ്മിലുള്ള വിരുദ്ധതകൊണ്ട് ദൈവജ്ഞാധീനന്മാരല്ലാത്ത ഒരുകൂട്ടം പരാക്രമികൾ ലോകത്തിൽ വിജയിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് മനുഷ്യാനുഭവത്തിൽ കാണപ്പെടുന്നു. ഈ വക ജേതാക്കളുടെ മണ്ഡലത്തിൽ ഒരു സ്ഥാനത്തിന് നമ്മുടെ ചന്ത്രക്കാറനും അവകാശമുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ സങ്കല്പമാത്രം കൊണ്ട് സ്ഥലകാലദൂരതകളെ വിച്ഛേദിക്കാൻ മതിയാകുമായിരുന്ന അധികാരബലം അദ്ദേഹത്തിനും അധീനമായിരുന്നു. എങ്കിലും, ചില ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്‌വാനും മഴയും മഞ്ഞും മാറിയുള്ള അവസരത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചും, ഹരിപഞ്ചാനനസൽക്കാര മഹോത്സവത്തെ ഫാൽഗുനമാസത്തേക്കു മാറ്റിവച്ചു. ആ യോഗീശ്വരനുമായുണ്ടായ സന്ദർശനം കഴിഞ്ഞു് മടങ്ങിയതിന്റെശേഷം ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഭാവത്തിനു വളരെ പകർച്ചയുണ്ടായി. ജീവലോകസഹജമായുള്ള അവസ്ഥാത്രയത്തിലും അദ്ദേഹം തന്റെ ദളവാപീഠത്തെ മനോഭ്യസനം ചെയ്തു. ഉദ്യോഗസ്ഥപ്രധാനന്മാർ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതായി കണ്ടിട്ടുള്ള ഉദയസ്നാനാദിദിനചര്യാക്രമങ്ങളേയും വസ്ത്രധാരണസമ്പ്രദായങ്ങളേയും കൈക്കൊണ്ടുതുടങ്ങി. അരാജസങ്ങളായ ‘അമ്മണാ’ദി ശബ്ദങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ച്, രാജസഭാമാന്യമായുള്ള ‘അനിയാ’ദി സംസ്കൃതസംബന്ധികളായ പദങ്ങളെ സ്വീകരിച്ച്, സംഭാഷണരീതിയേയും ഒന്നു നവീകരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിചിതവർഗ്ഗത്തിന് നിർഭരമായ ആശ്ചര്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുമാറ് ഭാര്യാപുത്രാദികളേയും പ്രഭുകുടുംബാംഗങ്ങളായി പെരുമാറുന്ന

തിന് അവരെ ഉചിതകളാക്കിത്തീർപ്പാൻ തക്കവണ്ണം പരിഷ്കൃതരീതിയിലുള്ള ദിനചര്യാ പാഠപദ്ധതികളെ അദ്ധ്യയനം ചെയ്യിച്ചു. രാജ്യഭാരനായകത്വത്തെ വഹിക്കുന്നതിന് ഒരു ചൊല്ലിയാട്ടമായി സങ്കല്പിച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനസൽക്കാരത്തെ ആത്മജീവസർവ്വസ്വദാനത്താലും നിർവഹിപ്പാൻ ചന്ത്രക്കാറൻ ബദ്ധകങ്കണനും ആയി. മുതലെടുപ്പിനെ സർവ്വഥാ പോഷിപ്പിച്ചും ചെലവുഭാഗത്തെ പൂജ്യമായി ശോഷിപ്പിച്ചും നടത്തേണ്ട ജഗജ്ജയമനനത്തെ ഹൃദിസ്ഥിതമാക്കീട്ടുള്ള ചന്ത്രക്കാറമനീഷിക്ക്, ഈ പരീക്ഷ വൃഥാശ്രമമായിരുന്നു. ത്രിമൂർത്തികൾ തന്നെ പ്രത്യക്ഷരായി ശാശ്വതസായൂജ്യമോ അല്പകാലദളവാപദമോ വേണ്ടതെന്ന് ചന്ത്രക്കാറനോടു ചോദ്യം ചെയ്തിരുന്നാൽ, ആ ഉദ്യോഗത്തിന്റെ മുദ്രാംഗുലീയവും ഖഡ്ഗവും ധരിപ്പാനുള്ള സൗഭാഗ്യം നൊടിയിടനേരത്തേക്കെങ്കിലും നല്കി അനുഗ്രഹിച്ചാൽ മതിയാകുമെന്ന് നിസ്സംശയമായി അദ്ദേഹം പ്രാർത്ഥിച്ചുപോകുമായിരുന്നു. ഈവിധം മന്ത്രിസ്ഥാനതൃഷ്ണയാൽ എരിപൊരിക്കൊള്ളുന്ന ചന്ത്രക്കാറൻ യോഗീശ്വരാഗനമഹോത്സവത്തെ, 'ഇരയിട്ടാലെ മീൻ പിടിക്കാവൂ' എന്നുള്ള ദാശപ്രമാണത്തെ ആസ്പദമാക്കി, അത്യാഡംബരത്തോടുകൂടിത്തന്നെ ആഘോഷിക്കാൻ സന്നദ്ധനായി.

യോഗീശ്വരന്റെ എതിരേല്പിന് ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തിൽ നിന്ന് കാൽ കാതം അകലത്തുള്ള ഒരു ജലാശയത്തിന്റെ തീരത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന് രാത്രി പള്ളിയുറക്കത്തിനും തേവാരത്തിനും വേണ്ടപുരകൾ മുതലായതും, ആ സ്ഥലംമുതൽ ഭവനംവരെ അവിടവിടെ തോരണങ്ങൾകൊണ്ട് അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട ഒരു വിസ്തൃതമായ നിരത്തും, ഭവനപ്പടിക്കൽ ഗംഭീരമായ മകരതോരണവും, ഭവനവിളപ്പിനകത്ത് സൽക്കാരത്തിനും സദ്യയ്ക്കും വിതാനിക്കപ്പെട്ട നെടുമ്പുരകളും ചന്ത്രക്കാറപ്രഭുവിന്റെ വട്ടക്കണ്ണുകൾ ഒന്നടച്ചുതുറന്നതുകൊണ്ടുമാത്രം പണിതീർന്നു. അലങ്കാരാവശ്യങ്ങൾക്കായി, വാഴക്കുല, കുരുത്തോല, കമുകിൻപൂക്കുല എന്നിവ ദാരിദ്ര്യംകൂടാതെ ശേഖരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതിന്റെ ഫലമായി സമീപവാസികളുടെ ഗൃഹങ്ങളിൽ കുറച്ചുകാലത്തേക്ക് ദാരിദ്ര്യേശ്വരീപ്രതിഷ്ഠാപനവും നിർവ്വഹിക്കപ്പെട്ടു — അതാരറിഞ്ഞു? — ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തിൽ സംഭരിക്കപ്പെട്ട സസ്യാദിവിഭവങ്ങൾക്കും, ആ ഭവനത്തിലെ അറകളിൽനിന്നും പുറത്തിറക്കപ്പെട്ട പൊൻ, വെള്ളി, വെങ്കലപാത്രങ്ങൾക്കും, ചന്ത്രക്കാറനെ സഹായിപ്പാൻ കൂടിയ പുരുഷാരത്തിനും കണക്കില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ യോഗീശ്വരന്റെ ഭിക്ഷയ്ക്ക് അരിയും, കായ്കറിക്കോപ്പുകളും തൈരും വിറകും മുളകും മറ്റും ഇനത്തിമ്പടി ഇത്രവീതമെന്നും, ഇന്നതിന്നതു് ഭരിപ്പാൻ ഇന്നാരിന്നാരെന്നും കാണിച്ചും, അടക്കിബ്ഭരിപ്പാൻ പേർ ചാർത്താതേയും വിവരമായും നിഷ്കർഷാവാചകങ്ങളോടുകൂടിയും ഒരു വരിയോല ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തയാറാക്കിയതു് "അടക്കിപരിപ്പും പഴവും നീതന്നളിയാ" എന്നുള്ള അഭിപ്രായസമന്വിതം ചന്ത്രക്കാറനാൽ അനുവദിക്കപ്പെട്ടു. മാമാവെങ്കിടൻ മന്ത്രക്കൂടത്ത് സംഘത്തിൽവച്ചും മീനാക്ഷീപരിണയത്തിന് വരനിശ്ചയം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന മുഹൂർത്തത്തിൽ, ചിലമ്പിനേത്ത് ഭവനത്തിനകത്ത് നടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന കോലാഹലം അവർണ്ണനീയമായിരുന്നു. തൻകര, അയൽക്കരകളുൾപ്പെട്ട എല്ലാകരകളിലെ നാഥന്മാരും, ആശാന്മാരും കുറുപ്പന്മാരും — എന്നല്ല, എളിമപ്പെട്ടവരും പലവക തൊഴിലന്മാരും — ഇങ്ങനെ പല പടിക്കാരായി കൂടിയ ശ്രമക്കാരിൽ "പാർത്ഥന്റെ

അന്യകൊള്ളാതെയില്ലാരും കുരുക്കളിൽ” എന്ന് പറയപ്പെട്ടതുപോലെ, ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഹസ്തഗദാഗ്രപതനം ഏൽക്കാതെ ആരും തന്നെ ശേഷിച്ചില്ല.

അർദ്ധരാത്രി അടുത്തപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറന്റെ പ്രതിനിധിയായി ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും ഏതാനും കരക്കാരും യോഗീശ്വരനെ എതിരേല്പാനായി മുൻപറഞ്ഞ കുളക്കരയിൽ ഹാജരായി. അതുവരെ നിർമ്മലനീലിമയോട്ട് പ്രകാശിച്ചിരുന്ന ആകാശപ്പന്തൽ പശ്ചിമ സമുദ്രത്തിൽനിന്ന് ഉത്ഥിതങ്ങളായ മേഘപീതാംബരഖണ്ഡങ്ങൾക്കൊണ്ട് സവിശേഷം വിതാനിക്കപ്പെടുന്നു. തങ്ങളുടെ അധോഭൂവിൽ നടക്കുന്ന വിക്രിയകളുടെ പ്രകൃതത്തേയും പരിണാമത്തേയും അറിവാനായി നക്ഷത്രവൃന്ദത്താൽ നിയോഗിക്കപ്പെട്ട ചാരന്മരെന്നപോലെ ചില രൂക്ഷവിദ്യുത്തുകൾ ആ മേഘങ്ങൾക്കിടയിൽക്കൂടി ഇടയ്ക്കിടെ എത്തിനോക്കി മറയുന്നു. ‘നക്ഷത്ര’ പ്രമാണന്മാരായ കഴക്കൂട്ടവാസികളാൽ ആരാധിതനായ ഒരു മഹാന്റെ ആഗമനസന്ദർഭത്തിൽ നക്ഷത്രേശനായ താൻകൂടി ആകാശമദ്ധ്യത്തിൽ നില കൊള്ളുന്നതു് അനുചിതമെന്ന് കരുതിയോ, മദ്ധ്യാകാശഗതനായ ചന്ദ്രൻ പടിഞ്ഞാറോട്ടുമാറി മേഘമേൽക്കട്ടിക്കിടയിൽ മറയുന്നു. മേഘശകലങ്ങളിൽ ചിലതു് കാർഷ്ണ്യത്തെ അവലംബിച്ചു. ചന്ദ്രികാപ്രകാശം ക്ഷയിച്ചപ്പോൾ, നിശാചാരിത്രധ്വംസകന്മാരായ കാകന്മാർ കർണ്ണാരുന്തുദങ്ങളായ സംക്രന്ദനങ്ങൾകൊണ്ട് തങ്ങളുടെ പ്രേമഗീതത്തെ വിസ്തരിച്ചു് തുടങ്ങി. ഈ അധർമ്മവൃത്തിയെ ശാസിക്കുന്നതിനെന്നപോലെ കിഴക്കുള്ള കുന്നുകളുടെ മുകളിൽ ധർമ്മസംരക്ഷകനായ പാകാരിയുടെ ഖഡ്ഗം ഇളകി പ്രകാശിച്ചു. ആകാശമുഖത്തിന്റെ കറുത്ത ഭാവങ്ങളും അകാലകാകധ്വനിയും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളപ്രഭൃതികളെ അപശകുനശങ്കാവേശംകൊണ്ട് വലയ്ക്കുന്നതിനിടയിൽ, ദൂരത്തുനിന്ന് മൃദുലമായ മേനാമൂളലുകൾ കേൾക്കുമാറായി. ചന്ത്രക്കാറന്റെ പരിചാരകന്മാർ ദീപയഷ്ടികളും കുറ്റിവിളക്കുകളും കൊടിവിളക്കുകളും ചൊക്കപ്പനകളും കത്തിച്ചു് ആ സന്ദർഭത്തെ അമംഗളമാക്കാൻ ശ്രമിച്ച നക്ഷത്രചന്ദ്രാദികളുടെ ദർപ്പത്തെ വിച്ഛേദനംചെയ്തു. ഗജമായന്മാരായ പോണ്ടന്മാരുടെ ചുമലിൽ വഹിക്കപ്പെടുന്ന മേനാവിൽ ആരോഹണംചെയ്തു് ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികൾ, പല്ലക്ക്, കുട, തഴ, വെഞ്ചാമരാദിസ്ഥാനസാമഗ്രികളോടുകൂടി അവതീർണ്ണനായി. ആ വൃത്താന്തത്തെ അടയാളവെടികളായ വാർത്താവാഹകന്മാർ ചിലമ്പിനേത്തറിയിച്ചു.

നാലാം യാമത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ യോഗീശ്വരൻ ഗംഗയെ ഉണർത്തി, പള്ളിനീരാട്ടു കഴിച്ചു് പള്ളിത്തേവാരത്തിനായി പൂജാമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ മുറിക്കകത്തെ അതിനിശ്ശബ്ദത ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മുതലായവരുടെ മനസ്സിൽ യോഗീശ്വരന്റെ ഉദയസമാധിയെ ദർശനംചെയ്‌വാൻ ബലവത്തായ കൗതുകമുണ്ടാക്കി. അവർ വൃദ്ധസിദ്ധപ്രഭൃതികളായ ഗുരുപാദാനുചരന്മാരിൽനിന്ന് പ്രതിബന്ധമൊന്നുംകൂടാതെ പൂജാശാലയ്ക്കകത്തോട്ട് നോക്കാൻ തുനിഞ്ഞു. ചെറിയ ഭഗവതീവിഗ്രഹം വച്ചലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന സിംഹാസനവും, അതിന്റെ പുറകിൽ ചില സാമാനങ്ങളും മുമ്പിൽ ചില വസ്തുങ്ങളും പൂജാപാത്രങ്ങളും അല്ലാതെ മറ്റൊന്നും അവിടെ കാൺമാനില്ലായിരുന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ ജഡജീവങ്ങൾ അവിടെ ആകാശഗമനംചെയ്തിരുന്നതിനാലായിരിക്കാം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യദർശനം അവർക്ക് സാദ്ധ്യമായില്ല. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മുതലായവർ അവിവേകംമൂലം ചെയ്ത പരീക്ഷണത്തെപ്പറ്റി

അത്യധികം അനുശോചിച്ചും; ആത്മനാ, അപരാധക്ഷമാപ്രാർത്ഥനകൾ ചെയ്തും, പുറത്തിറങ്ങി നിരുല്ലാസന്മാരായി ദ്വാരപാലവൃത്തിയെ അനുഷ്ഠിച്ചു.

മറ്റുകാലങ്ങളിൽ നിർജ്ജനമായുള്ള ആ പ്രദേശം ഒട്ടുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ ജീവജാലനിബിഡമായും, സഞ്ചാരസ്ഥലമില്ലാതെ ശബ്ദഘോഷമുഖരിതമായും തീർന്നു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഉത്സാഹവിലാസത്തോടുകൂടിയ ഗർജ്ജിതാജ്ഞകൾ സകല ചേഷ്ടകൾക്കും ധ്വനികൾക്കും ഉപരിയായി മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. കളപ്രാക്കോട്ടയിൽ വൈഷ്ണവ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ തിരസ്കൃതിയെ സമാരാധനംചെയ്ത് സൂര്യകിരണങ്ങൾ തന്നെ കഴക്കൂട്ടത്തെ ജലാശയതീരത്തിൽ കാഷായാംബരധരനായ ശൈവഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ആവിർഭാവത്തേയും സമാരാധനം ചെയ്തു. തൃശ്ശിവപേരൂർ, ആറാട്ടുപുഴ എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിലെ പൂരപ്പൊടിപൂരത്തേയും ജയിച്ച്, അണിവെടികൾ ഏകനിനാദമായിത്തീർന്ന്, പടിഞ്ഞാറ് സമുദ്രതരംഗനിരയിലും കിഴക്ക് പർവതശ്രേണിയിലും പ്രതിദ്ധ്വനിച്ചു. ബ്രഹ്മാണ്ഡകടാഹഭേദകമായുള്ള ആ ഭീഷണരവത്തേയും ജയിച്ച്, “ജയശങ്കര! ജയഗോവിന്ദ! ജയജഗദംബികേ!” എന്ന് മാമാവെങ്കിടന്റെ പുറപ്പാടുകൊണ്ട് പ്രേരിതന്മാരായി ഭക്ഷണപ്രതിഗ്രഹലോലുപന്മാരായി എത്തിയിരിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണർ കീർത്തിക്കുന്ന കോലാഹലവും, യോഗീശ്വരന്റെ സ്വന്തവും ചന്ത്രക്കാറനാൽ ഏർപ്പാടുചെയ്യപ്പെട്ടതുമായ നഗരാനാഗസ്വരാദിവാദ്യങ്ങളുടെ ഘോഷവും സാമാന്യജനങ്ങളുടെ ആർപ്പുവിളികളും പെണ്ണുങ്ങളുടെ മദമമത്സരത്തോടുകൂടിയ വായ്ക്കുരവകളും ചേർന്ന് യോഗീശ്വരഘോഷയാത്രാവൃത്താന്തത്തെ ഇന്ദ്രപദത്തിൽ എത്തിക്കുന്നു. മുകളിൽ ചപ്രവിതാനംകൂടാതെ പുഷ്പമാലകളും കസവുകുഞ്ചങ്ങളും കേസരങ്ങളുംകൊണ്ട് അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട ദണ്ഡത്തോടുകൂടിയ പല്ലക്കിൽ യോഗീശ്വരൻ ആരോഹണം ചെയ്യപ്പെട്ടു. വാഹകന്മാർ പല്ലക്കിനെ ഉയർത്തി, ബഹുശുഭ്രവസ്ത്രങ്ങൾകൊണ്ട് സവിശേഷം വിസ്തൃതനായ ചന്ത്രക്കാറൻ പാർശ്വസേവനത്തോടുകൂടി, യോഗീശ്വരഘോഷയാത്രയ്ക്ക് സകലതും തയ്യാറായി. വഞ്ചിരാജസേനാനായകൻ ആകാൻ പോകുന്ന ചന്ത്രക്കാറന്റെ നേത്രാഞ്ചലജ്ഞാബലം കൊണ്ട് ബഹുസഹസ്രജനസങ്കലനമായുള്ള ആ സംഘം വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ വിരിക്കപ്പെട്ടു തുടങ്ങിയ രസികൻ കുന്നുമണലിനു ഭംഗിഭംഗം വരുത്താതെയും, കാലോടുകാലുതട്ടാതെയും, തോളോടുതോളുരുമ്മാതെയും കവാത്തുമുറയ്ക്ക് നടകൊള്ളുന്നതിന് രണ്ടണിയായി നിരന്നുനിന്നു. പൊന്നണിഞ്ഞുള്ള ഗജങ്ങളും കൊടിതഴകളും പ്രസ്ഥാനത്തിന്റെ പ്രഥമാംഗമായി അണിയിട്ടു. ചെകിട്ടുപൊടിപെടുത്തുന്ന പടഹാദിവാദ്യക്കാർ കാഹളാദിസമേതം ഗജനടകൾക്ക് പുറകിൽ നിരന്നു. അനന്തരം കോലടിക്കാർ, കല്യാണക്കളിക്കാർ, പാണ്ടിവാദ്യക്കാർ എന്നിങ്ങനെ ഓരോ സംഘം അനുക്രമമായി നിലകൊണ്ടു. അതിനടുത്ത് പുറകിൽ ഭജനസംഘവും പിന്നീട് ബ്രാഹ്മണസംഘവും അതിനെത്തുടർന്ന് വിശേഷവിദഗ്ദ്ധന്മാരായ നാഗസ്വരക്കാരും, അവരുടെ പിന്നിൽ അഷ്ടമംഗല്യം വഹിച്ചുള്ള കന്യാജനങ്ങളും, രാജശാസനയാലെന്നവണ്ണം കൃത്യമായും കുഴപ്പങ്ങൾ കൂടാതെയും പുറപ്പാടുവട്ടത്തെ പുഷ്ടീകരിച്ചു. അനന്തരം യോഗീശ്വരബിരുദവാഹകന്മാരും പരിവാരങ്ങളും യോഗീശ്വരപര്യങ്കവും പൗരജനങ്ങളും, ഇങ്ങനെ പർവവിഭാഗം ചെയ്ത് പുറപ്പെട്ട് തുടങ്ങിയ ഘോഷയാത്ര കേരളത്തിൽ “ന ഭൂതോ ന ഭവിഷ്യതി.” ഉരുതുരെ എത്തി സംഖ്യകൂട്ടുന്ന

ബ്രാഹ്മണസംഘങ്ങളെ സ്തോത്രഗീതങ്ങളും, ചെണ്ട മുതലായ വാദ്യങ്ങൾ താളസ്വരലം ഘലികളായിത്തകർക്കുന്ന ആരവവും ഇടയ്ക്കിടെ പുറപ്പെടുന്ന "ഗോവിന്ദനാമസങ്കീർത്തനം! ഗോവിന്ദാ! ഗോവിന്ദാ!" എന്നുള്ള ആർപ്പുകളും, വൃദ്ധന്മാരിൽ രോമാഞ്ചത്തേയും യുവാക്കളിൽ ഉന്മേഷത്തേയും ബാലന്മാരിൽ ക്രീഡോത്സാഹത്തേയും ഉടയാൻ പിള്ളയുടെ മനഃപത്മത്തിൽ ചാരിതാർത്ഥ്യമധുവിനേയും ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്നു. ഭക്തിപാരവശ്യംകൊണ്ട് പുരുഷന്മാരും, ബാധോപദ്രവതുല്യമായ ഭ്രമംകൊണ്ട് സ്ത്രീകളും, ചിലർ തുള്ളിത്തുടങ്ങുന്നു; ഉപവാസത്തിനിടയിൽ ഉദയസൂര്യരശ്മികൾ തട്ടുകയാലും, വാദ്യഘോഷത്തിന്റെ ഇടയ്ക്കിടെ തീരുന്ന വെടികളുടേയും ബഹളങ്ങൾകൊണ്ട് സിരാബന്ധങ്ങൾ ക്ഷീണിച്ചും ചിലർ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടും വീഴുന്നു. ഇവരുടെ ആലസ്യപരിഹാരത്തിനായി ശ്രമിച്ച് മറ്റു ചിലർക്ക് ക്ഷീണം വർദ്ധിക്കുന്നതിനിടയിൽ, ഉത്സാഹമൂർച്ചയോടുകൂടി വാദ്യക്കാർ തങ്ങളുടെ മേളകളകളത്തെ മുറുക്കുന്നു. സങ്കീർത്തനക്കാരും, കല്യാണ ആർപ്പുകാരും, കുരവക്കാരികളും പുഷ്ടോത്സാഹരായി മത്സരം കലർന്ന് തങ്ങളുടെ ശബ്ദനാളശക്തിയെ പരീക്ഷിക്കുന്നു. എല്ലാത്തിനും സ്ഥായിസൂത്രമെന്നോണം യോഗീശ്വരന്റെ പ്രധാന അന്തേവാസിയായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള കൊമ്പനാനകളുടെ വാലുകൾതൊട്ട് കണ്ണിൽവച്ചും, കോലടിക്കാർക്ക് പാതാളച്ചുണ്ട്, ആകാശവീച്ച്, എന്നു ചില പൊടിക്കൈകൾ ഉപദേശിച്ചും കല്യാണക്കളിക്കാരോടുചേർന്ന് ചില ചോടുകൾ ചവിട്ടിയും, പരിചിതരായ ബ്രാഹ്മണരുടെ വീശുപുടവകളെ തട്ടിത്തെറിപ്പിച്ചും, അഷ്ടമംഗല്യവാഹിനികളുടെ അണികൾ ശരിയിടീച്ചും; യോഗീശ്വരവാഹനത്തിന് അപ്രദക്ഷിണങ്ങൾ ചെയ്തും; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭടന്മാരെ ദേശവിശേഷങ്ങൾ പഠനംചെയ്യിച്ചും, ചെണ്ടക്കോലിനടിയിലും കൊടക്കാരുടെ കക്ഷത്തിനിടയിലും വെടിക്കാരുടെ ചൂട്ടിന്മുനകളിലും ഏകകാലത്തിൽ പെരുമാറിയും, ഒരു കൈയിൽ വിശറിയും മറ്റതിൽ കച്ചമുണ്ടുമായി, അഴിഞ്ഞുപറക്കുന്ന കുടമ കെട്ടാൻ സമയം കിട്ടാതെ, അങ്ങോട്ടോടി, ഇങ്ങോട്ടു പാഞ്ഞു, അവിടെത്തിക്കി, ഇവിടെത്തള്ളി, ഒരിടത്ത് ഒട്ടുവിശ്രമിച്ച്, മറ്റൊരിടത്ത് ഉത്സാഹം കൊണ്ട് ആടി, ഇങ്ങനെയുള്ള ചടുലഗതിക്കിടയിൽ തനിക്കും എല്ലാവർക്കും വീശിയും സർവാധികാരഭരണം നിർവഹിച്ച്, സർവ്വത്ര വിലസുന്നതു മാത്രം കൊണ്ട് ഈ പ്രസ്ഥാനത്തിന് ഘോഷയാത്ര എന്നപേര് പ്രത്യക്ഷരം അർത്ഥവത്തായിരിക്കുന്നു.

നീരാളപരിവേഷ്ടിതമായ പല്ലക്കിന്മേൽ ആരൂഢനായി നഭോദേശത്തേക്ക് ഉയർന്നപ്പോൾ, ആ യോഗീശ്വരൻ, പ്രകൃത്യാ ശൈവതേജോമയനെങ്കിലും ബാലഗോവിന്ദതുല്യവിഗ്രഹനായും കരുണാകുലനേത്രനായും ആർദ്രഹസിതനായും കാണപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദീപ്രതരമായ ദൃഷ്ടിപാതം ഭൂതജാലങ്ങളുടെ ഇന്ദ്രിയവൃത്തിയെ നിരോധിക്കാറുള്ളതുപോലെ, കഴക്കൂട്ടത്തുപ്രദേശത്തിന്റെ സന്ദർശനം മന്ത്രശക്തിയാലെന്നപോലെ യോഗീശ്വരന്റെ ബാഹ്യാന്തഃകരണങ്ങളേയും പാടേ സ്തംഭിപ്പിച്ചു. യോഗിജീവിതത്തിന്റെ കഠിനവ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങൾകൊണ്ട് സമുഗ്രതരമാക്കപ്പെട്ടതെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം മജ്ജാമാംസരക്തസങ്കലിതരായ മനുഷ്യർക്ക് സാധാരണങ്ങളായ വികാരങ്ങളാൽ അസ്പൃഷ്ടമല്ലായിരുന്നു എന്നു തോന്നിപ്പിക്കുമാറ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങൾ ആ ദേശത്തിന്റെ

പ്രകൃതി വിലാസചാതുര്യത്തെ ദർശനം ചെയ്‌വാൻ കൗതുകത്തോട്ടുകൂടി നാലു ദിക്കിങ്കലും സഞ്ചാരം തുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങളോടിടഞ്ഞ ഓരോ വൃക്ഷാഗ്രവും ഗൃഹകൂടവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ക്ഷേത്രാദിപുണ്യസ്ഥലങ്ങൾക്ക് മാത്രം ശക്യമായുള്ള ഒരു ആനന്ദാനുഭൂതിയെ അങ്കുരിപ്പിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ തന്റെ ആത്മീയശക്തികൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറനെ വ്യാമോഹിപ്പിച്ചു എങ്കിൽ, ഇതാ ചന്ത്രക്കാറന്റെ ലൗകീകത്തിരിപ്പാൽ യോഗീശ്വരൻ ചഞ്ചലചിത്തനായി, മൂഢസാധാരണമായുള്ള പരവശതകളെ പ്രദർശിപ്പിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. പ്രപഞ്ചബന്ധവിമുക്തനായി അക്ഷോഭ്യബ്രഹ്മയനായി ജനങ്ങൾക്ക് കാണപ്പെടുന്ന ആ യോഗിപരമഹംസന്റെ മനസ്സിൽ പൊങ്ങിത്തിളച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന വിചാരങ്ങൾ എന്തായിരുന്നിരിക്കാം? ഓരോ നേത്രത്തിലും നിന്ന് ഓരോ അശ്രുധാര നാസികാപ്രാന്തമാർഗ്ഗമായി പ്രവഹിച്ച് അധരപുടത്തേയും മീശയേയും നനച്ചുകൊണ്ട് ഉദരത്തിൽ പതിക്കുന്നു. അന്തോളികയ്ക്കുള്ളിൽ അദ്ദേഹത്തെ ആവരണം ചെയ്യുന്ന സൂര്യപടോപധാനങ്ങൾക്കിടയിൽ സ്ഥാനത്തിനും സന്ദർഭത്തിനും ഉചിതമായ പ്രൗഢതയോട്ടുകൂടി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതിന് അജയ്യങ്ങളായ എന്തോ ചേതോവികാരക്ഷോഭങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ അനുവദിക്കുന്നില്ലെന്ന് അസ്വാസ്ഥ്യസൂചകങ്ങളായ ചില അംഗചലനങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നു. താൻ തരണംചെയ്യുന്ന ആകാശത്തെ സ്വമാതൃസ്തനപയസ്സെന്നപോലെ അദ്ദേഹം അത്യുൽക്കണ്ഠയോടെ പാനം ചെയ്യുന്നു. അന്തോളത്തിൽനിന്ന് താഴത്തുചാടി ആ പ്രദേശലക്ഷ്മിയെ പ്രണാമംചെയ്തുകളകയോ എന്നും അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു വ്യാമോഹാവേശം ഉണ്ടാകുന്നു. 'സർവം ബ്രഹ്മമയം' എന്നുള്ള തത്വം കൊണ്ട് പരിപൂരിതമായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാവനഹൃദയത്തിൽ ഇങ്ങനെയുള്ള വികാരങ്ങൾ അങ്കുരിച്ചത് ഏതു ജന്മത്തെ ബന്ധത്തിന്റെ ഫലമെന്നുള്ള രഹസ്യം തൽക്കാലം രഹസ്യനിലയിൽത്തന്നെ ഇരിക്കട്ടെ.

ആ ഘോഷയാത്ര നാലഞ്ചു നാഴികകൊണ്ട് ചിലമ്പിനേത്തു പടിക്കൽ എത്തി. അപ്പോളുണ്ടായ കോലാഹലം മുമ്പിലത്തേതിലേയും അതിശയിച്ച് പ്രചണ്ഡമായപ്പോൾ ബ്രാഹ്മണരുടെ ഇടയിൽ 'യസരീകാഭരാഗ' എന്നുള്ള ഘോഷധ്വനിയും മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. അതിനെ ശാസിച്ച് ഒരു വലിയ ശബ്ദം പടിക്കൽനിന്നും പുറപ്പെട്ടു. അതുകേട്ടുണർച്ചയുണ്ടായ ബ്രാഹ്മണസംഘം സന്ദർഭഗൗരവത്തെ മറന്ന് "മാമാക്കു ജേ, വെങ്കിടാക്കു ജേ!" എന്ന്, അതിരാവിലെ കുളി കുറി മുതലായതും കഴിഞ്ഞു് സമുദായാംഗവേഷത്തിൽ ചിലമ്പിനേത്തെത്തിയിരിക്കുന്ന മാമാവെങ്കിടനെ അഭിമാനിച്ച്, തങ്ങൾ അറിയാതെ ഉൽഘോഷിച്ചുപോയി, അതിനേയും കോപപൂർവ്വം ഭത്സിച്ചുനില്ക്കുന്ന ഭീമാകാരനായ മാമനെക്കണ്ടപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറന്റെയും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെയും ഉത്സാഹപ്രവാഹം പെട്ടെന്ന് ഒന്നു നിലച്ചു. എങ്കിലും അവർ ക്ഷണമാത്രത്തിൽ ഊർജ്ജിതഭാവത്തെ കൈക്കൊണ്ട് കൈകൾ വീശിയപ്പോൾ, യാത്രാരംഭത്തിൽ ഉണ്ടായതുപോലെ വെടികളും കുരവകളും ആർപ്പുകളും സങ്കീർത്തനങ്ങളും വാദ്യഘോഷങ്ങളും, ഒത്തൊരുമിച്ചു തകർത്തു. ചിലമ്പിനേത്തു ഗോപുരദ്വാരത്തിൽ എത്തിയ പല്ലക്കിനെ താഴ്ത്തി അകത്തു കൊണ്ടുപോകുന്നതിന് വാഹകന്മാർ ഒരുമ്പെടുന്നതിനിടയിൽ യോഗീശ്വരന്റെ കണ്ണുകൾ തെക്കോട്ടൊരു യാത്രചെയ്തു. അല്പം ദൂരത്തായി വിചിത്രവർണ്ണങ്ങളോട്ടുകൂടിയ വസ്ത്രങ്ങളെ അകേരളീയസമ്പ്രദായത്തിൽ ധരിച്ചു നില്ക്കുന്ന രണ്ട് സ്ത്രീകൾ

അദ്ദേഹത്തിന് നേത്രഗോചരമായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രകൃതിസിദ്ധമായ സിംഹനോട്ടം അപ്പോൾ ആ മുഖത്ത് ആവർത്തനം ചെയ്തു. മോഹാവേശകിരണങ്ങൾ ആ കടുനീലനേത്രതാരങ്ങളിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു. യോഗീശ്വരന്റെ നന്ദനീയമായുള്ള നന്ദകുമാരത്വം മാറി ഹരിപഞ്ചാനനപ്രൗഢി പിന്നെയും വിലസി. വാഹനത്തെ നിറുത്തുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തിൽനിന്ന് ഒരു കല്പന പുറപ്പെട്ടു. ചന്ത്രക്കാറനെ സമീപത്തു വിളിച്ച്, ആ സ്ത്രീകൾ ആരാണെന്ന് ഗൂഢമായി ഒരു ചോദ്യത്തെ മന്ത്രിച്ചു. സ്വാശ്രയവർത്തിനികളായ ചില അനാഥകളാണെന്ന് നിസ്സാരകാര്യം പോലെ ചന്ത്രക്കാറന്റെ മറുപടിയും ആ സ്വരത്തിൽത്തന്നെ ഗൂഢതമമായി ഉണർത്തിക്കപ്പെട്ടു. പല്ലക്കിന്റെ തെക്കുവശത്ത് അപ്പോൾ നിലകൊണ്ടിരുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നേത്രങ്ങൾ പ്രാർത്ഥനാശതങ്ങളെ സ്വാമിപാദങ്ങളിൽ സമർപ്പണം ചെയ്തു. സമർത്ഥനായ ഗുസ്തിക്കാരന്റെ കായസാധകത്തോടുകൂടി യോഗീശ്വരൻ പല്ലക്കിൽനിന്നും താഴത്തു ചാടി, സകല ഘോഷങ്ങളേയും ഒരു കരവിന്യാസംകൊണ്ട് പ്രതിബന്ധനംചെയ്തു. തങ്ങളുടെ താൽക്കാലികമായ കേവലാവസ്ഥയ്ക്ക് അനുരൂപമായിക്കഴിപ്പാൻ പൂർവ്വദിവസത്തിൽ ചെയ്യപ്പെട്ട നിശ്ചയത്തെ വൃദ്ധയും ദൗഹിത്രിയും അനുഷ്ഠിച്ചതുകൊണ്ട് 'വന്നു കൂടിയതന്യഥാ.' വസ്ത്രങ്ങളുടെ വർണ്ണവിശേഷത്താലും, അവയെ ധരിച്ചിരുന്ന രീതിഭേദത്താലും യോഗീശ്വരന്റെ ശ്രദ്ധ അവരിൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു. അവർ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തേക്ക് അദ്ദേഹം രാജരാജേശ്വരപ്രഭാവത്തോടുകൂടി നടന്നുതുടങ്ങി. യോഗീശ്വരന്റെ കാൽനടയായ എഴുന്നള്ളത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥാനഗൗരവത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്നതിനോ തങ്ങളുടെ കുലധർമ്മത്തെ യഥാവിധി അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനോ, കഴക്കൂട്ടത്തെ വിഭ്രുതികാരകന്മാരായ പണ്ടാരങ്ങൾ തങ്ങളുടെ ശംഖങ്ങളെ ധ്വനിപ്പിച്ചു; കരയ്ക്കും കളരിക്കും നാഥന്മാരായ ആശാൻ, കുറുപ്പ് എന്നിവർ മുമ്പിൽ നടന്നു വഴികാട്ടി; ചാമുണ്ഡിക്കാവിലെ തറവാട്ടുപരമ്പരക്കാരനായ വെളിച്ചപ്പാട് ഉരുമ്പുപിടിച്ച ഖഡ്ഗത്തെ വഹിച്ച് മുന്നകമ്പടി സേവിച്ചു; അക്ഷരവിദഗ്ധനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള വിശറി മാറ്റി, ഒരു വെഞ്ചാമരം വഹിച്ച് വീശിത്തുടങ്ങി; ചന്ത്രക്കാറിയുടെ കാരണവൻ രണ്ടാംമുണ്ടിനെ തലയിൽ കെട്ടിക്കൊണ്ട് ചക്രവാളക്കുട പിടിച്ചു; ചന്ത്രക്കാറ സർവ്വസമ്രാട്ട് യോഗീശ്വരന്റെ പാദുകത്തെ വഹിച്ചു. ഈ സന്നാഹങ്ങളൊന്നും തന്റെ മനസ്സിൽ കടക്കാതെ മന്ത്രക്കൂടദേവതകളുടെ ആവേശംകൊണ്ടെന്നപോലെ ബോധവർജ്ജിതനായ യോഗീശ്വരൻ ഇമനിമേഷങ്ങൾകൂടാതെ വൃദ്ധ നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തെത്തി. മീനാക്ഷി പടിക്കകത്തു പ്രവേശിച്ച്, കുപ്പശ്ശാരുടെ പുറകിലായി നിന്നു. അപ്പോൾ ഒരു നവസുകുമാരനായ ശശാങ്കന്റെ ദ്രുതതരാസ്തമയം ഉണ്ടായതിനെ സൂക്ഷ്മസൃഷ്ടിയായ യോഗീശ്വരൻ കാണാതിരുന്നില്ല. യോഗീശ്വരനെ തൊഴുന്നതിനായി മുകുളീകൃതമായ വൃദ്ധയുടെ കൈകളെ അദ്ദേഹം ക്ഷണത്തിൽ സ്വകരങ്ങളിൽ ഗ്രഹിച്ച്, അഞ്ജലിനിരോധനംചെയ്തു. ഭർത്തൃസന്താനങ്ങളുടെ പരിചരണത്താൽ ക്ഷീണങ്ങളായ ആ കരങ്ങളെ ബാഷ്പപൂർണ്ണമായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടി തന്റെ ശിരസ്സിന്മേൽ പതിപ്പിച്ച് എന്തോ ഒരു പ്രണാമശ്ലോകത്തെ ചൊല്ലി അദ്ദേഹം വൃദ്ധയുടെ വയഃപൂർത്തിയെ ആരാധിച്ചു, ആ സംസ്പർശലാഭത്തിൽ വൃദ്ധയുടെ മനശ്ശരീരങ്ങൾ അനിർവാച്യമായ ദിവ്യാനന്ദലഹരിയെ ആസ്വദിച്ചു. ഈ വികാരത്തിന്റെ ബലത്താൽ വൃദ്ധയ്ക്ക് ശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന കായബലം നശിക്കയും,

സ്ത്രീവർഗ്ഗസാധാരണവും അപസ്മാരശങ്കയെ ജനിപ്പിക്കുന്നതുമായ ഒരു മൂർച്ഛയ്ക്ക് അധീനനായി അവർ യോഗീശ്വരന്റെ മാറിൽ പതിക്കയും ചെയ്തു. വൃദ്ധയുടെ മുഖത്ത് ഒന്നു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ, യോഗീശ്വരന്റെ ശരീരവും കഠിനമായി വിറകൊണ്ടു. അദ്ദേഹം വിളറിയ മുഖത്തോടുകൂടി, ബോധശൂന്യനായി, കരുണാപരിഭ്രതനായിട്ട് വൃദ്ധയെ മാറോടണച്ച് മുറുകെപ്പുണർന്നു. പരസ്പരകരബദ്ധരായി വൃദ്ധയും യോഗീശ്വരനും നില്ക്കുന്ന ഘട്ടത്തിൽ കുപ്പശ്ശാർ യോഗീശ്വരനെ നമസ്കാരംചെയ്തെഴുന്നേറ്റ് നിർഭരമായ ഭക്തിഭയങ്ങളോടുകൂടി വൃദ്ധയുടെ അടുത്തുചെന്ന് കണ്ണുനീർ വർഷിക്കുന്ന ആ സ്ത്രീയെ യോഗീശ്വരഭുജങ്ങളിൽനിന്ന് വേർപെടുത്തി സ്വരക്ഷയിൽ ഏറ്റു. യോഗീശ്വരൻ തന്റെ അച്ഛനും അമ്മാവനും അല്ലെന്ന് ഒരു ദിവസംമുമ്പ് വാദിച്ച മീനാക്ഷി ഭക്ത്യാനന്ദാർദ്രനേത്രങ്ങളോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഞ്ജലീപ്രണാമം ചെയ്ത് മാതാമഹിയുടെ പാർശ്വത്തിൽ സഹായത്തിനായി എത്തി. കണ്ടുനിന്നവർ യോഗീശ്വരന്റെ മനോമാർദ്ദവത്തെയും ഭ്രതദയയേയും കൊണ്ടാടുകയും, ഇങ്ങനെ പരമഗുണവാനായ മഹാവധൂതനെ സൽക്കരിപ്പാൻ തങ്ങൾക്കുണ്ടായ ഭാഗ്യത്തെ നിനച്ച് ആനന്ദസാഗരമഗ്നന്മാരാവുകയും ചെയ്തു.

ഹരിപഞ്ചാനനവാസത്തിന് പ്രത്യേകം ഒരുക്കപ്പെട്ടതായ ഇരട്ട നിലച്ചവുക്കയിലേക്ക് ആദ്യമേതന്നെ അദ്ദേഹത്തെ എഴുന്നള്ളിക്കാതെ, പ്രധാനകെട്ടിടത്തിന്റെ നാലുകെട്ടിലുള്ള വിശാലമായ തളത്തിൽവെച്ച് പ്രഥമസൽക്കാരം കഴിച്ചുകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ യോഗീശ്വരന്റെ ആജ്ഞയെ കാത്ത് വിനീതനായി ദൂരത്തു മാറിനിന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ മുഖം വിളറിയും ഓജസ്സ് വളരെ ക്ഷയിച്ചും സാധിഷ്ഠാനഭേദംചെയ്ത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തഃകരണം വിപ്ലവംചെയ്യുന്നതുപോലെയും കാണപ്പെട്ടു. മീനാക്ഷിയുടെ സൗന്ദര്യസമുത്കർഷത്താൽ അദ്ദേഹം വശീകൃതനായി എന്നു ശങ്കിച്ച്, ചന്ത്രക്കാറനും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും ആ സ്വയംകൃതാനർത്ഥത്തിന്റെ പരിണതിയെ ചിന്തിച്ച്, ഓരോരോവിധമായ ഉപശാന്തിമാർഗ്ഗത്തെ കണ്ടുപിടിച്ചു. അഞ്ഞൂറിൽപരം ബ്രാഹ്മണർ കൂടിയപ്പോൾ മുറ്റത്തുള്ള നെടുമ്പുരകളിൽനിന്ന് വലുതായ ശബ്ദം മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. അതിനെ യഥാശക്തി പോഷിപ്പിക്കാനെന്നപോലെ 'ശത്തോം! ശത്തോം,' എന്നും മറ്റും വിളികൂട്ടിക്കൊണ്ട്, ഇതിനിടയിൽ കലവറയിലും, വയ്പ്, വിളമ്പ് മുതലായ നെടുമ്പുരകളിലും, ചവുക്ക, കുളിപ്പുര മുതലായ കെട്ടിടങ്ങളിലും, സർക്കീട്ടും പരിശോധനയും കഴിച്ച് എത്തിയ മാമാവെങ്കിടൻ കെട്ടിനകത്തു കടന്നുകൂടി. ആ ബ്രാഹ്മണൻ, 'ആശീർവാദമങ്കത്തെ' എന്ന് ചന്ത്രക്കാറനെ അനുഗ്രഹിച്ചതിന്റെശേഷം, രണ്ടാംമുണ്ടിനെ ഒരു മടക്കു നിവർത്ത് പടിമേലിട്ടു; അടുത്തുള്ള ത്തൂണ് താൻ കേട്ടിട്ടുള്ളതിന്മണ്ണം ലോഹനിർമ്മിതംതന്നെയോ എന്നു നിർണ്ണയപ്പെടുത്താൻ അതിന്മേൽ നഖംകൊണ്ട് ഒരു കലാശം കൊട്ടി വെങ്കലത്തുണതന്നെ എന്നു തീർച്ചയാക്കിക്കൊണ്ട് അതിന്മേൽ ചാടി ഇരിപ്പുറപ്പിച്ചു. അന്നത്തെ പുറപ്പാടിനെക്കുറിച്ച് "കേമമായി! കൗരവരുടെ ഘോഷയാത്രയും ഇത്ര കേമമായിട്ടില്ല" എന്ന് അയാൾ തുടങ്ങിയ പ്രശംസ ഉപമാനം ശരിയായിട്ടില്ലെന്നു തോന്നിയതിനാൽ "പുണ്ഡരീകനയനാ ജയ ജയ" "അല്ലെ... ഇനി വരും കുശലങ്ങൾ മേൽക്കുമേലെ" എന്ന സന്ദർഭസംബന്ധമല്ലാതെയുള്ള ഗാനത്തിൽ അവസാനിച്ചു. ഈ അബദ്ധത്തിന് ശുദ്ധിപത്രമായി ആ ഭവനവർണ്ണനയ്ക്ക് ആരംഭിച്ചപ്പോൾ, യോഗീശ്വരൻ വൃദ്ധയെ

കാൺമാൻ പുറപ്പെട്ടതും അമ്മാളുക്കുട്ടിയെ കടാക്ഷിച്ചതും തനിക്ക് വേണ്ടി ആയിരിക്കാമെന്ന് വ്യാഖ്യാനിച്ച്, ഉന്മാദം കൊണ്ടു തിളച്ച്, ചന്ത്രക്കാറന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തേയും മറന്ന് യോഗീശ്വരന്റെ ഇഷ്ടശിഷ്യനിലയിൽ അടുത്തുള്ള നിരമേൽ ചാരിനില്ക്കുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ മാമൻ കണ്ടു്, അയാളോട്ട് ഇങ്ങനെ കുശലംപറഞ്ഞു: "അടെ! എന്നെടാ, ഇന്നെയ്ക്ക് പുതുമാപ്പിളവട്ടമോ ഇരുക്കിടയൻ ദോശൈ ഇരുപത്തിനാലൈ ഒരു വായാലെ അമുക്കിറ ഈനാചാനാപുള്ളി!" ഇങ്ങനെയുള്ള അസംബന്ധപ്രകടനങ്ങൾ തുരുതുരെ പുറപ്പെട്ടവ യോഗീശ്വരന്റെ മനസ്സിനേയും ആകർഷിച്ചു എങ്കിലും, തന്റെ ആത്മാവിനെ ഗ്രസിച്ചിരുന്ന ഗാഢമായ വ്യാമോഹത്താൽ അന്ധനായിത്തീർന്ന്, മാർഗ്ഗദർശനത്തിന് വിഷമപ്പെടുന്ന അദ്ദേഹം നിശ്ചേഷ്ടനായും സ്വാന്തർവേദനയെ മുഖത്ത് സ്ഫുരിപ്പിക്കാത്തതായ ഗൗരവത്തോടുകൂടിയും ഇരുന്നതേ ഉള്ളു. ആ ഗൗരവത്തെ മാമാവെങ്കിടന്റെ വാക്കുകളാൽ ഉല്പാദിതമായ നീരസമെന്നു വ്യാഖ്യാനിച്ച്, ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ കണ്ഠത്തെ ഛേദിച്ചുകളവാൻപോലും ചന്ത്രക്കാറൻ സന്നദ്ധനായി. എന്നാൽ യോഗീശ്വരനും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും ബ്രാഹ്മണനു മഹാരാജാവിന്റെ സേവകനാണെന്നും, അതിനാൽ അയാളോടുള്ള പെരുമാറ്റം വളരെ സൂക്ഷിച്ചുവേണ്ടതാണെന്നും മുഖഭാവങ്ങൾകൊണ്ട് ഉണദോഷിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറൻ വെളിയിൽ ഇറങ്ങി, ആർത്തുവിളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ബ്രാഹ്മണരോട്ട് ദേഷ്യപ്പെട്ടു് തന്റെ കോപത്തെ തീർത്തുകൊണ്ടു മടങ്ങിവന്നു. മാമാവെങ്കിടന്റെ വിടുവായത്തം സന്ദർഭത്തിന്റെ മഹിമയെ തീരെ ലംഘിക്കുമെന്നു ശങ്കിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനൻ അദ്വൈതസാരപൂർണ്ണമായ ഒരു പ്രസംഗം കൊണ്ട് കുറച്ചുനേരം കഴിച്ചതിന്റെശേഷം എഴുന്നേറ്റ് സംഗീതരസപൂർത്തിയാൽ മാമാവെങ്കിടനും ആശ്ചര്യമുണ്ടാക്കുംവണ്ണം ചില ശ്ലോകങ്ങൾ ചൊല്ലി ചന്ത്രക്കാറനെ അനുഗ്രഹിച്ചു. അനന്തരം പുറത്തുചെന്ന് ബ്രാഹ്മണസംഘത്തെ അഭിവാദനവും, ഭക്ഷണസമയത്തു തന്നോട് ചേരുന്നതിന് മാമാവെങ്കിടനെ ക്ഷണവുംചെയ്തുകൊണ്ട്, ചന്ത്രക്കാറനാൽ നീതനായി തന്റെ പൂജയ്ക്ക് ഒരുക്കിയിട്ടുള്ള സ്ഥലത്തേക്കു യോഗീശ്വരൻ നടകൊണ്ടു.

രണ്ടാമതും സ്നാനംകഴിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനൻ പൂജയ്ക്കാരംഭിച്ചു. പൂജാമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച യോഗീശ്വരനോട്ട് പരികർമ്മിയായ വൃദ്ധസിദ്ധൻ എന്തോ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാഷയിൽ ധരിപ്പിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ പ്രചണ്ഡമായി കോപഭത്സനങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ട്, വൃദ്ധസിദ്ധനോട്ട് എന്തോ അരുളിച്ചെയ്തു. അയാൾ പുറത്തുപോയി ഒരു ചെറിയ കരിംകുരങ്ങുസ്വരൂപനുമായി മടങ്ങിയെത്തി. രണ്ടാമതു പ്രവേശിച്ചവനോട്ട് യോഗീശ്വരൻ മൂർഖസ്വരത്തിൽ ചില ചോദ്യങ്ങൾചെയ്തു. പൂർവ്വരാത്രിയിൽ യോഗീശ്വരാജ്ഞപ്രകാരമുള്ള ആളോട്ട് തിരുവിതാംകൂർ വിട്ടു തത്കാലം താമസിപ്പാൻ ഉണദോഷിച്ച് എന്നും അതിനു മറുപടിയായി അയാൾ ചിരിച്ചുകളഞ്ഞു എന്നും, അയാളെ ബോധംകെടുത്തിക്കൊണ്ടുപോയി ബന്ധനത്തിലാക്കി ഒളിക്കുന്നതിന് ഭസ്മം പ്രയോഗിച്ചതിൽ ഫലിച്ചില്ലെന്നും, അതിനാൽ അയാളുടെ കൈയിലിരുന്ന നാരായത്തെ പിടിച്ചുപറിച്ച് മാറിൽ കുത്തിയിറക്കിയിട്ട് പോന്നു എന്നും ഭൃത്യൻ ബോധിപ്പിച്ചു. അനന്തരം തന്റെ വസ്ത്രത്തിനിടയിൽനിന്ന് ഒരു ചെറിയ പൊതിയെടുത്ത് യോഗീശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ വച്ച് നമസ്കരിച്ചു. അവൻ ഉടൻ തന്നെ ആ മുറിക്കകത്തുനിന്ന് അയയ്ക്കപ്പെട്ടു. ആ ഘട്ടത്തിൽ വൃദ്ധസിദ്ധൻ പരിചാരകഭാവം വിട്ട് ഹരിപഞ്ചാനനന് സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അധികാരത്തെക്കവിഞ്ഞു് നടത്തപ്പെട്ട ആ ദുഷ്കൃതിയെ ഉടനെ തന്റെ

നാഥനെ ധരിപ്പിക്കുമെന്നും അവിടുന്ന് മറുപടി വരുന്നതിനിടയിൽ ഇതിന്മണ്ണം ഇനി ഒരു ക്രിയകൂടി നടത്തപ്പെടുന്നെങ്കിൽ പരമാർത്ഥസ്ഥിതി എല്ലാം രാമവർമ്മമഹാരാജാവിനെ ധരിപ്പിക്കുമെന്നും ഗൗരവമായ ഒരു താക്കീത് കൊടുത്തു. ചന്ത്രക്കാറനോടുള്ള പരിചയം തന്റെ ശ്രമങ്ങളെ പരാജയോന്മുഖമാക്കുന്നതിനെപ്പറ്റി ക്ലേശിച്ചു കൊണ്ട് മറുപടിയൊന്നും പറയാതെ യോഗീശ്വരൻ അടങ്ങിയിരുന്നു.

ഭിക്ഷാമൃതേത്തുസമയത്ത് യോഗീശ്വരൻ മാമാവെങ്കിടനെക്കൂടി ഇരുത്തി രാജയോഗ്യവും ദേവയോഗ്യവുമായുള്ള സദ്യയുടെ വിഭവങ്ങളെ സരസസംഭാഷണപൂർവ്വം ബ്രാഹ്മണനെക്കൊണ്ട് സമൃദ്ധാശനം ചെയ്യിച്ചു. യോഗിവര്യൻതന്നെ ചില മധുരപദാർത്ഥങ്ങൾ പകർന്നുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. അല്പനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, അമിതഭക്ഷകനായ ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ ശിരസ്സിന് ഒരു മാന്ദ്യം തുടങ്ങി. കുറച്ചുനേരംകൊണ്ട് അയാളുടെ അവശത വർദ്ധിച്ച് താടി നെഞ്ചോടമർന്ന് കണ്ണുകളടഞ്ഞു. കുറച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ആ ഭീമാകാരൻ കൈകാലുകൾ നീട്ടി, അതിദയനീയമായ സ്ഥിതിയിൽ ബോധംകെട്ട് നെടുന്തടിപോലെ കിടപ്പുമായി. സ്ഥലത്തുള്ള ചില വൈദ്യന്മാരും ഭിഷഗ്വരനായ ഹരിപഞ്ചാനനനും പഠിച്ച വിദ്യകളെല്ലാം പരീക്ഷിച്ചിട്ടും, തിന്നു മലർന്ന ബ്രാഹ്മണന് ഉണർച്ചയുണ്ടാക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ആ വൃദ്ധനെ ഇനിയും ഇവിടെ താമസിപ്പിക്കുന്നത് വിഹിതമല്ലെന്നു തീർച്ചയാക്കി, ചന്ത്രക്കാറൻ അയാളെ ഉടൻതന്നെ എടുപ്പിച്ച് തിരുവനന്തപുരത്തേക്കു യാത്രയാക്കി. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ബുദ്ധിപൂർവ്വമായുള്ള ഈ ഉചിതക്രിയ കണ്ടുണ്ടായ സന്തോഷത്തെ സൂചിപ്പിച്ച് യോഗീശ്വരൻ തന്റെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന വിലയേറിയ ഒരുജോടി രത്നത്തെ ചന്ത്രക്കാറനു സമ്മാനിച്ചു.

രണ്ടരമണിയോടുകൂടി സ്വാമികൾ സ്വല്പമായ ഒരു നിദ്രയ്ക്കാരംഭിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറൻ വടക്കൊരു കെട്ടിൽ ചെന്നിരുന്ന് കുടുംബസംബന്ധമായുള്ള ഒരു കാര്യവിചാരം തുടങ്ങി. ചിലമ്പിനേത്തു തറവാടിന്റെ ഒരു ശാഖ കൊട്ടാരക്കരെ പാർപ്പുറപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും, ആ തായ്‌വഴിയിലല്ലാതെ അദ്ദേഹത്തിന് മറ്റു ശേഷക്കാരില്ലെന്നും, ഇതിനുമുമ്പിൽ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ആ ശാഖയിൽ ഒരു സ്ത്രീയെ നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ എന്ന മാടമ്പി പരിഗ്രഹിച്ച് ഒരു പുരുഷസന്താനം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അച്ഛനുണ്ണിത്താൻ ധനികനും ധീരോദാത്തനും വലിയ വിദ്വാനും ആയിരുന്നു. സംസ്കൃതാഭ്യസനത്തിന് നിയോഗിക്കപ്പെട്ട പുത്രൻ നാട്ടിൻപുറത്തുള്ള ഗുരുനാഥന്മാരുടെ പാണ്ഡിത്യപരിമിതിയെ കവിയുകയാൽ ഉണ്ണിത്താൻ അയാളെ തർക്കവ്യാകരണാദി പഠനത്തിനായി തിരുവനന്തപുരത്തു താമസിപ്പിച്ച് സാംബദീക്ഷിതർ എന്ന ഒരു വിശ്രുതശാസ്ത്രജ്ഞനെ ഭരമേല്പിച്ചിരുന്നു. ചിലമ്പിനേത്തെ സ്വത്തുക്കൾക്കെല്ലാം അവകാശിയായിരുന്ന ഈ വിദ്യാർത്ഥി അനദ്ധ്യായദിവസങ്ങളിൽ അവിടെ ചെന്ന് പോരാറുണ്ടായിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികളെ എതിരേല്ക്കുന്നതിന് അന്നുദയത്തോടുകൂടി എങ്കിലും ആ യുവാവും ചെന്നുചേരണമെന്ന് ദൂതമുഖേന കാരണവർ ക്ഷണിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അയാളുടെ സാന്നിദ്ധ്യംകൂടാതെ എതിരേൽപ്പും മറ്റും നടത്തേണ്ടി വന്നതുകൊണ്ട് ന്യായമായി കാരണവർക്കുണ്ടായ കോപത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നിട്ട്, സാവകാശംകിട്ടിയപ്പോൾ അനന്തരവന്റെ അപരാധത്തെപ്പറ്റി വിചാരണ തുടങ്ങി. ആ

യുവാവ് വളരെ താമസിച്ച് എത്തീട്ടുണ്ടെന്നറിയുകയാൽ അയാളെ തന്റെ മുമ്പിൽ വരുത്തി. ഒരു മാടമ്പിയുടെ മകനായിരുന്നതുകൊണ്ട് 'കുഞ്ഞു' എന്നുള്ള സ്ഥാനപദം ചേർത്ത് 'കേശവൻകുഞ്ഞു' എന്ന് വിളിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഈ യുവാവിന് ഇരുപത്തിനാലു വയസ്സ് പ്രായമുണ്ടായിരുന്നു. ഈയാൾ യുദ്ധശീലന്മാരായ ആദിമനായന്മാരുടെ ശരീരലക്ഷണങ്ങൾ കൂടാതെ, നാട്ടിൽ സമാധാനവ്യാപ്തിയോടും നവമായ ഗ്രന്ഥസമുച്ചയത്തിന്റെ പ്രചാരത്തോടും ഉത്ഭവിച്ച ശാന്തപ്രകൃതരും രജോഗുണ പ്രധാനരും ആയ പുത്തൻവർഗ്ഗത്തിന്റെ ഒരു മാതൃകാപുരുഷനായിരുന്നു. വിനയമര്യാദകളാൽ ഒതുങ്ങിയും, അപരാധകന്റെ പുഞ്ചിരിതൂകിയും, തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ച പല്ലവകോമളവും വല്ലീകൃശവുമായ ആ ശരീരത്തിന്റെ ചേതോഹാരിത്വം ഉഗ്രനായ ചന്ത്രക്കാറന്റേയും ഹൃദയത്തെ സ്വല്പമൊന്നു ദ്രവിപ്പിച്ചു. ശിരസ്സിന്റെ പൂർവ്വഭാഗം മുഴുവൻ വളർത്ത് നീട്ടി നേത്രക്കാപോലെ കെട്ടി മുമ്പറ്റം വികസിച്ച് പുറകോട്ടു വാലിട്ടിരിക്കുന്ന കുടുമയും, ക്ഷൗരകർമ്മംകൊണ്ട് നീലിമയോടു ശോഭിക്കുന്ന ശേഷം ശിരഃപ്രദേശവും, ആ വർണ്ണത്തോടുതന്നെ അതിമിനുസമായി വിളങ്ങുന്ന ഗണ്ഡങ്ങൾക്കും താടിക്കും മേൽച്ചുണ്ടിനും ഇടയ്ക്ക് രക്തവർണ്ണമായി ശോഭിക്കുന്ന അധരവും, ശാന്തമായ പ്രകൃതിഗൗരവത്തേയും അഗാധതമമായ വിജ്ഞാനത്തേയും സ്ഫുടീകരിക്കുന്ന നേത്രങ്ങളും, പൗരുഷസൂചകമായ വിസ്തീർണ്ണലലാടവും, പ്രഭുക്കളിടയിലും വിശുദ്ധവൃത്തന്മാരിൽ മാത്രം കാണപ്പെടുന്ന വർണ്ണകോമളിമാവും കൂടിയ ഈ യുവാവ് ചന്ത്രക്കാറന്റെ സന്നിധിയിൽ, ആ പ്രഭുവിനെ സൃഷ്ടിച്ച കൈപ്പിഴയ്ക്ക് ബ്രഹ്മാവ് പിഴ മൂളിയ ഒരു വിശിഷ്ടനിർമ്മാണമായി വിപര്യയപ്പെട്ടു. ആ യുവാവിനെക്കണ്ടപ്പോൾ, ആ കണ്ടകന്റെ ഹൃദയത്തിലും മൃദുവായ ഒരു കോണുണ്ടെന്ന് തെളിയിക്കുമാറാണ് കേസ്സുവിസ്താരം തുടങ്ങിയത്.

ചന്ത്രക്കാറൻ: "ഉണ്ടോ നീ?"

കേശവൻകുഞ്ഞു: "ഉണ്ടേ."

ചന്ത്രക്കാറൻ: "എപ്പോൾ? വല്ലകൂട്ടത്തിലും ചെന്നിരുന്നാണോ തിന്നത്?"

കേശവൻകുഞ്ഞു: "ഊണുകഴിഞ്ഞു ഒന്നുരണ്ടു നാഴികയായി. അമ്മാവൻ ഉണ്ട ഇലയിൽ, അമ്മാവി വിളമ്പിത്തന്നു. ലക്ഷ്മിക്കുഞ്ഞിനും അവിടെത്തന്നെ ഇല വച്ചു."

ചന്ത്രക്കാറൻ: (കോപം മുക്കാലേമുണ്ടാണിയും ശമിച്ചു. തന്റെ പുത്രിയുടെ അടുത്ത് ഉണ്ണാനിരുന്നു എന്നു പറഞ്ഞത്, പ്രമാണിത്വവും ജാതിശ്രേഷ്ഠതയും ഉള്ള ഒരു പഴയ കുടുംബത്തോട് ആ യുവാവിനെ സംഘടിപ്പിച്ച് തനിക്കു ബലവാന്മാരായ സംബന്ധികളെ ഉണ്ടാക്കണം എന്നു താൻ കരുതി ഇരിക്കുന്നതിനെ, വിഘ്നപ്പെടുത്തിയേക്കുമോ എന്നു ഭയപ്പെട്ട്) "യക്ഷിക്കുഞ്ഞിന്റെ അടുത്തും മറ്റും അങ്ങനെ ചെണ്ടാത്തവും മറ്റും വേണ്ട. ഞാനതിനൊക്കെ തക്കവും തരവും നോക്കണൊണ്ട്. നീ നാലക്ഷരം പടിച്ചവനല്ലയോ? നല്ലടത്തുവേണം ചേരാൻ, എപ്പോത്തിരിച്ച് തിരുവനന്തപുരത്തുന്ന്?"

കേശവൻകുഞ്ഞു: "എട്ടൊമ്പതു വെളുപ്പിന്."

ചന്ത്രക്കാറൻ: “അത്ര കാലത്തെ പോന്നെങ്കിൽ പെലച്ചക്കിവിടെ എത്താത്തെന്ത്?”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “വെങ്കിടേശ്വരഭാഗവതർ ഇങ്ങോട്ടു കേറിയപ്പോൾ ഞാൻ തെക്കു വന്നു.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “എന്നിട്ടോ? അവിടെ വല്ല ആണിയും നിന്നെ ഒടക്കിപ്പിടിച്ചോണ്ടോ?”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “ആ കുപ്പച്ചാര് എന്നെ അകത്തോട്ടു വിളിച്ചു.”

ചന്ത്രക്കാറന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരം, രാജ്യസമുദായഗൃഹകാര്യങ്ങളുടെ ജീവനാഡിയാകുന്ന ധർമ്മം ആജ്ഞാനുസരണമാണ്. ആജ്ഞാലംഘനാപരാധത്തെ തന്റെ ജീവസുഖത്തിന് സന്നിപാതജ്വരം എന്നപോലെയാണ് അദ്ദേഹം ഗണിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഈ യുവാവിനെ ആ പരദേശസ്ത്രീകളുടെ പാർപ്പിടത്തിൽ കയറ്റരുതെന്ന് ആ സ്ത്രീകൾക്ക് പ്രത്യേകം കല്പനകൾ അദ്ദേഹം കൊടുത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവയെ ലംഘിച്ചുള്ള കുപ്പശ്ശാരുടെ പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന് അറിവ് കിട്ടിയപ്പോൾ ആ സംഘത്തെ ആ സ്ഥലത്തുനിന്ന് ആകപ്പാടെ തുരത്തിയേക്കുന്നുണ്ടെന്ന് നിശ്ചയിച്ചു എങ്കിലും അതിയായ ഒരു ക്ഷീണവും ദയനീയതയും തന്റെ അനന്തരവൻ കാണിക്കുകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കോപം പകർന്ന്, പുച്ഛം, ഹാസ്യം, വിനോദം ഇങ്ങനെ ഓരോ പടികളിൽക്കൂടി കരുണയിൽ ചെന്നവസാനിച്ചു. അനന്തരവനുതന്നെ തന്റെ പ്രതിഷേധകല്പന കൊടുത്ത്, തനിക്ക് അനിഷ്ടമായി സംഭവിക്കാവുന്ന ബാന്ധവത്തെ തടഞ്ഞുകളയാമെന്ന് നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം എഴുന്നേറ്റ്, തളർന്നുവാടി നില്ക്കുന്ന അനന്തരവന്റെ സമീപത്ത് ചെന്ന്, ആ യുവാവിന്റെ മുഖത്ത് നോക്കിക്കൊണ്ട്, ഇങ്ങനെ ആജ്ഞാപിച്ചു: “ഇനി ഒരു ദിവസി നീ അതിനകത്ത് കേറിപ്പോണെങ്കില്... ആഃ. ഇന്നുതന്നെ സാമി തിരുമുമ്പില് അവരെ പേയാട്ടം എന്തരു ചേലായിരുന്നു! ഛീ! ഛീ!... ശവങ്ങള്! ആ പെണ്ണുങ്ങളാരെന്നു നിനക്കറിയാമോ?”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “അമ്മാവന്റെ ആദ്യത്തെ ഭാര്യയുടെ അമ്മയും മകളും...”

ഉടയാൻ പിള്ളയുടെ നാസികഗോളദ്വാരങ്ങൾ വിടർന്ന്, നേത്രച്ഛായ പകർന്ന് ഇടയ്ക്കിടെ ഇമകൾ അടഞ്ഞ്, നെഞ്ച് അമർന്നു പൊങ്ങി — ഇങ്ങനെയുള്ള ചേഷ്ടാഭാവങ്ങൾകൊണ്ട് പൊട്ടാൻ തുടങ്ങിയ ചിരിയെ അദ്ദേഹം ബഹുസാഹസം ചെയ്ത് അമർത്തി തന്റെ അനന്തരവൻ ആ ഭവനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നതും ന്യായത്തേയും മുറയേയും ആസ്പദമാക്കി ആണല്ലൊ എന്നു ചന്ത്രക്കാറൻ ആശ്വസിച്ചു. വൃദ്ധയുടെ ജാമാതാവും യുവസുന്ദരിയുടെ ജനകനുമാകാൻ തനിക്കു മഹിമയും സുഭഗതയുമുണ്ടെന്ന് അനന്തരവനു തോന്നീട്ടുള്ളതും തന്റെ വമ്പത്വത്തിന് സന്തുഷ്ടിപ്രദമായിത്തീർന്നു. “എന്റെ അമ്മാവീം മകളുമോ? ഏത് യ്യാഗരണത്തീന്ന് പിടിച്ചു അത്? അവർ നമുക്ക് ചേരാൻ കൊള്ളണവരല്ല! ഞാനിരിക്കെ നീ ഒന്നും അറിയണ്ട. പോട്ടിൽ പാടണത് പാമ്പ്. അവിടെക്കൊണ്ട് ചെവിവച്ചാൽ കൊത്തും! കൊത്തും! പോ! ഫോ! പോരായ്മ ഒന്നും വരുത്തരുത്... അല്ലെങ്കി നില്ല്.” ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അനന്തരവന്റെ കാതിൽ കിടന്ന ചെറിയ ചുവപ്പുവച്ച കടുക്കൻ അഴിച്ചുകൊണ്ട് പകരം തന്റെ കൈയിൽ ഇരുന്നിരുന്ന കനൽക്കട്ട കുണ്ഡലങ്ങളെ അയാളുടെ കർണ്ണങ്ങളിൽ സംഘടിപ്പിച്ചു. മുതുകിൽ തലോടിയോ എന്നു സംശയം തോന്നുമാറ് ഒന്നു സ്പർശിച്ചതിന്റെശേഷം, അനന്തരവനെ യാത്രയാക്കി. കേശവൻകുഞ്ഞ് കിഴക്കേവശത്തു പോയി

കുറച്ചുനേരം പരുഷാലോചനയോടുകൂടിയിരുന്നു. അന്നു രാവിലെയും തന്നാൽ ദർശിക്കപ്പെട്ട മനോഹാരിതയുടേയും ആത്മശുദ്ധിയുടേയും ആവാസമായ ആ ബാലികയെ എങ്ങനെ കുലഭ്രഷ്ടയായി സങ്കൽപിക്കും? സാധുത്വവും പ്രൗഢിയും സൗന്ദര്യവും സൗശീല്യവും ഗാംഭീര്യവും സ്നേഹവും മഹത്വവും സംയോജിച്ച് അധിവസിക്കുന്ന ആ ക്ഷേത്രത്തെ എങ്ങനെ താൻ തിരസ്കരിക്കും? അമ്മാവന്റെ ഗുണദോഷം രണ്ടുമൂന്നു മാസങ്ങൾക്കുക് മുമ്പ് ലഭിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ തന്റെ പുരുഷത്വത്തിനും സത്യനിഷ്ഠയ്ക്കും ഭംഗംവരുത്താതെ താൻ നടന്നുകൊള്ളുമായിരുന്നു. ഇങ്ങനെ ആലോചിച്ച്, തൽക്കാലം കരണീയമെന്തെന്നു ചിന്ത തുടങ്ങി. 'ഇനി' ഒരു ദിവസം ആ ഭവനത്തിനകത്തു കേറിപ്പോകരുതെന്നാണല്ലോ കാരണവരുടെ ആജ്ഞ എന്നും, ആ സ്ഥിതിക്ക് അടുത്ത ദിവസം ഉദിക്കുന്നതുവരെ അവിടെ പ്രവേശിക്കുന്നതിന് പ്രതിബന്ധമില്ലല്ലോ എന്നും ആ താർക്കികൻ വാദിച്ചു. ക്ഷീണപ്രതിജ്ഞന്മാർ അകൃത്യാനുകരണത്തിന് കണ്ടുപിടിക്കുന്ന ഏതദ്വിധമായ യുക്തിവാദത്തോടുകൂടി കാരണവരുടെ ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുന്നതിന് ഉറച്ചിരുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞു് തളത്തിൽനിന്നും തിണ്ണയിൽ ഇറങ്ങി ഒട്ടുലാത്തി. അവിടെ നിന്നും മുറ്റത്തും മുറ്റത്തുനിന്ന് പടി വാതുക്കലും എത്തി. അയാളുടെ അന്തഃക്ഷോഭത്തിനിടയിൽ, അനുമതികൂടാതെ പാദങ്ങൾ സ്വതന്ത്രചരണംചെയ്തു് അയാളെ മന്ത്രക്കൂടത്തുപടിക്കൽ എത്തിച്ചു; പടിവാതുക്കൽ അയാളുടെ കൈമുട്ടിയതും അനുവാദാനുസാരമായല്ല. ആ സംഘട്ടനാർത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ച് കുപ്പശ്ശാർ വാതിൽ തുറന്നതു്, 'ദിനമപി രജനീ സായംപ്രാതഃ' എന്ന് കാലചക്രഭ്രമണത്തിൽ പ്രകൃതിനീത്യനുസരണമായി നടക്കുന്ന ഒരു സംഭവംപോലെ കഴിഞ്ഞു.

8

> "കല്യാണി! കളവാണി! ചൊല്ലു നീയാരെന്നതും
> ധന്യേ! നീ ആരുടയ പുത്രിയെന്നും"

മൂന്നുനാലു വെളുപ്പിനു മാമാവെങ്കിടൻ മന്ത്രക്കൂടത്തു് ആദിത്യ രശ്മിസ്പർശം ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത നീരാഴിയിൽ കുളികഴിഞ്ഞു് മടക്കുപുടവ മുതലായ സമുദായാംഗക്കോപ്പുകളണിഞ്ഞു് ചിലമ്പിനേത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ആ ബ്രാഹ്മണനെ അല്പം അനുയാത്രചെയ്തതിന്റെശേഷം നമ്മുടെ ഏകലോചനൻ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും സഞ്ചരിക്കുന്ന ജനാവലികളെ നോക്കി ലോകവിദ്വേഷകനായി കലുഷചിത്തനായി നില്ക്കുമ്പോൾ, കവിസങ്കല്പശക്തിയെ അതിലംഘിക്കുംവണ്ണം ബീഭത്സമായ അയാളുടെ മുഖകമ്പളം അനവധി കൃഷ്ണജളൂകങ്ങൾ ഒന്നായിച്ചേർന്ന് പിണഞ്ഞിടഞ്ഞു പുളയുംവണ്ണം സന്തോഷംകൊണ്ടു ചലിച്ചു തുടങ്ങി. തനിക്കു ശേഷിച്ചിട്ടുള്ള പല്ലുകളുടെ ഒരു കാനേഷുമാരി എടുക്കത്തക്കവണ്ണം അയാൾ വാപൊളിച്ചു് അവയെ മുഴുവൻ പുറത്തു കാട്ടി, വിക്രിതമായ മുഖത്തിന്റെ ഏകപാർശ്വംകൊണ്ടു് ആനന്ദരസബിന്ദുക്കളെ വർഷിച്ചു. ഈ മഹാപ്രസാദത്തിന്റെ കാരണം ചില സഹചരന്മാരോടുകൂടിയുണ്ടായ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ആഗമനമായിരുന്നു. ദക്ഷിണസമുദ്രത്തിൽ വസിച്ചിരുന്ന ഛായാഗ്രഹണിയുടെ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി അയാൾ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ മാത്രം പിടിച്ചു പടിക്കകത്താക്കി വാതിലിനേയും ബന്ധിച്ചു. അനന്തരം കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മുമ്പിൽ ചില പിശാചതാണ്ഡവങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടു്, "കുഞ്ഞിന്റെ കൺമണി അമ്മിണി നാലുകെട്ടിനകത്തു മിനുമിനെ മിനുങ്ങിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്നു. വലിയമ്മിണി കുളിക്കാൻ പോയിരിക്കുന്നു," എന്നു് സ്വകീയമായ അനുനാസികഭാഷയിൽ കുപ്പശ്ശാർ ഉണദോഷിച്ചു. അധർമ്മചാരിത്വത്തിൽ അതിരുദ്രനായ കുപ്പശ്ശാരാൽ ഈവണ്ണം പ്രചോദിതനായി ആ യുവാവു്, ജന്മബന്ധത്തിന്റെ പ്രേഷകത്വംകൊണ്ടെന്നപോലെ നാലുകെട്ടിൽ സ്വപ്രണയിനിയുടെ സമീപത്തെത്തി, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സ്മരദീക്ഷയ്ക്കു് ഇപ്രകാരം പൗരോഹിത്യത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചതിന്റെ ശേഷം, കുപ്പശ്ശാർ കിഴക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞുനിന്നു്

തന്റെ ഇഷ്ടദേവതയായി ഉദിച്ചുയരുന്ന ആദിത്യ ഭഗവാനോടു സ്വാഭീഷ്ടസിദ്ധിക്കായി ഒരു പ്രാർത്ഥനയും നടത്തി. സാഹസികത്വംകൊണ്ട് മന്ദവിവേകനായ കേശവൻകുഞ്ഞ് നാലുകെട്ടിൽ കടന്നപ്പോൾ, ആ സ്ഥലം കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശന്റെ അസ്ഥികുടീരമെന്നപോലെ പ്രശാന്തമായും അരമ്യമായും കാണപ്പെട്ടു. ആ കാമുകന്റെ ഹൃൽക്കോശം സഞ്ചയിച്ചിരുന്ന കാളിദാസപ്രഭൃതികളായ കവിചക്രവർത്തികളുടെ ഉത്തുംഗശൃംഗാരാശയങ്ങൾ ആ നാലുകെട്ടിനകത്തെ ഭയാനകമായ ഗൗരവത്താൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ടു. അകാരണമായുള്ള ഒരു ഭയസങ്കോചവും, സ്ത്രീലോലതാസഹജമായുള്ള ലജ്ജയും അയാളുടെ മനസ്സിന്റെയും ശരീരത്തിന്റെയും സ്വച്ഛന്ദഗതിയെ നിരോധിച്ചു. രക്തവർണ്ണമായ ഒരു പട്ടുചേലയും, സാമാന്യം വിലപിടിക്കുന്ന ആഭരണങ്ങളും ധരിച്ച് നിൽക്കുന്ന മീനാക്ഷി കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കണ്ടപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറൻ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്നിവരുടെ മുമ്പിൽ പ്രദർശിപ്പിച്ച കൗമാരസ്വാതന്ത്ര്യത്തെ കൈവിട്ടു അപകൃത്യസഹായിനിയായിത്തീർന്നപോലെ സംഭ്രമിച്ചു ഒട്ടുനേരം നിന്നു. എങ്കിലും മര്യാദയെ ലംഘിച്ചുകൂടെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി, “ഇരിക്കണം, അമ്മ ഇപ്പോൾ കുളിച്ചുവരും” എന്നു സൽക്കരിച്ചിട്ട് വടക്കേക്കെട്ടിലേക്കു തിരിപ്പാൻ തുടങ്ങി. ബലാൽക്കാരമായ കന്യാജനകരസ്പർശമോ ഗതിനിരോധനമോ തനിക്ക് അനുവദനീയമല്ലെന്നു സ്മരിക്കയാൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെപ്പോലെ കീചകനയപ്രയോഗത്തിനു വട്ടം കൂടാതെ, കേശവൻകുഞ്ഞ് മുറ്റത്തു പടിഞ്ഞാറോട്ട് തിരിഞ്ഞുനിന്നിരുന്ന കുപ്പശ്ശാരുടെ സഹായത്തെ തന്റെ ദൈന്യഭാവംകൊണ്ടു യാചിച്ചു. അരസികനും വിരൂപനും എങ്കിലും പരഹൃദയജ്ഞനും ആയിരുന്ന കുപ്പശ്ശാര്. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സങ്കടാവസ്ഥയെ ഗ്രഹിച്ച്, കുട്ടികോന്തിശ്ശന്റെ ഉപാസനാമൂർത്തികളിൽ ശനിദോഷഹന്താവായ ശാസ്താവെന്നപോലെ നാലുകെട്ടിലേക്കു കടന്നു. ഉൽക്രുഷ്ടമനസ്കനായ ആ പ്രഭുകുമാരനെ ധിക്കരിക്കുന്നതു് സ്വകുലത്തിന്റെ മഹിമയെത്തന്നെ ധിക്കരിക്കയാണെന്ന് അയാൾ ഏകനേത്രംകൊണ്ട് മീനാക്ഷിയെ ശാസിച്ചു. മീനാക്ഷി തന്റെ ഗതിയെ തുടരാതെയും എന്നാൽ, താൻ ശാസിതയായി എന്നുള്ള ഭാവത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കാതേയും പ്രൗഢമായ നിലയിൽ അല്പം ഒരു ശുണ്ഠിയോടെ പടിഞ്ഞാറെ നിരചാരിനിന്നു. കുപ്പമൂർഖശ്ശാർ മര്യാദയേയും അടുത്ത ഭവനത്തിലെ തകൃതികളേയുംകുറിച്ച് ചില വിമർശനങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ട് അവിടെനിന്ന് നടകൊണ്ടു. പ്രണയപാശത്താൽ പരസ്പരബദ്ധരായ ആ യുവാക്കൾ പവിത്രവൃത്തരായിരുന്നതുകൊണ്ട്, ലജ്ജാമാത്സര്യത്തോടും ദിഗ്ഭ്രമത്താൽ കുഴങ്ങുന്നതുപോലെയും ഒട്ടുനേരം അമ്പരന്നുനിന്നു. മീനാക്ഷി ഒരു ചിത്രവിഗ്രഹംപോലെ നിശ്ചേഷ്ടമായി നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മുഖകരപാദങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ച വിന്യാസങ്ങൾ ലജ്ജൈകബാണരായി പഞ്ചശരവിജയം ചെയ്‌വാൻ പുറപ്പെടുന്ന അവിവേകികളുടെ ഗോഷ്ടികൾ തന്നെയായിരുന്നു. തന്റെ പ്രവൃത്തികളാൽ നഖഭേദ്യകപ്രായം കവിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രേമം അപാത്രദത്തമായിട്ടില്ലെന്ന് ആശ്വസിച്ചും, എന്നാൽ, അപ്പോഴത്തെ സന്ദർഭം തന്റെ പുരുഷത്വത്തെ ധ്വംസിച്ച് ആ കന്യകാ സന്നിധിയിൽ തന്നെ ബീഭത്സനാക്കുന്നു എന്നു ലജ്ജിച്ചും, അയാൾ അവിടുന്ന് സ്പഷ്ടമേ തോറ്റു എന്നുവരാതെ നിർഗ്ഗമിപ്പാനുള്ള ഉപായത്തെക്കുറിച്ചു നിരൂപണം ചെയ്തുതുടങ്ങി. ഇതിനിടയിൽ

മീനാക്ഷിയുടെ നേത്രങ്ങൾ ബ്രഹ്മശില്പിക്ക് വർണ്ണസങ്കലനത്തിലുള്ള വൈദഗ്ധ്യ വൈകല്യം നിമിത്തം കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പാദനഖങ്ങളിൽ ശോണത കുറെ അധികപ്പെട്ടുപോയി എന്നു ദൂഷണംചെയ്തു. ആ യുവതീമണിയുടെ വർണ്ണപ്രകർഷത്തെ കവരുന്നതിനായി പട്ടുചേലകൾ ആ കോമളശരീരത്തിൽ ചുറ്റിപ്പറ്റിക്കിടക്കുന്നോ എന്ന് ആലങ്കാരികന്റെ നിലയിൽ കേശവൻകുഞ്ഞ് മനസാ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചു. അനന്തരം എന്തെങ്കിലും മര്യാദയായി ഒന്നു പറഞ്ഞുപൊയ്ക്കൊള്ളാൻവേണ്ടി അയാൾ ആ സ്ഥലത്തിന്റെ നിശ്ശബ്ദതയെ ഇങ്ങനെ ഭഞ്ജിച്ചു: "വെടികളും മറ്റും കേട്ടുതുടങ്ങീട്ട് കുറച്ചുനേരമായി. കാണാൻപോകുന്നതിനു കാലം വൈകുന്നായിരിക്കാം കുറിതൊടലും മറ്റും കഴിപ്പാനുണ്ടല്ലോ. ഞാൻ പോയേക്കാം. ഇന്നത്തെ ഗൗരവഘനം വർഷിച്ചുതുടങ്ങിയാൽ എല്ലാം മുങ്ങും!"

മീനാക്ഷി: (മൗനപരീക്ഷയിൽ താൻതന്നെ ജയിച്ചു എന്നുള്ള ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി) "പോകാൻ അനുവാദം എന്നോടു ചോദിക്കുന്നതെന്തിന്? ഇല്ലത്തിൽ മൂസ്സ് ഞാനല്ലല്ലൊ. അമ്മ വന്നു കണ്ടിട്ടാണെങ്കിൽ അങ്ങനെ. ഞാനിവിടെ നില്ക്കുന്നതു വിരോധമെങ്കിൽ . . ."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അദ്യാപി ആകണ്ഠം പരിഭവം ഇതെന്നു പോയൊടുങ്ങും ഭഗവാനേ? അമ്മാളുക്കുട്ടിയുടെ ഒരു മൃദുവാക്കു കേൾപ്പാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടായെങ്കിൽ സമസ്തപുരുഷാർത്ഥവും സാധിച്ചു!"

മീനാക്ഷി: "പുരുഷാർത്ഥം നാലും ഭാഗ്യവാനായ അവിടുത്തേക്ക് ജന്മാവകാശസിദ്ധമല്ലയോ? അവിടുത്തെ ദ്രോഹിപ്പാൻ അഞ്ചാം പുരുഷാർത്ഥമെന്നൊന്നുകൂടി ഉണ്ടായോ? എന്നാൽ വേദാന്തജ്ഞന്മാരും അവിടുത്തെക്കാരണത്താൽ വട്ടത്തിലായി."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അതതെ. പക്ഷികൾ ചിലയ്ക്കുന്ന കാലമാണിത്. ചുമ്മാ പുലമ്പും. പക്ഷികളുടെ കാര്യം പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു ചോദിക്കുന്നു, ചാതകവും മേഘവും തമ്മിലുള്ള സംബന്ധത്തെ അമ്മാളുക്കുട്ടി അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ?"

മീനാക്ഷി: "അവർ തമ്മിലുള്ള വർഗ്ഗഭേദവും ദൂരവും എനിക്കറിയാം. ചാതകത്തിന് എത്ര പൊക്കത്തിൽ പറക്കാമെന്നും, മേഘം അതിലെത്ര ഏറെപ്പൊക്കത്തിൽ ചരിക്കുന്നെന്നും ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "ഈ ഒരു പല്ലവി മാത്രമേ ഇവിടെ പഠിച്ചിട്ടുള്ളു. കുലവ്യത്യാസം, കുലക്കളങ്കം, കുലഹാനി! ഇങ്ങനെ വൈഷമ്യം പറഞ്ഞു വിലകൂട്ടുന്നത് പരദേശസമ്പ്രദായമായിരിക്കാം. എന്തായാലും ഈ നാട്ടുകാരനായ ഞാൻ മടങ്ങാൻ ഭാവിച്ചിട്ടില്ല. മൂല്യം കൂടാതെ വ്യാപാരമില്ലെങ്കിൽ അതിനും ഞാൻ ഒരുങ്ങുന്നുണ്ട്. അമ്മാളുക്കുട്ടിക്കു ചില സമ്മാനങ്ങൾ കൊണ്ടുവരാൻ ശ്രമിച്ച് ആ അണ്ണാവയ്യനെ തിരക്കിനടന്ന് കാലെല്ലാം വെള്ളെല്ലായി. അയാൾ ചുറ്റിച്ച ചുറ്റുകൊണ്ടാണ് ഈ ശ്രുണ്ഠിക്കാട്ടിൽ വന്നകപ്പെടാൻ സംഗതിയായത്. അല്ലെങ്കിൽ രാത്രിതന്നെ ചിലമ്പിനേത്ത് എത്തിപോകുമായിരുന്നു."

മീനാക്ഷി: “എനിക്കു സമ്മാനങ്ങളോ? എന്തിന്? ഞാൻ വില കൂട്ടുമ്പോൾ അവിടുന്ന് വില ഇടിച്ചുകളയാനുള്ള നാട്ടുവിദ്യയും കൊണ്ട് വരികയാണോ? ഓഹോ! അണ്ണാവയ്യന്റെ അടുത്തുമുണ്ടല്ലോ പഠിപ്പ്. കൈകണക്കുകൾ പറവാൻ ആ കടയീന്ന് അഭ്യസിച്ചതായിരിക്കാം.”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “അണ്ണാവയ്യന് ഏറിവന്നാൽ ഗുരുസ്ഥാനമല്ലേ ഉള്ളു. അമ്മാളുക്കുട്ടിക്ക് സ്വാത്മസ്ഥാനവുമാണല്ലോ. അതുകൊണ്ട് ആത്മവഞ്ചന ചെയ്യാതെയും ചെയ്യിക്കാതെയും എനിക്കു പറവാനുള്ള കണക്കു പറഞ്ഞുതീർത്തേയ്ക്കാം. കളി പറഞ്ഞ് ആയുസ്സു കളവാൻ അമ്മാളുക്കുട്ടിയുടെ കളിപ്രായം എനിക്കു കഴിഞ്ഞുപോയി.”

മീനാക്ഷി: “അതിനെന്ത്? നാം രണ്ടുപേരും ഒരു പ്രായമാകുന്നതുവരെ കളി പറയാതെ കഴിക്കണം. അപ്പോൾ ‘അശ്വത്ഥാമബലിവ്യാസോ…’ എന്ന കൂട്ടത്തിൽ ആദ്യനാകാം.”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “ഭാവാർത്ഥം മനസ്സിലായി. കണ്ഠത്തിനു മേൽകൊണ്ട് ചാടുവാക്കു പറവാൻ വാഗ്ദേവിവർഗ്ഗക്കാർക്കു പ്രത്യേകം വരപ്രസാദമുണ്ട്.”

മീനാക്ഷി: “സരസ്വതിയെ സേവിക്കുന്നവർക്കും ആ മിടുക്കുണ്ടെന്ന് ഇപ്പോൾ വെളിപ്പെട്ടു. എങ്കിലും സത്യം പറവാൻഭാവിച്ച സ്ഥിതിക്ക് അതിൽ സരസ്വതി പ്രസാദിക്കുന്നതെങ്ങനെയെന്നു കാണട്ടെ.”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “ഇവൻ കല്പനകളെല്ലാം കേൾക്കണം. അമ്മാളുക്കുട്ടിക്കു തോന്നിയപോലെയും. നല്ല ന്യായം! എങ്കിലും, അങ്ങനെതന്നെ നടക്കട്ടെ. ഞാൻ പറവാൻതുടങ്ങിയതല്ലേ കേൾപ്പിക്കേണ്ടത്? അമ്മാളുക്കുട്ടിയെ കണ്ടന്നുമുതൽ എന്റെ സ്മരണയെല്ലാം ഇങ്ങ്. അതുപോലെ എന്റെ നേർക്കുമുണ്ടാകാൻ, അപ്പപ്പോൾ മേഘങ്ങളെയോ മറ്റോ, സന്ദേശങ്ങൾ കൊടുത്തയപ്പാൻ എനിക്കു ദിവ്യത്വവും മഹത്വവുമില്ല. അതിനാൽ അമ്മാളുക്കുട്ടിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ എന്റെ സ്മരണയെ സദാപി ജനിപ്പിക്കുന്നതിന്, ചില സന്ദേശവാഹികളെ ആവിരലുകളിൽ ബന്ധിക്കുന്നതിന് ഞാൻ നോക്കുന്നു…”

മീനാക്ഷി കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സംഭാഷണത്തെ തടുക്കാതെ കേട്ടു നിന്നുപോയതുകൊണ്ട്, അയാൾക്കു ഇത്രയുമെങ്കിലും ദീർഘമായി തന്റെ അനുരാഗത്തെ പ്രസ്താവിപ്പാൻ സന്ദർഭം കിട്ടി. ലജ്ജക്കാരനും അഭിമാനിയും ധർമ്മവ്രതനും പ്രഭുവംശ്യനും ആയ തന്റെ കാമുകന്റെ ഈ ഉപന്യാസത്തിൽ ആ യുവാവിന്റെ അഗാധവും നിർവ്യാജവുമായ പ്രണയം പ്രത്യക്ഷരം ധ്വനിച്ചതായി മീനാക്ഷിക്കു ബോധ്യപ്പെട്ടു. എന്നാൽ രാജകോപഗ്രസ്തമായുള്ള തന്റെ കുടുംബത്തോട് ആ യുവാവിന്റെ ഭാവിയെ സംഘടിപ്പിച്ച് ദുര്യശോഗർത്തത്തിൽ അയാളെ പതിപ്പിക്കുന്നത് അതിനീചമായ സ്വാർത്ഥനിഷ്ഠയാകുമല്ലോ എന്നു വ്യസനിച്ച്, മീനാക്ഷി പതിവുപോലെ തന്റെ അനുരാഗത്തെ മറച്ച് വിനോദഭാവത്തിൽ ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു: “അങ്ങനെ പാണിഗ്രഹണംകഴിച്ചുകളയാമെന്നായിരിക്കാം! ആൾ മറ്റുള്ളവർ മനസ്സിലാക്കീരിക്കുംപോലെ കുഞ്ഞല്ലല്ലോ. ആ വിലങ്ങുകൾ എവിടെ?”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “ഞാൻ മുമ്പ് പറഞ്ഞില്ലയോ? പട്ടർ പറ്റിച്ചു. അയാളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന അനർത്ഥങ്ങൾ പറവാനില്ല. അനന്തമുദ്രമോതിരമെന്നല്ലാതെ അവിടങ്ങളിൽ മറ്റൊന്നും കേൾപ്പാനില്ല.”

മീനാക്ഷി: “ഏഴരശ്ശനിക്കാണ് അതിനെ വിറ്റത്. മുണ്ടും തുണിയും വാങ്ങാൻ വിറ്റമോതിരം എന്തു കശയുണ്ടാക്കുന്നു! അളുകൾക്കിനി ഉണ്ടുകൂടാ, ഉടുത്തുകൂടാ എന്നെല്ലാം ചട്ടം വരുമായിരിക്കാം. ആ മൂത്ത പട്ടർക്ക്, കല്ലിനെക്കുത്തിപ്പറിച്ച് സ്വർണ്ണത്തിനെ ഉരുക്കി, രണ്ടിനേയും വിലയാക്കിക്കൊണ്ടൂടായിരുന്നോ?”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “അദ്ദേഹം നല്ലവൻ. കുരുത്തംകെട്ട ഞാൻ തൊട്ട കാര്യമാകകൊണ്ട് അങ്ങനെ വട്ടക്കലാശത്തിലായതാണ്. അദ്ദേഹം പക്ഷേ പുറപ്പെട്ടുപോയി തിരിച്ചുവന്നിട്ട്, ആദ്യം പറ്റിച്ചത് നമ്മെ. അമ്മാളുക്കുട്ടി നന്തിയത്തേക്കു പോരണം.”

മീനാക്ഷി: “അമ്മാളുക്കുട്ടി പോരുണം! അമ്മാളുചരിതം ആട്ടക്കഥ കെട്ടിയുണ്ടാക്കി ആ വെങ്കിടഭാഗവതരെ പഠിപ്പിച്ചത് മഹായോഗ്യതതന്നെ! അപകടക്കാരനെന്ന് കൊടിയുംകെട്ടി നടക്കുന്ന ആളിന്റെ പുറകേ പോരുന്നതിനു വേറെതന്നെ ആളുണ്ടാക്കണം. അത്ര പൊട്ടിയല്ല ഞാൻ.”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “ആട്ടക്കഥയോ? വെങ്കിടഭാഗവതരോ? ഇതിഎന്തു പുതുക്കഥ?”

മീനാക്ഷി: “യേഹെ! കാര്യസ്ഥതനടിച്ചാൽ പോരാ. പ്രവൃത്തിയിൽ അതു കാണണം. നാം വലിയ പരിചയത്തിലാണെന്നും മറ്റും അയാൾക്കെങ്ങനെ മനസ്സിലായി?”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “ആ വിട്ടുവായനെ ഞാൻ കണ്ടതോ കേട്ടതോ? നാം പരിചയമുണ്ടെന്നു തന്നെ അയാളെങ്ങനെ അറിഞ്ഞു?”

മീനാക്ഷി: “നല്ല വിദ്യ! ചോദ്യത്തിനു ചോദ്യം! അയാളിതാ, ഇപ്പോൾ ഇവിടുന്നു പോയതേയുള്ളു. വേണെങ്കിൽ തിരിയെ വരുത്താം. അവിടുത്തെ വലിയ ചങ്ങാതിയും പുലർപ്പനും കൊണ്ടാടനും ആണെന്നു നടിച്ച് ഇന്നലെ രാത്രി മുഴുവൻ ഇവിടെ ഇരട്ടച്ചെണ്ടകൊട്ടിഘോഷിക്കയായിരുന്നു.”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “തിരുവനന്തപുരത്ത്, ആകാശത്തുതന്നെ വിതച്ചാലും ആ വിത്ത് വളർന്ന് പടർന്ന്, വീടും കുടിയും ഇളക്കെ പൂത്തു ഫലിച്ചേക്കും. അതുകൊണ്ട് അവിടത്തെ താമസം വേണ്ടെന്നു വയ്ക്കാൻ തന്നെ തീർച്ചയാക്കി. ആ മാമനെന്ന പൊണ്ണബ്രാഹ്മണനുമായി എനിക്കൊരു കൂട്ടുമില്ല, കെട്ടുമില്ല. അയാളെന്തോ ഇളക്കി; നിങ്ങൾ കേട്ടു രസിച്ചു.”

മീനാക്ഷി: “ഞങ്ങൾക്കു കുറ്റമായോ? അദ്ദേഹം പേരുവിളിച്ച് പറഞ്ഞു, കണ്ടാലങ്ങനെ… കാര്യത്തിലിങ്ങനെ… എന്നെല്ലാം സ്തുതിച്ചു.”

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “എനിക്കതൊന്നും കേൾക്കണ്ട. കളിപറയാതെ കാര്യമായി മറുപടി പറയൂ. കൂടിപ്പോരാൻ സമ്മതമുണ്ടോ?”

മീനാക്ഷി: "'മന്നവാ ഹോമദ്രവ്യമിവിടെയുണ്ടായ് വരും' എന്ന് ശകുന്തളയെപ്പോലെ ഞാനും മറുപടി പറഞ്ഞാൽ അവിടുത്തേക്കു സന്തോഷമായിരിക്കാം. എന്നാൽ അവിടുന്നു തന്ന പാഠത്തെ അനുസരിച്ച് ഞാനും പരമാർത്ഥത്തെത്തന്നെ പറയാം. ഞങ്ങൾ വിധികെട്ട വർഗ്ഗമാണ്. അതുകൊണ്ട്, അവിടത്തെ സൗഭാഗ്യത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളാൻ ഞങ്ങൾക്കു സംഗതിവരുമോ? ഞങ്ങടെ സ്ഥിതി അങ്ങനെ ഉള്ള താണ്. അവിടത്തേക്കു ചേരാൻ പാടുള്ളതേ അല്ല..."

ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ മീനാക്ഷിയുടെ മുഖം കഠിനമായി ചുവന്നും, നേത്രങ്ങളിൽ ചുട്ട ചുടെയുള്ള ലവണജലം പെരുകിയും; ഹൃദയഗാംഭീര്യവും ആത്മസത്വവും ക്ഷീണങ്ങളായും ചമഞ്ഞു. ഇങ്ങനെയുള്ള ഭാവപ്പകർച്ച കണ്ടപ്പോൾ, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സാക്ഷാലുള്ള പുരുഷത്വവും സഹനശക്തിയും സ്പഷ്ടമായി പ്രകാശിച്ചു. "വ്യസനിക്കരുത്! ഞാൻ രാവിലെ വന്നു വേണ്ടാസനം പുലമ്പിയതിനെ ക്ഷമിക്കണം. പക്ഷേ, ദൈവഗതി ആരു കണ്ടു, ആര റിഞ്ഞു? നമുക്കു തമ്മില്ല് ചേർച്ച പാടില്ലാത്തവിധം ദോഷം നിങ്ങടെ കുടുംബത്തിനുണ്ടായി രിക്കയില്ലെന്ന് എന്റെ ആത്മാവ് തീർച്ചയായി പറയുന്നു. പിന്നെന്താണു വേണ്ടത്? വലി യമ്മയുടെ സമ്മതം മാത്രം..."

"അതുതന്നേയാണ് വിഷമം കുഞ്ഞേ; നിന്റെ അമ്മാവൻ സമ്മതിച്ചാലും അച്ഛൻ സമ്മ തിച്ചാലും, ലോകർക്ക് നിരന്നാലും കാര്യമായില്ല. നിന്നെ കിട്ടുന്നത് ഞങ്ങൾക്കു വലിയ ഭാഗ്യം തന്നെ. എങ്കിലും, നിനക്കു ആപത്തുണ്ടാകുന്നത് ഞങ്ങൾ ആലോചിക്കണമല്ലോ. ഞങ്ങടെ വഴിക്കു ഞങ്ങളെ വിട്ടേക്ക്. വിസ്തരിച്ചൊന്നും ചോദിക്കണ്ട!" എന്നു പ്രസംഗിച്ചു കൊണ്ട് നാലുകെട്ടിനകത്തു പ്രവേശിച്ച വൃദ്ധ, മീനാക്ഷിയുടെ അടുത്തുചെന്ന്, ആ ബാലി കയുടെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ട് ഹാസ്യമായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. "അല്ലാ! ഇങ്ങനെയും ഒരു കാലം വന്നോ? കഷ്ടം! കാലംതന്നെ ഭേദിച്ചുപോയി. കണ്ണുനീർ ചൊട്ടുന്ന കണ്ണ് ഇന്നാദ്യമായി നീ ജനിച്ച കുലത്തിൽ കാണുകയാണ്. നിലത്തു വീഴുംമുമ്പെ തുടയ്ക്കു. ഭൂമി യെക്കൊണ്ടുകൂടി വെറുപ്പിക്കാതെ."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "വെറുക്കാനും നിരക്കാനും ഒന്നുമില്ലമ്മേ! അച്ഛന്റെ സമ്മതം ഞാൻ വരു ത്തിക്കൊള്ളാം. എന്റമ്മയും അമ്മയെപ്പോലെതന്നെ അമ്മാളുക്കുട്ടിയെ തങ്കക്കൊ ടിയായി വളർത്തിക്കൊള്ളും. ഈ പ്രദേശം നമുക്കു കാണുകേ വേണ്ട. നിങ്ങൾ മൂന്നുപേരെക്കൂടി സുഖമായി പുലർത്താൻ ഞങ്ങൾക്കു വഴിയുണ്ട്"

വൃദ്ധ: (സ്വകുടുംബാഭിമാനഗർവത്തോടുകൂടി) "സ്വത്തിന്റെ കഥ ദൂരെക്കളഞ്ഞേക്ക്. ഞങ്ങൾ ക്കും വല്ല പൊട്ടും പൊടിയും അരിച്ചു പിറക്കാനുണ്ടാകും. വിഷമം ആ വഴിക്കല്ല. നിന്റെ അച്ഛൻ സമ്മതിച്ചാലും അമ്മാവൻ കേന്ദ്രിക്കും."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അമ്മാവന്റെ സ്വത്ത് ഞങ്ങക്കു വേണ്ടെന്നുവച്ചാലോ?"

വൃദ്ധ: "ഞാനും അമ്മാവനെപ്പോലെ തടസ്ഥം ചെയ്യും. ഉടയാമ്പിള്ളയുടെ അഭിപ്രായത്തെ അനുകൂലിക്കേ എനിക്കു നിവൃത്തിയുള്ളു."

ഈ വാക്കുകൾ, വൃദ്ധ തന്റെ അമ്മാവന്റെ ശ്വശ്രൂവാണെന്നും, ആ കന്യക മാതുലപുത്രിയാണെന്നും, ആ ശുദ്ധമനസ്കൻ സംശയിച്ചിരുന്നതിനെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തി. വൃദ്ധയുടെ വാക്കുകൾ പുറത്തുനിന്നിരുന്ന കുപ്പശ്ശാരുടെ ജീവനാളത്തെ പൊളിച്ചു. അയാൾ അകത്തു കടന്ന്, പല പൊടിപാടുകളും പെടുത്തി. കോപച്ചീറ്റത്തിനിടയിൽ നാസികാരന്ധ്രങ്ങളിൽക്കൂടി ചില രക്തത്തുള്ളികളെ നിലത്തു വീഴിക്കയും ചെയ്തു. തന്റെ ബുദ്ധികൗശലത്താൽ സാധിതപ്രായമായ ഈ വധൂവരന്മാരുടെ ഘടനയിൽനിന്നു സിദ്ധിക്കാൻപോകുന്ന ഗുണങ്ങളെ ശുദ്ധഗതിയാലും കുടുംബഗർവത്താലും തടയുന്ന തന്റെ സ്വാമിനിയുടെ നിർമ്മര്യാദത്തെ കുപ്പശ്ശാർ ഈവിധം ശാസിച്ചപ്പോൾ വൃദ്ധയ്ക്ക് സംഗതി മനസ്സിലായി. സ്വകുടുംബഭക്തനായ ഭൃത്യനെ പ്രതിശാസിക്കുന്നതിനോ, അയാളോടു ശണ്ഠയുണ്ടാക്കുന്നതിനോ നിൽക്കാതെ അവർ പരിഭവത്തോടുകൂടി പുറത്തിറങ്ങി തന്റെ ജപസ്ഥലത്തേക്ക് തിരിച്ചു. കുപ്പശ്ശാർ മീനാക്ഷിയുടെ ബാഷ്പങ്ങളെ തുടച്ച് തന്റെ ഇംഗിതാനുസരണമായി പ്രവർത്തിച്ചില്ലെങ്കിൽ ആ ബാലികയുടെ നാസാച്ഛേദനം ചെയ്യുമെന്ന് വിനോദഭീഷണി കാട്ടിക്കൊണ്ടും, 'വിധിർവാ ഗതിർവാ' വൃദ്ധയേയും ചന്ത്രക്കാറനേയും തോൽപിക്കുന്നതിന് തന്റെ കൈയിൽ ഒരു പരമശക്തിയുണ്ടെന്നുള്ള നാട്യത്തോടുകൂടിയും, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ പിടികൂടി ആചമനാദിക്രിയകൾക്കായി കൊണ്ടുപോയി.

യോഗീശ്വരന്റെ എഴുന്നള്ളത്ത് ചിലമ്പിനേത്തു പടിക്കൽ എത്തുന്നതുവരെ മീനാക്ഷിയുടെ സഹവാസസൗഭാഗ്യത്തെ അനുഭവിച്ചുകൊണ്ട് വൃദ്ധയോടു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്ന വ്യാജത്തിൽ കേശവൻകുഞ്ഞ് മന്ത്രക്കൂടത്തു താമസിച്ചു. ഘോഷയാത്ര ചിലമ്പിനേത്തടുത്തപ്പോൾ വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയും മന്ത്രക്കൂടത്ത് പുറവാതിലിന്റെ പുരോഭാഗത്തു നിന്ന് അതിനെ ദർശിച്ചു. അപ്രതീക്ഷിതമായി യോഗീശ്വരൻ ആ സ്ഥലത്തുതന്നെ ചെന്ന് അവരേയും പൊടുന്നനവെ മറഞ്ഞുകളഞ്ഞ കേശവൻകുഞ്ഞിനേയും കണ്ട കഥകളെ പൂർവ്വാദ്ധ്യായത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. യോഗീശ്വരന്റെ നേത്രമാർഗ്ഗത്തിൽ പതിച്ചതിന്റെശേഷം അവിടെ നിൽക്കാതെ ആ യുവാവ് ഒരു ഊടുവഴി തുടർന്ന് ചിലമ്പിനേത്തു വളപ്പിനകത്തു കടന്നു. വൃദ്ധയുടെ ബോധക്ഷയത്തിൽ, മീനാക്ഷിയും കുപ്പശ്ശാരും സഹായികളായി താങ്ങിയപ്പോൾ എങ്ങനെയോ അവർക്കു ഉണർച്ചയുണ്ടായി. കരനാഥന്മാരുടെയും മറ്റും സഹായത്തോടുകൂടി നാലുകെട്ടിനകത്തു വൃദ്ധ പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതിനിടയിൽ, ചന്ത്രക്കാറനും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും അവനവന്റെ ഗൂഢമായ മത്സരവിചാരങ്ങൾകൊണ്ട് പുറത്തു നിന്നതേയുള്ളു. യോഗീശ്വരൻ 'വാതൂലവേഗപ്രതിനീയമാനമാം കേതുവിന്റെ ചീനാംശുകമെന്നപോലവെ' മനസ്സിനെ മന്ത്രക്കൂടത്ത് ശേഷിപ്പിച്ചിട്ട്, ശരീരം മാത്രം മുമ്പോട്ടു ഗമിച്ചപോലെ അവിടെനിന്നും പിരിഞ്ഞു.

തന്നെ ബാധിച്ചതു കേവലം വാർദ്ധക്യക്ഷീണമായിരുന്നുവെന്ന് സഹായത്തിനായി വന്ന കരനാഥന്മാരോടും മറ്റും സമാധാനം പറഞ്ഞു് മനഃശക്തിയാൽ മദ്ധ്യവയസ്കയായ നമ്മുടെ വൃദ്ധ അവരെ യാത്രയാക്കി. എന്നാൽ സ്വശയ്യയിൽ ശയിപ്പാൻതുടങ്ങിയ അവരുടെ നേത്രങ്ങൾ എന്തോ പരിഭ്രമാവേശസൂചകമായി ചലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത് മീനാക്ഷിക്കു

ഏകാകിതിത്വത്തിന്റെ പൂർവചിഹ്നദർശനമായി തോന്നിയതിനാൽ, അത് ആ ബാലികയെ അതിയായി പരവശപ്പെടുത്തി. വൃദ്ധയ്ക്കും ദൗഹിത്രിക്കും സർവോപദേഷ്ടാവും സർവകാര്യനിർവാഹകനും ആയ കുപ്പശ്ശാർ ആ സന്ദർഭത്തിൽ, എന്താശ്ചര്യം! വൃദ്ധയുടെ ദുർഘടത്തെ കാണുന്നില്ല. മീനാക്ഷിയുടെ മുഖത്തു സ്പഷ്ടമായി പ്രകാശിക്കുന്ന അഗാധക്ളേശത്തേയും ധരിക്കുന്നില്ല. മന്ത്രക്കൂടത്തുപടിക്കൽനിന്നും ചിലമ്പിനേത്തേക്കു പോകുമ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഏതു സ്ഥിതിയിൽ ഇരുന്നുവോ, അതുപോലെ തന്നെ ഈയാളും സ്തബ്ധജീവനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ആപദ്ഭയ ശൂന്യനായ ആ രാക്ഷസസ്വഭാവൻ ഭക്തിപുരസ്സരം സ്വയം വരിച്ചിട്ടുള്ള രക്ഷാവൃത്തിയിൽനിന്ന് അയാൾ നിവൃത്തനായതുപോലെ വർത്തിക്കുന്നു. ഈ സ്ഥിതികളെല്ലാം കണ്ട്, മീനാക്ഷി മതിമറന്ന് ഇങ്ങനെ വിലപിച്ചു: "അയ്യോ, മഹാപാപമേ! ഞങ്ങളെക്കൊന്നു വാലാട്ടിച്ചേക്കാമെന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളമ്മാൻ പറഞ്ഞ വീരവാദത്തെ അക്ഷരം തെറ്റാതെ പറ്റിച്ചിരിക്കുന്നല്ലൊ! സ്വാമിയാര് ദ്രോഹിപ്പാൻ പല്ലക്കിൽനിന്നും ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടല്ലൊ. ആ സന്യാസി, ആ പരമവഞ്ചകൻ നശി …"

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ ചാരിത്രകോപാഗ്നിയിൽ ദഹിച്ചുപോകുമാറുള്ള ഒരു ശാപവചനം മീനാക്ഷിയുടെ നാവിൽനിന്ന് പുറപ്പെടുമെന്നു ഭയപ്പെട്ട് വൃദ്ധയും കുപ്പശ്ശാരും ഒരേ മാത്രയിൽത്തന്നെ ഝടിതിയിൽ ശാപോപസംഹൃതിക്കായ്ക്കൊണ്ടു യത്നിച്ചു. വൃദ്ധയുടെ മനസ്സിനെ ബാധിച്ചിരുന്ന ക്ഷീണത്തെ വംശപരമ്പരാസിദ്ധമായ പ്രാഗത്ഭ്യത്തോടുകൂടി അമർത്തിക്കൊണ്ട്, അവർ ദൗഹിത്രിയെ ഇങ്ങനെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു: "കൊട്ടും വെടിയുംമറ്റും കേട്ട് എന്റെ പതിവായ ക്ഷീണം വന്നതാണ് മകളേ! കുറച്ചു കഴിയുമ്പോൾ മാറും. നീ വ്യസനിക്കേണ്ട. എന്തോ ചില സ്വപ്നങ്ങൾ കണ്ടുപോയി. വയസ്സായല്ലോ. എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സു കലിങ്ങിപ്പോണു. സന്യാസിയെ നീ ശപിക്കാതെ, അദ്ദേഹം ക്ഷുദ്രമൊന്നും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഒരു വയസ്സിയെക്കണ്ടു ബഹുമാനിച്ചു… അത്രേയുള്ളു. ശീ! മറ്റൊന്നും വിചാരിക്കാതെ." അദ്ദേഹം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വഴിക്കു പോയി. ഇങ്ങനെ വന്നും പോയും എന്തെല്ലാം കണ്ടു! അദ്ദേഹവുമായി നാമിനി ഇടയേണ്ട. "വൃദ്ധയുടെ സാന്ത്വനങ്ങൾ ഒടുവിലത്തെ ഭാഗത്തിൽ എത്തുന്നതുവരെ കുപ്പശ്ശാർ ആശ്വസിച്ചുനിന്നു. അവസാനത്തെ വാക്കുകൾ ഒരു 'അറ' ശങ്കയെ അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഉല്പാദിപ്പിച്ച്, അയാളെ ക്രുദ്ധനാക്കി. ആ കോപത്തിന്റെ കാരണത്തെക്കുറിച്ച് വൃദ്ധ ചോദ്യം തുടങ്ങിയപ്പോൾ, കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശൻപോലും, കഴക്കൂട്ടത്ത് കുടുംബത്തിലെ ഒരു ബാലികയുടെനേർക്കാകട്ടെ പ്രയോഗിപ്പാൻ മുതിർന്നിട്ടില്ലാത്ത ഗർവത്തോടും കുപ്പശ്ശാർ അവിടെനിന്നും നടന്നു കളഞ്ഞു. യോഗീശ്വരൻ വൃദ്ധയുടെയും കുപ്പശ്ശാരുടെയും മനസ്സുകളിൽ, അവർ എന്തു വ്യാജങ്ങൾ കഥിച്ചാലും നടിച്ചാലും, അതിരൂക്ഷമായ അസ്വാസ്ഥ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി എന്നുള്ളത് വൃദ്ധയുടെ ക്ഷീണവും കുപ്പശ്ശാരുടെ കോപവും പ്രത്യക്ഷീകരിച്ചു.

മന്ത്രക്കൂടത്തെ പാർപ്പുകാർ ചിലമ്പിനേത്തുനിന്നും പകർന്നുകൊണ്ടുവന്ന അന്നാദിവിഭവങ്ങൾ ഭക്ഷിച്ചിട്ട്, വൃദ്ധ നിദ്രാസ്വപ്നങ്ങളിലും മീനാക്ഷി മനോരാജ്യസ്വപ്നങ്ങളിലും ലയിച്ചു. കുപ്പശ്ശാർ നിയമവിരുദ്ധമായി ചിലമ്പിനേത്തു നടക്കുന്ന ആഘോഷങ്ങൾ കാണുന്നതിനായി പുറപ്പെട്ടു. ആ സഞ്ചാരത്തിനിടയിൽ യോഗീശ്വരഭൃത്യനായ കരിംകുരങ്ങനുമായി

അയാൾ കുട്ടിമുട്ടി. നാനാസ്ഥിതിഭേദങ്ങളുള്ള മനുഷ്യലോകത്തിൽ, സ്ഥാനജാത്യാദിവ്യത്യാസങ്ങൾകൂടാതെ തുല്യബലമായി പ്രചരിക്കുന്ന സ്നേഹബന്ധം നികൃഷ്ടമായ ദരിദ്രാവസ്ഥയിൽ ജീവിക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലും എത്രത്തോളം ഉൽകൃഷ്ടത പ്രാപിക്കാമെന്ന് നിർണ്ണയംചെയ്‌വാൻ, ഈ രണ്ടു കൃഷ്ണസത്വങ്ങളും ചേർന്ന് ഒരു വിജനസ്ഥലത്തുവെച്ച് നടന്ന കൂടിക്കാഴ്ച സൂക്ഷ്മതരമായ മാനദണ്ഡമായിരുന്നു. ഏകദേശം നാലഞ്ചുനാഴിക കഴിഞ്ഞു മടങ്ങിയപ്പോൾ കുപ്പശ്ശാര്, ഹരസൃഷ്ടനായ വീരഭദ്രനെപ്പോലെ അട്ടഹാസവുംകൊണ്ട് ഭൂകമ്പനംചെയ്‌വാൻ സന്നദ്ധനെന്നപോലെയാണ് വന്നത്. സ്വപ്നസുഖത്തിൽനിന്നു വിരമിച്ച് വിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയും കുപ്പശ്ശാരുടെ ഭാവഭേദത്തിന്റെ കാരണത്തെക്കുറിച്ചു ചോദിച്ചതിന് ഉത്തരമായി അയാൾ രാജ്യക്ളേശങ്ങളിൽനിന്ന് പെട്ടെന്ന് വിമുക്തനായ ഒരു രാഷ്ട്രാധിപന്റെ സ്വച്ഛന്ദതയും ഗർവവും നടിച്ച് ആകപ്പാടെ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ ആഗമനം തങ്ങൾക്ക് ദുഷ്കാലത്തെ ഉദിപ്പിച്ചു എന്നു മീനാക്ഷി തീർച്ചയാക്കി. മനസ്വിനിയായ വൃദ്ധയ്ക്ക് ബാലയായ മീനാക്ഷിയെക്കാൾ പൂർവചരിത്രജ്ഞാനം ഉണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, കുപ്പശ്ശാരുടെ ഭാവഭേദത്തിന് ഹേതുഭൂതമായ സംഗതിയെ വഴിയെ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളാമെന്ന് അവർ അടങ്ങിപ്പാർത്തു. എങ്കിലും പൂർവസംഭവങ്ങളുടെ സ്മൃതിയാൽ പീഡിതമായ അവരുടെ ഹൃദയം കൂടക്കൂടെ വാടിയും തളർന്നും ഇരുന്നു.

'അനർത്ഥം വരുമ്പോൾ കൂട്ടത്തോടെ' എന്നുള്ള വിധിവാനരത്വം ഈ സാധുക്കളേയും പരിതപിപ്പിച്ചു. ഏകദേശം ഏഴുനാഴിക അസ്തമിപ്പാനുള്ളപ്പോൾ ജനസഞ്ചാരധ്വനികളുടെ ഇടയ്ക്ക് പടിവാതിലിൽ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ഹസ്താഡനപ്രാർത്ഥന ഉണ്ടാവുകയും കുപ്പശ്ശാർ കവാടമോചനത്താൽ ആ ഭക്തനെ അനുഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ സാഹസപ്പെട്ടു കച്ചകെട്ടി പരിശീലിച്ചാലും ആ യുവാവിന്റെ മുഖത്തു പുറപ്പെടാത്ത കോപഭാവത്തോടുകൂടിയാണ് അപ്പോൾ കേശവൻകുഞ്ഞു മുറ്റത്തു പ്രവേശിച്ചത്. മറ്റുള്ള ചാഞ്ചല്യഹേതുക്കളെ എല്ലാം മറന്ന്, കുപ്പശ്ശാർ സർവാഭീഷ്ടദായകത്വം തനിക്കു സിദ്ധമെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ ആ യുവാവിന്റെ സമീപത്തണഞ്ഞു. ആ യുവാവ് അപ്പോൾ ആ സ്ഥലത്തു പ്രവേശിച്ചത് അല്പകാലത്തെ പ്രണയകലഹത്താൽ ജ്വലനാകപ്പെട്ടതിന്റെശേഷം പരിത്യജിക്കപ്പെടുന്നതിനല്ല. തന്റെ അനുരാഗഭാജനമായ കന്യകയുടെ മാതാമഹിയും ഗർവ്വഗർഭയുമായ ഒരു വൃദ്ധയുടെ മാതൃനിർവിശേഷമെങ്കിലും, തിക്തരസാവസായിയായ, മധുരോക്തികളാൽ വഞ്ചിതനാവാനുമല്ല. മരണപര്യന്തമുള്ള സ്വാത്മസുഖത്തിനു നിദാനമായ ഒരു വിജയസിദ്ധിക്കായിട്ട് ധൃതഖഡ്ഗനായി പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. ഭൂമി സമുദ്രത്തിലും രവിചന്ദ്രതാരങ്ങൾ പാതാളദേശത്തും, ചിലമ്പിനേത്തു ഭവനം അതിനോടു ചേർന്ന കൗബേരമായ ധനസഞ്ചയവും ആഹുതികുണ്ഡത്തിലും, താൻ പഠനംചെയ്തിട്ടുള്ള ഗ്രന്ഥാവലികൾ അതുകളുടെ കർത്താക്കളെപ്പോലെതന്നെ കാലതിരസ്കൃതിയിലും ആണ്ടുപോകട്ടെ. തൽക്കാലം തന്റെ ജീവിതധാരണം സ്വപ്രേമസർവസ്വമായ ആ മീനാക്ഷിയുടെ കുടുംബപരമാർത്ഥഗ്രഹണം ഒന്നിനുമാത്രമായിരുന്നു. വരുണാലയഭേദനാർത്ഥം പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട ദിവ്യാസ്ത്രത്തിന്റെ വേഗശക്തികളോടുകൂടി, സുന്ദരബ്രാഹ്മണൻ പകർന്ന് ധനഞ്ജയനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞു മന്ത്രക്കൂടത്തു നാലുകെട്ടിനകത്തു പ്രവേശിച്ചു. കൊട്ടുംകരൾകൊണ്ടകുലത്തിൽ

ജനിച്ച ത്രിപുരസുന്ദരി വലിയകുഞ്ഞമ്മയും ആ സന്ദർഭത്തിൽ കേശവൻകുഞ്ഞിനെക്കണ്ടു് ഞെട്ടി എഴുന്നേല്ക്കാൻ ഭാവിച്ചു. അയാളിൽ കാണപ്പെട്ട രൗദ്രാഗ്നിശിഖ, കന്ദർപ്പസൗന്ദര്യം പോലെ മീനാക്ഷിയുടെ മനസ്സിൽ പ്രസാദഹർഷങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കി, അയാളുടെ പരിചയാരംഭംമുതൽക്കുള്ള പരിചരണങ്ങളും പ്രേമവാദങ്ങളും കൊണ്ടു് സിദ്ധമാകാത്തതായ അവളുടെ വശീകരണത്തെ സാധിച്ചു.

അന്നു രാവിലത്തെ ദർശനത്തിൽ ശുണ്ഠികൊണ്ടു മുഖം വീർപ്പിച്ചു നിന്ന ആ ബാലിക, വൃദ്ധയുടെയും കുപ്പശ്ശാരുടെയും പരിഭ്രമത്തെ കൂട്ടാക്കാതെ, കേശവൻകുഞ്ഞിനാൽ പരിണീതയായ ഗൃഹിണിയുടെ നിലയിൽ പൂർവ്വകഥയെയും പ്രസ്താവനകളെയും മറന്നു് ആ യുവാവിനെ സ്വകുടുംബാംഗമാക്കി അയാളോടു് ഇങ്ങനെ കുശലാന്വേഷണംചെയ്തു: "നമുക്കു് വേണ്ടവർക്കെല്ലാം ഒന്നുപോലെ ഇന്നു സുഖക്കേടുതന്നെ. (ബഹുവചനത്തിൽ 'നമുക്കു്' എന്നുണ്ടായ പ്രയോഗത്താൽ കേശവൻകുഞ്ഞു് കുറച്ചു് ശീതളനായി) അമ്മാവനോടു് ശണ്ഠ കൂടിക്കഴിഞ്ഞു എന്നു തോന്നുന്നു. എന്തായാലും ഇവിടേക്കു് ഒട്ടും ചേർച്ചയില്ലാത്ത ഈ സംഹാരരുദ്രന്റെ വേഷം അഴിച്ചുകളയണം. (ആ യുവാവിന്റെ നവകുണ്ഡലങ്ങളെ നോക്കി) നല്ല കടുക്കനിട്ടപ്പോൾ അതിനു വേണ്ട പ്രതാപം താനേ വന്നുപോയി!"

കുപ്പശ്ശാരും വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയുടെ വാഗ്വൈഭവത്തെ അനുമോദിച്ചു്, ഈ സൽക്കാരത്തെ താങ്ങിപ്പറഞ്ഞു. മീനാക്ഷിയുടെ ഭാവപ്പകർച്ചയും സ്നേഹപൂർണ്ണമായ വാക്കുകളും കേശവൻകുഞ്ഞിനെ സന്തുഷ്ടനാക്കി എങ്കിലും, താൻ അവലംബിച്ച രൗദ്രരസത്തെ മനഃപൂർവ്വം തുടർന്നുകൊണ്ടു്, മീനാക്ഷിയുടെ സൽക്കാരം കന്യാധർമ്മവിരുദ്ധമാണെന്നു് അർത്ഥമാക്കുന്ന ഒരു നോട്ടത്തിൽ അയാൾ അതിനെ അനാദരിച്ചുകളഞ്ഞു. എന്നാൽ വൃദ്ധ ആ യുവാവിന്റെ കരങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചു് അയാളെ തന്റെ സമീപത്തിരുത്തി അയാളുടെ ഭാവഭേദനത്തിനു് കാരണമെന്തെന്നു ചോദിച്ചു. അതിനെ ധിക്കരിച്ചു് വികടമറുപടി പറവാൻ വേണ്ട മനഃശക്തി അയാൾക്കു് അപ്പോൾ ശേഷിച്ചിരുന്നില്ല.

കേശവൻകുഞ്ഞു്: "ഞാൻ ഇതാ ഇപ്പോൾത്തന്നെ നന്തിയത്തേക്കു പോകുന്നു. ആകപ്പാടെ സ്ഥിതികളെല്ലാം കേട്ടതിൽ, ഒന്നു കൂടി ചോദിച്ചുകൊണ്ടു പോകണമെന്നു തീർച്ചയാക്കി. നിങ്ങൾക്കു സത്യമുണ്ടെങ്കിൽ... എന്നോടു സ്നേഹമോ മര്യാദയോ ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ല... നിങ്ങൾക്കു സത്യമെന്നൊന്നുണ്ടെങ്കിൽ, ആരെന്നും ഏതു ഭവനക്കാരെന്നും പറയണം. പറയുന്നില്ലെങ്കിൽ വിദ്യാഭ്യാസവും വേണ്ടാ, ചിലമ്പിനേത്തെ അനന്തരത്വവും വേണ്ടാ, അമ്മാളു... നിങ്ങളോടു്... ഒരു സായൂജ്യവും വേണ്ടാ."

വൃദ്ധയും കുപ്പശ്ശാരും പരുങ്ങലിലായി. കുപ്പശ്ശാർക്കു് പരമാർത്ഥത്തെ പറയുന്നതിനു് വൃദ്ധയുടെ അനുമതി മാത്രമേ വേണ്ടിയിരുന്നുള്ളു. വൃദ്ധയ്ക്കോ, ചന്ത്രക്കാറന്റെ അനുമതികൂടാതെ തന്റെ വാസ്തവത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനന്തരവനെപ്പോലും ധരിപ്പിപ്പാൻ അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതികൾകൊണ്ടു ധൈര്യമുണ്ടായില്ല. എന്നാൽ ആ യുവാവിന്റെ മർക്കടമുഷ്ടി അയാളുടെ അച്ഛന്റെ സ്ഥിരപ്രതിജ്ഞയെ ഓർമ്മിപ്പിച്ചതിനാൽ, അയാളുടെ അപേക്ഷയെ പൊടുന്നനവേ നിഷേധിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ, കഴക്കൂട്ടത്തെ ത്രിപുരസുന്ദരി വലിയമ്മയ്ക്കും "ഒരു

ശസ്ത്രാസ്ത്രങ്ങൾ വഴിയെ തോന്നീല" — അതിനാൽ അവർ ഇങ്ങനെയുള്ള സാമവചനങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചുതുടങ്ങി: "ഞങ്ങൾ സ്ത്രീകളെ, എന്റെ കുഞ്ഞിങ്ങനെ ഞെരുക്കുന്നല്ലോ. ഞങ്ങളുടെ സത്യം നിന്റെ അച്ഛനും അമ്മാവനും അറിയാം. അവരോടു ചോദിച്ച് കുഞ്ഞിന് അറിഞ്ഞുകൊള്ളരുതോ?"

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "ഇങ്ങനെ ഒഴിയണ്ട. അമ്മാവന്റെ വഴിയൊന്നും എനിക്കു രൂപമില്ല. അച്ഛൻ കഴുത്തു പോയാലും പറകയുമില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെക്കുറിച്ചു പല എഴുത്തും അയച്ചു. നിങ്ങളുടെ കാര്യം സംബന്ധിച്ചുമാത്രം മറുപടികളിൽ ഒരക്ഷരവുമില്ല. മനസ്സാണെങ്കിൽ പറയണം."

വൃദ്ധ: "ഈ സ്വാമികൾ പോയിക്കഴിയട്ടെ. ചന്ത്രക്കാറനോടു ചോദിച്ചുകൊണ്ട്, അയാളുടെ സമ്മതമില്ലെങ്കിലും പറയാം." ചന്ത്രക്കാറന്റെ സമ്മതമുണ്ടാവുകയില്ലെന്ന് നിശ്ചയമുണ്ടായിരുന്നതു കൊണ്ട്, മുറുകിയ ആയത്തിനു കടവടുക്കണമെന്നു കരുതി കേശവൻകുഞ്ഞ് ഇങ്ങനെ പരുഷം പറഞ്ഞു: "നിങ്ങൾ... ഞാൻ പറയാം യോഗ്യതകളെ... അമ്മാവൻ തന്ന മോതിരം വില്ക്കാൻ എന്നെ വിശ്വസിക്കാം. അതിൽനിന്നുണ്ടായ ബഹളം അറിവാൻ അമ്മാവൻ വേണ്ട... കണ്ട പരദേശികളുടെ കാൽക്കു കുമ്പിടാൻ ഇവൻ വേണം. നിങ്ങളെ കൈവിടാതെ സ്വകാര്യത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാൻ എനിക്കു സാമർത്ഥ്യമുണ്ട്. നിങ്ങൾ ഏതു കുടുംബമെന്ന് അറിയണമെങ്കിൽ, അവിടെ വെറ്റിലക്കെട്ടുവച്ചു തൊഴണം, ഇവിടെ പതികിടക്കണം, മൂന്നാമതൊരിടത്ത് മൂത്ത കൊഴവനാകണം! കുഞ്ഞുകളിപ്പിക്കാൻ നല്ലതരം കണ്ടു!" (ഇരുന്നിടത്തുനിന്ന് എഴുന്നേറ്റു നെഞ്ചത്തു കൈവച്ചുകൊണ്ട്) "ഇതാ ശ്രീപത്മനാഭനാണ, ഞങ്ങളുടെയും കുലദൈവമായ ചാമുണ്ഡേശ്വരിയാണ..."

വൃദ്ധ കടന്ന് ആ യുവാവിന്റെ സത്യത്തെത്തടഞ്ഞു, സംഭ്രമം കൊണ്ടുഴന്ന് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "എന്റെ കുഞ്ഞു നില്ക്ക്. എത്രയോ ശുദ്ധൻ നീ! പരമാർത്ഥി! അമ്മാവൻ തന്ന മോതിരമോ? അതിനെക്കാൾ ശ്രീരാമസ്വാമീടെ തിരുവാഴി എന്നു പറ. ചന്ത്രക്കാറന്റെ കല്പതിരു തിന്നാൻ കാലം കഴക്കൂട്ടത്തുടയോർക്ക് ഇതുവരെ വന്നിട്ടില്ല അപ്പനെ... ഇനി വരാതെയും പോട്ടെ."

വേണ്ടതറിഞ്ഞു. അന്നത്തെ സൂര്യാസ്തമനം ബഹുകോടി സൂര്യന്മാർ ഒന്നുചേർന്ന് ഉദയംചെയ്തുപോലെ പ്രകാശമുള്ളതെന്ന് കേശവൻ കുഞ്ഞിന് തോന്നി. വൃദ്ധയ്ക്കു വയസ്സു പതിനാറും മീനാക്ഷിക്കു രണ്ടും മാത്രമേയുള്ളു എന്നും, കുപ്പശ്ശാർ തന്നോടു സമവയസ്കനും തുല്യസുഭഗനും ആണെന്നും മല്ലബാണവിജയ 'വൈജയന്തി' യായ ആ ദിനാന്തത്തിൽ ആ യുവാവിന് ആനന്ദപ്രമാദമുണ്ടായി.

പൂർണ്ണചന്ദ്രനുദിച്ച് മന്ത്രക്കൂടത്തുകാർക്ക് അമൃതകിരണങ്ങളെത്തന്നെ വർഷിക്കുന്നു. പലകയിടലും പട്ടുവിരിപ്പും വിളക്കുവയ്പും കൂടാതെ ഒരു വിവാഹം സമസ്തസമ്മേളനസഹിതം നടക്കുന്നതുപോലെ ആ ഭവനം സന്തോഷപൂർണ്ണമായി വിലസുന്നു. മന്ത്രക്കൂടത്ത് നാലുകെട്ടിന്റെ കിഴക്കേത്തിണ്ണയിൽ ഇരുന്ന് ചന്ദ്രാരാധനംചെയ്യുന്ന വൃദ്ധയ്ക്കും കേശവൻ കുഞ്ഞിനും മീനാക്ഷിക്കും തല്ക്കാലസ്ഥിതിയുടെ മനോഹരതയും ഭാവിയുടെ മധുരിമയും

മനസ്സിൽ തിങ്ങി, സരസസംഭാഷണരൂപമായി വഴിയുന്നു. ഉത്സാഹംകൊണ്ടു മൂന്നുപേരും ഈശ്വരകഥാലാപനം തുടങ്ങുന്നു. ചിലമ്പിനേത്തുള്ള പരമാനന്ദപ്രദമായ സൗധത്തിൽ സമാധിയായിരിക്കുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരനും ചെവികളെ വട്ടംപിടിക്കുമാറ്, വൃദ്ധയുടെ നിയോഗപ്രകാരം മീനാക്ഷി ഭഗവതിസ്തോത്രമായ ചില ശ്ളോകങ്ങളെ ഗാനം ചെയ്‌വാൻ തുടങ്ങുന്നു.

ഹാ! "ഭോഗങ്ങളെല്ലാം ക്ഷണപ്രഭാചഞ്ചല" മെന്നുള്ളത് ഏറ്റവും അവിതർക്കിതം തന്നെ. കാലചക്രഭ്രമണത്തിന്റെ വേഗത ആരറിഞ്ഞു? മിന്നൽകൂടാതെയും ഇന്ദ്രഖഡ്ഗ നിപാതം എത്ര ജീവജാലങ്ങളെ ഹനിക്കുന്നു! മീനാക്ഷിയുടെ സംഗീതമധുരധരി ആ സ്ഥലത്തു പ്രവഹിച്ച് അവിടത്തെ ഗായകപടുക്കളുടെ പ്രാഗത്ഭ്യത്തെ സമുദ്രഗമനം ചെയ്യിച്ചതുപോലെ, ചിലമ്പിനേത്ത് അതിസരളമായി ധ്വനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന നാഗസ്വരം പൊടുന്നനവേ നിലകൊള്ളുന്നു. ഗംഭീരമായി അവിടവിടെ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന ചന്ത്രക്കാറന്റെ അട്ടഹാസങ്ങളും അമർന്നുകൂടുന്നു. ആശ്ചര്യസൂചകമായുള്ള ചില ശബ്ദങ്ങൾ മാത്രം മന്ദവാതം വഹിച്ച് മന്ത്രക്കൂടത്ത് എത്തിക്കുന്നു. അടുത്തുള്ള പാചകശാല അതിലെ ശ്രമക്കാരാൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടതുപോലെ നിശ്ശബ്ദസ്ഥലമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. സർപ്പശ്രവണനായ കുപ്പശ്ശാരും ചിലമ്പിനേത്തെ വിശേഷനിശ്ശബ്ദതയാൽ ആകർഷിതനാകുന്നു. ആശ്ചര്യഭയസങ്കോചങ്ങളോടുകൂടി അയാൾ മറ്റു മൂന്നുപേരുടേയും മുമ്പിൽ യമവാർത്താവഹനെന്നപോലെ വക്രവദനനായി എത്തുന്നു. എന്തോ ഭയാനകമായുള്ള സംഭ്രമത്താൽ സംഭ്രമിതരാക്കപ്പെട്ടതുപോലെ ആളുകൾ ഓടിത്തുടങ്ങുന്നു. പാദശബ്ദങ്ങൾ കിഴക്കുള്ള വഴിയിൽ കേട്ടുതുടങ്ങുന്നു. ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തിന് അഗ്നിഭയം നേരിട്ടുവോ എന്നു സംശയിച്ച്, കേശവൻകുഞ്ഞു അവിടേക്ക് പുറപ്പെടാൻ ഭാവിക്കുന്നു. കർമ്മവിപാകദോഷംകൊണ്ട് അയാളുടെ ഗമനത്തെ വൃദ്ധ പ്രതിബന്ധിക്കുന്നു. കുറച്ചുനേരത്തേക്ക് പരിസരപ്രദേശമെല്ലാം നിശ്ശബ്ദമായി. അനന്തരം കിഴക്കുള്ള വഴിയിൽ കേൾക്കപ്പെട്ട പാദവിന്യാസശബ്ദങ്ങൾ പെട്ടെന്ന് മന്ത്രക്കൂടത്തുപടിക്കൽ എത്തി. രാജാധിരാജാജ്ഞ പോലെ വാതൽ തുറപ്പാൻ ഒരു വിളിയുണ്ടായി. കേശവൻകുഞ്ഞും മറ്റും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി ആശ്ചര്യഭരിതരായി മുറ്റത്തിറങ്ങി നിന്നു. പടിവാതിൽക്കലുണ്ടായ വിളി അതിഘോരമായി മുറുകി. തങ്ങളുടെ പരമാർത്ഥം വെളിപ്പെട്ടുപോയി എന്നു വൃദ്ധ മാറത്തലച്ചു. വൃദ്ധയുടെ പരവശത കണ്ടു് മീനാക്ഷി വാടിത്തളർന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ മുഖസ്തോഭങ്ങളെയും ക്ഷീണങ്ങളെയും കണ്ട്, ഹാസ്യരസത്തോടുകൂടി കേശവൻകുഞ്ഞു് നിന്നു. എല്ലാത്തിനും നിവൃത്തി താൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള ധൈര്യത്തോടുകൂടി കുപ്പശ്ശാർ മുന്നോട്ടടുത്ത് വാതൽ തുറന്നു. ജലപ്രളയം പോലെ വാതൽപ്പടിയും അതോടു ചേർന്നുള്ള കയ്യാലകളും ഭേദിച്ച ഒരു ജനപ്രവാഹം ആ മുറ്റത്തോട്ടുണ്ടായി. വാൾക്കാരും കോൽക്കാരും, കൃതാവ് മുതലായ മുദ്രാധാരികളായ മുതൽപ്പേരന്മാരും, ചുവന്ന ലേസ്സുകാരായ വില്ലക്കാരും കാണികളും തടസ്സരുമായി എത്തിയിരിക്കുന്ന വീരരായ കരക്കാരും, ദുശ്ശാസനതുല്യനായ ഉമ്മിണിപിള്ളയുടെ മദാടോപത്താൽ നയിക്കപ്പെട്ട്, വൃദ്ധ മുതലായവരുടെ മുമ്പിൽ നിരന്നു. അന്നുദയത്തിലെ ഘോഷയാത്രയിൽ അതിബഹുലവും നിബിഡവുമായിരുന്ന ജനതതിയെ അണിനിരത്തി

നടത്തിയ ചന്ത്രക്കാറമഹാമാന്ത്രികൻ, അപ്പോഴത്തെ ആൾത്തിരക്കിനിടയിൽ അകപ്പെട്ടു ഞെക്കിഞെരുങ്ങി രസായനപാകമാക്കപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം പാഞ്ചാലീവസ്ത്രാപഹരണമഹാപമാനത്തിൽ ഭീമസേനന്റേതുപോലെ നരസിംഹപ്രഭമായിരുന്നു എങ്കിലും ആ മഹാനുഭാവനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബന്ധുസഹസ്രങ്ങളും എന്തോ മഹത്തായ പ്രരണ കൊണ്ടു് കേവലം ശുഷ്കജീവന്മാരായി നിന്നതേയുള്ളു. ഭൂകമ്പനത്തിനുമുമ്പായി ഉണ്ടാകുന്ന നിശ്ചലതയ്ക്കുതുല്യമായി സകലരും നില്ക്കേ, ചന്ത്രക്കാറനാകുന്ന പ്രതാപവാനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഴക്കൂട്ടത്തുകളരിയിലെ വീരാഗ്രഗണ്യന്മാരും കാൺകെ, ഒരു പ്രമാണിയില്ലും പ്രാണിയില്ലും... ഹാ കഷ്ടം! പ്രാണപ്രണയിനിയിലെങ്കിലും... നിന്നു് ഒരു തടസ്ഥശബ്ദവുമുണ്ടാകാതെ സകലനേത്രാനന്ദകരനും പാവനധാർമ്മികനും ആയ കേശവൻകുഞ്ഞു് പരമാർത്ഥഘാതകന്റെ നേത്രദ്വന്ദ്വം ആ ക്രിയാസന്ദർശനംകൊണ്ടു് ആശ്ചര്യജലധിയിൽ മുങ്ങി നീന്തുന്നതിനിടയിൽ നരഹത്യാപരാധത്തിനു് ഉത്തരം പറവാൻ അരക്ഷണം കൊണ്ടു് രാജാധികാരഗ്രസ്തനായി അവിടന്നു് യാത്രയാക്കപ്പെട്ടു.

9

“തിങ്ങിവരുന്നൊരു ചോരയണിഞ്ഞും
കണ്ണുരുറിച്ചു മരിച്ചുകിടപ്പതു
കണ്ണൻതിരുവടി കണ്ടാനപ്പോൾ.”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളപ്രമുഖന്മാരുടെ ദുരന്തസന്ധാനശീലത്തെ തോല്പിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പഞ്ചീകരണത്താൽ കഴക്കൂട്ടത്തു കുളക്കടവിലെ പൂജാശാലയിൽനിന്നു വ്യോമഗമനംചെയ്കയും കളപ്രാക്കോട്ടു ഭവനത്തിൽ പ്രത്യക്ഷനാവുകയും ചെയ്ത യോഗവൈഭവംപോലെ നീട്ടെഴുത്തു കേശവപിള്ള താമസിച്ചിരുന്ന ശ്രീവരാഹത്തുള്ള ഒരു ഭവനത്തിലും അല്പേതരങ്ങളായ ചിലാത്ഭുതങ്ങൾ സംഭവിച്ചു. ഈ യുവാവ് ആ രാത്രിയിലെ പൂർവയാമങ്ങളെ അണ്ണാവയ്യനെ വശത്താക്കി അനന്തമുദ്രമോതിരത്തിന്റെ പരമാർത്ഥങ്ങൾ അറിവാനുള്ള ശ്രമത്തിൽ അയാളോടുകൂടി കഴിച്ചിരുന്നു. ഈ രണ്ടാളും തമ്മിൽ നടന്ന സംവാദങ്ങൾക്കിടയിൽ തിരോഭൂതനായി പാർത്തിരുന്ന ആ ബ്രാഹ്മണനെക്കണ്ടു തന്റെ പ്രേമാനുകൂലങ്ങളായ ചില കാര്യങ്ങൾ സാധിക്കുന്നതിന് നമ്മുടെ മീനാക്ഷികാമുകനായ കേശവൻകുഞ്ഞിനു സന്ദർഭം കിട്ടിയില്ല, ‘പൂച്ച പാൽ കുടിക്കുമ്പോലെ’ താൻ പ്രവർത്തിച്ചതിനെ ആരും കണ്ടില്ലെന്നുള്ള വിശ്വാസത്തോടുകൂടി കേശവപിള്ള നിവർത്തിച്ച സംഗമത്തേയും, കേശൻകുഞ്ഞു നിവർത്തിച്ച വ്യഥാസഞ്ചാരത്തേയും അണ്ണാവയ്യന്റെ പ്രത്യാഗമനവൃത്താന്തത്തെ യുവരാജ മാമാവെങ്കിടന്മാരിൽനിന്നു ധരിച്ചതുകൊണ്ട് അന്നു രാത്രിയിലെ ഗൂഢസഞ്ചാരത്തെ ആ ബ്രാഹ്മണൻ പാർക്കുന്ന അഗ്രഹാരവീഥിയിൽ കഴിക്കാൻ നിശ്ചയിച്ച് പ്രച്ഛന്നവേഷനായി പുറപ്പെട്ടിരുന്ന രാജ്യനാഥൻതന്നെ കാൺമാൻ സംഗതിയായി. ദുർവാസസ്സെന്ന ഋഷീശ്വരനെ സുദർശനചക്രം പിന്തുടർന്നപോലെ, കേശവപിള്ള ഉത്സാഹോജ്ജ്വലനായി അണ്ണാവയ്യന്റെ ഛായയായി കൂടിയിരിക്കുന്നതിനെ പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടു സമാശ്വസിച്ചുകൊണ്ട് മഹാരാജാവ് കൊട്ടാരത്തിലേക്കും അനന്തമുദ്രമോതിരം സംബന്ധിച്ച് തനിക്കറിയാവുന്ന പരമാർത്ഥങ്ങളെ അടുത്തദിവസംതന്നെ മഹാരാജസമക്ഷത്തിൽ ധരിപ്പിച്ചു

കൊള്ളാമെന്ന് അണ്ണാവയ്യൻ വാഗ്ദത്തംചെയ്കയാൽ അർദ്ധരാത്രിയോടുകൂടി കേശവപിള്ള തന്റെ വാസസ്ഥലത്തേക്കും മടങ്ങി.

പടിഞ്ഞാറു വലിയതുറയിലെ തിരമാലകൾ മന്ദതയോടുകൂടി ഏകതാളത്തെ മേളിച്ചും, സമീപത്തു പാർക്കുന്ന ഒരു നാഗസ്വരക്കാരൻ ഉണർന്ന് അഭ്യസനാരംഭത്തിലെ വിഷമത യോടുകൂടി 'സാ... രീ... ഗാ... മാ' എന്നു സ്വരങ്ങളെ സാധകം ചെയ്തും, ശാസ്ത്രാനുസാരി യായ ഒരു കുക്കുടൻ ഏഴരവെളുപ്പിനു കൃത്യമായി ത്രികാലജ്ഞനെന്നുള്ള ഗർവത്തോടു കൂജ നം ചെയ്തും, അടുത്തുള്ള ഒരു അശ്വത്ഥത്തിൽ പാളയമടിച്ചിരുന്ന വാവൽസൈന്യത്തിലെ കാവൽപ്പണിക്കാർ കർണ്ണാരുന്തുദങ്ങളായ കാഹളധ്വനികൾകൊണ്ട് നവയാമാഗമനത്തെ അറിയിച്ചും, വാതരോഗപീഡിതനായ ഒരു വൃദ്ധഭക്തൻ ഉറക്കപ്പായിൽ കിടന്ന്, 'പിൻകാ ലിന്മേൽ കടിച്ചമ്മുതല കടിവിടാത്ത' കഥാലാപത്താൽ കണ്ഠത്തെ ക്ഷോഭിപ്പിച്ചും, കേശ വപിള്ളയുടെ അരിവെപ്പുകാരിയും സ്വർഗ്ഗപാതാളങ്ങളോടു സംബന്ധമില്ലാത്ത ഒരു അന്ത രാള ഭഗവതിയും ആയ 'ഭഗവതി' എന്ന സ്ത്രീയെ നിദ്രയിൽ നിന്നുണർത്തി, ഉദയസ്നാനസ മയം ആഗതമായെന്ന് ഉണർത്തിച്ചു. ഈവക സഹകാരികളെ എല്ലാം ആട്ടിയും ശപി ച്ചും ശകാരിച്ചും, സ്വനിഷ്ഠകളെ രേഖാമാത്രഭംഗംപോലും വരുത്താതെ അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ആ സ്ത്രീ അടുത്തുള്ള കുളത്തിലേക്ക് യാമവ്യത്യയം വന്നുപോകാതെ ഝടിതിയിൽ പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ, അതുപോലെതന്നെ ത്വരയോടുകൂടിയും പലതും പുലമ്പിക്കൊണ്ടും ആ സ്ത്രീ ഉട നേതന്നെ തിരിച്ചുവന്ന്, ചില സാധനങ്ങളെ തന്റെ സർവവിശ്വസ്തനായ കേശവപിള്ളയെ വിളിച്ചുണർത്തി ഏൽപിച്ച്, അക്കാര്യം സംബന്ധിച്ച് തന്റെ സകല ഭാരവും അതിവൈഭ വത്തോടു നിർവഹിക്കപ്പെട്ടു എന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ, ചാടി വീണ് അന്യശ്രുവണഗോചരമാ യിക്കൂടാത്ത തോറ്റൻപാട്ടിലെ ചില ചരണങ്ങളുടെ ഉച്ചാരണത്തോടുകൂടി വീണ്ടും ധാവനം തുടങ്ങി.

പരമാർത്ഥം പറയുകയാണെങ്കിൽ, ആ സ്ത്രീക്ക് അച്ഛനമ്മമാരാൽ നൽകപ്പെട്ട നാമം 'പവതി' എന്നായിരുന്നു. ഗ്രന്ഥമര്യാദയ്ക്കു സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന 'ഭഗവതി' എന്ന നാമം അതിന്റെ ഉടമസ്ഥയ്ക്കുതന്നെ ബോദ്ധ്യമാവുകയില്ലായിരുന്നു. വയോവൃദ്ധിയോടുകൂടി 'പവ തി' എന്ന പദം 'പവതീച്ചീ' ആയും 'പവതിക്കൊച്ചി' ആയും രൂപീകരിച്ചു. കൗതുകകരമാ യുള്ള ഈ പദത്തിന്റെ പരിവർത്തനസൂത്രങ്ങളെ, വിശേഷിച്ചും, തിരുവിതാംകൂർകാരത്തി യായ ഒരു സ്ത്രീ 'കൊച്ചി' എന്ന സംസ്ഥാനനാമത്തിന് അവകാശപ്പെട്ട ന്യായത്തെ, ശബ്ദാ ഗമജ്ഞന്മാർ അരാഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. പവതിച്ചിയുടെ സൗന്ദര്യവർണ്ണന ചുരുക്കത്തിൽ കഴി യും, പരമാർത്ഥ 'കണ്ടിവാർ' കേശിതന്നെആയിരുന്നു എന്നുള്ളതല്ലാതെ വർണ്ണനീയമായി മറ്റു യോഗ്യതകൾ ഒന്നും തന്നെ അവർക്കില്ലായിരുന്നു. ജടിലമായുള്ള ആ കേശമകുടത്തെ ഉടക്കും പിണക്കും വിടുർത്തി നിരത്താൻ ലങ്കാപ്രകാരങ്ങളെ ഭഞ്ജനംചെയ്ത് വാതാത്മജ നും ക്ലിഷ്ടസാധ്യമായിരുന്നു. രണ്ടു മണ്ഡലക്കാലം മുഴുവൻ പീഡിപ്പിച്ച മസൂരി, കണക്കിനു സുഷിരവും എടുത്തും കഴിച്ച് മഷിയിട്ടിട്ടു തുടയ്ക്കാതെ ഉപേക്ഷിച്ചുകളഞ്ഞ അവരുടെ ശരീരം "ഇനി കരിക്കും ചാമ്പലിനും കൊള്ളൂല്ല" എന്ന് ആ സ്ത്രീതന്നെ വിലപിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. ഇങ്ങനെയുണ്ടായ 'തലയിൽ പറണ്ടലിനെ' ബഹുമാനിച്ച് ആ സ്ത്രീ കളത്രസ്ഥാനകാംക്ഷയെ

ത്യജിക്കയും, അങ്ങനെ ഏഷണത്രയങ്ങളിൽ രണ്ടിനെ പരിഹരിക്കയും ചെയ്തു. എങ്കിലും പവതിക്കൊച്ചി സന്ന്യസിച്ച് ലോകത്തെ ശിക്ഷിച്ചുകളയാതെ, കർമ്മപദ്ധതിയെ ആശ്രയിച്ചുതന്നെ ജീവിതത്തെ നിർവഹിച്ചുവന്നു. അവരുടെ മതപ്രകാരം ബ്രഹ്മാണ്ഡം നേത്രഗോചരമല്ലാതുള്ള ബഹുവിധയക്ഷിഭൂതപ്രേതാദികൾ ഇടതിങ്ങി സഞ്ചരിക്കുന്ന ഒരു 'തൊലയാവട്ട' ഇരണിയൽ താലൂക്കിൽ ഉള്ള വൃക്ഷശൂന്യവും ഭയങ്കരവുമായ ഒരു വിസ്തീർണ്ണമരുഭൂമിയാകുന്നു. ഈ സ്ഥലത്തുവച്ച് ചില മരണശിക്ഷകൾ ആസുരമായവിധത്തിൽ നടത്തപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് അതിനു കുപ്രസിദ്ധിയും ജനവർജ്യതയും സിദ്ധിച്ചിരുന്നു. (അനന്തവിസ്തൃതി) ആയിരുന്നു. ഈ പിശാചസംഹതിക്കിടയിൽ പീഡാരഹിതമായുള്ള വാസത്തിന് ആ സ്ത്രീയുടെ പണിയായുധമായ മാർജ്ജനിയെ സുദർശനചക്രത്തോടു തുല്യമായ വിശിഷ്ടരക്ഷാസൂത്രമായി അവർ ഗണിച്ചുവന്നിരുന്നു. ഇതിനു പുറമേ, ദുർമ്മദന്മാർക്ക് ഉപദേശയോഗ്യമല്ലാതുള്ള ചില മന്ത്രങ്ങളും ആ സ്ത്രീക്കു വശമായിരുന്നു. അക്ഷരജ്ഞാനശൂന്യയായ ആ മന്ത്രവാദിനിയുടെ മാന്ത്രികപ്രയോഗങ്ങളിൽ ഓം, സ്വാഹ, ഹ്രീം, ക്ലീം! എന്നുള്ള പ്രണവാദിധ്വനികൾ അടങ്ങിയിരുന്നു എന്ന്, ആ ഭാഗങ്ങളുടെ ഗുപ്തമായ ഉച്ചാരണത്തിൽ നിന്ന് അവരുടെ സഹായാപേക്ഷകരായ ജനങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരുന്നു. സകലകർമ്മങ്ങൾക്കും ഈ സ്ത്രീക്ക് പ്രത്യേകമന്ത്രങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൂടാതെ, കൊതി ഒഴിക്കാനും ഉളുക്കെഴയ്ക്കാനും കുടല്പിണക്കുകൾ തീർക്കാനും ഇവർ 'ധന്വന്തരി' ആയിരുന്നു. പ്രതിഫലസ്വീകാരത്താൽ തന്റെ മന്ത്രശക്തി ഹനിക്കപ്പെടുമെന്ന് ഈ പണ്ഡിതർ സിദ്ധാന്തിച്ചിരുന്നതിനാൽ, അവരുടെ ഈ ചികിത്സകളെ അപേക്ഷിച്ച ആതുരചക്രം ദിവസേന വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മാമാവെങ്കിടന്റെ പ്രത്യേക 'കലഹബന്ധു' വായിരുന്ന ഈ പുരുഷദ്വേഷിണിക്ക്, അയാളെയും തോല്പിക്കാൻവേണ്ട നിശിതവാഗ്മിത്വം ഉണ്ടായിരുന്നു. 'സദാഹൃദ്യാനന്നതന്ത്രാണി' എന്ന് അനക്ഷരകുക്ഷിയായ ആരോ അമരകോശം പഠിക്കുന്നതിനെ കേട്ടു ധരിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, പാചകവൃത്തിയോളം പരിശുദ്ധവും ഉപകാരപ്രദവുമായ ജീവനവൃദ്ധി മറ്റൊന്നില്ലെന്ന് നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട്, ഇവർ സ്വന്തമായ ഒരു പാചകചിന്താമണിയെ നിർമ്മിച്ച്, പല സുഖശരീരന്മാർക്കും, അരോചകാജീർണാദിദാനവും, ഘടാദിപാത്രങ്ങൾക്ക് മോക്ഷദാനവും, പല ഗൃഹങ്ങളേയും പാചകവൃത്തി പരദേവതയായ അഗ്നിഭഗവാനു സംഭാവനാദാനവും ചെയ്തതിന്റെശേഷം കേശവപിള്ളയുടെ ശുശ്രൂഷയ്ക്കായി വന്നുചേർന്നിരിക്കയാണ്. യൗവനത്തിളപ്പുകൊണ്ട്, സർവഥാ ആരാധനീയനായ മഹാരാജാവോടും കയർക്കുമായിരുന്ന കേശവപിള്ളയും ക്ഷമാധർമ്മോപദേശിനിയായ ഈ നരഭദ്രകാളിയോട് തോറ്റുപോന്നിരുന്നു.

'രാജാകേശവദാസ്'' എന്ന നായർ യശഃസ്തംഭത്തിന്റെ അസ്തിവാരസ്ഥാപനം മുതൽ കാവൽപ്പണിക്കാരായി സേവനം ചെയ്ത ഈ ധന്യയും ആ മഹാപുരുഷനും — അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാഗ്യോൽക്കർഷദശയിലും — 'മക്കൾ' എന്നും 'അക്കൻ' എന്നും പരസ്പരം വിളിച്ചുവന്നിരുന്നു. രണ്ടുപേരുടേയും അനന്യബന്ധുത്വത്താൽ അവരുടെ പരിചയപ്രാരംഭത്തിൽത്തന്നെ അന്യോന്യം സഞ്ജാതമായ അനുകമ്പാബന്ധം എങ്ങനെ പുലർത്തപ്പെട്ടു എന്ന് ഈ കഥാശേഷംകൊണ്ടും, 'ദേവികോട്ട്' എന്ന പ്രസിദ്ധഭവനത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മമായ പൂർവചരിത്രത്തെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളവരോട് ആരാഞ്ഞും അറിയാവുന്നതാണ്.

സംഭരണശീലയുംകൂടി ആയിരുന്ന ഭഗവതിഅക്കൻ വിളിച്ചുണർത്തിക്കൊടുത്ത സാധനത്തെ വാങ്ങിച്ച്, ഉറക്കക്കുടിശ്ശിക തീർപ്പാൻ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു എങ്കിലും, പ്രബലമായ എന്തോ ഒരു അഭിനിവേശത്താലും സുഖലോലുപത്വം സ്വകൃത്യനിർവഹണത്തെ ഒരിക്കലും ബാധിച്ചുകൂടെന്നുള്ള തന്റെ പ്രമാണത്താലും പ്രേരിതനായി, അയാൾ ഉടനേതന്നെ അതിനെ പരിശോധിപ്പാൻ എഴുന്നേറ്റിരുന്നു. സമീപത്തുണ്ടായിരുന്ന വിളക്ക് കത്തിച്ചു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ ദൃശ്യമായതു് രക്തസ്രവത്തോടുകൂടിയ ഒരു അംഗവേഷ്ടിയായിരുന്നു. രക്തദർശനംകൊണ്ട് അശുഭശങ്കയുണ്ടായി എങ്കിലും ആ വസ്ത്രത്തെ അന്നു രാത്രിയിൽത്തന്നെ താൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്നു ബലമായി സംശയം ജനിക്കയാൽ, അതിനെ നല്ലതിന്മണ്ണം സൂക്ഷിച്ചു പരിശോധിച്ചു. ആ പട്ടുക്കരവേഷ്ടിയുടെ പരുത്തിനൂൽഭാഗവും രക്തപ്രോക്ഷണംകൊണ്ട് മലിനമായും എല്ലാംകൂടി ഒരു പരിപൂർണ്ണശോണാംബരമായും തീർന്നിരുന്നു. ഒരു നിഷ്ഠുരകർമ്മത്തിന്റെ സാക്ഷ്യമായ ഈ ലക്ഷ്യത്തെക്കണ്ടപ്പോൾ, തന്റെ അനുമാനശക്തികൊണ്ട് കേശവപിള്ള ചിലതൊക്കെ, മനസ്സിൽ ഒട്ടൊരു അന്ധാളിപ്പോടുകൂടി തീർച്ചയാക്കി. വസ്ത്രത്തിന്റെ ഒരു കോണിൽ എന്തോ കെട്ടിയുണ്ടായിരുന്നതു് ആ മനോഗതങ്ങൾക്കിടയിൽ തന്റെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിക്കുകയാൽ, കെട്ടിനെ അഴിച്ച് അതിലടങ്ങിയിരുന്ന സാധനങ്ങൾ കൈയിലെടുത്തു് വിളക്കത്തു നോക്കി. ബഹുഫണനായ സർപ്പത്താന്റെ രൂപം കൊത്തി, നേത്രസ്ഥാനങ്ങളിൽ വജ്രങ്ങളും വലിയഭാഗത്തു് നവരത്നങ്ങളും പതിച്ചിട്ടുള്ളതും, ഭീമാകാരന്മാർ ധരിച്ചിരുന്നതും ആയ ഒരു പുരാതനാംഗുലീയവും ഏതോ ഭാഗ്യവതിയായ കൃശാംഗിക്കു ധരിപ്പാൻ അടുത്തകാലത്തു പണിതീർന്നതായ ഒരു വിലയേറിയ അംഗുലീയക്കൂട്ടവും ആ ദീപപ്രഭ തട്ടി സ്ഫുലിംഗവർഷം ചെയ്തു. ഈ ദർശനത്തിൽ വിധിചക്രത്തിന്റെ അത്ഭുതതമമായ ഭ്രമണത്തെ ഓർത്തു്, കേശവപിള്ളയുടെ ബുദ്ധിയിൽ ഒരു താമസത ഉത്പാദിതമായി. അതിനെ ക്ഷണേന ദൂരീകരിച്ചുകൊണ്ട്, തന്റെ അനുമാനം ശരിയാണെങ്കിൽ രാജ്യസ്ഥിതികൾ വക്രഭാവത്തെ ഭജിക്കയല്ലാതെ ഗത്യന്തരമില്ലെന്നു അയാൾ നിർണ്ണയിച്ചു. ആ ഭവനത്തിൽ മറ്റൊരുഭാഗത്തു്, ബാലസാന്ത്വനമായുണ്ടായ താരാട്ടിനേയും പടിവാതിൽക്കൽ മുട്ടി പ്രവേശനം കിട്ടായ്കയാൽ ഒരു ശ്വാനൻ കയ്യാലമേച്ചിലിനിടയിൽക്കൂടി തിക്കിഞെരുങ്ങി അകത്തു കടന്ന ശബ്ദവും കേട്ട് കുറേശ്ശെ ഞെട്ടുകയാൽ മനുഷ്യർക്കു ജന്മസിദ്ധമായുള്ള ഭീരുത്വത്തെ ഓർത്തു് അയാൾ പുഞ്ചിരികൊണ്ടു. സ്ഥൈര്യത്തെ ആശ്രയിച്ചിരുന്ന അയാളുടെ ചിന്താഗതി ഇങ്ങനെ അനുക്ഷണം അനുലോമവിലോമങ്ങളെ അവലംബിക്കുന്നു. തന്റെ മുമ്പിലിരിക്കുന്ന സാധനങ്ങൾ അത്യന്തം അവമാനകരമായ ശിക്ഷാബലിപീഠത്തിലേക്ക് തന്നെ നിസ്തർക്കമായി ആകർഷിക്കുന്ന പാശങ്ങളല്ലേ? അപ്രകാരം താൻ നീതിപാലകന്മാരുടെ ദണ്ഡനീതിക്കധീനനായാൽ തന്റെ അനന്തരഗതിയെന്തു്? ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്ഥാനത്തെ പ്രാപിച്ച് മഹാഡംബരങ്ങളോടും ഐശ്വര്യവിഭവങ്ങളോടും മാതൃപാദങ്ങൾ കണ്ടു തൊഴുന്നതിനായി അജ്ഞാതവാസത്തെ അവലംബിച്ചിരുന്ന തന്റെ ഉദ്യമങ്ങളെല്ലാം പ്രാണാപായത്തിനും അതിലും നികൃഷ്ടതരമായ മാനഹാനിക്കുമുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങളിലേക്കല്ലേ തന്നെ ബലാൽ പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നതു്? രാജ്യക്ഷോഭകവും അണ്ണാവയ്യന്റെ കൈവശത്തുണ്ടെന്നു താൻ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതുമായ അംഗുലീയം ഇതാ യാദൃച്ഛികമായി വിധിസർപ്പമെന്നപോലെതന്നെ

തുടർന്നു് എത്തിയിരിക്കുന്നല്ലോ. ഈ സ്ഥിതിയിൽ ഒന്നേ ഊഹ്യമായുള്ളു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അനുഗ്രഹം ഇതാ യമദണ്ഡമെന്നപോലെ തന്റെ ശിരോഘാതത്തിനായി പതിക്കാൻപോകുന്നു. ഇങ്ങനെയുണ്ടായ മനഃക്ലേശങ്ങൾ ഹരിപഞ്ചാനനസ്മരണഘട്ടത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ ആത്മരക്ഷാചിന്തകളെ ദൂരീകരിച്ചും രാജ്യരക്ഷാമാർഗ്ഗത്തെപ്പറ്റി മാത്രം ഗാഢമായി വിചിന്തനം ചെയ്തും കേശവപിള്ള വീണ്ടും തനിക്കു സഹജമായ ദൃഢമനസ്കയെ അവലംബിച്ചു് എഴുന്നേറ്റു്, വസ്ത്രത്തേയും അംഗുലീയങ്ങളേയും യഥായുക്തം ഗോപനംചെയ്തു. അപ്പോൾ ഭഗവതി എന്ന സ്ത്രീ സ്നാനം കഴിഞ്ഞു്, തോർത്താതേയും പരിഭ്രമത്തോടുകൂടിയും വിറച്ചു്, "നാനായനേ! നാനായനേ! എന്തെല്ലാം കണ്ടോ മൂച്ചി എടുക്കുമെന്റെ തമ്പുരാട്ടി!" എന്നു് പരിതപിച്ചുകൊണ്ടു് എത്തി, കേശവപിള്ളയെ വിളിച്ചു് ഒരു കോണിൽ കൊണ്ടുപോയി താൻ കൊണ്ടുചെന്ന കൊടുത്ത വസ്ത്രത്തെ എന്തുചെയ്തു എന്നു് ചോദ്യം ചെയ്തു.

കേശവപിള്ള: (ഉറക്കക്ഷീണത്തെ നടിച്ചും താൻ സംശയിച്ച ഭയങ്കരസംഭവത്തെ വെളിപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു് തീർച്ചയാക്കിയും) "ആ വൃത്തികെട്ട മുണ്ടിനെ കളഞ്ഞു. അക്കൻ പെട്ടീലിരിക്കുന്ന ഇരണിയൽത്തരമൊന്നു് എടുത്തുകൊള്ളണം."

ഭഗവതി: "എന്റെ ചെതറാലമ്മ ലക്ഷിച്ചു്, എന്റെ മക്കള് കോട്ടാറനും തരും. അതല്ല... ഈ ഏകാന്ത്രത്തടി വെന്തോ കരിഞ്ഞോ പോട്ട്." (അതിഗൂഢമായി) "മുണ്ടിനെ ഇപ്പം ചുടണം. കൊളക്കടവിൽ നില്പാൻ വിട്ടൂല്ല ആളുകള്? വല്യ കൊലവാസം, അരുംകൊലവാസം ആരോ ചെയ്തൂട്ടു! കുരുകുരുത്തംകെട്ട മാവാവിക്കൂട്ടത്തിനു് അക്കുരുതിക്കുകളും നമ്മുടെ നടയിലേ കണ്ടൊള്ളു. എന്റെ മക്കള് ദൂക്ഷിക്കണം."

കേശവപിള്ള: (ഒന്നും മനസ്സിലാകാത്തകൂട്ടത്തിൽ) "കൊലയോ? എവിടെ? ആരു ചെയ്തു? അക്കൻ എല്ലായ്പ്പോഴും കിനാവും പേയുംതന്നെ! ഛേ ഛേ! വിറയ്ക്കരുതു്. അക്കന്റെ മക്കളടുത്തു നിൽക്കുന്നില്ലയോ?"

ഭഗവതി: "ക്കാവോ, എന്റെ പയ്മനാവാ? പേയോ എന്റെ പൊന്നുക്കുട്ടിമക്കളേ? പേപ്പവതിക്കേതു പേയ്? ക്കാക്കൊണ്ട ചെമ്മത്തിനു് ഏതു കിനാവ്?" (ഊർജ്ജിതത്തോട്) "വ്രമ്മയസ്തി... പൂണിക്കൊല... ചെയ്തിരിക്കുണു. ഋഷ്ക്ഷിക്കണമെന്നു ഞാൻ ചൊല്ലുണു. എന്റെ മുത്താരമ്മയാണെ, ഉണിയെ കരിച്ചുകളയണം... അതും ചട്ടനെ... നമ്മെ പിടിച്ചിഴുത്താല്... പിടിച്ചിഴുക്കുമെന്നൊ?" (വയറ്റത്തു് രണ്ടു് കൈയാലും തട്ടിക്കൊണ്ടു്) "അതാ, അവിടെ ചെന്നു നോക്കിൻ! നമ്മുടെ ഈ വഴിയിത്തന്നെ, കോവിലിന്റെ നട്ടുമുമ്പില്... നവകോടി നാരായണൻചെട്ടി അണ്ണാപ്പട്ടരെ കുത്തി, കീച്ചൻ മാച്ചനെ... എന്റെ പൊന്നമ്മിണാ, കിറിപ്പെളന്നു്, മലത്തി ഇട്ടിരിക്കണൊ! പെരുങ്കൊല!... അതാ, കേട്ടില്ലയോ അരവം? എഴവും ഒപ്പാരും കൊണ്ടാടണ ആയിമ്മേടെ കഴുത്തിലുമൊണ്ടു് ആനക്കെട്ടുപ്പു പൊന്നു്. എന്റെ മക്കളങ്ങോട്ടു പോണ്ട... വേണ്ട..."

കേശവപിള്ള പുറത്തുനിന്നു പുറപ്പെട്ട മുഴക്കത്താൽ ആകർഷിതനാകയാൽ നിശ്ശബ്ദനായി നിന്നതുകൊണ്ടു്, ആ സ്ത്രീ പിന്നെയും ഉണദോഷിപ്പാനും വർണ്ണിപ്പാനും തുടങ്ങി.

കേശവപിള്ള അവരെ നോക്കി ഹലാകൃതിയിലുള്ള തന്റെ നാസികയുടെ മുകളിൽ ചൂണ്ടു വിരൽ അടുപ്പിക്കമാത്രം ചെയ്തു. വസ്തുത്തെക്കുറിച്ച് അവരിൽനിന്നും ഒരു ശബ്ദം പുറത്തു വന്നുപോകരുതെന്ന് ആജ്ഞാപിച്ചു. കേശവപിള്ളയുടെ പ്രൗഢഭാവത്താലും നിശ്ചലത യാലും ഉൽപന്നധൈര്യയായ ആ സ്ത്രീ ആ നാട്യത്തിന്റെ സാരത്തേയും അതിന്റെ വ്യാപ്തി യേയും സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിച്ചു. തന്റെ സ്വന്തകാര്യങ്ങൾ കവിഞ്ഞുള്ള സംഗതികളൊന്നും തന്നെ താൻ ധരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ള നാട്യത്തോടുകൂടി, വാ മുറുക്കി അമർത്തിക്കൊണ്ട് അവർ ഗൗരവഭാവത്തിൽ അവിടെ നിന്നു തിരിച്ചു.

ജനാകരത്തിന്റെ ശബ്ദം മുഴുത്ത്, വ്യക്തമായി കേട്ടുതുടങ്ങുകയാൽ കേശവപിള്ള പടി വാതുക്കൽ ചെന്ന് നോക്കിയപ്പോൾ, അല്പം വടക്ക്, ക്ഷേത്രത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്ത് വലി യൊരു ജനതതി ആ മഹാഘോരസംഭവത്തെ ദർശിപ്പാൻ കൂടിനില്ക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. ആ കാഴ്ചകാൺമാൻ ഓടുന്നവരിൽ ചിലർ കേശവപിള്ള രാജ്യകാര്യസംഹിതയാണെന്നു ള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി, "അതെന്തോന്നു പിള്ളേ?" എന്നു ചോദിച്ച് ഉത്തരം കിട്ടാതെ ധാവ നത്തെത്തുടർന്നു. ഒരു മൂത്ത കിഴവി ഓടുന്നതിനിടയിൽ "രാച്യമേ മുടിയാൻ കാലം! പൂണ്ടു ലിട്ട കൂട്ടം പേയായാൽ അവിടം പിന്നെ കരിഞ്ചാമ്പല്" എന്നു പരിതപിച്ചു. ഇങ്ങനെയുള്ള ഓരോ ജൽപനങ്ങളെയും കേശവപിള്ള യഥോചിതം വ്യാഖ്യാനിച്ച് പൗരജനങ്ങൾക്ക് രാജ്യയന്ത്രഗതിയിലുള്ള ആജ്ഞതയെക്കുറിച്ച് ക്ലേശിച്ചു. രാജ്യത്തിനു ദോഷസൂചകമായ നരഹത്യ, തന്റെ വാസസ്ഥലത്തിന് അത്ര സമീപത്തു സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ രാജ്യഭൃത്യനായ താൻ ഉദാസീനനായി നിന്നുകളയുന്നത് എന്തെങ്കിലും സംശയം തന്റെ നേർക്കു തിരിഞ്ഞാൽ തനിക്കു വിപരീതാനുമാനങ്ങളെ ഉൽപാദിപ്പിക്കുമെന്നു വിചാരിച്ച് കേശവപിള്ള ആൾക്കൂട്ടത്തിനിടയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ ചെറുപ്രായത്തിലും അപ്പോഴത്തെ താഴ്ന്നതരം ഔദ്യാഗത്തിലും തന്നെ ജനസമ്മതി സമ്പാദിച്ചിരുന്ന കേശവപിള്ളയ്ക്ക് ആൾക്കൂ ട്ടം സ്വയമേയും ആദരത്തോടും വഴിമാറിക്കൊടുത്തു. ശവശരീരം കിടന്നിരുന്ന സ്ഥലത്ത് എത്തിയപ്പോൾ അയാൾ കണ്ടത് ആ ശരീരത്തെയല്ല, സ്വസ്വാമിയായ മഹാരാജാവിനും ജന്മഭൂമിയായ രാജ്യത്തിനും ആസന്നമായ അത്യാഹിതത്തെ മാത്രം ആയിരുന്നു. അയാൾ ക്ക് ആ സമയത്തുണ്ടായ അന്തരംഗഭ്രമണംകൊണ്ട്, അഗ്നിജ്വാലകൾതന്നെ അയാളുടെ നേത്രങ്ങൾക്ക് ഗോചരമായി. ആ ജ്വാല ക്ഷണമാത്രംകൊണ്ട് ശമിച്ച്, സകലവും അന്ധ കാരമയമായി. അയാളുടെ സഹനശക്തിയും മനഃസ്ഥൈര്യവും വിപാടനം ചെയ്യപ്പെട്ട്, ജീ വൻ പർവ്വതസമമായ ഭാരമെന്നു തോന്നി. അനന്യശരണനായി, അപരിചിതലോകത ന്ത്രനായി ചരിക്കുന്നതിനിടയിൽ രാജപഥത്തിൽ വച്ച് തന്നെ സ്വീകരിച്ച് പ്രഭുവായ ഗുരു നാഥന്റെ അനുഭവങ്ങളെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖഗളിതങ്ങളായ വൃത്താന്തങ്ങളെക്കേ ട്ട് അനേകപാഠങ്ങൾ താൻ ഗ്രഹിച്ചിരുന്നവയെ ഓർക്കുകയാൽ കേശവപിള്ള ലജ്ജിതനാ യി, രാജ്യഭരണനേതൃത്വമെന്നുള്ളത് മന്ത്രപാണ്ഡിത്യത്തിനു പുറമേ, 'അശ്രാന്തയുദ്ധസന്ന ദ്ധത' എന്നതിന്റെ പര്യായമാണെന്നും, അതിനു കോപ്പിടുന്നവൻ തന്റെ ബുദ്ധി മുതലായ സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങളേയും സദാ സുസ്ഥിരമായി നിലനിർത്തിബ്ഭരിക്കുന്നതിന് ശക്തനായും, അടൽക്കളത്തിൽ തന്റേയും ഇതരന്മാരുടേയും ചുടുചുടെ പ്രവഹിക്കുന്ന രക്തത്തെ രാജ്യ ക്ഷേമത്തിനായി വിനിമയംചെയ്‌വാൻ തക്കവണ്ണം ധീരനായും ഇരിക്കേണ്ടതാണെന്നും,

ആ ഗുരുനാഥനിൽനിന്നു് അനേകസംവത്സരം താൻ അഭ്യസിച്ച തത്വങ്ങളെ അപ്പോൾ അനുസ്മരിച്ചു് അസ്തമിതമായ തന്റെ ആത്മദാർഢ്യത്തെ ഉജ്ജീവിപ്പിച്ചു.

വട്ടമിട്ടുനിൽക്കുന്ന ജനക്കൂട്ടത്തിൽനിന്നു് കേശവപിള്ള മുമ്പോട്ടു കടന്നു് മൃതശരീരത്തിന്റെ അടുത്തണഞ്ഞു് അതിനെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. ആ ശരീരത്തിന്റെ മാറത്തു് ഖലകോപത്തിനു പ്രവേശമാർഗ്ഗത്തെ നിർമ്മിക്കാൻ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടപോലെ ഒരു വെള്ളികെട്ടിയ നാരായം തറച്ചുനില്ക്കുന്നതുകൂടാതെ ദയനീയമായ മുറവിളിക്കൂട്ടാനെന്നപോലെ പലെടത്തും വെട്ടും കുത്തും ഏറ്റു് വിദ്രുമാധരങ്ങളെ തുറന്നുകാണിക്കുന്ന മുറിവാകളേയും കാൺമാനുണ്ടായിരുന്നു. അണ്ണാവയ്യൻ അണിഞ്ഞിരുന്നതും രാജകുടുംബത്തിനുപോലും അസൂയയെ ഉണ്ടാക്കി വന്നതുമായ വലിയ ചുവപ്പുകല്ലുവച്ച കുണ്ഡലദ്വന്ദ്വം കർണ്ണങ്ങളിൽനിന്നു് മാംസസമേതം അപചയിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. ഏകവസ്ത്രനായി ശയിക്കുന്ന മൃതശരീരൻ കാലധർമ്മാധീനനായിട്ടു് പത്തുപന്ത്രണ്ടു് നാഴിക കഴിഞ്ഞതുപോലെയും കാണപ്പെട്ടു. ശരീരം വഴിയരികത്തുള്ള കയ്യാലയോടു ചേർന്നു കിടക്കുന്നെങ്കിലും ഇടവഴിയുടെ മദ്ധ്യപ്രദേശത്തിലെ മണൽ തകർന്നും ശോണവർണ്ണമായും കാണപ്പെട്ടതു് കലഹരംഗം ആ സ്ഥലമായിരുന്നു എന്നു തെളിയിച്ചു. ഘാതകന്മാരുടെ നിഷ്ഠുരതയ്ക്കു് ഭക്ഷ്യമായിത്തീർന്നു്, രക്തപങ്കിലനായി, ശിഥിലാംഗനായി ശയിക്കുന്നതു് കഴക്കൂട്ടത്തുപിള്ളയുടെ അനന്തമുദ്രമോതിരം വിലയ്ക്കു് വാങ്ങിയതിന്റെശേഷം അതിനെക്കുറിച്ചു് അന്വേഷണം തുടങ്ങിയപ്പോൾ മറഞ്ഞുകളഞ്ഞ അണ്ണാവയ്യൻതന്നെ ആയിരുന്നു. ഈ സംഭവവും, ആ മോതിരത്തിന്റെ വിക്രയം മുതലായ സംഗതികൾ രാജ്യദ്രോഹസംബന്ധമായുണ്ടായവ എന്നു പരമോൽകൃഷ്ട സാക്ഷ്യമായി സ്ഥിരീകരിച്ചു. ആ രാജദ്രോഹവും ഈ കഠോരകൃത്യവും സംബന്ധിച്ചവയെന്നു കർണ്ണാകർണ്ണികയാ ജനങ്ങൾ ധരിക്കയാൽ കാഴ്ചക്കാരിൽ ആപൽപ്രിയന്മാരല്ലാത്ത ഭൂരിഭാഗവും മരിച്ച ഗുണവാനെ ശ്ലാഘിച്ചോ ആ ക്രിയയുടെ കഠോരതയെ നിന്ദിച്ചോ യാതൊരഭിപ്രായവും പറവാൻ ധൈര്യപ്പെടാതെ കാഴ്ച കണ്ടുകഴിഞ്ഞ വേഗത്തിൽ അവരവരുടെ വഴിക്കു് പൊയ്ക്കൊണ്ടു. കേശവപിള്ളയുടെ സ്ഥിതിയോ — രാജപരിചാരകജനം തന്നെ മോതിര സംഗതിയിൽ കൃത്രിമക്കാരെന്നു ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉപാസനശക്തികൊണ്ടു് തെളിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. അതിന്റെ വിക്രയസംഗതിയെക്കുറിച്ചു് ഗൗരവമായ അന്വേഷണംനടത്തേണ്ട അവശ്യമില്ലെന്നു ദളവാ മുതലായവരുടെ അഭിപ്രായത്തിനു വിരോധമായി താൻ ഉപദേശിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നും ആ മോതിരം രണ്ടാമതു മോഷ്ടിക്കപ്പെട്ട സംഗതി പരസ്യമാക്കിക്കൂടെന്നു നിർബന്ധിച്ചതും താൻതന്നെ. ആ ഘാതകകർമ്മം തന്റെ വസതിയുടെ ഏകദേശം പുരോഭാഗത്തു വച്ചുതന്നെ നടത്തപ്പെട്ടുമിരിക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരും അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ഈ സംഗതികളേയും, പൂർവരാത്രിയിലും മറ്റും താൻ അണ്ണാവയ്യനോടു സംഘടിച്ചിട്ടുള്ളതിനേയും, സംശയഗ്രസ്തമായ സംഗതിയേയും ഒന്നായിച്ചേർത്തു് ചിന്തിച്ചപ്പോൾ ആ കൊലപാതകം തന്നെ ഏതുവിധം ബാധിച്ചേക്കാമെന്നുള്ള സംശയം അയാളുടെ ബുദ്ധിയെ ക്രൂരതരമായി ക്ലേശിപ്പിച്ചു.

ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു് കാര്യക്കാർ, അധികാരി, ചേരുമാനക്കരൻ, മാസപ്പടി മുതലായവർ എത്തി, പ്രേതത്തെ പരിശോധിച്ചു്, 'കണ്ട വിവരങ്ങൾക്കു് ആണ്ടുമാസംതീയതി മുതൽ

ഇപ്പടിക്ക് കണ്ടെഴുതിയ' എന്നവസാനിക്കുന്നതുവരെ ഏകവാചകത്തിൽ പന്ത്രണ്ടു നെടിയോലക്കീറു മുഴുവൻ ഇരുവശവും നിറഞ്ഞുള്ള ഒരു യാദാസ്ത തയ്യാറാക്കുകയും, നാരായം പണ്ടാരവകയ്ക്ക് കണ്ടുകെട്ടുകയും, ശവശരീരം ഭാര്യാദികളെ ഏല്പിച്ച് രസീതു വാങ്ങുകയും, കൊലപാതകക്കാരൻ ആരെന്ന് അവിടെ കൂടിയിരുന്ന മഹാജനങ്ങളോടു ചോദ്യംചെയ്കയും ചെയ്തു. അവിടെ എത്തി കാഴ്ചകളെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന സാംബദീക്ഷിതർ മുന്നോട്ടു കടന്ന് നാരായത്തെ തൊടാതെ "അതിലെ, അന്ത വെള്ളിമകുടത്തിലെ; ചിന്നതാക 'കേ' കാരം കൊത്തിയിരുക്കോ?" എന്നു എതിർചോദ്യംചെയ്തു. കാര്യക്കാർ നാരായത്തെ നോക്കി "ഉണ്ട്" എന്ന് എതിർചോദ്യം ചെയ്തു. കാര്യക്കാർ നാരായത്തെ നോക്കി "ഉണ്ട്" എന്നുത്തരം പറകയാൽ, "ആനാൽ, അതു് നമ്മുടെ കേശവൻകുഞ്ഞുടേതാകും. കണ്ണാലും കാതാലും ബന്ധനംചെയ്യക്കൂടാതു്. ശുദ്ധിചെയ്ത് നമ്മിടം അനുപ്പിക്കവേണ്ടീയതു്" എന്നു പരമസാധുവായ ദീക്ഷിതർ ബ്രഹ്മശ്രീഗൗരവത്തോടും സ്വപ്രാധാന്യസൂചകമായ ഗർവത്തോടും ആജ്ഞാപിച്ചു. കേശവപിള്ളയും കാര്യക്കാരും ഏതാനും ആളുകളും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി. മേൽപ്രകാരമുള്ള ഉത്തരവുകൊടുത്ത ആൾ മഹാവിഡ്യാനാണെന്നു പരസ്യമായി പ്രസ്താവിക്കാൻ ഒരുങ്ങിയ അധികാരി സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ കണ്ടതു പണ്ഡിതവര്യനും, സർവാദരണീയനും, രാജപ്രത്യേകനുമായ ദീക്ഷിതരെ ആകയാൽ ആ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ മുഖം മ്ലാനമായി. അധികാരിയെക്കാൾ കാര്യസ്ഥനായ കാര്യക്കാർ ദീക്ഷിതരുടെ സമീപത്തു ചെന്ന് പ്രത്യേകവിനീതിയോടുകൂടി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹായത്താൽ അനുകൂലിപ്പാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന ശിഷ്യനെ അതു് എങ്ങനെ ബാധിക്കുമെന്ന് ആലോചിപ്പാൻ ഗൂഢമായി അപേക്ഷിച്ചു. ലോകവ്യാപാരങ്ങളെക്കുറിച്ച് പരമപുരോഭാഗിയായ ദീക്ഷിതർക്ക് ആ സ്വകാര്യവാർത്ത രസിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം തോൽക്കാൻ ഭാവവുമില്ല. "അവൻ തലയിലെ ബ്രഹ്മഹത്യാ ഏത്തറളുക്ക് ഇന്ത്രനാലും മുടിയാതു്. നമ്മ കേശവകുമാരൻ നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ പ്രഭുവുടെ പുള്ളയാക്കും. തവിര ശെന്ത്രക്കാരപ്രഖ്യാതരുടെ ഭാഗിനേയനും. കാര്യക്കാറപ്പിള്ളയങ്കത്തെ അബദ്ധത്തെ ബോധിപ്പിച്ചാൽ നാം സമ്മതിക്കുമോ? ഹരിയോ ഹരി! ശ്രീവരാഹമൂർത്തിയെത്തന്നെ ഈ ഹിംസയ്ക്ക് ഇഴക്കു. ഏതു രാജസന്നിധിയിലും… കേട്ടൊ സംസാരിപ്പാൻ സരസ്വതി ഇതൊ (നാവിനെ നീട്ടി) ഇതിനെ തന്നനുഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട്… ശപ്പന്മാരു്!"

കാര്യക്കാർ: "സ്വാമികൾ ദേഷ്യപ്പെടണ്ട. വിസ്താരം തുടങ്ങുമ്പോൾ സ്വാമികൾക്ക് പറവാനുള്ളതെല്ലാം ബോധിപ്പിക്കാം… ഇപ്പോൾ ക്ഷമിക്കണം. നടത്താഞ്ഞാൽ ഞങ്ങളുടെ തല പൊയ്പ്പോകും."

ദീക്ഷിതർ: (വേദഘോഷധ്വനിയിൽ) "സ്വതന്ത്രം ധർമ്മരാജ പ്രഭു ശെയ്‌വാരോടോ?"

കേട്ടുനിന്നവരിൽ ചിലർ ശാസ്ത്രികളോട് ഉടനെ ഇടഞ്ഞു. തിരുവനന്തപുരത്തു കേശവപിള്ള എന്നു വിളിക്കപ്പെട്ടുവന്ന കേശവൻ കുഞ്ഞു്, മൂന്നുനാലുദിവസമായി അണ്ണാവയ്യനെ അന്വേഷിച്ച് അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും നടന്നിരുന്നു എന്നു ചില ബ്രാഹ്മണരും, പൂർവ്വരാത്രിയിലെ ചന്ദ്രികയിൽ ആ വഴിയെ അയാൾ പല പ്രാവശ്യം നടന്നിരുന്നു എന്നു ചില

നായന്മാരും അറിവുകൊടുത്തു. ഈ സംഗതികൾക്കു് അവരോടെല്ലാം കാര്യക്കാർ ഉടൻതന്നെ വായ്മൊഴി വാങ്ങി ഒപ്പിടുവിച്ചു. സാംബദീക്ഷിതർ മാത്രം മൊഴികൊടുപ്പാൻ തയ്യാറില്ലെന്നും, നാരായം ഉടനെ തന്റെപക്കൽ എത്തിക്കേണ്ടതെന്നും അല്ലെങ്കിൽ കാര്യക്കാരെ 'തുലച്ചുപ്പോട്ടു' മെന്നും ജളന്മാരോടു വാദിപ്പാൻ തന്റെ നിത്യകർമ്മങ്ങൾ സമയം അനുവദിക്കുന്നില്ലെന്നും ശഠിച്ചു്, അവിടുന്നു നടകൊണ്ടു. കേശവൻകുഞ്ഞിനെ പിടിച്ചു ഹാജരാക്കുന്നതിനു് ഉടനെതന്നെ കാര്യക്കാർ ഭടന്മാരെ നിയോഗിക്കയും, ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എല്ലാം പിരിയുകയും ചെയ്തു. പ്രേതത്തെ ബ്രാഹ്മണർ എടുത്തു് ദുഃഖവിവശയായി നിലവിളിക്കുന്ന ഭാര്യയോടും, മക്കളോടും ഒരുമിച്ചു് അവിടെനിന്നും തിരിച്ചു. അവിടന്നു് പിരിയുന്നതിനുമുമ്പു് കേശവപിള്ള കാര്യക്കാരെ വിളിച്ചു് അന്നത്തെ അസ്തമയംവരെ ദുർപ്പിതനടപടികൾ നിറുത്തിവയ്ക്കണമെന്നു പറഞ്ഞു്, സ്നാനം ചെയ്തു് ആശൗചപരിഹാരം വരുത്താൻ തിരിച്ചു.

ദീക്ഷിതരുടെ ശിഷ്യനായ ലളിതഹൃദയൻ നിസ്സാരജന്തുക്കളെപ്പോലും ഹിംസചെയ്യാത്ത ഭൂതദയാപരനായിരിക്കെ, ബ്രാഹ്മണനിഗ്രഹമാകുന്ന മഹാനികൃഷ്ടാപരാധത്തിനു് അയാളെ ഉത്തരവാദിയാക്കുന്നതു കാലവിശേഷത്തിന്റെ ലക്ഷണമെന്നു് ചിലർ വ്യഥിച്ചു. ചിലമ്പിനേത്തു കുടുംബത്തിലെ യുവകാരണവസ്ഥാനികനെ കൊലപാതകക്കാരനാക്കാൻ പുറപ്പെടുന്നതു്, പാറക്കൂട്ടവും ചുഴികളും നക്രമകരാദിജന്തുക്കളും അടങ്ങിയ അഗാധജലധിയെ ക്രീഡാതടാകമാക്കുന്നതുപോലെ ആപന്നിബിഡമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയാണെന്നു ചില ബുദ്ധിമാന്മാരും, നന്തിയത്തുണ്ണിത്താനായ മാടമ്പിപ്രധാനന്റെ സന്താനത്തിന്മേൽ കുറ്റസ്ഥാപനംചെയ്‌വാൻ കാപ്പുകെട്ടിപ്പുറപ്പെടുന്നതു ദേശിംഗനാട്ടു്, ഇളയത്തുനാട്ടു് എന്നീ പ്രദേശങ്ങളിലെ ജനങ്ങളോടുള്ള ഒരു പോർക്കുവിളിതന്നെ എന്നു മറ്റു ചില ബുദ്ധിമാന്മാരും അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ധനപുഷ്ടിത്വംകൊണ്ടു് സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള അന്തസ്സിനേയും കണ്ടു് അസൂയാലുക്കളുമായി അയാളെ ദ്വേഷിച്ചിരുന്ന ഒരുവക കുടിലന്മാർ അയാൾ ഒരു വിടനായിരുന്നുവെന്നും, ദുർവൃത്തിയും ദൂർത്തും ചേർന്നു് അയാളെ അണ്ണാവയ്യന്റെ വലിയ കടപ്പാടിൽ കുടുക്കി എന്നും, അങ്ങനെയുള്ള അകപ്പാടു് പുറത്തു വരാതിരിക്കാൻ വേണ്ടി ബ്രാഹ്മണന്റെ നിഗ്രഹം സന്ദർഭസൗകര്യം നോക്കി തക്കത്തിനു് നിവർത്തിച്ചതാണെന്നും ഉത്സാഹത്തോടെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. ദുഷ്പ്രവാദങ്ങളുടെ രുചി ദേവാമൃതത്തേയും അതിന്റെ പ്രചാരം വൈദ്യുതവേഗത്തേയും ജയിക്കുമെന്നുള്ളതു ലോകപ്രസിദ്ധവുമാണല്ലോ.

ഈ ദാരുണമായ നരഹത്യയെക്കുറിച്ചു് അറിവുകിട്ടിയ ഉടനെതന്നെ ദളവാ ഗോപാലയ്യൻ സോമന്റെമീതെ നായർ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ രീതി അനുസരിച്ചു് വെള്ളക്കവണിയും തലയിൽ കത്രിപ്പൂട്ടുള്ള കെട്ടും ധരിച്ചു്, സമയംകാത്തു്, തിരുമുമ്പിലെത്തി, കൈകെട്ടി വാപൊത്തി നിന്നു്, വസ്തുതകളെല്ലാം 'സ്വാമി' എന്ന പദത്തിന്റെ ധാരാളപ്രയോഗത്തോടുകൂടി അറിയിച്ചു. കാര്യക്കാരുടെ സംക്ഷിപ്തവിചാരണകളേയും പരിവാദകലോകത്താൽ ദ്രുതപ്രചരണം ചെയ്യപ്പെട്ട അപവാദത്തെയും ബലമായി ആസ്പദമാക്കി കേശവൻകുഞ്ഞുതന്നെ ഘാതകനെന്നു് സ്ഥാപിച്ചും, അയാളെ ഉടനേതന്നെ ബന്ധനത്തിലാക്കി കൊലക്കുറ്റം ചുമത്തി ജീവഹാനിവരുത്താൻ വിധികൽപിക്കുന്നതിനുവേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ സുമാറായി ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നു് ഉണർത്തിച്ചും, ആ സംഗതിയിലുള്ള തിരുവുള്ളത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചു ദളവാ

നിന്നു. മഹാരാജാവിനാൽ അഭിജ്ഞാതമായിരുന്ന ചില സംഗതികളുടെ രഹസ്യഭേദനം ചെയ്‌വാൻ ഉചിതമായ സന്ദർഭം വന്നിട്ടില്ലെന്ന് അവിടത്തേക്കു തോന്നുകയാലും, വിശിഷ്യ ചില സംശയങ്ങൾ അധികൃതരുടെ ഊഹങ്ങൾക്കു അന്വേഷണഗതിക്കും വിരുദ്ധമായി അവിടുത്തെ വിശാലബുദ്ധിയിൽ അങ്കുരിച്ചതുകൊണ്ടും, മന്ത്രിമാരുടെ നടപടിയിൽ പ്രവേശിച്ച് ഒരു കല്പനകൊടുക്കുന്നതിന് അവിടുന്ന് ഉടനെ സന്നദ്ധനായില്ല. മഹാരാജാവിന്റെ മുഖം നിർവ്വികാരമായി കാണപ്പെടുകകൊണ്ട്, ആ സംഗതിയിൽ അവിടത്തെ അന്തർഗ്ഗതത്തെ ആ പതനത്തിൽ ദുർഗ്രാഹ്യമെന്നു ദളവാ മനസ്സിലാക്കി, മറ്റു തനിക്ക് ഉണർത്തിപ്പാനുണ്ടായിരുന്ന സംഗതികളെയും അറിവിച്ചുകൊണ്ട്, അവിടെനിന്നു തിരിച്ചു.

ഗോപാലയ്യന്റെ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെട്ട കൊലപാതകവൃത്താന്തവും അതിനെ സംബന്ധിച്ചുള്ള സകലവിവരങ്ങളും മഹാരാജാവ് അതിനുമുമ്പുതന്നെ സൂക്ഷ്മമായി ധരിച്ചിരുന്നു. ദളവായെ തുടർന്ന് മുഖംകാണിച്ച സർവാധികാര്യക്കാരും സമ്പ്രതിഅയ്യനും അണ്ണാവയ്യന്റെ ദുർമ്മതിയെക്കുറിച്ച് അഭിപ്രായങ്ങൾ അറിവിക്കാതിരുന്നില്ല. അവരുടെ പക്ഷം, ആ സംഗതി അഗാധാന്വേഷണയോഗ്യമായിട്ടുള്ള ഉപജാപകൃത്രിമമാണെന്നും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദിവ്യലോചനംകൊണ്ട് “എന്നവെല്ലാം കാണപ്പോറതോ” എന്ന് അരുളിച്ചെയ്യപ്പെട്ടതിൽ, രണ്ടാമത്തേതായ ആ ക്രിയയ്ക്കും ഒന്നാമത്തേതായ ഭണ്ഡാരഭേദനത്തിനും തമ്മിൽ സംബന്ധമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നും ആയിരുന്നു. ഇവരുടെ ഗമനാനന്തരം കട്ടിമുണ്ടും പുറകിൽ ഇരട്ടക്കൊമ്പുവച്ച് നേരിയതുകൊണ്ടുള്ള വട്ടകെട്ടും ധരിച്ച്, ഒരു പിടി എഴുത്തോലയും ലേഖനായുധങ്ങളുമായി കേശവപിള്ള തിരുമുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ചു. ‘വിദ്വാൻ മാത്രം വിദ്വാനെ അറിയുന്ന’ മാനസികമായുള്ള ധർമ്മത്തിന്റെ പ്രവർത്തനംകൊണ്ട് മഹാരാജാവിന്റെ മുഖം സൈനികാംഗമായ കൃതാവിനാൽ ഗംഭീരമാക്കപ്പെട്ടിരുന്നെങ്കിലും, തൽകാലോദിതമായ പ്രസാദംകൊണ്ട് കരുണാപൂർണ്ണമനസ്കനായ ഒരു ബഹുസന്താനപിതാവിന്റേതുപോലെ ലളിതസ്മേരപൂർണ്ണമായി പ്രകാശിച്ചു. ബാഹ്യവീക്ഷണത്തിന് പ്രശാന്തതടിനികളെപ്പോലെ മൃദുഗതികളായി കാണപ്പെടുന്ന ഋജുവചന്മാരായ ആ രണ്ടു മഹച്ഛക്തികളും, ദുസ്തരമായുള്ള ഔഷ്ണ്യവേഗങ്ങളോടുകൂടി വിന്ധ്യഗന്ധമാദനാദി മഹാഗിരിവാരഭേദനവും ചെയ്തു, ഉദ്ദിഷ്ടതീർത്ഥമുഖത്ത് സിന്ധുസംഗമംചെയ്യുന്ന അന്തർവാഹിനികളായിരുന്നു. മഹാരാജാവ് ഗുരുതരപ്രഭാവനായ മാതുലഗുരുനാഥന്റെ അനുഗ്രഹത്താലും സ്വബുദ്ധിപരിചയങ്ങളുടെ ചാതുരികൊണ്ടും രാജ്യതന്ത്രങ്ങളിൽ വിദഗ്ദ്ധ വിപശ്ചിത്തും, ആ യുവാവ് ആ മഹാരാജോപാന്തവാസവും പാദശുശ്രൂഷണവുംകൊണ്ട് ഗുരുപ്രസാദാനുഗ്രഹസമ്പാദനത്തെ ആരംഭിച്ച്, ജീവനെത്തന്നെ ഗുരുദക്ഷിണയായിക്കരുതീട്ടുള്ളവനും അപ്രധാനനുമായ ഒരു ശിഷ്യൻ മാത്രവും ആയിരുന്നു. മന്ത്രിസമ്പൽസമൃദ്ധനായിരുന്ന മഹാരാജാവിന് ആ യുവാവിന്റെ അംഗപ്രൗഢിയും ബുദ്ധിവിലാസവും കണ്ട്, പരിചയാരംഭംമുതൽ അയാളെക്കുറിച്ച് അതിയായ വാത്സല്യവും വിശ്വാസവും ഉദിച്ചിരുന്നു. യുവത്വംകൊണ്ടുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യശീലത്തെ അവിടുത്തെ പൈതൃമായ കൃപാർദ്രതകൊണ്ടു പോഷിപ്പിച്ച്, അയാളെ സ്വസന്നിധിയിൽ അനിയന്ത്രിതവചസ്കനാക്കാൻ അവിടുന്ന് പ്രോത്സഹിപ്പിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ആ യുവാവിന്റെ ക്ഷിപ്രകുപിതത്വം ചിലപ്പോൾ അയാളുടെ സ്ഥിതിവിശേഷത്തിന്റെ ജ്ഞാനത്തേയും

ഉൽക്കർഷോന്മുഖതയേയും ഭേദിച്ചുപോയിട്ടുള്ളതൊഴികെ, തനിക്ക് ഭാഗ്യദായകനായി അനുഗ്രഹിച്ചരുളുന്ന ഗുരുവിന്റെ ദൃഷ്ടാന്തപാഠത്തെ തുടർന്ന്, ശിഷ്യനും ക്രിയാമാത്രദീക്ഷിതനായി തന്റെ ശിഷ്യാശ്രമത്തെ നയിച്ചുവന്നു.

കേശവപിള്ള മഹാരാജപദങ്ങളിൽ അത്യന്തഭക്തിവിനയസമന്വിതം, ഓലക്കൂട്ടത്തെ കക്ഷത്തിലിടുക്കി, യഥാക്രമം താണുതൊഴുതു്, ഉടുവസ്ത്രത്തെ ഒതുക്കി, പഞ്ചപുച്ഛമടക്കി നില്ക്കുന്നതിനിടയിൽ, അയാളെയും അന്നത്തെ ദുഷ്കിയയേയും സംഘടിപ്പിച്ച് അയാളുടെ മനസ്സ് അന്തദയത്തിൽ ഗതിചെയ്ത മാർഗ്ഗത്തൂടേതന്നെ മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സും ഒരു സഞ്ചരണംചെയ്തു. എന്നാൽ ഈ അഭിനിവേശങ്ങളുടെ ഒരു ഛായപോലും മുഖത്ത് പ്രസരിപ്പിക്കാതെ, അനന്തശയനവിഗ്രഹത്തിന്റെ വദനനിശ്ചാഞ്ചല്യത്തോടുകൂടിയാണെങ്കിലും ദളവായോടും മറ്റുദ്യോഗസ്ഥന്മാരോടും പ്രദർശിപ്പിക്കാത്ത ഒരു കരുണയോടുകൂടിത്തന്നെ അവിടന്ന് ഇങ്ങനെ ചോദ്യംചെയ്തു: "എന്താ, കേശവൻ ഇന്ന് ഊണുകഴിഞ്ഞില്ലേ?"

കേശവപിള്ള: "തിരുവുള്ളം അനുഗ്രഹിച്ചന്നുമുതൽ അടിയന് കല്ലരിക്കു മുട്ടുണ്ടായിട്ടില്ല."

മഹാരാജാവ്: "എന്നാൽ നിന്റെ മുഖമിങ്ങനെ ക്ഷീണിച്ചു കാൺമാൻ സംഗതി എന്ത്?"

കേശവപിള്ള: (ആദ്യത്തെ പദത്തിൽ ശബ്ദോർജ്ജിതത്തോടുകൂടി) "അടിയനു വിശേഷിച്ച് പടുകാലമൊന്നുമില്ല."

മഹാരാജാവ്: "പിന്നെ ആർക്കാണു പടുകാലം? നിന്റെ നളപാകക്കാരി കിടപ്പിലോ? ഇവിടെ ഏതെങ്കിലും മഠപ്പള്ളികളിൽ നിന്ന് നിനക്കു ഊണുകഴിച്ചുകൂടേ? രാപ്പകലുഴയ്ക്കുന്ന ശരീരം ക്രമപോഷണമില്ലാഞ്ഞാൽ, ചെറുപ്പമായാലും ക്ഷണത്തിൽ ക്ഷയിച്ചു പോകും."

മഹാനുഭാവന്മാരുടെ കൃപ ചിലപ്പോൾ സാധുജനങ്ങളെ മുട്ടിക്കുന്ന കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായ ഈ കരുണാപ്രവാഹത്തിൽ, 'ഉത്തമാശനം' എന്തെന്നുള്ള വാദച്ഛത്രത്തെ വഹിക്കാനോ, എന്തെങ്കിലും രസകരമായ നാട്യത്തെക്കൊണ്ട് സ്വാദുഭക്ഷ്യഗ്രഹണം മഹാരാജാവിനുണ്ടാക്കാനോ അയാൾക്ക് സാക്ഷാൽത്തന്നെ രസികത്വവും അപ്പോൾ മനഃസ്വാസ്ഥ്യവും ഇല്ലായിരുന്നു. അയാൾ മിണ്ടാതെ നിന്നതു് കണ്ടാ മഹാരാജാവ് പിന്നെയും ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തു: "ഇന്നെന്താണ്, ഇവിടെ വരുന്നവരെല്ലാം മൂർഖമുഖന്മാരായിരിക്കുന്നതു്?"

കേശവപിള്ള: "കാലപ്പിഴകൊണ്ടായിരിക്കാം, കല്പനയുണ്ടെങ്കിൽ സംഗതി തിരുമനസ്സറിയിക്കാം."

മഹാരാജാവ് സന്തോഷിച്ചു. രാജ്യക്ഷേമോപയുക്തമായ സംഗതികൾ തന്റെ ഇംഗിതജ്ഞനായ ഭൃത്യനിൽനിന്നുണ്ടാകുമെന്നുള്ള ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി അവിടന്ന്, "എന്നും ഓരോകാര്യത്തിനും പ്രത്യേകം കല്പന വേണോ? ഇങ്ങനെയാണെങ്കിൽ കാലം, അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുമ്പോൾ നിനക്കു കല്പന തരുന്നതിനുമാത്രം എനിക്കു സമയം ശേഷിക്കും."

ആ മഹാരാജാവ് മനുഷ്യപ്രകൃതസൂക്ഷ്മജ്ഞനുമല്ലേ? സൗഭാഗ്യദാനശക്തന്മാർ ഇങ്ങനെ വരദാതാക്കളായി അപദേശവചഃപ്രയോഗങ്ങൾചെയ്യുമ്പോൾ ഏതൊരു തൃഷ്ണാധീനനാണ് വശ്യനായിത്തീരാത്തതു്? എന്നാൽ ആ അരുളപ്പാടുകൊണ്ട് കേശവപിള്ള

പ്രമാദവാനാകാതേയും, പക്ഷേ അങ്ങനെതന്നെ സംഭവിക്കട്ടെ എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടും, ‘കാലപ്പിഴ’ എന്തെന്നുള്ള വിവരണത്തെത്തുടങ്ങി: “ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ പടകൂട്ടാൻ തുടങ്ങുന്നു …”

മഹാരാജാവ്: “എന്താത്? പടകൂട്ടാനോ?”

കേശവപിള്ള: “അടിയൻ! പടകൂട്ടാൻതന്നെ. പണ്ട്, കളരിക്കൂട്ടവും ഓണക്കളിയും ഇപ്പോൾ പരിഷ്കരിച്ച് …”

മഹാരാജാവ്: “നമ്മുടെ ആ യോഗിയെ സൽക്കരിച്ചുകൊള്ളുവാനാണല്ലോ ചന്ത്രക്കാറനു വേണ്ടി ആ ഉമ്മിണി നമ്മുടെ അനുവാദം ചോദിച്ചതു്.”

കേശവപിള്ള: “കൽപന. ശിവാജിരായന്റെ നവരാത്രിവേലയും ഔരംഗബാദ്ു് നവാബിന്റെ മൊഹറോത്സവവും. ഇവിടെ എലന്ത അമ്പലത്തിൽ കാളച്ചന്തയും, വയ്യാമൂലമണൽക്കുന്നിലെ വേട്ടയൂട്ടും, കളിപ്പാംക്കുളക്കരയിൽ കിളിയംതട്ടുകളിയും, വെങ്ങാനൂരമ്പലത്തിൽ വെള്ളംകുടിയും … ഇങ്ങനെ നടന്ന കാര്യങ്ങൾക്കു് ഇപ്പോൾ സംസ്കൃതപ്പേരു് ഇട്ടു. ‘സപര്യ’ എന്നാണ് യോഗീശ്വരന്റെ ശാസനവാചകത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിട്ടുള്ളതു്. അതുകൊണ്ടു് ദ്രോഹസ്വഭാവത്തിനു കലശശ്ശുദ്ധി വന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അടിയൻ പിഴവിടകൊണ്ടുപോയി. കൽപിച്ച് ക്ഷമിച്ചരുളണം.”

മഹാരാജാവ്: (തന്റെ വാദനിലയെ കൈവിടാതെയും ആ യുവാവിന്റെ സ്വകാര്യന്വേഷണിങ്ങൾക്കു് ഊർജ്ജിതത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കാനും) “ഹെയ്! അബദ്ധം! ദോഷൈകദൃക്കു് എന്ന വിളിക്കു് വിളികേൾപ്പാൻ നീ ഹാജർ … എന്തു് കളിയാണിതു്?”

കേശവപിള്ള: (മഹാരാജാവു് കളിയായി ധരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ള ധൈര്യത്തോടുകൂടി) “തിരുമേനി കൽപിക്കുംപോലിരിക്കട്ടെ … എങ്കിലും അവിടെ വലിയ പടതന്നെ കൂട്ടുന്നു …” (അതു സംബന്ധിച്ചു് വേണ്ട കരുതൽ താൻ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു് മഹാരാജാവു് സ്മരിച്ചു) “ചന്ത്രക്കാറനിപ്പോൾ മുമ്പിലത്തേതിലും പ്രതാപക്കാരനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു്. എട്ടുവീടർക്കു് തമ്പിമാരെപ്പോലെ, അയാൾക്കു് സ്വാമിയാരെ കിട്ടിയിരിക്കുന്നു. നന്തിയത്തു് ഉണ്ണിത്താനദ്ദേഹവും അവിടെ എത്തിയിരിക്കും.” (‘മൂക്കിൽ തൊടാൻ ചെവിക്കു് പ്രദക്ഷിണം ചെയ്യേണ്ട. അണ്ണാവയ്യന്റെ കാര്യത്തെ നേരെ ചോദിച്ചുകൊള്ളൂ’ എന്നു മഹാരാജാവു് ചിന്തിച്ചു) “ഇതൊക്കെ രാജ്യത്തിനു പടുകാലമാണ്.”

മഹാരാജാവ്: “രണ്ടു ഗൃഹസ്ഥന്മാർ കൂടുന്നതു് രാജ്യത്തിന് ആപത്തോ? നല്ല ഗുണദോഷം!”

കേശവപിള്ള: “ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമി എന്നൊരു മൂർത്തികൂടി ഉള്ളതുകൊണ്ടു് അടിയൻ തിരുമനസ്സുണർത്തിക്കുന്നതാണ്. അദ്ദേഹത്തിന് അടിയനോടും അടിയന് അങ്ങോട്ടും തീരാത്ത വിരോധമെന്ന് കൽപിക്കും. അടിയന്റെ അൽപബുദ്ധിയിൽ തോന്നിയതിനുള്ള തെളിവിനെ (‘ഇതാ വന്നു അണ്ണാവയ്യന്റെ കഥ’ എന്നു് മഹാരാജാവു് ചിന്തിച്ചു) ദൈവം തട്ടിക്കളഞ്ഞു. ഇനി അതിനെ തിരുമനസ്സറിയിച്ചിട്ടു

ഫലമില്ല. എന്നാൽ ആ സ്ഥലം കഴക്കൂട്ടമാണ്. ചന്ത്രക്കാറൻ രാമനാമമഠത്തിൽ പിള്ളയുടെ മകനും, നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ എളയിടത്തുസ്വരൂപത്തിലെ മന്ത്രിയും …"

മഹാരാജാവ്: "നീ ഇവിടത്തെ സ്ഥിതി ഒന്നും അറിയാതെ പെരുമ്പടപ്പീന്ന് വരികയാണോ?"

തന്റെ രാജ്യം പുള്ളിപ്പട്ടാളത്താൽ സുരക്ഷിതമെന്നും, തന്റെ സ്വകാര്യനിശ്ചയമായി ജെൻട്രാൾ കുമാരൻതമ്പിയും ഏതാനും ഭടജനങ്ങളും കഴക്കൂട്ടത്തേക്ക് ഗൂഢമായി നിയോഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു കൊണ്ടു് ആ സ്ഥലത്തു് കലാപമൊന്നുമുണ്ടാവാൻ മാർഗ്ഗമില്ലെന്നും ധൈര്യപ്പെട്ടു് മഹാരാജാവ് ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തപ്പോൾ മഹാരാജാവിന്റെ അതിഗൂഢമായ വ്യവസ്ഥയേയും തന്റെ സാമർത്ഥ്യം കൊണ്ടു് ധരിച്ചിരുന്ന കേശവപിള്ള ആ അറിവിനെ ഗോപനം ചെയ്തുകൊണ്ടു്, വ്യസനത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു: "അടിയനിപ്പോൾ പെരുമ്പടപ്പിൽനിന്ന് വിടകൊള്ളുകയല്ല. പെരുമ്പടപ്പിൽത്തന്നെ കൈനില ഊന്നിയിരിക്കുകയാണ്. അതുപോലെ രാജ്യവും കുറ്റപ്പെട്ടുപോകാതെയിരിപ്പാൻ തിരുമനസ്സറിയിക്കുന്നതാണ്. ആ ചന്ത്രക്കാറന്റെ അനന്തരവനെ, കുറച്ചു് താമസിച്ചിട്ടു പിടിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഒരു ദോഷവും ഉണ്ടാവാനില്ല. അവിടത്തെ കൂട്ടമെല്ലാം അറികേയും സ്വാമിയുടെ ഉപദേശം അവിടെ കിട്ടാൻ സൗകര്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സമയത്തും ഒരു പ്രമാദക്രിയയെ അവിടെ വച്ചു് നടത്തുന്നതു് നല്ലപായമാണോ എന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ആലോചിച്ചു കൽപനയുണ്ടാകണം."

മഹാരാജാവ്: (തന്റെ ഊഹം ഈ സമർത്ഥന്റെ സംഗതിയിലും തെറ്റിയില്ലെന്നുള്ള സന്തോഷോൽക്കർഷത്തോടുകൂടി) "കൊലപാതകക്കാരനെ ഉടനെ കെട്ടുകയല്ലെ വേണ്ടതു്?"

കേശവപിള്ള: "കൊലപാതകംചെയ്തു് എങ്കിൽ ഉടനെ തൂക്കുകയും വേണം. സാംബദീക്ഷിതരുടെ സാധുത്വംകൊണ്ടു് ആ കേശവപിള്ളയുടെമേൽ കുറ്റം ചുമത്തപ്പെട്ടതാണ്. വെള്ളിനാരായം എത്രയോപേർക്കുണ്ടു്! 'കേ' എന്ന അക്ഷരം എത്ര കേശവന്മാർക്കും കേരളീയർക്കും ഉപയോഗിക്കാം!"

മഹാരാജാവ്: "നീയും ഒരു കേശവനാണല്ലോ."

കേശവപിള്ള: "അടിയൻ! കുപ്പപ്പാട്ടു് അതിനടുത്തുമാണ്. പക്ഷേ, അടിയൻ കൈക്കുറ്റപ്പാട്ടു് ചെയ്തതാണെങ്കിൽ, നാരായത്തെ ദേഹത്തു നിറുത്തീട്ടു് പോവൂല്ലായിരുന്നു. ഉണ്ണിത്താനദ്ദേഹത്തിന്റെ മകൻ കേശവപിള്ളയും, ഇങ്ങനെ അയാൾക്കു് വിപരീതമായ ഒരു തെളിവിനെ അവിടെ വിട്ടിട്ടു് പോകുമോ എന്നു കൽപിച്ചുതന്നെ തിരുവുള്ളമിരുത്തി ആലോചിച്ചു രക്ഷിക്കണം."

ഈ സംശയം ആദ്യമേതന്നെ മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ പ്രധാനമായി പ്രവേശിച്ചിട്ടുള്ളതായിരുന്നു. എങ്കിലും കേശവപിള്ളയുടെ മനസ്സിനേയും ഇഷ്ടത്തേയും ഒന്നുകൂടി പരീ

ക്ഷിപ്പാനായി അവിടന്ന് ഗൗരവമായ ചില ചോദ്യങ്ങൾ തുടങ്ങി. തന്റെ പ്രവൃത്തികൾ രാജ്യാഭിമാനിക്കും ഭക്തനായ ഭൃത്യനും ചേർന്നതല്ലെന്നുള്ള ഛായയിൽ ഒന്നു രണ്ടു ചോദ്യങ്ങൾ ഉണ്ടായതു് കേശവപിള്ളയുടെ മനസ്സിനെ ചഞ്ചലിപ്പിച്ചു. ആ ചോദ്യങ്ങൾക്കുണ്ടായ മറുപടികൾ മഹാരാജാവിന് ആ സന്ദർഭത്തിൽ സന്തോഷപ്രദമായിരുന്നില്ല. ആ സംവാദം അവസാനത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉദ്യമങ്ങളെക്കുറിച്ച് പ്രത്യക്ഷമായിത്തന്നെ അനുകൂലപ്രതികൂലവാദമായി പരിണമിച്ചു. ബാല്യത്തിൽ ഊർജ്ജിതമായും അനന്തരം ശാസനംകൊണ്ടു് ശമിതമായി ശേഷിച്ചും അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ കുടികൊള്ളുന്ന ദ്രുതകോപം കേശവപിള്ളയെ ആ സന്ദർഭത്തിലും അനർത്ഥഗർത്തത്തിൽ ചാടിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മതപ്രചരണോദ്യമങ്ങൾ ദ്രാഹശ്രമങ്ങൾ മാത്രമാണെന്ന് അയാൾ വർണ്ണിച്ചു. പൂർവരാത്രിയിൽത്തന്നെ എന്തെങ്കിലുമൊരു ദുഷ്കൃതി സംഭവ്യമെന്നു താൻ കാണുന്നതായി ഹരിപഞ്ചാനനൻ യുവരാജാവിനോടു പറഞ്ഞതും മഹാരാജാവ് ആ രാജകുമാരനിൽനിന്നു ധരിച്ചിരുന്നു. അങ്ങനെയുള്ള ദിവ്യനെ ഭത്സിക്കുന്നതു് മതധിക്കാരമാണെന്ന് മഹാരാജാവിനു തോന്നി. ഇങ്ങനെ സംശയിക്കപ്പെട്ട അപരാധത്തിനു ശിക്ഷയായി. "കുറച്ചുദിവസത്തേക്കു കേശവൻ ഇവിടെ വരണമെന്നില്ല. സാധനങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടയച്ചാൽ മതി. എന്തോ ആകപ്പാടെ കഷ്ടകാലംതന്നെ!" എന്നു തിരുവുള്ളക്കേടായും ഒടുവിൽ പശ്ചാത്താപസൂചകമായും മതനിഷ്ഠനായ മഹാരാജാവിൽനിന്ന് ഒരു കൽപനയുണ്ടായി.

രാജ്യഭ്രംശത്തിനു തുല്യമായി തന്നാൽ ഗണിക്കപ്പെട്ട ഈ ശിക്ഷ താൻതന്നെ കൊലപാതകകർത്താവെന്നു സംശയിച്ചതുകൊണ്ടുണ്ടായതെന്ന്, കോപാന്ധമായ ആ സമയത്തിൽ കേശവപിള്ള വിചാരിച്ചുപോയതിനാൽ, അയാളുടെ മുഖത്തുണ്ടായിരുന്ന വിളർച്ചയും വിവശതയും മുഴുവൻ നീങ്ങി, രാജസന്നിധിയിൽ അനുവദിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്തതായ മുഖപ്രസാദത്തോടുകൂടി തന്റെ മടിയിൽ സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന അനന്തമുദ്രമോതിരത്തെ എടുത്ത്, "എന്നാൽ തെളിവുപോലും പൂർത്തിയായിരിക്കട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, അതിനെ തിരുമുമ്പിൽ സമർപ്പണം ചെയ്തു. തന്റെ നേത്രങ്ങൾ തന്നെ വഞ്ചിക്കുന്നുവോ എന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി നോക്കി, അതു തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമാകുന്ന ഒരു ഭയങ്കരവസ്തുതന്നെ എന്നു മഹാരാജാവ് നിശ്ചയംവരുത്തി. എന്നിട്ടു്, "ഇവിടെ വേണ്ട, ദുഃശകുനവലയത്തെ നീ തന്നെ കൊണ്ടുപോ" എന്നു മനഃപൂർവ്വമായ ജുഗുപ്സയോടും ഉദ്വേഗത്തോടും കല്പിച്ചു. കേശവപിള്ള അതിനുത്തരമായി ഒന്നും ഉണർത്തിക്കാതെ, 'ഇതുതാൻ അവസാനമാം പ്രണാമം' എന്നു സങ്കൽപിച്ചപോലെ തൊഴുതു വിടവാങ്ങി.

മോതിരത്തെ രണ്ടാമതും അണ്ണാവയ്യൻ തന്റെ ദ്രവ്യശക്തികൊണ്ടു് കൈവശപ്പെടുത്തുകയും, അതിനെ കരസ്ഥമാക്കുന്നതിന് കേശവപിള്ള ചെയ്ത യത്നത്തിനിടയിൽ ജീവഹാനിക്ക് സംഗതിവരികയും ചെയ്തു എന്നു മഹാരാജാവ് അനുമാനിച്ചു. എന്നാൽ ഇങ്ങനെയുള്ള അനുമാനത്തിനു വിപരീതമായി, ചില തെളിവുകൾ മറ്റൊരാളെ കുറ്റക്കാരനായി ചൂണ്ടിക്കാണിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഈ സ്ഥിതികളിൽ ഗൂഢമായുള്ള ഒരു പ്രാഥമികവിചാരണ താൻതന്നെ നടത്തിക്കളയാമെന്നു മഹാരാജാവു നിശ്ചയിച്ചു. അതിനാൽ കേശവപിള്ളയെ പുറത്താക്കിയുണ്ടായ കല്പനയെ റദ്ദുചെയ്യാതെയും, എന്നാൽ അതിനെ പ്രസിദ്ധീകരി

ക്കാതെയും, ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറന്റെ മരുമകനെ പിടിക്കുന്നവർ അയാളെ യാതൊരു ഉപദ്രവവും അസഹ്യതയും ഏല്പിക്കാതെ തന്റെ മുമ്പിൽ ഹാജരാക്കിയതിന്റെ ശേഷമേ അനന്തരവിചാരണകൾ നടത്താവൂ എന്നു് ഒരു അടിയന്ത്രക്കല്പന പുറപ്പെടുവിച്ചു.

10

"… … … പ്രതിക്രിയ
ധീരതയോടു ചെയ്തീടുന്നതുമുണ്ടു പിന്നെ
പാരിതു പരിപാലിച്ചിരിക്കുന്നതുമുണ്ട്"

തന്റെ പ്രിയഭാഗിനേയന്റെ ബന്ധനം ചന്ത്രക്കാറനു പാണ്ഡ്യചോളാദി മഹൽസാമ്രാജ്യങ്ങളുടെ അവസാനംപോലെ ചരിത്രകീർത്തനീയവും പ്രജാസ്വാതന്ത്ര്യത്തിനു ഹാനികരവുമായ ഒരു ഉപഗമമായിരുന്നു. എങ്കിലും തന്റെ യൗവനാരംഭത്തിലെ വിപ്ലവങ്ങൾ എങ്ങനെ തന്റെ ഭാഗ്യസ്ഥിതിയ്ക്കു് വ്യാഴോദയമായി ഭവിച്ചുവോ, അങ്ങനെയുള്ള ജ്യോതിശ്ചക്രപരിവർത്തനം കൊണ്ടുതന്നെ, അപമാനകരമായ ഈ സംഭവവും തന്റെ ഭാഗ്യഭാസ്കരനെ 'സ്വോച്ചഗത'നാക്കി സംക്രമിപ്പിച്ചേക്കാമെന്നു് ലോഭാകുലിതനായി ആ മഹാപ്രഭു സമാശ്വസിച്ചു. എന്നാൽ, തൽക്കാലസ്ഥിതികളുടെ രൂക്ഷമായ പാരമാർത്ഥ്യം അയാളുടെ അന്തഃപ്രദേശത്തെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തി. തന്റെ കീർത്തിയ്ക്കും പ്രതാപത്തിനും മാന്യതയ്ക്കും നേരിട്ട ധിക്കൃതിക്കു് ഭൂമിയുടെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും പ്രതിധ്വനിക്കുമാറുള്ള ഒരു പ്രതിക്രിയ ബലിഷ്ഠനായ താൻ നിർവ്വഹിക്കേണ്ടതാണെന്നു് അത്യുൽക്കടമോഹമാകുന്ന സന്നിപാതജ്വരത്തിന്റെ മൂർച്ഛയിൽ അയാൾ സങ്കല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ഭൂകമ്പാരംഭംപോലെ നാഭിനാളംമുതൽ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസംചെയ്തു് ചന്ത്രക്കാറൻ അശരണനെന്നപോലെ ഊർദ്ധ്വമുഖനായി നിന്നപ്പോൾ, ആകാശവീഥിയെ ശാന്തമായി തരണംചെയ്യുന്ന ചന്ദ്രൻ അയാളുടെ നേത്രഗോളങ്ങളിൽ പ്രതിബിംബിച്ച് അവയെ രണ്ടു ചന്ദ്രപോതങ്ങളെന്നപോലെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു. പ്രേക്ഷകന്മാരായ ജനങ്ങൾ, ആ പൈശാചദർശനം കൊണ്ടു ഭയാതുരന്മാരായി, ആ ദുർമ്മദന്റെ കോപാഗ്നിയിൽ ശലഭദശയെ പ്രാപിച്ചുപോകാതെ അവിടെനിന്നും ജവഗമനം തുടങ്ങി. എന്നാൽ ചന്ത്രക്കാറന്റെ നേത്രശശാങ്കന്മാരുടെ പരിവേഷദ്വന്ദ്വം പിണഞ്ഞിടഞ്ഞു ലസിക്കും വണ്ണം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയായ കണ്ടകവല്ലി അദ്ദേഹത്തെ താണ്ഡവപ്രദക്ഷിണം ചെയ്തുകൊണ്ടു നിന്നു. വൃദ്ധ മുതലായവരുടെ വാസസ്ഥലത്തുവച്ചുണ്ടായ മഹാപരിതാ

പകരമായ സംഭവത്തിൽ അവരോട്ട് അനുകമ്പാഭാവമൊന്നും കാണിക്കാതെയും, അങ്ങനെ ഒരു വകക്കാരുണ്ടെന്നുള്ള സംഗതിപോലും ഗണിക്കാതെയും, ഋഷഭപ്രകൃതനായിത്തന്നെ ചന്ത്രക്കാറൻ, ഈശനാകട്ടെ ബ്രഹ്മനാകട്ടെ തന്നോടപ്രിയം പ്രവർത്തിച്ച ധൂർത്തനെ വൈരനിര്യാതനംകൊണ്ടു ക്ഷണേന അശ്രുപാനംചെയ്യിക്കുന്നുണ്ടെന്നു ശപഥംചെയ്തു ചിലമ്പിനേത്തേക്കു തിരിച്ചു.

വൃദ്ധ മുതലായവരോട്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ കാണിച്ച മര്യാദാലോപത്തെ തന്റെ സ്വന്തരീതിയിൽ ഉദാരശീലനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള പരിഹരിച്ചു. മന്ത്രക്കൂടംവിട്ടു തനിക്കു ശർമ്മദനായുള്ള അളിയപ്പെരുമാളെ തുടരുന്നതിനുമുമ്പിൽ തന്റെ പ്രചോദനത്താൽ കേശവൻകുഞ്ഞുള്ളേടം അറിഞ്ഞു സ്വകാമപ്രാപ്തിക്കു പ്രതിബന്ധമായ ആ യുവാവിനെ രാജഭൃത്യന്മാർ മാറ്റുകകൊണ്ട് അയാൾ ഉല്ലാസഭരിതനായിത്തീർന്നിരുന്നു. തന്റെ ശരീരവല്ലരികത്വത്തിന്റെ സരസതയെ അതിശയമായി സ്പഷ്ടീകരിച്ചും, ഏതു സരസാംഗനാഹൃദയഭിത്തിയേയും കരണ്ടു നശിപ്പിപ്പാൻ നിപുണമൂഷികനാണെന്നു നടിച്ചും മീനാക്ഷിയുടെ നേർക്ക്, "ആരെന്നാലും രക്ഷിപ്പാനിനി അപരൻ വരുമോ കേണാളെ" എന്നു വിജയസന്ദേശമായും, വൃദ്ധയുടെ നേർക്ക്, "എന്തറിഞ്ഞു മമ ശീലഗുണങ്ങളും ബുദ്ധിവിലാസവും" എന്നു ഭത്സനമായും, കുപ്പശ്ശാർ നിൽക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന സ്ഥലത്തെ നോക്കി "വിദ്രുതം തവ രക്തധാര കുടിച്ചിടാതെയടങ്ങുമോ" എന്നു ഗർവ്വദ്യോതകമായും ഓരോ നോട്ടങ്ങളെ പ്രക്ഷേപണം ചെയ്തു. കുപ്പശ്ശാരുടെ ഒരു പൊടിയെങ്കിലും അവിടെ ഇല്ലാതിരുന്നതു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ആയുർബലം ശേഷിച്ചതുകൊണ്ടായിരുന്നു.

മീനാക്ഷി സാമാന്യേന തന്റെ വംശമഹത്വത്തിനൊത്തവിധം ധീരസിംഹപ്രകൃതിയായിരുന്നു എങ്കിലും, തനിക്കു ദൈവഗത്യാ സിദ്ധിച്ച കാമുകന്റെ സംഗതിയിൽ ഹൃദയമാർദ്ദവം കൊണ്ട് ഹരിണീസ്വഭാവയായിത്തീർന്നിരുന്നു. ആ യുവാവിനെ ഒരു ലളിതദിവ്യസമ്പത്തായി ധ്യാനിച്ച്, ആ ബാലിക മാനസപൂജ ചെയ്തുവന്നിരുന്നു. സമ്പൽസമൃദ്ധിയും ശൃംഗാരപരമാനന്ദാനുഭൂതിയും കാമിച്ചനുഭവിക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു മീനാക്ഷിയുടെ പ്രണയം. ആ കന്യക ആ യുവാവിനെ ഭർത്തൃസ്ഥാനത്തിൽ സങ്കൽപനംചെയ്തു വരിച്ചതു് തന്റെ ഐഹികദേഹിക്ക് ഒരു ആധാരപുരുഷനായും, രാസക്രീഡാരഹസ്യാന്തർഭൂതമായ ആത്മസമ്മേളനസ്വാരസ്യദനായും ആയിരുന്നു. ആ യുവാവും താനും പരസ്പരസർവ്വസ്വതയെ കൈക്കൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജന്മദേശമായ നാട്ടുമ്പുറത്തു് വൃക്ഷസങ്കലിതമായുള്ള വിജനസ്ഥലത്തിൽ രമ്യമായുള്ള ഒരു ഭവനത്തിൽ അതിന്റെ നായികാസ്ഥാനം വഹിച്ച്, വിശ്രമാവസരങ്ങളിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാഹിത്യ ചാതുരിയെ ആസ്വദിച്ചും, തനിക്കു സിദ്ധമായുള്ള സംഗീതാമൃതത്താൽ യഥാഹിതം അദ്ദേഹത്തിനെ സന്തർപ്പണം ചെയ്തും, തനിക്കു യഥാക്രമം ഉപദിഷ്ടമായിട്ടുള്ള ഹനുമൽകവചാദിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഗൃഹൈശ്വര്യസംരക്ഷണംചെയ്തും, ദൈവപ്രസാദത്താൽ സന്തതി ലാഭമുണ്ടാകുമ്പോൾ ബാലപരിചരണംകൂടിച്ചെയ്തും — ഇങ്ങനെയുള്ള ഗൃഹസ്ഥവസതിയുടെ ചാരിത്രമഹിമകൊണ്ട് സ്വകുലത്തിന്റെ കളങ്കം ആസകലം നീക്കിയും പാപരഹിതമായുള്ള കർമ്മസഞ്ചയസമ്പാദനം ചെയ്തും, ഭർത്തൃചരമത്തിൽ സതീവ്രതത്തെ അനുഷ്ഠിപ്പാൻ മീനാക്ഷി മനോരാജ്യവ്യവസ്ഥാപനങ്ങൾ ചെയ്തിരുന്നു. ആ ബാലികയെ ഹതവിധി പൊടുന്നനവേ വഞ്ചിച്ചപ്പോൾ,

ആ പരമദുഖഃത്തിന്റെ കാരണം സ്വകുടുംബദുഷ്കൃതികൾതന്നെ എന്ന് അവൾ സങ്കൽപിച്ചു. രാജദ്രോഹാദിപാപങ്ങൾകൊണ്ടു് ശൃംഖലിതമായുള്ള തന്റെ കുടുംബത്തോടു്, തന്റേയും മാതാമഹിയുടേയും പൂർവ്വനിശ്ചയങ്ങൾക്കു വിരുദ്ധമായി കേശവകുഞ്ഞിനു് സംഘടനം ഉണ്ടാക്കുമാറു് നടന്ന നിശ്ചയതാംബൂലക്രിയയുടെ പരിപൂർത്തിയോടുകൂടിത്തന്നെ അദ്ദേഹവും രാജകോപഗ്രസ്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതു് വിധിഗതിയുടെ ന്യായമായ പരിണാമമെന്നും ആ കന്യകയ്ക്കു തോന്നി. തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിപ്പൊങ്ങുന്ന താപത്തെ അശ്രുവർഷംകൊണ്ടു തണുപ്പിക്കാൻ അവളുടെ അതിപ്രൗഢതസമ്മതിക്കായ്കയാൽ, സ്വാന്തഃക്ഷീണത്തെ ഗൗരവബുദ്ധ്യാ ഗോപനം ചെയ്തും ഇതിനിടയിൽ വാടിത്തളർന്നു തന്നിലധികം ഖിന്നയായി നിന്നിരുന്ന മാതാമഹിയെ ഹസ്തഗ്രഹണം ചെയ്തും നാലുകെട്ടിനകത്തു പ്രവേശിച്ചു.

ദണ്ഡകവനവാസിയായ കബന്ധനെപ്പോലെ ഹരിപഞ്ചാനന സന്നിധിയിലേക്കു ചന്ത്രക്കാറൻ പാഞ്ഞുപോകുന്നതിനിടയിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹാസൗധമായുള്ള ചവുക്കയുടെ പ്രാന്തത്തിൽ നിന്നിരുന്ന വൃദ്ധസിദ്ധാദികൾ ആ ഗഭീരാക്ഷന്റെ അപ്പോഴത്തെ ആകാരമഹാരൂക്ഷതയെക്കണ്ടു് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. അഗ്നിമയമായ ഒരു ലോഹഗോളമെന്നപോലെ ഭ്രുഭ്രമണവേഗത്തിൽ അദ്ദേഹം ഹരിപഞ്ചാനനദൃഷ്ടിചക്രത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു് സ്തംഭനിലയെ കൈക്കൊണ്ടു. എന്തതിശയം! തന്റെ ബദ്ധശത്രുവും സ്വാഭീഷ്ടവിഘാതകനും ആയ കുപ്പശ്ശാർ യോഗികരപത്മങ്ങളാൽ സകരുണം തലോടപ്പെട്ടും, ആനന്ദ ബാഷ്പാർദ്രനേത്രങ്ങളോടുകൂടിയും, ബദ്ധപഞ്ചപുച്ഛനായും, ദ്രാവിഡ പ്രാകൃതമെന്നൊരു നവഭാഷയെ പ്രയോഗിച്ചും, പ്രാരബ്ധദുരിതദൂരീകരണപ്രാർത്ഥകനായി നിൽക്കുന്നു. മീനാക്ഷിയേയും, കഴക്കൂട്ടത്തെ വകനിധിയേയും ഇതാ യോഗീശ്വരഗൃദ്ധ്രൻ നഖഗ്രസ്തമാക്കിക്കൊണ്ടു്, പക്ഷപുടങ്ങളെ വിടർത്തി അംബരദേശത്തോട്ടുയരുന്നു എന്നു ചന്ത്രക്കാറൻ നിരൂപിച്ചു. യോഗീശ്വരഗുരുവിടനേയും കുപ്പശ്ശാരായ ശത്രുഖലനേയും തന്റെ ‘സർവം ഭക്ഷ്യാമി’ത്വത്തിനു് അവകാശവലബ്ധിയിൽ പ്രാതലാക്കുന്നുണ്ടെന്നു് ചന്ത്രക്കാറൻ നിശ്ചയിച്ചു. ആ ആഗ്നേയ ബൃഹൽപിണ്ഡത്തെക്കണ്ടപ്പോൾ യോഗീശ്വരനും കുപ്പശ്ശാരും ഒന്നുപോലെ സംഭ്രമിച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ അത്യാവശ്യം പരസ്പരം ഗ്രഹിപ്പാനുള്ളതു പറഞ്ഞുതീർന്നിരുന്നതിനാൽ യോഗീശ്വരൻ കുപ്പശ്ശാർക്കു് യഥാനിയമം പ്രസാദത്തെ നൽകി, അയാളെ യാത്രയാക്കി. ആ സന്ദർഭത്തിൽ തന്റെ സംബന്ധിയുടെ അവമാന വിപത്തിൽ സഹതാപിയായി അനുകരണം ചെയ്യേണ്ടതു് തന്റെ ധർമ്മമെന്നു വിചാരിച്ചു്, മാളികമുകളിലുള്ള വാതൽപ്പടിയുടേയും അതിനടുത്തു കോപത്തീജ്വാല ചിന്നിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന ചന്ത്രക്കാറന്റേയും ഇടയിൽക്കൂടി, തന്റെ ശരീരതന്തുവെ അകത്തു പ്രവേശിപ്പിക്കാൻ പരിതാപചിഹ്നമായി ദീർഘിപ്പിച്ചുള്ള മുഖാഗ്രത്തെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള കോർത്തു. തന്നെ ഞെരിച്ചുകൊണ്ടു് അകത്തോട്ടു പ്രവേശിച്ച അവിവേകിയെ ചന്ത്രക്കാറന്റെ നേത്രകുശ്മാണ്ഡാന്തങ്ങൾ ദർശനംചെയ്തപ്പോൾ ആ ഹതഭാഗ്യനായ വിദ്യുജ്ജിഹ്വന്റെ കണ്ഠത്തിനു ചന്ത്രക്കാദശകണ്ഠൻ പിടികൂടി പ്രയാണവിഷമംകൂടാതെ കോണിക്കുതാഴത്തുള്ള തളത്തിൽ കിരാതനാൽ ദണ്ഡിതനായ അർജ്ജുനനെപ്പോലെ പതിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. ആ ക്രിയചെയ്ത ചന്ത്രക്കാറനേയും അതുകണ്ടു

രസിച്ചുനിന്ന യോഗീശ്വരനേയുംകൊണ്ടു് കൈകടിപ്പിച്ചേക്കുന്നുണ്ടെന്നു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഘോരമായ ഒരു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു. യോഗീശ്വരൻ ഈ സംഭവത്താൽ ചന്ത്രക്കാറനും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും തമ്മിലുള്ള ശ്ലഥബന്ധത്തെ മനസ്സിലാക്കി. അതുകൊണ്ടു്, തൽക്കാലം കഥ നടക്കട്ടെ.

അഭിമാനിയായ ചന്ത്രക്കാറൻ ധിക്കാരിയായ തന്റെ സംബന്ധിയെ ഈവിധം ശാസിച്ചതിന്റെശേഷം വീണ്ടും യോഗീശ്വരന്റെ സന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ചു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അപ്രാപഞ്ചികത്വത്തേയും ജീവമുക്തതയേയും വിസ്മരിച്ചു് വീരധർമ്മാനുസാരിയായി ആ മുറിയുടെ ചുവരിൽ തൂക്കിയിരുന്ന ഒരു കഠാരിയെ ഗ്രഹിച്ചു് തന്റെ മാറിനു നേർക്കുതന്നെ അതിനെ ഉയർത്തി ഓങ്ങി. തന്റെ സൽക്കാരകനായ ശിഷ്യപ്രധാനനുണ്ടായ അവമാന പരിഹാരകമായ ഈ സാഹസോദ്യമം കണ്ടപ്പോൾ ജന്മനാ രക്തച്ഛിദ്രകനായുള്ള ആ യോഗീശ്വരൻ അഭിമാനപൂർവ്വം വേഗത്തിൽ അടുത്തു് അയാളുടെ ആത്മഹത്യക്കുള്ള ശ്രമത്തെ നിരോധിച്ചു. യോഗീശ്വരനോടുള്ള ശിഷ്യബന്ധത്തെ ഓർക്കാതെയും അവമാനസഹനായി നിൽപാൻ ശക്തനല്ലാതെ ചമഞ്ഞു, ചന്ത്രക്കാറൻ അദ്ദേഹത്തിനെ ഇങ്ങനെ കയർപ്പും വിലപനവും തുടങ്ങി: “വിടണം സാമി! ഇവനിനി ചത്താലെന്തു്, ഇരുന്നാലെന്തു്? മാനവും മതിയുംകെട്ടു! വായ്ക്കരിക്കുതഹണവൻ കാലന്മാരെ വായില്ലമായി! എന്റെ പൊന്നുസ്വാമി! ഈ ഒറ്റത്തടിക്കിനി വിലയെന്തര്, നെലയെന്തര്? കൈവിട്ടൂടണം.” യോഗീശ്വരൻ ചന്ത്രക്കാറന്റെ കൈവിടാതെ ശാന്തതയോടുകൂടി ഇങ്ങനെ ഗുണദോഷിച്ചു: “എന്ന ചന്ത്രക്കാറപ്രഭൂ? അവിവേകമൂർച്ഛയാലെ ജന്മജന്മാന്തരസിദ്ധമാന മനുഷ്യാത്മാവെ ഹതംചെയ്യുടറതാ? ആഹാ? പരമജാള്യം! നമതു ശിഷ്യർ.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ശിഷ്യരു്! നോവിച്ചാൽ കൊത്താത്ത പാമ്പൊണ്ടോ? തന്തപ്പാമ്പിനേപ്പോലെ കുഞ്ഞും മൂക്കമ്പം കൊത്തും.”

രാമനാമഠത്തിൽപ്പിള്ളയെ തുടർന്നു് താനും രാജദ്രോഹത്തിനു ശക്തൻതന്നെ എന്നു ചന്ത്രക്കാറൻ പറഞ്ഞതിന്റെ താൽപര്യം യോഗീശ്വരനു വ്യാഖ്യാനംകൂടാതെ മനസ്സിലായി. ദന്തങ്ങളെക്കൊണ്ടു സകലദൃശ്യങ്ങളേയും ഭേദനംചെയ്‌വാൻ സന്നദ്ധനായി മദമ്പാടോടുകൂടി നില്ക്കുന്ന ഗജരാജനെപ്പോലെ സംരംഭമൂർച്ഛിതനായ ചന്ത്രക്കാറനോടു് തന്റെ ശാന്തവാദവും സാമോപദേശവും വിദേശീയഭാഷയും പ്രയോജകീഭവിക്കയില്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചു്, അയാളെ ഒന്നു ശമിതഗർവനാക്കി സ്വപാർശ്വസ്ഥനാക്കിക്കൊണ്ടു് അവിടം വിട്ടു വേഗത്തിൽ മടങ്ങുന്നതിനു് യോഗീശ്വരൻ ഉപായം നോക്കി. തന്റെ അന്തർഗ്ഗതങ്ങളെ തനിക്കു സഹജമായുള്ള നാട്യവൈദഗ്ദ്ധ്യം കൊണ്ടു് ഗോപനം ചെയ്തും, സവിശേഷമായി ആശ്ചര്യമന്ദഹാസത്തെ ചൊരിഞ്ഞും, പുറത്തേക്കുള്ള വാതൽപ്പടിയിൽ കയറിനിന്നു്, ചന്ത്രക്കാറന്റെ കഠാരി വഹിച്ചുള്ള ഹസ്തത്തെ സ്വഹസ്തത്തിൽനിന്നു് മോചിച്ചു്, യോഗീശ്വരൻ ഇങ്ങനെ പ്രസംഗിച്ചു: “തന്റെ വലിയ മാനഹതിക്കു് നാം നിവൃത്തിയുണ്ടാക്കും. തന്റെ അനന്തരവനെ വിട്ടുകൊടുപ്പാൻ നാംതന്നെ ഉപദേശിച്ചതു്. അതിന്റെ കാരണം കേൾക്കു: തന്റെ പുറപ്പാടിനെ തടുപ്പാൻ ഒരു വിന്ധ്യനിര ചുറ്റി നില്പുണ്ടു്. കുമാരൻതമ്പി ജെൻടാളും വലിയൊരു പരിവാരവും ഇപ്പോഴും ഈ സ്ഥലം ചുറ്റിയുണ്ടു്.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: "അഹഹഹ! എന്തരു സാമീ! ഞാൻ ഏച്ചും പേച്ചും കെട്ടവനെന്നോ? അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ വച്ചൂടട്ടൊ തീ പെരുച്ചാഴിപ്പോട്ടില്?"

യോഗീശ്വരൻ: "ഹെയ്! കാര്യം കളിയല്ല... ഞാനിവിടെ ഉള്ളപ്പോൾ വലിയ കൈ ഒന്നും പാടില്ല. പിന്നെയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടി ആളെത്രയുണ്ടെന്നറിഞ്ഞുകൂടാ. ഒരു മുന്നൂറോളം ആ കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു എന്ന് എനിക്കു തോന്നി; രാത്രിയായപ്പോൾ അതു് ഇരട്ടിച്ചിരിക്കും. നമ്മുടെ ദേഹരക്ഷയ്ക്കു് മഹാരാജാവിങ്ങനെ പ്രസാദിച്ചു ചെയ്യുന്ന ഉപചാരത്തെ നാം അനാദരിക്കേ? തനിക്കും അവിടന്നു ചെയ്തിരിക്കുന്നതു് ഒരു വലിയ അഭിമാനമല്ലേ?"

ചന്ത്രക്കാറൻ: "അമ്പിച്ചിയൊ! കുശാല് കുശാല്... ഇത്ര നോട്ടത്തിനും മര്യാധയ്ക്കും അവിടെ ആൺപെറന്നവനാര്...?"

യോഗീശ്വരൻ: "അരുതരുതു്. അവസ്ഥയായി സംസാരിക്കു. മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ കാലമല്ലിതു്. അക്കാലത്തു് ആ സിംഹത്തെ മാത്രം ഭയന്നാൽ മതിയായിരുന്നു. രാമവർമ്മമഹാരാജാവും പ്രജാവർഗ്ഗവും ഒരു ശരീരമാണ്. അതിനാൽ അവിടുത്തേയും അവരേയും പേടിക്കണം. നിങ്ങൾ ചില മഹാനുഭാവന്മാർ മാത്രം അവിടുത്തെ ആഭിചാരശക്തിയെ നീക്കാൻ നോക്കുന്നു. വിട്ടുവാക്കുകൾകൊണ്ടു് അങ്ങനെയുള്ള ശ്രമത്തിനു് അപകടമുണ്ടാക്കരുതു്. ഈ സംഗതികളെല്ലാം സൂക്ഷ്മമായി അറിഞ്ഞിട്ടാണ് തടസ്ഥംകൂടാതെ അനന്തരവനെ കൂട്ടി അയപ്പാൻ ഞാൻ ഉണദോഷിച്ചതു്. നമുക്കു് ഇനി എല്ലാം നല്ലതിന്മണ്ണം ആലോചിച്ചു നടത്തണം. ചുറ്റുമിട്ടിരിക്കുന്ന കാവൽ അവിടെ കിടക്കട്ടെ. അറിഞ്ഞ ഭാവംപോലും നടിക്കണ്ട. നമുക്കു വേറെ കാര്യങ്ങൾ വലുതായി പലതുമുണ്ടല്ലോ."

ചന്ത്രക്കാറനും മന്ദബുദ്ധിയായിരുന്നില്ല. യോഗീശ്വരന്റെ യുക്തിവാദം അയാൾക്കു നല്ലതിന്മണ്ണം ബോദ്ധ്യമാവുകയാൽ ഇങ്ങനെ യോഗീശ്വരന്റെ സാമർത്ഥ്യത്തെ കൊണ്ടാടി: "സാമികള് കൊമ്പിച്ച അരശരുതന്നെ. തമ്പുരാന്റെ എടതിരിക്ക് സാമീടെ മറുതിരി അയ്യമ്പ!" ഗ്രാമ്യപദങ്ങളെക്കൊണ്ടെങ്കിലും, ഇങ്ങനെതന്നെ സംഭാവനംചെയ്തുകൊണ്ടു്, ചന്ത്രക്കാറൻ അയാളുടെ ദേഷ്യപ്പുറപ്പാടിനെ ഉപസംഹരിച്ചപ്പോൾ, ഇനി ഉദ്ദിഷ്ടകാര്യത്തിലേക്കു് പ്രവേശിപ്പാൻ താമസിച്ചുകൂടെന്നു യോഗീശ്വരൻ നിശ്ചയിച്ചു. വങ്കനെങ്കിലും മഹാകുബേരരും മഹാസധനനും അപരിമിതജനസ്വാധീനമുള്ളവനും ആയ ഇയാളെ തന്റെ പാർശ്വത്തിൽ അച്ഛേദ്യമായ വല്ല പാശവും കൊണ്ടു ബന്ധിച്ചു് സ്വവ്രതത്തിന്റെ ഉദ്വ്യാപനത്തിനു് പ്രയോജ്യമാക്കണമെന്നു ചിന്തിച്ചു്, ഉപക്രമണികയായി ഇങ്ങനെ തുടങ്ങി: "എന്റെ കോപ്പെന്തു നിസ്സാരം! ദേശന്തരിയായി സഞ്ചരിക്കുന്ന ഒരവധൂതൻ. എന്റെ കൂടി പരികർമ്മിവേഷത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന ധനികന്റെ തേവാരത്തെ ഞാൻ നടത്തുന്നു. നമുക്കു കുലവുമില്ല. ബലവുമില്ല, ധനവുമില്ല... ബ്രഹ്മമെന്നൊരാധാരം മാത്രമേയുള്ളു."

ചന്ത്രക്കാറൻ: "സാമി ഇങ്ങനെ തന്നത്താൻ ധുഷിക്കരുതു്. ആറു ശാസ്സ്രങ്ങളും പഞ്ചവേധങ്ങളും പടിച്ചു്, കടലഴുക്കറുത്ത പുണ്യവാളൻ! സാമിക്കാരുമില്ലെങ്കിൽ ചന്ത്രക്കാറനൊണ്ടു്."

യോഗീശ്വരൻ: (സന്തോഷത്തോടുകൂടി) "ചന്ത്രക്കാറന് ഉറക്കം വന്നില്ലെങ്കിൽ കുറച്ചു പറവാനുണ്ട്. തിരുവനന്തപുരത്ത് ഒരു മോതിരം വിറ്റു എന്നും അതിനെപ്പറ്റി ചില കൃതികൾ നടക്കുന്നു എന്നും കേട്ടില്ലേ?"

ചന്ത്രക്കാറൻ: "ആ ഉമ്മിണിശ്ശവം എന്തോന്നോക്കെ ഇവിടെ ഒഴറി. ഞാൻ വകവച്ചില്ല. മമ്മട്ടിക്കൊണ്ടു പെഴയ്ക്കണവറ്റ് വമ്പളപ്പാനിരുന്നാല് അരിയളവിനു കുറവുവരും."

യോഗീശ്വരൻ: "ശരി തന്നെ. മോതിരം കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളയുടെ വക എന്ന്... (വളരെ ആലോചനയോടുകൂടി അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും നോക്കിക്കൊണ്ട്)... രാജകുമാരനോ ... ഉമ്മിണിയോ... ആരോ എന്നോടു പറഞ്ഞു. ചന്ത്രക്കാറനെ വല്ലവിധവും സംബന്ധിക്കുമെന്നു സംശയിച്ച് ഞാനും ചില അന്വേഷണങ്ങൾ ചെയ്തു. അടുത്തു വരൂ, പറയട്ടെ." (ചന്ത്രക്കാറൻ യോഗീശ്വരന്റെ അടുത്തണഞ്ഞ് എന്താണു വരാമ്പോകുന്നതെന്നുള്ള സംഭ്രമത്തോടുകൂടി നിന്നു.) "മോതിരം വിറ്റത് അനന്തരവൻകുട്ടിയാണ്."

ചന്ത്രക്കാറൻ: (തലയിൽ തച്ചുകൊണ്ട് അമർത്തിയ അട്ടഹാസമായി) "ഒള്ളതോ സാമി? എങ്കിൽ ചതിച്ചല്ലോ മാവാവി!"

യോഗീശ്വരൻ: "അതുകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറന്റെ കൈവശത്തു നിന്നും ആ മോതിരം പുറത്തിറങ്ങിയതെന്നു തോന്നി, അന്വേഷണത്തെ നിറുത്തി."

ചന്ത്രക്കാറൻ: (മനഃപാടവം അസ്തമിച്ച്) "ധാമദ്രാവികള് ഇത്രത്തോളമാക്കിയോ അവനെ? എന്റെ കുഞ്ഞിനെ അരുംചാക്കിന് കൊടുത്തു സാമീ, ആ ശനിപിടിച്ച കൂട്ടം..."

യോഗീശ്വരൻ: "ആ പട്ടരെ പറഞ്ഞൊതുക്കി മഹാരാജാവിനുണ്ടായിരുന്ന സംശയങ്ങളെ തീരുമാനം നീക്കി. ഇപ്പോൾ ആകപ്പാടെ വന്നു കൂടീരിക്കുന്നത് മോതിരം വാങ്ങിയ ആളെ, അതു വിറ്റ ആൾ കൊന്നു എന്നാണ്! അപ്പോൾ കാര്യം എങ്ങനെ തിരിയുമെന്ന് ചന്ത്രക്കാറൻതന്നെ ആലോചിക്കൂ."

ഈ പ്രസ്താവനയിൽനിന്ന് സംഗതികളുടെ സ്ഥിതിയും സംഭാവ്യമായുള്ള ഗതിയും മനസ്സിലാവുകയാൽ "എന്റെ സാമീ!" എന്ന് ചന്ത്രക്കാറന്റെ നാവിൽനിന്ന് അയാൾ അറിയാതൊരു സംബോധന പുറപ്പെട്ട്, ആ മാളികയിൽ എത്രയും അത്യന്താർത്തനാദത്തിൽ മുഴങ്ങി, യോഗീശ്വരനേയും ഒന്നു കുലുക്കി. "എന്റെ പൊന്നു ഗുരുപാഥരെ ചതിച്ചുകളഞ്ഞല്ലോ ആ നീലികള്! നാലും മൂന്നും തെരിയാത്ത എന്റെ പിള്ളയെ ഇടിച്ചുപിഴിഞ്ഞ് അവിടത്തെ കാലമ്മാറ് എന്തെല്ലാം ചെല്ലിക്കുമോ!" (ശ്വാസംമുട്ടോടുകൂടി) "ഹൊയി സാമീ കാര്യം! എന്റെ അരുമച്ചെറുക്കനെ കൊലയ്ക്കു തള്ളിയ മാവാവികളെ... ഹിപ്പം കൊന്നു... കുഴിച്ചുമീടിട്ട്... നേരം വെളുക്കണതു പിന്നെ..."

ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഭയാനകത്വത്തെ യോഗീശ്വരൻ അഭിനന്ദിച്ചു. തന്റെ അസ്ത്രം സൂക്ഷ്മമായി യന്ത്രഖണ്ഡനംചെയ്തു എന്ന് അദ്ദേഹം സന്തോഷിക്കയും ചെയ്തു. എന്നാൽ 'മഹാപാപികൾ' എന്ന് അവശംസിക്കപ്പെട്ട ആളുകൾ താൻ അന്നു കണ്ട മഹാമനസ്വിനിയായ വൃ

ദ്ധയും കനകകോമളാംഗിയായ കന്യകയും ആയിരിക്കാമെന്നു സംശയിച്ച് ഇങ്ങനെ ചോദ്യം ചെയ്തു: “അനന്തരവന്റെ അപകടം വല്ലാത്ത ദുർഘടംതന്നെ. എന്നാൽ ആരാണയാളെ വഞ്ചനചെയ്തതു? അവരെ കൊല്ലുന്നതെന്തിനു? മഹാപാപികളെന്നു പറഞ്ഞതു് ആരെക്കുറിച്ചാണു?”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “സാമീടെ തിരുമുമ്പില് ഇന്നു് ആടാനും കൊഞ്ചാനും വന്നില്ലയോ? ആ തെരുവാടിക്കൂട്ടംതന്നെ. (അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രദ്യുതി അശ്രുജലദ്രവംകൊണ്ടു് അല്പം കൂടി തിളങ്ങി) മായവും മന്ത്രവുംകൊണ്ടു്, തെക്കുവടക്കു തിരിയാക്കുഞ്ഞിനെ, തെന്തനമാട്ടി, കൊലയ്ക്കും കൊടുത്ത കാക്കക്കൊറക്കോലം! പെണ്ണ്… പേപ്പിഞ്ചെന്നു വച്ചാല്, കരും കാഞ്ഞിരക്കുരു. തൊലിതെളിച്ചം കണ്ടു് സാമീ കലങ്ങല്ലെ, ആ കൂട്ടത്തിനെ വെച്ചേപ്പാനോ? തൊറകേറ്റാതെ, പടിഞ്ഞാറെക്കടപ്പുറത്ത് പൂതമൺ അടിയില്, ഈ രാകൊണ്ടു കുഴിച്ചുമൂടി, കള്ളിയും നടണം.”

അശ്രുക്കൾകൊണ്ടു് മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഇന്ദ്രനീലനേത്രങ്ങളിൽനിന്നു് രാമയ്യന്റെനേർക്കു പുറപ്പെട്ടതായി കേശവപിള്ള ശങ്കിച്ചതുപോലുള്ളതിലും തീക്ഷ്ണമായ ചില ജ്വാലാരശ്മികൾ ചന്ത്രക്കാറന്റെനേർക്കു പുറപ്പെട്ടു. ആ കൃതഘ്നരാക്ഷസന്റെ വദനത്തിൽനിന്നു് ‘തുറകേറ്റാതെ’ എന്നുള്ള പദം പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ, യോഗീശ്വരന്റെ ദന്തങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധരത്തെ ക്രൂരമായി ദംശനംചെയ്തു. മസ്തകധ്വംസനത്തിനു യുക്തനായ കൊലയാനയെ കണ്ട കേസരിയെപ്പോലെ താൻ ഇരുന്നിരുന്ന പീഠത്തിൽനിന്നു് ഹരിപഞ്ചാനനൻ താഴത്തുചാടി, ലാംഗൂലപിഞ്ഛത്തെ ചുഴറ്റുന്നതിനുപകരം മുഷ്ടികൾ ചുരുട്ടി ഞെരിച്ചുകൊണ്ടു് ആ മുറിയിൽ ക്രാന്തി വൃത്തലേഖനം ചെയ്യുംവണ്ണം ദ്രുതസഞ്ചരണംചെയ്തു. ഇങ്ങനെ കുറച്ചു നേരം നടന്നു് കോപം ശമിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, ചന്ത്രക്കാറന്റെ മുഖത്തോടടുത്തുചേർന്നു് അയാളെ ലോമകൂപംപ്രതി ദൃഷ്ടിസൂചികൾകൊണ്ടു ക്ഷതംചെയ്തു. അനന്തരം അയാൾ ഉദ്യോഗിക്കുന്ന വധത്തെക്കുറിച്ചു് ഇങ്ങനെ അപഹസനം ചെയ്തു: “രാജവധം കഴിഞ്ഞു് സ്ത്രീവധത്തിനാലോചനയായോ? അടുത്ത കൈ ഗുരുവധമായിരിക്കാം. എല്ലാം കഴിയട്ടെ. അപ്പോൾ രാജസ്ഥാനത്തിനു് പരശുരാമനെപ്പോലെ രക്തതീർത്ഥസ്നാനം കഴിച്ചു് ഒരുങ്ങാം.”

തന്നാൽ സങ്കല്പിതമായുള്ള നാടകത്തിന്റെ പരിണാമത്തെ യോഗീശ്വരൻ ഇങ്ങനെ സ്തുതിനിന്ദനംചെയ്തപ്പോൾ നിധിദർശനം ചെയ്യിക്കാൻ ശക്തനായ ഗുരുവിൽനിന്നു ശാപമേറ്റുവെങ്കിൽ നിധിയും നാടകപരിണാമവും നഷ്ടമാകുമല്ലോ എന്നു ചന്ത്രക്കാറൻ ഒന്നു സന്ദേഹിച്ചു. എന്തെങ്കിലും പരശുരാമബ്രഹ്മർഷിയുടെ ജ്യോതിസ്സോടുകൂടി നിൽക്കുന്ന യോഗീശ്വരനോടു്, അനുസരണഭാവത്തെ കൈകൊള്ളുകയാണുത്തമമെന്നു നിശ്ചയിച്ച് “സാമീടെ മനംപോലല്ലാണ്ടു് എനിക്കെന്തരെന്നേ? പെണ്ണുങ്ങള് അവിടെ കെടക്കട്ടു് എന്നു കല്പനയെങ്കിൽ, അവർ പെലരട്ടെ. തുരത്തുടാൻ കല്പിച്ചാൽ പറത്തുടാനും അടിയൻ ആളുതന്നെ. അവരെ ആ വിശാരമാണു് എന്റെ കുഞ്ഞിനെ മയക്കി കഴുകിനു് എരയാക്കണതെന്നുമാത്രം സാമിയും കരുതണം.” ചന്ത്രക്കാറന്റെ സ്വരം ഇങ്ങനെ താഴ്ന്ന വിനയസമ്മതി ഉണ്ടായി എങ്കിലും, അയാളുടെ കരങ്ങളെ സ്വേച്ഛാഭംഗഭയമാകുന്ന പാശംകൊണ്ടു സുസ്ഥിരമാ

യി ബന്ധിച്ചില്ലെങ്കിൽ ആ സാധുക്കൾക്കു നിരന്തരപീഡനത്തെ ആ ധർമ്മവിമുഖൻ ചെയ്യുമെന്നു ശങ്കിച്ച്, യോഗീശ്വരൻ ബുദ്ധിപൂർവ്വമായുള്ള ഒരു അഭിപ്രായത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചു: "മഹാനുഭാവ! തന്റെ കുടുംബമാഹാത്മ്യം എനിക്കു ഗ്രഹിപ്പാൻ കഴിയുന്നില്ല. അനന്തരവൻ ബ്രഹ്മഹത്യചെയ്തതിനെ അമ്മാവൻ സ്ത്രീവധംകൊണ്ടു പൂർത്തിയാക്കുന്നു. ഈ ക്രിയകൾ മഹത്തായ ഈ മാളികയ്ക്കും ഭവനത്തിനും ആചന്ദ്രതാരം യശസ്സുണ്ടാക്കും. ഏതുവിധമുള്ള യശസ്സെന്നു ഞാൻ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. എന്നാൽ ബ്രാഹ്മണന്റെ മരണംകൊണ്ടു് മോതിരം വിറ്റയാൾ അമ്മാവനല്ലെന്ന് തെളിയിപ്പാനുള്ള ഏകസാക്ഷി കിട്ടാസ്സാക്ഷിയായി. 'മഹാപാപികൾ' എന്നു താൻ പറഞ്ഞ പെണ്ണുങ്ങൾ മരിച്ചാൽ അത് എവിടന്നു പുറത്തിറങ്ങി എന്നുള്ളതിലേക്ക് തനിക്കു ഹാജരാക്കാവുന്ന സാക്ഷികളും മറയും, അപ്പോൾ കൊലയ്ക്കു ശേഷക്കാരനും, രാജദ്രോഹശ്രമത്തിനു കാരണവനും രാജസമ്മാനം നിശ്ചയം. ഇതു നന്നേ വിചാരിക്കു."

വൃദ്ധയും ദൗഹിത്രിയും തനിക്ക് അനുകൂലസാക്ഷികളാകയാൽ അവരെ ശിക്ഷിക്കുകയോ വിപരീതപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്തുകൂടെന്നും ചന്ത്രക്കാറനു മനസ്സിലായി. യോഗീശ്വരന്റെ ബുദ്ധിയേയും, തന്റെ നേർക്കുള്ള കരുണയേയും അയാൾ എത്രയും വിനീതിയോടെ അഭിനന്ദിച്ച്, തന്റെ മതിഭ്രമംകൊണ്ടു കാണിച്ച നിസ്സീമമായ ഗർവത്തിനും, വദിച്ച ധിക്കൃതികൾക്കും, ആലോചിച്ച ദുഷ്ടതകൾക്കും ക്ഷമായാചനംചെയ്കയും ചെയ്തു. മാമാവെങ്കിടന്റെ കൗശലംകൂടാതെ, സന്ദർഭവശാൽ ബാലിസുഗ്രീവന്മാരായിത്തിരിഞ്ഞു് ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിനു കോപ്പിടാൻ ഭാവിച്ച ആ ഭിന്നപ്രകൃതശക്തികൾ, ഇതിന്റെ ശേഷം തന്നെ സംഭാഷണത്തിനിടയിൽ ഏകമതന്മാരായി, അവർ തമ്മിൽ പൂർവസ്ഥിതിയിലും ഊർജ്ജിതമായ സഖ്യസംഘടനയും നടന്നു.

അർദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞു. ചിലമ്പിനേത്തുള്ള ജനസംഘവും ഗാഢമായ നിദ്രയിൽ ലയിച്ചു. തിരുവിതാംകൂർ നിവാസികളായ പ്രജാലക്ഷങ്ങളുടെ ഹൃദയസിംഹാസനത്തിൽ ധർമ്മനിരതനായി എഴുന്നരുളി, ശ്രീപദ്മനാഭപ്രിയയായ രാജ്യലക്ഷ്മിയെ പരിചരണംചെയ്യുന്ന രാമവർമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ സ്ഥാനഭ്രംശവും ഖലകുലശേഖരപ്പെരുമാളായ ചിലമ്പിനേത്തു കാളിയുടയാൻ പിള്ളയുടെ കിരീടധാരണയജ്ഞകർമ്മം അവഭൃഥസ്നാനപര്യന്തവും ഹരിപഞ്ചാനനസിദ്ധന്റെ പേശലവാഗ്ദാനങ്ങൾകൊണ്ടും ചന്ത്രക്കാറദുർമ്മതിയുടെ മൂഢമനോരാജ്യങ്ങൾകൊണ്ടും ആഘോഷിച്ചും കഴിഞ്ഞു. അത്യാവശ്യം ഗോപനംചെയ്യേണ്ടതായ അവരവരുടെ അഭിമതിളെ മറച്ചുകൊണ്ടു രണ്ടുപേരുടേയും ഹൃദയങ്ങളെ തുറന്നും സങ്കോചവിഹീനമായും നിർബാധമായും രാജദ്രോഹാലോചനകൾ യഥേഷ്ടം അവർ പരിപൂർത്തിയാക്കി. ഏതു് അൽപബുദ്ധിക്കും അതിമഹത്തെന്നും നിഷ്പ്രയാസം അനുഷ്ഠേയമെന്നും പ്രത്യക്ഷമാകുമാറുള്ള ഒരു കാര്യപരിപാടിയെ, ദക്ഷിണഭാരതഖണ്ഡത്തെ അക്കാലത്തു വിറപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതായ ഒരു നാമമന്ത്രത്തിന്റെ പല ഘട്ടത്തിലുമുണ്ടായ ഉരുക്കഴിക്കലോടുകൂടി, യോഗീശ്വരൻ ചന്ത്രക്കാറന്റെ മുമ്പിൽ സമർപ്പിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയാൽ തന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ തിരുവോണസംഭാവനകളുടെ സ്വീകരണസന്ദർഭത്തിൽ മന്ത്രിക്കപ്പെട്ട രഹസ്യം പരമാർത്ഥം തന്നെ എന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു്, പരിപാടി അനുസരിച്ചുള്ള

കാര്യങ്ങളുടെ നിർവഹണത്തിനു കഴിയുന്ന ജനസഹായവും, വേണ്ട ധനം വെങ്കലപ്പറവച്ച് കിലുകിലരവത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അളന്നുതട്ടി ചെലവുംചെയ്‌വാൻ ചന്ത്രക്കാറൻ ഭരമേറ്റു. ചന്ത്രക്കാറൻ യോഗീശ്വരനെ വന്ദിച്ചും യോഗീശ്വരൻ ചന്ത്രക്കാറനെ അനുഗ്രഹിച്ചും ആ മനോഹരമായുള്ള ശാലയ്ക്കകത്ത് ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രതിജ്ഞകൾ, കഴിച്ചു നിൽക്കുമ്പോൾ, യോഗീശ്വരൻ അഷ്ടഗ്രഹപ്രധാനികളുടെ വീര്യോഗ്രതാസഞ്ചയങ്ങൾ ഏകീഭവിച്ചും മൂർത്തീകരിച്ചും ആ സ്ഥലത്ത് അവതീർണ്ണനായതുപോലെ കാണപ്പെട്ടു. ഹീനവൃത്തനായ ചന്ത്രക്കാറനും ആ പ്രഭുവർഗ്ഗത്തിന്റെ ദൗഷ്ട്യം അഗ്നിസ്ഫുടസംശുദ്ധികൊണ്ട് വർദ്ധിതശക്തിയോടെ അവിടെ സാന്നിദ്ധ്യം ചെയ്യുന്നപോലെയും കാണപ്പെട്ടു. ഇങ്ങനെ പ്രതിക്രിയേച്ഛുക്കളും രാജദ്രോഹോന്മുഖമായി സംസ്കരണം ചെയ്തുപോന്നിട്ടുള്ളവരുമായ ആ രണ്ടു ശക്തികളുടേയും അർദ്ധരാത്രിയിലെ സമ്മേളനമുഹൂർത്തത്തിൽ, ആ മുറിയിലും പരിസരങ്ങളിലും ഒരു ഭയാനകത്വം പ്രസരിച്ചു. ആ രണ്ടംഗങ്ങൾക്കുംതന്നെ അവരുടെ ആ നിലയിലുള്ള സംഗമത്തിന്റെ നിസർഗ്ഗമാഹാത്മ്യത്തെക്കുറിച്ച് ഒരു മഹത്തായ അഭിമാനം സഞ്ജാതമായി. തന്നാൽ പ്രാതിനിധ്യം വഹിക്കപ്പെടുന്ന എട്ടുവീട്ടിൽപ്പിള്ളമാരെന്ന് മഹാവീരസമിതിയുടെ ഗൂഢസഭായോഗങ്ങളിൽ പുഷ്പദീപസുവർണ്ണങ്ങളുടെ സാക്ഷ്യത്തോടുകൂടി, അതുകളിലെ അംഗങ്ങൾ പ്രതിജ്ഞാബദ്ധന്മരായിത്തീരുമാറുണ്ടായിരുന്നതുപോലെ അന്നത്തെ സഖ്യവും ഈ അനുഷ്ഠാനം കൊണ്ട് സുസ്ഥിരീകൃതമാകണമെന്ന് ചന്ത്രക്കാറൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. രോമാഞ്ചസമന്വിതം യോഗീശ്വരൻ ആ അഭിപ്രായത്തെ സ്വീകരിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഏകഗർജ്ജനംകൊണ്ട് പ്രതിജ്ഞാസാമഗ്രികളെല്ലാംക്ഷണമാത്രത്തിൽ സജ്ജീകരിക്കപ്പെട്ടു. ചന്ത്രകാറൻ സത്യവാചകം ചൊല്ലി തന്റെ ഭാഗം ക്രിയയെ പരിപൂർത്തിയാക്കി. സകലജഗദ്രക്ഷാശക്തി പ്രപഞ്ചമണ്ഡലത്തെ ശശാങ്കകരമാർഗ്ഗമായി മൃദുസ്പർശം ചെയ്തനുഗ്രഹിക്കുന്ന ആ മംഗലമുഹൂർത്തത്തെ, രാജദ്രോഹവിഷയവും രാജ്യക്ഷേമവിഘാതകവുമായ നിഷ്കൃതിചിന്തകൾ കൊണ്ട് ദുർമ്മുഹൂർത്തമാക്കിച്ചെയ്തും, സ്വയംവൃതമായുള്ള യോഗസന്യസ്ത മുദ്രകളെ വ്യഭിചരിപ്പിച്ചും, ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ വലതുകരത്തെ നീട്ടി ഉൽക്കടവീര്യത്തോടുകൂടി ദീപത്തിന്റെ മുകളിൽ മാംസം കരിയെപ്പിടിച്ച്, സത്യവാചകത്തെ ഉച്ചരിപ്പാൻ തുടങ്ങി. മായകൊണ്ടെന്നപൊലെ മൂന്നാമതായ ഒരാൾ അകത്തു പ്രവേശിച്ച് വിളക്കണച്ചു. ഈ ക്രിയ മഹത്സത്യങ്ങൾക്ക് പ്രവൃദ്ധസാന്നിദ്ധ്യത്തെ നൽകുമെന്നുള്ള ചിന്തയോടുകൂടി, ഹരിപഞ്ചാനനൻ സത്യക്രിയയെ പ്രതിബന്ധത്തിനിടയിലും, നിർവഹിപ്പാൻ ആരംഭിച്ചു. എന്നാൽ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഉണ്ടായ ഒരാജ്ഞകൊണ്ട് ആ പ്രതിജ്ഞ നിരോധിക്കപ്പെട്ടു. അവിടെ ഇങ്ങനെ പ്രത്യക്ഷനായ പുരുഷൻ രൂപവും സ്വരവുംകൊണ്ട് വൃദ്ധസിദ്ധനെന്ന് ഊഹ്യമായിരുന്നുവെങ്കിലും, താൻ കുറച്ചുമുമ്പു കണ്ടിട്ടുള്ള വാർദ്ധക്യം അപ്പോഴത്തെ രൂപത്തിലോ സ്വരത്തിലോ ചന്ത്രക്കാറനു കാണപ്പെട്ടില്ല.

അല്പനേരംകൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മടക്കയാത്രയ്ക്ക് വൃദ്ധസിദ്ധൻ വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. പുറകെ പുറപ്പെടുന്നതിന് ചന്ത്രക്കാറനും ഒരുക്കങ്ങൾചെയ്തു. ഇതിന്മണ്ണം ഈ അഭീഷ്ടപ്രാർത്ഥകന്മാരിൽ, മീനാക്ഷി എന്ന കന്യകയേയും, നിധിയും രാജ്യാധികാരവും കിട്ടുന്നതിലേക്ക് ഹരിപഞ്ചാനനാനുകൂല്യമുണ്ടാകണമെന്ന ചന്ത്രക്കാറനുണ്ടായിരുന്ന അഭിലാഷങ്ങളിൽ, ഒടുവിലത്തേതുമാത്രം അയാൾക്കും, യോഗീശ്വരന്റെ

യാത്രാദ്ദേശ്യങ്ങളായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഹൃദയതസ്കരിണി ആരെന്നറിക, താൻ സംശയിക്കുന്ന തരുണിയാണെങ്കിൽ ചന്ത്രക്കാറനാദിഖലന്മാരുടെ ബാധ കൂടാതിരിപ്പാൻ വേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ ചെയ്ക, ചന്ത്രക്കാറന്റെ പുരുഷധനസഹായങ്ങളെ സ്വാധീനമാക്കുക എന്നീ മൂന്നും ഒന്നൊഴിയാതെ യോഗീശ്വരനും സാധിച്ചു.

11

> "ഇനിക്കെന്റെ മനക്കാമ്പിലിരിക്കുന്നോരഭിലാഷം
> നിനയ്ക്കുമ്പോൾ നിനക്കുണ്ടു ഫലിപ്പിപ്പാനെളുപ്പവം."

ചിലമ്പിനേത്തുസൗധത്തിലെ ദുർമ്മന്ത്രണങ്ങൾ മഹാരാജാവിന്റെ നിദ്രാസുഖത്തിന് ഒരു ദുസ്സ്വപ്നലാഞ്ഛനംകൊണ്ടെങ്കിലും ഭംഗമുണ്ടാക്കിയില്ല. അതുകളൊഴിച്ച് അവിടെയുണ്ടായ മാമാങ്കഘോഷത്തിലും മന്ത്രക്കൂടത്തെ അരിഷ്ടരംഗത്തിലും ചന്ത്രക്കാറൻ പ്രകടിപ്പിച്ച നവരസാതീതമായുള്ള അഭിനയവിശേഷങ്ങളും മാമന്റെ ഉഭയഭാസ്സും ഉച്ചദീപ്തിയും അസ്തക്ലമവും മഹാരാജാവ് ഉടനടൻ അറിഞ്ഞിരുന്നു. അടുത്ത പ്രഭാതത്തിൽ സങ്കീർത്തനക്കാരാൽ പള്ളിയുണർത്തപ്പെട്ട് തിരുമുത്തുവിളക്കാനിരുന്നപ്പോൾ, മഹാരാജാവ് ഒരു പ്രഭാതവിനോദമായി സേവകജനങ്ങളോട് ലോകവാർത്താന്വേഷണംചെയ്തു. അപ്പോൾ ഒരു വൈതാളികവിദഗ്ദ്ധൻ, മാമാവെങ്കിടൻ ബുഭുക്ഷാതിക്രമത്താൽ അന്തകക്ഷേത്രതീർത്ഥാടനം ചെയ്തു് മടങ്ങി കാലഭൈരവാരാധനയ്ക്കു് ദീക്ഷകൊള്ളുന്ന കഥാരസത്തെ വക്താവിന്റെ മനോധർമ്മമാകുന്ന കൽക്കണ്ടത്തരിമേമ്പൊടികൊണ്ട് മധുരമാക്കി മഹാരാജാവിന്റെ ആസ്വാദനത്തിനായി പകർന്നു. ഈ കഥയിലെ ആപൽസ്കന്ധത്തെക്കുറിച്ച് ഓർമ്മവരികയാൽ, ആ ബ്രാഹ്മണൻ തിരുവനന്തപുരത്ത് എത്തുമ്പോഴേക്കുതന്നെ അയാൾക്കുണ്ടായ മൂർച്ഛ നല്ലതിന്മണ്ണം നീങ്ങി ആ രാത്രിയിൽത്തന്നെ ഒരു സദ്യക്കുടിയും ഉണ്ണാൻ തക്കവണ്ണം സുഖപ്പെട്ടിരുന്നതായി അവിടന്ന് ധരിച്ചിരുന്നു എങ്കിലും, അയാളെ ഒന്ന് കാണുന്നതിനായി, അന്നുദയത്തിലെ വ്യായാമസഞ്ചാരത്തെ പലഹാരപ്പുര ലക്ഷ്യമാക്കിച്ചെയ്‌വാൻ, അവിടത്തെ കൃപാർദ്രത പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചു. കേശവപിള്ളയുമായി കർണ്ണകഠിനമായ കണ്ഠസമരം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന മാമാവെങ്കിടൻ, മഹാരാജാവിന്റെ ആഗമനദർശനത്തിൽ ചുടുവെള്ളത്തിൽ വീണ പൂച്ചയെപ്പോലെ വേദനപ്പെട്ട് കുടഞ്ഞും സംഭ്രമിച്ചും പുറത്തുചാടി, ഹൃദയനാളത്തെക്കാളും അഗാധമായ ഒരു സഞ്ചികയിൽനിന്ന് ഉദ്ഗളിതമായ ഭക്തിയോടുകൂടി അഭിവാദനം ചെയ്തും, നാഭിയുടെ നിരപ്പിൽ നാസികാഗ്രം

എത്തുംപടി കായത്തെ കുനിച്ച് വാപൊത്തി സവിനയം ബദ്ധശ്രമനായും, രാജകല്പനാപ്രതീക്ഷകനായി നിന്നു. ഇതിനിടയിൽ ബന്ധനംചെയ്‌വാൻ തരപ്പെടാത്ത കേശം ഇരുപാട്ടും ചിതറിവീണ്, ക്ഷോഭകലുഷമായുള്ള അയാളുടെ മുഖത്തിന് ആ നിലയിലുണ്ടായ ഹന്തമച്ഛായയെ സവിശേഷം പുഷ്ടീകരിച്ചു. തന്റെ ക്ലിപ്തപ്രകാരമുള്ള വസ്ത്രങ്ങളണിഞ്ഞുമാത്രം തിരുമുമ്പിൽ പരിചരിച്ചിട്ടുള്ള മാമൻ, അനേകം ധന്യാദിപദാർത്ഥങ്ങളുടെ ധൂളികൾകൊണ്ട് കളമെഴുതപ്പെട്ട ശരീരത്തോടും, താംബൂലചർവ്വണത്താൽ നിണമെഴുകുന്ന വായോടും, വഡ്ഢിവൃത്തത്തിന്റെ ദൈർഘ്യത്തെ സൂക്ഷ്മമമാനം മാത്രം ചെയ്യുന്ന തോർത്തുമുണ്ടോടും തിരുമുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, മഹാരാജാവ് അയാളുടെ രോഗബാധ മുഴുവൻ നീങ്ങി എന്ന് ആശ്വസിച്ചു. കേശവപിള്ള കേൾക്കെ കുശലഭാഷണം നടത്തേണ്ടെന്ന് ചിന്തിച്ച്, മാമൻകൂടി അനുഗമിപ്പാൻ ആംഗ്യത്താൽ ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ട്, പലഹാരപ്പുരവാതുക്കൽനിന്നും നടന്നുതുടങ്ങി. പുറകേ എത്തുന്നതിനിടയിൽ മാമൻ ഏറെക്കുറെ കുഴങ്ങി, തന്റെ കൃതജ്ഞതയെ അറിയിച്ചുതുടങ്ങി: “തിരുവുള്ളത്താലെ നേത്തെയ്ക്ക് പെരിയ മഹാനുഗ്രഹമുണ്ടാച്ച്. എണ്ണെയ്ക്കും ഏഴവർഗ്ഗത്തെ ഇപ്പടിയേ കാപ്പാത്തി, ഭരജഡതരാക … ജഡഭരതരാക … പ്രഥുല … പൃഥുശക്രവർത്തിയാട്ടം ദീർഘായുഷ്മാനാക …”

മഹാരാജാവ്: “വല്ലടത്തുനിന്നും കിട്ടുന്ന അഷ്ടിക്ക് ഇവിടെയാണോ അനുഗ്രഹം?”

മാമാവെങ്കിടൻ: (പ്രാചീന ഭാരത ചക്രവർത്തികളുടെ നാമത്തെ തെറ്റി ഉച്ചരിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്നു സംശയിച്ചുണ്ടായ പരിഭ്രമത്തിനിടയിൽ) “എന്തപ്പയൽ തന്താലും അനുഗ്രഹദശാംശം … അല്ലെ, മുച്ചൂടും താൻ … സ്വാമിപ്രഭാവത്തുക്കുതാനെ ഉടമയിലെ കൊഞ്ചും ഏത്തവും, ശിന്നനുക്ക് …”

തന്റെ അനുകമ്പാജന്യമായ ഒരു ക്രിയയെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രശംസകൾ കേൾക്കുന്നതിലുള്ള വൈമുഖ്യത്താലും, മാമന് വിശേഷിച്ചൊരു സുഖക്കേടുമില്ലെന്ന് തൃപ്തിപ്പെട്ടതിനാലും, മഹാരാജാവ് അയാളുടെ സ്തോത്രങ്ങളെ തടഞ്ഞു. വലിയ അപകടമൊന്നുമുണ്ടാക്കാതെ ചിലമ്പിനേത്തുനിന്ന് ഇയാൾ പോന്നത് തന്റെ പ്രാർത്ഥനാവൈഭവം കൊണ്ടുതന്നെയെന്ന് ആശ്വസിച്ച്, പലഹാരപ്പുരയ്ക്കകത്തിരിക്കുന്നതാരാണെന്ന് മാത്രം മഹാരാജാവു ചോദിച്ചു. മാമൻ തന്റെ യാത്രയുടെ പ്രേക്ഷകൻ ആരെന്നു പറയേണ്ടിവരുമെന്ന് ശങ്കിച്ചും, ഏകാക്ഷരോച്ചാരണംകൊണ്ട് തിരിച്ചറിയപ്പെടാൻ വേണ്ട പ്രസിദ്ധി തന്റെ പൂജാപുരുഷനുണ്ടെന്ന് വിചാരിച്ചും, ‘കേ’ എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു നിറുത്തി.

മഹാരാജാവ്: “ആരാണ്, കേളരോ?”

മാമാവെങ്കിടൻ: “നമ്മ … തൃപ്പാദ … കേശ …”

മഹാരാജാവ്: “ഓഹൊ! കേശവപുരത്ത് കുറുപ്പാണല്ലേ?”

മാമാവെങ്കിടൻ: “സ്വാമീ അവരല്ലെ. അന്ത, കേശവൻ … കുഞ്ഞ് …”

മഹാരാജാവ്: “അല്ലാ … അവനെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുവരിക താൻ കഴിച്ചോ? കൊലയ്ക്ക് ശിക്ഷ കൊട്ടാരത്തിൽ പാർപ്പും പലഹാരപ്പുരയിൽ ഭക്ഷണവും! ഇതു പരിഷ്കരിച്ചോ ന്യായത്തിന്റെ ഗതി!”

മാമാവെങ്കിടൻ: (ദുർഘടതാളം ചവുട്ടിക്കൊണ്ട്) “അന്ത പരമദ്രോഹി അന്ന്, സ്വാമീ… നമ്മ നീട്ടെഴുത്ത്, തുപ്പാദത്തുടെ കേശവപിള്ളൈ.”

മഹാരാജാവു്: “അതെ വാ തുറന്നെങ്കിൽ താൻ താളംതെറ്റിക്കും” എന്നുമാത്രം അരുളിച്ചെയ്തുകൊണ്ട് അവിടെനിന്ന് ഗമിച്ചു. കേശവപിള്ളയുടെ നാമത്തെ കേട്ടയുടനെ, തന്റെ താളവിഷയത്തിലുള്ള അഗാന്ധർവതയെ പുച്ഛിക്കമാത്രം ചെയ്തുകൊണ്ട് പൊയ്ക്കളഞ്ഞതു് മഹാരാജാവിന് കേശവപിള്ളയോടുള്ള തിരുവുള്ളപൂർത്തികൊണ്ടാണെന്ന് മാമൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചു. പരിഭ്രമനാട്യോപായത്താൽ ജീവരക്ഷയടഞ്ഞു എന്നുള്ള ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി മാമൻ തന്റെ മുറിയിലേക്ക് തിരിച്ചുചെന്ന്, മഹാരാജാവുമായുണ്ടായ സംഭാഷണത്തെ വേണ്ട ശുഭ്രവ്യാജങ്ങൾ ചേർത്തു ചമൽക്കരിച്ച് ആ യുവാവിനെ ധരിപ്പിച്ചു: “അടെ അപ്പൻ! എന്നെല്ലാം കേട്ടുട്ടാർ? റെവെയും സംഗതിയും വെയ്ത്തു്, ‘ഹരിഃ മുതൽക്കെ ശുഭമസ്തു’ പര്യന്തം ശൊല്ലട്ടേൻ. മാമൻ കിടുംകുവനാ? രാശാവുടെ അഷ്ടകലാശത്തുക്ക് മാമനടെ ഡാവു്! തെരിഞ്ചിയാ?”

കേശവപിള്ള: (മാമനെ ചിലമ്പിനേത്തയച്ചതു് വിഫലമായതിനാലുള്ള ദേഷ്യത്തോടുകൂടി) “കെട്ടിയെടുപ്പാൻ പാടുകിടന്ന കൊടുത്തപ്പോൾ ഈ ഡാവെല്ലാം എവിടെ പൊതിഞ്ഞുവച്ചിരുന്നു?”

മാമാവെങ്കിടൻ: “അടെ! ശെത്തുപോനാൽ എന്നത്തെത്താൻ ശെയ്വായ്? ‘വാണാലുക്കടയവൻ വന്താൽ വരമാട്ടേനെന്റാൽ വിടുവാനോ ശിത്തൻ’… യോശിക്കിറതെന്നത്തെ?”

കേശവപിള്ള: “കാലൻ വന്ന് അങ്ങേടെ മധുരം ഒന്ന് നക്കിയാൽ ചുട്ടുതിന്നാതെ വിട്ടേക്കുമോ, മാമാ? ഉണ്ടാൽ, പണ്ടും മലർന്ന് പോകുന്ന ആളുതന്നെയാണ് അങ്ങ്! എല്ലാം കേട്ട കഥ… ഹരിപഞ്ചാനനൻ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമി! ചന്ത്രക്കാറൻ ധർമ്മപുത്രരു്! അവിടത്തെ ഘോഷം രാജസൂയം! എന്നിട്ടും, ഇന്നലെ രാത്രി കണ്ടപ്പോൾ നച്ചം നാക്കമടഞ്ഞിരുന്നു. വെളുത്തപ്പോൾ ഇതാ സ്കാന്ദമഴിച്ചിരിക്കുന്നു. അമ്പമ്പൊ! കള്ളങ്ങൾ കേട്ടു കാതു മരച്ചു.”

മാമാവെങ്കിടൻ: “ഒന്നുടെ വായിലെ പടൈത്തതെല്ലാം ശൊല്ല്.” (ശിമിട്ടുകളോടുകൂടി) “സ്വർണ്ണവർണ്ണമരയന്നം… മഞ്ജുനാദമിതു്… അന്തക്കഥ വരപ്പോക്കിറതു… പോകിറദു!” (പരുഷഭാവത്തിൽ) “അടെ! നാൻ കള്ളുകുടിപ്പനാ, അപ്പാ? എപ്പടിയോ വിഴുന്തുട്ടേൻ! അതുക്കിവളവു ആർഭാടമാ?”

കേശവപിള്ള: “ഇരുന്നു ശൃംഗാരിക്കുന്നു! ‘വിഴുന്തുട്ടേൻ’ പോലും! ഊന്നുറയ്ക്കാതെ വിഴുന്നതിന് കാരണമെന്തു്? സത്യം പറയണം. വിളമ്പിത്തന്നതാരു്?”

മാമാവെങ്കിടൻ: “കരിപ്പപ്പൂ… ഇടതുകൈ… ഉണ്ടച്ചപ്പൂ… ഏത്തൻകാ നാണ… ഇരിക്കാനെ, അവൻ… അന്ത, മുട്ടാള കുപ്പൻ… കോണച്ചാമീ…”

കേശവപിള്ള: "കുപ്പനും ചുപ്പനും മറ്റുമെല്ലാരെയും ഞാനുമറിയും. അങ്ങേ അവർക്കാർക്കും ഉരുട്ടിയിടാൻ കഴിയൂലാ. ഒന്നാമതുതന്നെ, മാമൻ നെടുമ്പുരയിലാണോ ഉണ്ടതു്?"

മാമാവെങ്കിടൻ: (ചെമ്പിൽ ചട്ടുകത്തിന്റെ സംഘട്ടനമുണ്ടാകുന്ന സ്വരത്തിൽ) "അതല്ലിയോ കാലത്തെതന്നെ പറഞ്ഞതു്? എത്രതരം പറഞ്ഞു? 'മനമങ്ങും മിഴിയങ്ങും' എന്നു് പെണ്ണെ നിനച്ചുകൊണ്ടേ ഇരുന്നിട്ടു്, നമുക്കാണോ പ്രായശ്ചിത്തം വിധിക്കുന്നതു്? എന്നാൽ കഥ ഒന്നുകൂടി കേൾക്കു. മഹാരാജാവിന്റെ പ്രതിനിധിയായി ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിസ്വാമികൾ നമ്മെ കാൽ കഴുകിച്ചു ഗുരുപൂജയും ചെയ്തു, കുടിക്കുനീർ വാർത്തു് യഥോക്തം ബഹുമാനിച്ചു. ഊണുകഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം, ബഹുപുണ്യസ്ഥലങ്ങളിലെ തീർത്ഥങ്ങളും തന്നു. പിന്നീടു് ഒരു കളഭക്കൂട്ടു്... ജവാതു്, പുനുകു്, പച്ചക്കല്പൂരം..."

കേശവപിള്ള: "മതി മതി! അങ്ങാടിച്ചരക്കു് അമ്പത്തിഒരുനൂറിന്റേയും പരിമളം ചേർന്ന ചന്ദനം തേച്ചുതന്നു എന്നിരിക്കട്ടെ... മാമനു് തന്ന തീർഥവും പ്രസാദവും ചന്ദനവും മറ്റാർക്കെങ്കിലും കൊടുത്തോ?"

മാമാവെങ്കിടൻ: "അടെ, അന്ത രാജസൂയത്തിലെ 'മഹയമഹയമധുനിഷൂദനം' ആക, അഗ്ര്യപൂജ നമുക്കേ ആരാധിക്കപ്പെട്ടും പോയതു്, എന്ത മാഗധവംശപാഞ്ചാലമിഥിലാചേദിപനുക്കു്, നമുക്കു് സംഭാവിതമാനപ്പെട്ടതാന അന്ത വിഭൂതിവിഭാഗത്തെ കുടുപ്പാർ."

കേശവപിള്ള: "ഇതാ, നല്ലതിന്മണ്ണം ആലോചിച്ചു പറയണം. അങ്ങു് അവരുടെ സൽക്കാരം കൊണ്ടു് ഒന്നിളകിപ്പോയി. ഇനിയെങ്കിലും തല തോളിൽ വച്ചോണ്ടു് ഓർമ്മിച്ചു നോക്കിപ്പറയണം. ഊണുകഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം തീർത്ഥം തന്ന വിശേഷവിധി ഒന്നിനെ മാത്രം ആലോചിച്ചുനോക്കണം." ഇതിനു് മുമ്പുതന്നെ കുലുങ്ങിത്തുടങ്ങിയിരുന്ന മാമൻ കേശവപിള്ളയുടെ ഈ ആജ്ഞ കേട്ടപ്പോൾ അയാളുടെ ഹസ്തിളിൽ വീണു. ഗാഢമായി കുറച്ചുനേരം ആലോചനയിൽ ഇരുന്നിട്ടു്, എഴുന്നേറ്റു് ഒരു മുഖപ്രസാദത്തോടുകൂടി നിയമപ്രകാരം കേശവപിള്ളയുടെ തലയിൽ രണ്ടു കൈയും വച്ചു് അനുഗ്രഹിച്ചു: "അടേ ശൊല്ലലയാ? നീ രാശാ! ഒന്നുടെ മുഖത്തിലെ ശംഖചക്രാദിയിരുക്കു്." (ക്ലേശഭാവത്തിൽ) "ശതിച്ചൂട്ടാൻ മഹാപാപി! അന്ത തീർഥം താൻ കൊടുത്തതു്. കശകശെ കശച്ചതു്... മാമാബ്രാഹ്മണൻ വിടുവിഡ്ഢിയായി വിട്ടതേ അപ്പൻ... അന്ത മറയപ്പയലെ കരിപ്പഞ്ചാസ്യരക്ഷസെ, ഇന്ത കൊട്ടാരത്തിലെ യെത്തവേകൂടാതിനിമേ..."

കേശവപിള്ള: "അപ്പോൾ ഞാൻ പറഞ്ഞതു് ശരിയായോ? അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും കെട്ടിയിഴച്ചുമാത്രം ലാഭം." (കടുതായ ഭത്സനരോഷത്തോടുകൂടി) "അയാളുടെ ഭസ്മം വാങ്ങിക്കരുതെന്നു് ഞാൻ എത്രതവണ ചെവിയിൽ അറഞ്ഞുകേറ്റീട്ടുണ്ടു്? അവിടെ ചെന്നപ്പോൾ പ്രമാണിയായി... പൊണ്ണക്കാര്യംകൊണ്ടെല്ലാം മറന്നു? കാര്യമെല്ലാം നാശമാക്കി!"

മാമാവെങ്കിടൻ: (സാധുവായ വാദമല്ലെന്നറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടും) "തീർത്ഥത്തിന്റെ കാര്യം പറഞ്ഞില്ലല്ലോ പിള്ളെ? അങ്ങനെയിരിക്കുമ്പോൾ ശുമ്മാ വീൺശണ്ട പിടിച്ചോണ്ടാലോ?"

കേശവപിള്ള: (പല്ലുകടിച്ചുകൊണ്ട്) "കണ്ണു തുറന്ന്, ചെവിത്തയോടുകൂടി, ചുറ്റുപാടും നോക്കി, എല്ലാം നടത്തിക്കണമെന്ന് ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലയോ? ചത്തതോടുകൂടി അതും മറന്നോ? പ്രസാദം പോലെതന്നല്ലയോ തീർത്ഥവും?"

മാമാവെങ്കിടൻ: (മഹാശാന്തഗാംഭീര്യത്തെ നടിച്ച് കാലിന്മേൽ കാലും മടക്കി ഇരുന്ന്) "ഇരിക്കണം പിള്ളേ… അത്ര ചാടണ്ട. പിള്ളയ്ക്ക് വേണ്ടതെല്ലാം ചുറ്റുപാടും, ചുഴഞ്ഞപാടും, നോക്കി അന്വേഷിച്ചുതന്നെ, മാമൻ പോന്നു. പട്ടനിൽ പൊട്ടന്മണ്ടെന്ന് പിള്ള മാത്രം നടിക്കേണ്ട കേട്ടോ… മാമനെ അയച്ച കാര്യം സാധിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ വന്നിട്ടുണ്ട്." ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ശൃംഗാരഭാവത്തിൽ കണ്ഠം തെളിച്ച് സ്വഗാനാനന്ദസ്ഥനായി 'സ്വർവധൂജനമണിഞ്ഞിടുന്ന മണിമൗലിയിൽ ഖചിതരത്നമാം ഉർവ്വശീ…' എന്നു വിസ്തരിച്ചു ചൊല്ലി, ശ്ലോകപൂർവ്വാർദ്ധം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കേശവപിള്ളയുടെ ഗണ്ഡസ്ഥലങ്ങളിൽ രണ്ടു കൈകളും അണച്ചുകുലുക്കി, പിന്നെയും ഗാനം തുടങ്ങി. 'അതുച്ഛമാം ജവംപൂണ്ടുൽ…' എന്നു പാടിയപ്പോൾ, മാമാവെങ്കിടന്റെ ഗാനം എന്തിനെ സംബന്ധിച്ചെന്ന് കേശവപിള്ളയ്ക്ക് മനസ്സിലാകാത്തതിനാൽ, "ഇന്നലത്തെ മത്ത് ഇന്നും വിട്ടില്ലയോ" എന്ന് അയാൾ ചോദിച്ചു.

മാമാവെങ്കിടൻ: "അതെ! മത്തുതന്നെ… സൗന്ദര്യലഹരി തലയ്ക്കുപിടിച്ച മത്ത്. 'സ്മരോപി ത്വാം നത്വാ രതിനയനലേഹ്യേന വപുഷാ'… നോക്കണ്ട… ആ കണ്ണുരുട്ട് 'ധ്രികുടീംകടക' എന്നു ഞാൻ ധാരാളം കണ്ടിട്ടുള്ളതുതന്നെ. പിന്നെ ചുറ്റുപാടും എല്ലാം നോക്കി വരാനല്ലേ മാമന്റെ അടുത്ത് പറഞ്ഞയച്ചത്?" (രണ്ട് ചൂണ്ടുവിരലും നീട്ടി തുള്ളിച്ചുകൊണ്ട്) "കുട്ടിക്കേശവപിള്ള ഇത്ര സരസനാണെന്ന് മാമൻ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. എങ്ങനെ ഈ എഴുത്തൻകണ്ണ് അവിടെചെന്നു എന്നാണ് മാമൻ അതിശയപ്പെടുന്നത്. കേൾക്കു… കേശവൻകുഞ്ഞ് എന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾത്തന്നെ 'കബരി തിരുകിനാൾ മേനകാ മാനവേ ന്ദ്… രാ' ഈ പൂച്ചസന്ന്യാസിത്തമൊന്നും നമ്മോടെടുക്കേണ്ട… ചുരുക്കംപറഞ്ഞു് മാമന്റെ പാട്ടിനു പോട്ടെ." (അഭിനയത്തോടുകൂടി) "സന്ധിച്ചിപ്പേൻ തവ ഖലു മനം ഭൈമിതന്മാനസത്തോടിന്ദ്രൻ താനേ വരികിലിളകാ കാ കഥാന്യേഷു രാജൻ."

മാമാവെങ്കിടൻ സ്വയംകൃതിയായി തനിക്കുവേണ്ടി ഒരു പ്രേമദൗത്യത്തെ നിർവഹിച്ച് വിജയവാദം ചെയ്കയാണെന്ന് കേശവപിള്ളയ്ക്ക് തോന്നി. തന്റെ നാമത്തെ ഉച്ചരിച്ചപ്പോൾ പ്രണയപരവശയായ ആ സ്ത്രീ ആരെന്നറിവാൻ ആ തന്ത്രവിദഗ്ധനായ യുവാവിന് ഒരു കൗതുകമുണ്ടായി, മാമാവെങ്കിടനെ പിടിച്ചിരുത്തി. തന്റെ വാക്കുകളിൽനിന്നും യാതൊരു സൂചനയും ഉണ്ടാകാതെ സൂക്ഷിച്ച്, ഇങ്ങനെ ചോദിച്ചു: "പറയണം മാമാ മുഴവനും കേൾക്കട്ടെ. മാമൻ സാമാന്യനാണോ? എന്റെ മുഖസന്തോഷം കണ്ടില്ലയോ?"

മാമാവെങ്കിടൻ ഞെളിഞ്ഞിരുന്ന് ചുമന്ന പൂണൂലിനെ പിടിച്ച് നഖംകൊണ്ട് ശുഭ്രതവരുത്തുന്ന പ്രയോഗം ചെയ്തും മുറുക്കി വായ്ക്കൊണ്ടിരുന്ന താംബൂലാസവത്തെ സന്തോഷച്ചിരി വിളങ്ങുകയാൽ മൂക്കിലും വായ്ക്കിരുഭാഗത്തുമുള്ള ചാലിലും കൂടി പുറപ്പെടുവിച്ചും, തന്നാൽ നിർവഹിക്കപ്പെട്ട സന്ദേശവൃത്തത്തെ ഇതിന്മണ്ണം കഥിച്ചു: “അങ്ങനെ ‘കഥയ കഥയ പുനരിനെ’ യെന്നല്ലെ? പറയാം.” (ഞൊടിച്ചു താളംപിടിച്ചുകൊണ്ട്) “അത്യച്ഛമാം ജവംപൂണ്ടുൽപ്പതിച്ചു കുണ്ഡിനപുരം’ കുണ്ഡിനം എന്ന പറഞ്ഞതു പറയാനുണ്ടോ? ചിലമ്പിനേത്തിനടുത്ത മന്ത്രകഷായക്കുടം എന്ന ഭവനംതന്നെ. ‘ഗമിച്ചു തദുപവനമതിൽച്ചെന്നവസിച്ചേൻ ഞാൻ...’ ഉപവനം നമ്മുടെ കുഞ്ഞുകാമസന്യാസീടെ സങ്കേതസ്ഥലം... അപ്പോൾ, ‘അകിൽ ചെംകുങ്കുമച്ചാറും’...”

കേശവപിള്ള: “നാശമായി... ഈ ആട്ടപ്പാട്ടെല്ലാം വെച്ചുമുടിഞ്ഞെങ്കിൽ...”

മാമാവെങ്കിടൻ: “ഒത്താശചെയ്താൽ, പിഴപ്പ് മുട്ടിപ്പാനാണോ അനുഗ്രഹം പിള്ളേ? അതിന കരാറില്ല. പോട്ടെ, മുഷിയണ്ട. കഥയെല്ലാം ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞേക്കാം. അസ്സൽപെണ്ണ്! ‘കമനിരത്നകനക’, അത് വിട്ടു. പാലും പഞ്ചസാരയുംപോലെ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ദിവ്യമായിച്ചേരും. ഒരു വിരോധവുമില്ല. സ്ഥിതിയെല്ലാം എനിക്കറിയാം. വളരെ വളരെ നന്ന്...”

കേശവപിള്ള: “ഏതു വീട്ടുകാരിയെന്ന് ഒന്നാമതു പറയണം. ഞാൻ അങ്ങനെ ഒരുത്തിയെ കണ്ടിട്ടും കേട്ടിട്ടുമില്ല.”

ഉടനെ വീട്ടുപേര് പറവാൻ മാമൻ തയ്യാറില്ലായിരുന്നു. പരസ്പരം പരിചയമില്ലെന്ന് കേശവപിള്ള പറയുന്നതിനെ വിശ്വസിക്കാതിരിപ്പാൻ ആ യുവാവിന്റെ മുഖഭാവം കണ്ടിട്ട് മാമാവെങ്കിടന് തോന്നിയതുമില്ല. ആ അപകടക്കാരന്റെ ചോദ്യം മർമ്മചോദ്യവുമാണ്. അതിനാൽ, അങ്ങോട്ട് അതിന്മണ്ണമുള്ള ചോദ്യം ചെയ്യാഞ്ഞാൽ തോൽക്കേണ്ടിവരുമെന്ന് മാമാവെങ്കിടൻ നിശ്ചയിച്ചു: “കുഞ്ഞിന്റെ വീട്ടുപേരെന്താണ്? അതു പറഞ്ഞാൽ മറ്റത് പറയാം.” എന്ന പറഞ്ഞു കള്ളക്കുതിരയെപ്പോലെ നിലയൂന്നി.

കേശവപിള്ള: “മറ്റത് എനിക്ക് കേൾക്കേണ്ടെന്നുവച്ചാലോ?”

മാമാവെങ്കിടൻ കുഴങ്ങി. ഈ യുവാവിന്റെ പേര് പറഞ്ഞപ്പോൾ, ആ ബാലിക ശൃംഗാരചേഷ്ടകളേയും, മറ്റവർ ഹർഷാശ്രുക്കളേയും വർഷിച്ചതുകൊണ്ടും മറ്റും, ഏതുവിധവും വിവാഹത്തെ നിർവഹിക്കാമെന്ന് താൻ വാഗ്ദത്തംചെയ്തു. അങ്ങനെ ഒരു കൂട്ടക്കാരെ ഒരുവിധവും പരിചയമില്ലെന്ന് കേശവപിള്ള പറകയും ഭാവിക്കയും ചെയ്യുന്നു. എങ്കിലും തന്റെ ശ്രമത്തെ ഒരു കടവടുപ്പിക്കണമെന്ന നിശ്ചയിച്ച്, ഇങ്ങനെ വാദിച്ചുതുടങ്ങി: “അടെ അപ്പൻ! ഒന്നടെ കൈയിലെ വീരശങ്കിലിയും പോട്ട്, ഒടവാളെയും തന്താൽ, എപ്പടി ലസത്തുലസത്താക വിളംകുവായോ, അപ്പടിയേ, ഉൻപക്കത്തിലെ അന്തത്തങ്കക്കൊടിപ്പതിനിയാൾ കമലവാഹനമാട്ടം പ്രകാശിപ്പാൾ; ആകാശകുസുമമാട്ടം ഒന്നടെ മനസ്സക്ക് എപ്പോതും ഘുമുഘുമാ സൗരഭ്യാമൃതത്തെ ധടധടായമാനമാക വരിഷിപ്പാൾ! ഗാനത്താലെ ഒന്നടെ മരക്കർണ്ണത്തുക്കു ഗന്ധർവസ്വർഗ്ഗാനന്ദത്തെ കുടുപ്പാൾ; ഗൃഹത്തുക്ക് ദീപസ്തംഭമാക അവൾ ശോഭി

പ്പോൾ, ശീലാവതിയാട്ടം ധർമ്മപത്നിശുശ്രൂഷയെ അനുഷ്ഠിപ്പാൾ. ബഹുകാലം തപസ്സുചെയ്താക്കാലും അന്തപ്പടി ഒരു കന്യകയെ ഉനക്കു കിടയാതു്. അടെ ചൊല്ലവേണമാ? എൻ കടുകട്ടിയപ്പനാകട്ടും, അപ്പൻ തലയിലെ മിതിത്തവനാകട്ടും, എന്ത അന്തകാന്തകനാഹട്ടും, അന്ത രതിവിലാസവിരാജമാനധാമത്തെ കണ്ണാലെ പാർത്തതോ, അവൻ കൈ... ധുടി! പിള്ളായ്, ധുടി!"

കേശവപിള്ള: "നാരായണ! ഇങ്ങനെയുള്ള പാരിജാതം എവിടെ വിടർന്നു നില്ക്കുന്നു?"

മാമാവെങ്കിടൻ: "ചിലമ്പിനേത്തുവീട്ടുക്കു് നേരെ തെക്കുപ്പക്കം"

കേശവപിള്ള: "അല്ല, മിനിഞ്ഞാന്നു് പോയ മാമൻ അവരെക്കുറിച്ചു് ഇത്രമാത്രം സ്തുതിക്കണമെങ്കിൽ കഥ കേമമായിരിക്കണമല്ലോ..." എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, കേശവപിള്ള ആ കൂടിക്കാഴ്ചയെ നിറുത്തുന്നതിനു് തീർച്ചയാക്കി. ചിലമ്പിനേത്തു് ചന്ത്രക്കാറന്റെ സമീപത്തു് കുടുംബനാമം പറഞ്ഞുകൂടാത്തതായി താമസിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ ആരാണെന്നറിവാൻ അയാൾക്കു് ബലമായ ഒരുൽക്കണ്ഠയുണ്ടായി. തനിക്കു് ജോലിയുണ്ടെന്നു് പറഞ്ഞു് അവിടെനിന്നും പിരിഞ്ഞു. കേശവപിള്ളയുടെ യാത്രയെ തടയാതെ മാമൻ മനഃക്ഷീണത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ ചിന്തചെയ്തു: "പാതാളമാട്ടം ആഴപ്പുള്ളി. ആനാലും ഉത്തമൻ. ഇന്നലെ നമ്മുടെ വാർത്തയെ കേട്ടപ്പോൾ എത്ര സംഭ്രമിച്ചു? നമ്മെ വലിയ കൃപയാണു്. ആ കുഞ്ഞിട്ടി മീനാക്ഷിയെ ഇയാൾ ഗോപിതൊടീക്കും. അങ്ങനെ മാമന്റെ വൈഭവം അങ്കും പുകഞ്ഞു, ഇങ്കും പുകഞ്ഞു. അങ്ങോട്ടു് പോയതേ കണ്ടകശ്ശനിക്കു്. ഇനി ജന്മമുള്ളകാലം, പർണ്ണാദഭട്ടന്റെ വൃത്തി നമുക്കു വേണ്ടേ വേണ്ട. പട്ടർക്കും ഒരിക്കലൊക്കെ പറ്റിപ്പോവും."

മാമാവെങ്കിടൻ ഇങ്ങനെ ആത്മഗതപ്രകടനങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, കേശവപിള്ള തന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥലത്തുചെന്നു്, രാജസന്നിധിയിൽനിന്നു് ബഹിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടു് നിരുത്സാഹനാകാതെ, തന്റെ ജോലികളെ ഭക്തിയോടും ഏകാഗ്രചിത്തതയോടും തീർത്തു്, താമസസ്ഥലത്തുചെന്നു് ഊണുകഴിച്ചു്, ഇങ്ങനെ മനോരാജ്യം തുടങ്ങി: "ഹരിപഞ്ചാനനനു് ദൈവാനുഗ്രഹംകൊണ്ടു് സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ശരീരത്തിന്റെ സുഭഗതയും പൂർണ്ണസുഖവും രാക്ഷസമായുള്ള ബലവും ബുദ്ധിയുടെ ദർശനഗ്രഹണാദിശക്തിയും ജ്ഞാനസമ്പത്തിന്റെ വിവിധത്വവും, കാഷായവസ്ത്രത്താൽ ദൃഢീകൃതമായ ആത്മരക്ഷാവിശ്വാസത്തോടുകൂടി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേർക്കു് യാതൊരു അപരാധവും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത തന്റെ രാജ്യസിംഹാസനത്തെ ഇളക്കാനും എടുത്തു മറിയ്ക്കാനും നിയോഗിക്കപ്പെടുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വേച്ഛാവത്വത്തിനും എന്തോ മോഹഭ്രമത്തിനും അദ്ദേഹം അടിമപ്പെട്ടു്, സ്വശിഷ്യസംഘത്തെ മാത്രമല്ല, ലക്ഷോപലക്ഷങ്ങളായ സഹോദരങ്ങളേയും അന്ധരാക്കി, നാശഗർത്തത്തിൽ വീഴിക്കുന്നു. ഇതിനെ നിരോധിക്കുന്നതിനു് ഗൃഹജനധനാദികളായ ഉപകരണങ്ങൾ ഇല്ലാത്തവനും രാജ്യകാര്യങ്ങളിലും തന്ത്രങ്ങളിലും കേവലം ബ്രഹ്മചര്യാശ്രമസ്ഥനും ആയ തന്നാൽ കഴിവു് എന്തുണ്ടു്? രാജ്യദ്രോഹത്തിനുതന്നെ യോഗീശ്വരന്റെ ശ്രമമെന്നു് മാമാവെങ്കിടനെ അകറ്റിയ ഉപായം വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ആട്ടെ നിശ്ശബ്ദമായി പണിചെയ്തു്

ശത്രുസംഹാരത്തെ സാധിപ്പാൻ സത്യസ്വരൂപൻ തനിയ്ക്കു് പരമശക്തിയെ നൽകി അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ." അങ്ങനെ ഒരു ശക്തി ഉണ്ടെന്നുള്ള ബോധം അയാളുടെ മനസ്സിൽ ശുക്രബ്രഹ്മർഷിക്ക് ജന്മനാ സിദ്ധമായ തപശ്ശക്തിപോലെ പ്രകാശിച്ചു. ചിലമ്പിനേത്തു് 'കനക' ശക്തിയും അതിന്റെ തെക്കേ ഗൃഹത്തിൽ 'കാമിനി' ശക്തിയും, ആ സ്ഥലത്തു് ഹരിപഞ്ചാനനസാന്നിദ്ധ്യവും സമ്മേളിച്ചിരിക്കുന്ന രഹസ്യാവസ്ഥയുടെ സൂക്ഷ്മഗ്രഹണം ആവശ്യമെന്ന് കേശവപിള്ള നിശ്ചയിച്ചു. യോഗീശ്വരമാന്ത്രികത്വത്തിനെ ഭഞ്ജിക്കാൻ പ്രതിമാന്ത്രികശക്തി തന്റെ കൈവശമുള്ളതിനെ ഓർത്തുണ്ടായ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി, അയാൾ തനിക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള രാജശിക്ഷാവൃത്താന്തത്തെ ധരിച്ചിട്ടുള്ള പാചകിയെ വരുത്തി അവരോട് തന്ത്രത്തിൽ ഒരു സംഭാഷണം തുടങ്ങി:

കേശവപിള്ള: "അക്കാ, ഇന്നത്തെ കൂട്ടാനെല്ലാം അമൃത് അമൃതുപോലെ."

ഭഗവതി: "അമൃതുപോലെ കയ്ച്ചോ മക്കളെ? അങ്ങനെ വന്നതെന്തു്?"

കേശവപിള്ള: "അമൃതം... ദേവകടെ അമൃതേ, അതുപോലെ എന്നാണ് ഞാൻ പറഞ്ഞതു്. അത്ര രുചിയുണ്ടായിരുന്നു." നിയമത്തിലധികം താൻ ശ്ലാഘിക്കപ്പെടുന്നതു്, തന്റെ പ്രേമഭാജനമായ ആ യുവാവിന്റെ എന്തോ സ്വകാര്യേച്ഛാപ്രകടനത്തിന്റെ പൂർവ്വരംഗമാണെന്ന്, അവരുടെ കുശാഗ്രബുദ്ധി ദർശിച്ചു എങ്കിലും, അതിനു പ്രതികൂലമായ കൗശലരീതിയെ അനുവർത്തിപ്പാൻ തന്റെ മാതൃഭാവംകൊണ്ടു് മനസ്സു വരായ്കയാൽ, അവർ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് സ്പഷ്ടമേ തന്റെ അന്തർഗ്ഗതത്തെ തുറന്ന്, "പവതി ആനയോ മറ്റോ ആണോ മക്കളെ? ഛീ! ഛീ! വിഘ്വാതമുണ്ടെങ്കിലേ മനുഷ്യരു കിടന്നുപൊറുക്കൂ. പറവിൻ! ശുമ്മാ പറവിൻ! മിഞ്ഞി വിളിച്ചല്ല്യോ ചൊല്ലണതു്." (വിവാഹകാര്യത്തിനു ചേരുന്ന രസത്തെ അഭിനയിച്ചു്) "എന്തരിന് ഒളിക്കണ്? ചാതകം വാങ്ങിച്ചോ? തേയ്തി നിച്ചയിച്ചോ? ആരെയൊക്കെ വിളിക്കണ? ചരക്കെത്തറ പണത്തിന്? അക്കൻകൂടി ഇത്തിരി കേക്കട്ടെ."

കേശവപിള്ള: (ആ സ്ത്രീയുടെ അഗാധബുദ്ധിയെക്കുറിച്ചുള്ള അഭിനന്ദനത്തെ അമർത്തിക്കൊണ്ടും ഗൗരവമായുള്ള ആലോചനാഭാവത്തെ പ്രത്യേകം നടിച്ചും) "ശരിതന്നക്കാ... അക്കന്റടുത്തു്, അകത്തൊന്ന് മുഖത്തൊന്ന് എന്നുള്ള സമ്പ്രദായം കാണിക്കാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നില്ല. അക്കന്റെ കണ്ണിൽ ആർക്കുതന്നെ പൊടിയിടാൻ കഴിയും?" (അങ്ങനെ എന്ന് അവർ തലയാട്ടി) "ഒരു... വല്ലടത്തുന്നും... അക്കൻ ചിരിക്കുണ... എനിക്ക് പെണ്ണും വേണ്ട മണ്ണും വേണ്ട."

ഭഗവതി: "അശ്ശശ്യൊ ശതിക്കല്ലെ. അങ്ങനെ ചണ്ടപിടിച്ചോണ്ടു് സന്ന്യസിച്ചാൽ, പവതിക്ക് താലോലിപ്പാൻ ഒരു ഇമ്പിടിക്കൊച്ചു് കിട്ടണ്ടയോ?"

കേശവപിള്ള: "ഒരുത്തിയെ കൊണ്ടന്നാൽ അക്കന് സഹായമാകുമല്ലോ എന്നൊരാലോചനയാണ്."

ഭഗവതി: “എക്കിപ്പം ഒരു തൊണയും വേണ്ടപ്പീ. അതു മാത്തറമല്ല അതൊക്കെ കണ്ടും കരുതിയും ചെയ്യണം. ഛടഫടാന്നൊന്നും ചെയ്യക്കൂടാത്ത കാര്യമല്യോ? എന്തായാലും ഒരു പടികൂടി കേറീട്ടേ അതാവൂ മക്കളെ. ആരാണ്ടെ കലം മഴക്കിയാലും, പോക്കില്ലാതെ പെണ്ണ് കൊണ്ടരരുതു്. എന്നും അടീം പിടീം ആവും. നമുക്ക് പോക്ക മൂത്തൻമൊതലാളി അറിഞ്ഞാല്, എന്തും താങ്ങും… എന്നാലും, ഛേ! അങ്ങനെ പാടില്ല. എന്റെ മക്കക്ക് വെല കൂടട്ട മക്കളെ. വല്യ ഉദ്യോഗത്തിലായാല് ആകായം മുട്ടെ വെല കൂടും. അപ്പം എന്റെ മക്കക്ക, ഒത്ത പെണ്ണ തരാൻ കൊമ്പച്ചക്കറുപ്പമാരു വട്ടമിട്ട് വരം കൊടക്കൂല്യോ?”

കേശവപിള്ള: “അതു ശരിതന്നെ… എന്നാൽ അടുത്ത പടിയിൽ എന്തു ചെല്ലുമെന്നാർക്കറിയാം? വയസ്സ് ഇരുപത്തിനാലുമായി. നല്ല പെണ്ണൊന്ന് ഒരിടത്തിരിക്കുന്നുമുണ്ട്: അതിസുന്ദരി! നല്ല പ്രായം, നല്ല തരം, നല്ല ശീലം എന്നൊക്കെക്കേട്ടു.”

ഭഗവതി: (മാമാവെങ്കിടന്റെ യാത്രാഫലമായിട്ടാണ് ഈ ദുർഘടം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതെന്ന് സംശയിച്ച് ദ്വേഷ്യത്തിലും ആക്ഷേപഭാവത്തിലും) “അതെയതെ! ഇരുന്നോണ്ടു വെളിച്ചില് പറയണ കണ്ടില്യോ? അയ്യപ്പാണ്ടപ്പിള്ളകതയിൽപോലെ, ‘നെറ്റിച്ചുട്ടിയൊണ്ടു്, നാലുകാലിച്ചെലമ്പൊണ്ടു്, വാലിപ്പൂവാലൊണ്ടു്, അടിവയറ്റി മറയൊണ്ടു്, കാളവില കാണാൻ വാടി പൊന്നരീപൂമാലേ’ എന്നല്യെ തൊടങ്ങണതു്? പൈവൊ കാളയൊ മറ്റൊ ആണൊ പെണ്ണിന്റെ ചുഴിയും ചീലവും നോക്കാൻ… എല്ലാമൊക്കമെങ്കിലും അവിടെ ഇരിക്കട്ട്!” (സാമവാദമായി) “എന്റെ പിള്ളയ്ക്കു് ചേർന്ന പെണ്ണൊണ്ട്… പവതി കൊണ്ടരീഞ്ചെയ്യും. അപ്പം കട്ടീം കവണീം ഉടുത്ത്, പൊന്നുകെട്ടിയ നാരായവും പിയ്യാത്തിയും ചെരുവി, ഒരഞ്ചാറു പട്ടക്കാറും, ഒക്കെക്കൂടി ചങ്ങലവെളക്കും പിടിച്ച്, വേണ്ട കൂട്ടത്തിന്റെ നയ്മ്പില്, കയ്യും വീയി, പവതി കാണാം പോണ പെറവടി (പ്രൗഢി) എവിടെ? ഇപ്പഴത്തെ മേനിക്ക്, ചൂട്ടുംകെട്ടി, കൊച്ചാളമ്പി വേഴത്തില്, ഇരുട്ടുകുത്തിന് പോണ കൊഞ്ചത്തരമെവിടെ? ഛീ! ഛീ! വെളയട്ട മക്കളെ, വെളയട്ട്… പിഞ്ചിലേ പറിച്ചാൽ നഞ്ച്.” (സ്ത്രീകൾക്ക് സഹജമായുള്ള അനുസന്ധാനശീലത്തിന്റെ പ്രേരണകൊണ്ട്) “ഇപ്പോഴത്തെ ലംഭ എവിടേന്നാണ്?”

കേശവപിള്ള: “ചിലമ്പിനേത്ത്…”

ഭഗവതി: (നെഞ്ചിലടിച്ച് മൂക്കത്തു വിരൽ വച്ചുകൊണ്ട്) “ചിലമ്പലത്തയൊ? എക്ക വയ്യേന്റമ്മച്ചീ! അവരു വല്യ കൊവേരന്മാരും കൊമ്പിച്ച വൊയിസ്രവണന്മാരുമല്യോ? അവടന്ന് ഒരു പെമ്പൊടി നമുക്ക് കിട്ടുമോ? ഇതൊന്തൊരു കൂത്ത്!”

കേശവപിള്ള: “ചിലമ്പിനേത്തുകാരിയല്ല…”

ഭഗവതി: “പവതിക്ക് തെറ്റുമോന്നേ? പിന്നെ ഏതു കുടുംബത്തിലെ കുറുമ്പയാണ്?

കേശവപിള്ള: (പരിഭവിച്ച്) “എന്തക്കായിതു്?”

ഭഗവതി: "ഏതെന്തെരെന്ന്?"

കേശവപിള്ള: "ചിലമ്പിനേത്തു കഴിഞ്ഞാൽ കുറുമ്പയേ ഉള്ളോ?"

ഭഗവതി: "എന്റെ മക്കള്, ഇരുപതാല്യ കഴിഞ്ഞപ്പം, പെണ്ണു കൊണ്ടരണമെന്ന ചൊല്ലിയപ്പം, പവതിക്ക് ചെല്ലും ചേലും മറന്നപ്പം പോട്ട്, പോട്ട്... പറവിൻ. ഏതു കുടുംബത്തിലെന്നാണ കേട്ടത്?"

കേശവപിള്ള: "അതിന്റെ അടുത്ത് തെക്കേവീട്ടിലൊള്ളവളാണ്." ആ സ്ത്രീക്ക് ചിലമ്പിനേത്തുനാമം കേട്ടപ്പോളുണ്ടായ ഉത്സാഹം ഭഗ്നമായി. താൻ ശ്രീവരാഹക്ഷേത്രത്തിന്റെ തെക്കേഭവനത്തിൽ അണമാത്രമെങ്കിലും തനിക്കുണ്ടോ? ഈ വിധമുള്ള ന്യായനിഗമനത്തോടുകൂടി ആ സ്ത്രീ മിണ്ടാതെ നില്ക്കുന്നതിനിടയിൽ, തന്റെ പുറപ്പെട്ട് ഋജുമാർഗ്ഗമായല്ലാതെ തുടങ്ങിയ തന്ത്രപ്പിഴയുടെ പരിഹാരത്തിനായി, കേശവപിള്ള തന്റെ ലളിതയുവത്വത്തെ നീക്കി, അയാളുടെ സാക്ഷാൽ പ്രകൃതമായ കാര്യസ്ഥഭാവത്തിൽ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "അക്കൻ ഒന്ന പോയി പെണ്ണു കണ്ടിട്ടു വരണം. അങ്ങനെയാണ് സംഗതിയെല്ലാം വന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നത്."

അവർ രണ്ടുപേരും തമ്മിലുള്ള ബന്ധത്തിന്റെ സ്ഥിതിക്ക് കേശവപിള്ളയുടെ അപ്പോഴത്തെ നിലയിലുണ്ടായ അപേക്ഷ ആ സ്ത്രീക്ക് ഒരു കല്പനതന്നെ ആയിരുന്നു. സാമാന്യമുള്ളവർ കേശവപിള്ളയുടെ ഒടുവിലത്തെ വാക്കുകളിൽനിന്ന് അയാൾ വിവാഹത്തിന് വാഗ്ദാനംചെയ്തുപോയി എന്ന് വ്യാഖ്യാനിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ബുദ്ധിസൂക്ഷ്മതയുള്ള ആ സ്ത്രീ ആ വാക്കുകളെ അർത്ഥമാക്കിയത് ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു. ചിലമ്പിനേത്ത് മൂത്തപിള്ളയുടെ അനന്തരവനാണ് കൊലസ്സംഗതിയിൽ സംശയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. അവിടെ അടുത്തുള്ള ഈ സുന്ദരി അതിൽ എന്തോ സംബന്ധപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. അതിലേയ്ക്ക് വേണ്ടതാരാഞ്ഞുവരാൻ ഈ അഗാധാശയൻ നമ്മെ നിയോഗിക്കുന്നു. അതിനാൽ അയാളുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിക്കയേ നിവൃത്തിയുള്ളൂ. വിവാഹത്തിനുതന്നെയാണ് പുറപ്പാടെന്ന് കാണുന്നെങ്കിൽ അതിനെ തന്റെ യാത്രയിൽ വിഘ്നാതപ്പെടുത്താൻ വേണ്ട സാമർത്ഥ്യം തനിക്കുണ്ട്. എന്തായാലും അയാളോടൊരു വാശത്തെ വാങ്ങിക്കൊണ്ടല്ലാതെ പുറപ്പെട്ടുകൂടാ. ഇങ്ങനെയുള്ള ആലോചനയോടും നിശ്ചയത്തോടും ആ സ്ത്രീ മന്ത്രാപദേശഗൗരവത്തിൽ പറയുന്നു: "എന്റെ പൊന്നുമക്കളെ കേൾപ്പിൻ. പെണ്ണു വേണമെങ്കില് പവതി കണ്ടുവച്ചിട്ടൊണ്ട്. വേഴ്യയ്ക്കു ചന്തമല്ല നോക്കാനുള്ളത് ... ഒന്നാമത് കൊലം പൊരുന്തണം. അതാലോചിച്ചാൽ ഞാൻ പറയുന്ന നങ്കകൊയിക്കാലിനെതിര് ഏതു തറവാടൊണ്ട്? അവിടന്ന് ഒരു പെണ്ണിനെ കൊണ്ടന്നെന്ന് തമ്പുരാൻതന്നെ കേട്ടാൽ ഒടനടി സർവാധിക്ക് നീട്ട്! ഒന്നെന്നും രണ്ടെന്നുമില്ലതിന്." ആ സ്ത്രീ ഇങ്ങനെ ദൗത്യം തനിക്കു ലബ്ധമാവുകയില്ലെന്നു വിചാരിച്ച് കേശവപിള്ള മിണ്ടാതിരുന്നു. 'രാജാകേശവദാസ്' എന്ന തിരുവിതാംകൂറിലെ പ്രഥമദിവാൻ നങ്കകോയിക്കലെന്ന ഭവനത്തിൽനിന്ന് പരിഗ്രഹസ്വീകാരംചെയ്തിരുന്ന പരമാർത്ഥസംഭവത്തെ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളവർ കർമ്മബന്ധംകൊണ്ടാണ് നമ്മുടെ കഥായുവാവ് ഈ അവസരത്തിൽ മൗനാവലംബിയായിരുന്നതെന്ന് സമർത്ഥിച്ചേക്കാം. ആ സ്ത്രീ

മനസ്സുവയ്ക്കുന്ന സംഗതിയെ ഉപേക്ഷിച്ചുകളയുന്നവളല്ലായ്കയാൽ, പുറങ്കാലൊടിഞ്ഞ കസാലയുടെ ആകൃതിയിൽ സംവിഷ്ടയായി, അവർ തുടങ്ങിയ പ്രസ്താവനയെ ഉത്സാഹപൂർവ്വം തുടർന്നു. അവരുടെ ദീർഘമായ പ്രസംഗത്തിൽ തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രകഥകളിൽ ഒരു പ്രജാജീവബലിക്കഥ അടങ്ങീട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് അവരുടെ ദേശഭാഷാനിബിഡമായുള്ളതും പ്രാചീനമായ ഒരു സമ്പ്രദായത്തെത്തുടർന്നുള്ളതും ആയ കഥനത്തെ അതിന്റെ രീതിക്കു ഭംഗംവരാതെ സ്വല്പം മാത്രം പരിഷ്കരിച്ചും പദസന്ധികൾക്കും ക്രിയാപദപൂരണത്തിനും വാചകാന്തസൂചകമായും പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട ശബ്ദങ്ങളെ കുറച്ചും കഴിയുന്നതും സംക്ഷേപിച്ചും ഇവിടെ ചേർക്കുന്നു:

“സർവാധിക്കു നീട്ടൊടനെ എന്നു പറഞ്ഞതെന്തുകൊണ്ടെന്നോ? (വിളവംകോട്ടു മണ്ഡപത്തുംവാതുക്കൽ അരുമന അധികാരത്തിൽ) നങ്കകോയിക്കൽ വീട്ടിൽ കുറുപ്പു കുഞ്ചുപിരാട്ടി എന്ന പെരുമാനെ എന്റെ മകൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടോ? ആ ലന്തപ്പട, പീരങ്കിനാട്ടിയ കപ്പലും ഉരുവും കൊണ്ട് ആദ്യം കുളച്ചൽ തുറയിലടുത്ത്, കുടിമുടിച്ചു തുടങ്ങിയപ്പോൾ കപ്പൽപ്പട കാണാൻ അറക്കട്ടി (ജനൽ… ജാലകം) ഇട്ടു പള്ളിമാടവുംകെട്ടി, പള്ളിമാടത്തിനകത്തു തമ്പുരാനെഴുന്നള്ളി. ‘അറക്കട്ടി തുറക്കട്ടെ’ എന്നു തമ്പുരാൻ കല്പന അരുളി. അപ്പോൾ ‘അയ്യോ ചതിക്കല്ലേ പൊന്നുതമ്പുരാനെ! കൊതിക്കുഴിഞ്ഞു തെറിക്കട്ടെ’ എന്നുരച്ചു; ഉത്രത്തിൽ കാൽ പിറന്ന്, മുപ്പത്തിരണ്ടു വയസ്സും ചെന്ന്, അരുമയ്ക്കരുമയായി വളർന്ന്, തിരുമേനി കാവലുംചെയ്ത് പൊറുക്കും കുറുപ്പ്, മുൻനടക്കം തമ്പുരാനെത്തടഞ്ഞു പിന്നാക്കി, ‘ചാക്കേവാ’ എന്നു വിളിയുംകൊണ്ട്, അറക്കട്ടിത്തുറന്നു കടലിലോട്ടു കണ്ണുനീട്ടി. പിന്നത്തെ ക്കഥ ചൊൽക ആമോ? പള്ളിമാടം കെട്ടിയവേള മുതലേ, തിരുമുടി ചൂടിയ തല കാത്ത്, കൊക്കുപോൽ പതിയിരുന്ന അക്കപ്പലാണ്ട കരുമനക്കൂട്ടം, ചേരനാട്ടുടയാർ തമ്പുരാർക്കായി ഉഴിഞ്ഞെറിഞ്ഞ തല പോക്കാകുംവണ്ണം, ലന്തപ്പോരാളികൾ ഇടിമലപോലെ പീരങ്കിയണിത്തീവായ്കൾ തുറന്നു. ഇടിത്തീ താങ്ങിയ തടിപോലെ ഉടൽ ചാഞ്ഞു കുറുപ്പു വീഴുംകാഴ്ച, തൃക്കണ്ണാൽ കണ്ടിറങ്ങി, തന്റെ ഉപ്പുറവിന് എതിരുറവായ്, അത്തടി താങ്ങിക്കൊണ്ടാർ കുലശേഖരർ ശ്രീവീരമാർത്താണ്ഡവർമ്മർ, ചാക്കേറ്റു തലയറ്റ തടിയെ, മാൻതളിർവീരവാളിപ്പട്ടാൽ മൂടി, പൊൻതിളങ്ങും പള്ളിമേനാവേറ്റി, പെറ്റവയർ കാണുവാനായി, വളർകൊമ്പും കുഴലുമൂതി, മുരശുപെരുമ്പറയും താക്കി, പാണിപഞ്ചവാദ്യവും മുഴക്കി, മുത്തുക്കുട കുത്തുവിളക്ക് എന്നു തുടങ്ങി രാജപ്രസാദമുറയ്ക്കടുത്ത ആചാരഭിമാനം അടക്കമേ ചേർത്തുകൊണ്ട് തമ്പുരാനും തിരിച്ചാർ പടയുമാക. ഊരിലും പേരിലും പെരിയ പൊന്നുതമ്പുരാൻ തിരുവരവറിഞ്ഞു, കുറുപ്പിന്റെ അമ്മയാർ ചെന്ന്, പട്ടുവിരിച്ചു പൂമുഖം കയറ്റി, പട്ടും പൊന്നും അടിയറവച്ചു തൃച്ചേവടികൾ വണങ്ങി. തമ്പുരാൻ ഏങ്ങി വിങ്ങിക്കരഞ്ഞു. ‘എന്തെൻ പൊന്മകനേ?’ എന്ന് അമ്മയാൾ കനിവുകൊണ്ടു. നാട്ടിനും ആ വീട്ടിനും ഉടയാരായ തമ്പുരാൻ എന്തരുളൂ എന്നാലും വന്നവാക്കിന് ചേർന്ന വാക്കായി ‘ഇന്നാൾ മുതൽക്കിനി അമ്മയാർക്ക് അരുമമകൻ ഞാൻതന്നേ’ എന്ന പൊന്നുവായാലരുളിച്ചെയ്തു ശ്രീവീരവഞ്ചിരാജർ. അറിവും നെറിവുമുള്ള ആ പെരുമചേർന്ന മങ്കയാർ, തൻതലയിൽകൊണ്ട് വിനയെ മനംകൊണ്ടു താങ്ങി, ‘അടിയൻ പെറ്റപേറേ പെരുമ്പേറ്!’ എന്നു ചൊല്ലി; രാജരാജർ മനംതടവി, ഊരറിവാൻ ആളയച്ചു, ചന്ദനച്ചിതയും കൂട്ടി മകനെ എതിരേൽക്കാൻ നടയിലേ കാവൽനിന്നു.

അപ്പോൾ, അരുമനയിൽ പെറ്റെടുത്ത്, പെരുമയിൽ വളർന്നവന്ന മകൻ പെരുമാൻ ഉടലു റങ്ങും വടിവെക്കണ്ടെരുകി പെരുകിയ കണ്ണനീരെ ഉള്ളിറക്കി, അപ്പെരുംകുലം പിറന്ന മങ്ക, പൊൻമകനെ തഴുകിക്കൊണ്ട് 'എന്നരശർ വാഴ്ഗീരോ… അരുമക്കൊടിക്കഴകാ… ആശമ കനേടാ അഴകുള്ള മന്തിരിയേ' എന്ന കിഴക്ക് വിളിപ്പാടകത്തു നില്ക്കും ആ കൊട്ടാരത്തിൽ തന്റെ ഉടവാൾ ചാരിവച്ച്, ഉടലോ സ്വർഗ്ഗം പോയ തമ്പുരാൻ കേൾക്കുമാറ്, ഒറ്റമൊഴി ഒപ്പാരും ചൊല്ലി, പടുതടിയെ വീട്ടിനകത്തു കൊണ്ടുപോയി നീരാട്ടാടി,… ദുഃഖപായും വച്ചു വീണു. ഇന്നും എഴിച്ചിട്ടില്ല മകനേ… എൺപത്തിനാലു കഴിഞ്ഞു. അവരുടെ താപത്തീ നീ അണയ്ക്ക്. അതിനു സംഗതി വന്നാൽ നീ രാജ്യത്തിന് തലവനാകും. പൊന്നുതമ്പുരാൻ ദഹനവും നടത്തി, അന്നവിടെ ദുഃഖപ്പട്ടിണിയും കിടന്നു. ശേഷം ആ സംഭവത്തിന്റെ ഓർമ്മയ്ക്കായി തമ്പുരാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഏർപ്പാടുകളെ, എന്റെ മകൻ അന്വേഷിച്ചറിഞ്ഞുകൊള്ളുക. നിനക്ക് പൊരുന്തിയ പ്രായത്തിൽ ഒരു കൊച്ചുനങ്ക കനകക്കനിപോലെ അവിടെയുണ്ട്."

നങ്കകോയിക്കൽവീട്ടിന്റെ വകയായ ഇരണിയൽ തെക്കേ പൂമുഖത്തുവീട് സംബന്ധിച്ചുള്ള ഈ കഥയെ ബഹുവിധ സ്തോഭങ്ങളോട് ആ സ്ത്രീ പറയുന്നതിനിടയിൽ, കേശവപിള്ളയുടെ നേത്രങ്ങൾ ഉജ്ജ്വലിച്ചു. ഹൃദയം വികസിച്ച് വക്ഷോദേശാസ്ഥികളെ ഞെരിച്ചു. രക്തനാഡികളിൽ ക്രമിസഞ്ചയങ്ങളുടെ ദ്രുതസഞ്ചാരമുണ്ടായതു പോലെ ഒരു വികാരമുണ്ടായി. ഉഗ്രരാജ്യാഭിമാനിയായ രാജഭക്തശിരോമണിയുടെ നിര്യാണത്തെ അന്തശ്ചക്ഷസ്സുകൾ ദർശനംചെയ്തു. ആ മഹാപുരുഷന്റെ വർഗ്ഗത്തിൽ ജനിച്ച തന്റെ ഭാഗ്യത്തിന് അനുരൂപമായി കണ്ണനീരു മുറവിളിയും, ആ കഥയിലെ ധീരജനയിത്രിയെത്തുടർന്ന് അകമേ സ്തംഭിച്ചു. തന്റെ അഭിനവമാതാവിന്റെ അഭീഷ്ടത്തെ സാധിച്ചുകൊടുപ്പാൻ നൈസർഗ്ഗികമായ ധൃതിയോടെ മനഃപ്രതിജ്ഞയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, തൽക്കാലകഥയെ സംബന്ധിച്ച് അഭിപ്രായം പറഞ്ഞതു് തൊണ്ട ഇടറിക്കൊണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു: "അങ്ങനെയുള്ള വലിയവരോട് നമുക്കടുക്കാമോ അക്കാ? നമുക്ക് ഞാൻ ആലോചിക്കുംപോലെയും, അക്കൻ പറയുംപോലെയും തന്നിലെളിയ സംബന്ധമല്ലയോ നല്ലതു്?"

ഭഗവതി: "അതെ… അതു് 'ഏട്ടിലപ്പടി', പയറ്റില് അങ്ങനെ വേണ്ടെന്ന് ആ നീതി പറഞ്ഞ ശാസ്ത്രിതന്നെ ചൊല്ലീട്ടൊണ്ട്. എന്തായാലും ഒന്ന ചൊല്ലണേ… പവതി അരത്തം ഉഴിഞ്ഞു വീട്ടിനകത്തു കേറ്റണമോ, അവടെ മനമെണങ്ങിയ പെണ്ണായിരിക്കണം. കഴക്കൂട്ടത്ത് പോണ കാര്യത്തിന് ഇവൾ ഇതാ തിരിച്ചു. ചെലമ്പിനേത്തിന്റെ? …"

കേശവപിള്ള: "നേരെ തെക്കേതു്."

ഭഗവതി: "വീട്ടുപേരു്?"

കേശവപിള്ള: "അതെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ." എന്തു മായങ്ങളോ എന്ന് മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട് കേശവപിള്ളയുടെ അപേക്ഷപ്രകാരമെല്ലാം നടത്തിവരാമെന്ന് വാഗ്ദത്തവും, വിവാഹം മാത്രം തന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരമല്ലാതെ നടക്കയില്ലെന്ന് ഉള്ളിലടക്കിയ ഒരു നിശ്ചയവും ചെയ്തു് ഭഗവതിഅക്കനും, ഏൽക്കുന്നതിലധികം നടത്തിവരുമെന്ന് സമാശ്വസിച്ച് കേശവപിള്ളയും ആ സമ്മേളനത്തെ ശുഭമായി ഉപസംഹരിച്ചു.

12

"ഇപ്പോഴശ്രദ്ധനോ ശ്രദ്ധനോ ഞാനതി-
നിപ്പാദപത്മം പ്രമാണം ദയാനിധേ!"

രാജനീതിയുടെ നിർവ്വാഹകന്മാരായ ഭടന്മാരും കാരണവരാൽ നിയുക്തരായ സുഹൃജ്ജനങ്ങളും ഒരുമിച്ച് കേശവൻകുഞ്ഞു് മന്ത്രക്കൂടത്തു് പടി കടന്നു് നിദ്രാചരണം പോലെ കുറച്ചുദൂരം നടന്നപ്പോൾ പുറകോട്ടേയ്ക്കുള്ള അതിയായ ആകർഷണത്താൽ ചേഷ്ടാശൂന്യങ്ങളായ പാദങ്ങളോടുകൂടി അയാൾ ഒട്ടുനേരത്തേയ്ക്കു് വിദ്യുത്താഡിതമായ തരുശിഷ്ടം പോലെ നിന്നുപോയി. ആ യുവാവു് പ്രചണ്ഡമായ ഒരു അന്തർവ്വേദനയെ അനുഭവിക്കുന്നു എന്നു കണ്ടു് രാജഭൃത്യന്മാർ അത്യുദാരോപചരണങ്ങളും ആർദ്രവചനങ്ങളുംകൊണ്ടു് അതിനെ ശമിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. കുലധനവിദ്യാസൗന്ദര്യാദികളിൽ കുബേരത്വംകൊണ്ടു് ഇഹലോകത്തിൽ ദുസ്സാദ്ധ്യമായ കാമ്യങ്ങൾ യാതൊന്നുമില്ലെന്നു് പ്രമാദിച്ചുവന്നതിനു് വിപരീതമായി, താൻ കാംക്ഷിച്ച ദാരസംസിദ്ധിപോലും ആകാശരേഖപോലെ മായിച്ചിരിക്കുന്ന ആകസ്മികമായ ഈ മഹാപരാധാരോപണം കലികാലത്തിന്റെ ധർമ്മവൈകല്യം തന്നെ എന്നു് നിഗമനംചെയ്തു് അയാൾ ആശ്വാസത്തെ അവലംബിക്കേണ്ടിവന്നു. ഈ ദുഷ്പ്രവാദശനിയുടെ തൽക്കാലപാപഭാവത്തിനു് ഒരുപക്ഷത്താലും മാർഗ്ഗമില്ലെന്നു് അയാൾ വിചാരിച്ചു എങ്കിലും ന്യായാധിപസർപ്പവക്ത്രത്തിൽ അകപ്പെട്ടുപോയാൽ പ്രായശ്ചിത്തകർമ്മങ്ങളല്ലാതെ വിമോചനപുണ്യകാലം ലഭ്യമല്ലെന്നുള്ള ഒരു പരവശതയും അയാളെ ബാധിച്ചു. തൽക്കാലത്തെ മാനഭ്രംശവും ദ്രവ്യനാശവും സഹനീയംതന്നെ എങ്കിലും, തന്റെ സ്ഥിതിയിലുള്ള ഒരാളിനു് അപരാധത്തിന്റെ ആരോപണമാത്രംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്നതും ജീവാവസാനപര്യന്തം നിലനിൽക്കുന്നതുമായ കീർത്തിമാലിന്യം പ്രമാണോപദേശങ്ങളാലും പ്രായശ്ചിത്തങ്ങളാലും അപരിഹാര്യമെന്നു് ഖേദിച്ചു് അയാൾ ആത്മപൗരുഷത്തെ വിധിവേശ്യാവശഗമാക്കി പരിത്യജിക്കാൻ ആലോചിച്ചു. എങ്കിലും, അതിലും ശ്രേഷ്ഠമായ നിവൃത്തിമാർഗ്ഗം അയാളുടെ മനസ്സിൽ പ്രകാശിക്കയാൽ, അന്ധമോ അർത്ഥശൂന്യമോ ആയ ചപലവി

ധിദേവതയെ അവലംബിക്കാതെ, സ്വാത്മധാമത്തെ സത്യസ്വരൂപങ്കൽ സമർപ്പണംചെയ്തു. തന്നെ ഹതസത്വനാക്കിയ പ്രേമസിംഹികയെ തന്റെയും പ്രണയിനിയുടെയും ക്ഷേമപ്രാപ്തിക്കായി തന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്ന് വ്യവരോഹണം ചെയ്യിച്ച് ഇതിന്മണ്ണം തന്റെ മനഃസ്ഥൈര്യത്തെ പുനസ്സന്ധാനം ചെയ്തും, അച്ഛനറിഞ്ഞു തന്റെ രക്ഷക്കെത്തുന്നതുവരെ ബന്ധനാധീനനായി അടങ്ങിപ്പാർക്കുന്നതിന് നിശ്ചയിച്ചും, കേശവൻകുഞ്ഞു രാജധാനിയിലേക്കുള്ള യാത്രയെത്തുടർന്നു.

തന്റെ വ്യഗ്രതകൾക്ക് ഇങ്ങനെ നിർവൃതിയുണ്ടാക്കി, ആ യുവാവ് കുഞ്ചുട്ടക്കാരേയും സഹചരന്മാരേയും അനുഗമിച്ച് ഉദയത്തോടുകൂടി തിരുവനന്തപുരത്തെത്തുകയും ഏകദേശം മധ്യാഹ്നമായപ്പോൾ, പകടശ്ശാലക്കച്ചേരിസ്ഥലത്ത് പ്രത്യേകം ഉണ്ണം പിടിച്ച്, പലകയും ചാരി ഇരിക്കുന്ന സർവാധിപ്രധാനന്റെ മുമ്പിൽ ഹാജരാക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ഈ മഹാനുഭാവൻ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കണ്ടമാത്രയിൽ, ഏകദേശം ഒരു കുടം പോരുന്ന താംബൂലാസവത്തെ വിസർജ്ജനംചെയ്ത് പരിസരപ്രദേശങ്ങളെ ശോണീകരിച്ചും, ഹൂൽക്കാരബഹളംകൊണ്ട് താംബൂലാക്രമുകാദ്യവശിഷ്ടങ്ങൾ പറപ്പിച്ച് വക്ത്രത്തെ ശുദ്ധമാക്കിയും 'അ' കാരാദ്യാക്ഷരസമസ്തത്തേയും അനുനാസികാസ്വരത്തിൽ ഗൗരവഭാവത്തോടെ ഉച്ചരിച്ചും, ആ യുവാവോട് ഒരു പ്രാഥമികാന്വേഷണം ചെയ്യുവാൻ ആരംഭിച്ചു. എന്നാൽ ഇതിനിടയിൽ തന്റെ ചുറ്റും സഞ്ചയിച്ച പാരിഷദരിൽ നിന്ന് താൻ ആദ്യമായി മഹാരാജസന്നിധിയിൽ നയിക്കപ്പെടുമെന്ന് ധരിച്ച കേശവൻകുഞ്ഞ്, തന്റെ കാരണവരുടെ കവനകാര്യസ്ഥനായ കണിശപ്പണിക്കരുടെ കൃതിയായ 'പേച്ചിങ്കൽ വാമുറുക്കേണം' എന്ന ഉപദേശത്തെ സ്മരിച്ച്, ഉത്തരമൊന്നും ബോധിപ്പിക്കാതെ നിന്നു. സർവാധികാര്യക്കാരൻ ചാടി എഴുന്നേറ്റു. പട്ടക്കാർ, രായസക്കാർ, പരിചാരകന്മാർ എന്നിവരുടെ ഇടയിൽ പ്രമാദമായ ഒരു ചലനമുണ്ടായി. സർവാധികാര്യക്കാരും പരിവാരങ്ങളും ദക്ഷിണ ഭാഗത്തുള്ള മുറ്റം, അതിനോട്ട് ചേർന്ന് പൂജപ്പുരമണ്ഡപം, പടിഞ്ഞാറോട്ട് തിരിഞ്ഞുള്ള ഇടനാഴികൾ, ഈ സ്ഥലങ്ങളെ അരക്ഷണം കൊണ്ട് തരണം ചെയ്തു. കേശവൻകുഞ്ഞ് അവരുടെ ഗതിയെത്തുടർന്ന്, ഒരു മനോഹരാങ്കണത്തിൽ പ്രവേശിച്ച് ചില പഞ്ചവർണ്ണക്കിളികളുടെ ശ്രീപത്മനാഭഗീതങ്ങളാലും, രാജകണിയ്ക്ക് യോഗ്യമായുള്ള കരിംകുരങ്ങന്മാരുടെ ഭ്രൂഭംഗചേഷ്ടകളാലും വിനോദിക്കപ്പെട്ട്, സ്വൽപനേരം നിന്നതിന്റെശേഷം, ശക്തിമുദ്ഗരാദ്യായുധപാണികളായ ഭടന്മാരാലും, പള്ളിയറ, ഇലയമൂത്, കരുവേലപ്പുര, ആയുധമെട്ടുപ്പ്, അങ്കിപ്പുര മുതലായ വകുപ്പുകളിലെ പരിചാരകന്മാരാലും പരിഷേവിതമായ ഉപ്പരീക്ക (ഉബ്ബരീഗാ) മാളികമുകളിൽ പള്ളിക്കമലാലയാന്തർഭാഗത്ത്, ലക്ഷ്മീകാന്തപ്രസാദപ്രവാഹത്താൽ സൗഭാഗ്യപൂർണ്ണമായ കുലശേഖരമഹാരാജാവിന്റെ വിശിഷ്ടസന്നിധിയിൽ പ്രവേശിക്കപ്പെട്ടു.

കേശവൻകുഞ്ഞ് തിരുവനന്തപുരത്ത് എത്തിയിരിക്കുന്ന വർത്തമാനം അറിഞ്ഞ്, അനന്തമുദ്രമോതിരത്തെ വരുത്തി, സമീപത്ത് സൂക്ഷിച്ചും, സാംബദീക്ഷിതരെ വരുത്തുന്നതിന് ദൂതനെ നിയോഗിച്ചും, അയാളോടുള്ള വിചാരണയ്ക്ക് ഒരുങ്ങിയിരുന്ന മഹാരാജാവ് തന്റെ മുമ്പിൽ ഹാജരാകാൻപോകുന്ന യുവാവ്, ഭാണസാന്ദേശാദികുസുമചയങ്ങളിലെ ശൃംഗാരരസഗ്രാഹിയായ ഒരു വിടഭ്രമരമായിരിക്കുമെന്ന് വിചാരിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ,

ആദിയുഗധർമ്മസർവസ്വത്തിന്റെ അവതാരംപോലെ അവിടത്തെ സന്നിധിയിൽ, പ്രവേശിച്ച ആ പരമപാവനാകാരത്തിന്റെ ദർശനമാത്രയിൽ സൂര്യോദയത്തിൽ ഹിമാവരണം പോലെ ഈ ദുശ്ശങ്ക അശേഷം അസ്തമിച്ചു. സൗന്ദര്യസമൂൽക്കർഷംകൊണ്ട് സമൃദ്ധമായി വിതാനിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ യുവാവിൽ, തത്തുല്യമായ വൃത്തിശീലാദിസമ്പത്തിനേയും വിധാതാവ് സമുച്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് ആ പ്രഭുകുമാരന്റെ സ്വഭാവികമായ വിനീതഗാംഭീര്യം പ്രത്യക്ഷമാക്കി. ഇന്ദ്രശിലാനിർമ്മിതമായ ബുദ്ധവിഗ്രഹംപോലെ മഹാരാജാവ് നിർവ്വികാരവദനനായി നിന്നു എങ്കിലും അവിടത്തെ ആത്മാണുക്കൾ ശങ്കാവേശംകൊണ്ട് അസ്വസ്ഥങ്ങളായിച്ചമഞ്ഞു. ഈ യുവാവിന്റെ ദർശനത്തിൽ അസംഗതമായ ഒരു മനസ്തമസ്സ് അവിടത്തെ ബാധിച്ചു. തന്റെ അന്വേഷണാരംഭം ധർമ്മലോപോന്മുഖമായ നീതിയുടെ വ്യതിയാനമോ എന്നുള്ള ഭയം അവിടത്തെ സത്യാനുവർത്തിയായ ആശയത്തെ ചലിപ്പിച്ചു. അപരാധകന്റെ സന്നിധിയിൽ ന്യായാധിപൻ പരുങ്ങുക എന്നുള്ള നിലയിൽ തന്റെ ഉദ്യമം പര്യവസാനിക്കുന്നതിനെ വിചാരിച്ച് അവിടന്ന് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. ഈ സ്തോഭങ്ങൾ മഹരാജാവിന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ വ്യാപരിച്ചു എങ്കിലും, അവിടത്തെ വദനത്തിന്റെ നിരുപമനിശ്ചലതയ്ക്ക് യാതൊരു ഭംഗവും ഉണ്ടായില്ല. അവിടത്തെ പ്രജാപ്രധാനന്മാരിൽ അഗ്രഗണ്യനായുള്ള ഒരു പുരുഷോത്തംസത്തിന്റെ സന്താനമായ ആ യുവാവ് തിരുമുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ച് ആചാരാനുസൃതമായി താണുതൊഴുത രീതിയിലും വിദ്യാപരിഷ്കൃതികൊണ്ടുള്ള ഒരു അഭിനവത്വമുണ്ടെന്ന് മഹാരാജാവിന്റെ മഹാമനസ്സ് പ്രസാദിച്ചു.

ആ യുവാവ് ആ സന്നിധാനത്തിൽ 'തന്മാത്രശേഷം ബല'നായി പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, അയാളുടെ ഹൃദയം ക്ഷീരസാഗരതരംഗതാണ്ഡവം തുടങ്ങി. രാജപാദാരാധനത്തെ അയാളുടെ കരങ്ങൾ എങ്ങനെയോ നിവർത്തിച്ചു. അയാളുടെ നേത്രങ്ങൾ തൃപ്പാദലക്ഷ്യമായി മാത്രം ചേഷ്ടിച്ചു. ആ സൗധത്തിലെ ഭിത്തികളിലും തട്ടിലും തളിമത്തിലും ഉള്ള രാജസാലങ്കാരങ്ങളുടെ സൗഭാഗ്യത്തെ ആ നേത്രങ്ങൾ അനുഭവിച്ചില്ല. സമീപത്ത് 'കൂജന്തം രാമരാമേതി' എന്ന് ഒരു ശുകഗായകി കർണ്ണാമൃതത്തെ വർഷിച്ചതിന് ആ ശ്രവണപുടങ്ങൾ മുകുളിതങ്ങളായും ഇരുന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞ് ഇങ്ങനെ നിസ്സീമമായ രാജഭക്തിയിൽ മുങ്ങി ഭ്രമിക്കുന്നതിനിടയിൽ, മഹാരാജാവ്, കേവലം വാണിജ്യവിഷയമെന്നപോലെ, "നിനക്ക് കാര്യമെല്ലാം മനസ്സിലായിരിക്കുമല്ലോ? എന്താണ് സമാധാനം പറയുവാനുള്ളത്?" എന്ന് വളരെ ഞെരുങ്ങി അരുളിച്ചെയ്തു. അധികാരരസപ്രധാനമായുള്ള ഈ ചോദ്യം കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പൈതൃകമായ പ്രഭുവീര്യത്തെ പൂർണ്ണമായി വികസിപ്പിച്ചു. മഹാരാജാവിന്റെ അരുളപ്പാടിന് മുമ്പുതന്നെ, അവിടത്തെ അതിവിഖ്യാതമായ ധർമ്മതൽപരതയുടെ സ്ഥിതിക്ക് അവസാനത്തിൽ തനിക്ക് അഭയസിദ്ധി ഉണ്ടാകുമെന്ന് ആ യുവാവ് ധൈര്യപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിലും തന്റേതായും, താൻ ധരിച്ചിട്ടുള്ളതായും ഉള്ള പരമാർത്ഥങ്ങളെ മുഴുവൻ തിരുമനസ്സറിയിച്ചാൽ നിരപരാധികളായ മറ്റു ജനങ്ങൾകൂടി ആപദ്വലയത്തിൽ അകപ്പെടുമെന്ന് ഭയപ്പെട്ട് അയാൾ രഹസ്യമായിവയ്ക്കാൻ നിശ്ചയിക്കാത്തതായ പരമാർത്ഥങ്ങളെ മാത്രം ധരിപ്പിച്ചുതീർത്ത് അവിടെനിന്നും വിടകൊണ്ടു രക്ഷപ്പെടാൻ ഇങ്ങനെ തുടങ്ങി: "അടിയൻ ആ … കല്പിച്ച് അടിയൻ …"

മഹാരാജാവ്: (അത്യന്തം ശാന്തതയോട്) "പരിഭ്രമിക്കേണ്ട. നിന്റെ അച്ഛനോട് പറയു ബോലെ വിചാരിച്ച്, പേടികൂടാതെ സത്യമെല്ലാം പറക."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അടിയൻ ആരെയും ഉപദ്രവിക്കാൻ ആലോചിക്കുന്നവനല്ല; അത് അച്ഛനറിയാം. തിരുവുള്ളത്തിലും അങ്ങനെ വിശ്വസിക്കണം. അണ്ണാവയ്യൻ നന്തി യത്ത് കുട്ടിപ്പട്ടരായിരുന്ന് അച്ഛന്റെ സഹായംകൊണ്ട് നാണയവാണിഭം തുടങ്ങിയ ആളാണ്. സത്യത്തെ ഭയന്ന് നടന്നതിനാൽ വ്യാപാരം അഭിവൃദ്ധമായി. അദ്ദേ ഹത്തിന്റെ സൂക്ഷിപ്പിലാണ് അടിയനെ തിരുവനന്തപുരത്ത് പഠിപ്പിക്കാൻ അച്ഛൻ അയച്ചത്. പത്തുപതിനായിരം രാശിയിൽ കൂടുതൽ അച്ഛൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കച്ച വടത്തിൽ മുടക്കീട്ടുണ്ട്. അടിയന്റെ ചെലവുകൾ വേണ്ടപോലെ നടത്തി, അപ്പഴ പ്പോൾ കണക്കുകൾ അയച്ച്, ആണ്ടറുതിക്ക് ഉഭയശിഷ്ടം നന്തിയത്ത് അയച്ചുകൊടു ക്കും. മുതൽ ഇന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണക്കിൽ നിൽപാണ്. അടിയൻ അങ്ങോട്ട് കാശിനുപോലും കടപ്പെട്ടിട്ടില്ല. തൃപ്പാദങ്ങളുടെ നേർക്ക് അടിയൻ ദ്രോഹം പ്രവർ ത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തെ കൊന്നവൻ അടിയൻതന്നെ. അടിയന്റെമേൽ ഇങ്ങനെ ഒരപരാധം ആരോപിപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന എന്ന മാത്രവുംകേട്ടാൽ, അച്ഛനും പരമസാധു അമ്മയും പ്രാണങ്ങളെ ത്യജിക്കും. തിരുവുള്ളമുണ്ടായി രക്ഷിക്കണം. തൃപ്പാദത്തിൽ ഉണർത്തിപ്പാൻ ഇത്രയല്ലാതെ അടിയനു മറ്റൊന്നുമില്ല."

തന്റെ മുമ്പിൽ അപരാധിയായി ഹാജരാക്കപ്പെട്ട യുവാവിന്റെ വാദത്തേയും അയാളു ടെ ചേഷ്ടകളേയും, മാതാപിതാക്കന്മാർക്ക് സംഭവ്യമായ ദുഃഖത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രസ്താവന യേയും സ്മരിച്ച്, മഹാരാജാവ് നിരുദ്ധനിർദ്ദാക്ഷിണ്യനായി. പ്രതിയെ മാന്യമോചനം ചെ യ്‌വാനുള്ള വിധികല്പന അവിടത്തെ മനസ്സുകൊണ്ട് ലേഖനവും ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. എങ്കിലും, ഒന്നുരണ്ട് സംശയതമസ്സുകളെ ദൂരീകരിപ്പാനായി, അടുത്ത് വച്ചിരുന്ന അനന്തമുദ്രമോതിര ത്തെ അയാളെ കാണിച്ചിട്ട്, "ഇതു നീ കണ്ടിട്ടുണ്ടോ" എന്ന് ആദ്യമായി ചോദ്യം ചെയ്തു. "ഇല്ല" എന്ന് ആ യുവാവ് സധൈര്യം മറുപടി പറഞ്ഞു. മീനാക്ഷിയോട് അനന്തമുദ്രമോതി രത്തിന്റെ വിക്രയംകൊണ്ട് തനിക്കുണ്ടായ അനർത്ഥത്തെക്കുറിച്ച് വിലപനംചെയ്ത ഈ യുവാവ് ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചത് വ്യാജമല്ലയോ എന്നു വായനക്കാർ വിചാരിക്കും. പരമസ ത്യവാന്മാരും ആപൽഭയത്തിങ്കൽ അസത്യവാദികളായിത്തിരിഞ്ഞുപോകാം. അയാളുടെ പാരമാർത്ഥികത്വത്തിന് എത്രത്തോളം വേരുറപ്പുണ്ടെന്നുള്ളത് ശേഷഭാഗം കഥകൊണ്ട് അറിയേണ്ടതാണ്. ഇങ്ങനെ ഒരു സാധനം പുറത്ത് വരണമെങ്കിൽ കഴക്കൂട്ടത്ത് കുടുംബം വക മുതൽ അടങ്ങീട്ടുള്ള ഒരു ഭവനത്തിൽ നിന്ന് വേണമെന്ന് വിശ്വസിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട്, മഹാരാജാവിന്റെ അടുത്ത ചോദ്യം ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു: "നിന്റെ അമ്മാവന് പണത്തി നുമുട്ടില്ലല്ലോ. പിന്നെന്താണ് ഇതിനെ വിറ്റത്?"

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അമ്മാവന് ഇക്കാര്യത്തിൽ യാതൊരു സംബന്ധവുമില്ല. ഉണ്ടെന്ന് കൽപിച്ച് സംശയിക്കുന്നെങ്കിൽ പഴവന്റെ ആപൽക്കാലം കൊണ്ടാണ്."

ഈ ഉത്തരം ആ യുവാവിന്റെ സത്യസന്ധതയെക്കുറിച്ച് മഹാരാജാവിനുണ്ടായിരുന്ന വിശ്വാസത്തെ സ്വല്പം ഒന്നു ചലിപ്പിച്ചു. ഇതിന്റെ ശേഷം ഇങ്ങനെ ഒരു ദ്രുതതരംഗാവലിയായി ചോദ്യോത്തരങ്ങൾ നടന്നു. "ഈ മോതിരം ഇതിനുമുമ്പ് നീ കണ്ടിട്ടില്ലേ?" "ഇല്ല." "അണ്ണാവയ്യന്റെ ഉത്തരീയത്തിൽ കെട്ടപ്പെട്ടിരുന്നതാണിത്. അതെങ്ങനെ അവിടെ വന്നു?" "അടിയനു് അറിവാൻ പാടില്ല"… "കൊല നടന്ന രാത്രി നീ അയാളെക്കണ്ടില്ലേ?" "ഇല്ല"… "എന്തു! അയാളെ അന്വേഷിച്ചുമില്ലേ?" "കാണാനായി നടന്നു. നീട്ടെഴുത്തു കേശവപിള്ള ആ മഠത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് കാണാൻ തരപ്പെട്ടില്ല"… "അവൻ അവിടിരുന്നാൽ നിനക്ക് കണ്ടുകൂടായിരുന്നോ?" "കേശവപിള്ള തൃപ്പാദകാര്യസ്ഥനാണ്. രാജ്യകാര്യങ്ങൾ വല്ലതും കല്പനപ്രകാരം സംസാരിക്കയാണെന്ന് വിചാരിച്ചും, ചിലമ്പിനേത്ത് വിടകൊള്ളാൻ ധിറുതിയായിരുന്നതുകൊണ്ടും, അവിടെ അധികം താമസിക്കാതെ അടിയൻ പൊയ്ക്കളഞ്ഞു." മഹാരാജാവിന്റെ അടുത്ത ചോദ്യം ഒരു രാജസപ്രഭാവത്തോടുകൂടി ആയിരുന്നു.

മഹാരാജാവ്: "ആരാ പിന്നെ അണ്ണാവയ്യനെ കൊന്നതു്? നീട്ടെഴുത്തു കേശവനെന്ന് നീ സൂചിപ്പിക്കുന്നോ?"

കേശവൻകുഞ്ഞു്: "അടിയൻ അടിസ്ഥാനമില്ലാതെ ഒന്നും തിരുമുമ്പിൽ വിടകൊണ്ടുപോകയില്ല. ഒരു സംശയമുള്ളതിനെ അറിയിക്കാം. അന്ന് ആ തെരുവിൽ ചിലർ പതുങ്ങി സഞ്ചരിച്ചിരുന്നു. അവരെ തിരക്കിപ്പിടികൂടിയാൽ പക്ഷേ, പരമാർത്ഥം വെളിപ്പെട്ടേക്കാം."

'പതുങ്ങി' സഞ്ചരിച്ചിരുന്നതു് മഹാരാജാവുതന്നെ ആയിരുന്നതിനാൽ, അവിടന്ന് വലിയ പരുങ്ങലിലായി. അടുത്തു പുറപ്പെടുന്ന അഭിപ്രായം എന്തെന്ന് നിർണ്ണയിക്കാൻ ശക്തനാകാതെ, മഹാരാജാവ് ചോദ്യമൊന്നും ചെയ്യാതെ നിന്നതുകൊണ്ട്, കേശവൻകുഞ്ഞു് തന്റെ സംശയത്തെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തി ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു: "ആളുകൾ അവരുടെ മുഖങ്ങളെ കഴിയുന്നതും മറച്ചിരുന്നു. നല്ല നിലാവു വെളിച്ചം ഉള്ളതുകൊണ്ട് നിഴലിൽത്തന്നെ സഞ്ചരിച്ചു." (മഹാരാജാവിന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ട്) "അതിൽ ഒരാൾ മീശ വളർത്തീട്ടുണ്ടായിരുന്നു." (ശ്രദ്ധഗതിയും പരമാർത്ഥബുദ്ധിയുംകൊണ്ട്) "തിരുമനസ്സിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ അണ്ണാവയ്യനെ തിരക്കി നടക്കുന്ന സംഗതി അടിയനു് അപ്പോൾ ഓർമ്മവന്നു. പുറത്തു നിൽക്കുന്നവർ നീട്ടെഴുത്തുപിള്ളയുടെ സഹായികളായിരിക്കാമെന്ന് അടിയൻ ഊഹിച്ചു. അടിയൻ രാജ്യനയങ്ങളിൽ ഒരു പരിചയവുമില്ല. എങ്കിലും ഒരു പരമാർത്ഥം അടിയൻ അറിയിക്കാം. ധിക്കാരമെന്ന് തിരുവുള്ളത്തിൽ വിചാരിക്കരുത്. തിരുമനസ്സിലെ ഔദ്യാഗസ്ഥന്മാർ ശുദ്ധതകൊണ്ടും ദുഷ്ടതകൊണ്ടും ഓരോന്ന് സന്ദർഭവശാൽ തിരുമനസ്സറിയിച്ചുപോകും. ഇങ്ങനെ അറിയിക്കുന്നതു് തെറ്റിപ്പോയാലും, പരമസത്യവാന്മാരും ഭക്തന്മാരും ആയിട്ടുള്ളവർ ഒഴികെ ശേഷമുള്ളവർ, അവരവർ ഉണർത്തിച്ചതിനെ സ്ഥിരപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിക്കും. അതിനു് ധർമ്മാധർമ്മചിന്തനത്തെ ഉപേക്ഷിക്കയും ചെയ്യും. ഇതിൽ നിന്ന് ഇപ്പോഴത്തെ സംഗതിയിൽ ചിന്ത്യമായുള്ളതിനെ അടിയൻ വ്യക്തമായി അറിയിക്കുന്നില്ല. തിരുമനസ്സിലെ ബുദ്ധിപ്രഭാവം വിശ്രുതമാണ്."

ഈ വാദത്തിൽനിന്ന് അനുമേയമായുള്ളത്, വധകർത്താവ് സ്വോപദേഷ്ടാക്കളായ മന്ത്രിമാരോ രായസം കേശവപിള്ളയോ ആയിരിക്കണമെന്നായിരുന്നു. രാജമന്ത്രിമാർ അനന്തമുദ്രമോതിരത്തെ സംബന്ധിച്ച് ദ്വന്ദ്വാഭിപ്രായങ്ങൾ പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും അങ്ങനെയുള്ള അഭിപ്രായഭിന്നതയിൽ ഒരു പക്ഷത്തിന് വിപരീത സാക്ഷ്യം അണ്ണാവയ്യങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുമെന്നായപ്പോൾ ആ സാക്ഷിയെ അധികാരഹസ്തങ്ങൾക്ക് പ്രാപ്യമല്ലാത്ത വിധത്തിൽ മറച്ചതാണെന്നും ആ യുവാവിന്റെ ഇംഗിതപൂർവമായ സൂചനം മഹാരാജാവിന് വ്യക്തമായി. ഇങ്ങനെ യുക്തിയുക്തമായി സംശയിക്കുന്ന യുവാവ് ആ രാത്രിയിൽ തന്റെ തത്ത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കാത്തത് വലിയ ഭാഗ്യമായെന്ന് തിരുമനസ്സിൽ ആശ്വസിച്ചു. അതിബുദ്ധിമാനായ മഹാരാജാവിന് ആ അന്വേഷണം അപ്പോൾ പ്രാപിച്ചിരുന്ന പതനത്തിൽനിന്ന് മുന്നോട്ട് തുടരുന്നതിന് ശക്തിയില്ലാതെ ചമഞ്ഞു. അവിടത്തെ ഭാഗ്യാതിരേകംകൊണ്ട് സാംബദീക്ഷിതർ അനുവൃത്തഖണ്ഡങ്ങൾപോലെ വളഞ്ഞ ഭസ്മത്രിപുണ്ഡ്രങ്ങൾകൊണ്ട് ശോഭിക്കുന്ന വക്ഷോജോദരത്രികംഭങ്ങളോട്ടുകൂടി തിരുമുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ചു. കാര്യക്കാർ മുതലായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ മുൻപിൽ പ്രദർശിപ്പിച്ച പ്രാധാന്യം അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിദ്വത്തയ്ക്കു സഹജമായിരുന്നതിനാൽ, അതു തിരുമുമ്പിലും അക്ഷയമായി പ്രകാശിച്ചു. എന്നാൽ രാജസന്നിധിയിലായപ്പോൾ, ആ പ്രാമണ്യഭാവത്തിന്റെ നഗ്നതയെ അത്യാദരവിനയഭാവവും വചസ്സരളതയും ദർശനീയമായവിധത്തിൽ ആച്ഛാദനംചെയ്തിരുന്നു. മഹാരാജാവിന് 'ധാരാളധാര'യായി ആശിസ്സുകളെ വർഷിച്ചും, സ്വശിഷ്യനെ മന്ദഹാസത്തോട്ടുകൂടി കൃപയാ കടാക്ഷിച്ചും, മഹാപ്രഭുവായ മഹാരാജാവിന്റെ മഹാപ്രതാപത്തെ പ്രശംസിച്ചും, ഘാതകഡിംഭനായ ആ യുവാവിനെ ഇത്രവേഗം പാശാവരുദ്ധനാക്കി ധർമ്മരാജമഹൽസന്നിധിയിൽ ചേർത്ത കാര്യസ്ഥന്മാരുടെ നിപുണതയെ പുരാണകഥകൾകൊണ്ട് ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ട പ്രമാണങ്ങളെ ആസ്പദമാക്കി അഭിനന്ദിച്ചും, സാംബദീക്ഷിതർ മഹാരാജാവിന്റെ അനുവാദത്തെ വാങ്ങി കേശവൻകുഞ്ഞിനോട്ട് ഇങ്ങനെ ഗ്ഗണദോഷിച്ചു: "അപ്പനേ! സത്യത്തെയെല്ലാം ശൊല്ലിവിട്ട്. ഇന്ത സന്നിധാനം സാക്ഷാത്ശ്രീവൈകുണ്ഠസമം" (സപ്രാർത്ഥനനായി കണ്ണടച്ചുനിന്നു നിശ്വസിച്ചുകൊണ്ട്) "ഒന്നുടെ നാരായത്തെ അന്ത അണ്ണാവയ്യർ വക്ഷസ്സിലെ ഏത്തനിന്ദ രുക്ഷദുരിതൻ ആരാക്കും?" (മഹാരാജാവോട്ട്) "സ്വാമീ! വിപ്രവധത്തിലെ വിപ്രർ പ്രാഡ്വിപാകനാക ദണ്ഡകർത്തൃത്വം വഹിക്കവേണ്ടിയത് തിരുവുള്ളക്കേട്ടുണ്ടാകക്കൂടാത്."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "നാരായം നന്തിയത്തെ വകയാണെന്ന് സ്വാമികൾക്കറിയാമല്ലോ. മുമ്പുണ്ടായിരുന്ന കേളർ ഉണ്ണിത്താൻ എന്നൊരു കാരണവരുടെ നാമാക്ഷരമാണ് അതിൽ കൊത്തിയിരിക്കുന്നതെന്നും ഒരിക്കൽ ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. മുന കുറഞ്ഞുതുടങ്ങിയതുകൊണ്ട് ഉരുക്കുവയ്പ്പിക്കാൻ അണ്ണാവയ്യരുടെ പക്കൽ ഞാൻ ഏല്പിച്ചിരുന്നു." ഈ ഉത്തരത്താൽ ദീക്ഷിതർക്കുണ്ടായ സന്തോഷം അപരിമിതമായിരുന്നു. അണ്ണാവയ്യന്റെ കൈയിൽനിന്നും ആ നാരായം പിടിച്ചുപറിച്ച്, ഏതോ ഒരു ദുഷ്ടൻ അയാളെ ഹനിച്ചതാണെന്ന് സാരഗർഭങ്ങളായ ശ്ലോകങ്ങളും അതിന്റെ വ്യാഖ്യാനങ്ങളും ഇടകലർന്ന്, അദ്ദേഹം ഒരു ദീർഘവാദം ചെയ്തു. ഈ വാദം കൊണ്ട് തന്റെ ശിഷ്യൻ അപരാധാരോപണത്തിൽനിന്ന്

രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നു വിശ്വസിച്ച് പാഞ്ചാലമഹാരാജാവിന്റെ മദധ്വംസനം സാധിച്ച ദ്രാണാചാര്യരെപ്പോലെ ഉൽക്കടസന്തോഷനായി തന്റെ അർജ്ജുനനെ കടാക്ഷവലയങ്ങൾകൊണ്ടു് സംഭാവനം ചെയ്തു. ഹാ കഷ്ടം! വിഘ്നേശ്വരന്റെ കുമ്പപോലെ വിസ്തൃതമായ ദീക്ഷിതരുടെ ഉദരഗഹ്വരത്തിൽ സഞ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന അന്നത്തെ മൃഷ്ടാശനം പ്രഥമസ്തന്യസമന്വിതം ഭസ്മീഭൂതമായി. നവാനുഭവമായ ഒരു ജലതൃഷ്ണയുടെ വ്യാപ്തി ദേഹത്തെ തപപ്പിച്ചു. കൽപാന്തകാലാഗ്നിജ്വാലയാൽ സമാവൃതനായതുപോലെ അദ്ദേഹം അമ്പരന്നു. ആ യുവാവിന്റെ കർണ്ണത്തിൽ സ്ഥിരവീക്ഷണനായിനിന്ന്, ശിരസ്സിൽ ഹസ്തതാഡനം ചെയ്തു: "നാരായണ! ജനാർദ്ദന! ശംഭോ! മഹാദേവ!" എന്നിങ്ങനെ പ്രാർത്ഥനാക്രോശങ്ങൾകൊണ്ടു് മഹാരാജാവിനേയും സംഭ്രമിപ്പിച്ചു. ദീക്ഷിതരെ തുടർന്ന് മഹാരാജാവും കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ കർണ്ണങ്ങളെ ലക്ഷ്യമാക്കി തന്റെ വീക്ഷണത്തെ ഉറപ്പിച്ചു. ആ യുവാവിന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ പ്രകാശിച്ചു കാണപ്പെടുന്ന കുണ്ഡലദ്വന്ദ്വം, അണ്ണാവയ്യന്റെ ഘനശോണിതംപോലെ ഘാതകനെ പ്രത്യക്ഷീകരിച്ചുകൊണ്ടു് അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ആ കുണ്ഡലങ്ങൾ പ്രത്യേകമായി മഹാപ്രസിദ്ധി ഉള്ളതുകളായിരുന്നു. കായാംപൂവർണ്ണനായി, ശംഖചക്രഗദാസരോരുഹങ്ങൾ ധരിച്ച് ചതുർബാഹുവായി, പീതാംബരവനമാലാദ്യലംകൃതനായി, ശ്രീവത്സവക്ഷസ്കനായി, ലക്ഷ്മീസമേതം ഗരുഡാരൂഢനായി ആവിർഭവിക്കുന്ന ദിവ്യസ്വരൂപം എങ്ങനെ മഹാവിഷ്ണുവിന്റേതെന്ന് അഭിനയിക്കപ്പെടുമോ, അതിനുമണ്ണം ആ ഗാത്രവും ശുദ്ധിയും പ്രകാശവും കപ്പും ജോടിയോജ്യതയുമുള്ള രത്നങ്ങൾ സംഘടിച്ച ആ സ്വർണ്ണക്കൂട്ടം, തിരുക്കം, ചുരയുംചേർന്ന കുണ്ഡലങ്ങൾ അണ്ണാവയ്യന്റേതല്ലെന്ന് ദക്ഷിണഭാരതത്തിൽ ഏവനൊരുവനെങ്കിലും ശങ്കിക്കുമോ? ഈ രത്നങ്ങളെ സുവ്യക്തമായി ദർശനംചെയ്തതിന്റെശേഷം, ദീക്ഷിതർ തന്റെ പ്രിയശിഷ്യന്റെമേൽ അനന്തരമായി നിയമദണ്ഡനിപാതമുണ്ടാകുന്നതിനെ ദർശനംചെയ്യാൻ നിൽക്കാതെ മഹാരാജാവിന്റെ അനുജ്ഞ വാങ്ങിയും, അവിടത്തെ അഭിവാദനംചെയ്തും യാത്രയായി. എന്നാൽ മഹാരാജാവിന്റെ ബുദ്ധിയിൽ ആ രത്നസന്ദർശനം ഘാതകോദ്ദേശ്യത്തിന്റെ കുടിലതയെക്കുറിച്ചുള്ള അനുമാനങ്ങളെ വിഷമതരങ്ങളാക്കിത്തീർത്തതല്ലാതെ ആ യുവാവിനെ ശിക്ഷായോഗ്യനെന്ന് തോന്നിച്ചില്ല. അയാൾ വധകർത്താവായിരുന്നുവെങ്കിൽ, അയാളിൽ പ്രകാശിച്ചിരുന്ന ബുദ്ധിയുടേയും വിവേചനാശക്തിയുടേയും സ്ഥിതിക്ക്, ആ രത്നങ്ങളെ അത്ര സമീപകാലത്ത് അണിയുവാൻ സന്നദ്ധനാവുകയില്ലെന്ന് രായസംകേശവപിള്ളയുടെ വാദത്തെത്തുടർന്ന് അവിടന്ന് തീർച്ചയാക്കി. ദീക്ഷിതരായ ഗുരുനാഥന്റെ അപമര്യാദമായ ക്ഷിപ്രനിഷ്ക്രമണം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ശാപമെന്നപോലെ പരിതപിപ്പിക്കയാൽ ആ യുവാവ് നിസ്തേജനായി നിൽക്കുന്നതിനെ തൃക്കൺപാർത്ത്, അനുകമ്പയോടുകൂടി അയാളുടെ അടുത്തു ചെന്ന് അതിമൃദുവായ സ്വരത്തിൽ "ഈ കടുക്കൻജോടി നിനക്കെവിടുന്നു കിട്ടി?" എന്നു ചോദിപ്പാൻ മഹരാജാവിന് കനിവുണ്ടായി. തന്റെ പാദങ്ങൾ സ്പർശിക്കുന്ന അതിശീതളമായ തളിമത്തിൽ നിന്ന് ഒരു അഗ്നിശിഖ ഉദിച്ച്, തന്റെ ശരീരത്തെ ദഹിപ്പിച്ചുതുടങ്ങിയതുപോലുള്ള അത്യുഷ്ണവ്യഥ ആ യുവാവിനുണ്ടായി. ആ കുണ്ഡലങ്ങളെ വത്സലനായ മാതുലൻ തന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ ധരിപ്പിച്ചതിന്റെ ശേഷം കണ്ണാടിനോക്കി അതുകളെ കാണുന്നതിന്

ആ യുവാവിന് സന്ദർഭം കിട്ടിയിരുന്നില്ല. ദീക്ഷിതരുടെ വ്യസനവും മഹാരാജാവിന്റെ ചോദ്യവുംകൊണ്ട് ആ കുണ്ഡലങ്ങൾ തന്റെനേർക്ക് ആരോപിക്കപ്പെട്ട അപരാധത്തെ എങ്ങനെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തുന്നു എന്ന് അയാൾക്ക് മനസ്സിലായി. സ്വാർത്ഥപരനാണെങ്കിലും തന്റെ മാതുലനും, തന്നോടുമാത്രം ആർദ്രഹൃദയനും ആയുള്ള ചന്ത്രക്കാറനെ തന്റെ സാക്ഷ്യംകൊണ്ട് കൊലക്കുറ്റത്തിന് ഉത്തരവാദിയാക്കുന്നത് ധർമ്മഭ്രംശമാണെന്ന് ആ സന്ദർഭത്തിൽ തോന്നിപ്പോയതിനാൽ അയാൾ ഉത്തരമൊന്നും തിരുമനസ്സറിയിക്കാതെ നിന്നു. മഹാരാജാവിന് അനേകചോദ്യങ്ങൾ ആ സംഗതിസംബന്ധിച്ച് ചോദിപ്പാനുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, തന്റെ സ്വകാര്യവിചാരണയെ അവിടെ അവസാനിപ്പിച്ചു.

കുറ്റക്കാരന്റെ കാരണവരുടേയും അച്ഛന്റേയും ഗുരുവിന്റേയും സ്ഥിതികളെ അഭിമാനിച്ച്, തൽക്കാലം അയാൾ താമസിക്കുന്ന സ്ഥലത്ത് പരുക്കയിട്ട് 'ഇടവലം മുൻപിൽ പുറംപോക്കുമുടക്കിയും ഉടയാരോട്ടും ഊരാരോട്ടും വാക്കും വചനവും തടഞ്ഞും പണ്ടാരവക കുഞ്ചുട്ടക്കാവലിൽ അടക്കിയും, തിരുവാണപ്പടി മേൽക്കണ്ടവിധമെല്ലാം നടക്കുമാറും, കാര്യം പ്പാത്തവകയിൽനിന്ന് ശ്രീപണ്ടാരക്കാര്യം ചെയ്കവകയ്ക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള വരിയോലപ്പടിക്കും ധർമ്മനീതികൾക്കും തപ്പും തവറലും വരാതേയും, കാര്യം തീരുമാനപ്പെടുത്തുന്നതുവരെ പാറാവിൽ പാർപ്പിച്ചുകൊള്ളാൻ' തൽക്കാലം ഒരുത്തരവ് പുറപ്പെട്ടു. അതിന്മണ്ണം കേശവൻകുഞ്ഞ് ഏകാന്തബന്ധനത്തിലായി. ഈ വിചാരണ ആരംഭിക്കുന്നതിന് മുമ്പിൽത്തന്നെ ചന്ത്രക്കാറനും പത്തഞ്ഞൂറ് പൗരന്മാരും രാജമന്ദിരത്തിന്റെ ദക്ഷിണവീഥിയിൽ സംഘംകൂടിയിരുന്നു. ആ പൗരതതിയുടെ സംഖ്യയെ ജനറൽ കുമാരൻതമ്പിയുടെ ഭടവ്യാപരണം ഇരട്ടിച്ച് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ നേർക്കുണ്ടായ തൽക്കാലവിധി പ്രസിദ്ധമായപ്പോൾ, ചന്ത്രക്കാറൻ കൊട്ടാരത്തിന്മേൽ പാഷാണധൂളി വൃഷ്ടിചെയ്യാതെ തന്റെ കാളച്ചിരിയെ രാജമന്ദിരസാമീപ്യത്തിന് ചേരുംവണ്ണം സ്ഥായി താഴ്ത്തി ഒന്ന് ധ്വനിപ്പിക്കമാത്രം ചെയ്തു. ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറന്റെയും നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെയും ദ്രവ്യമഹാനദികളുടെ സമ്യോഗത്താൽ ധ്വംസനം ചെയ്യപ്പെടാത്ത സാക്ഷ്യമേത്, അധികാരശക്തി ഏത്, സമുദ്രഗർഭത്തിൽ നയിക്കപ്പെടാത്ത നിയമപ്രാകാരങ്ങളേത് എന്ന് മദിച്ചു ഘോഷിച്ചുകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ അനുചരന്മാരോടൊരുമിച്ച് തെക്കേത്തെരുവിൽനിന്ന് സർവഥാ തന്റെ രക്ഷാഭാരത്തെ വീക്ഷിക്കുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനഗുരുവിന്റെ വാസനിലയനത്തേക്ക് തിരിച്ചു. അപ്രതീക്ഷിതമായുണ്ടായ ബ്രഹ്മഹത്യയുടെ ഘോരതയേയും വിസ്മരിച്ച് അവിടെക്കൂടിയിരുന്ന പൗരന്മാർ ചന്ത്രക്കാറപ്രഭുവിന്റെ അനന്തരവനെ ബന്ധിക്കുന്നതിനുണ്ടായ ആജ്ഞയെ അപഹസിച്ചു. അപരാധങ്ങൾക്ക് ദണ്ഡനമുണ്ടാകേണ്ടത് സ്മൃതിശാസ്ത്രങ്ങളാൽ സ്ഥാപിതമായുള്ള ഒരു വ്യവസ്ഥയാണെന്നുള്ളതിനേയും മറന്ന് അവർ മതിഭ്രമത്തോടുകൂടി ചന്ത്രക്കാറന്റെ സഹതാപികളായിത്തീർന്നു. ചന്ത്രക്കാറനെത്തുടർന്ന ഒരു വലിയ ജനസംഘം ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സന്നിധിയിൽ എത്തി. ആ യോഗീശ്വരൻ തന്റെ സമാധിപീഠത്തിൽ ഇരുന്ന്, മഹാജനഗമനത്തിൽ ഒരു നവലക്ഷമണോപദേശം നല്കി, അവരെ പ്രശാന്തകോപന്മാരാക്കി പിരിച്ചയച്ചു. തന്റെ കൃത്രിമഫലമായിട്ടുണ്ടായ വധം അനന്തരസംഭവ്യങ്ങളറിയാതെ താൻ ചെയ്ത സമ്മാനദാനത്താൽ സ്വകൃപാഭാജനമായ കന്യകയുടെ

കാമുകനിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടുമെന്നുള്ള ദൈവഗതിയെ ആ ബുദ്ധിപ്രധാനൻ പൂർവ്വരാത്രിയിലെ അവസാന സംവാദം മുതൽ ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. ധനാരാധകനായ ചന്ത്രക്കാറൻ ആ കുണ്ഡലങ്ങളെ സ്വഭണ്ഡാരത്തിൽ ചേർത്തു ഗോപനം ചെയ്യുമെന്നും, അതുകൊണ്ട് അവ അയാളുടെ കണ്ഠത്തിനുനേർക്ക് ഓങ്ങപ്പെട്ട ഖഡ്ഗംപോലെ സദാ സ്ഥിതിചെയ്ത് തനിക്ക് ഒരു രക്ഷാസൂത്രമായി ഇരിക്കുമെന്നും യോഗീശ്വരൻ വിചാരിച്ചു ചെയ്ത ദാനം അതിന്റെ ദാതാവായ തന്നെത്തന്നെ ആ ഖലനു ദാസ്യപ്പെടുത്തുമാറു് പരിണമിക്കുന്നു! അതുകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറന്റെ പാർശ്വവർത്തിത്വത്തെ ഇനിയും ഒന്നുകൂടി ദൃഢപ്പെടുത്തണമെന്നു കരുതി ജനസമൂഹത്തെ പിരിച്ചയച്ചതിന്റെ ശേഷം ഹരിപഞ്ചാനനൻ അയാളോട്ട് മഹാരാജാവിന്റെ വിധിയുടെ അനൗചിത്യത്തേയും, ധർമ്മാധർമ്മവിചിന്തനശൂന്യതയേയും, ഇതര രാഷ്ട്രാധിപന്മാരുടെ വ്യത്യസ്തമായ നീതിമുറകളേയും, മഹൗദാര്യ ബുദ്ധിയേയും, കാരുണ്യപ്രചുരതയേയും കുറിച്ചു ദൃഷ്ടാന്തസമന്വിതം ഒട്ടേറെ പ്രസംഗിച്ച് ചന്ത്രക്കാറൻ തിരുവനന്തപുരത്തുതന്നെ തൽക്കാലം താമസിപ്പാൻ ഉണദോഷിച്ചു. ദുര്യോധനാദികളുടെ സദസ്സിൽ "ചത്തതു കീചകനെങ്കിലോ… മാരുതപുത്രനത്രേ കൊലചെയ്തതു നിർണ്ണയം" എന്നു് ഭീഷ്മർ അഭിപ്രായപ്പെട്ടതുപോലെ മരിച്ചതു് അണ്ണാവയ്യനെങ്കിൽ കൊന്നതു് നീട്ടെഴുത്തു കേശവപിള്ളയാണെന്നും അതിലേക്കു വേണ്ട ലക്ഷ്യങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കി കേശവൻകുഞ്ഞിനെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളാമെന്നും ഹരിപഞ്ചാനനൻ വാഗ്ദാനവും ചെയ്തു. ഹന്താവു് ഇന്നാരെന്നുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഗൂഢവിധി, കാറ്റിനാൽ വിതറപ്പെട്ട കാറ്റുപോലെ പരന്നു. നീട്ടെഴുത്തു കേശവപിള്ളയാണ് അണ്ണാവയ്യനെ കൊന്നതെന്നുള്ള കഥ അതിവേഗത്തിൽ നാടെങ്ങും പെരുവഴിപ്പാട്ടായി. ഈ ദുഷ്കീർത്തിയിൽ, ചന്ത്രക്കാറനുണ്ടായതുപോലെയുള്ള സഹതാപസമൃദ്ധി ആ യുവാവിനു് ലബ്ധമായില്ല. എന്നാൽ ഇങ്ങനെയുള്ള ദുർവിഖ്യാതി അധികകാലതാമസംകൂടാതെ കേശവപിള്ളയ്ക്കു് ഒരു നവമിത്രത്തെക്കൂടി സമ്പാദിച്ചുകൊടുത്തു.

13

> "കാഞ്ചനേർമിഴിയുടെ കാന്തിയാം പീയൂഷംകൊ-
> ണ്ടഞ്ജസാ സംപൂർണ്ണമായ് വന്നിതു സഭാതലം."

അനന്തശയനപുരിയിലെ വാർത്തയെ ഇവിടെ സംക്ഷേപിച്ചു കൊള്ളട്ടെ — കേശവൻകുഞ്ഞു് പരിക്കബന്ധത്തിലാക്കപ്പെട്ട വൃത്താന്തവും, തന്റെ പേരിൽ പരന്ന അപഖ്യാതിയും ധരിച്ചപ്പോൾ കേശവ പിള്ള മന്ത്രക്കൂടത്തു വസിച്ചിരുന്ന ബാലികയുടെ തത്വത്തെ ആരാഞ്ഞുവരുവാനുണ്ടായ നിയോഗത്തെ തൽക്കാലത്തേക്കു വിളംബനംചെയ്തു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെനേർക്കു് വിധിക്കപ്പെട്ട കാരാവാസം നീതിനിർവഹണത്തിൽ ഒരു അപഥഗതിയായി കേശവ പിള്ളയുടെ മനസ്സിൽ പതിഞ്ഞു. സ്വാർത്ഥമാത്രബുദ്ധികളായ ശത്രുക്കളുടെ കപടതന്ത്രങ്ങളാൽ ബ്രാഹ്മണനിഗ്രഹാപരാധം തന്റെമേൽ ആരോപിതമായേയ്ക്കാമെന്നു് ഒരു വ്യാകുലതയും അയാളുടെ മനസ്സിൽ ജനിച്ചു. അതിനാൽ തന്റെ പക്ഷത്തിലും മതിയായ മിത്രങ്ങളെ സംഭരിച്ചിരിക്കണമെന്നുള്ള താൽപര്യത്തോടുകൂടി അയാൾ രാമവർമ്മത്തു പടത്തലവരേയും പോക്കുമൂസ്സാമരയ്ക്കായർ എന്ന വർത്തകനേയും തന്റെ തൽക്കാലസ്ഥിതിസംബന്ധമായുള്ള യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളെ ലേഖനംമൂലം ധരിപ്പിച്ച് ബലസജ്ജീകരണം ചെയ്തു് രണ്ടുമൂന്നു ദിവസം കഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം കേശവ പിള്ള ഭഗവതി അമ്മയെ കഴക്കൂട്ടത്തേയ്ക്കു് യാത്രയാക്കി.

രാജവിശ്വസ്തനും സുയശസ്കനും ആയ കേശവ പിള്ളയുടെമേൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ അപവാദാരോപണംചെയ്ത പൈശുന്യത്തെ, വധപരമാർത്ഥങ്ങളെ അറിഞ്ഞിരുന്ന വൃദ്ധസിദ്ധൻ ശാസനംചെയ്തു. അവർ തമ്മിലുള്ള ബന്ധവിശേഷംകൊണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനനു് വൃദ്ധസിദ്ധനെ പ്രതിശാസിക്കയെന്നല്ല, അയാളോടു് അൽപമായ ദുർമ്മുഖത ഭാവിക്കപോലും ശക്യമായിരുന്നില്ല. ഇങ്ങനെ ഉത്ഭവിച്ച അസ്വരസം ദിവസേന വർദ്ധിച്ചുവന്നു. ഇക്കാലത്തിനിടയിലും ചന്ത്രക്കാറൻ യോഗീശ്വരന്റെ ആജ്ഞാനുസാരമായി തിരുവനന്തപുരത്തു

താമസിച്ച് ദളവ മുതലായവരെക്കൊണ്ട് നിയമവ്യാളിയുടെ ദംഷ്ട്രകൾക്കുള്ളിൽ അകപ്പെട്ടു പോയ തന്റെ ഭാഗിനേയനെ മോചിപ്പാനുള്ള ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

തനിക്ക് ഒരു വല്ലായ്മ എന്നുള്ള വ്യാജകാരണം പറഞ്ഞു തിരുമുമ്പിൽ പോകാതെ കഴിക്കുന്ന കേശവ പിള്ളയ്ക്കു് പകരം അടുത്ത ഉദ്യോഗസ്ഥാനികനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തിരുമുമ്പിൽ ഹാജരായിത്തുടങ്ങി. ചന്ത്രക്കാറന്റെ കരതലംകൊണ്ടു് തന്റെ ഗളത്തിൽ ചാർത്തപ്പെട്ട അർദ്ധചന്ദ്രാലംകൃതിക്ക് യുക്തരൂപമായ ഒരു സമ്മാനത്തെ ഗർവിഷ്ഠനായ ആ മഹാപ്രഭുവിന് പ്രത്യർപ്പണംചെയ്‌വാൻ ഉൽക്കണ്ഠിതനായും, കേശവൻകുഞ്ഞുനിമിത്തം തന്റെ പ്രണയസിദ്ധിക്കു നേരിട്ടിരിക്കുന്ന പ്രതിബന്ധത്തെ ഉന്മൂലനം ചെയ്‌വാൻ ജാഗരൂകനായും ഇരിക്കുന്ന ആ വീണാധരൻ അണ്ണാവയ്യന്റെ വധകാര്യത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറനും കേശവൻകുഞ്ഞിനും പ്രത്യക്ഷബന്ധമുള്ളതായി തനിക്ക് ചില അറിവുകൾ ഉണ്ടെന്നു്, ഒരു ഏഷണി തിരുമനസ്സിൽ കൊള്ളിക്കാൻ ഒന്നു ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ അയാളുടെ കണ്ഠതന്ത്രി പ്രയോഗാരംഭത്തിൽത്തന്നെ നാദശൂന്യമാക്കപ്പെട്ടു. "രേ രേ രാവണ" എന്ന അംഗദപ്രത്യവസ്കന്ദനത്തിന്റെ അവഹേളനത്തെ സ്മരിക്കുന്നതായ ഒരു നോട്ടംകൊണ്ടു്, ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും കേശവൻകുഞ്ഞും തമ്മിൽ എത്രത്തോളം അന്തരമുണ്ടെന്നു് മഹാരാജാവു് ആ വികൃതസൃഷ്ടിയെ ധരിപ്പിച്ചു. തന്റെ ഭസ്മചന്ദനക്കുറികളും ശരീരപാംസുക്കളും വിയർത്തൊഴുകി കഷായിച്ച്, ചന്ത്രക്കാറന്റെ 'മച്ചമ്പി' ആയിരുന്ന 'ഉമ്മിണിശ്ശവം' ശേഷിച്ച പ്രാണനുംകൊണ്ടു് തിരുമുമ്പിൽനിന്നു് വിടവാങ്ങി.

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ ഘോഷയാത്രയെത്തുടർന്നുണ്ടായ ഭഗവതീയോഗീശ്വരിയുടെ ആഗമനത്തിൽ കഴക്കൂട്ടത്തു് സൽക്കാരോത്സവാഡംബരങ്ങൾ ഒന്നും ഉണ്ടായില്ലെങ്കിലും, ആ സ്ഥലം അവരുടെ വാസസൗഭാഗ്യത്തെ രണ്ടുമൂന്നു ദിവസത്തോളം വിഘ്നരഹിതമായി അനുഭവിച്ചു. ആ ചിത്രലേഖയുടെ മടക്കത്തിനു് താമസം വന്നപ്പോൾ അവരുടെ ദൗത്യം അതിസാമർത്ഥ്യപ്രകടനത്താൽ ദുർഘടത്തിൽ പരിണമിച്ചേക്കുമോ എന്നു ശങ്കിച്ച് ആറേഴു സ്ഥാനങ്ങളുള്ള സംഖ്യകളെ ഒന്നോടെ സങ്കലനംചെയ്തു് ഫലനിർണ്ണയം ചെയ്യുന്ന കേശവ പിള്ളയുടെ ഗണനസാമർത്ഥ്യത്തിനും അൽപമൊരുക്ഷീണമുണ്ടായി. എങ്കിലും തന്റെ വസതിയിലിരുന്നു് പോക്കുമൂസ്സാമരയ്ക്കാരുടെ ഏറ്റുമതി ഇറക്കുമതിക്കണക്കുകൾ പരിശോധിക്കുന്നതിനിടയിൽ, വ്യാപാരവർദ്ധനയ്ക്കു പുതുതായി തുറമുഖങ്ങളും താരിപ്പുകളും സ്ഥാപിച്ചാൽ തന്റെ സംസ്ഥാനഭണ്ഡാരത്തിന് അമിതപോഷണമുണ്ടാകുമെന്നു് അങ്കുരിച്ച ആലോചനകളിൽ സ്വരാജ്യവത്സലനായ അയാളുടെ ബുദ്ധി ലയിച്ച് തൽക്കാലത്തെ നിസ്സാരക്ലേശങ്ങളെ വിസ്മരിച്ചു. ആ സ്ഥിതിയിലിരിക്കുമ്പോൾ, ആകാശവർണ്ണമായുള്ള ഒരു റെട്ടുമുണ്ടും, ചീട്ടിക്കുപ്പായവും, തോളിൽ ചുവന്ന ഒരു ഉറുമാലും, തലയിൽ മുസ്ലീംതൊപ്പിയും ധരിച്ച് ഊശാന്താടിക്കുടുമയും, മുണ്ഡിതമായ ശിരസ്സും മേൽച്ചുണ്ടുമായി, പരമപരിചയം നടിച്ച് നെടുതായ ഒരു കാട്ടുവടി ഊന്നി നടന്നു്, വലിയൊരു തുകൽസഞ്ചിയും തൂക്കി ആകാശമാനദണ്ഡംപോലെ ഒരു മഹാകായൻ കേശവ പിള്ളയുടെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ച്, "സ്സലാം പുള്ളെ!" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഒരെഴുത്തിനെ അയാളുടെ കൈയിൽ കൊടുത്തു. കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിയേയും മാമാവെങ്കിടനേയും ജയിക്കുന്ന ഭീമാകാരത്തേയും, പ്രൗഢത പ്രകാശിക്കുന്നതായ വലിയ കണ്ണുകളേയും, സൂക്ഷ്മത്തിൽ പൂർണ്ണചന്ദ്രവൃത്തത്തിലുള്ള

മുഖത്തേയും, ഞരമ്പുകൾ പിടിച്ച് വേട്ടകൾപോലെ വലയംചെയ്തുള്ള പാണിദ്വയത്തേയും നോക്കി ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുമ്പോഴെയ്ക്ക്, “ഞമ്മ നല്ലവണ്ണം കറി കിറി തിന്നും പുള്ളെ, അതുവാലെ ഒടമ്പു ബരുത്തു ഭലവസ്സു കൊണ്ടിരിക്കണ്” എന്ന് ആ ശരീരപുഷ്ടിസമ്പാദനത്തിനുള്ള ഭക്ഷണചര്യയെ ആഗതൻ ഉപദേശിച്ചു. ആ നിദേശവാഹകന് കായപുഷ്ടിപോലെതന്നെ പരിചിത്തഗ്രഹണത്തിന് ബുദ്ധിപുഷ്ടിയുമുണ്ടെന്ന് അനുമിച്ചുകൊണ്ട് കേശവ പിള്ള എഴുത്തു പൊട്ടിച്ചു വായിച്ചു. തന്നെ നിർവ്യാജം സ്നേഹിക്കുന്ന പോക്കുമൂസ്സാമുതലാളി, തന്റെ എഴുത്തിന് മറുപടിയായി, തൽക്കാലാപത്തുകളിൽ തനിക്കു ജീവഭയം നേരിടാതെ സൂക്ഷിക്കുന്നതിന് ഒരു വിശ്വസ്തനെ അയച്ചിരിക്കുന്ന സംഗതിയാണ് മുഖ്യമായി എഴുത്തിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നത്. അയാൾ ഈശ്വരന്മാരെപ്പോലെ സഹസ്രനാമനാണെങ്കിലും തന്നോട്ട താമസിക്കുന്ന കാലത്ത് പക്കീർസാ എന്നു വിളിച്ചുകൊള്ളുന്നതിനും, അയാളെ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ച് നടപ്പാനും എഴുത്തിൽ ഗുണദോഷിച്ചിരുന്നു. തനിക്ക് ഇങ്ങനെ ഒരു അംഗരക്ഷകന്റെ ആവശ്യം വേണ്ടിവരാൻ എന്ത് ആപത്തു നേരിടുന്നു എന്ന് കേശവ പിള്ള ആലോചിച്ചു. അങ്ങനെയുണ്ടായ അന്തർഗ്ഗതങ്ങളുടെ സൂക്ഷ്മത്തെ മനസ്സിലാക്കാതെ പക്കീർസാ, താൻ ദേശസഞ്ചാരംകൊണ്ട് ലോകപരിചയസമ്പന്നനാണെന്നും തന്റെ മതനിർബ്ബന്ധങ്ങൾ അനുസരിച്ച് സത്യവാനാണെന്നും, എങ്കിലും ചെറുപ്പകാലത്തെ കൊഴുപ്പുകൊണ്ട് അഹങ്കാരികളായ ധനികന്മാർ വഹിക്കുന്ന ഭാരങ്ങളെ അയാൾ ലഘുവാക്കിവന്ന “ധൗളത്ത് ബഹുപർമാസ (പ്രമാദ) മായിരുന്നു” എന്നും, പരമാർത്ഥത്തിൽ തന്നെക്കാളും അക്രമികളായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്ക് തന്നെ പിടികിട്ടായ്കയാൽ അവർക്കു തോന്നിയ നാമങ്ങളെ തനിക്ക് ദാനംചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നും മറ്റും തന്റെ ചരിത്രത്തെ കേശവ പിള്ളയെ ധരിപ്പിച്ചു. രാജശിക്ഷാർഹനായുള്ള ആ ബന്ധുവിന്റെ സഹായലബ്ധി, തന്നെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന അപവദന്തിയെ ബലപ്പെടുത്തുമെന്ന് കേശവ പിള്ള വിചാരിച്ചു. പക്കീർസാ ആകട്ടെ, തന്റെ നെടുവടിയെ ഉയർത്തി താൻ നിൽക്കുന്ന കെട്ടിടത്തിന്റെ ഉത്തരത്തിനിടയിൽ കൊടുത്ത് മേൽക്കൂടം മുഴുവനേയും ആയാസഹീനമിളക്കി ഉയർത്തിയതിന്റെ ശേഷം അതിനെ പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽ സ്ഥാപിച്ചു. താൻ ധാരാളം കേട്ടറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ‘മായപ്പൊടിമല്ലക്ക്’ എന്ന ഭവനഭേദകനായ മുഷ്കരൻ കേവലം ഐതിഹ്യപാത്രമല്ലെന്ന് കേശവ പിള്ളയ്ക്ക് ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. ഈ നാമശ്രവണമാത്രത്തെ കുറച്ചുകാലം ജനങ്ങൾ മസൂരിയെക്കാളും ഭയന്നിരുന്നു. ബോധസ്തംഭകമായുള്ള അയാളുടെ ഭസ്മം (മായപ്പൊടി) എപ്പോൾ പതിയ്ക്കുമെന്ന് ചിന്തിച്ച്, ആളുകൾ നടുങ്ങിപ്പാർത്തിരുന്നു. രാജ്യാധികാരികൾ ത്രിലോകപരിശോധന ചെയ്തിട്ടും ആ മഹാവിരാധനെ കെട്ടുന്നതിന് സാധിച്ചില്ല. കായങ്കുളം, മുളമൂട്ട് മുതലായ സ്ഥലങ്ങളെ അനന്തരകാലങ്ങളിൽ കുപ്രസിദ്ധമാക്കിത്തീർത്ത ജനദ്രോഹകന്മാരുടെ വർഗ്ഗസ്ഥാപകനെന്ന് സംശയിക്കപ്പെടാമായിരുന്ന ഈയാളുടെ സാമീപ്യം കേശവ പിള്ളയുടെ ധർമ്മനിഷ്ഠയ്ക്ക് ഒരു മഹാപരീക്ഷണമായിരുന്നു. ഈശ്വരനിയമങ്ങളെ അനുസരിക്കുകയോ, ആ നിയമങ്ങളെ തൃണീകരിച്ച് മദോന്മത്തനായി പെരുമാറുന്ന ദുർവൃത്തന്റെ മൈത്രത്തെ അംഗീകരിക്കയോ, താൻ ചെയ്യേണ്ടതെന്ന് അന്തഃശോധനചെയ്തപ്പോൾ തന്റെ ബന്ധുവായ വർത്തകൻ തന്നെ അധർമ്മപഥത്തിൽ ചാടിക്കുമോ എന്നൊരു പ്രശ്നമാണ് അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഉദിതമായത്.

കേശവ പിള്ളയുടെ അന്നത്തെ സുഹൃൽസമാഗമം ഇതുകൊണ്ടവസാനിച്ചില്ല. പക്കീർ സാ യാത്രയായി കുറച്ചു കഴിഞ്ഞ ഉടനെ സമ്പ്രതി രാമയ്യന്റെ പുറപ്പാടായി. ഇദ്ദേഹം കേശവ പിള്ളയുടെ പരമാർത്ഥസ്ഥിതികൾ സമഷ്ടിയായി ധരിച്ചിരുന്നഭാവത്തിൽ, 'അസിധാരാവലേഹനം' പോലെയുള്ള രാജസേവനത്തിന്റെ വൈഷമ്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് പ്രസംഗം തുടങ്ങി. എല്ലാ കാലക്ഷേപമാർഗ്ഗങ്ങളും വൈഷമ്യനിബിഡങ്ങളാണെന്ന് കേശവ പിള്ള വാദിച്ചു. അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ നിർബാധമായി സർവ്വാഭീഷ്ടങ്ങളേയും സാധിക്കുന്നതു് എങ്ങനെ എന്ന് രാമയ്യൻ ചോദിച്ചു. ദൈവവും ലോകവും ഒന്നുപോലെ 'നാസ്തി' ശബ്ദാധീനമായി പരിഗണിക്കുന്ന പാഷണ്ഡമുഷ്കരന്മാരുടെ ഗതികൾ വ്യത്യസ്തസംഗതികളാണെന്ന് കേശവ പിള്ള ഉത്തരം പറഞ്ഞു. "എന്നാൽ, ആ രാക്ഷസൻ നിങ്ങളെ കൊല്ലാതെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളു. ഞാനും ഇടയ്ക്ക് കുറച്ചൊന്നു ഭ്രമിച്ചുപോയി. ചില കഥകൾ എനിക്കിപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ഒന്നും തിരുമനസ്സറിയിക്കാൻ പാടില്ല." (സ്വകാര്യമായി) "നോക്കു… എന്റെ സഹായം എന്തു വെണമോ… എന്തുതന്നെ ആയാലും സംശയിക്കേണ്ടേ… ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊള്ളു" എന്നു പറഞ്ഞു രാമയ്യൻ കേശവ പിള്ളയുടെ കൈയടിച്ചു, യാത്രയായി. രാമയ്യന്റെ ഈ യാത്രയും സഹായപ്രതിജ്ഞയും മഹാരാജാവിന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരമാണെന്ന് കേശവ പിള്ളയുടെ സൂക്ഷ്മദൃഷ്ടിക്ക് വ്യക്തമായി.

കേശവ പിള്ള പതിവുപോലെ പകടശ്ശാലയിൽ ഹാജരായി തന്റെ ഉദ്യോഗജോലികൾ ഒതുക്കി, മടങ്ങിവന്ന്, മദ്ധ്യാഹ്നഭോജനവും കഴിച്ച്, തന്റെ ആസ്ഥാനത്തിൽ, വെയിലിന്റെ ചൂടുതട്ടാതെ വിരി താഴ്ത്തിയിട്ട് വിശ്രമിക്കുന്നതിനിടയിൽ "പെണ്ണുങ്ങള് വീട്ടിലില്ലാഞ്ഞാലക്കൊണ്ട് ഇങ്ങനെ തന്നെ! കോട്ടപോലെ തൊറന്നു മലത്തി അല്ല്യോ വച്ചിരിക്കണ കതവിനെ!" എന്നു ചില കോപവിമർശനങ്ങൾ കേട്ടുതുടങ്ങി. പറമ്പിൽ ഓലമടലുകൾ വിതറിക്കിടക്കുന്ന അനാഥത്വം ആ പരിദേവനംചെയ്യുന്ന ആൾക്ക് ദുസ്സഹദർശനമായിരിക്കുന്നു. "ആളും ആൺചാതിയും വെളിയിക്കാണാത്തെന്തു്?" എന്നൊരപരാധവും ആ ഭവനവാസികളുടെ ശിരസ്സിൽ പ്രക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു. സർവവൈകല്യങ്ങൾക്കും സമാധാനമായി "പവതി പെയ്യപ്പം വൗതിയും (ഐശ്വര്യവും) പെയ്യ്" എന്ന് ആത്മസ്തോത്രം ചെയ്തു്, തന്റെ അധികാരപ്രഭാവത്തെ പുറകിൽ വരുന്ന ആളെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്, കേശവ പിള്ള ഇരിക്കുന്നെടത്തുള്ള വിരി പൊക്കി, ഭഗവതി അമ്മ പ്രവേശിച്ചു. വിരിയുടെ ജാലരന്ധ്രങ്ങളിൽക്കൂടി ഒരു കനകതേജസ്സു കാണപ്പെടുകയാൽ കേശവ പിള്ള: "കൂടി ആരക്കാ?" എന്നു വിസ്മയാകുലനായി ചോദിച്ചു. ഭഗവതി അമ്മയുടെ മറുപടി, ഉഷാമോഹാപ്തിയിൽ ചിത്രലേഖ ആ കന്യകയോടു് എന്തു വിനോദവചനങ്ങളെ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുമോ, അതുകളുടെ സാരമായ അഭിനയം മാത്രമായിരുന്നു. ശ്രീ ഹനുമാൻ വിശല്യകരിണി മുതലായ ഔഷധങ്ങളെ "കാണാഞ്ഞുകോപിച്ചുപർവ്വതത്തെപ്പറിച്ചേണാങ്കബിംബംകണക്കെ" കൊണ്ടു തിരിച്ചതു പോലെ, മന്ത്രക്കൂടത്തുകാരുടെ പരമാർത്ഥം അറിവാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ട് അവിടത്തെ കന്യകയെത്തന്നെ തന്റെ ആജ്ഞാകാരിണി കൊണ്ടുപോന്നു എന്ന് കേശവ പിള്ള ഊഹിച്ചു. മാമാവെങ്കിടന്റെ അമാന്തത്തെ ഭഗവതി അമ്മയുടെ പ്രാഗത്ഭ്യം പരിഹരിച്ചു. എന്നാൽ അതു താൽക്കാലികമായുള്ളതിലും ഉപരിയായ മഹാപവാദത്തെ ഉണ്ടാ

ക്കുമെന്നും അയാൾ നിർണ്ണയിച്ചു. അയാളുടെ പുരുഷരത്നത്വം ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഉജ്ജ്വലമായി പ്രകാശിച്ചു. ഭഗവതിയായ സൂത്രധാരിണി, സ്വപുത്രന്റെ മുഖതേജസ്സു കണ്ടു്, ചാരിതാർത്ഥ്യപ്രമാദത്തോടുകൂടി, വിരിയായ തിരനീക്കി, മീനാക്ഷിയായ മോഹിനിയെ കേശവ പിള്ളയായ രംഗവാസിയുടെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചു. കേശവ പിള്ളയുടെ കണ്ണുകൾക്ക് ദൃശ്യമായ ലാവണ്യപൂരത്തിന്റെ സാദൃശ്യത്തെ, താൻ സഞ്ചരിച്ചിട്ടുള്ള നാനാദേശങ്ങളിലും അയാൾ കണ്ടിട്ടില്ലായിരുന്നു. കൃതയുഗവൃത്തിനൈർമ്മല്യം അപ്രാപ്തകാലത്തിൽ ഭ്രജാതംചെയ്തു്, കലികാലപാശവൈകൃതബന്ധങ്ങളിൽ അകപ്പെട്ടു് അതുകളിൽനിന്നു മുക്തിയെ പ്രാപിക്കുന്നതിന് നിർഭരശ്രമങ്ങൾ ചെയ്തു് ക്ലാന്തമായതുപോലെ ആ ലാവണ്യമഞ്ജരി ആ യുവാവിന് കാണപ്പെട്ടു. ദൂരയാത്രയാൽ ക്ഷീണിച്ചും, വെയിൽകൊണ്ടിരുണ്ടും, തന്റെ ക്രിയയുടെ അയുക്തതയെക്കുറിച്ചു ലജ്ജിച്ചും, പരപുരുഷദർശനത്തിന് അഭിമാനമുണർന്നും നില്ക്കുന്ന ആ കന്യകയുടെ സൗന്ദര്യാനർഘതയെ മാമവെങ്കിടന്റെ അതിശയോക്തിപൂർണ്ണമായ വർണ്ണനപോലും പ്രാന്തസ്പർശമാകട്ടെ ചെയ്യുന്നില്ലെന്ന് കേശവ പിള്ള മതിച്ചു. ആ കന്യകയാകട്ടെ, പ്രൗഢസുന്ദരനായ ഈ യുവാവിന്റെ ദർശനത്തിൽ, താൻ ഭഗവതി എന്ന പ്രിയഭാഷിണിയാൽ വഞ്ചിതയായെന്ന് ചിന്തിച്ചും, നിന്ദാവഹമായുള്ള തന്റെ നിഷ്കലീനവൃത്തിയെ സ്മരിച്ചു പരിതപിച്ചും, അശ്രുസ്പന്ദിതമായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടി നിന്നു പോയി. ഇതു കണ്ടു് കേശവ പിള്ള ആർദ്രമനസ്കനായി ഭഗവതി അമ്മയോടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: “അക്കാ, പത്മനാഭനാണ ഞങ്ങൾ ഇതിനുമുമ്പിൽ തമ്മിൽ കണ്ടിട്ടില്ല . . . ഇതുപോലെ ഒരു ഉടപ്പുറപ്പു് എനിക്കുമുണ്ടു്. എന്റക്കനല്ലയോ? ഞാൻ കൊട്ടാരത്തിൽ പോയി വരാം. കുളി കഴിപ്പിച്ചു്, എന്തെങ്കിലും കൊടുക്കണം. നന്നായ് ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു. കണ്ടില്യേ്യാ?”

കൊട്ടാരത്തിൽ പോകുന്ന കാര്യം പ്രസ്താവിച്ചപ്പോൾ മീനാക്ഷിക്ക് ഒരു ശോകാവേശം നവമായി ഉണ്ടായി. പരമാർത്ഥം ഓർത്തു നോക്കിയപ്പോൾ, തന്റെ ഉദ്ദേശ്യത്തെ നിവർത്തിക്കാൻ സഹായിയാകുന്ന ഒരു കൊട്ടാരം ഉദ്യോഗസ്ഥനോടു് പരിചയപ്പെടുത്താമെന്നല്ലാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രായത്തേയും മറ്റും ഭഗവതി അമ്മ വർണ്ണിച്ചില്ലെന്നും, അതുകളെക്കുറിച്ചുള്ള തന്റെ അഭിപ്രായം സ്വകല്പിതം മാത്രമാണെന്നും, മീനാക്ഷിക്ക് ഓർമ്മ വന്നു. അതുകൊണ്ടു് ആ സ്ത്രീയെക്കുറിച്ചു് ഉദിച്ചുതുടങ്ങിയ ദുരഭിപ്രായത്തിൽ ക്ഷമായാചനംചെയ്യുന്ന ഭാവത്തിൽ, കൃതജ്ഞതാപ്രചുരമായ മുഖത്തോടുകൂടി അവരുടെ സമീപത്തു് ആ കന്യക ചേർന്നുനിന്നു കേശവ പിള്ളയുടെ ചേഷ്ടകളിൽ പ്രേമച്ഛായ ലവലേശമെങ്കിലും കാണാത്തതിനാൽ, ഭഗവതി അമ്മ സന്തോഷിച്ചു്, കൃപയോടുകൂടി സ്വാതിഥിയെ ഊണിനുക്ഷണിച്ചു. തന്റെ താമസസ്ഥലത്തു് വഴിയാത്രക്കാരിയായിച്ചെന്ന് കഥാമാലകൾകൊണ്ടുതന്നെയും മാതാമഹിയേയും വിനോദിപ്പിച്ചു്, ചില ഗ്രഹരക്ഷാക്രിയകളും ചെയ്തു്, രണ്ടുമൂന്നു ദിവസം താമസിച്ച ഭഗവതി അമ്മയോടൊന്നിച്ചു് സ്വരക്ഷകരെ വഞ്ചിച്ചു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ, ഭക്ഷണത്തിന്റെ കാര്യത്തെക്കുറിച്ചു് മീനാക്ഷി ഒന്നും ആലോചിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു. തന്നെ ആ സാഹസോദ്യമത്തിലേയ്ക്കു് പ്രേരിപ്പിച്ച പ്രേമമാകട്ടെ, ധർമ്മതല്പരതയാകട്ടെ, സത്യനിഷ്ഠയാകട്ടെ, ആ ക്രിയയുടെ ഔചിത്യത്തേയോ മാന്യതയേയോകൂടി ചിന്തിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ഗുണദോഷിച്ചില്ല. മഹാരാജാവിന്റെ അത്യന്തസേവകനും രാജ്യകാര്യങ്ങളിൽ പ്രധാനയന്ത്രകനും ആയ കേശവ പിള്ളയുടെ അരിവയ്പുകാരിയാണു്

ഭഗവതി അമ്മ എന്ന് ധരിച്ചപ്പോൾ മുതൽ, ആ ഉദ്യോഗസ്ഥനെ കണ്ടാൽ തന്റെ അഭിലാഷസിദ്ധി ഉണ്ടാകുമെന്ന് മീനാക്ഷിക്കുട്ടി ഭ്രമിച്ചുപോയി. ഈ അഭീഷ്ടപര്യാപ്തിക്ക്, ആവശ്യമുള്ളപക്ഷം, മഹാരാജസന്നിധിയിലും പ്രവേശിച്ച്, സങ്കടത്തെ ധരിപ്പിപ്പാനായിട്ടാണ് മീനാക്ഷിക്കുട്ടി പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. രാജസന്നിധികൊണ്ടും സാധ്യമായില്ലെങ്കിൽ ശ്രീപത്മനാഭദിവ്യപാദാരവിന്ദങ്ങളിൽത്തന്നെ തന്റെ പ്രാർത്ഥനാശ്രുക്കളെ സമർപ്പിപ്പാനും അവൾ ഒരുമ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. തിരുവനന്തപുരത്ത് നടക്കുന്ന കലാപത്തിന്റെ ചില അംശങ്ങൾ മാത്രമേ അവൾ കേട്ടിട്ടുള്ളൂ എങ്കിലും തന്റെ സാക്ഷ്യം കൊലപാതകസംഗതിയിലെ ചില വിഷമഗ്രന്ഥികളുടെ അപഗ്രഥനത്തിന് ഉപയുക്തമാകുമെന്ന് ആ ബുദ്ധിമതി അനുമാനിച്ചു. തന്റെ സാക്ഷ്യങ്ങളെ അധികാരസ്ഥലങ്ങളിൽ എത്തിക്കുന്നതിന് രാജപക്ഷ്യരല്ലാതെ മറ്റാരും അനുവദിക്കയില്ലെന്നും അവൾ ശരിയായി മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നു. ആ പരിശ്രമത്തിൽ നേരിടാവുന്ന കഷ്ടതകളേയും അവമാനങ്ങളേയും മറന്ന് പ്രേമാനുതാപോപദേശം ഒന്നിനെ മാത്രം അനുസരിച്ച് അവൾ പുറപ്പെട്ടു. കേശവ പിള്ളയുടെ പ്രായത്തിൽ സൂക്ഷ്മസ്ഥിതിയോ, മാമാവെങ്കിടൻ വർണ്ണിച്ച കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സന്നിധിയിലേക്കാണു താൻ നയിക്കപ്പെടുന്നതെന്നോ, ആ കന്യക അറിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ സാഹസത്തിന് പുറപ്പെടുകയെക്കാൾ സീതാദേവിയുടെ ദൃഷ്ടാന്തത്തെ അനുകരിച്ച് ഭൂമിക്കുള്ളിൽ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്യുകയുമായിരുന്നു. രാജ്യഭരണാധികാരികൾ ജരയും നരയും ബാധിച്ച് മുമ്മടിഞ്ഞുള്ള കുടവയറും ഉക്കി, പല്ലുകൊഴിഞ്ഞുള്ള കോളാമ്പിവായും പൊളിച്ച്, മൂത്തുമുരങ്ങിച്ച മൂപ്പീന്നന്മാരായി, കന്യകകൾക്കും കാണത്തക്ക വിരക്തരായി, ഹസ്തങ്ങളിൽ അനുഗ്രഹങ്ങൾ വഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമെന്ന് ആ ബാലിക പ്രമാദിച്ചിരുന്നു. തനിക്ക് ആലംബനമായി ഗണിച്ചിരുന്ന നീട്ടെഴുത്തുപിള്ള, യുവാവും വിശേഷിച്ചു സുന്ദരനും ആയിരിക്കുന്ന അനർത്ഥം കേവലം അസമ്പ്രേക്ഷിതമല്ലേ? എന്നാൽ തന്നെ സഹോദരഭാവത്തിൽ സൽക്കരിക്കുന്ന ആ യുവാവ് അനുചിതചേഷ്ടാവർജ്ജിതനായി കാണപ്പെട്ടത് വലിയൊരാശ്വാസമായി. അദ്ദേഹം തന്റെ സ്നേഹബഹുമാനങ്ങൾക്കും നിവേദനശ്രവണത്തിനും പാത്രമാണെന്നും മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയ്ക്കു തോന്നിത്തുടങ്ങി. തന്റെ ഹൃദയം ഏതു യുവാവിന്റെ പ്രേമക്ഷേത്രമായിരിക്കുന്നുവോ, അയാളുടെ രൂപദർശനം തന്റെ ചിത്തത്തിൽ അങ്കുരിപ്പിക്കുന്നപോലുള്ള വികാരങ്ങൾ ഒന്നുംതന്നെ ഈ യുവാവിന്റെ ദർശനം ഉദിപ്പിക്കുന്നില്ല. എങ്കിലും ഭക്ഷണകാര്യത്തിൽ അദ്ദേഹം ആരംഭിച്ച സൽക്കാരം കഴക്കൂട്ടത്തു കുഞ്ഞമ്മയുടെ ആഭിജാത്യമർമ്മത്തിൽ ശൂലമുനപോലെ തറച്ചു. ആ കന്യകയുടെ വൈമനസ്യം കേശവ പിള്ളയ്ക്കു സുഗ്രാഹ്യമായിരുന്നു. ആ മൂന്നാളുകളും അനന്തകരണീയത്തെ നിർണ്ണയിപ്പാൻ ശക്തരല്ലാതെ നില്ക്കുമ്പോൾ "... ഗണ്ഡമണ്ഡലമണ്ഡിതകുണ്ഡല ... ചണ്ഡവൈരിഖണ്ഡന ഹരേ കൃഷ്ണ!" എന്നിങ്ങനെ വടക്കൻ കോട്ടയത്തിലമർന്നിരുന്ന രാജവംശകവികോകിലഗളോൽഗളിതവും, ഭക്തിമധുരിമാപ്രചുരവും ആയുള്ള ഒരു ഗാനത്തോടുകൂടി ഒരാളിന്റെ പുറപ്പാടുണ്ടായി. മാമാവെങ്കിടൻ 'ക്രൂരയാകുന്ന നക്രുതുണ്ഡി' എന്നും മറ്റും പാടാറുള്ളത് ആ സ്ത്രീയെക്കുറിച്ചുള്ള സ്തോത്രങ്ങളാണെന്ന് ഭഗവതി അമ്മ വിചാരിച്ചിരുന്നു. ഈ പുറപ്പാടിലെ ഗാനം കേട്ട ഉടനേതന്നെ അർദ്ധനീരസഭാവത്തിൽ അവർ ഇങ്ങനെ

പറഞ്ഞു: “എന്ന ആഷ്ഷമിച്ച് അതാ അപ്പൂന്തൻ തൊറക്കുണ. ഈ കൊച്ചിനെ എന്തു ചെയ്യും? എക്കും പിടിച്ചോ വെന? നെല്ലിലോ പുല്ലിലോ പതുക്കാമോ?” (നെഞ്ചിൽ അടിച്ചുകൊണ്ട്) “ഇവിടെക്കെടന്നിപ്പം രാവണാട്ടമാട്ടല്ലിയോ, വീമൻപട്ടര്?” മീനാക്ഷിയെ ഒളിക്കാൻ കഴിയുന്നതിന് മുമ്പിൽത്തന്നെ ഗൃഹസ്ഥവേഷത്തിൽ മാമാവെങ്കിടൻ പ്രവേശിച്ച് ആ രംഗത്തിലെ ശൈത്യമെല്ലാം ദൂരീകരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗാനത്തെ, വിശേഷിച്ചും “പാണ്ഡുപുത്രരാം ഞങ്ങളെ നീ മുകിൽവർണ്ണാ കൈവെടിഞ്ഞിതോ” എന്ന ഭാഗത്തെ രസജ്ഞയായ മീനാക്ഷിക്കുട്ടി കർണ്ണപീയൂഷമായി ആസ്വദിച്ചു സുഖിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിനെക്കൊണ്ട് തന്നെ പരിണയംകഴിപ്പിക്കണമെന്ന് ഗുണദോഷിച്ച അ ബ്രാഹ്മണൻ തനിക്കു മിത്രമായിത്തന്നെ ഇരിക്കുമെന്നുള്ള ചിന്തയോടുകൂടി, അദ്ദേഹം പ്രവേശിച്ച ഉടനെ ആ കുട്ടി അദ്ദേഹത്തിനോട് ചേഷ്ടകൊണ്ട് സ്വാഗതോച്ചാരണം ചെയ്തു. ആ യുവതിയേയും കേശവ പിള്ളയേയും ഒരുമിച്ചു കണ്ട മാത്രയിലുണ്ടായ മാമാവെങ്കിടന്റെ ഭാവരസങ്ങളും പ്രഹസനങ്ങളും, കൈകൊട്ടിക്കളിയും അവർണ്ണനീയങ്ങളായിരുന്നു. “അടെ തിരുട്ടുക്കാമാ… മായമയച്ചുതാ… കൊണ്ടേവംള്ട്ടിയാ? കീഴട്ടപ്പൂണിയെപ്പോട്ട് മെരട്ടിയുണ്ട്, മോടി വിദ്യയാലേ, കന്നിക്കനിയാളെ ഇഴയ്ത്തുണ്ടേ വന്തുട്ടാക്കും? അടേ, വിവാഹത്തുക്ക് ദക്ഷിണയാവതു ബ്രാഹ്മണനുക്കില്ലിയാ? ഓഹൊ! അതുവും പൊയ്‌വിട്ടുതെ.” (മീനാക്ഷിയോട്) “എന്നമ്മിണീ? ‘അനന്തഗുണനിധിപരന്തപൻ, ഇവനവന്തിജനപദപുരന്ദരൻ?… അണ്ണയ്ക്ക് ശൊന്നാപ്പോലെ താൻ പറ്റിത്തുട്ടിയേ? എൻ ശെൽവച്ചേലേ! കിഴവനെപ്പോട്ടുനീയും മെരട്ടൂട്ടിയേ? ആനാലും ‘അനൽപം വാമസ്തു ഭവ്യം മമ പ്രസാദേന.’” ഈ പ്രസംഗത്തിനിടയിൽ, എന്തു ക്രിയയെ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതെന്നുള്ള പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി മറ്റുള്ളവർ നിന്നുപോയി. ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ കേശവൻകുഞ്ഞ്, തന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന യുവാവാണെന്നും, അല്ലാതെ തന്റെ പ്രണയാസ്പദമായ ലളിതസുന്ദരനല്ലെന്നും, ആ കമനന്റെ ആപന്മോചനത്തിനായി ഈ തുല്യവയസ്കനും തുല്യപ്രഭാവനും ആയ യുവാവിന്റെ അടുത്ത് അപേക്ഷിപ്പാൻപോകുന്നത് വിധിവിലാസത്തിന്റെ ഗതിവിശേഷമാണെന്നും മീനാക്ഷിയ്ക്കു തോന്നി. ഇനി മാമാവെങ്കിടൻതന്നെ തനിക്കൊരാധാരമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി അവൾ ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ അടുത്തണഞ്ഞ് “പോവോമാ മാമാ? കാലഗതിയാലെ വന്തുട്ടേൻ” എന്നു ക്ഷീണിച്ച സ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു. മാമാവെങ്കിടൻ ആകപ്പാടെ കുഴക്കിലായി. എന്നാൽ ഭഗവതി അമ്മയുടെ പാടവങ്ങൾക്ക് ഉണർച്ചയുണ്ടായി, മാമന്റെനേർക്കു തന്റെ കാലുഷ്യത്തെ പ്രവർഷിച്ചു: “കുനിലെ കുരുപോലെ വന്നുട്ടതു കണ്ടിലേ്യാ. ഇക്കുന്തത്തിന് ഒരു കാലനുമില്ലേന്നോ?”

മാമാവെങ്കിടൻ: “മൊള്ളേടി, കാളമേഘനിറമാണ്ട ദാനവീ!”

ഈ സ്തോത്രംകൊണ്ട് ഭഗവതി അമ്മ പ്രസന്നയായി. പ്രതിസ്തോത്രത്തിന് ഒരുമ്പെട്ടു. എങ്കിലും കേശവ പിള്ള സംഭാഷണത്തിനാരംഭിച്ചതുകൊണ്ട്, അതിനെ അവർ അമർത്തിക്കൊണ്ടു. അനവരതഭ്രമണത്തോടുകൂടി കഴിയുന്ന തന്റെ ജാതകവിശേഷത്തെക്കുറിച്ച് ആ യുവാവ് പരിതപിച്ചു. അപ്രതീക്ഷിതമായി സ്ത്രീകൾ തന്റെ ജീവഗതിയെ വക്രിപ്പിക്കാൻ ഉദയംചെയ്യുന്നതിനെക്കുറിച്ച് അയാൾ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. തന്നെ കാൺമാനായി ഈ കന്യക

പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് എന്തൊരു ഗ്രഹപ്പിഴയാണ്! ഇവൾ പുറമേ കാണപ്പെടുന്നതുപോലുള്ള ഒരു സ്ത്രീയല്ല. താൻ സംശയിച്ചതുപോലെ രാജ്യകാര്യസംഭ്രമണങ്ങളെ ഭരിക്കുന്ന ഒരു ഉപഗ്രഹമെങ്കിലും ആയിരിക്കണം. ഇവളുടെനേർക്കു് മാമാവെങ്കിടൻ രാജകന്യക എന്നപോലെ ആദരത്തെ കാണിക്കുന്നു. പരിശുദ്ധതമിൾഭാഷയിലും സ്വരത്തിലും ഇവൾ സംസാരിക്കുന്നുമുണ്ട്. ഇനി സംശയിപ്പാനുണ്ടോ? തന്റെ അനുമാനങ്ങൾ ശരിയായിത്തന്നെ പരിണമിക്കുന്നു. ഇവൾ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ രക്ഷപ്പെടുത്താൻ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ശേഷവും സ്പഷ്ടം. ദോഷൈകദൃക്കുകളായ ജനങ്ങൾ എന്തു ദുഷ്പ്രവാദങ്ങളേയും പറയട്ടെ. രാമയ്യൻമുഖേന തന്റെ വാദങ്ങൾകൊണ്ടു്, തന്റെ അനുമാനങ്ങളുടെ അവിതർക്കിതത്വത്തെ മഹാരാജാവിനു് ബോദ്ധ്യം വരുത്തും. ഈവിധമുള്ള ചിന്തകളോടുകൂടി കേശവ പിള്ള ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:

“മാമാ, ഈ കുട്ടി ഉണ്ടായിട്ടില്ല. എവിടെയെങ്കിലും താമസിപ്പിക്കണമല്ലോ. ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ കൊണ്ടാക്കിയാൽ വേണ്ടൂല്ല.”

ഒരു കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളയുടെ ഭാര്യാഗൃഹമായ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്കു് ആ കന്യകയെ അയപ്പാൻ കേശവ പിള്ള ആലോചിച്ചതു് അവളുടെ പരമാർത്ഥത്തെ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടാണെന്നു മാമൻ മനസ്സിലാക്കി. ആ നിശ്ചയത്തോളം ഉചിതമായ മറ്റൊരു മാർഗ്ഗം തനിക്കു തോന്നായ്കയാലും, ചെമ്പകശ്ശേരി എന്ന ഭവനനാമത്തെ കേട്ടതിൽ ആ കന്യകയും വിപരീതഭാവമൊന്നും കാണിക്കാത്തതിനാലും, മാമൻ “ആമാമാം … അങ്കെ താൻ ‘കിന്ദേവീ കിമു കിന്നരി സുന്ദരി’ ആടറതുക്കതകിന രംഗം” എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു. എന്നാൽ ‘നിനച്ചവണ്ണമല്ല ദൈവമാർക്കുമേ’ എന്ന ദൃഷ്ടാന്തപ്പെടുത്തുമാറു്, കേശവ പിള്ള ബഹുദൂരദേശങ്ങളിലും തിരുവിതാംകൂറിലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത ഒരു സത്വം അയാളുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായി. അങ്ങനെ പ്രത്യക്ഷമായതു് മനുഷ്യവിഗ്രഹമോ, ത്രേതായുഗത്തിൽ ദണ്ഡകാരണ്യവാസംചെയ്തു തപോവിഘാതകന്മാരായി ചരിച്ച വർഗ്ഗത്തിന്റെ ഒരു പ്രതിനിധി അവശേഷിച്ചു് അവിടെ അന്നത്തെ നാടകത്തിൽ ഭരതവാക്യകഥനത്തിനായി ആവിർഭവിച്ചതോ എന്നു ശങ്കിക്കത്തക്ക രൂപമായിരുന്നെങ്കിലും, പൂർവശിലാശിഷ്ടത്തെക്കണ്ടു് സ്വജാതീയനെന്നു് കേശവ പിള്ള അഭിമാനിച്ചു്, സ്വർഗ്ഗമഹിമാവിനു് സാക്ഷ്യമായുള്ള ആ വിഗ്രഹത്തെ വീണ്ടും, പരിശോധിച്ചു. മാമാവെങ്കിടൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി, ചാടി എഴുന്നേറ്റു്, ആഗമിച്ച അപ്രാകൃതരൂപത്തിന്റെ ചുറ്റും നൃത്തംചെയ്തു. എന്നാൽ അയാളുടെ വരവിന്റെ കാരണത്തെപ്പറ്റി എന്തെങ്കിലും ഒരു ചോദ്യം ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മുതലായി ബഹുജനങ്ങൾ ആ മുറ്റത്തു നിറഞ്ഞു. ദ്യൂതവിജയിയായ പുഷ്കരൻ നളന്റെ നേർക്കെന്നപോലെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ബഹുവാചാലതയോടെ ഒരു ഭത്സനം തുടങ്ങി: “നീട്ടെഴുത്തങ്ങത്തെ പൂച്ചെല്ലാം പുറത്തു്! പട്ടണത്തിലും പട്ടാപ്പകലും, പത്താമുദയം കഴിഞ്ഞും മണ്ണാപ്പേടി ഇതിനുമുൻപു കേട്ടിട്ടില്ല. ഇതാർക്കടുത്ത വേല? ഇതെല്ലാം തമ്പുരാൻ കേൾക്കണം. എവിടെ… പെണ്ണെവിടെ? ആണുങ്ങൾ വന്നിരിക്കുന്നു ഉടയവരായിട്ടു്. ഉത്തരം പറയിക്കാതെ തന്നെ വിടുമെന്നോ? മേത്തനോ കീത്തനോ പിറന്ന നീചൻ…”

ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ തട്ടുത്തു: “ഛീ! ഛി! ഏറെപ്പേച്ച് എര പ്പത്തനം! മര്യാധക്കാർക്ക് ഏഴരാണ്ടംപിടിച്ചിരിക്കണ ഇക്കാലത്ത്, ഒത്തി, ഒതുങ്ങി നട യെടാ…”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: “അങ്ങനെയല്ലങ്ങുന്നേ! ഇയ്യാൾക്കു തിരുമുമ്പിൽസേവയുണ്ടൊന്നൊരു ഹുങ്കുണ്ട്. തമ്പുരാനും മാലോകരുമറിയിട്ട്, ധർമ്മപുത്രരുചമഞ്ഞു നടക്കുന്ന വയ്മ്പുകള്. ഇവന്റെ പല്ലു പറിക്കേണ്ടയോ?” ആദ്യമായി മുറ്റത്ത് ആഗമിച്ച കുപ്പശ്ശാർ “ഛ്ണീ! ഛ്ണീ! എല്ലം ഫല്ലം ഫണിക്കണതു ഫിന്നെ. കുഞ്ഞെവിണേന്നു ണോക്കിൻ!” (ഭഗവതിയമ്മയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ച്) “ഇപ്പെമ്പണന്നവര്…”

ഭഗവതി അമ്മ: “ഛീ! മൂക്കറമാടൻ തുള്ളാണ്ട് നിയ്ക്കു കൂവാ. തന്റെ ‘പെമ്പറന്നവരൊ’ ഞാൻ? എടാ നെട്ടപ്പനയാ! തന്നെപ്പെറ്റടിച്ചതു് ആമ്പറന്നവരൊ?”

കുപ്പശ്ശാർ ഈ വാഗ്വിഷമേറ്റു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചതേയുള്ളു. അതിന്റെ കൂർത്ത ശ്രുതിയും വക്താവിന്റെ ആട്ടുകളും കുടിയാട്ടവും കണ്ട് ചന്ത്രക്കാറനും അണഞ്ഞ ദീപംപോലെ സ്വല്പം ഒന്നു പുകഞ്ഞുനിന്നു. ഭഗവതി അമ്മ മാമാവെങ്കിടനേയും കേശവ പിള്ളയേയും ഞെരിച്ചു കൊണ്ട് അകത്തു കയറി. ചന്ത്രക്കാറൻ മാമാവെങ്കിടനോടു കയർത്ത് കാര്യമെടുത്ത്, ചില ചോദ്യങ്ങൾചെയ്തു.

മാമാവെങ്കിടൻ: “ചന്ത്രക്കാറങ്ങുന്നെ, ‘സാ’ എന്ന് തുടങ്ങണം. ‘നീ’യിൽ എടുത്താൽ അങ്ങുവരെ നിൽക്കുല്ല. ഈ അപ്പന്ന കുറ്റമൊന്നുമില്ല. ആ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ശുദ്ധ വിദ്യുജ്ജിഹ്വൻ! ഹ! എന്തെല്ലാമാണ പറഞ്ഞതു്? പല്ലു പറിക്കയോ? പല്ലിന് കൊതിയുണ്ടെങ്കിൽ, പുത്തൻകോട്ട ശ്മശാനത്തിൽ പോയിപ്പെറുക്കണം. അതിന്റെ ഗ്രഹപ്പിഴ ഇക്കുഞ്ഞിനെ ഇവിടെക്കിഴുത്തു, അതിലേക്ക് കേശവ പിള്ളയാണോ കുറ്റക്കാരനായതു്? ചന്ത്രക്കാറനങ്ങുന്ന് നല്ലതിന്മണ്ണം ബുദ്ധി ഉറപ്പിച്ചാലോചിക്കണം. നിങ്ങടെ കുഞ്ഞുപോലെതന്നെ, മാമന്റെ കുഞ്ഞുമാണ്. പുറകോട്ടേക്കഥകളിൽ കേറിയാൽ മുള്ളു ചവിട്ടും. അങ്ങനെ അല്ലേ അങ്ങുന്നേ? മിണ്ടാതെ കുഞ്ഞിനെ കൊണ്ടുപൊയ്ക്കൊള്ളിൻ! അതാണുത്തമം.”

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: “താൻ വയ്യടവെട്ടാൻ വലിയ കട്ടിയക്കാറൻതന്നെ…”

മാമാവെങ്കിടൻ: “നിന്റെ ‘ഗ്വാഗ്വാ’യ്ക്കു് ആരെങ്കിലും ക്ഷണത്തിൽ പൊലിക്കും. ഞാൻ വായ്പടയനാണല്ലേ? നല്ലകാലത്ത് ആ ഊട്ടുപുരയിലെ എരിശ്ശേരിവാർപ്പ് ഒരുതല പൊക്കുന്ന കയ്യായിരുന്നു ഇതു്. അന്നായിരുന്നുവെങ്കിൽ, നീ ഒരു കശക്കിന്റെ കഷണത്തിന്നുണ്ടോ? ഇന്നു തരത്തിന് തരം ഇതാ വിട്ടിരിക്കുണു. അതാ നില്ക്കുന്നു കേശവ പിള്ള… പയറ്റുകാണട്ടെ… അക്കൈയ്യ് ഒന്നു മടക്ക്… കാണിക്ക്… പ്രാഗത്ഭ്യം … ‘കിന്തു ഭോ ചൊന്നതും വാസുദേവ!’ എന്ന്. ഏറെക്കുതിക്കേണ്ട. കൈവിലാസങ്ങൾ അങ്ങു ദൂരത്ത് വച്ചേക്ക്. ഈന്തപ്പനച്ചീന്തലിലാണ് നിന്റെ ധനാശി എന്നു കണ്ടോ.”

ഇങ്ങനെ തന്റെ വത്സനവേണ്ടി തലകൊടുത്തു് മാമൻ കലശൽ മുറുക്കുന്നതിനിടയിൽ, ഭഗവതി അമ്മ മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയെ പുറത്തിറക്കിക്കൊണ്ടുവന്നു. അവളെ കണ്ട ഉടനെതന്നെ ചന്ത്രക്കാറൻ “നമ്പേ നട” എന്നു് ഉത്തരവുകൊടുത്തു.

മീനാക്ഷി: “ഞാൻ വരുന്നില്ലാ.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “വരുണില്ലയോ? എ! ഇവിടെ പൊറുതിക്കൊണ്ടേച്ചോ? പിള്ളേടെ കണ്ണെന്തു്? ചെമ്പിടാംകുഴിയിലോ ചെന്നു് ഇരിക്കുന്നതു്?”

മീനാക്ഷി: (കേശവ പിള്ളയോടും മാമനോടും) “ഇദ്ദേഹത്തിന്നു് എന്റെമേൽ ഒരവകാശവുമില്ല. ശാസിപ്പാനും കൊണ്ടുപോകാനും ഒരധികാരവുമില്ല. എന്നെ ആരും തൊടാതെ നിങ്ങളെങ്കിലും രക്ഷിക്കണം.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: (ദ്വേഷ്യത്തോടു്) “പെണ്ണേ! എന്തു ചലമ്പുണ നീ? ആരെന്നു കണ്ടാണീഹവങ്കാരങ്ങള്?”

അധികം വാക്കുകൾക്കു് ഇടകൊടുക്കാതെ കുപ്പശ്ശാർ മുമ്പോട്ടുകടന്നു് മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയോടു് സ്നേഹപുരസ്സരമായി ചില കർണ്ണമന്ത്രങ്ങൾ ജപിച്ചു്, അവളെ വശത്താക്കിക്കൊണ്ടു് അവിടെനിന്നു തിരിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറനും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും അനുഗാമികളും കേശവ പിള്ളയുടെ നേർക്കു് ഒരു ലഹളയ്ക്കൊരുമ്പെട്ടു. കൂട്ടത്തിനിടയിൽ കാഴ്ചക്കാരനായി പ്രവേശിച്ചു നിന്നിരുന്ന പക്കീർസാ മുമ്പോട്ടു കടന്നു. അയാളുടെയും ചന്ത്രക്കാറന്റെയും നേത്രങ്ങളിടഞ്ഞു. ചന്ത്രക്കാറഭാസ്കരൻ ഭൂതചരിത്രസ്മൃതികൊണ്ടു് ആ മഹമ്മദീയാഞ്ജനേയനാൽ ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടുമെന്നു് ഭയന്നപോലെ അരനിമിഷം അവിടെ താമസിക്കാതെ നടന്നുകളഞ്ഞു. പക്കീർസാ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ പുറങ്കഴുത്തിൽ ഒരു വിരൽകൊണ്ടു് ഒന്നു തലോടിവിട്ടു. അരനാഴിക കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ആ സരസന്റെ നാസിക വാമകർണ്ണമുഖമായി വക്രിച്ചുപോയതായി കാണപ്പെട്ടു.

14

> “എല്ലാം വേണ്ടതുപോലെയാക്കി വരുവൻ
> വേണ്ടാ വിഷാദോദയം.”

അർദ്ധരാത്രിവരെ രാജധാനിവർത്തമാനങ്ങളെക്കുറിച്ച് ഭഗവതി അമ്മയോട്ട് സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന വൃദ്ധ, അടുത്തദിവസം സൂര്യോദയത്തിൽ നിയമപ്രകാരം ദൗഹിത്രിയുടെ മൃണാളശീതളമായ അംഗുലികൾകൊണ്ടുള്ള പരാമർശനത്താലല്ല, മന്ത്രക്കൂടത്തു നാലുകെട്ടിന്റെ നടുമുറ്റത്തു പ്രചരിച്ച സൂര്യകിരണങ്ങളുടെ സ്പർശത്താലാണ് സുഖനിദ്രയിൽ നിന്നുണർത്തപ്പെട്ടതു്. മീനാക്ഷിയുടെ ഭഗവൽസ്തോത്രകളഗീതത്തെ ശ്രവിച്ചുള്ള സുഖമാകട്ടെ, വാത്സല്യാതിരേകമായ ആലിംഗനമകട്ടെ തനിയ്ക്കു ലഭ്യമാകായ്കയാൽ, ആ ബാലിക ഉറക്കമുണർന്നിട്ടില്ലെന്ന് വിചാരിച്ച്, വൃദ്ധ തന്റെ ദൗഹിത്രിയെ ഉണർത്തുന്നതിനായി മൃദുസ്വരത്തിൽ വിളിച്ചു. അതിന് പ്രതിശബ്ദമൊന്നും ഉണ്ടാകായ്കയാൽ അവർ എഴുന്നേറ്റ് നാലുകെട്ടിന്റെ പുറത്തിറങ്ങി തന്റെ കുമാരിയെ നോക്കിത്തുടങ്ങി. ആ പരിശോധനയും നിഷ്ഫലമായതു കൊണ്ട് സ്വല്പമൊരു പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി കുപ്പശ്ശാരെ വിളിച്ചു. തന്റെ നിരന്തരപരിചാരകനായ ആ ഭൃത്യനും വിളികേൾക്കുന്നില്ല. കിഴക്കോട്ടുള്ള പടിവാതൽ തുറന്നുകിടക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. വൃദ്ധയുടെ നരച്ച കേശബന്ധം പിംഗളസടപോലെ ജൃംഭിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു കാണപ്പെട്ടതുപോലെ അവരുടെ മുഖവിസ്തൃതി ഒന്നു വർദ്ധിച്ചു. വിശാലനേത്രങ്ങൾ യൗവനദശാവർത്തനത്താലെന്നപോലെ നീലിമകൊണ്ട് ഉജ്ജ്വലിച്ചു. ദ്രുതരക്തഗതികൊണ്ട് കണ്ഠദേശത്തിലെ രക്തനാളങ്ങൾ പീനങ്ങളായിത്തുടിച്ചു. വാമനേത്രത്തിന്റെ വലതുഭാഗത്തുള്ള ഒരു മറുക് തുടുതുടെ സ്ഫുരിച്ചു. വൃദ്ധയ്ക്കു ജീവധാരണത്തിലുണ്ടായിരുന്ന മോഹമാസകലം നഷ്ടമായി. ശൂലാഗ്രാരോഹണമായ ശിക്ഷയേയും അനശ്വരയശോമുദ്രയെന്ന് ഗണിച്ച ആ നിസർഗ്ഗധൈര്യവതി അവമാനശങ്കാക്ഷോഭംകൊണ്ട് ദ്രോഹകർത്താവിന്റെ നേർക്ക് അതിരുഷ്ടയായി, സ്വജീവിതഹതിക്കും സന്നദ്ധയായി, തന്റെ പരദേവതയായ ചാമുണ്ഡിയെപ്പോലെ പ്രഭാവത്തോടുകൂടി, ശരീരത്തിന്റെ ക്ഷീണത്തേയും സൂര്യ

കിരണങ്ങളുടെ ഔഷ്ണ്യത്തേയും മറന്ന് നിന്നു. തന്റെ കുടുംബപ്രതാപത്തെ ഉദ്ധാരണംചെയ്‌വാനുള്ള ബീജമായിക്കരുതിയിരുന്ന കന്യക ചന്ത്രക്കാറനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ട് കുലഭ്രഷ്ടയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ആ ദുർവൃത്തന്റെ ദുഷ്ടതയെ പ്രതിരോധിച്ച ഭക്തശിരോമണിയായ ഭൃത്യൻ വധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഉദിച്ച വിചാരങ്ങളോട്ടടി, സർവ്വവീര്യവും സ്ഥൈര്യവും അസ്തമിച്ച് ആ മാന്യകുടുംബിനി വാതിലിനുനേർക്കുള്ള മുറ്റത്ത് മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു വീണുപോയി.

പഥികനായുള്ള ഒരാൾ ഇങ്ങനെ ഒരു ശരീരം കിടക്കുന്നതു കണ്ട് അനാഥപ്രേതമെന്നു ശങ്കിച്ച്, ഓടിപ്പോയി താൻ കണ്ട സംഗതിയെ ചിലമ്പിനേത്തു ധരിപ്പിച്ചു. ആ സംഗതിയിൽ നിരപരാധിയായ ചന്ത്രക്കാറൻ അപ്പോൾ അവിടെ ഇല്ലായിരുന്നു എങ്കിലും, കഴക്കൂട്ടത്തു കുടുംബാവശിഷ്ടങ്ങളുടെ ഭാഗ്യംകൊണ്ട് അത്യുത്തമനായ ഒരു പ്രമാണി അവിടെ എത്തീട്ടുണ്ടായിരുന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ആപൽക്കഥയെ അറിഞ്ഞു തന്റെ പുത്രന്റെ സഹായത്തിനായി, പാചകന്മാരായ മലയാളബ്രാഹ്മണരും, കാര്യസ്ഥന്മാരായ നായന്മാരും അനേകം ഭൃത്യരും ഒരുമിച്ചു പുറപ്പെട്ട രാഘവരുണ്ണിത്താൻ ചന്ത്രക്കാറനെക്കണ്ട് ആദ്യമായി വേണ്ട ആലോചനകൾ ചെയ്യുവാൻ ചിലമ്പിനേത്ത് ഇറങ്ങിയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് ചിലമ്പിനേത്തുള്ള മഠത്തിൽ അരിവെപ്പിനും മറ്റും വട്ടംകൂട്ടുന്നതിനിടയിലാണ് വഴിപോക്കന്റെ വർത്തമാനം അവിടെ കിട്ടിയതു്. സംസ്കൃത സാഹിത്യത്തിന്റെ പാരംഗതനായിരുന്നതുകൂടാതെ ‘സർവ്വാംഗസുന്ദരീ’വല്ലഭനും ആയിരുന്ന ഉണ്ണിത്താൻ നിമിഷമാത്രപോലും താമസിക്കാതെ തന്റെ ഔഷധപ്പെട്ടിയും എടുപ്പിച്ച് മന്ത്രക്കുടത്തെത്തി. ഇദ്ദേഹം ആകൃതിയിൽ മസൂരിത്തഴമ്പുകളും കഷണ്ടിയും വാർദ്ധക്യജരാനരകളുടെ പ്രാരാംഭലക്ഷണങ്ങളും വാതോപദ്രവംകൊണ്ട് നടക്കുന്നതിൽ ഒരു വിഷമതയും ചേർന്നുള്ള കേശവൻകുഞ്ഞുതന്നെ ആയിരുന്നു. പുത്രന്റെമേൽ ചുമത്തപ്പെട്ട അപരാധത്തെക്കുറിച്ച് കേട്ടിരിക്കുന്നു എങ്കിലും, തന്റെ സന്താനം നീചമായ ഒരു കർമ്മത്തിന്റെ കർത്താവാകുന്നതു് കേവലം അസംഭാവ്യമെന്നുള്ള ധൈര്യത്തോടുകൂടിയും, മഹാരാജാവിനെ മുഖം കാണിച്ച് കല്പന വാങ്ങി എതുവാദം നടത്തി മകനെ വീണ്ടുകൊണ്ടുപോകുന്നതിനായും, ഇതിനിടയിൽ ചിലമ്പിനേത്തു ചന്ത്രക്കാറൻ വല്ലതും സാഹസത്തിന് പുറപ്പെടുന്നെങ്കിൽ അതിനെ തടുക്കുന്നതിനായും പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണ്. തന്റെ സഹായംകൊണ്ട് സമ്പന്നനായ അണ്ണാവയ്യൻ സ്വതേ തന്നെ ഗുണവാനും, ആ ബ്രാഹ്മണനും കേശവൻകുഞ്ഞും തമ്മിൽ ആത്മമിത്രങ്ങളും ആയിരുന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞിനെക്കുറിച്ച് അണ്ണാവയ്യനിൽനിന്ന് കിട്ടിയിരുന്ന സന്ദേശങ്ങളെല്ലാം സ്നേഹാദരപൂർണ്ണങ്ങളായിരുന്നു. അതിനാൽ, അവർ തമ്മിൽ കലഹമുണ്ടായി കൊല നടന്നു എന്നതു് കലിയുഗാവസ്ഥയ്ക്കും വിശ്വസനീയമല്ലെന്ന് ഉറപ്പായി വിശ്വസിച്ച് സ്ഥിരനിശ്ചയനായ ഈ മഹാനുഭാവൻ ചിലമ്പിനേത്ത് എത്തി. തന്റെ പുത്രന് മഹാരാജാവ് അരുളിയിരിക്കുന്ന പ്രഥമശിക്ഷയെക്കുറിച്ച് കേട്ടപ്പോൾ, “തിരുമനസ്സിലെ ചോറുതന്നെയാണ് നാം എല്ലാവരും എല്ലായ്പോഴും ഉണ്ണുന്നതു്. അവിടത്തെ സ്വന്തചെലവിന്മേൽ അവൻ കുറച്ചുദിവസം കഴിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എന്തു് അവമാനം വരാനുണ്ട്?” എന്ന് സാധാരണ പിതാക്കന്മാർക്കുണ്ടാകാത്തതായ നിശ്ചലതയോടുകൂടി ആ പുരുഷരത്നം അഭിപ്രായപ്പെട്ട്, ഈ

പ്രഭു ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഐശ്വര്യസമ്പൂർണ്ണതയിലും, അയാളുടെ ഹാർദ്ദമായ സ്നേഹത്തെ കാംക്ഷിച്ചിട്ടില്ല. അയാളുടെ സമ്പാദ്യത്തിന് തന്റെ മകൻ അനന്തരാവകാശിയായിക്കൂടെന്നുമായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാര്യാഭിപ്രായം. കുടിലകുലാവതംസമായ ചന്ത്രക്കാറനോട്ട് തനിക്ക് വാസ്തവമായ ജുഗുപ്സയും ദ്വേഷവും തോന്നിയിരുന്നു എങ്കിലും ഉണ്ണിത്താൻ തന്റെ അന്തർഗ്ഗതത്തെ ഇതരന്മാർക്ക് വിട്ടുകൊടുത്തില്ല. ഈ മഹാനുഭാവൻ വൃദ്ധയുടെ താമസസ്ഥലത്തെത്തി അവരെ മുറ്റത്തുനിന്ന് മാറ്റി, നാലുകെട്ടിനകത്തുള്ള തട്ടുപടിയിൽ കിടത്തി, നാഡി പരീക്ഷിച്ച് ചില ചികിത്സകളും ചെയ്തു. വൃദ്ധയുടെ കണ്ഠത്തിൽ സർപ്പാകൃതിയിലുള്ള ഒരു മംഗല്യസൂത്രവും, വലതുകണ്ണിന്റെ പുറങ്കോണിനടുത്ത് ഒരു കറുത്ത മറുകും കാണപ്പെട്ടു. ഹാ ഹാ കർമ്മഗതി! ഒന്നുകൂടി വൃദ്ധയുടെ നാഡിപരിശോധിച്ച്, കേവലം മോഹാലസ്യമായിരുന്നു എന്നും തൽക്കാലം ആപത്ഭയമില്ലെന്നും അദ്ദേഹം തന്റെ മനസ്സിന് ബോദ്ധ്യം വരുത്തി. വൃദ്ധയോട്ട് അടുത്തുചെന്ന് സ്വമാതൃസമീപത്തിലെന്നപോലെ ഇരുന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ സ്നേഹാദരഭക്തികളെ സ്ഫുടീകരിക്കുന്ന കരുണയോടുകൂടി കയ്യുണച്ച്, 'ചേച്ചീ' എന്നു വൃദ്ധയെ വിളിച്ചു. വൃദ്ധ ബോധാവർത്തനത്തോടുകൂടി, ക്ഷീണസ്വരത്തിൽ അതിനുത്തരമായി ഒന്നു മൂളി. ഉണ്ണിത്താൻ തന്റെ രണ്ടാം മുണ്ടിനെ മടക്കി വൃദ്ധയെ വീശിത്തുടങ്ങുന്നു. വൃദ്ധ ദീനസ്വരത്തിൽ "ആരതു്?" എന്നു ചോദ്യംചെയ്യുന്നു; "നന്തിയത്തുന്ന്" എന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ ഉത്തരം പറയുന്നു; "രാമനുണ്ണിച്ചേട്ടനോ?" എന്നു വൃദ്ധ ചോദിക്കുന്നു; "അല്ലാ അദ്ദേഹം മരിച്ചുപോയി; രാഘവനാണ്" എന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ തന്നെ അറിയിക്കുന്നു; "കുഞ്ഞുണ്ണിയോ" എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് വൃദ്ധ കണ്ണു തുറന്ന്, അദ്ദേഹത്തെ നോക്കിക്കരഞ്ഞുതുടങ്ങുന്നു. രണ്ടുപേരും സ്നേഹോപചാരവചനങ്ങൾകൊണ്ട് പരസ്പരമുള്ള ബലവത്തായ പരിചയസ്നേഹബന്ധങ്ങളെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു. ഒടുവിൽ "എന്റെ കുഞ്ഞിനെ ചിലമ്പിനേത്തെ മഹാപാപി എന്തു ചെയ്തു?" എന്ന് വൃദ്ധ അശ്രുവർഷത്തോടെ ചോദ്യംചെയ്യുന്നു.

ഉണ്ണിത്താൻ: "കുഞ്ഞിനെ ചന്ത്രക്കാറൻ കൊണ്ടുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു എന്നാണോ വിചാരം?"

വൃദ്ധ: (കഷ്ടപ്പെട്ട്) "ആ സ്വാമിദ്രോഹി അതും അതിൽ കടന്നും പ്രവർത്തിക്കും. ആൺതുണ ഒന്നുണ്ടായിരുന്നതിനേയും … കൊന്നു കൈകഴുകിയേ … നാരായണാ!"

കുലീനതകൊണ്ടും വയോവൃദ്ധികൊണ്ടും കഷ്ടങ്ങളുടെ സഹനംകൊണ്ടും വന്ദ്യയായുള്ള ആ മഹതിയുടെ ദുഃഖത്തിൽ അവരെപ്പോലെ അഭിജാതനും സഹജഭാവാനുവർത്തകനും സൗഭാഗ്യപൂർണ്ണനും ആയ ഉണ്ണിത്താൻ പൂർവ്വചരിത്രങ്ങളെ വിസ്മരിച്ച് ശ്രീകൃഷ്ണകോപഗ്രസ്തനായ ഗയന് ആശ്രിതത്രാണനിപുണനായ അർജ്ജുനനെന്നപോലെ ഒരു അഭയപ്രതിജ്ഞ നല്കി ആശ്വസിപ്പിച്ചു: "ചേച്ചി വ്യസനിക്കേണ്ട. രാജ്യം ഇപ്പോൾ നല്ല ഭരണത്തിലാണ്. ദുരാപത്തുകൾ ഒന്നും വരികയില്ല. ചന്ത്രക്കാറൻ അവനെ കൊന്നിരിക്കയില്ല. ഞാൻ ഒന്നു ചോദിക്കട്ടെ. ഉണ്ണി ഇവിടെ വരാറുണ്ടായിരുന്നു ഇല്ലേ?"

വൃദ്ധ: "കർമ്മബന്ധം അങ്ങനെ വരുത്തിവച്ചു. ആ കുഞ്ഞിന് ആപത്തു വന്നപ്പോൾ എന്റെ മകൾ കുഞ്ഞിന്റെ ബുദ്ധിയും ക്ഷയിച്ചു."

ഉണ്ണിത്താന് മകന്റെ അനുരാഗത്തെപ്പറ്റി ആ യുവാവിന്റെ എഴുത്തുകൾ കിട്ടിയിരുന്നു. കന്യക ഏതു ഭവനക്കാരി എന്നും മറ്റും എഴുത്തുകളിൽ പറഞ്ഞിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ ആ യുവാവിന്റെ പ്രണയാസ്പദമായ കാമിനി ആരെന്ന് ഉണ്ണിത്താന് വെളിപ്പെട്ടു. വൃദ്ധയ്ക്ക് ആ കന്യകയുടെ വേർപാടുകൊണ്ട് സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന ആപത്ത് തന്നെയും തുല്യദുഃഖനാക്കുന്നതുപോലെ ഉണ്ണിത്താന് തോന്നി.

ഉണ്ണിത്താൻ: "കുഞ്ഞ് എന്നു പറഞ്ഞത് ചേച്ചിയുടെ ഒടുവിലത്തെ മകളാണോ?"

വൃദ്ധ: "ഞങ്ങൾ ഇവിടന്നു പോയപ്പോൾ സാവിത്രിയും അവളുടെ ഭർത്താവുംകൂടിയുണ്ടായിരുന്നതറിയാമല്ലോ. അപ്പോൾ കൈക്കുട്ടികളായി ഉഗ്രശാന്തന്മാരെന്ന് എല്ലാവരും വിളിച്ചുവന്ന ത്രിവിക്രമനും ജനാർദ്ദനനും മാത്രം ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിൽപിന്നെ ഞാൻ പ്രസവിച്ചില്ല. അവരെല്ലാം പൊയ്പ്പോയി, ഉണ്ണീ... ദൈവം അങ്ങനെ വിധിച്ചു. ഭർത്താവും പോയി, ഞങ്ങൾ ഏകാന്തകളായി. ആദിത്യനും ചന്ദ്രനുംപോലെ ഇരുന്ന ഉഗ്രനേയും, എന്റെ മകൻ (തൊണ്ട ഇടറി ദുസ്സഹമായ വ്യഥയോട്ട്) ശാന്തനേയും തീരാവിനക്കാറ്,... അയ്യോ... മഹാപാപികള്... ആ മറവന്മാര് കൊണ്ടേപോയി. ഏതുവഴി പോയോ എന്തോ? അവരുടെ അച്ഛൻ അങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട്... അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവമെല്ലാം അവിടെ അറിയാമല്ലോ... ലോകത്ത് ആണിനും പെണ്ണിനും ഇണങ്ങാത്ത സ്വഭാവം! ഞാൻ മാത്രം കഴിച്ചുകൂട്ടിയത് എങ്ങനെ എന്ന് ദൈവത്തിനറിയാം. ഒടുവിൽ ദുശ്ശീലം മുഴുത്ത്, ഇടയ്ക്കിടെ ഞങ്ങളെ വിട്ടുപോകും... അങ്ങനെ ഇരിക്കുമ്പോൾ തിരിച്ചുവരും. രാത്രി കാണാതെയാകും... ആറുമാസം കഴിയുമ്പോൾ പിന്നെയും വരും. മധുര, കാഞ്ചീപുരം, തൃക്കൊടിനല്ലൂര്, വൈഗാപുരം ഇങ്ങനെ ഓരോരോ ഗ്രാമങ്ങളിലും പട്ടണങ്ങളിലും ഞങ്ങളേയും വലിച്ചിഴച്ചു. 'ഗോവിന്ദസ്വാമിഗുരു' എന്ന് എല്ലാടത്തും പേരെടുത്തു. പണം വന്നു ചൊരിയുന്നതിന് കണക്കില്ലായിരുന്നു. അവിടങ്ങളിലെ ആളുകളെല്ലാം ഞങ്ങളെ വളരെ സഹായിച്ചു. നമ്മുടെ ആളുകൾപോലും അങ്ങനെയുള്ള മര്യാദയും ദയയും കാണിക്കുല്ല. പാളയപ്പേട്ടക്കാരേയും നാവാഭന്മാരേയും കാണുകയോ എന്തെല്ലാം ചെയ്തു. തിരുവിതാംകോട്ട് മുടിയ്ക്കണമെന്ന് ഒരേ വ്രതമായി. സാവിത്രിയെ വിചാരിച്ചെങ്കിലും അടങ്ങിപ്പാർക്കണമെന്ന് ഞാൻ കാൽപിടിച്ചിരന്നിട്ടും ഒന്നും കേട്ടില്ല. അങ്ങനെയിരിക്കവേ മീനാക്ഷിയെ സാവിത്രി പ്രസവിച്ചു. മാർത്താണ്ഡവർമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ കാലവും കഴിഞ്ഞു. അപ്പോൾ സാവിത്രിയുടെ അച്ഛന് ഉത്സാഹം കൂടിത്തുടങ്ങി. പിന്നെ കാണുന്നതും അപൂർവ്വമായി. നാല്പതാമാണ്ട് എങ്ങാണ്ടോവച്ച് ഒരു ജ്വരംപിടിച്ച് ഞങ്ങളെ വിട്ടുപോയി. അന്നു മുതൽ ഇങ്ങോട്ടു പോരാൻ ആലോചന തുടങ്ങി. അടുത്തപോലെ സാവിത്രിയും അവളുടെ ഭർത്താവും രാമരുണ്ണിത്താൻ ഞങ്ങളുടെ സഹായത്തിന് അയച്ചിരുന്ന നായന്മാരും അച്ചിയും ഒരു കൊള്ളവസൂരിയിൽ മരിച്ചു. കുപ്പനേയും അതു പിടികൂടി, എങ്കിലും രക്ഷപ്പെട്ടു. ഞങ്ങൾക്കുള്ളതെല്ലാം വിറ്റുപിറക്കി, ഈയാണ്ട് ആദ്യം ഇങ്ങോട്ടു പോന്നു. ചാമുണ്ഡീശ്വരത്തിറങ്ങി,

ഊട്ടുപുരയിലോ മറ്റോ താമസിച്ചുകൊണ്ടു്, വല്ലെടത്തും ഒരു പറമ്പു വാങ്ങി കുടികെട്ടിപ്പാർക്കാമെന്നു വിചാരിച്ച് അവിടെ ചെന്നു… എന്റെ ശിവനേ! നശിപ്പിച്ചാലും ഇത്ര കൊടിയ നാശം ചെയ്യാമോ? അവിടെ ചന്ത്രക്കാറനും വന്നുകൂടി. എന്തോ, മനസ്സിരങ്ങി ഞങ്ങളെ ഇവിടെ പാർപ്പിച്ചു. ഞങ്ങൾ പോകുമ്പോൾ ഉണ്ണ നന്തിയത്തുനിന്നായിരുന്നു. വന്നപ്പോഴും നന്തിയത്തെ സന്താനം ഞങ്ങൾക്കുതകുവാൻ വന്നുചേർന്നു. ദേവിയാണേ സത്യം… ഞാൻ അനുകൂലിച്ചില്ല… കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ഇവിടെ കേറരുതെന്ന് ചട്ടംകെട്ടി വെള്ളമൊഴിച്ച കൈയ്ക്ക് കടിച്ചുകൂടെന്നു വിചാരിച്ചു. എനിക്കറിയാം… അവനും അവളും കണ്ണും കണ്മണിയുമായിപ്പോയി. അത് കളിയല്ലാ എന്നു വിചാരിച്ച്, ഞാൻ ആണയിട്ട് അവനെ വെളിയിലാക്കി. ഞങ്ങൾ ഏതുവഴിയും പോട്ടെ… ഉണ്ണി ഉടനെ പോയി കേശവൻകുഞ്ഞിനെ വിടുവിക്കണം. എന്റെ കുഞ്ഞു് എങ്ങോട്ടു പോയോ ദൈവമേ! കഴിയുമെങ്കിൽ അവൾ പോയ വഴിയും…"

വൃദ്ധ ക്ഷീണിച്ച് തന്റെ കഥയും അപേക്ഷയും നിറുത്തി. ഉണ്ണിത്താനും തന്റെ ഭാര്യയും വിവാഹത്തിനുമുമ്പിൽ പ്രണയബദ്ധരായിത്തീർന്ന്, ചില കുരങ്ങാട്ടങ്ങൾ ആടി, തങ്ങളുടെ ഭവനക്കാരെ വിഷമിപ്പിച്ച്, ഒടുവിൽ സംഘടിച്ചിട്ടുള്ള ദമ്പതിമാരാണ്. വൃദ്ധയും വൃദ്ധയുടെ ഭർത്താവും കുടുംബനിർബന്ധപ്രകാരം ചേർക്കപ്പെട്ട വല്ലഭനും ഗൃഹിണിയും ആയിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് കാമദേവന്റെ പ്രേരണയിൽ യുവാക്കന്മാരും യുവതികളും എന്തു ചാപലങ്ങൾ കാട്ടിപ്പോകുമെന്ന് ആ സ്ത്രീക്ക് അറിവാൻപാടില്ലെങ്കിലും, ഉണ്ണിത്താന് സ്വാനുഭവത്താൽ നല്ലവണ്ണം ഊഹിക്കാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിരാമമായുള്ള ഗംഭീരമുഖം സരളങ്ങളായ അനവധി സൽപാഠങ്ങൾ അടങ്ങീട്ടുള്ള ഒരു ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ മുഖപത്രമായിരുന്നു. ഗ്രഹണശക്തികൊണ്ട് ദൃഢമായ വൈശദ്യംകൂടി ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം മറ്റു വിഷയങ്ങളെ പുരസ്കരിച്ച് ഇങ്ങനെ ചോദ്യംചെയ്തു: "കുട്ടൻ ബന്ധനത്തിലെന്നും മറ്റും മീനാക്ഷിയ്ക്ക് മനസ്സിലായോ?"

വൃദ്ധ: "പറയാതെങ്ങനെ കഴിക്കും? നാലഞ്ചുദിവസത്തിനു മുമ്പ് തിരുവനന്തപുരത്തുകാരി ഒരു സ്ത്രീ വടക്കെങ്ങാണ്ടോ പോയി, തിരിച്ചു പോകുന്നവഴി ഇവിടെക്കേറി. കൊലക്കഥയും കൊല്ലാക്കഥയും അവരു വിസ്തരിച്ചുപറഞ്ഞു. അപ്പോൾ മുതൽ മീനാക്ഷി തിരുവനന്തപുരത്തെ കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് അന്വേഷണം തുടങ്ങി. അവരെ വിട്ടുപിരികയില്ലെന്നുമായി. എന്റെ അടുത്തുനിന്നു മാറി, അവരോടു രാപ്പകൽ വർത്തമാനമായി. അവർ ഇന്നലെ രാത്രി ഉറങ്ങുമ്പോൾ രാവിലെ എഴിച്ചുപോകുമെന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ടു കിടന്നു. ഉദിക്കുംമുമ്പു പോവുകയും ചെയ്തു."

ഉണ്ണിത്താൻ: "എന്നാൽ പിന്നെ വ്യസനിപ്പാനൊന്നുമില്ല. ഭർത്താവിനെ വിടീക്കാൻ ആ സ്ത്രീയോടുകൂടി ഭാര്യ പോയിരിക്കയാണ്. അവരുടെ പുറകെ കുപ്പശ്ശാർ തടയാനും പുറപ്പെട്ടു. ഇത്രയേ ഉള്ളു കഥ. അതുകൊണ്ട് ജീവനെ കളയണ്ട… 'ഭർത്താവ്' എന്നും 'ഭാര്യ' എന്നും പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് അവരുടെ വിവാഹം നടന്നു എന്നുതന്നെ വിചാരിച്ചുകൊള്ളണം. കുട്ടിയെ കണ്ടിട്ടില്ലെങ്കിലും ഞാൻ എല്ലാം അനുവദിച്ചു. ചേച്ചി

ഇനി വ്യസനിക്കരുത്. ജ്യേഷ്ഠൻ അന്നുപകരിച്ചു. അതിലധികം ഇന്ന് അനുജൻ ഏൽക്കുന്നു. നിങ്ങൾ നന്ദിയത്ത്രു പോരണം. ആ കൊച്ചുകുന്നത്തി ആരും അറിയാതെ ചാടിപ്പോയതു് വെടിപ്പായില്ല. കുട്ടനും അത്ര രസിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. തന്നെ അന്വേഷിച്ച് ഒരു പെണ്ണ് പുറപ്പെടാൻ വേണ്ട യോഗ്യത തനിക്കുണ്ടല്ലൊ എന്ന് അയാൾ അഹങ്കരിക്കുന്നവനല്ല. എന്തായാലും അതെല്ലാം നാം ഇനി വക വെയ്ക്കേണ്ട. കുട്ടികളാകുമ്പോൾ പല ഗോഷ്ടികളും കാട്ടും."

വൃദ്ധ: "പക്ഷേ, എല്ലാത്തിനടിയിലും ഒരു വലിയ കോന്ത്രമുണ്ട്… അതുക്കൂടി പറഞ്ഞേക്കാം. ഞങ്ങടെ കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു മോതിരം കേശവൻകുഞ്ഞു് കൊണ്ടുപോയി അണ്ണാവയ്യനു വിറ്റു. അതാണ് തിരുവനനതപുരത്തുള്ള ഇപ്പോഴത്തെ കലക്കത്തിനെല്ലാം അടിസ്ഥാനം. മോതിരം ആരുടേതെന്ന് സമ്മതിക്കുമ്പോൾ ഞങ്ങൾക്കെങ്ങനെ കിട്ടി എന്നും, ഞങ്ങളാരെന്നും ചോദ്യങ്ങളിളകും. പിന്നത്തെ ഫലം ഉണ്ണിതന്നെ ഊഹിക്കു."

ഉണ്ണിത്താൻ: "ചിലതെല്ലാം ഒളിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് അനർത്ഥങ്ങളുണ്ടാകുന്നതു്. വരുന്നതു് വരട്ടെ എന്നുറച്ച് പരമാർത്ഥത്തെ മുഴുവൻ പറയണം. ആ ഉണ്ണിതന്നെ എന്തെല്ലാം വളച്ചുപുളച്ചാണ് എനിക്കെഴുതീട്ടുള്ളതു്! അവന്റെ പ്രായവും സ്ഥിതിയും വർണ്ണിച്ചൊരോല നാലുവശം; പ്രായം തികഞ്ഞ പുരുഷന്മാർ പരിണയംചെയ്യേണ്ട ആവശ്യത്തെപ്പറ്റി മറ്റൊരോല അങ്ങനെ; അച്ഛനമ്മമാരുടെ ഇഷ്ടത്തെ അനുകരിക്കേണ്ട മുറകളെപ്പറ്റി മറ്റൊരോല; എങ്ങാണ്ടൊരു പെണ്ണ് സൗന്ദര്യവതിയായിരിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചുള്ള വർണ്ണന, കുനുകുനെ, പൊടി അക്ഷരത്തിൽ, അവളുടെ സൗശീല്യാദി ഗുണവും മറ്റും വർണ്ണിച്ച് ഒരു കവിത… എത്ര ഓല എന്നു ഞാൻ എണ്ണീല്ല. ചേച്ചീടെ മകടെ മകള് ഒന്നുണ്ട്, അവളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വീട്ടിൽ പോരണമെന്നു താല്പര്യമുണ്ട്. അതിനനുവദിക്കണം; എന്നു മാത്രം എഴുതിയിരുന്നാൽ ഇതിനുമുമ്പിൽത്തന്നെ ആ ക്രിയയും നടന്ന്, ഇപ്പോഴത്തെ അനർത്ഥങ്ങളും അവമാനങ്ങളും കൂടാതെ കഴിയുമായിരുന്നു. ചന്ത്രക്കാറൻ തടുത്താലും ഇവിടെക്കിടന്ന് തടുക്കുകേ ഉള്ളു. സംഗതികൾ അവിടെ സുഖമായി നടക്കും."

വൃദ്ധ: "കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കുറ്റപ്പെടുത്തേണ്ട. ഞങ്ങൾ 'ഉണ്ണിക്ക്' 'ചേച്ചി'യാണെന്നും മറ്റും അയാൾ ഒടുവിലത്തെ ദിവസം സന്ധ്യക്കേ അറിഞ്ഞൊള്ളു. എന്റുണ്ണി ഇപ്പോൾത്തന്നെ തിരുവനന്തപുരത്തേയ്ക്ക് പോണം. പട്ടണങ്ങളേ ചീത്ത സ്ഥലങ്ങളാണ്. മീനാക്ഷി പക്ഷേ, തനിച്ചായിരിക്കാം. അവൾ കണ്ടാൽ കുറച്ച് ഭേദവുമാണ്. ഉണ്ണിക്ക് കാണുമ്പോൾ മനസ്സിലാവും."

ഉണ്ണിത്താൻ: "സാവിത്രിയുടെ ഛായയാണെങ്കിൽ എനിക്കു കാണാതെതന്നെ കഥ എന്തെന്നു നിശ്ചയിക്കാം."

വൃദ്ധ: "സാവിത്രിയൊ? …" എന്ന് പറഞ്ഞുതുടങ്ങീട്ട് തന്റെ ദൗഹിത്രിയുടെ സൗന്ദര്യത്തെ താൻ വർണ്ണിക്കുന്നതുചിതമല്ലെന്ന് വിചാരിച്ചു വിരമിച്ചു. ഇങ്ങനെ സംഭാഷണം നട

ന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയിൽ വൃദ്ധ ഉണ്ണിത്താനെ പിടിച്ചുണച്ച്, ഗദ്ഗദത്തോട് ഒരു ചോദ്യം ചെയ്തു: "സാവിത്രിയുടെ അമ്മാവനെ കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?"

ഉണ്ണിത്താൻ: "ഉണ്ട്."

വൃദ്ധ: "എന്റെ വലിയാങ്ങളെ… അദ്ദേഹം കുലത്തിനൊത്ത കരുത്തോടുതന്നെ കൊലവാൾ ഏറ്റോ?"

ഉണ്ണിത്താൻ: "ചേച്ചി അതൊന്നും ചോദിക്കരുത്. അക്കാലം ഒരു പ്രളയകാലമായിരുന്നു. കഴിഞ്ഞതെല്ലാംകഴിഞ്ഞതായിരിക്കട്ടെ. ഇങ്ങേഭാഗത്തും നിലയില്ലാത്ത ദ്രോഹപ്രവൃത്തികളുണ്ടായിരുന്നു. ചേച്ചിയുടെ ഭർത്താവ്, ശകുനിയും കർണ്ണനും ഭീഷ്മരും ഒന്നായിച്ചേർന്ന് ഒരു മഹാകൗരവനായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് എല്ലാം തടുക്കാൻ കഴിയുമായിരുന്നു. പെരുവെള്ളത്തള്ളൽ കണ്ടപ്പോൾ നിങ്ങളേയും കൊണ്ട് നന്തിയത്തു പോന്നു. വെള്ളക്കുത്തു മുറുകിയപ്പോൾ അവിടന്നും കടന്നു. ഇപ്പോൾ നിലകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിതന്നെ എല്ലാം കൊണ്ടും ഉത്തമമെന്ന് ആശ്വസിക്കണം."

അല്ലയോ ബുദ്ധിയും വിദ്യയും സമ്പത്തുംകൊണ്ട് സമൃദ്ധനായ പ്രഭുവേ! അങ്ങയുടെ ഒട്ടു വിലത്തെ അഭിപ്രായത്തിൽ ഒരു തെറ്റുണ്ടെന്ന് അങ്ങ് അറിയുന്നില്ലല്ലൊ? അങ്ങ് ഉത്തമപുരുഷന്മാരുടെ ഉത്തംസംതന്നെ എന്നു സമ്മതിക്കാം. പക്ഷേ, ആരുംതന്നെ പരിപൂർണ്ണബുദ്ധിമാനെന്നും, സർവ്വസാക്ഷി എന്നും നടിച്ചുപോകരുത്. അങ്ങിരിക്കുന്ന ഭവനത്തിന്റെ അല്പം കിഴക്കുമാറി, ഒരു വലിയ പറമ്പു മുഴുവൻ വ്യാപിച്ചുനില്ക്കുന്ന ഒരു വടവൃക്ഷം ബഹുശതവർഷങ്ങൾക്ക് മുമ്പിൽ, ഒരു സാധുപ്രാണിയുടെ വായിൽനിന്നും പതനംചെയ്ത് എൺമണിയിലും ചെറുതായ ഒരു ബീജത്തിൽനിന്നും മുളച്ചു വളർന്നിട്ടുള്ളതാണ്. അങ്ങനെ ഒരു സ്വല്പജന്തുവിനും, പ്രത്യേക ഉദ്ദേശ്യം കൂടാതെയും ഒരു മഹത്പ്രതിഷ്ഠാപനം സാധിക്കുമെന്നുവരികിൽ, പ്രതിക്രിയൈകവ്രതനും ദൃഢനിഷ്ഠനും ആയും, മൂലത്രിഗുണശക്തികൾ ഏകീകരിച്ചും ഉള്ള ഒരു ബുദ്ധന്റെ ആത്മാവ് ഭൂലോകത്തിൽ അവശേഷിക്കാതെ, എല്ലാം നിലകൊണ്ടു എന്നു നിർദ്ദേശിക്കുന്നതെങ്ങനെ? കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശന്റെ കൗരവത്വമോ രൗരവത്വമോ — എന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ — അതിനെ, സന്ദർഭം വരുമ്പോൾ വർണ്ണിക്കാൻ, ചില വിശേഷണപദങ്ങളെക്കൂടി സംഭരിച്ചുകൊള്ളുക.

അന്ന് അത്താഴവും കഴിഞ്ഞു രാഘവരുണ്ണിത്താൻ മന്ത്രക്കൂടത്തു തന്നെ താമസിച്ചു. മീനാക്ഷിയും കുപ്പശ്ശാരും തിരുവനന്തപുരത്തുണ്ടെന്നും, അടുത്തദിവസം മടങ്ങിയെത്തുമെന്നും ചന്ത്രക്കാന്റെ ഒരു ഭൃത്യൻ വന്ന് മന്ത്രക്കൂടത്തു തെര്യപ്പെടുത്തി. മീനാക്ഷി വന്നു കണ്ടതിന്റെശേഷം ആ സ്ഥലത്തുനിന്നും തിരിയ്ക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചാണ് ഉണ്ണിത്താൻ അവിടെ താമസിച്ചത്.

ഇതിനിടയിൽ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ തപോമന്ദിരത്തിൽ നടന്ന രണ്ടു സംഭവങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നാസികയ്ക്ക് പക്ഷാഘാതം സംഭവിച്ചു എന്നു കണ്ട ഉടനെതന്നെ ചന്ത്രക്കാറൻ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുമായി മർമ്മവിദ്യാവിദഗ്ദ്ധനായ യോഗീശ്വരനെക്കണ്ടു് ചികിത്സോപദേശത്തെ പ്രാർത്ഥിച്ചു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്ക് നേരിട്ട ആപത്തിനെക്കുറിച്ച് യോഗീശ്വരൻ സകരുണം അനവധി ചോദ്യങ്ങൾ ചെയ്തു. അതിന്റെ നിവാരണത്തിന് അധികസമയം ഗാഢചിന്തനവുംചെയ്തു. നാസാവൈരൂപ്യം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നതു് മരണലക്ഷണമെന്ന് വ്യാഖ്യാനിക്കപ്പെടാമെങ്കിലും, ആ ഭയം മനസ്സിനെ ബാധിക്കേണ്ടെന്നും, ആ സംഭവം മഹമ്മദീയമുഷ്കരന്റെ കരസ്പർശം കൊണ്ടുണ്ടായിട്ടുള്ളതല്ലെന്നും, കേവലം മുഖവാതാരംഭത്തിന്റെ ലക്ഷണമാണെന്നും, അതിലേക്ക് ചിലക്ഷാരസിന്ദൂരാദികൾ സേവിച്ച ക്രമേണ പരിഹാരം ഉണ്ടാക്കേണ്ടതാണെന്നും, യോഗീശ്വരൻ വിധിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ സന്താപത്തിന് ഇങ്ങനെയാണ് ശാന്തി അരുളിച്ചെയ്തതെന്നുവരികിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ അന്നു രാത്രി കുപ്പശ്ശാർ വീണുരുണ്ട്, ക്രന്ദനം ചെയ്ത്, മീനാക്ഷിയോട്ട് പ്രയോഗിച്ച കർണ്ണമന്ത്രത്തെത്തുടർന്ന് ആ കന്യകയുടെ പ്രണിധിയായി, ഒരപേക്ഷ ചെയ്തപ്പോൾ അവർ തമ്മിൽ ദീർഘമായ ഒരു സംഭാഷണം നടന്ന്, അവസാനത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആലോചനയിൽ മഗ്നനായിരുന്നു. അപേക്ഷയെ നിർവ്വഹിച്ചില്ലെങ്കിൽ, മീനാക്ഷി ജീവത്യാഗം ചെയ്തുകളയുമെന്നും, അത്രത്തോളവും അതിലധികവും പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് ആ കന്യക സന്നദ്ധയായിരിക്കുന്നു എന്നും കുപ്പശ്ശാർ ഉണർത്തിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ശിലാഹൃദയം ഉരുകി. മീനാക്ഷിയുടെ ഇംഗിതത്തിന് സിദ്ധി ഉണ്ടാകുമെന്ന് അദ്ദേഹം അനുഗ്രഹം ചെയ്തു. കുപ്പശ്ശാർ അവിടെനിന്നു പിരിയുന്നതിനു മുമ്പിൽ യോഗീശ്വരൻ ഇങ്ങനെ ഒരു കല്പനക്കൂടിക്കൊടുത്തു: “അമ്മിണിയെ ആരുക്കാവത് ദത്തം ചെയ്യക്കൂടാതു്. നമതു യജ്ഞം മുടിയട്ടും. അപ്പാൽ തകിന്തപടി നാമേ സുമാർശെയ്‌വോം. ഭദ്രം!” പിന്നെയും എന്തോ ചിലതു പറവാൻ ആലോചിച്ചിട്ട്, ഉള്ളിലുണ്ടായ വികാരവിക്ഷോഭംകൊണ്ട്, ആ പ്രാരബ്ധനിവൃത്തനും ‘പരവശ’പ്പെട്ടു നിന്നു. കുപ്പശ്ശാർക്ക് ചില വസ്തുങ്ങളും കുറച്ചു ദ്രവ്യവും സമ്മാനിച്ചും, അയാളെ വാതൽപ്പടിവരെ അനുഗമിച്ചു തലോടി പരിരംഭണവും ചെയ്തും, യോഗീശ്വരൻ യാത്രയാക്കി. കുപ്പശ്ശാരുടെ ഭൃത്യഭക്തിയെ ഇതിലധികംകൊണ്ടു് അഭിമാനിക്കേണ്ടതല്ലയോ?

അടുത്തദിവസം ഉദിച്ച് ഏഴെട്ടുനാഴിക ചെന്നപ്പോൾ മീനാക്ഷിയുടെയും കുപ്പശ്ശാരുടെയും തിരിയെയുള്ള യാത്രയുണ്ടായി. വൃദ്ധയുടേയും ഇവരുടേയും പുനസമ്മേളനത്തിൽ ഇരുഭാഗത്തേയ്ക്കും വിഷമങ്ങളൊന്നുമുണ്ടാകാതെയും, വൃദ്ധയാൽ മീനാക്ഷിക്കുട്ടി ശാസിക്കപ്പെടാതെയും സൂക്ഷിക്കുന്നതിന് മനഃപൂർവ്വം അവിടെ താമസിച്ചിരുന്ന ഉണ്ണിത്താന്റെ സാന്നിദ്ധ്യംകൊണ്ട്, കോപപ്രദർശനമൊന്നും കൂടാതെയും, എന്നാൽ സ്വൽപമായ അന്യഥാഭാവത്തോടും വൃദ്ധ മീനാക്ഷിയെ സ്വീകരണംചെയ്തു. തന്റെ പുത്രനാൽ സ്വയംവരണം ചെയ്യപ്പെട്ട കന്യക ഉണ്ണിത്താന്റെ നേത്രങ്ങൾക്ക് സാവിത്രി എന്ന മാതാവിനേയും ബ്രഹ്മമണ്ഡലങ്ങക്കപ്പുറം ദൂരീകരിക്കുന്നതും രംഭയ്ക്ക് പകരം നിയോജ്യയായിരുന്നെങ്കിൽ നിത്യബ്രഹ്മചാരിയായ ശുകബ്രഹ്മർഷിയേയും പ്രാപഞ്ചികനാക്കുവാൻ പോരുമായിരുന്നതും ആയ ഒരു സൗന്ദര്യധാമമെന്ന്, അത്യാശ്ചര്യാനന്ദങ്ങളെ ഉല്പാദിപ്പിച്ചു. അദ്ദേഹം ആ പ്രൗഢകന്യകയെ സമീപത്തു് വിളിച്ച്, കരുണാപൂർവ്വം തലോടി, സന്തോഷപ്രദമായുള്ള തന്റെ നിശ്ചയങ്ങളെ ധരിപ്പിക്കയും, തന്റെ വാശത്തെ അനുസരിച്ച് ഗൂഢമായി ചില ശാസനോപദേശങ്ങൾ നൽകുകയും ചെയ്തു. ഇതു കണ്ടും കേട്ടും നിന്ന കുപ്പശ്ശാർ വേദാന്തഗ്രഹണമോ കീർത്തനകഥനമോ കൂടാതെ ‘പടിയാറും കടന്ന്’ കൈലാസപ്രാപ്തനാവുകയും ചെയ്തു.

15

"പാട്ടുകൊണ്ടും ഫലിച്ചീല, കൂത്തുകൊണ്ടും ഫലിച്ചീല,
പാട്ടിലാക്കാനെളുതല്ലെന്നവർക്കു തോന്നി."

ചന്ത്രക്കാറനാദിയായ ശത്രുക്കളുടെ അഹംകൃതികൊണ്ട് അല്പം ഒരു ഘനക്ഷയശങ്ക കേശവ പിള്ളയ്ക്കുണ്ടായി. എന്നാൽ തനിയ്ക്ക് പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ സ്ഥിതിക്ക്, മാർഗ്ഗബാധകളായിത്തടയുന്ന ശല്യശകലങ്ങളാൽ ക്ഷതോത്സാഹനായിക്കൂടെന്നു നിശ്ചയിച്ച്, അയാൾ തൽക്ഷണം രാമയ്യനെക്കണ്ട്, താൻ അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ഉപായത്തിന്റെ വിജയത്തിന് കേശവൻകുഞ്ഞിനെ സന്ദർശനം ചെയ്‌വാൻ ആഗ്രഹമുണ്ടെന്ന് ധരിപ്പിച്ചു.

കുപ്പശ്ശാരുമായി നടന്ന നിമന്ത്രണത്തിൽ താൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രതിജ്ഞയെ നിർവഹിക്കുന്നതിൽ യോഗീശ്വരനും ഉദാസീനനായിരുന്നില്ല. ദുർജ്ജനഹിതങ്ങളെ അനുകൂലിക്കുന്ന പ്രകൃതിദേവന്റെ വികൃതിത്തംകൊണ്ട് ആ രാത്രി മദ്ധ്യകാലമായപ്പോൾ വർഷകാലത്തിന്റെ സമാഗമസൂചകമായി അഭിന്നമായുള്ള ഒരു കാളിമ ആകാശത്തെ ആച്ഛാദിച്ചു. ഭ്രൂബന്ധത്തിൽനിന്ന് മുക്തരാകാതെ നക്തഞ്ചരത്വത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്ന കാളിക്കൂളിസഞ്ചയം, തങ്ങളുടെ സങ്കേതകാരാഗൃഹങ്ങളെ ഭേദിച്ച് സ്വച്ഛന്ദനർമ്മം തുടങ്ങിയതുപോലെ രാജധാനിയിലെ നാനാഭാഗങ്ങളേയും ഭയങ്കരമായ അട്ടഹാസപടലികളും ആക്രോശധാരകളുംകൊണ്ട് ആകമ്പനം ചെയ്തു. ബ്രഹ്മരക്ഷസ്സിന്റെ പ്രകോപാരംഭമാണെന്നുള്ള ജ്യൗതിഷികമതം ഇങ്ങനെ ഉത്ഭവിച്ച ഭയത്തെ സ്ഥിരീകരിച്ചു. നിദ്രയിൽനിന്നുണർന്നതിന്റെശേഷവും ജനങ്ങളുടെ കർണ്ണങ്ങളിൽ ആ ഘോരധ്വനികൾ ഭയജനകമാംവണ്ണം മാറ്റൊലിമുഴക്കിക്കൊണ്ട് അവശേഷിച്ചതിനാൽ, നാഗരരക്ഷികളുടെ രാത്രിസഞ്ചാരങ്ങളും 'ഉക്കള്'ക്കാരുടെ മേൽനോട്ടവും ഒട്ടുകാലത്തേക്ക് നാമമാത്രമായി.

അടുത്തദിവസത്തെ സൂര്യഭഗവാനും മേഘകവചനായി താഴെ രഥത്തിൽ ആരോഹണംചെയ്തു. ആ വിശ്വനേത്രന്റെ വീക്ഷണമുണ്ടാകുന്നതിനു മുമ്പുതന്നെ, ഹരിപഞ്ചാനന

നായ യുവരാജസാരഥി ആ രാജകുമാരനെ, രഥസാമഗ്രികൂടാതുള്ള തന്റെ സാരഥ്യചാതുര്യം കൊണ്ട് മഹാരാജസമക്ഷത്തിലേക്ക് എഴുന്നള്ളിയ്ക്കുക കഴിച്ചു. 'അപ്പ'ന്റെ അപ്രതീക്ഷിതമായ സുപ്രകാശവദനദർശനത്താൽ വികസിതഹൃദയനായ മഹാരാജാവ്, സ്വവത്സകുമാരന്റെ അഭീഷ്ടമെന്തെന്ന് സസ്മേരം പൃച്ഛിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഭഗവൽക്കഥാ കാലക്ഷേപവൈദുഷ്യത്തെ ഗുരുജനം ആസ്വദിക്കണമെന്ന് ഒരു പ്രാർത്ഥനയുണ്ടെന്ന് രാജകുമാരൻ സങ്കോചത്തോടെ ഉണർത്തിച്ചു. സ്വകുടുംബാംഗങ്ങളിൽ അമിതകരുണനായ മഹാരാജാവ്, ആ അപേക്ഷാനിർവഹണത്തിനുമുമ്പായി ഇനിയൊരു സൂര്യോദയമുണ്ടായിക്കൂടെന്നു നിശ്ചയിച്ച്, അതിനുമണ്ണം പ്രസാദിച്ചരുളിയിട്ട്, വ്യായാമാർത്ഥമെന്ന ഭാവത്തിൽ അന്നും ഒരു സഞ്ചാരത്തിന് പുറപ്പെട്ടു.

കേശവ പിള്ള പകടശ്ശാലയിലേയ്ക്ക് പോകുന്നവഴിയിൽ, രാജമന്ദിരത്തിന്റെ പ്രാകാരത്തിനകത്തു കടന്നപ്പോൾ, ചിന്താഗ്രസ്ഥനായി നില്ക്കുന്ന മഹാരാജാവിനെക്കണ്ടു മുഖംകാണിച്ചു. അനിഷ്ടച്ഛായാലേശവും കൂടാതെ കേശവ പിള്ളയെ അടുത്തു വിളിച്ച് പരമാർത്ഥമറിഞ്ഞിരുന്ന മഹാരാജാവ് "നിന്റെ ആശൗചം നീങ്ങീല്ലേ" എന്ന് പ്രത്യക്ഷത്തിൽ നിരർത്ഥമായ ഒരു കുശലപ്രശ്നം അരുളിച്ചെയ്തു. സ്വസങ്കല്പപ്രകാരമുള്ള ആശൗചഘ്നാചാര്യന്മാർ ആരെന്ന് നിർദ്ദേശിച്ച്, വടക്കുപടിഞ്ഞാറുള്ള പത്മനാഭക്ഷേത്രത്തേയും മഹാരാജാവിന്റെ പാദങ്ങളേയും കേശവ പിള്ള നോക്കി. തന്റെ ഭൃത്യഭക്തിയെ ആദരിച്ച് മഹാരാജാവ് ക്ഷേത്രാഭിമുഖമായിത്തിരിഞ്ഞുനിന്ന് പ്രാർത്ഥനാപൂർവം ശിരഃകമ്പനം ചെയ്തു. "അടിയങ്ങൾക്ക് രണ്ടു സന്നിധാനവും ഒന്നുപോലെ തന്നെ" എന്ന് കേശവ പിള്ള ആ ആംഗ്യത്തിന് അവിളംബിതമായ പ്രത്യുത്തരമായി ധരിപ്പിച്ചപ്പോൾ, സത്യപരായണനായ മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സ് ആ ഭക്തനെ സന്തപിപ്പിക്കത്തക്കവണ്ണമുണ്ടായിട്ടുള്ള തന്റെ കല്പനയുടെ സാഹസത്തെ ഓർത്ത് അല്പമൊന്നു കലുഷമായിത്തീർന്നു. തന്നിൽ അധിരോപിതമായ ഈശ്വരത്വം പക്ഷാന്തരാധീനമെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുമാറ്, "നമ്മുടെ മഹമ്മദീയപ്രജകളും നിന്റെ മതത്തെ അനുവർത്തിക്കുമോ?" എന്ന് കേശവ പിള്ളയ്ക്ക് അസംഗതമെന്ന് തോന്നിയ ഒരു പ്രശ്നമുണ്ടായി.

കേശവ പിള്ള: "ഇല്ലെങ്കിൽ, കമ്പനിയാരെയും മറ്റും നോക്കാതെ ഇതിനുമുമ്പുതന്നെ ഇങ്ങോട്ട് ആക്രമിക്കുന്നതിന് ഹൈദർ രാജാവിനെ ധൈര്യപ്പെടുത്താൻ ഒരു കക്ഷി ഇവിടെ ഉണ്ടാകുമായിരുന്നു."

മഹാരാജാവ്: "നിന്റെ ഹരിപഞ്ചാനനമാർഗ്ഗക്കാരോ?"

കേശവ പിള്ള: "ആ മാർഗ്ഗക്കാരും നേരുമാർഗ്ഗമറിയുമ്പോൾ നേർവഴിക്ക് നിൽക്കും!"

മഹാരാജാവ്: "അവരുടെ ഇപ്പോഴത്തെ ഗമനം നേർവഴിവിട്ടാണെന്ന് ഇനിയും നീ വിചാരിക്കുന്നോ?"

മഹാരാജാവിന്റെ പരിപൂർണ്ണവിശ്വാസംകൊണ്ട് അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കാലത്തും, അവിടന്ന് ഈവിധമുള്ള വിതർക്കിത ചോദ്യങ്ങൾ കേശവ പിള്ളയോട് ചോദിക്കാറുണ്ടായിരുന്നു. തിരുവുള്ളം സന്ദിഗ്ദ്ധമായുള്ള അന്നത്തെ സ്ഥിതിയിലും, രാജ്യത്തിൽനിന്ന് ഭ്രം

ശമുണ്ടായാലും, അസത്യവും അപഥ്യവുമായുള്ളതിനെ, സ്വാത്മവഞ്ചനം ചെയ്തു്, രാജസന്നിധിയിൽ ധരിപ്പിപ്പാൻ അശക്തനായ കേശവ പിള്ള അച്ഛത്മകൃത്യനിഷ്ഠനായി ഇങ്ങനെ അറിവിച്ചു: “ആ സ്വാമിയാർ തെക്കും വടക്കും, ഇവിടങ്ങളിലും എല്ലായിടത്തുമുള്ളവരെ തല തെറ്റിക്കുന്നു എന്നു് അടിയൻ ഇപ്പോഴും തിരുമനസ്സറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നതിനെ കല്പിച്ചു് ക്ഷമിച്ചു രക്ഷിക്കണം. പുറ നാട്ടുകാരും പല പല ജനങ്ങൾ വന്നു്, അദ്ദേഹത്തോടു് ചേരുന്നു. ഇന്നലെ രാത്രിയിലും ഒരു വലിയ സഹായി ആരോ വന്നുചേർന്നിട്ടുണ്ടു്.”

മഹാരാജാവു്: “നിന്നെ കാണാൻ വന്നതുപോലെ വല്ല ദേവകന്യകയും അങ്ങോട്ടും പുറപ്പെട്ടതായിരിക്കാം.”

സന്മാർഗ്ഗചാരിയും യുവാവുമായ തന്റെ വിശ്വസ്തഭൃത്യനിൽ അർജ്ജുനനെപ്പോലെ അപഹാസത്താൽ ഉൽബുദ്ധവീര്യനാവുക എന്നൊരു സ്വഭാവവൈശിഷ്ട്യം ഉണ്ടെന്നു് മനസ്സിലാക്കിയിരുന്ന മഹാരാജാവു്, അയാളുടെ പൗരുഷത്തെ അല്പം ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കുന്നതിനായി ഈ വിനോദവാർത്തയെ പ്രയോഗിച്ചതായിരുന്നു. എന്നാൽ ആ വിരസൻ അതിനെ ഗൗരവമായി ധരിച്ചു്, ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു: “അടിയൻ, എല്ലാം ആപത്തിന്റെ ഇറക്കമതികൾതന്നെ. തൃപ്പാദത്തിലെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടു് കണ്ണിനു് വരുന്നതു് പുരികംവഴി പോകുന്നു. അടിയൻ അറിയിക്കാതെ പരമാർത്ഥമെല്ലാം തിരുമനസ്സറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ഹൈദരുടെ കാര്യത്തിൽ ആപത്തില്ലാത്തവിധത്തിൽ തിരുമനസ്സിലെ ബുദ്ധിപ്രഭാവം ബഹളമൊന്നും കൂടാതെ എല്ലാം ഒതുക്കുന്നു. എന്നാൽ, ഇവിടത്തെ സ്ഥിതികൾ… അടിയന്റെ പഴമനസ്സിൽ കൊണ്ടിട്ടുള്ളതു് കുറച്ചുദിവസം കഴിഞ്ഞു്, എല്ലാം തൃപ്പാദത്തിൽ വിടകൊണ്ടുകൊള്ളാൻ കൽപനയുണ്ടാകണം.”

മഹാരാജാവു്: “നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ മകനെ കണ്ടിട്ടു് വല്ല കാര്യവുമുണ്ടെങ്കിൽ, അങ്ങനെ ചെയ്തുകൊള്ളാം. വിരോധമില്ല. അവൻ നമ്മുടെ കൈയിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞെങ്കിലേ ശുഭം ഉണ്ടാവൂ.”

സാഭിപ്രായമായ ഈ അനുമതിയെ അരുളിച്ചെയ്തു്, മഹാരാജാവു് നടകൊണ്ടു. രാമയ്യൻ മുഖേനയുണ്ടായ തന്റെ അപേക്ഷയ്ക്കു് രാജാനുവാദം ഇത്ര ലാഘവത്തിൽ ലഭിച്ചതുകൊണ്ടു് തന്റെ പ്രത്യക്ഷവൈകുണ്ഠപ്രഭുവാൽ സവിശേഷം താൻ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു എന്നും, മീനാക്ഷിയെ സംബന്ധിച്ചുള്ള തന്റെ ശ്രമോദ്ദേശ്യത്തെ അവിടന്നു് ദുർവ്യാഖ്യാനം ചെയ്യാതെ സൂക്ഷ്മബുദ്ധ്യാ ധരിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു എന്നും കേശവ പിള്ള മോദിച്ചു.

മദ്ധ്യാഹ്നഭക്ഷണത്തിനായി കേശവ പിള്ള തന്റെ ഭവനത്തിൽ ചെന്നപ്പോൾ അവിടേയും മോദകരമായ ഒരു വിശേഷസംഭവമുണ്ടായി: തന്റെ നവസുഹൃത്തായ പക്കീർസായും, അണ്ണാവയ്യന്റെ കണക്കുകളോടുകൂടി ആ ബ്രാഹ്മണന്റെ കാര്യസ്ഥന്മാരും അവിടെ കാത്തുനിന്നിരുന്നു. അയാളോടു് ഇടപാടുകൾ ഉള്ളതിൽ ഒരു പ്രമാണിക്കു് കേശവ പിള്ളയെ മാത്രമേ വിശ്വാസമുള്ളു എന്നും ആ പുള്ളിയുടെ പേർ പുറത്തു പറയുന്നതു് അദ്ദേഹത്തിനു് സമ്മതമല്ലെന്നും, അതുകൊണ്ടു് തന്നാണ്ടത്തെ കണക്കുകൾ അത്രയും ഒന്നു് പരിശോധിച്ചു്, പ്രധാനപുള്ളികൾ സംബന്ധിച്ചു് അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടുമുള്ള കടപ്പാടിന്റെ ആകത്തുക ഒന്നു

വരുത്തിക്കൊടുക്കണമെന്നും ആ കാര്യസ്ഥന്മാർ അപേക്ഷിച്ചു. സേവിക്കാൻ സങ്കൽപി ക്കപ്പെടുന്ന ദൈവം പ്രത്യക്ഷനാകുന്നപോലെ ഈ സന്ദർഭം തനിക്ക് കിട്ടിയതു് അപാര ദൈവയോഗമാണെന്ന് സന്തോഷിച്ച്, ഝടിതിയിൽ ഭക്ഷണവും കഴിച്ച്, കേശവ പിള്ള തനിയ്ക്ക് കണക്കുവിഷയത്തിലുള്ള സവ്യസാചിത്വത്തെ അത്യന്തം കർണ്ണനീരസമായുള്ള ഒരു നാസാമുരളലോടുകൂടി പ്രയോഗിച്ചുതുടങ്ങി. ആ പരിശോധനയിൽ കേശവ പിള്ളയു ടെ ബുദ്ധിയിൽ ചില ഫലദർശനങ്ങൾ അത്ഭുതസംഗതികളായി പതിഞ്ഞു. ഒന്നാമതായി, താൻ സംശയിച്ചിരുന്നതിന് വിപരീതമായി ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നാമധേയം ആ ഓലച്ചു രുണകളിൽ എങ്ങുംതന്നെ കാൺമാനില്ലായിരുന്നു. രണ്ടാമതായി, കേശവൻകുഞ്ഞു് ആ ബ്രാഹ്മണനോട്ട് കടപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്ന് മാത്രമല്ല, കണക്കിൻപ്രകാരം ആ വാണിജ്യസംഘം നന്തിയത്തേയ്ക്ക് പതിമൂവായിരം രാശിയിൽ കൂടുതൽ കടപ്പെട്ടിട്ടുമുണ്ട്. മൂന്നാമതും മുഖ്യവു മായി, പേർ പറയാതെ ഒരു പുള്ളിയിൽ പറ്റും വരവും എഴുതി അയ്യായിരം വരാഹനോളം അണ്ണാവയ്യന് വസൂലാകേണ്ടും മുതലായി നിൽപ്പ് എഴുതിയിരിക്കുന്നു. പൂജ്യപ്പേരിട്ട പുള്ളി പൂജ്യനായ ഹരിപഞ്ചാനനനായിരിയ്ക്കണമെന്ന് കേശവ പിള്ള അനുമാനിച്ചു. മൂന്നാമത്തെ പ്പേരിലുള്ള ആകത്തുക കേട്ടപ്പോൾ, അവ്യക്തമായ ചില ക്ഷോഭങ്ങളോടുകൂടി പാക്കീർസാ കൈ തിരുമ്മി. തന്റെ സ്വകാര്യനിരൂപണത്തെ പരേംഗിതഗ്രാഹിയായ അവന്റെ മനോ ദർപ്പണം സൂക്ഷ്മഗ്രഹണംചെയ്തു എന്നും കേശവ പിള്ള വ്യാഖ്യാനിച്ചു. ഇങ്ങനെ ഒരു സംഭ വമുണ്ടായതു് തനിയ്ക്ക് അന്ന് രണ്ടാമത്തെ മഹാഭാഗ്യോദയമെന്ന് കേശവ പിള്ള പ്രമോദി ച്ചപ്പോൾ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സകലരുടേയും കർണ്ണങ്ങളും കണ്ണുകളും പൊടിയുംവണ്ണം ഒരു മിന്നൽ, ഇടിരവത്തോടുകൂടി അടുത്തുള്ള അനേകം നാളികേരവൃക്ഷങ്ങളെ ഏകസമ യത്തു് ഭസ്മീകരിച്ചു. താൻ സന്തോഷിച്ചതിന് വിപരീതമായി ദൈവവിരോധലക്ഷണം കാണപ്പെടുകയാൽ കേശവ പിള്ളയുടെ മനസ്സ ചഞ്ചലപ്പെട്ടു. കടിഞ്ഞാണിൽ നിൽക്കാ ത്ത അശ്വത്തെ ശാസനംചെയ്യുംപോലെ പക്കീർസാ ആ സംഹാരശക്തിപ്രദർശനത്തിൽ സഹൃദയത്വം കൊണ്ടോ, അന്തരീക്ഷകോപത്തിനു പ്രതിക്രോധമായോ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ചില ഉദ്ഗാരങ്ങളെ ഘോഷിച്ചു.

അന്നസ്തമിച്ച് നാലഞ്ചുനാഴിക ഇരുട്ടിയപ്പോൾ കേശവ പിള്ള കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ കാരാഗൃഹത്തിലേയ്ക്ക് പുറപ്പെട്ടു. ബന്ധനസ്ഥനെ കാത്തുനിന്നിരുന്ന കുഞ്ചൂട്ടക്കാർ രാജമ തം അറിഞ്ഞിരുന്നതുപോലെ കേശവ പിള്ളയെ കണ്ടമാത്രയിൽത്തന്നെ ആ ഉദ്യോഗ സ്ഥനെ ആദരപൂർവ്വം അകത്തേയ്ക്ക് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി, പ്രകാശിച്ചെരിയുന്ന ദീപത്തിന്റെ സമീപത്തു്, ഗ്രന്ഥരസാനുഭൂതിയിൽ ലയിച്ചിരുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശി പ്പിച്ചു. ഓരോ സ്ഥലങ്ങളിൽവച്ച് കാണുകമാത്രംകൊണ്ടുള്ള പരിചയക്കാരായ ആ രണ്ടു പേരും ആ സമാഗമത്തിൽ മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കി അനന്തരകരണീയമായുള്ള മര്യാദ യെക്കുറിച്ച് വിവേകശൂന്യന്മാരായതുപോലെ സ്ഥിതിചെയ്തു. ഊർജ്ജിതവും കഠിനവുമാ യുള്ള മഹാരാജാജ്ഞയെ അനുസരിച്ച് തന്നെ ബന്ധനത്തിലാക്കിയിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് അന്യനായ ഒരു പുരുഷന്റെ ആഗമനം തനിക്ക് അനിഷ്ടമായുള്ള ഫലത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു എന്ന് കേശവൻകുഞ്ഞു് പ്രഥമത്തിൽത്തന്നെ വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ മഹാരാജാവിനോടു

ണ്ടായ സംഭാഷണത്തിൽ നാമപ്രസ്താവനമുണ്ടായ കേശവ പിള്ളയാണ് പോന്നിരിക്കുന്നതെന്ന് കണ്ടപ്പോൾ മര്യാദയെ ലംഘിക്കുന്നത് വിഹിതമല്ലെന്ന് വിചാരിച്ച് ആ യുവാവ് എഴുന്നേറ്റ് കേശവ പിള്ളയെ ഇരിക്കുന്നതിന് സൽക്കരിച്ചു. മാമാവെങ്കിടനാൽ തനിയ്ക്ക് സങ്കൽപിക്കപ്പെട്ട കന്യകയുടെ കാമുകന്റെ സുഭഗത കണ്ട് കേശവ പിള്ള പരമാത്ഭുതവശനായി, മന്ദസ്മിതത്തോടുകൂടി അയാളുടെ ഹസ്തഗ്രഹണംചെയ്‌വാൻ ഉദ്യമിച്ചു. “തൊടരുത്, ചോര പുരണ്ട കൈയല്ലയോ?” എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് കേശവ പിള്ളയ്ക്ക് അസംബന്ധമെന്ന് തോന്നിയ ഒരു ധാർഷ്ട്യത്തോടുകൂടി കേശവൻകുഞ്ഞ് കൈകളെ പിൻവലിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ കഷ്ടാവസ്ഥയെക്കുറിച്ച് സഹതാപത്തോടുകൂടി “ചിലതു പറവാനുണ്ട്... അതിനാണ് ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നത്.” എന്ന് കേശവ പിള്ളയുടെ ഭാഗം സംഭാഷണാരംഭിച്ചു.

കേശവൻകുഞ്ഞ്: “അന്യചിത്തം അറിക ബഹുരസമാണ്. ഞാൻ പഠിക്കുന്ന കാവ്യങ്ങളും ശാസ്ത്രങ്ങളും... ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ അടങ്ങിയതും... എല്ലാം ഓരോ മഹാന്മാരുടെ മനോധർമ്മങ്ങളാണ്. നിങ്ങടേത് അറിവാനും എനിയ്ക്ക് കൗതുകമുണ്ട്; തുടങ്ങണം.”

താൻ ഒരു ചിത്തഭ്രമക്കാരന്റെ പൂർവ്വാപരസംബന്ധവിഹീനമായ ജൽപനത്തിന്റെ ശ്രോതാവായി ഭവിച്ചിരിക്കുന്നുവോ എന്ന് കേശവ പിള്ള സ്വല്പനേരം സംശയിച്ചു. എങ്കിലും, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ഓരോ പദങ്ങളിലും സ്ഫുരിച്ച ആക്ഷേപരസം വക്താവിന്റെ ചിത്തത്തെ ചലിപ്പിക്കുന്ന വ്യഥാധിക്യത്തിൽനിന്ന് ഉദ്ഭൂതമെന്നു തോന്നുകയാൽ കേശവ പിള്ള ക്ഷമാപരനായി, മൗനത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞ് തന്റെ ഉക്തികളുടെ നീരസത്വം സകാരണമല്ലെന്ന് പശ്ചാത്തപിച്ച് വീണ്ടും കേശവ പിള്ളയെ ഇരിക്കുന്നതിന് ക്ഷണിച്ചു. ദീപത്തിന്റെ ഓരോ പാർശ്വത്തിലായി ആ രണ്ടുപേരും ഇരുന്നപ്പോൾ അവരുടെ ആകൃതികൾ സൃഷ്ടിമഹിമ അതിന്റെ പരമോകൃഷ്ടതയിലും എങ്ങനെ വ്യത്യാസസംകലിതമായിരിക്കാമെന്ന് അത്ഭുതമായി ദൃഷ്ടാന്തീകരിച്ചു. തുല്യവയസ്കരും ഏകനാമധനന്മാരും ആയ ആ യുവാക്കൾ സൗന്ദര്യത്തിലും ഒന്നുപോലെ അഗ്രനിലയന്മാരായിരുന്നുവെങ്കിലും ഒരാളിന്റെ സൗന്ദര്യം ക്ഷാത്രമായ നായകത്വത്തേയും, മറ്റേ ആളിന്റേത് പ്രശാന്തബ്രാഹ്മണ്യതേജസ്സിനേയും അനുകരിച്ചു. കേശവ പിള്ളയുടെ അംഗസൗഷ്ഠവം പ്രൗഢവും ആദരണീയവും, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ കായലാളിത്യം ആകർഷകവും ആരാധനീയവും ആയിരുന്നു. സ്വഭാവത്തിനും ഈ വിധമായുള്ള ഭിന്നത അവർ തമ്മിലുണ്ടായിരുന്നു. കേശവ പിള്ള ബുദ്ധിതേജസ്കനും ലോകതന്ത്രവിദഗ്ദ്ധനും കൃത്യനിഷ്ഠനും സംഖ്യാശാസ്ത്രകുശലനും, കേശവൻകുഞ്ഞ് ആത്മസത്വനും ജ്ഞാനവിഭവനും ധർമ്മൈകദീക്ഷിതനും കാവ്യരസജ്ഞനും, കേശവ പിള്ള സ്വപൗരുഷത്താൽ ദീപ്തനും, കേശവൻകുഞ്ഞ് കുലജനധനയശോധനനും, കേശവ പിള്ള സ്വാശ്രയോദ്ധതനും, കേശവൻകുഞ്ഞ് ഗുരുജനങ്ങൾക്ക് വശംവദനും, കേശവ പിള്ള ദ്രുതകോപിയും, കേശവൻകുഞ്ഞ് അരുന്തുദോക്തിനിപുണനും ആയിരുന്നു. ഇങ്ങനെ ഭിന്നപ്രകൃതന്മാരാണെങ്കിലും, ആ രണ്ടു പുരുഷരത്നങ്ങളും അശ്വിനീദേവന്മാരെപ്പോലെ അവിടത്തെ ദീപപ്രഭാമേഖലയിൽ ശോഭിച്ചു. കേശവ പിള്ള

കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ദുരാപത്തിനെക്കുറിച്ച് സഹതപിച്ചു. മീനാക്ഷിയുടേയും ചന്ത്രക്കാറന്റേയും സന്നിധിയിൽ ലളിതസ്വഭാവനായിരുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞു്,

“ത്രിഭുവനംതന്നിലൊരുവനുണ്ടോ ചൊ-
ല്ലഭിമാനക്ഷയമനുഭവിയാതെ”

“അങ്ങനെ നടക്കും ലോകം” എന്നു് അർജ്ജുനനോടുള്ള വേദവ്യാസവചനത്തെ പ്രമാണമാക്കി തന്റെ താപസഹനതയെ പൗരുഷത്തോടുകൂടി പ്രദർശിപ്പിച്ചു.

കേശവ പിള്ള: “അതെന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ. ആകപ്പാടെ ഇങ്ങനെ താമസിക്കുന്നതു് നിങ്ങളുടെ അവസ്ഥയ്ക്കും പ്രായത്തിനും സ്ഥിതിക്കും കഷ്ടമല്ലയോ?”

കേശവൻകുഞ്ഞു്: “അതതെ. എന്നാൽ ‘രാമോ യേന വിഡംബിതോപി വിധിനാ ചാന്യേ ജനേ കാ കഥാ’ എന്നൊരു ശ്ലോകമുണ്ടു്.”

കേശവ പിള്ള: (തന്നെ കളിയാക്കുന്നു എന്നുള്ള നീരസത്തോടുകൂടി) “പ്രമാണങ്ങൾ ഒരു വഴി കിടക്കും. ഇതിനു് എളുപ്പത്തിൽ നിവൃത്തിയുണ്ടു്.”

കേശവൻകുഞ്ഞു്: (അസാധ്യമെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ) “നിവൃത്തിയോ? ‘സർവ്വഃ കാലവശേന നശ്യതി നരഃ കോ വാ പരിത്രായതേ.’”

അശ്വഹൃദയമന്ത്രജ്ഞനായ നളനെ അക്ഷഹൃദയജ്ഞനായ ഋതുപർണ്ണൻ തോൽപിച്ചതുപോലെ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സംസ്കൃതത്തിനു് തന്റെ ഗണിതവിദ്യാമഹാജാലത്തെ ഒന്നു് പ്രകടിപ്പിക്കയോ എന്നു കേശവ പിള്ള വിചാരിച്ചു. ഇങ്ങനെയുള്ള മത്സരബുദ്ധി ഉണ്ടായതിനിടയിലും ദുഃഖങ്ങളോടു് നിരന്തരപരിചിതനും മഹാമനസ്കനുമായ ആ യുവാവു് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ദുരാപത്തിൽ അനുകമ്പാർദ്രനായി പിന്നേയും തന്റെ കാര്യവാദത്തെ തുടർന്നു: “നിങ്ങൾ വിദ്വാനാണല്ലോ ...”

കേശവൻകുഞ്ഞു്: “നിങ്ങൾ കുറഞ്ഞ വിദ്വാനോ? ഭോജൻ, വിക്രമാർക്കൻ, പാണ്ഡ്യൻ, അനംഗഭീമൻ, കുസുമേന്ദ്രസാഹി മുതലായ രാജസദസ്യരെ എല്ലാം ഏത്തമിടീക്കാൻപോന്ന ഉദ്ദണ്ഡകേസരിയല്ലയോ നിങ്ങൾ? കാട്ടുരാജനു് കരടകമന്ത്രി!”

കേശവ പിള്ള: (ആശ്ചര്യമായ വിധത്തിൽ ക്ഷമയെ വരിച്ചുകൊണ്ടു്) “പിന്നെ ... ആ പേരിനെ വലിച്ചിഴയ്ക്കണ്ട. ചീത്തയാകും.”

കേശവൻകുഞ്ഞു്: “എന്തു്! ഉലകുടയപെരുമാളു് ഉലകുടപെരുമാൾതന്നെ, അപ്പേരിനെ നമ്മുടെ ശണ്ഠയിൽ കൊണ്ടുവരികേ! ... ഏയ്... ഏയ്...”

‘ഉലകുടപെരുമാൾ വാഴുംകാലം
പല കുടയില്ല ധരിത്രിയിലെങ്ങും
വിലപിടിയാത്ത ജനങ്ങളുമില്ല...’

എന്നൊക്കെ നമ്പ്യാരാശാനും വർണ്ണിക്കുന്നു.”

കേശവ പിള്ള: (ഇയാൾ മാമാവെങ്കിടന്റെ മുട്ടുമുറി എന്നു കുണ്ഠിതപ്പെട്ടുകൊണ്ട്) "ശ്ലോകവും പാട്ടും വേറെ സാവകാശത്തിലാവാം. ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു് കുറച്ച് ഗുണദോഷം പറവാനാണ്. ഒരു സ്നേഹിതന്റെ നിലയിൽ കേൾക്കാമെങ്കിൽ അതെന്തെന്നു പറയാം…"

കേശവൻകുഞ്ഞു: "ഗുണപാഠമെങ്കിൽ കേൾക്കട്ടെ. സംസ്കൃതമോ എലക്കണമോ?"

കേശവ പിള്ള: "ഒരു മണിപ്രവാളകാര്യമാണ്. കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളയുടെ അനന്തമുദ്ര മോതിരത്തിന്റെ സംഗതി…"

കേശവൻകുഞ്ഞു: "അനന്തശയനചരിത്രമാണെങ്കിൽ ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണത്തിൽ എന്തു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നു് ഞാൻ പറയാം. ഗരുഡമുദ്രമോതിരത്തിന്റെ കഥ ഗാരുഡപുരാണത്തിലായിരിക്കണം… അതെനിയ്ക്കു് രൂപമില്ല."

കേശവ പിള്ള: "അനന്തമുദ്ര… ഗരുഡമുദ്രയല്ല. ആ മോതിരത്തെ വിറ്റതെന്തിന്? ആരു്? അതു് പറഞ്ഞാൽ ഇന്നുതന്നെ വീട്ടിൽ പോകാം."

കേശവൻകുഞ്ഞു: "അത്രയും കൊണ്ടു് പോകാൻ ഒക്കുല്ല. അതു് പറയുമ്പോൾ, അണ്ണാവയ്യനെ കൊന്നതാരു്? എത്ര കുടം ചോരവാർന്നു? ആരു് കവിൾക്കൊണ്ടു? ഏതു ഭീമസേനൻ അടർക്കളത്തിൽ നടനംചെയ്തു? ഈ ചോദ്യങ്ങളെല്ലാം വരും. ഭാരതകഥയേ ആപൽപര്യവസായിയാണ്. രാത്രി സംസാരിപ്പാൻ കൊള്ളുന്ന കഥ വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ അഴിയ്ക്കണം."

ഈ ഉത്തരം കേട്ടു് കേശവ പിള്ള കുറച്ചുനേരം ആലോചനയോടുകൂടിയിരുന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞു് പരമാർത്ഥവാദിയാകകൊണ്ടു് ഉത്തരമൊന്നും പറയാതെ ഒഴിയുന്നതാണെന്നും ഞെരുക്കിയാൽ സത്യമായ ഉത്തരം കിട്ടുമെന്നും ഊഹിച്ചു: "നിങ്ങൾ കുറ്റക്കാരനല്ലെന്നു് സ്ഥാപിപ്പാനാണു് എന്റെ ശ്രമം. അതുകൊണ്ടു് തർക്കംകൂടാതെ സത്യം പറയണം. മോതിരം എന്തിനു് വിറ്റു? ആരുടെ വക?"

കേശവൻകുഞ്ഞു: (അധികമായ പുച്ഛഭാവത്തിൽ) "പത്മനാഭസ്വാമി എപ്പോഴും പള്ളിയുറക്കംകൊള്ളുന്നതെന്തു്? ഇന്നു് എങ്ങാണ്ടോ വീണ ഇടി ആരാണു് വീഴ്ത്തിയതു്? ഇപ്പോൾ ആദിത്യഭഗവാൻ ഉണ്ണുന്നോ ഉറങ്ങുന്നോ?"

കേശവ പിള്ള: "മോതിരത്തോടു് ഒരു സംബന്ധവുമില്ലെന്നു് നടിക്കുന്നതു് പോട്ടെ… നിങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കിച്ച പുത്തൻ മോതിരങ്ങളെ എന്തു ചെയ്തു?"

കേശവൻകുഞ്ഞു: "പാലാഴിമഥനത്തിൽ, വാസുകിയുടെ വാൽച്ചുഴറ്റു തട്ടി, കടന്നുപോയി."

കേശവ പിള്ള കൊണ്ടുപോയിരുന്ന അംഗുലീയക്കൂട്ടത്തെ എടുത്തു് കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കാണിച്ചു. അയാൾ സംഭ്രമത്തോടു് എഴുന്നേറ്റു്, ദൂരത്തു മാറിനിന്നു്, വിദ്വേഷവും പരിതാപവുംകൊണ്ടു്, "കഷ്ടം! ശ്രീപത്മനാഭാ! ഇനി എന്തു് തെളിവു് വേണം? അന്നു് അദ്ദേഹത്തോടുകൂടി സഞ്ചരിച്ചു്, കൊലചെയ്ത രാക്ഷസൻ ഇതാ കാര്യസ്ഥനായി കാര്യമെടുക്കാൻ

നടക്കുന്നു. ഞാൻ ബന്ധനത്തിലും വലയുന്നു. ഇതാണു ധർമ്മരാജ്യം! എട്ടുവീട്ടിൽപ്പിള്ളമാർ ഈ നരകത്തിനെ സമുദ്രത്തിൽ മുക്കാത്തതു് കഷ്ടമായിപ്പോയി. തീണ്ടാതെ എണിറ്റു നടക്കു. എല്ലാം ഈശ്വരനറിയട്ടേ!" എന്നു ഗർജ്ജിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞു് തന്നെ കൊലപാതകക്കാരനായി സംശയിച്ച് സംഭാഷണത്തിൽ കുതാർക്കിതത്വത്തെ അവലംബിച്ചതാണെന്നും, അത്ര പൊട്ടുന്നനവെ ആ മോതിരക്കൂട്ടത്തെ പുറത്തെടുത്തു് അന്ധത്വമായി എന്നും കേശവ പിള്ളയ്ക്കു മനസ്സിലായി. എന്നാൽ തന്റെ യാത്ര കേവലം നിഷ്ഫലമായില്ലെന്നും അയാൾ ആശ്വസിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ കൗശലവിഹീനമായ ഭാവഭേദവും ശോകസംരംഭവും കണ്ടപ്പോൾ അണ്ണാവയ്യന്റെ വധത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം അയാൾ നിരപരാധി എന്നും ആ മോതിരക്കൂട്ടം മീനാക്ഷിക്കുവേണ്ടി അയാളാൽ ഉണ്ടാക്കിക്കപ്പെട്ടതെന്നും ആ പരമതന്ത്രജ്ഞനു് ബോദ്ധ്യമായി. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പ്രലാപഘോഷം കേട്ട് ഓടിവന്ന കാവൽക്കാരെ ദൂരത്തു മാറ്റീട്ട്, ഇങ്ങനെ ഒരു വാഗുപായത്തെ പ്രയോഗിച്ചു: "നിങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാനായി നിങ്ങടെ മീനാക്ഷിക്കുട്ടി തിരുവനന്തപുരത്തു വന്നിരുന്നു."

കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മുഖം ചെമ്പരുത്തിപ്പൂപോലെ ചുവന്നു് അയാളുടെ ഗാത്രമാസകലം ഒന്നു വിറച്ചു. കൈ രണ്ടും കൊണ്ടു കർണ്ണങ്ങളെ പൊത്തി, മീനാക്ഷിയല്ല ഹരിണാക്ഷി പരം ആയാലും കേശവ പിള്ളയുടെ പിന്നീടുണ്ടായ ഭാഷണങ്ങൾക്കു മറുപടിപറയാതെ നിലകൊണ്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേർക്കുപോലും ജയത്തെ പ്രാപിച്ചുവരുന്ന കേശവ പിള്ളയുടെ സാമർത്ഥ്യം ശുദ്ധമനസ്കനും അകൗശലനുമായ ഈ യുവാവിന്റെ സംഗതിയിൽ വിപരീതഫലകമായി ഭവിച്ചു. മോതിരവിക്രയത്തേയും മീനാക്ഷിയുടെ പരമാർത്ഥത്തേയും കുറിച്ച് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ അന്തർഗ്ഗതം അറിവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. എന്നുമാത്രമല്ല, താൻ അയാളുടെ വിദ്വേഷസാധനവും ആയിത്തീർന്നു പോയതുകൊണ്ട്, കേശവ പിള്ള ശേഷിച്ചിടത്തോളം പ്രാഗത്ഭ്യവും കൊണ്ടു മടങ്ങുകതന്നെ എന്നു നിശ്ചയിച്ചു. എങ്കിലും, പോകുന്നതിനുമുമ്പായി ഇങ്ങനെ ഒരു പ്രശ്നം കൂടി ചെയ്തു: "ഹേ! ഈ പുനത്തിൽ കിടന്നു കുടുങ്ങാതെ പുറത്തു ചാടാൻ കള്ളി കാട്ടിത്തന്നാലോ?"

കേശവൻകുഞ്ഞു്: "ആ ചോദ്യം വരുമെന്നു്, നിങ്ങൾ വന്നപ്പോൾ ഞാൻ കരുതി. അതിനുത്തരം തയ്യാറുണ്ട്. തമ്പുരാന്റെ പള്ളിയാന്ദോളത്തിൽ കയറ്റി, പുള്ളിപ്പട്ടാളവും, കൊടി കുടതഴ ആലവട്ടം വെഞ്ചാമരം ഭണ്ഡാരം ... ഈ പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി എന്നെ യാത്രയാക്കാമെങ്കിൽ, ഞാൻ ചാടിയല്ല, പറന്നുതന്നെ പോരാം."

ഈ വാചകം പൂർത്തിയാകുന്നതിനുമുമ്പിൽ, തനിക്കു് കിട്ടിയടത്തോളം ലക്ഷ്യവുംകൊണ്ട്, എല്ലാം അടുത്ത ദിവസം ശരിയാക്കിക്കൊള്ളാം എന്നുള്ള അന്തർഗ്ഗതത്തോടുകൂടി, കേശവ പിള്ള അവിടെ നിന്നും തിരിച്ചു. ഈ രണ്ടു യുവാക്കന്മാരുടേയും ഒടുവിലത്തെ ചിന്തകൾക്കു് വിപരീതമായി 'ദൈവം അന്യത്ര ചിന്തയേൽ' എന്നു പരിണമിച്ചതും ആ രാത്രിയിലെ ഒരു സംഭവംതന്നെ ആയിരുന്നു. കേശവ പിള്ള ആ ഭവനത്തിൽനിന്നു പുറത്തേയ്ക്കുള്ള പടിക്കലെത്തിയപ്പോൾ, അർദ്ധനിദ്രയിൽ തല മാറോടു കുനിച്ചും, കാൽ നീട്ടിയും 'ല'കാരരൂപമായി, ഇരുട്ടുകൊണ്ട് തിരിച്ചറിവാൻ പാടില്ലാത്തതായ ഒരു കൃഷ്ണസത്വം ഇരിക്കുന്നതു് കണ്ടു. അയാൾ അതിനെ ഗണ്യമാക്കാതെ തന്റെ വാസസ്ഥലം നോക്കി നടന്നു

തുടങ്ങിയപ്പോൾ ആ സത്വം അയാളെത്തുടർന്ന്, “വവറും വയിച്ചോണ്ട്, കണ്ട പെണ്ണുങ്ങൾ ക്കുവേണ്ടി, അവരെ നായമ്മാർക്ക് ഒതവാൻ നടന്നാ, മറ്റൊള്ളവരു്, ഉയിരുമടക്കി, എങ്ങ നെ വീട്ടിക്കെടക്കും? കാലമോ പൊല്ലാക്കാലം... ഒള്ള അലവറയെല്ലാം കെടന്ന് ഇന്ന ലെ അട്ട്റാസിച്ചതു് ആരും കേട്ടില്ലിയോ? ഇന്നു നേരമല്ലാനേരത്ത്... എങ്ങെല്ലാം ഞാൻ തപ്പരവി” എന്നു പുലമ്പിയപ്പോൾ, തന്നെ നിഷ്കാമമായി സ്നേഹിക്കുന്ന ഒരു ബന്ധുവെങ്കിലു മുണ്ടെന്ന് കേശവ പിള്ള സമ്പ്രീതനായി.

— 16 —

"ലളിതം നടനം മനോഭിരാമം
കളസംഗീതകമംഗലം വിളങ്ങി."

രാജ്യദാസനും കാവ്യരസികനുമായ കേശവാഖ്യന്മാർ രണ്ടുപേരുടേയും സംഭാഷണത്തിലെ അഭിമതവിരുദ്ധതയ്ക്കിടയിൽ, വലിയ കൊട്ടാരം നൃത്തമണ്ഡപം താളമേളസ്വരസംഗീതസാഹിത്യങ്ങളുടെ സംയോജമധുരിമകൊണ്ട് കലിംഗാദി മഹാരഷ്ട്രാധിപന്മാരുടെ നവരാത്രിസമ്മേളനങ്ങളേയും ഭിക്ഷാടം ചെയ്യിക്കുന്നു. മഹാരാജാവിന്റെ അനുമതിയോടുകൂടി ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്ന ഹരികഥാകാലക്ഷേപത്തെ അനുഭവിച്ച് കാലക്ഷേപോപയുക്തമായ അവിടത്തെ പ്രസാദഫലങ്ങളെ സമ്പാദിപ്പാൻ, ആ 'സഭാകല്പതരു'വെ പൗരാണിക ചകോരങ്ങളും കവിവരമയൂരങ്ങളും ഗായകകോകിലങ്ങളും ശാസ്ത്രാപയുക്തം അഭിനന്ദനീയമാംവണ്ണം മണ്ഡനംചെയ്യുന്നു. ആ സഭാതലത്തിന്റെ ഒരു പാർശ്വത്തെ ദളവാ, സർവാധി, ജനറൽ, സമ്പ്രതി എന്നിത്യാദി വികസിതകുസുമങ്ങളാൽ രചിതങ്ങളായ ഹാരങ്ങളും, മറ്റൊരു പാർശ്വത്തെ ദളവാദിസ്ഥാനകോരകങ്ങളായ കണക്കു തമ്പി ചെമ്പകരാമനിരകളും സവിശേഷം അഭിരാമമാക്കുന്നു. പടിഞ്ഞാറ് ഭാഗത്തുള്ള സൗധാന്തരം 'മിന്നും പൂഞ്ചേല'കളുടെ അവികലവിമലഭാസ്സുകൊണ്ട് അളികുലസങ്കീർണ്ണമായുള്ള കമലകുവലയേന്ദീവരാദി ദളങ്ങളുടെ ചടുലവിലാസങ്ങളാലും, കർണ്ണഭൂഷകളായുള്ള പൊന്നോലകളുടെ കാന്തിസ്ഫുരണംകൊണ്ടും, മണികനകമയമായ മാലാകലാപം കൊണ്ടും, 'അത്ഭുതശ്രീവിലാസ'മായി പരിലസിക്കുന്നു. ആ അന്തർഗൃഹത്തിൽനിന്ന് പ്രചരിക്കുന്ന മുല്ലമല്ലികചമ്പകാദികുസുമചയത്തിന്റെ പരിമളരൂക്ഷതയെ, ആ സദസ്സിനെ അലങ്കരിക്കുന്ന ഭൂദേവതതിയുടെ വക്ത്രാന്തർഗൃഹത്തിൽനിന്ന് പ്രവഹിക്കുന്ന അഗ്രശാലാരസാളത്തിന്റെ കടുമ്ലദ്രവസമ്മിശ്രണം നന്ദനാരാമത്തിനും ദുർല്ലഭമായുള്ള ഒരു വിശിഷ്ടസൗരഭ്യമാക്കുന്നു.

പ്രമത്തതകൊണ്ട് പ്രതിബന്ധംകൂടാതെ പിതൃപാദപരിസരത്തിലെന്നപോലെ സഞ്ചയിച്ചിരുന്ന പൗരജനാവലിയുടെ നിസ്വനംകൊണ്ട് കളകളായിതമായിരുന്ന ആ രംഗം,

മഹാരാജാവിന്റെ ആഗമനസൂചകമായുള്ള അകമ്പടിക്കാരുടെ പ്രവേശനത്തിൽ സാക്ഷാൽ ചിദാസ്പദമായ വൈകുണ്ഠത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തേയും പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടിയുടെ പൂർവഗാമിയായ പ്രശാന്തതയേയും കൈക്കൊണ്ടു. ആ മണ്ഡപത്തിലെ സകല ജീവചലനങ്ങൾക്കും ഇങ്ങനെ പഞ്ചത ഭവിച്ച മാത്രയിൽ, ആ രംഗം അഖിലജനമനോഹരനായ ഒരു ശാരദീയകോകിലത്തിന്റെ ക്രീഡാവനമായി വിഡംബനത്തെ അവലംബിച്ചു. പഞ്ചമുഖനായ ആദിമപിതാമഹനെപ്പോലെ വിശിഷ്ടനായ ഒരു പ്രാസംഗികൻ ആ സഭാതലബ്രഹ്മാണ്ഡത്തെ ഭ്രുഭരണം ചെയ്‌വാൻ നിൽക്കുന്നുണ്ടെന്ന് സഭാവാസികൾ സാമാന്യേന ധരിച്ചിരുന്നു എങ്കിലും, അവരുടെ നേത്രേന്ദ്രിയങ്ങൾക്ക് ദൃശ്യമായത് മേചകവർണ്ണമായ കേശബന്ധസ്ഥപിയെ വഹിക്കുന്ന ഒരു കസവു പട്ടാംബരത്തഴയായിരുന്നു. ആ രാജസാലങ്കാരമുദ്രയുടെ വാഹകനെന്നപോലെ പ്രാസംഗികനായ ബുദ്ധന്റെ സുരചിതമായുള്ള മുഖഹസ്തപാദങ്ങൾ കാണുമാറാകുന്നു. രത്നസംഖചിതങ്ങളായ കനകകാഞ്ചീവലയാദികളും, വജ്രകുണ്ഡലങ്ങളും, ചക്രദീപയഷ്ടിദ്വന്ദ്വംപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രശോഭിക്കുന്ന ഹംസനിലവിളക്കുകളിലെ ദീപശിഖകളെ അനേകവർണ്ണങ്ങളായി നക്ഷത്രകോടികൾ എന്ന പോലെ പ്രതിബിംബിപ്പിക്കുന്നു. പ്രാസംഗികോദ്ദണ്ഡൻ ആദിബ്രഹ്മാവോട് സാമ്യവാനാണെങ്കിലും, സൃഷ്ട്യാരബ്ധിക്ക് പരമായി ഉല്പന്നമായ അനവധി കരകൗശലങ്ങളുടെ അപേക്ഷയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്നത്തെ വേഷവൈഭവം പരിപുഷ്ടമാക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. കേശമീശകളുടെ അതിർത്തികൾക്കുണ്ടായിരുന്ന രേഖാസൂക്ഷ്മതയും രമ്യതയും ക്ഷുരകന്റേയും, പുറകോട്ട് ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന കേശമകുടത്തിൽ കുഞ്ചമായി തിരുകിയിരിക്കുന്ന ഹാരം ഒരു സുദാമാവിന്റേയും, അദ്ദേഹം അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ചന്ദനകുങ്കുമങ്ങൾ ഒരു കുബ്ജസൈരന്ധ്രിയുടേയും, വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ അതതിന്റെ വിദഗ്ദ്ധ നിർമ്മാതാക്കളുടേയും സാഹായ്യത്തെ പ്രത്യക്ഷമാക്കുന്നു. മുഖത്തിന്റെ സ്വർണ്ണപ്രഭയ്ക്ക് ചാന്ദ്രികാത്വമുണ്ടാക്കുവാൻ വേണ്ടി അഭ്രചൂർണ്ണപ്രയോഗത്തേയും പ്രാസംഗികനടരാജൻ അപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നെറ്റിയിൽ തെളിയുന്ന കുങ്കുമക്കുറിയുടെ ശോണതയെ സുഗന്ധപരിപൂർണ്ണമായുള്ള താംബൂലദ്രവ്യങ്ങളുടെ ചർവണംകൊണ്ട് ശോഭിക്കുന്നതും തനിക്കുള്ള അജിതപ്രഗത്ഭതയ്ക്ക് അനുരൂപകമായ ഒരു സദസ്സ് അവിടെ ലഭിക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ള നിർഭാഗ്യത്താൽ ശോചിക്കുന്നതും ആയ അധരങ്ങൾ അപഹരിക്കുന്നു. ത്യാഗരാജഗോവിന്ദസ്വാമി പ്രഭൃതികളായ ഗായകകേസരികളുടേയും 'ഗുരുപാദര്' എന്നു സങ്കൽപിക്കപ്പെടാവുന്ന ആ പ്രാസംഗികനായ ഉദ്ധതസിദ്ധന്റെ നേത്രങ്ങൾ കനകജലസമുദ്രത്തിൽ ഇന്ദ്രനീലമത്സ്യങ്ങൾപോലെ കളിയാടികൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആ മഹാരാജസമക്ഷം രാജാങ്കമായുള്ള രണ്ട് സാമ്പ്രാണിക്കുറ്റികളിൽ പ്രാസംഗികന്റെ ഭൃത്യന്മാരാൽ തിരുകപ്പെട്ട തിരികളിൽനിന്ന് പ്രവഹിക്കുന്ന പരിമളവിശേഷം ഭക്തിദ്യോതകവും ബുദ്ധിസ്തംഭകവും ആയി പരിലസിക്കുന്നു. മൃദംഗാദിവാദ്യസ്വരങ്ങളുടെ പ്രതാപത്തോട് ലയിപ്പിച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനൻ സ്വശ്രുതിഝരികയെ പ്രണവശബ്ദസംയുതമായ ശ്രീപത്മനാഭനാമഘോഷത്തോടുകൂടി മഞ്ജുളപ്രവാഹം ചെയ്യിച്ചുതുടങ്ങിയപ്പോൾ, മഹാരാജാവും മയങ്ങിത്തുടങ്ങി. ഹരിനാമപുണ്യഹ്രദത്തിൽനിന്ന് ഉൽഭ്രുതമായ അമൃതപ്രവാഹം നാട്ടമലഹരിയാദി ഗിരിസാനുക്കളും, സാന്ദ്രകരുണമായ ഘണ്ഡപുന്നാഗാദി വനതലങ്ങളും, കേദാരവാരാട്യാദിശിലാദ്വീപങ്ങളും, സൈന്ധവസൗരാഷ്ട്രാദി വിസ്തൃതികളും,

ഗളമാളവാദി പൂരവരങ്ങളും, കല്യാണികാമോദരിയാദി ചൈത്രരഥങ്ങളും, തോടിഭൈരവിയാദി വിഷമശാഡ്വലങ്ങളും, ആഹരിബലഹരിയാദി കർദ്ദമദേശങ്ങളും തരണംചെയ്ത് ആരഭീമൃദുശഷ്പശീതളാനുഭൂതിയോടെ, ഭൂപാളബ്രഹ്മാനന്ദസാഗരത്തോട് സംഗമിച്ചു. മൃഗേന്ദ്രോൽപതനം പോലുള്ള ആരോഹങ്ങളും, നദിഝരികകൾപോലുള്ള അവരോഹങ്ങളും, ഗജപ്രൗഢിയോടുകൂടിയുള്ള പ്രപാതങ്ങളും, സർപ്പപ്ലവതുല്യമായുള്ള ഭ്രമണങ്ങളും, ആകാശമദ്ധ്യസ്ഥനായ ഗരുഡന്റെ പക്ഷനിശ്ചലതപോലെ പ്രവർത്തനം ചെയ്യുന്ന സ്വരലയങ്ങളും കൊണ്ടു് സരസ്വതീദേവിയെ സംഗീതാത്മികയായി ആ പ്രാസംഗികഗായകൻ അവിടെ പ്രത്യക്ഷയാക്കി. കഥാവിഷയം, നശ്വരമായ പ്രപഞ്ചത്തിൽ ആത്മാവൊന്നേ ശാശ്വതമായുള്ളു എന്നും അതു് പരമാത്മാവിന്റെ ചൈതന്യമാകയാൽ പരമാത്മാനുഭൂതിയെ സ്വാത്മാവിനാൽ സാധിക്കണമെന്നും, അതു് ഗുരുപ്രസാദലബ്ധിയാൽ ബാലന്മാർക്ക് ക്ഷിപ്രസാദ്ധ്യമാണെന്നും ഇതിന് ദൃഷ്ടാന്തം ധ്രുവരാജകുമാരോപാഖ്യാനംതന്നെ എന്നും ആയിരുന്നു. പ്രാസംഗികനായ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സംഗീതതരളതയും സ്വരമാധുര്യവും അഭിനയനൈപുണിയും വചനപ്രൗഢിയും രംഗവാസികളെ ആത്മമാത്രന്മാരാക്കി: സൗധാന്തർഗൃഹവാസിനികളായ മഹാരാജാസംബന്ധികളെ മുക്കാലും ധ്രുവപദത്തിലേക്ക് ഗമിപ്പിച്ചു. ഗായകശത്രുവായ മാമാവെങ്കിടനെക്കൊണ്ടു് സന്ദർഭാനുസാരമായ സന്താപഹർഷാനുതാപാശ്രുക്കളെ വർഷിപ്പിച്ചു: മഹാരാജാവിന്റെ ഭക്തിസംപൂർണ്ണമായുള്ള മനസ്സിന്റെ പൗരുഷത്തെ ഉന്മൂലനംചെയ്തു: ഇത്രയിലും പരം ആശ്ചര്യമായി അവിടെ സന്നിഹിതരായുള്ളവരിൽ ക്ഷീണചിത്തന്മാരെക്കൊണ്ടു് പുത്രനാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട അങ്കത്തോടുകൂടിയ ഉത്താനപാദനേയും, മത്സരേർഷ്യാകലുഷയായ സുരുചിയേയും, സ്ത്രീലമ്പടനായ അച്ഛനാൽ അധിക്ഷിപ്തനായ രാജകുമാരനേയും, പുത്രപാരവശ്യം കണ്ടു് പരിപീഡിതയായ സുനീതിയേയും, വിഷ്ണുപാദാന്വേഷകന്റെ നിലയിൽ രണ്ടാമതും രാജകുമാരനേയും, തപോമാർഗ്ഗോപദേഷ്ടാവായ ശ്രീ നാരദബ്രഹ്മർഷിയേയും, വൈനതേയവാഹനാരൂഢനായി അവതീർണ്ണനായ മഹാവിഷ്ണുവിനേയും കഥയിലെ അതാതുഘട്ടത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനവിഭവനിൽ സന്ദർശനം ചെയ്യിച്ചു. കഥാമദ്ധ്യത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരരാത്രിയിലെന്നപോലെ ചെറ്റു ചെറ്റു് ഇടിമുഴക്കവും ശ്രീപത്മനാഭവിജയാശംസകമായ മംഗളഗാനഘോഷങ്ങളോടുകൂടി ഹരിപഞ്ചാനനൻ ദീപവന്ദനംചെയ്ത് കഥയെ സമാപനംചെയ്തു.

മഹാരാജാവ് ആ രാത്രിയിലെപ്പോലെ പരമാനന്ദം അതിനുമുമ്പ് അനുഭവിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു. കഥാരംഭംമുതൽ അവസാനം വരെ അരക്ഷണംപോലും വിശ്രമത്തിനോ ദാഹശാന്തിയ്ക്കോ നില്ക്കാതെയും, ശബ്ദത്തിന് ക്ഷീണവും സ്വരവ്യക്തിക്ക് ഭംഗവും കൂടാതെയും ശരീരത്തിൽ വിയർപ്പിന്റെ ലവലേശമില്ലാതെയും പ്രസംഗം ചെയ്‌വാൻ സാധിച്ച യോഗസിദ്ധിയുടെ മഹത്വത്തെ അവിടന്ന് അത്യന്തം പ്രശംസിച്ചു. തനിയ്ക്കുണ്ടായ ലഘുവായ വിഭ്രാന്തി ആ സിദ്ധന്റെ മുഖഗളിതമായുള്ള ഹരികഥാലാപനശ്രവണത്തിൽ ലയിച്ചുണ്ടായ ബ്രഹ്മാനന്ദഫലമെന്ന് സ്വകാര്യമായി വിധിച്ച്, മഹാരാജാവ് ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരനെ തന്റെ സമീപത്ത്ു് വരുത്തി, ഒരു സ്വർണ്ണത്തളികയിൽ വിലയേറിയതായ ജോടിസാൽവയും സ്വർണപ്പഞ്ചപാത്രാദികളും വച്ച്, സംഭാവനയായി ദാനം ചെയ്തു. തന്റെ കരങ്ങളാൽ

ലൗകികകൃത്യങ്ങൾക്ക് പ്രതിഫലസ്വീകാരം വർജ്ജിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണെങ്കിലും, ശ്രീ പത്മനാഭദാസന്റെ കരപദങ്ങളാൽ സമ്മാനിക്കപ്പെടുന്നതിനെ താൻ ആരാധിക്കുന്ന അംബികയ്ക്ക് സമർപ്പിക്കപ്പെടുന്ന ഉപഹാരമായി സ്വീകരിക്കയേ നിവൃത്തിയുള്ളു എന്ന് പ്രസംഗിച്ചും, തിരുമനസ്സിലേയ്ക്ക് ദീർഘായുസ്സിനെ പ്രാർത്ഥിക്കാതെ, ആത്മസുഖത്തെ ആശംസിച്ചും, അദ്ദേഹം ആ സംഭാവനത്തെ സ്വീകരിച്ചു. ഈ സമ്മാനസ്വീകരണത്തിനിടയിൽ, മഹാരാജാവിന്റേയും യോഗീശ്വരന്റേയും കരങ്ങൾ പരസ്പരം സ്പർശിച്ചു. അപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേത്രങ്ങൾ ഒരു വിശേഷകാർഷ്ണ്യത്തോടുകൂടി ഉജ്ജ്വലിക്കയും, "ആഹ! ഇച്ഛാനുസാരമായ എന്തു നല്ല അവസരം!" എന്ന് അദ്ദേഹം മനസ്സുകൊണ്ട് ചിന്തിക്കയും ചെയ്തു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാപട്യകലുഷമായ നേത്രാന്തം ആയുധപാണികളായി നിൽക്കുന്ന അനവധി പരിചാരകന്മാരേയും, വിശേഷിച്ചും ശിലാബിംബംപോലെ നില്ക്കുന്ന വ്യാളിനേത്രനായ ജനറൽ കുമാരൻ തമ്പിയേയും, മല്ലന്മാരായ ഭടജനങ്ങളേയും ദർശനംചെയ്കയാൽ സ്വാന്തർഗതത്തെ അന്തഃകോശങ്ങളിൽ നിഗ്രഹനംചെയ്യേണ്ടിവന്നു. യോഗീശ്വരനിൽ കാണപ്പെട്ട സ്തോഭങ്ങൾ സ്വസാന്നിദ്ധ്യം കൊണ്ടുണ്ടായതെന്ന് മഹാരാജാവ് വ്യാഖ്യാനിച്ചു. അദ്ദേഹത്തോട് മനസാ സ്നേഹപ്രതിജ്ഞ ചെയ്‌വാനും അവിടന്ന് സന്നദ്ധനായി.

ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അനുഗാമികൾക്കും വിലയേറിയ സമ്മാനങ്ങൾ കൊടുത്ത് അദ്ദേഹത്തിനെ മഹാരാജാവ് യാത്രയാക്കി എങ്കിലും, ഉടനെ നിദ്രാവിശ്രമത്തെ ആരംഭിക്കുന്നതിന് അവിടത്തേയ്ക്ക് സൗകര്യം ലഭിച്ചില്ല. വിളറിയ മുഖത്തോടുകൂടി സർവ്വാധികാര്യക്കാർ അവിടത്തെ മുമ്പിൽ എത്തി വിറകൊണ്ട് നില്ക്കുന്നു. അസംഖ്യം കീഴ്ജീവനക്കാരും സംഭ്രമാധീനന്മാരായി രാജമതത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ച് അവിടവിടെ നിലകൊള്ളുന്നു. ഹൈദരാലി മഹാരാജാവിന്റെ സൈന്യം തിരുവിതാംകൂറിനെ ആക്രമിച്ചു എന്നുള്ള വർത്തമാനത്തെ ധരിപ്പിപ്പാൻ സർവ്വാധികാര്യക്കാർ എത്തിയിരിക്കുന്നു എന്ന് മഹാരാജാവ് സംശയിച്ച്, തൊണ്ടയടച്ചും വിറച്ചും നിൽക്കുന്ന സർവ്വാധികാര്യക്കാരോട് വിശേഷമെന്തെന്ന് ചോദ്യം ചെയ്തു.

സർവ്വാധികാര്യക്കാർ: "കല്പിച്ച്, ക്ഷമിച്ചു രക്ഷിക്കണം, ഇദ്ദേഹം ... ഇദ്ദേഹം ..."

മഹാരാജാവ്: "ഇദ്ദേഹം ... എദ്ദേഹം? എന്തു ചെയ്തു? പറയൂ!"

സർവ്വാധികാര്യക്കാർ: "അയാളെ കാൺമാനില്ല ... കൊണ്ടുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു, പൊന്നുതമ്പുരാനേ, കൊണ്ടുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അടിയങ്ങളുടെ വായിൽ മണ്ണുമടിച്ചു!"

മഹാരാജാവ്: "അനർത്ഥമായി! ഒരദ്ദേഹത്തിന്റെ കഥയെന്ത്? കാൺമാനില്ലാത്തതാരെ? പേരുകൾ പറഞ്ഞ് കഥ ഒതുക്കൂ. ഈ ബ്രഹ്മപ്രളയഭയപ്പാട് ഇവിടെക്കഴിഞ്ഞ രംഗത്തിന് ദൃഷ്ടിദോഷം തീരാനോ?"

സർവ്വാധികാര്യക്കാർ: "കേശവൻകുഞ്ഞെന്ന് പറഞ്ഞ കൊലപാതകക്കാരനെ ഈ സ്വാമിയാര് കൊണ്ട് പൊയ്ക്കളഞ്ഞു പൊന്നുതമ്പുരാനെ! അതാണ് വായിൽ മണ്ണടിച്ചു എന്നറിയിച്ചത്!"

മഹാരാജാവ്: (ക്ഷമ അസ്തമിച്ച്) "എന്ത് കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ഈ സ്വാമിയാര് കൊണ്ടു പോയോ? ഇതാര് സ്വപ്നം കണ്ടു?"

സർവ്വാധികാര്യക്കാർ: "കിനാവു കണ്ടതല്ല... അല്ലാ, പൊന്നു തിരുമേനീ... ഈ വേഷം, കാശീപ്പട്ടുകള്, വൈരക്കടുക്കൻ, പടിയരഞ്ഞാണം... എല്ലാം ഇതുതന്നെ, ഈ വേഷംതന്നെ. അവിടെച്ചെന്നു കാവൽകിടന്നവരെ മയക്കി കുറ്റപ്പുള്ളിയെ കൊണ്ടുപോയി! തിരിയെപ്പിടിപ്പാൻ വേണ്ട ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്യുന്നു. അഞ്ചൽക്കുതിരകളും നാലുവഴിക്കും ഓടീട്ടുണ്ട്."

മഹാരാജാവ്: (രോഷഹാസ്യത്തോട്) "തിര്യെപ്പിടിക്കുന്നത് തീയെപ്പിടിക്കുന്നപോലാകരുത്. തടിയന്മാർ എല്ലാം കിടന്നുറങ്ങി... മിടുക്കന്മാർ കൊണ്ടുകടന്നു! പഴിച്ചുമക്കാൻ കൊണ്ടവനും കൊടുത്തവനും കണ്ടുനിന്നവനുമല്ല, സർവ്വവ്യാപി ഹരിപഞ്ചാനനൻ. ഇനി ഹൈദരാലിഖാൻ രാജ്യവും ഇതുപോലെ ഒരു രാത്രി കൈയ്യിലാക്കിക്കൊണ്ട് പറന്നു എന്നും വന്നേക്കാം. ഭാഗ്യവാന്മാർക്ക് സമർത്ഥന്മാരായ മന്ത്രിമാരുണ്ടായിരുന്നു. നമ്മുടെ ഭാഗ്യമിങ്ങനെ! ഈ കണ്ണിൻ മുമ്പിൽ പതിനഞ്ചുനാഴികയായി നിൽക്കുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനൻ, അതിനിടയിൽ അവിടെ പറന്നു ചെന്ന്, അവനെ കൊണ്ടുപോയി എന്ന് ഒരു വിദ്വാൻ ഒരു കൂസലും കൂടാതെ പറയുന്നു! മറ്റുള്ള യോഗ്യന്മാർ വായുംതുറന്ന്, നാം ജളനാകുന്നത് കണ്ടു രസിപ്പാൻ വട്ടമിട്ട് നിൽക്കുന്നു! കാര്യങ്ങൾ ഒന്നും നിങ്ങൾ അന്വേഷിക്കണ്ട. നേരം വെളുക്കട്ടെ. ഇനി അവനോന്റെ കാര്യം അവനോൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം. ദളവായും വലിയ സർവ്വാധിയും സർവ്വാധിയും! സഹിക്കേണ്ടേ പൊളി കേട്ടാൽ? ആ കേശവനെ രാവിലെ ഇവിടെ വരുത്തി നിറുത്തിയേക്കട്ടെ... ഉണരുമ്പോൾ കാണണം."

മഹാരാജാവിന്റെ ദേഷ്യം ഹേതുവാൽ സർവാധികാര്യക്കാർ വിറച്ചു വിയർത്ത് കണ്ണുനീര് വാർത്തുതുടങ്ങി. കേശവ പിള്ളയുടെ ജീവചരിത്രത്തിലെ ഒരു സംഭവം ഇതിഹാസമായി ഇന്നും നടപ്പിലുണ്ടല്ലോ. അയാളുടെ പ്രവേശനാരംഭത്തിൽ അയാളെ മഹാരാജാവ് ഒരു ദിവസം കണിയായി കാണുകയുണ്ടായി. പ്രാകൃതന്റെ ദർശനത്തിലുണ്ടായ നീരസത്താൽ അയാളെ മഹാരാജാവ് ബന്ധനത്തിലാക്കി. അക്കാലത്ത് പഞ്ചസാരക്ഷാമം ബാധിച്ച് ക്ഷേത്രത്തിൽ ചില നിവേദ്യങ്ങൾപോലും മുട്ടിയിരുന്നു. എന്നാൽ ഇങ്ങനെയുണ്ടായ കണിദിവസത്തിൽ ഒരു കപ്പൽ പഞ്ചസാര തിരുവനന്തപുരത്ത് തുറമുഖത്തടുത്തു. ഈ സംഭവത്തിലുണ്ടായ സന്തോഷത്തിന്റെ സൂചകമായി കേശവ പിള്ളയെ ബന്ധനത്തിൽ നിന്നും മോചിപ്പിച്ചു. എന്നു മാത്രമല്ല, പകടശാലയിൽ എഴുത്തുവേലയ്ക്ക് നിയമിക്കുകയും ചെയ്തു. ഈ ശിക്ഷയും സമ്മാനവും നൽകിയത് മാർത്താണ്ഡവർമ്മ മഹാരാജാവും, കേശവ പിള്ള പടത്തലവന്റേയും പോക്കുമൂസാമുതലാളിയുടേയും ശുപാർശപ്രകാരം രാമവർമ്മ യുവരാജാവിനാൽ അവിടത്തെ എഴുത്തുകാരനായി സ്വീകരിക്കപ്പെട്ട് അവിടത്തെ സേവിച്ചിരുന്ന കാലത്തും ആയിരുന്നെങ്കിലും അയാളെ വരുത്തി നിർത്തണമെന്ന് ഈ കഥാരാത്രിയിൽ കല്പന ഉണ്ടായത് കേട്ട്, "നാളെയും പഞ്ചസാരക്കപ്പൽ വരുമെന്നായിരിക്കാം വി

ചാരം; എന്നും കാണണമെങ്കിൽ കണ്ണിനകത്തിട്ടടച്ചോട്ടെ" എന്ന് അസൂയക്കാരായ പരിചാരകന്മാർ ഓരോരോവിധം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. മഹാരാജാവിന്റെ നിയോഗതാല്പര്യം വായനക്കാർ ഊഹിച്ചിരിക്കാം. അവിടുന്ന് ആ യുവാവിന്റെ സന്ദർശനം ആവശ്യപ്പെട്ടതു്, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കണ്ടുകൊൾവാൻ അയാൾക്ക് നൽകിയ അനുവാദത്തെ ഏതുവിധത്തിൽ ഉപയോഗിച്ചു എന്ന് നിർണ്ണയംവരുത്തീട്ട് ആ സംഗതിയിൽ അന്വേഷണം നടത്താൻ മാത്രമായിരുന്നു.

കേശവ പിള്ളയെക്കുറിച്ചുള്ള കല്പനയും അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള ഗൂഢാപഹാസവും കൊണ്ടും, ആ രംഗം അവസാനിച്ചില്ല. ദ്വാദശി ഊട്ടിന് ആതിഥ്യ നിമന്ത്രണം ചെയ്തതിന്റെ ശേഷം തന്നെക്കൂടാതെ അംബരീഷമഹാരാജാവ് പാരണവീടിയതിലേക്ക് ശിക്ഷ ചെയ്‌വാനായി, അത്രിപുത്രനായ ദുർവാസാവ് തിളച്ച ഗർവത്തോടും എരിഞ്ഞ കോപത്തോടും ആ മഹാരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷനായതുപോലെ, ഇതാ വീണ്ടും ഹരിപഞ്ചാനനൻ രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ സന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. ഭക്ഷ്യം കണ്ട സർപ്പത്തിന്റെ ചീറ്റം അകമേ പ്രസരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ രോഷദീപ്തമായ മുഖം മഹാരാജാവിന്റെ സ്മിതചന്ദ്രികാവിലാസത്താൽക്ഷണത്തിൽ പ്രശാന്തമായി, രാമണീയകത്തിന്റെ പരമോൽക്കർഷത്തെ പ്രാപിച്ച്, ആ രാജശേഖരനെ ആശ്ചര്യസരസ്സിൽ മഗ്നനാക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനൻസിദ്ധസിംഹൻ ആ പ്രവേശത്തിൽ മുമ്പിലത്തേതിലും ദീർഘഗാത്രനായും ദാരുണഭാവത്താൽ കലുഷമുഖനായും ചമഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അങ്കവസ്ത്രത്തെ കടിസൂത്രത്തിന്റെ മുകളിലായി അരയിൽ ചുറ്റിയും, ജടാഭാരത്തെ അഴിച്ചിട്ടും, മീശയെ ഉഗ്രവൈരാഗിയെപ്പോലെ വിതർത്തിട്ടും, വിയർപ്പുതുള്ളികളെ വൈഡൂര്യശകലങ്ങൾ പോലെ ശരീരത്തിൽ മിനുങ്ങിച്ചും, ഉൽക്കടമായുള്ള ധിക്കാരമദത്തെ രാജസന്നിധിക്കനുരൂപമായവിധത്തിൽ അടക്കാതെയും, മഹാരാജാവിന്റെ തിരുമേനിയോടു് സംഘട്ടനം ചെയ്‌വാൻ തക്കവണ്ണം അടുക്കുന്നു. പരിസരസ്ഥിതന്മാരായ പരിജനങ്ങളിൽനിന്ന് ഭയസൂചകമായുള്ള സീൽക്കാരഘോഷം പൊങ്ങുന്നതിനിടയിൽ, ഹരിപഞ്ചാനന്റെ പുറകിൽ തടിജ്ജിഹ്വപോലുള്ള ഒരു ഖഡ്ഗം അതിന്റെ കിരണങ്ങളെ വർഷിച്ചു. സ്വാമിദ്രോഹം കണ്ട് വിചാരശൂന്യനായി യോഗീശ്വരദർപ്പത്തെ ശിക്ഷിപ്പാൻ അണഞ്ഞ ജനറൽ കുമാരൻ തമ്പിയുടേയും മഹാരാജാവിന്റേയും നേത്രങ്ങൾ ഇടഞ്ഞു. തന്റെ ഭുജബലത്തെ ലേഹനംചെയ്‌വാൻ താഴ്ന്ന ഖഡ്ഗത്തിന്റെ ഗതിയെ സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിച്ച ഹരിപഞ്ചാനനനൻ കേവലം ഒരു മന്ദഹാസത്താൽ അതിനെ ആദരിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദുർഗർവത്തെ പ്രതിഹാസംകൊണ്ട് ആദരിച്ചുനിന്ന മഹാരാജാവിന്റെ നിരോധഭ്രൂചേഷ്ടയെക്കണ്ട്, ഡിലനായിയുടെ പ്രഥമാന്തേവാസിയായ തമ്പി തന്റെ ആയുധത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നതിന് ഉദ്യോഗിച്ചു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉയർത്തപ്പെട്ട കരം മറ്റൊരു കരത്താൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു. തന്റെ ഹസ്തത്തെ വലയംചെയ്യുന്ന ഉദ്ധതഹസ്തം വീരശൃംഖലകൊണ്ടുള്ള ആവരണത്തിന് യോജ്യമായുള്ളതെന്ന് അസൂയകൂടാതെ അഭിമാനിച്ചും, അതു് സ്വവർഗ്യന്റേതായിരിക്കണേ എന്ന് അഭിലഷിച്ചും കുമാരൻ തമ്പി തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടതു് ഹരിപഞ്ചാനനൻ വല്ല സാഹസവും പ്രവർത്തിച്ചേക്കുമെന്നുള്ള ശങ്കാവേശത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തെ പിൻതുടർന്ന വൃദ്ധസിദ്ധനായിരുന്നു. തന്റെ സാഹസത്താലും

അതിന് കിട്ടിയ ശിക്ഷയാലും ലജ്ജിതനായി കുമാരൻ തമ്പി മഹാരാജാവിനെ മുഖം കാണിച്ച് മാറിനിന്നു. ഇതിനിടയിൽ അക്കഥയൊന്നും ധരിക്കാത്ത പോലെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ മഹാരാജാവിനെ സംസ്കൃതത്തിൽ ഇങ്ങനെ ഭാവമുണ്ടാകുമാറ് സംബോധനം ചെയ്തു: "അല്ലയോ മഹാരാജാധിരാജൻ! പ്രളയാവർത്തനവൃത്താന്തം കേട്ടില്ലേ? അവിടത്തെ പ്രജകൾ, ഭൃത്യന്മാർ, എന്തു് മഹാന്ധമാർഗികൾ! ഹരിപഞ്ചാനനൻ ബ്രഹ്മഘാതകനെ രക്ഷിച്ചു കൊണ്ടു് പോയിപോലും! ഹരിപഞ്ചാനന ജഡവും ജീവനും ആ സമയത്തു് മഹാരാജ സന്നിധിയിൽത്തന്നെ ആയിരുന്നില്ലേ? യോഗസിദ്ധികൾ ദുര്യശസ്കരമായിത്തീരുന്നതു് ഈ രാജ്യത്തിൽ! ഏകജീവാത്മാ ഏകമാത്രയിൽ രണ്ടു സ്ഥലങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന അത്ഭുതകർമ്മവും ഈ രാജ്യത്തിൽ! ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങളും മഹാരാജ സന്നിധിയിൽ ജാഗ്രത്തായി ചേഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ ഹരിഎന്നപഞ്ചാനനൻ മഹാഘാതകത്രാണത്തിനായി ശരീരജീവന്മാരോടുകൂടി ഇതരപ്രദേശത്തു് ആവിർഭവിച്ചതും തിരുമനസ്സിലെ രാജ്യപ്രഭാവം! യോഗികൾക്കുംതന്നെ ദ്വിദിശാസാന്നിദ്ധ്യം ഏകമാത്രത്തിൽ സാധ്യമല്ലെന്നു് പുരാണകഥകളെല്ലാം സാക്ഷീകരിക്കുന്നതിനെ ശ്രീപത്മനാഭദാസനായ അവിടത്തെ രാജ്യത്തിന്റെ നവപുരാണം ഖണ്ഡിക്കുന്നു! സർവവ്യാപിത്വം പരബ്രഹ്മരൂപിക്കു് പ്രത്യേകം വിവക്ഷിതമായ ലക്ഷണം. ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാൻ ബഹുലാശ്വശ്രുതദേവന്മാരുടെ മോദത്തിനായി ഒരേസമയത്തു് രണ്ടു സ്ഥലങ്ങളിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ചു. അങ്ങനെയുള്ള സർവവ്യാപിത്വം ഈ അൽപപ്രാണിക്കു് സാധ്യമോ? ശ്രീപത്മനാഭദാസപ്രഭോ! ധർമ്മവിഭവ! രാജാധിരാജൻ! ഈ രാജ്യം വിട്ടുപോകുന്നതിന് കൽപനതന്നനുഗ്രഹിക്കണം. അന്യദേശീയനായ ഇവന്റെ സത്യവാദിത്വംകൊണ്ടു് ബുദ്ധിമാന്മാരും ബലവാന്മാരും ആയ ശത്രുക്കളെ ഇവിടെ സമ്പാദിച്ചു. അവർ ദിനംപ്രതി വർദ്ധിച്ചുംവരുന്നു. ശ്രീപത്മനാഭസേവനം ഒരുവിധം കഴിഞ്ഞു. ഈ സന്നിധിയിൽവച്ചു ചരമം പ്രാപിപ്പാൻ മോഹിച്ചിരുന്നതിനെ അവിടത്തെ പ്രജകളുടെ ധർമ്മം അനുവദിക്കുന്നില്ല. അവിടത്തേക്കു് ആത്മസുഖവും പ്രാരബ്ധദുഃഖതരണവും സ്വർഗ്ഗതിയും സുഗമമാകട്ടെ!"

യോഗീശ്വരന്റെ വാദം അവിതർക്കിതവും, അപേക്ഷ അനുവദനീയവും ആയിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനനെ സമാധാനപ്പെടുത്തുന്നതിനായി കരുണാപൂരത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരങ്ങളെ ഗ്രഹിപ്പാൻ മഹാരാജാവു് മുന്നോട്ടടുത്തപ്പോൾ, ആ യോഗീശ്വരന്റെ വിഷദ്രോഹഭയങ്ങളാൽ എന്നപോലെ പൊടുന്നനവെ പുറകോട്ടു് മാറി. രാമവർമ്മമഹാരാജാവു്, യോഗീശ്വരൻ വിചാരിച്ചതുപോലെ കുമാരൻ തമ്പിയും കേശവ പിള്ളയും അല്ലായിരുന്നു. അഭയപ്രദാനമായി നീട്ടിയ സ്വഹസ്തങ്ങളെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ തിരസ്കരിച്ച മാത്രയിൽ മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ ദിവ്യമായ ഒരു ഉദ്വേഗം ഉണർന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മുഖമഞ്ജുളതയേയും വിജയിക്കുന്ന സൗഹാർദ്ദഭാവത്തോടുകൂടി ആ യോഗീശ്വരനെ ഇരുത്തി, താനും ഇരുന്നു്, മറ്റുള്ളവരെ അകലത്താക്കീട്ടു്, ആത്മീയമായും ലൗകീകമായും രാജ്യകാര്യസംബന്ധമായും ഉള്ള ഓരോ വിശേഷങ്ങളെപ്പറ്റി അവിടന്നു് സംഭാഷണം തുടങ്ങി. ഒടുവിൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ ഘട്ടത്തിൽ തന്റെ രാജ്യം വിട്ടു് പോകുന്നതു് അവിടത്തേക്കും അനുജൻ യുവരാജാവിനും മനസ്താപകാരണമായിത്തീരുമെന്നും, ജനങ്ങളുടെ

അന്ധവിശ്വാസാധിക്യം കൊണ്ടുള്ള പ്രലപനങ്ങൾ എന്തായാലും, അന്നത്തെ അത്ഭുതസംഭവത്തെ സംബന്ധിച്ച് ശ്രീപത്മനാഭൻ പ്രസാദിച്ചരുളുന്ന ബുദ്ധിയെ പ്രയോഗിച്ച് ധർമ്മാനുസാരമായും, രാജ്യക്ഷേമപ്രദമായും ഉള്ള വിധത്തിലല്ലാതെ താൻ ഒന്നും പ്രവർത്തിക്കുന്നതല്ലെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു് ഹരിപഞ്ചാനനനെ യാത്രയാക്കി. മഹാരാജാവും ഹരിപഞ്ചാനനനും തമ്മിൽ സുസ്ഥിരമായുള്ള മൈത്രീബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ശ്രുതി ഉദയത്തിനുമുമ്പ് പുരവാസികളുടെ ഇടയിൽ പരന്നു.

അടുത്ത ദിവസം ഉദിക്കുന്നതിനുമുമ്പിൽത്തന്നെ ഈ വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം മഹാരാജാവിന്ന് കേശവ പിള്ളയെ കാണണമെന്നുണ്ടായ കല്പനസഹിതം അയാൾക്ക് അറിവു കിട്ടി. ബന്ധനസ്ഥനായ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ സന്ദർശനംചെയ്തതു് അത്യനർത്ഥകാരണമായി എന്നും, രാമയ്യൻമുഖേന മഹാരാജാവോട്ട് താൻ ചെയ്തിരുന്ന അപേക്ഷനിമിത്തം അവിടത്തെ അപ്രീതി ഈ വിഷയത്തിലും തന്നെ ബാധിച്ചേക്കാമെന്നും ഉള്ള സംശയത്താൽ കേശവ പിള്ളയുടെ ചാഞ്ചല്യങ്ങൾക്ക് നിലയില്ലാതെ ആയി. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ബന്ധമോചനം ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതെന്നുണ്ടായ പ്രസ്താവത്തെ കേശവ പിള്ള പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു. എന്നു മാത്രമല്ല, അയാളുടെ ബുദ്ധിയിൽ അത്ഭുതകരമായ ഒരു സംശയവും ഉദിച്ചു, പൂർവ്വരാത്രിയിലെ പിശാചഘോഷങ്ങളും, താൻ കേൾക്കണ്ടെന്നപേക്ഷിച്ച ഹരികഥാപ്രസംഗവും കേശവൻകുഞ്ഞിനെ തസ്കരിപ്പാനുള്ള ശ്രമതന്തുവിൽ കോർക്കപ്പെട്ട മണികളെന്നും, ചന്ത്രക്കാറന്റെയോ മീനാക്ഷിയുടെയോ ഇച്ഛാനുസാരമായി യോഗീശ്വരൻ ഇതരദുസ്സാധ്യമായുള്ള ആ ക്രിയയെ നിവർത്തിച്ചതാണെന്നും അയാൾ വിധിച്ചു. രാജശാസനത്തെ അനുസരിച്ച്; അയാൾ രാജമന്ദിരത്തിൽ ചെന്ന് മഹാരാജാവ് തിരുമനസ്സിലെ സമയം കാത്തു നിന്നു. പള്ളിനീരാട്ടിന് കടവിലെഴുന്നള്ളുന്നതിനുമുമ്പിൽ മഹാരാജാവ് അയാളെ വരുത്തി കേശവൻകുഞ്ഞിനെ സന്ദർശനംചെയ്തുവോ എന്നു മാത്രം ചോദ്യം ചെയ്തു. അയാൾ ബന്ധനഗൃഹത്തിൽ നടന്ന പരമാർത്ഥമെല്ലാം അറിയിച്ചു. ആ സംഗതിയിൽ തന്റെ ഭൃത്യൻ നിരപരാധി എന്നു തീർച്ചയാക്കിയ ഭാവത്തിലും അയാളോട്ട് അഭിപ്രായമൊന്നും ചോദിക്കാതെയും മഹാരാജാവ് അയാളെ പൊയ്ക്കൊള്ളുന്നതിന് അനുവദിച്ചു.

17

> "നല്ലനായുള്ള വിരാധഗുപ്തൻതന്നെ
> വല്ലാതെയുള്ളാഹിതുണ്ഡികവേഷമായ്
> കണ്ടതുനേരമമാത്യപ്രാരനു-
> മുണ്ടായതില്ലവനാരെന്നതും തദാ;
> പിന്നെയും പിന്നെയും സൂക്ഷിച്ചനേരത്തു
> ധന്യനാം മന്ത്രിക്കു തന്നുള്ളിലുണ്ടായി."

ബ്രാഹ്മണഘാതകന്റെ ഹരണവൃത്താന്തം സൂര്യോദയത്തിന് പൂർവമായിത്തന്നെ പരന്നു. ആകാശത്തിൽ പ്രഭാദ്യോതനംകൊണ്ട് ഇക്കാലത്ത് വാർത്താവ്യാപരണം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ നമ്മുടെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്ക് ഇതിലും ലഘുവായി വാർത്താപ്രസരണം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള വിദ്യ വശമായിരുന്നു. വിഷയസുഖാനുവർത്തിയായ തന്റെ അപകൃഷ്ടകാമത്തിന് പ്രതിബന്ധമായി ഗണിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന പുരുഷന്റെ അന്തർമാനത്തിലുണ്ടായ സന്തോഷം പക്കീർസായുടെ കരസ്പർശം നാസികയ്ക്ക് സംഭവിപ്പിച്ചതുപോലെ അയാളുടെ തലച്ചോറിനേയും വല്ലാതെ വക്രിപ്പിച്ചു. പത്മതീർത്ഥത്തിൽ ചാടി ഒരു സ്നാനവും, അടുത്ത് ശ്രീകണ്ഠേശ്വരത്ത് ഒരു ധാരയും, പാൽക്കുളങ്ങര ഭഗവതിയ്ക്ക് ഒരു കുങ്കുമാർച്ചനയും, അവിടന്ന് മണക്കാട്ടു പറന്നെത്തി ശാസ്താവിന് ഒരു ശർക്കരപ്പായസവും, വരാഹമൂർത്തിക്ക് ഒരു ഉഷയും ഇങ്ങനെ ആ നഗരത്തിലെ ഓരോ ദിവ്യമൂർത്തികളുടേയും പ്രീണനം സാധിച്ചതോടുകൂടി ആ വൃത്താന്തവും അതിന്റെ കാരണവും അനവധി പത്രാധിപപ്രസംഗം കൊണ്ട് സാധ്യമാകുന്നതിലും അധികം അത്ഭുതവ്യക്തിയോടുകൂടി പ്രസിദ്ധമായി. പശ്ചിമാംബുധിയും പ്രാചീനാചലവും തമ്മിൽ 'മേഷയുദ്ധം' ചെയ്ത് അനന്തശയന നഗരത്തെ ജംബുകഗതിയെ പ്രാപിപ്പിക്കാൻ ആരംഭിക്കുന്നതുപോലെ ഒരു ഭയാനകവൈക്ലബ്യം ആ നഗരത്തിലെ ആകാശത്തിൽത്തന്നെ പ്രചരിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിനെ അപരാധകനാക്കിയതും, ബന്ധനാലയത്തിൽനിന്നു തിരോഭൂതനാക്കിയതും, ചന്ത്രക്കാറയോഗീശ്വരന്മാരുടെ

നേർക്കു് കുനയാനുവർത്തകരായ ചില ഭരണാധികാരികൾ അനുഷ്ഠിക്കുന്ന മിത്രഭേദതന്ത്രമാണെന്നു് ഒരു ഗീതയും വിവിധകാവ്യരൂപമായി വ്യാപരിച്ചു. അനിരുദ്ധാപഹരണം ദ്വാരകാവാസികളുടെ ഇടയിൽ രാജപക്ഷാനുകൂലമായ ഒരു സംരംഭമുണ്ടാക്കിയതിനു് വിപരീതമായി കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ദുരാപത്തു് തിരുവനന്തപുരനിവാസികളിൽ രാജവിദ്വേഷകമായുള്ള അഭിനിവേശ പ്രവാഹത്തെ ജനിപ്പിച്ചു. രാജഭൃത്യന്മാർ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടു എന്ന വൃത്താന്തവും രാജമന്ദിരത്തിലെ നൃത്തമണ്ഡപത്തിലുണ്ടായ സർവ്വാധികാര്യക്കാരുടെ അഭിനയങ്ങളും, മഹാരാജാവിന്റെ കോപാപഹാസങ്ങളും, നാനാദിക്കുകളിലും രാജചാരന്മാർ ആ യുവാവിന്റെ ഗതിയെ ആരായുന്നതും, എല്ലാം കേവലം നിർമ്മിതകഥയും നാട്യവും ഭോഷ്കും ഭേഷജവും ആണെന്നു് ഒരു സ്ഥിരശ്രുതി ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പരന്നു. “ചൊല്ലെഴുമർജ്ജുനൻതന്റെ തിരുമകൻ, വല്ലവീവല്ലഭാ, നിന്റെ മരുമകൻ” എന്നു് ഗാന്ധാരിയാൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട അഭിമന്യുവെപ്പോലെ രണ്ടു നിസ്സീമപ്രതാപന്മാരുടെ ഏകവത്സന്റെ തസ്കരണം, രക്ഷാധികാരികളുടെ ദംഷ്ട്രം പ്രജാക്ഷേമത്തെ ഖാദനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ പ്രത്യക്ഷലക്ഷ്യമെന്നു് ആബാലവൃദ്ധം സകലജനങ്ങളും സകലജനസംഗമസ്ഥലങ്ങളിലും പ്രമാദവാദം ചെയ്തു. സംഗതിയുടെ സൂക്ഷ്മഗ്രഹണത്തിനു് ശ്രമിക്കാതെ അപവാദരസാനുഭൂതിയിൽ ഉത്സുകന്മാരായ ചില നാട്ടുകാര്യസ്ഥ ശൗണ്ഡന്മാർ ക്ഷണംപ്രതി വളർന്നു വന്ന ഈ ബഹളത്തെ അപരിമിതാകൃതിയാക്കിത്തീർത്തു.

ഇങ്ങനെ കഴിഞ്ഞുകൂടുന്ന ഓരോ വിനാഴികയും പൗരന്മാരുടെ പ്രകോപത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. ജനസംഘങ്ങൾ വ്യാകുലചിത്തരായി നഗരത്തിന്റെ ഓരോഭാഗങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു്, ഏകപ്രണോദനത്താൽ ഭരിതന്മാരെന്നപോലെ തീവ്രസാഹസങ്ങളെ പ്രവർത്തിയ്ക്കുകയും വിവേകത്തിന്റേയും ഗുണദോഷചിന്തയുടേയും നിയന്ത്രണങ്ങളെ അതിക്രമിക്കയും ചെയ്യുന്നു. രാജമന്ദിരത്തിലേയ്ക്കു് പോകുന്ന മന്ത്രിപ്രധാനന്മാരെ ആക്ഷേപഗീതവും ധൂളിവൃഷ്ടിയുംകൊണ്ടു് സമ്മാനിതന്മാർ ആക്കുന്നു. വ്യാപാരശാലകൾ തുറന്നുവച്ചിരിയ്ക്കുന്ന വാണിജ്യക്കാരെ ഭയപ്പെടുത്തുകയും, ക്ഷേത്രങ്ങളിലേക്കും അഗ്രശാലയിലേക്കും പുറപ്പാടു് തുടങ്ങുന്ന ബ്രാഹ്മണരെയും പാഠശാലയിലേക്കു് ഗമിക്കുന്ന ബാലന്മാരെയും ബലാൽക്കാരേണ അവരവരുടെ ഗൃഹങ്ങളിലേയ്ക്കു് തിരിച്ചയയ്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പുള്ളിപ്പട്ടാളത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യവിഹീനതതന്നെ അന്നത്തെ കലാപത്തിൽ സൈനികമായ രാജശക്തിയുടെ മാഹാത്മ്യത്തെ ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് സ്മരിപ്പിക്കുന്നു. ഈ മഹത്തായ പൗരസംരംഭം അതിന്റെ ഉത്തേചനത്വരകൊണ്ടുതന്നെ വിനിഷ്ടമാകട്ടേ എന്നു വിചാരിച്ചെന്നപോലെ ഭാരവാഹികളും തന്ദ്രീസേവനംചെയ്തു് തങ്ങളുടെ പ്രതാപത്തെ ഘോഷണം ചെയ്യുന്നു. യോഗിവാടത്തിലേക്കു് പുറപ്പെട്ടുതുടങ്ങിയ ചന്ത്രക്കാറനു് പൗരതതിയിൽനിന്നുണ്ടായ സൽക്കാരാരവംകൊണ്ടു് ആകാശമണ്ഡലം പൊടിപൊടിയുന്നു. അരക്കർക്കുലസാകല്യത്തിന്റേയും അകമ്പടികൊണ്ടെന്നപോലെ ഉദ്ദിഷ്ടസ്ഥലത്തെത്തുന്നതു വരെ ചന്ത്രക്കാറലങ്കേശൻ പൗരതതിയാൽ പരിസേവനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ മൗനവും, ഇക്കഥയൊന്നും അറിയാത്തതു പോലെ മഹാരാജാവിന്റെ നിയമപ്രകാരമുള്ള കോവിലെഴുന്നള്ളത്തും, പൗരസംരംഭത്തെ മന്ദീഭവിപ്പിച്ചു. പോരെങ്കിൽ, അഗ്നിയിൽ ഹിമവർഷംപോലെ ആ

ഘട്ടത്തിലെ 'അനിരുദ്ധ'ന്റെ അച്ഛൻ ഉണ്ണിത്താൻ സന്ദർഭമഹിമയ്ക്കു് ഏറ്റവും വിരുദ്ധമായ പ്രശാന്തവദനത്തോടും, ചേഷ്ടാവിഹീനമായുള്ള നോട്ടത്തോടും ജളലോകത്തിനും ആദരണീയമെന്നു് തോന്നിയ പൃഥക്ത്വത്തോടും ആ നഗരത്തിൽ പ്രവേശനം ചെയ്തു. ചന്ത്രക്കാറനുണ്ടായതിലും ഗംഭീരമായുള്ള ഒരു കോലാഹലത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം എതിരേൽക്കപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാവഗൗരവവും, ആ അനർഹമായ ആദരത്തെ ശാസിക്കുന്നതായ ഭ്രൂഭംഗവും കണ്ടു് ഭഗ്നോത്സാഹന്മാരായ ദ്രോഹപ്രവർത്തകന്മാർ "അമ്പിളിഅമ്മാച്ചാ ... കുടയിലെന്തോന്ന്... വാളൻപുളിയങ്ങ ..." എന്നുള്ള ബാലഗാനംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അംഗത്തിന്റെ പ്രഭയേയും പ്രകൃതത്തിന്റെ അനാസ്വാദ്യതയേയും ഹസിച്ചു എങ്കിലും, ആ കൂട്ടരുടെ അപ്പോഴത്തെ ഉന്മാദജ്വാല ആ ശമധനന്റെ സാന്നിധ്യത്താൽ അണയ്ക്കപ്പെട്ടു.

ഈ ഘട്ടത്തിൽ ലോകത്തുള്ള സന്തോഷസമഗ്രത രാജപാർശ്വത്തിനും ജനപാർശ്വത്തിനും സമവന്ദ്യനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിയുടെ ഹൃദയകുഡ്യങ്ങൾക്കുള്ളിൽ സംഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. തന്റെ ഭാഗ്യസമൃദ്ധിയിലുള്ള ആഹ്ലാദലഹരിയെ നിയമനം ചെയ്വാൻ ശക്തനാകാതെ ജിതേന്ദ്രിയനായ സിദ്ധൻ തന്റെ പൂജാമുറിയിൽ പൂർവരാത്രിയിലെ നൃത്താവശിഷ്ടമായ ഒരു മത്തവിലാസത്തെ അഭിനയിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വേദാന്തോപന്യാസങ്ങളും ഉപായോപദേശങ്ങളും, ഹസ്തഗതമായി വിചാരിയ്ക്കപ്പെട്ട വിജയത്തിന്റെ വീരവാദങ്ങളും കൊണ്ടു് സാന്ത്വിതനാകാതെ അടുത്തുനിൽക്കുന്ന ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ മുഖത്തിൽ പ്രകടിപ്പിച്ച വിവിധചാപല്യസ്തോഭങ്ങൾകൊണ്ടു് ആ അഭിനയത്തിന്റെ വൈരൂപ്യോൽക്കർഷത്തെ ശതഗുണമാക്കുന്നു. യോഗീശ്വരൻ തന്റെ പൂജാബിംബത്തോടണഞ്ഞു് അതിന്റെ മൂർദ്ധാവിൽ കൈവച്ചു് കുറച്ചുനേരം ധ്യാനത്തോടുകൂടി നിന്നിട്ടു്, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ താൻ തൊടുകപോലും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു്, പാദദേശമായ പാതാളംമുതൽ മൂർദ്ധാവായ സത്യലോകപര്യന്തം ചതുർദ്ദശലോകത്തേയും ഏതു ദേവി സ്വഗാത്രത്തിൽ അടക്കി വിശ്വഭരണംചെയ്യുന്നുവോ, ആ മൂലപ്രകൃതിയും പ്രപഞ്ചസ്വരൂപിണിയും ആയ ജഗദംബികയുടെ വിഗ്രഹത്തെ തൊട്ടു് സത്യം ചെയ്തു.

ചന്ത്രക്കാറൻ: "ഭ്രലോകം ഫരിക്കണ സാമിയെ പൊന്നിട്ടു മയക്കാനും ഹെ (യ) മപ്പെരട്ടൻ തമ്പുരാനൊണ്ടല്ലോ ... പിന്നെന്തിനിസ്സദ്യവും നെടുവാശകവും? നിങ്ങൾ ഇരുവരും ഒരുമയായി ചേർന്നു് സൊർഘം പിടിപ്പിൻ. ഓലച്ചൂട്ടിനു് ഒറവു നിനച്ച ചന്ത്രക്കാറൻ ഓച്ചനമാകട്ടെ. ഒന്നു നെനച്ചോളിൻ ... കണ്ടവന്റെ കൊച്ചിനെ ചുട്ടുതിന്നാൽ, ... അക്കളിയിൽ കൊതിപെട്ടുപോം! ഓതാൻ മന്ത്രവും കാണൂല്ല ... മരുന്നും കാണൂല്ല. ഇക്കൂത്തു കണ്ടൊടാനും ചന്ത്രക്കാറനാട്ടല്ല. നിങ്ങടെ തവ്വിനു പൊറുക്കാൻ വിട്ടേക്കുമെന്നു വിത്സാരിക്കീംവേണ്ട ... സാമിക്കു് ധൂ (ദ്ദ) രത്തെ മയിസൂലൊണ്ടെങ്കില്, ചന്ത്രക്കാറനു് കൈവാക്കിലെ അഞ്ചുതെങ്ങൊണ്ടു്."

യോഗീശ്വരൻ: "ഏഹെ! അബദ്ധം! നാം രാജബന്ധുവല്ല. അങ്ങനെ ഭ്രമിക്കണ്ട. എത്ര പഞ്ചപാത്രം, ഉദ്ധരണി, സ്വർണ്ണത്തളിക കണ്ടതാണു് നമ്മുടെ കണ്ണുകൾ! മഹാരാജാവിന്റെ സംഭാവനകൾ നമ്മുടെ ചെറുവിരൽക്കുള്ള ഒരു മോതിരത്തിന്റെ വിലയ്ക്കു്

പോരില്ല. ഞങ്ങടെ ബന്ധുത്വമെന്നുള്ള കഥ അഴിച്ചു കഥിക്കു. ചന്ത്രക്കാറൻ കൃഷിതന്ത്രങ്ങളല്ലാതെ രാജതന്ത്രങ്ങളറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ബന്ധുക്കളായ നമ്മെപ്പിണക്കാൻ കുഞ്ഞിനെ മറച്ചുകൊണ്ട്, നമ്മുടെമേൽ കുറ്റത്തെ ആരോപിക്കുന്നു. ഇന്നലെ രാത്രി കൊട്ടാരത്തിൽ എന്തു മോഹിനിയാട്ടമായിരുന്നു! ഓഹോ നിങ്ങടെ ധർമ്മരാജാവ് എന്ത് പാതാളഭോഗീന്ദ്രൻ! നാം പറയുന്നതിനെ വിശ്വസിക്കുന്നില്ലെന്ന് ചന്ത്രക്കാറന്റെ മുഖം പറയുന്നു."

ചന്ത്രക്കാറൻ: "എന്തരു വിച്ചുസിക്കണ സാമീ? ചന്ത്രക്കാറനും ഉലഹം ഒട്ടൊന്നു കണ്ടവനാണ്. അതിനെ മുരശ്ശുകൊട്ടി തമുക്കടിച്ചില്ലെന്നേ ഒള്ളു. സാമീടെ കൊട്ടും കോലാലഹവും കൂടാതെ ചന്ത്രക്കാരൻ ചെലമ്പിനേത്തിരുന്നോണ്ട് കെട്ടിവന്ന പെരുങ്കോട്ട സാമീടെ ധൃക്കാല് അതിനഹത്തുവച്ചപ്പം തൊടങ്ങി വാനംപെളർന്നു. ചന്ത്രക്കാറൻ വാണ വാഴ്ക്ക കാറ്റോടെ മഴയ്ക്കോടെ മാനവും പറന്നു. സാമീ! അഞ്ചുതെങ്ങിലേ... അവടം ചെലമ്പിനേത്തുന്ന് നടപ്പാടിൽപരം ധൂരത്തല്ല... അവടെ പരിഷ പലരുമൊണ്ട്. അവരെ കയ്യേന്താൽ മെടഞ്ഞ മെടച്ചിലിനെ സാമി തിരുവിളക്കളികൊണ്ട് ശരഫരേന്ന് പിരിച്ചേകളഞ്ഞു! ഇനി എങ്കിലും, അവനോന്റെ പാട്ടിക്കുപെയ്, അതിനെ വീണ്ടും മനയ്ച്ചാൽ ചേല്യ കൊള്ളുമോ എന്നു നോക്കട്ടെ." (ദുസ്സഹകോപവ്യസനങ്ങൾകൊണ്ട്) "എന്റെ കൊച്ചിനെ തൊടുണവനെ ഉയിരടക്കി ഉരുളതിന്നാൻ വിടുമെന്ന് എന്റെ ഗുരുപാഥരോ തമ്പുരാൻ തിരുവടികളോ കയ്യേന്തി മോന്തുണ മിടാന്തിലും കരുതണ്ട."

ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ യോഗീശ്വരനോട്ട് പിണങ്ങിപ്പിരിയാൻ ആരംഭിച്ചു. രാജധാനി സ്വപാർശ്വത്തിൽ ചേർന്നിരിക്കുന്ന ആ സന്ദർഭത്തെ സ്മരിച്ച്, യോഗീശ്വരൻ ക്ഷണത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറന്റെ ശരീരത്തെ പിടികൂടി ബന്ധുവത്സലത്വംകൊണ്ടെന്നപോലെ മുറുകെപ്പുണർന്ന്; കൃപാതരംഗികനെന്നപോലെ അംബികാവിഗ്രഹത്തിന്റെ പൂർവ്വഭാഗത്തു് കൊണ്ടു നിറുത്തി ഭസ്മലേപനവും ചെയ്തു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ കോപവും പരിഭവങ്ങളും സ്വപ്നസംഭവങ്ങളെന്നപോലെ മാഞ്ഞുതുടങ്ങി. രാജപുരുഷന്മാരുടെ ചതിയാൽത്തന്നെ തന്റെ മരുമകൻ തസ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ശോകപാരവശ്യം മാത്രം അവസാനത്തിൽ അയാളുടെ മനസ്സിൽ ശേഷിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ പ്രസാദിച്ച് ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തു: "ബന്ധുവേ, നമുക്കു ജയകാലം അടുത്തിരിക്കുന്നു. പുറത്തേ കഥകൾ നിങ്ങൾതന്നെ കണ്ടില്ലേ? നിങ്ങടെ മരുമകന്റെ ഒരു രോമത്തെ ആരെങ്കിലും നഷ്ടമാക്കുന്നെങ്കിൽ, തിരുവിതാംകൂർ... കടലും കായലും കരയും മലയുമടക്കം ഭസ്മം! പണ്ട് പൗണ്ഡ്രകവാസുദേവന്റെ കാശീപുരം പോലെ ഒരായിരം വത്സരം ഇപ്പുരം എരിഞ്ഞമരും. അതിന് ജഗദംബികസഹായം. മരുമകൻ എവിടെ എന്നറിയണം... അല്ലേ? നിൽക്കു." ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് യോഗീശ്വരൻ വിശ്വദർശനം ചെയ്വാനുള്ള സാക്ഷാൽകാരധ്യാനത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചു. പഞ്ചേന്ദ്രിയബന്ധം ചെയ്ത്, തുറന്ന നേത്രങ്ങളോട്ടുകൂടിയും ഇമനിമേഷങ്ങൾ കൂടാതെയും ഹസ്തങ്ങളെ ഉയർത്തി അംഗുലികളുടെ അന്തങ്ങളെ സംഗിപ്പിച്ചും പാദാംഗുഷ്ഠങ്ങൾമാത്രം നിലത്തൂന്നിയും നിൽക്കുന്ന ആ മഹായോഗബന്ധസ്ഥനെക്കണ്ട്

ചന്ത്രക്കാറൻ ശിലാവിഗ്രഹംപോലെ നിശ്ചേഷ്ടജീവനായി നിന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേത്രദ്യുതി അസ്തമിച്ച് കേവലം കൃഷ്ണശിലപോലെ പ്രാകാശശൂന്യമായും, മുഖവും കണ്ഠവും ദീർഘമായും, അസ്ഥികൾ സുവ്യക്തമായും, ഉദരം അതിനിമ്നമായി വക്രിച്ചും ചമഞ്ഞു. ഏകദേശം ഒരു നാഴികയോളം ഇങ്ങനെ നിന്നപ്പോൾ, യോഗാഭ്യാസമഹിമകളെക്കുറിച്ച് ചില ഐതിഹ്യങ്ങൾ മാത്രം കേട്ടിട്ടുള്ള ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ ഗുരുവര്യന്റെ സിദ്ധി പ്രഭാവത്തെ അത്യന്തം ആദരിച്ചു; കുറച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ, യോഗീശ്വരന്റെ ജീവചൈതന്യം ആ ജഡത്തിൽ പുനഃപ്രവേശനംചെയ്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധരങ്ങൾ വിടർന്ന് ഇങ്ങനെ മന്ത്രിച്ചുതുടങ്ങി: "ഹാ ഹാ! വിശ്വംഭരചാതുര്യം! അപ്പനേ, ഉന്നെ രാജഭൃത്യന്മാർ ഉപശാരം ചെയ്യുറതാ? നേത്തി! നേത്തി! സന്തോഷമടയ്ന്തിരിക്കുറയാ? അപ്പടിയിരു് ഉന്നെ നാമേ രക്ഷിപ്പോം. അരേംബാ... എന്ന ഘോരവനാന്തരം! മേഘസ്പർശിതമാന ഗന്ധമാദനത്തിലെ മുനികദംബസേവ്യമാന മണ്ഡപത്തിലെ, ഇന്ദ്രകാന്തശിലാസ്തരണത്തിലെ, ഉന്നൈ ചേർത്തുവയ്ക്കുറയാ? ഇരു്... ഇരു്... അങ്കിരു്... പതറാമലിരു്... ഇദോ..." ഇങ്ങനേയും മറ്റും കുറച്ചുനേരം വിശ്വദർശനഫലത്തെ ഉച്ചരിച്ച്, യോഗീശ്വരൻ വിരമിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ യോഗബന്ധത്തെ ഖണ്ഡിച്ച്, ബാഹ്യജ്ഞാനത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾ, പൂർവവൽ പ്രതാപരുദ്രനായി ഹാസ്യസൂചകമായ ഒരു മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി ചന്ത്രക്കാറനോടിങ്ങനെ ചോദിച്ചു: "എന്ന ശൊന്നാൾ പരബ്രഹ്മ സ്വരൂപിണി?"

ചന്ത്രക്കാറൻ: "സാമീ! അറിയാതെ പറഞ്ഞതെല്ലം ഷമിക്കണം. സാമിതന്നെ അവനെ രഷ്ഷിച്ചുതരണം. ഏതു വനാന്ധരത്തിൽ കൊണ്ടുപെയ് അവനെ ഒളിച്ചിരിക്കണോ, ദൈവത്തിനറിയാം. ഇങ്ങനെ ഒക്കെ..."

യോഗീശ്വരൻ: "നിങ്ങൾ മഹാരാജാതിരുമനസ്സിലെ അടിയാരിൽ ഒരു ഭാരിച്ച ഗൃഹസ്ഥനാണ്. കേൾക്കാൻ സംഗതിയായ ബ്രഹ്മവചനങ്ങളിൽ രാജാപ്രകൃതിയുണ്ടെങ്കിൽ പുറത്തു് പറയരുത്. നമ്മുടെ സന്നാഹങ്ങൾ പരിപൂർണ്ണമാകുംവരെ ക്ഷമിക്കണം. ഇതിനെല്ലാം കണക്കെണ്ണി ശിക്ഷ കൊടുത്തുകൊള്ളാം." ഇപ്രകാരം യോഗീശ്വരനും ചന്ത്രക്കാറനും സംഭാഷണങ്ങൾചെയ്തു് നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, ഒരു ഭൃത്യൻ പ്രവേശിച്ച്, നന്തിയത്തു് ഉണ്ണിത്താൻ എന്ന പ്രഭു യോഗീശ്വരപാദങ്ങളെ വന്ദിപ്പാൻ കാത്തുനിൽക്കുന്നു എന്ന് ധരിപ്പിച്ചു. ഉണ്ണിത്താന്റെ ആനുകൂല്യംകൂടി ലഭിക്കുമ്പോൾ അരാജകകക്ഷിക്ക് പൂർണ്ണബലം സിദ്ധിക്കുമെന്ന് യോഗീശ്വരനും ചന്ത്രക്കാറനും ആശിച്ചിരുന്നു. എങ്കിലും ഈ വാർത്താശ്രവണത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറൻ ഇച്ഛാഭംഗഭയംകൊണ്ട് ഞെട്ടി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഹൃദയംഗമമായ ഭക്തിപ്രകടനത്തോടുകൂടി ഭഗവതിവിഗ്രഹത്തിന്റെ സന്നിധിയിൽ മുകളീകൃതപാണിയായി നിന്നു. മനുഷ്യരുടെ അന്തരംഗപരിശോധനയോളം വിഷമമായുള്ള മറ്റൊരു വ്യാപാരമില്ലെങ്കിലും, അതിനെ തുടരുന്നവർക്ക് മനോഹരമായ ദർശനഫലങ്ങളും ചിലപ്പോൾ പ്രാപ്തമാകുന്നതാണ്. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അന്തരംഗത്തെ അപ്പോൾ പരിശോധിച്ചു എങ്കിൽ, ആദരം പ്രശ്രയം ഗുരുഭക്തി എന്നീ ധർമ്മങ്ങളും സൽക്കാരദാനവൈമുഖ്യവും തമ്മിൽ പോർചെയ്യുന്ന അസംഭവ്യത്തെ വാസ്തവസംഭവമായി സാധനപാഠമെന്നപോലെ ദർശനംചെയ്യാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ആംഗ്യംകൊണ്ട് ആ പ്രഭുവിനെ എതിരേൽക്കാൻ

ചന്ത്രക്കാറന് കൽപന കൊടുത്തു. ആ പ്രഭുവെയും ഒരു വൈമനസ്യം ബാധിച്ചുതുടങ്ങി എങ്കിലും, ആജ്ഞാനുസാരമായി പുറത്തെ കെട്ടിൽ കടന്നു. പുത്രനെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ആപൽസംഭവങ്ങളുടെ ദുഃഖംകൊണ്ട് കലുഷമായിരിക്കുന്ന ഉണ്ണിത്താന്റെ പ്രൗഢമായ മുഖം കണ്ടപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറപ്രഭു ഗുളികാകാരനായി, താൻ വഹിക്കുന്ന പ്രാതിനിദ്ധ്യത്തേയും അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ഉപചാരത്തേയും മറന്നു. വിഷ്ണുനാമഘടനയാൽ മഹിതമായ ഒരു മന്ത്രോച്ചാരണധ്വനി പൂജാശാലയിൽനിന്നു കേട്ടുതുടങ്ങി. യോഗികളുടെ സ്തോത്രം അജ്ഞന്മാർക്ക് കേട്ടുകൂടാത്തവകയിലുള്ളതായിരുന്നു എങ്കിലും, ഉണ്ണിത്താൻ വിജ്ഞനായിരുന്നതിനാൽ അതിനെ ശ്രവണംചെയ്ത് ശുഭസൂചകമായ ഉപശ്രുതിയെന്ന് ആനന്ദിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറന് വേദധ്വനിയും കാകശബ്ദവും ഒന്നുപോലുള്ള അർത്ഥശൂന്യഗീതങ്ങളായിരുന്നതുകൊണ്ട്, "സാമികള് വലിയ അടവേതോ തൊടങ്ങണ്" എന്നു വ്യാഖ്യാനിക്ക മാത്രം ചെയ്തു. ഐഹികാമുഷ്മികങ്ങളെ ത്യജിച്ചുള്ള സിദ്ധനായ ഹരിപഞ്ചാനനൻ കർമ്മികളുടെ അനുഷ്ഠനങ്ങളെ തുടരുന്നത് പണ്ഡിതവൃദ്ധൻ അക്ഷരമാലാഭ്യസനം ചെയ്യുന്നതുപോലെ തോന്നി, ഉണ്ണിത്താന് ഒരു സംശയമുദിച്ചു. ഇങ്ങനെ നിൽക്കുമ്പോൾ ദീപാരാധനാഫലമായി യോഗീശ്വരവാടത്തിന് സഹജമായുള്ള ദിവ്യസുഗന്ധം വീശിത്തുടങ്ങി. "കന്നൻ! ഏമാനെ കുരുക്കാൻ മായപ്പൊടി കരിക്കണാ!" എന്ന് ചന്ത്രക്കാറൻ ബന്ധുസ്വാതന്ത്ര്യത്തോടുകൂടി ഉണ്ണിത്താനോട് പറഞ്ഞു. ഭഗവൽസ്തോത്രത്തിന്റെ മധുപ്രവാഹത്താൽ സിക്തമായ ഹൃദയവല്ലിയോടുകൂടി നിൽക്കുന്ന ഉണ്ണിത്താന്റെ നാസാപുടത്തെ ആ ഗന്ധം പ്രീണനംചെയ്തു. ആപാദമസ്തകം ഭക്തിയാൽ കവചിതമായ ഒരു ശരീരം ഉണ്ണിത്താന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ചു. കാഷായവസ്ത്രംകൊണ്ടുള്ള കുത്തിയുടുപ്പും യോഗവേഷ്ടിയുമല്ലാതെ, സ്വാമികൾ ആഭരണങ്ങളോ കുങ്കുമലേപനങ്ങളോ അപ്പോൾ അണിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ചന്ത്രക്കാറൻ സ്വഗുരുവിനെ ഭക്തിപൂർവ്വം ആ ദർശനത്തിലും തൊഴുതു. ഉണ്ണിത്താന്റെ മുമ്പിൽ ആ രൂപം പ്രത്യക്ഷമായപ്പോൾ, അദ്ദേഹം ബ്രാഹ്മണ്യത്തോട് കാണിക്കേണ്ടതായ ഭക്തിയേയോ ഹരിപഞ്ചാനനനുള്ളതായി കേട്ടിട്ടുള്ള യോഗസിദ്ധിക്ക് അനുരൂപമായ വിനയാദരങ്ങളേയോ യഥോചിതം പ്രകടിപ്പിക്കാതെ താൻ കാണുന്ന രൂപത്തിന്റേയും കേട്ട ശബ്ദത്തിന്റേയും വിശിഷ്ടതയാൽ ബദ്ധേന്ദ്രിയനായി നിന്നു. അതീതമായ മനശ്ചാഞ്ചല്യം കൊണ്ട് ഉണ്ണിത്താന്റെ ബുദ്ധി സ്വൽപമൊന്നു ഭ്രമിച്ചു. എങ്കിലും, യോഗീശ്വരന്റെ ആദ്യദർശനത്തിൽ രൂപസാമ്യംകൊണ്ടും മറ്റും ചന്ത്രക്കാറൻ അമ്പരന്നുനിന്നതുപോലെ, ഉണ്ണിത്താൻ തന്റെ ആത്മപൗരുഷത്തെ യോഗീശ്വരന് പാദകാണിക്കയാക്കിയില്ല. അദ്ദേഹം മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന രൂപത്തെ നിശ്ശങ്കനായി ഒന്നു പരിശോധിച്ച്, താൻ കേട്ട സൂക്തഘോഷത്തെ വീണ്ടും സ്മരിച്ചു. ആ ആകാരത്തെ അദ്ദേഹം അതിനുമുമ്പ് കാണുകയും സ്വരത്തെ കേൾക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധി സ്ഫുടവാദം ചെയ്തു. യോഗീശ്വരന്റെ ഭാവചേഷ്ടകൾ നാട്യവൈഭവത്താൽ സരളതരങ്ങളായിരുന്നെങ്കിലും ഉണ്ണിത്താന്റെ ശങ്കയെ സ്ഥിരീകരിച്ചതേയുള്ളു. സാമാന്യമനീഷിയുടെ നിലയിൽ ഇങ്ങനെ ത്രിവിധമായുള്ള ഒരു സാമ്യസ്മരണ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ഉല്പാദിച്ചു എങ്കിലും, ആയുർവ്വേദസാങ്കേതികജ്ഞന്റെ ദൃഷ്ടിയെ പ്രയോഗിച്ച് തന്റെ ആവിശങ്കയെ വിവേചിച്ചപ്പോൾ

അതു് കേവലം അസംഗതമായ അന്തഃപ്ലവമെന്ന് അദ്ദേഹംതന്നെ നിരൂപണംചെയ്തു. ച്യവനമഹർഷിയ്ക്കു് രോഗമോചനവും സുഖാവസ്ഥയും ആ തപോധനനാമത്തെ ധരിക്കുന്ന സിദ്ധൗഷധംകൊണ്ടു് പരിപൂർണ്ണമായി ലഭിച്ചു എന്ന് ആയുർവ്വേദം സമ്മതിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, ദന്തവിഹീനമായും രോമംകൊഴിഞ്ഞുമുള്ള പടുവാർദ്ധക്യത്തെ ഉദ്ധതതാരുണ്യമാക്കി ഉദ്ധരിപ്പിക്കുക ആ ദിവ്യൗഷധത്തിനും ശക്യമല്ലെന്ന് അദ്ദേഹം ഖണ്ഡിച്ചു. എന്നാൽ, യോഗിസാമ്യമായുള്ള കല്പസേവനംകൊണ്ടു് കായരൂപാന്തരം നിവൃത്തിക്കാവുന്നതിന്റെ തത്വങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന് ദൃഢമല്ലായിരുന്നു. വിശേഷിച്ചും തന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്ന ആകാരം തന്റെ മനസ്സിൽ സ്മൃതമാകുന്ന രൂപത്തെക്കാൾ ഹ്രസ്വമായും കാണപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ കാർക്കോടകദംശനംകൊണ്ടു് നളന്റെ ശരീരത്തിന് ഇങ്ങനെയുള്ള ഭേദവും സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും അദ്ദേഹം വാദിച്ചു. നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ ചക്ഷുരാദീന്ദ്രിയങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാണ്ഡിത്യവും തമ്മിൽ ഇങ്ങനെ ഇടഞ്ഞു് പോരാടി തന്റെ മനസ്സിനെ അസ്വസ്ഥമാക്കിത്തീർക്കുന്നതിനിടയിൽ ചന്ത്രക്കാറൻ, “സാമികള്! തൊഴണം… സാഷ്ഷാൽ വേധവ്യാസര്!” എന്ന് ഓരോ ഗൂഢോപദേശങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടു്, “നമ്മുടെ മച്ചിണൻ നന്തിയത്തേമാൻ… അനന്തരവൻ കൊച്ചന്റെ തന്ത… അഷ്ടാങ്ഘൃധവും മറ്റും മെച്ചം… വലിയ സൗപതീകൻ… എളയടസ്സൊരുവത്തിലെ മന്ത്രിമാര്… കൊള്ളച്ചക്രവും നെല്ലും…” എന്നിത്യാദി സ്തോത്രങ്ങളാൽ നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ സ്തുതിപാഠകത്വത്തെ വഹിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ യോഗീശ്വരന് പരിചയപ്പെടുത്തി. ഉണ്ണിത്താൻ ഇതിനും നിശ്ചലനായി നിന്നതേയുള്ളു. അപ്പോഴത്തെ വേഷത്തെ അവലംബിക്കാൻ പ്രേരിപ്പിച്ച തന്റെ ജളത്വത്തെക്കുറിച്ച് പരിതപിച്ച ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഉണ്ണിത്താന്റെ മനസ്സിനെ വലയ്ക്കുന്ന ചിന്തയുടെ ആഴത്തേയും വിസ്താരത്തേയും ഒരു നോട്ടത്താൽ അളന്നു നിർണ്ണയിച്ചു. സ്വഹസ്തങ്ങളാൽ കേശത്തേയും മീശയേയും ഒന്ന് ശുശ്രൂഷണംചെയ്തു്, നേത്രത്തിൽ അൽപമായ ധാർഷ്ട്യത്തേയും അധരത്തിൽ പ്രൗഢമായ ശൃംഗാരത്തേയും സ്ഫുരിപ്പിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാക്ഷാലുള്ള സൗന്ദര്യസമുത്ക്കർഷവും വിജ്ഞാനജ്യോതിസ്സും പകർന്ന് ബീഭത്സമൂർഖതയായി രൂപാന്തരിച്ചു. ഇതുമെന്യേ അദ്ദേഹം അനഭിജ്ഞന്റെ സംസ്കൃതത്തിൽ ഉണ്ണിത്താനോടു് കുശലപ്രശ്നം ചെയ്തു. അതിൽ നാരായണീയാദി കേരളീയസംസ്കൃതഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ രസം കലർന്നിട്ടുള്ളതായി, വിവിധകാലദേശങ്ങളിലെയും സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിന്റെ നാനാശാഖകളിൽ അഭിജ്ഞനായിരുന്ന ഉണ്ണിത്താന് തോന്നി. യോഗീശ്വരൻ, നർമ്മദാതീരത്തിൽ അവതീർണ്ണനായി ആശ്രമത്രയത്തേയും അനുഷ്ഠിച്ച് അന്ത്യത്തിൽ തപസ്സുകൊണ്ടു് ബ്രഹ്മപദത്തിൽ പ്രാപിച്ച തന്റെ പിതാവിന്റെയും പരലോകഗതയായ മാതാവു് മുതലായവരുടെയും ചരിത്രങ്ങളേയും അദ്വൈതാദി സിദ്ധാന്തങ്ങളേയും സംബന്ധിച്ച് ഒട്ടു പ്രസംഗിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ അതുകൾക്കുത്തരമായി അഭിവന്ദനം മാത്രം ചെയ്തു. പുത്രവാർത്താന്വേഷണത്തിലുള്ള കൗതുകം ചോർന്നുപോയതുപോലെ, ആ സംഗതിയിൽ ഉപദേഷ്ടാവായി കരുതിയിരുന്ന യോഗീശ്വരന്റെ സന്നിധിയിൽനിന്ന് പിരിയുന്നതിന് ഉണ്ണിത്താൻ അവമര്യാദമായുള്ള ഒരു അക്ഷമയേയും കാണിക്കുകയാൽ, അദ്ദേഹത്തെ സ്വാധീനത്തിലാക്കുന്നതിന് സുകരമായ മറ്റൊരു മാർഗ്ഗം ബുദ്ധിയിൽ പ്രകാശിച്ച

ഹരിപഞ്ചാനനൻ, തനിക്ക് ചില വിശേഷമായ അനുഷ്ഠാനങ്ങളുണ്ടെന്നും, അതുകൊണ്ടു് പിന്നീടൊരുദിവസം കാണുന്നതിന് മോഹമുണ്ടെന്നും പറഞ്ഞു് ആ പ്രഭുവിനെ യാത്രയാക്കി. ആ സന്ദർശനത്തിന്റെ അപ്രതീക്ഷിതവും ആശാഭഞ്ജകവുമായ പരിണാമത്താൽ കുപിതനായ ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ ഹസ്തപിണ്ഡങ്ങളും നഖദന്തങ്ങളും പ്രയോഗിച്ച്, 'മച്ചിണനെ' നാമാവശേഷനാക്കിക്കളയട്ടയോ എന്ന് ആലോചിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ പുറത്തിറങ്ങിയ ഉടനെ തന്നെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ നിന്നിരുന്നിടത്തുനിന്ന് ഒന്നു പുഞ്ചിരിക്കൊണ്ടതിനെ വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നതായാൽ, അതിലേക്കു പ്രത്യേകമൊരു ഗ്രന്ഥം വിനിയോഗിക്കേണ്ടിവരും. അദ്ദേഹം ചന്ത്രക്കാറമാന്ദിയേയും മാർജ്ജനം ചെയ്തു് ബഹിഷ്കരിക്കുമാറുള്ള വേഗബലത്തോടുകൂടി പൂജാമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച്, തന്റെ കൃഷ്ണമുഖനായ ഭൃത്യനെ വരുത്തി, ഉടനെ മന്ത്രക്കൂടത്തു് പോയി, കുപ്പശ്ശാരോടു ചില സംഗതികൾ ധരിപ്പിപ്പാൻ ഒരു കല്പന കൊടുത്തു.

നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ അന്നുതന്നെ സമുചിതമായുള്ള കാഴ്ചകളോടുകൂടി മഹാരാജാവിനെ മുഖംകാണിച്ചു. ഇക്കാലത്തെപ്പോലെതന്നെ അന്നും പ്രജകൾക്ക് മഹാരാജാവിന്റെ തൃപ്പാദദർശനം സുലഭമായിരുന്നു. ദ്രോണാദ്യാചാര്യജനങ്ങളെ ജ്യേഷ്ഠപാണ്ഡവൻ ആദരിച്ചുപോന്നതുപോലുള്ള ഉപചാരങ്ങളോടുകൂടി മഹാരാജാവ് ഉണ്ണിത്താന് സ്വാഗതമരുളി. വിദ്വൽകേസരികളായ ആ രണ്ടുപേരും ബഹുകലാരാഷ്ട്രങ്ങളിൽ ത്വരിതസഞ്ചാരംചെയ്തിട്ടും, പുത്രവിഷയത്തിൽ പ്രവേശിപ്പാൻ ഉണ്ണിത്താൻ ഉൽക്കൺഠാലേശത്തേയും പ്രകടിപ്പിക്കാത്തതിനാൽ, മഹാരാജാവ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രഭുബുദ്ധിയെക്കുറിച്ച് അനൽപമായി പ്രസാദിച്ച്, അവസാനത്തിൽ "വിശേഷിച്ച്? …" എന്നുള്ള ഏകപദംകൊണ്ടു് അഭിപ്രായഗർഭമായ ചോദ്യം ചെയ്തു്, ഉത്തരം എത്രതന്നെ ദീർഘമോ അപഥ്യമോ ആയാലും കേൾക്കാൻ സന്നദ്ധനും സന്തോഷവാനും എന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ നിന്നു. ഉണ്ണിത്താൻ മഹാരാജാവിന്റെ ആന്തരാർത്ഥമായ ഹിതത്തെ മനസ്സിലാക്കി ഇങ്ങനെ അറിയിച്ചു: "അടിയന്റെ മകൻ ബന്ധനത്തെ ലംഘിച്ചു എന്നു തിരുമനസ്സിൽ സംശയിക്കുന്നുണ്ടോ?"

മഹാരാജാവ്: (ഉണ്ണിത്താന്റെ വാക്കുകളെ തടഞ്ഞു്) "ഏഹെ! ആ വിധമുള്ള സംശയമേ ഇവിടില്ല. അങ്ങനെ വരില്ലെന്ന് നമുക്ക് തന്നെ നിശ്ചയമുണ്ട്! അവൻ ആൾ വീരനാണ്."

ഉണ്ണിത്താൻ: "ഇവിടെ വന്നതിന്റെശേഷം കേൾക്കുന്ന കഥകൾ ബുദ്ധിയെത്തന്നെ ചലിപ്പിക്കുന്നു."

മഹാരാജാവ്: "നമ്മുടെ ആജ്ഞയാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നും കേട്ടില്ലേ?"

ഉണ്ണിത്താൻ: "കേട്ടു; കഷ്ടം! തിരുമനസ്സിലെ കല്പനയെ ഉണ്ണി ലംഘിച്ചില്ലെന്ന് തിരുമനസ്സിൽ ബോധ്യമുള്ളതു് അടിയന് ആശ്വാസമായി. ശേഷം ഈശ്വരേച്ഛപോലെ നടക്കട്ടെ."

ഇത്രയല്ലാതെ തന്റെ മകന്റെമേൽ ചുമത്തപ്പെട്ട നരഹത്യാപരാധത്തെപ്പറ്റി ഉണ്ണിത്താൻ ഒന്നും ഉണർത്തിച്ചില്ല. ഉണ്ണിത്താന്റെ പ്രഭുബുദ്ധിയെക്കുറിച്ച് മഹാരാജാവ് അന്തരാത്മനാ പിന്നെയും അഭിനന്ദിച്ചു.

മഹാരാജാവ്: "ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഗുരുവായ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിയെ കണ്ടില്ലേ?"

ഉണ്ണിത്താൻ: (പുത്രവിഷയത്തിലും പ്രദർശിപ്പിക്കാത്ത മുഖസ്തോഭത്തോടുകൂടി) "കണ്ടു, സുന്ദരൻ, വീരൻ, നല്ല നടൻ." (കുറച്ചു നേരം ആലോചനയോടുകൂടിനിന്ന്) "അടിയന് തിരുമനസ്സിലെ പ്രജയായി കഴിയാനേ വൈഭവമുള്ളു. സന്ന്യാസിക്കയും മറ്റും (ക്ലേശഭാവത്തിൽ) മറ്റുള്ളവർ കഴിക്കട്ടെ. തൃപ്പാദശരണത്തെ താമസംകൂടാതെ ചിലർ പ്രാപിക്കും. അപ്പോൾ വിടകൊണ്ടു കേഴുന്ന കൂട്ടത്തിൽ അടിയനുമുണ്ടാവും. വൈഷ്ണവമായ കൃപാതിരേകത്തെ വർഷിച്ച് അന്നു ത്രാണനം ചെയ്യണം."

മഹാരാജാവ് ഈ വാക്കുകളെ വ്യാഖ്യാനിപ്പാൻ ആവശ്യപ്പെടാതെയും, എന്നാൽ ആ വിഷയത്തെത്തുടരാൻ സന്നദ്ധനല്ലാതെയും, അത്യാർദ്രമനസ്കനായി ഇങ്ങനെ ഉപദേശിച്ചു: "മകന്റെ ഭാഗത്തേയ്ക്കു് വേണ്ടതെല്ലാം ദളവായോടും കാര്യക്കാരന്മാരോടും പറയണം. വേണ്ട ഉത്സാഹങ്ങൾ ചെയ്തു് തെളിവു കൊടുക്കണം. ഉണ്ണിത്താന് പോരാത്തതെന്ന് തോന്നുകയില്ലെങ്കിൽ ഒന്നുകൂടി ഗുണദോഷിക്കാം. നീട്ടെഴുത്തു കേശവനുണ്ട്. അവനോടാലോചിച്ച് ഈ സംഗതികൾ വേണ്ടതു് നടത്തുന്നതിന് നാം അനുവദിക്കുന്നു. ഈ ഗുണദോഷം സ്വകാര്യമായിരിക്കട്ടെ."

മഹാരാജാവ് ചോദ്യഗുണദോഷാദികൾ നിറുത്തി. ഐശ്വരമായ ബുദ്ധിയും പരമാർത്ഥസത്പ്രഭുത്വവും ചേർന്നുള്ളിടം അനർഹസ്തോത്രവും കിഴിഞ്ഞുള്ള സമ്പ്രാർത്ഥനയും ഞെക്കിപ്പിഴിഞ്ഞുള്ള കണ്ണുനീരും കൂടാതെ കാമധേനുവെപ്പോലെ ചിന്തിതാനുഗ്രഹത്തെ കാലോചിതം അനർഗ്ഗളമായി ദാനം ചെയ്യുമെന്ന് ദൃഢമായി വിശ്വസിച്ചിരുന്ന ഉണ്ണിത്താൻ അന്നത്തെ മുഖംകാണിപ്പും അവസാനിപ്പിച്ചു.

18

"മിത്രപദവീഗതവിചിത്രമണികൂടനാ-
യെത്രയും വിലസുന്ന ധാത്രീധരേന്ദ്രൻ."

കനകകാന്തികൊണ്ട് കമനീയതരവും ഗുളമധുരികൊണ്ട് ആസ്വാദനീയവുമായി കവിമനോധർമ്മത്താൽ നിർമ്മിതമായ ലോകത്തിൽത്തന്നെ ഇതേവരെ പെരുമാറിയും, ഘോരഘാതകന്മാരുടെ സൈ്വരവാസത്താൽ നരകതുല്യമായിരിക്കുന്ന പരമാർത്ഥലോകത്തിൽ കേവലം പരിചയശൂന്യമായും ഇരുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞിന് കേശവപിള്ളയുടെ ഉപദേശങ്ങൾ സ്വാർത്ഥപരനും സ്ത്രീജിതനും ആയ ഒരു കുടിലവിടന്റെ കൃത്രിമങ്ങളാണെന്ന് തോന്നിയപ്പോൾ, തനിക്ക് നേരിട്ട ആപത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ അയാളുടെ ഉള്ളിൽ അങ്കുരിച്ചമർന്നിരുന്ന വിശ്വവിദ്വേഷത്തിന് നവമായ ഒരു വിജൃംഭണം ഉണ്ടായി. എന്നാൽ ആ യുവാക്കന്മാരുടെ രസനായുദ്ധം അവസാനിച്ചപ്പോൾ, കേശവ പിള്ള പ്രയോഗിച്ച അസ്ത്രങ്ങളിൽ 'മീനാക്ഷി' നാമലിഖിതമായ ഒന്നു മാത്രം ആ നാമത്തെ സദാ സ്മരിക്കുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ലാക്കിന് തറച്ച്, അവിടെ വസതികൊണ്ടു. പാർവതീശാപംകൊണ്ട് പാർത്ഥബാണങ്ങൾക്ക് രൂപാന്തരം ഉണ്ടായതുപോലെ, പൂവമ്പായി തന്റെ ഹൃത്തടത്തിൽ ലയിച്ച ആ സ്മരണയാലുണ്ടായ ആനന്ദത്തോടുകൂടി കേശവൻകുഞ്ഞു നിദ്രാർത്ഥിയായി ശയനം ചെയ്തു. കുലീനയായ തന്റെ പ്രണയിനി അപരിചിതനും ദാസവൃത്തിയിൽ കാലക്ഷേപംചെയ്യുന്നവനുമായ ഒരു യുവാവിന്റെ സന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ച് അന്തർജ്ജനവ്രതത്തെ ലംഘിച്ച വൃത്താന്തം അയാളുടെ മനസ്സിൽ രൂക്ഷമായ അഭ്യസൂയയെ ജനിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ തന്റെ മനശ്ശുദ്ധതയ്ക്ക് അർദ്ധാവകാശിനിയായി വരിക്കപ്പെട്ട കന്യക ദുരാചാരവർജ്ജിതമായ ചാരിത്രസങ്കേതമാണെന്നും അയാൾതന്നെ വിധിച്ചു. തനിക്കുള്ളതുപോലെയുള്ള നിഷ്കളങ്കതയും ധർമ്മനിഷ്ഠയും അന്യചിത്തങ്ങളേയും അലങ്കരിക്കാമെന്ന് നിർമ്മലമായ അയാളുടെ അന്തഃകരണം ഉപന്യസിച്ചതിനാൽ, വീണ്ടും പ്രശാന്തമായ അയാളുടെ ആത്മാവ് സുഷുപ്തിപദത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി പ്രയാണം തുട

ങ്ങി. എന്നാൽ, ജാഗ്രദവസ്ഥയിൽനിന്ന് നിദ്രാപഥത്തിൽ ഗതി തുടങ്ങിയ അസ്തവിവേക നായ ആ ശരീരപാന്ഥൻ, മാർഗ്ഗമദ്ധ്യസ്ഥമായ ഒരു ഗോപുരത്തിന്റെ കവാടങ്ങൾ സ്വയമേ നീങ്ങുകയാൽ പ്രത്യക്ഷമായ സ്വപ്നഭ്രൂവിലേക്ക് ബലാൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു. അവിടെ, കണ്ഠ്യമായ വിസർഗ്ഗത്തിന്റെ ഉച്ചാരണത്തിൽ 'ഹ'കാരവ്യക്തി ശരിയാവാത്തതിനെപ്പ റ്റി അനുപദം ശാസിച്ചുകൊണ്ട് ശിഷ്യന്മാരുടെ നടുവിൽ ഇരിക്കുന്ന തന്റെ ഗുരുനാഥൻ ആദ്യത്തിൽ ദൃശ്യനാകുന്നു. ദക്ഷപ്രജാപതി ദീക്ഷിച്ചതുപോലുള്ള ഒരു മഹായാഗത്തി ന്റെ ദർശനം അടുത്തപോലെ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നു; ആ യജ്ഞകർമ്മ ത്തിൽ പുത്രക്ഷേമാർത്ഥം അച്ഛനായ ഉണ്ണിത്താൻ നവനിധികളെ ഗുരുസംഭാവനയായി ദാനം ചെയ്യുന്നു. സാംബദീക്ഷിതരായ അധ്വരിയുടെ ആശിസ്സോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈയിൽനിന്ന് താൻ പ്രസാദത്തെ സ്വീകരിക്കുമ്പോൾ, പ്രിയതമയായ മീനാക്ഷി തന്റെ വാമഭാഗത്തെ അലങ്കരിക്കുന്നു. ഈ യജ്ഞത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ മീനാക്ഷിയുടെ പാണിഗ്രഹണമഹോത്സവം സപ്തപദീപര്യന്തം സമാപനംചെയ്യപ്പെടുന്നു. മീനാക്ഷിയുടെ കുസുമമൃദുലമായ കരസ്പർശനത്താൽ ഉൽഭൂതമായ നിബിഡാനന്ദം അയാളെ ഉന്മത്തനാക്കു കയാൽ, അനന്തരാനുഭവങ്ങൾ അസ്ഫുടങ്ങളായിത്തീരുന്നു. പരിണയത്തിന് മുമ്പ് തന്നോട്ട് പ്രണയപരിഭവം കൂടാതെ വർത്തിപ്പാൻ കൃപ തോന്നിയ അവസരങ്ങളിൽ ലജ്ജാവതി യായിരുന്ന ആ നവോഢ ഇതാ ഈ സദസ്സിൽ വേശ്യാഭാവത്തിൽ തന്നെ സ്പർശിച്ച് തലോടി താലോലിക്കുന്നു. ഭർത്താവിന്റെ ഇംഗിതലംഘനമാകുന്ന കുലടാവൃത്തിയെ പരു ഷകലുഷമായ ദൃഷ്ടിപാതത്താൽ താൻ ശാസനംചെയ്യുന്നു. ക്ഷീണമായ ദീപപ്രഭയിൽ തന്റെ കാന്തയുടെ ചന്ദ്രികാധവളമായ ലലാടവും ദണ്ഡദർപ്പണത്തിന്റെ തേജോവിപര്യ ത്താൽ ദ്വിഗുണിതപ്രഭയോടെ ശോഭിക്കുന്ന കൃഷ്ണവർണ്ണങ്ങളായ പുരികക്കൊടികളും പ്രസ ന്നശോഭയോടും ചടുലപ്രഭാവത്തോടും പ്രത്യക്ഷമാകുന്നു. വിദേശസ്ത്രീകളുടെ മാതിരിയിൽ ശിരസ്സിനെ ആച്ഛാദനംചെയ്യുന്ന പട്ടുചേല കേശപാശത്തെ മറയ്ക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഈ ആവ രണത്തെ അതിക്രമിച്ച് പ്രസരിക്കുന്ന അളകങ്ങളുടെ നീലവർണ്ണം ജാഗ്രദവസ്ഥയിലെ തന്മയത്വത്തോടുകൂടി ആ യുവാവിന്റെ ചേതസ്സിനെ പരമാഹ്ലാദപൂർണ്ണമാക്കുന്നു. പ്രണയ മധുസരസ്സിൽ ഉല്പന്നമായ കനകകമലത്തിൽ നിന്ന് മകരന്ദാപഹരണംചെയ്ത് പൊങ്ങുന്ന ഭ്രമരങ്ങളെപ്പോലെ കരുണാകടാക്ഷപ്രചുരമായ നേത്രയുഗളം പ്രേമധാരാവർഷംകൊണ്ട് ആ അനുരാഗപരിതപന്റെ മനസ്സിനെ ശീതളമാക്കുന്നു. പ്രേമസ്യന്ദികളായ മധുരമന്ത്ര ങ്ങൾ, തന്റെ ജീവനായികയ്ക്ക് സഹജമായുള്ള പ്രൗഢമഞ്ജുളതയാലും ലജ്ജകൊണ്ടുള്ള അസ്ഫുടതയാലും അയാളുടെ മനസ്സിനെ നിഷ്കരുണം വലയ്ക്കുന്നു. ആ സരളവചനങ്ങളെ വഹിക്കുന്ന ഓഷ്ഠാദിഭാഗം മുഖാർദ്ധവും ത്രപാപാരവശ്യംകൊണ്ടെന്നപോലെ പട്ടാംബ രാന്തത്തിലെ സുവർണ്ണകോടിയിൽ നിലീനമായിരിക്കുന്നു. ചന്ദനാദിചർച്ചനംകൊണ്ട് അയാൾ പരമാനന്ദമഗ്നനായി പാർശ്വവർത്തിയായി പരിസേവനം ചെയ്യുന്ന സർവ്വാഭര ണഭൂഷിതമായ വിഗ്രഹത്തിന് വശംവദനാകുന്നു. ശകടങ്ങളെ അതുകളുടെ നേതാക്കന്മാർ വാഹനശാലകളിൽനിന്ന് പുറത്തിറക്കുമ്പോലെ താൻ ഒരു നിർജ്ജീവസത്വമായി തന്റെ ശയ്യാഗൃഹത്തിൽനിന്ന് നയിക്കപ്പെട്ട് വൃഷ്ടിജലവാഹിയായുള്ള ഭൂമിയിലേയ്ക്ക് നിഷ്ക്രമിപ്പി

ക്കപ്പെടുന്നു. നിശയുടെ നിഷ്പ്രകാശത കാർമേഘങ്ങളാലും തന്റെ നേത്രങ്ങൾക്ക് സംഭവിച്ചിരിക്കുന്ന അന്ധത ഒരു വിഭ്രമമേഘത്താലും പാതാളതമസ്തുല്യമാക്കപ്പെടുന്നു. ഹരികഥാസദസ്യരിൽ ജളമതികളായ ചിലരുടെ ദർശനപ്രകാരം ഹരിപഞ്ചാനനശ്രീനാരദബ്രഹ്മർഷി ഹരിപഞ്ചാനനധ്രുവരാജകുമാരന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ ശ്രീനാരായണ ധ്യാനമന്ത്രത്തെ ഉപദേശംചെയ്തനുഗ്രഹിച്ച മുഹൂർത്തത്തിൽ, കേശവപ്രഭുകുമാരന്റെ ശ്രുവണരന്ധ്രങ്ങളിൽ ഒരു ബ്രഹ്മാണ്ഡഭ്രമണാരവം മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. ജിഹ്വാമൂലം നിർഭരമായ ഘനത്തോടുകൂടി ശ്വാസസഞ്ചികാഗർത്തത്തിൽ അവഗാഹനംചെയ്തു. ആത്മജീവച്ഛക്തികൾ ഒരു ക്ഷുദ്രദേവതയാലെന്നപോലെ സമൂലം ഛേദിക്കപ്പെട്ടു.

ജീവനും ആത്മാവും സമസ്തബാഹ്യേന്ദ്രിയങ്ങളും ചൈതന്യശൂന്യമായി ഭവിച്ചു എങ്കിലും, ആ യുവാവിന്റെ ബുദ്ധി എന്നുള്ള ശക്തി അന്യസത്യങ്ങളോടുള്ള ബന്ധം വേർപെട്ടും, വ്യാമോഹപഞ്ജരത്തിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതുപോലെയും സ്വസ്ഥാനത്തെ അവലംബിച്ച് നിരുദ്ധവീര്യത്തോടെ പ്രവർത്തനംചെയ്തു. ജനിസാഗരത്തെ തരണംചെയ്ത് പരലോകപ്രവേശനം ചെയ്യുന്നു എന്ന് ഒരു ബോധം അണുപ്രായമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ആ ബുദ്ധികേന്ദ്രത്തിൽ ജനിക്കുന്നു. ജീവശരീരത്തിൽനിന്ന് യാതനാശരീരത്തിലേക്ക് പരിവർത്തനം എത്രകാലംകൊണ്ട് നിവർത്തിക്കുമെന്ന് ആ ബുദ്ധിക്ക് രൂപമുണ്ടാകുന്നില്ല. ഈ യാത്രയിൽ എത്ര പാന്ഥമന്ദിരങ്ങളിൽ താമസിച്ചു എന്നും, നശ്വരമായുള്ള തന്റെ അംശത്തിന് എങ്ങനെ പോഷണം സാധിച്ചു എന്നും, അയാൾക്ക് വ്യക്തമാകുന്നില്ല. സകലവും അന്ധകാരമയവും സൂക്ഷ്മപ്രജ്ഞാതീതവും ആയിക്കഴിഞ്ഞു... പരലോകപ്രാന്തം സമീപിച്ചതുപോലെ ഇന്ദ്രിയമൗഢ്യങ്ങൾ നീങ്ങിത്തുടങ്ങി. സ്വപ്നാരംഭത്തിന് പൂർവമായുള്ള സ്ഥിതിയിൽ ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെയ്യുന്നതിനും അവയവങ്ങളെ ചലിപ്പിക്കുന്നതിനും ശക്യമായി. ശിരസ്സിനെ അവനമനംചെയ്യിക്കുന്നതായ ഒരു ലഘുഭാരവും, കർണ്ണപുടങ്ങളെ ശാന്തമായി ബാധിക്കുന്ന ഒരു മുരളീസ്വരവും പീഡാവശിഷ്ടങ്ങളായി അയാൾ അനുഭവിച്ചു. ബലാൽ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന നവലോകത്തിന്റെ സ്ഥിതികളെ അശ്ചര്യത്തോടുകൂടി പരിശോധനംചെയ്തു. അതിശീതളമായ ശിലാശയ്യയിന്മേൽ കുസുമമൃദുലമായ ഉപധാനത്തിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി താൻ സുഖശയനംചെയ്യുന്നു എന്ന് അയാൾക്കു ജ്ഞാനമുണ്ടായി. ഇന്ദ്രകാന്തശിലാനിർമ്മിതമായ ഒരു മണിയറയിൽ, ബാലതതികൾപോലെ വിഹരിക്കുന്ന മരുത്തുകളാൽ ആവൃതനായി, ചേതോഹർഷകങ്ങളായ പരിമളഭേദങ്ങളെ അനുഭവിച്ച്, അയാളുടെ ഹൃദയം പരമാനന്ദവ്യാപൃതമായി. അപ്സരസ്സുകളുടെ വർണ്ണാലാപങ്ങൾ എന്ന് തോന്നുമാറ് നാനാപക്ഷിവർഗ്ഗങ്ങളുടെ ഉന്മേഷസഹിതമായ കൂജനങ്ങളും അയാളെ ആനന്ദിപ്പിച്ചു. ആ സംഗീതത്തിന് തംബുരുശ്രുതി എന്നവണ്ണം ഉപാന്തപ്രദേശത്തുള്ള ഒരു ചെറിയ അരുവിയിലെ ജലനിപാതം ധ്വനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. മണിമന്ദിരത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്ത് ദൈർഘ്യം കൂടിയതും വിസ്താരം തുലോം കുറഞ്ഞതുമായ ഒരു ജാലകനിര കാണപ്പെട്ടു. ആ ദ്വാരപങ്ക്തികളിൽക്കൂടി നാനാവർണ്ണമായുള്ള പുഷ്പവല്ലീദളാദികൾകൊണ്ട് അലംകൃതമായുള്ള ഗിരികന്യാവക്ഷസ്സെന്നപോലെ ഒരു ദിവ്യദർശനം ലബ്ധമായി. ആ ശ്യാമളാവിശ്വസ്വരൂപിണിയുടെ കിരീടവലയമെന്നപോലെ മേഘമണ്ഡലങ്ങളുടെ ഭാസ്വച്ചലനങ്ങളും ദൃഷ്ടമായി.

ഈ നന്ദനാരാമത്തിന്റെ ദർശനത്തിൽ ജ്യേഷ്ഠപാണ്ഡവനായ ധർമ്മപുത്രരെപ്പോലെ താനും നരകത്തെ ദർശനംമാത്രംചെയ്തു് സാന്ദ്രാനന്ദനിബിഡമായുള്ള ഇന്ദ്രലോകത്തെ പ്രാപിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു എന്നു് ആ കുമാരപണ്ഡിതൻ അല്പനേരം ഭ്രമിച്ചു.

ഇങ്ങനെയുള്ള ബോധങ്ങൾക്കു് വിശദത ഉണ്ടായപ്പോൾ കേശവൻകുഞ്ഞു് തന്റെ ശരീരത്തേയും വസ്ത്രങ്ങളേയും ആഭരണങ്ങളേയും വിശേഷിച്ചും തന്നെ ആപത്തിൽ ചാടിച്ച കുണ്ഡലങ്ങളേയും പരിശോധിച്ചു. മരണാനന്തരം ആത്മാവിന്റെ വസതിക്കു് പരലോകസൃഷ്ടമായുള്ള ഒരു ശരീരത്തെ ദാനംചെയ്യുക മൃത്യുനിയമത്തിലെ ഒരു വ്യവസ്ഥയാണെന്നു വരികിലും, മൃതിപ്രാപ്തന്മാരുടെ വസ്ത്രാദ്യലങ്കരണങ്ങൾക്കുകൂടി പരലോകഗതിയുണ്ടാകുന്നതു് അസംഭവ്യമെന്നു് തോന്നുകയാൽ താൻ സജീവനായി മനുഷ്യലോകത്തിൽത്തന്നെ തന്റെ സുഖങ്ങളെക്കൂടി കരുതുന്ന ജനങ്ങളുടെ അധീനത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നു് അയാൾ ക്ഷണത്തിൽ അനുമാനിച്ചു. ഇതിന്റെശേഷം ആ യുവാവിനാൽ പ്രഥമമായി അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടതു് ഗാഢമായ ഒരു പ്രാർത്ഥനയായിരുന്നു. താൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന മുറിയുടെ ഒരുഭാഗത്തു കൂടി വെളിച്ചത്തിന്റെ പ്രവേശനമുണ്ടാകുന്നതു് രണ്ടാൾപൊക്കത്തിൽ ഒരു കൈപോലും കടത്താൻ പാടില്ലാത്ത ഇടുങ്ങിയ ഒരു ജാലകനിരയിൽ കൂടിയാണെന്നു കാണപ്പെട്ടു. അതുകൊണ്ടു് ആ നിലയനവും ഒരു ബന്ധനശാലതന്നെ ആയിരിക്കാമെന്നു് അയാൾ തിർച്ചയാക്കി. നാനാവർണ്ണങ്ങളായ പൂപ്പണികൾ ചെയ്തുള്ള പച്ചപ്പട്ടുകുപ്പായവും ശുഭ്രവർണ്ണമായ തലപ്പാവും ധരിച്ചുള്ള ഒരു ഗിരിരാജകുമാരനാണു് ജാലകങ്ങളിൽക്കൂടി കാണപ്പെട്ടതെന്നും, ആ ചെറുപർവ്വതനിരയിലെ നിബിഡമായ ലതാസഞ്ചയത്തിൽ സൂര്യരശ്മികൾ പതിച്ചുണ്ടാകുന്ന പ്രതിഫലനമാണു് ആ മണ്ഡപത്തിനു് നീലസ്ഫടികത്തിന്റെ പ്രഭയെ നൽകുന്നതെന്നും ആ കാവ്യസമ്പന്നൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചു. കായസുഖപ്രദങ്ങളായ ദിവ്യൗഷധതരുക്കളിൽ തടവി വരുന്ന വായു ധന്വന്തരിദേവനെപ്പോലെതന്നെ ആ കഷ്ടതയിൽ ശരീരസുഖത്തിനു് അനുഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നു ചിന്തിച്ചു്, അയാൾ തന്റെ അച്ഛന്റെ ഇഷ്ടദേവതയായ ആ മൂർത്തിയെ മനസ്സുകൊണ്ടു് സ്തോത്രംചെയ്തു. എന്നാൽ താൻ ആ സ്ഥലത്തു് എങ്ങനെ, ആരാൽ എന്തിനായി കൊണ്ടുപോരപ്പെട്ടു എന്നുള്ള ചോദ്യങ്ങളും ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിൽ ഉടനേ തന്നെ ഉൽപ്ലവനംചെയ്തു. താൻ തന്റെ അച്ഛനാലും അമ്മാവനാലും ബന്ധനത്തിൽനിന്നു് മോചിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ തനിക്കു ബോധക്ഷയവും അപ്പോഴത്തെ എകാന്തവസതിയും സംഭവിക്കുന്നതിനു് ഇടയില്ലെന്നു് അയാൾ തീരുമാനിച്ചു. കേവലം ദ്രവ്യേച്ഛുക്കളായ ഖലന്മാരുടെ കൃത്യമാണെങ്കിൽ തന്റെ നിര്യാണം വരുത്തി കുണ്ഡലാദി സാധനങ്ങളെ അവർ അപഹരിക്കുമായിരുന്നു എന്നും അയാൾ വാദിച്ചു. തന്റെ ബന്ധമോചനത്തിനു് സഹായിക്കാമെന്നു് ഉദ്ഘോഷിച്ച കേശവ പിള്ള മീനാക്ഷിയെ അപഹരിപ്പാനായി, രാജസേവമൂലം അയാൾക്കുള്ള അധികാരത്തെ പ്രയോഗിച്ചു് തന്നെ നിഗ്രഹനംചെയ്തിരിക്കുന്നതാണെന്നു് നമ്മുടെ താർക്കികൻ അവസാനത്തിൽ തീർച്ചയാക്കി. പുഷ്പലോകത്തിൽ കണ്ണിനു് ആനന്ദവും സ്പർശത്തിനു് മാർദ്ദവശൈത്യങ്ങളും, ആസ്വദിച്ചാൽ മൃതിയും ചേർക്കുന്ന ചില വിഷപുഷ്പങ്ങളെന്നപോലെ കേശവ പിള്ള മഹാദോഷസംക്രാമനായി ധർമ്മരാജ്യത്തിന്റെ പാപദശാഭരണം ചെയ്യുന്നു എന്നു് ദൃക്കിനേയും

പരഹിതത്തേയും ആസ്പദമാക്കി നിർണ്ണയിക്കയും ചെയ്തു. ആ ഘാതകന്റെ നിഷ്ഠുരദുർന്നയത്തെ സൂക്ഷ്മഗ്രഹണം ചെയ്തിരിക്കുന്ന തനിക്ക് അതിനെ പ്രസിദ്ധമാക്കുവാനുള്ള സൗകര്യം നഷ്ടമായിപ്പോയിരിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച് കേശവൻകുഞ്ഞ് ക്ലേശിച്ചു. എന്നാൽ ഈ ചിന്തകൾ വേഗത്തിൽ മാറി തന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരുടേയും പ്രണയിനിയുടേയും ധ്യാനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ സമയത്തിൽ തന്റെ മുറിയുടെ വാതൽ തുറന്ന് രാജപദാതിയുടെ വേഷത്തിൽ ആയുധപാണിയായ ഒരുവൻ പ്രവേശിച്ച്, “ഒന്നു കുളിക്കണ്ടയോ?” എന്ന് അതിവിനീതനായി ചോദ്യം ചെയ്തു. കേശവ പിള്ളയുടെ നേർക്കുണ്ടായ സംശയമുറച്ചു. തന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്ന രാജഭടനെ ഹനിച്ചുകളകയോ എന്നുക്ഷീണനും നിരായുധനും ആയ നമ്മുടെ ബന്ധനസ്ഥൻ ആലോചിച്ചു. മറ്റുള്ളവരുടെ പാതകദൃഷ്ടാന്തങ്ങൾ തനിക്ക് അനുവർത്തനീയമല്ലെന്നുപേക്ഷിച്ച്, ദിവസേന രണ്ടു സന്ധ്യാസ്നാനം കഴിച്ചുവന്നിരുന്ന ആ യുവാവ് ആക്ഷണനത്തെ ഒരു മഹാസൗഭാഗ്യമായി സ്വീകരിച്ച്, പൂർണ്ണസമ്മതഭാവത്തിൽ എഴുന്നേറ്റ് ഭടന്റെ മുമ്പിലെത്തി. കട്ട്ളക്കൂട്ട് കരിങ്കല്ലുകൊണ്ടും, വാതൽ ആനയാലും തകർക്കാൻ കഴിയാത്തവിധത്തിൽ ഘനമുള്ള പലകകൊണ്ടും പണിചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ദ്വാരത്തെക്കടന്ന് ദീർഘവും വക്രവും ആയുള്ള ഗുഹാന്തരങ്ങളെ തരണംചെയ്ത്, പുറത്തേക്കുള്ള പടിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. “ഗജേന്ദ്രവൃന്ദം ഗഗനേ പറന്നാർ” എന്ന ശ്ലോകപദത്തെ യഥാർത്ഥമാക്കുവാൻ മതിയാകുന്ന ഊക്കോടുകൂടി വീശുന്ന കാറ്റുമേറ്റ്, പുറന്തളിമത്തിൽ ആ യുവാവ് നിലകൊണ്ടപ്പോൾ സാക്ഷാൽ വിശ്വരൂപദർശനംപോലെ പരമാനന്ദകരമായ ഒരു കാഴ്ച അയാൾക്ക് ലഭിച്ചു. വിചിത്രവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയ പുഷ്പങ്ങളേയും പക്ഷിവൃന്ദങ്ങളേയും വഹിക്കുന്ന തരുക്കൾ, നിബിഡതകൊണ്ട് ആ കൊടുങ്കാറ്റിലും നിശ്ചലമായി പ്രകാരപരമ്പരകൾ പോലെ മേഘമണ്ഡലപരിസരത്തിൽനിന്ന് സമഭ്രമിവരെ ആച്ഛാദനംചെയ്ത് നിൽക്കുന്നതിന്റെ മനോഹരത, വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ മഹേന്ദ്രജാലത്തിനും ദുസ്സാധമായ ഒരു വിതാനമായി പരിലസിക്കുന്നു. അത്ഭുതപ്രസരംകൊണ്ട് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ നേത്രങ്ങളെ തുറിപ്പിയ്ക്കുന്നതായ ഹരിതജ്യോതിസ്സ് കനകരജതാചലങ്ങളുടെ പ്രഭയേയും അസ്തമിപ്പിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രകാരാന്തംമുതൽ ബഹുയോജനവിസ്താരമുള്ളതും സൂര്യപടത്താൽ ആസ്തൃതമെന്നപോലെ മനോഹരവുമായ ഈ രംഗത്തിൽ തരുരൂപിണികളായി വേഷനാനാത്വത്തെ അവലംബിച്ച് കേരളശ്രീ ദിവ്യനൃത്തം തുടരുന്നു. ലഘുനീലച്ഛവികലർന്നുള്ള ആകാശമണ്ഡപം മേൽക്കട്ടിയായും ശ്യാമളദ്യുതിയായ സമുദ്രം പുറംതിരശ്ശീലയായും, സ്വർണ്ണസ്തൂപികകളെ വഹിച്ച് അവിടവിടെ ഉയർന്നുകാണപ്പെടുന്ന ചില ഗോപുരങ്ങളും സൂര്യപ്രഭ തട്ടി പ്രകാശിക്കുന്ന ജലാശയദർപ്പണങ്ങളും സമുചിതരംഗസാമഗ്രികളായും, താൻ നിൽക്കുന്ന പർവതനിര രംഗവാസികളുടെ മഞ്ചസമുച്ചയമായും, ആ നൃത്തമണ്ഡപത്തെ അലങ്കരിക്കുന്നു. ബഹുകാവ്യനാടകാദികളുടെ സാരസർവസ്വത്തിന്റെ അനുഭൂതിയെ ക്ഷണമാത്രംകൊണ്ട് സാധിപ്പിച്ച ആ പരമരമണീയമായ ആലോകത്തിൽ ഖലപ്രയുക്തമായി തന്നെ പീഡിപ്പിക്കുന്ന ബന്ധനാപനയവും ക്ഷന്തവ്യമെന്ന് തോന്നി. അയാളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സൃഷ്ടിമഹിമയെക്കുറിച്ചുള്ള അഭിനന്ദനം ഒന്നുമാത്രം ശേഷിക്കുന്നു. തന്റെ നേത്രങ്ങൾക്ക് ഗോചരമാകുമ്പോലുള്ള സമതലവിസ്തൃതി നാഞ്ചിനാടാകുന്ന

ഐശ്വര്യഖനിയും ഗഗനചാരികളാകുന്ന യക്ഷകിന്നരാദിവർഗ്ഗങ്ങളുടെ വിശ്രമാർത്ഥമെന്നതുപോലെ വിശേഷോന്നതിയോടു് പൊങ്ങിനിൽക്കുന്ന ഗോപുരം മഹേന്ദ്രന്റെ പാപശാന്തിക്കായി ത്രിമൂർത്തികളുടെ സമ്മേളനത്താൽ ധന്യമായ സ്ഥാണുമാലയക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗവും ആയിരിക്കുമെന്ന് കൽപിച്ചുകൊണ്ടു് ആ സ്ഥലത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ആ യുവാവു് പരമശിവപരമായ മാനസികപ്രണാമം ചെയ്തു. താൻ നിൽക്കുന്ന സ്ഥലം യോഗികളുടെ പ്രിയവാസദേശമായുള്ള മരുത്വാൻ എന്ന പുണ്യഗിരിയാണെന്ന് നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടും, അവിടത്തെ വാസം സർവൈശ്വര്യത്തിനും ആസ്പദമെന്നുള്ള വിരക്തിസിദ്ധാന്തത്തോടും അയാൾ സ്നാനവും ഭക്ഷണവും കഴിച്ചു. എങ്കിലും, തന്റെ കാരാഗൃഹത്തിനകത്തുള്ള ശീതളമായ ശിലാശയ്യയിന്മേൽ പിന്നെയും ശയനം ആരംഭിച്ചപ്പോൾ അയാളുടെ ഭ്രാന്തമായ യുവമനസ്സ് തന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരോടും മീനാക്ഷിയോടും പുനസ്സംഗമത്തിന് പ്രാരബ്ധപ്രാർത്ഥനം ആവുകയും ചെയ്തു.

കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ തിരോധാനസംഗതിയിൽ മഹാരാജാവു് ഉദാസീനനായും നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ നിരുദ്യമനായും കാണപ്പെട്ടു എങ്കിലും രാജചാരന്മാരും വനസഞ്ചരണത്തിൽ പരിചിതന്മാരായ ഉണ്ണിത്താന്റെ ഭൃത്യന്മാരും തിരുവിതാംകൂറിൽ നാനാഭാഗങ്ങളിലും പരസ്യമായും ഗൂഢമായും ആ യുവാവിനെ ആരാഞ്ഞു. എന്നിട്ടും അപഹർത്താവു് ആരെന്നറിവാൻ ഒരു ലക്ഷ്യവും ആർക്കുംതന്നെ കിട്ടിയില്ല. ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ അത്യന്തം സ്വാധീനമുള്ള ഒരു കക്ഷിയാൽ ആ യുവാവു് അപഹരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കണമെന്ന്, ഈ തോലിയിൽനിന്ന് മഹാരാജാവു് അനുമാനിച്ചു. അവിടത്തെ സേവകനായ കേശവ പിള്ളയെ ആ സംഗതിയിലും ബാധിച്ചുതുടങ്ങിയ ദുഷ്പവാദത്തെ പരിഹരിക്കുന്നതിന്, അയാൾതന്നെ പുറപ്പെട്ടു് ഒരന്വേഷണം ചെയ്‌വാൻ ഭാണ്ഡം മുറുക്കിയതിനെ പക്കീർസായുടെ ഗൂഢമായ ചില ഉപദേശങ്ങൾ പ്രതിബന്ധിച്ചു. കേശവ പിള്ളയ്ക്കു് ആ ബന്ധുവിൽനിന്ന് കിട്ടിയിടത്തോളം പരമാർത്ഥങ്ങളെ മഹാരാജപാദങ്ങളിൽ സമർപ്പണംചെയ്‌വാൻ അയാളുടെ ഹൃദയം കിതച്ചു. പക്കീർസായുടെ 'കറി കിറി' ഭോജനത്താൽ മുഴുതിങ്കൾപ്രമാണത്തേയും കവിഞ്ഞിരുന്ന അയാളുടെ മുഖത്തിന് തൽക്കാലത്തെ ഒരു കാർഷ്ണ്യച്ഛായകൊണ്ടു് ഉപമാനത്തോടു് സാമ്യസമ്പൂർത്തി സിദ്ധിക്കയാൽ ആ ആലോചനയും പ്രതിബന്ധിക്കപ്പെട്ടു.

ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ രക്ഷാധികൃതനായ ഭടൻ നാഴികമണിയുടെ കൃത്യതയോടുകൂടി അയാളെ ദൈനംദിനാനുഷ്ഠാനങ്ങൾക്കു് ഇറക്കുന്നതിനും ഭക്ഷണം കൊടുക്കുന്നതിനും ഹാജരായിവന്നു. രസാളാദികളായ ഭോജ്യവിഭവങ്ങളെല്ലാം വിദഗ്ദ്ധപചിതങ്ങളായിരുന്നു എങ്കിലും, വിരഹിയായ ആ യുവാവിന് അവ 'നിവേദ്യ'മാത്രങ്ങളായി ഭവിച്ചു. തന്റെ കാലയാപനത്തിനായി തനിക്കു് സകരുണം നൽകപ്പെട്ട വിശിഷ്ടഗ്രന്ഥങ്ങളെ ശാരീരികമായ സുഖോപഭോഗങ്ങളിൽ വൈരാഗ്യം ഉദിച്ചുതുടങ്ങിയ അയാളുടെ മനസ്സ് കാകനഖലേഖനങ്ങൾപോലെ നിരർത്ഥങ്ങളായി ഉപേക്ഷിച്ചു. അയാളുടെ മനസ്സ് സർവകാലവും മീനാക്ഷിധ്യാനത്തിൽ ലീനമായി. പർവ്വതപാർശ്വങ്ങളെ അലങ്കരിക്കുന്ന വനകുസുമങ്ങളും മധുപസമൂഹവും വല്ലീസഞ്ചയങ്ങളും എന്നുവേണ്ട, സകലദൃശ്യങ്ങളും, മീനാക്ഷീസ്മരണത്തെ ഉൽപാദിപ്പിച്ചു. ആകാശത്തിൽ സഞ്ചരണം ചെയ്തു് തങ്ങളുടെ നിഴലുകളെ

ജാലകനിരകളിൽക്കൂടി കാരാഗൃഹത്തിൽ പതിപ്പിക്കുന്ന ഓരോ പക്ഷിയും സ്വകാമുകപര ദേവതയായി ആ ഉപവനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന മീനാക്ഷിയുടെ ആത്മാവാണെന്നുള്ള ഒരു സങ്കൽപം കൊണ്ട് അയാൾ ആനന്ദിച്ചു. ക്രൗഞ്ചകോകിലാദികളുടെ കൂജനങ്ങൾ അയാളുടെ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ അവളുടെ മധുരഗീതത്തെ അനുസ്വരം പ്രതിധ്വനിപ്പിച്ചു. വർഷർത്തുവിലെ മഹാകാളിമയെ അവലംബിച്ച മേഘങ്ങൾ പാദാന്താവലംബിയായ കേശചാമരത്തെക്കുറിച്ച് ദാരുണമായ സ്മരണകളെ ഉദ്ധരിച്ചു. ആകാശത്തിൽ പ്രകാശിച്ച ഇന്ദ്രചാപത്തിന്റെ ഓരോ രേഖയും തന്റെ പ്രണയിനിയുടെ ഓരോ അംഗങ്ങളെക്കുറിച്ച് അയാളുടെ മനസ്സിൽ ഓരോ ഉൽപ്രക്ഷകളെ സംജാതമാക്കി, ത്രിഭുവനങ്ങളിലും വച്ച് ഉൽകൃംതരവും നിർവ്വതികരവുമായ സ്ഥാനം മന്ത്രക്കൂടത്തു ഭവനത്തിലെ നാലുകെട്ടുതന്നെയെന്ന് അയാൾ നിർവിശങ്കം തീർച്ചപ്പെടുത്തി.

ആ യുവാവ് പർവതവാസം ആരംഭിച്ചകാലത്ത് ശുക്ലാംബരച്ഛായയെ അവലംബിച്ചിരുന്ന മേഘങ്ങളും സാന്ദ്രമായ കാർഷ്ണ്യത്തെ അവലംബിച്ചു. ധാരമുറിയാതുള്ള കാലവർഷം ഉപാന്തദേശങ്ങളെല്ലാം ഭയങ്കരവും തന്റെ ബന്ധനമുറി ശിശിരതരവും ആക്കിത്തീർത്തു. കാലാവസ്ഥയുടെ ഭയാനകത്വത്തെ ബൃഹൽക്കരിക്കാനെന്നപോലെ ഇടിരവങ്ങളും ഗിരിമകുടങ്ങളിടയിൽ ദേവഡിംഡിമംപോലെ മുഴങ്ങി. അസ്തമയസന്ധ്യ പരിതാപമാന്ദ്യത്തോടെന്നപോലെ ദീർഘഗമനം ചെയ്ത് നിശാന്ധകാരത്തോട് സന്ധിച്ചു. മേഘങ്ങൾ വിസർജ്ജിക്കുന്ന വർഷധാരകൾ സാധ്വിയായ തന്റെ മാതാവിന്റെ ശോകാതിരേകത്തേയും, പ്രകൃതികോപത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങൾ പിതാവായ ഉദ്ധതപ്രഭുവിന്റെ പ്രൗഢമായ പ്രതിക്രിയാസാഹസങ്ങളേയും സ്മരിപ്പിച്ചു. അഴിഞ്ഞുലഞ്ഞുള്ള കേശത്തോടും അതിമലിനങ്ങളായ വസ്ത്രങ്ങളോടും ഭക്ഷണനിദ്രാദിസുഖങ്ങളെ പരിത്യജിച്ചും അത്യാധിവശയായി പരിദേവനംചെയ്യുന്ന മാതാവിനെ മനസാ സന്ദർശിച്ചപ്പോൾ മാതൃകമായ തന്റെ ദുർബലതയെ പ്രത്യക്ഷീകരിച്ച് ആ പൗരുഷമനസ്കൻ ബാലനെപ്പോലെ കേണുതുടങ്ങി. എന്നാൽ പുത്രവിരഹ ദുഃഖത്തിലും തന്റെ പൗരുഷത്തെ പരിത്യജിക്കാതെ നാടും കാടും ആരാഞ്ഞു തന്നെ ആപത്തിൽനിന്നു മോചിപ്പാൻ അച്ഛൻ നിരന്തരശ്രമനായി പുറപ്പെടുമെന്ന് അയാൾ ധൈര്യപ്പെട്ടു. മഹാരാജാവിന്റെ പദാതികളാൽ ആ ബന്ധനസ്ഥലം പരിപാലനം ചെയ്യപ്പെടുന്നതുകൊണ്ട് അവിടന്നു തന്റെ ഗതിയെ അറിവാൻ സംഗതിയാവുകയും, തനിയ്ക്ക് മോചനമുണ്ടാക്കുകയും ചെയ്യുമെന്നും അയാൾ നിർണ്ണയിച്ചു. എല്ലാ ചിന്തകൾക്കും ഉപരിയായി തന്റെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്ക് ഗോചരമാകുന്ന ഋതുപ്രകോപങ്ങൾ തന്റെ വൈരികളുടെ ശിരസ്സിൽ പതിക്കാറായിരിക്കുന്ന ദൈവശിക്ഷയുടെ ലക്ഷ്യങ്ങളാണെന്നുള്ള തത്വം അയാളെ സ്ഥിരപ്രതിജ്ഞനാക്കി.

ആ യുവാവിന്റെ പരിചരനായ ഭടൻ ദിനാന്തരം കൊണ്ട്, വിശ്വസ്തഭാവത്തെ കൈക്കൊണ്ട് ഗുണദോഷങ്ങൾ പറഞ്ഞു കൊടുക്കുന്നതിന് തനിയ്ക്ക് അവകാശമുണ്ടെന്ന് നടിച്ചുതുടങ്ങി. ബന്ധനസ്ഥനായ യുവാവിന്റെ കാരണവരായ ചന്ത്രക്കാറപ്രഭു ശുപാർശചെയ്ത്, ഉപജീവനമാർനമായി താൻ വഹിക്കുന്ന ഉദ്യോഗം തനിയ്ക്ക് കിട്ടീട്ടുള്ളതാണെന്നും, അതിനാൽ ആ യുവാവിന്റെ ആശ്രിതനായും തന്നെ കരുതണമെന്നും, അയാൾ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ധരിപ്പിച്ചു. തന്റെ കാരണവന്റെ ഔദാര്യത്തെ അതുവരെ അനുസ്മരിക്കാതെ, ആ

ഭടൻ നവമായ ഒരു അവസ്ഥാഭേദത്തെ തുടരുന്നതുപോലെ സൗജന്യസംഭാഷണത്തിന് പെട്ടെന്ന് ആരംഭിച്ച പുറപ്പാടിനെ കേശവ പിള്ളയുടെ കൃത്രിമപ്രേരണയായിരിക്കാമെന്ന് കേശവൻകുഞ്ഞു വ്യാഖ്യാനിച്ചു. അടുത്ത് ഒരുദിവസം ഭക്ഷണസമയത്ത് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ അച്ഛനോ അമ്മാവനോ മേൽവിലാസംവച്ച് ഒരു സന്ദേശത്തെ കൊടുക്കുന്നെങ്കിൽ, ആയതിനെ ഭദ്രമായി മേൽവിലാസസ്ഥാനത്ത് എത്തിക്കാൻ താൻ ഏൽക്കുന്നു എന്ന് ആ ഭടൻ ചാമുണ്ഡേശ്വരിയെക്കൊണ്ടുതന്നെ സത്യംചെയ്തു. കേശവൻകുഞ്ഞ് ഇതിനുത്തരമായി തന്റെ പുരോഭാഗത്ത് അഭേദ്യപ്രാകാരമായി കാണപ്പെടുന്ന പർവ്വതത്തിന്റെ നിശ്ചലതയെ കൈക്കൊണ്ട് ഇരിക്കുന്നതേയുള്ളു. തന്റെ ഒരു ഉദ്യമവും നിഷ്ഫലമെന്നു കണ്ടതിനാൽ, ആ ഭടൻ മറ്റൊരുദിവസം ഗുണദോഷവുംകൊണ്ട് പുറപ്പാടായി. യുവാവിനുതന്നെ അറിവുള്ളപ്രകാരം ചന്ത്രക്കാറമഹാരാജന്റെ ഗുരുപാദരും, നവകിംവദന്തിപ്രകാരം മഹാരാജാവ് തിരുമനസ്സിലെ അർദ്ധാസനാവകാശിയും ഉണ്ണിത്താൻപ്രഭുവിന്റെ ആത്മമിത്രവും ആയുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരനെ ശരണംപ്രാപിച്ചാൽ തൽക്കാലാപത്തുകൾക്ക് നിശ്ചയമായി നിവാരണമുണ്ടാകുമെന്ന് ഒരു സൂചകത്തെ ഉദാരഭാവത്തിൽ ആ ഭടൻ പുറപ്പെടുവിച്ചു. ആ ഗുണദോഷത്തെ മൂളിക്കേൾക്കുന്നതിനുപോലും കേശവൻകുഞ്ഞ് കനിഞ്ഞില്ല. അടുത്തദിവസം യോഗീശ്വരന്റെ പ്രതാപവൈഭവങ്ങളേയും ജനസ്വാധീനത്തേയും ആ വിടുവായൻ വർണ്ണിച്ചുതുടങ്ങി. അടുത്തുള്ള പർവ്വതനിരകളെ കഴുകി കടലാടിക്കാനെന്നപോലെ വന്മഴ ചൊരിയുകയാൽ, ആ ആരവത്തിനിടയിൽ ഭടന്റെ നിർബന്ധോപദേശങ്ങൾ നിഷ്ഫലശബ്ദക്ഷോഭങ്ങളായി പരിണമിച്ചു. അന്നത്തെ സന്ധ്യാഭക്ഷണസമയത്തും നിർബന്ധശീലനായ ഭടൻ, നിയമമായി ചമഞ്ഞുതുടങ്ങിയ ഗുണദോഷോപദേശക്കളരിയിൽ കയറി, അരയും തലയും മുറുക്കി ചുവട് പലതുംവച്ചു. തന്റെ സ്ഥിതിക്ക് ആ ഭടൻ സമരയോഗ്യനല്ലെങ്കിലും, തനിക്ക് നിരന്തരോപദ്രവിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതിനാൽ അവന് ഒരു ചെറുപാഠത്തെ നൽകുവാൻ കേശവൻകുഞ്ഞ് ഒട്ടൊന്നു മുതിർന്നു. കേശവ പിള്ളയോട് പ്രയോഗിച്ച പണ്ഡിതസ്വരത്തിലല്ലാതെ ഇടനാടൻ മാടമ്പിയുടെ യാത്രകളിസോപാനമട്ടിൽ, നായർസാമന്തന് ചേരുന്ന പരിഷ്കൃതിയോടുകൂടി, ഇങ്ങനെ തുടങ്ങി: "എടോ! തനിക്കേ, എന്നെ രക്ഷിക്കാൻ താൽപര്യമുണ്ടെങ്കിലേ, ഇത്രയൊക്കെ ഞെരുക്കി ഗുണദോഷിക്കണോ? ഞാൻ എഴുതീട്ടേ, എന്റെ വർത്തമാനം അച്ഛനെയൊ അമ്മാവനെയോ, അറിയിക്കാവൂ? അതിനെക്കാൾ തനിക്കുതന്നെ രണ്ടുവരി, താൻ നടിക്കുന്നിടത്തോളം കൃതജ്ഞനാണെങ്കിൽ, എഴുതിച്ചാണ്ടിക്കളഞ്ഞുകളയരുതേ? താൻ കൊണ്ടുവരുന്ന ചോറിനെ ഞാൻ എത്ര ധൈര്യത്തോടുകൂടി ഉണ്ണുന്നു എന്ന് താൻ കാണുന്നില്ലേ? എല്ലാത്തിലും വലുതായ ആപത്ത് മരണമല്ലേ? അതിനെപ്പോലും ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നോ? പറയൂ, തോന്നുന്നതെന്തെന്ന്? ഭയപ്പെടുന്ന ആളാണെങ്കിൽ, ഓരോ നേരത്തും തന്നെ ഊട്ടീട്ടല്ലാതെ ഒരു വേള തൊടുമായിരുന്നോ? കണ്ടാൽ സാരി എടുക്കാൻകൊള്ളുന്ന പെൺകോലമെന്ന് തനിക്കു തോന്നീട്ടുണ്ട്... ഇല്ലേ? അങ്ങനെ ശുദ്ധഗതികൊണ്ട്... ആ... തോന്നിപ്പോകും, ചില പ്രമാണികൾക്കും. എന്താ പറവാൻ തുടങ്ങിയതു്? അതതേ തന്റെ യോഗീശ്വരൻ ... അദ്ദേഹത്തിനെ ഞാനും കണ്ടിട്ടുണ്ട്. എടോ... ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ സാരം സംഗ്രഹം

കൊണ്ടുതന്നെ അറിയാം. അതുകൊണ്ട്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഥ കിടക്കട്ടെ. തന്നെ ഈ കുപ്പായമിടീച്ച കൂട്ടക്കാരുടെ കഥ ആദ്യം എടുക്കാം, അവരിൽ ചിലരേയും ഞാൻ കണ്ടിട്ടു ണ്ട്." (ഇവിടം ആയപ്പോൾ സ്വരം ഒന്നു മാറി) "രാജ്യത്തെ പുലർത്തുന്നവരെന്ന് നടിക്കുന്ന കൊമ്പശ്ശന്മാരിൽ ചിലരുടെ യോഗ്യതകൾ ഞാനും കുറച്ച് മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. നര കംതന്നെ ലജ്ജിച്ച് പാതാളത്തിൽ മറഞ്ഞു കളഞ്ഞിരിക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ടെന്ന് താൻ അറിയുന്നോ? എല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട. ആ ധർമ്മദ്രോഹികളും ദീർഘായുസ്സോടിരിക്കട്ടെ... പരമകാരുണികനായ തിരുമേനിയുടെ ധാർമ്മികത്വം എനിക്ക് ശരണമുണ്ട്; സാക്ഷാൽ വിശ്വസ്വരൂപിണി എന്നെ കൈവെടിയുകയുമില്ല. ആഭാസവൃത്തിയോ ആജ്ഞതയോ ആയുള്ള പടുകുഴിയിൽ അല്ലാ ഞാൻ വേരോടി വളർന്നിരിക്കുന്നത്. ഈശ്വരൻ എന്നൊ ന്നുണ്ടെന്ന് താൻ കേട്ടിട്ടില്ലേ? ഇല്ലെങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിലും ചില പരമോപദേശങ്ങൾ എന്റെ മനസ്സിനു ദീപങ്ങളായി വിളങ്ങുന്നുണ്ട്. ആ ദീപം എനിക്ക് കാട്ടിത്തരുന്ന മാർഗ്ഗത്തെ, ശുഭമാകട്ടെ, അശുഭമാകട്ടെ, ഞാൻ തുടരും. അത്രയ്ക്കേ എനിക്ക് വൈഭവമുള്ളു. ഇനി തന്റെ ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികളുടെ കഥ കേൾക്കു! യമഘാതകാന്തകൻ എന്നുള്ള സ്ഥാനപ്പേര് ആർക്കെങ്കിലും ചേരുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ആ ബ്രഹ്മരാക്ഷസനാണ്. 'ഹരി' ശബ്ദംമാത്രംകൊ ണ്ടു് അയാളുടെ ദുഷ്ടതയ്ക്ക് പോരാത്തതിനാൽ, 'പഞ്ചാനന'ശബ്ദംകൂടി ആ പേരോട് ചേർ ത്ത ആൾ എന്തു സരസൻ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളെ ശരണംപ്രാപിക്കയെക്കാൾ,... ഒരു സാധുവായ കന്യകയെ കണ്ടപ്പോൾ വിഭ്രമിച്ച് പറന്നെത്തിയ ചപലസന്യാസി... അമ്മാവൻ പക്ഷേ, ദുരാഗ്രഹിയെങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തെ വട്ടംകറക്കാൻ എത്തിയിരിക്കുന്ന വഞ്ചകസന്യാസി... എടോ! ദൈവം എനിക്കും രണ്ട് കണ്ണ് തന്നിട്ടുണ്ട്... ആ ബ്രഹ്മാണ്ഡ സമ്രാട്ട് ചിലമ്പിനേത്തു മാളികയിൽ പള്ളിയമർന്നരുളുമ്പോളല്ലേ, കാശ്രുതെണ്ടിത്തിരിയു ന്ന മുന്തിയറുപ്പനെപ്പോലെ എന്നെ പിടികൂടി തന്റെ കൂട്ടുകാർ കൊണ്ടുപോന്നത്? അന്നു തന്റെ ഹരിപഞ്ചാസ്യസ്വാമികളുടെ വിക്രമം, രാജസേവ, അനുഗ്രഹശക്തി..." കേശവൻ കുഞ്ഞിന്റെ വാക്പടുത അസ്തമിച്ചു. അയാളുടെ പ്രസംഗം ആ യുവാവിന്റെ ജീവനോടുകൂടി ഉദരപാദങ്ങൾ മാർഗ്ഗമായി ആ ശിലാതളിമത്തെ ഭേദനംചെയ്ത് പാതാളമാർഗ്ഗമേ പലായ നംചെയ്തു. തന്നെക്കുറിച്ചുള്ള പരുഷഭത്സനങ്ങൾ ദിവ്യശ്രോത്രങ്ങളാൽ ശ്രവണം ചെയ്തി ട്ടെന്നപോലെ ഹരിപഞ്ചാനനബ്രഹ്മജ്ഞൻ സ്വർണ്ണസങ്കാശനായി പ്രത്യക്ഷീകരിച്ച്, ആ കല്ലറയെ ദീപാരാധനാസമയത്തുള്ള ശ്രീകോവിൽപോലെ ഭാസമാനമാക്കി. ആ രംഗ ത്തിന്റെ ഉപക്രമണത്തിനു വിദൂഷകനായി പുറപ്പെട്ടിരുന്ന രാജഭടൻ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പ്രാഗത്ഭ്യങ്ങളെ അനുധാവനംചെയ്തതുപോലെ, നിന്നിരുന്ന സ്ഥലത്തുതന്നെ അവഗാഹ നം ചെയ്ത്, അപ്രത്യക്ഷനായി.

— 19 —

“വൃദ്ധൻ ഭവാനതിസ്നിഗ്ദ്ധനാമ്മിത്രമി-
ത്യുക്തികൾ കേട്ടാൽ പൊറുത്തുകൂടാ ദൃഢം.”

ഗുരുശിഷ്യന്മാരോ പരസ്പരാരാധകന്മാരോ ഏകാന്താത്മകരോ — യുവരാജഹരിപഞ്ചാനനന്മാർ തമ്മിലുള്ള സംബന്ധം എന്തായിരുന്നാലും യോഗീശ്വരനെപ്പറ്റി മഹാരാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ അഭിമാനമുണ്ടാക്കുവാനായി ആ രാജകുമാരൻ ചെയ്ത ഏർപ്പാടിനേക്കാൾ ആപൽക്കരമായ ഒരു ആനുകൂല്യം മറ്റൊന്നില്ലായിരുന്നു. ഈ കഥയിലെ അനന്തരസംഭവങ്ങളോട് അതിഗൗരവമായുള്ള നൈമിത്തികബന്ധം ഹരികഥാനുഷ്ഠാനത്തിന് ഉണ്ടായി. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ അപഹരണമാകുന്ന അപരാധം തന്നിൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടതിനെപ്പറ്റി പരുഷനിവേദനം ചെയ്‌വാൻ രാജസന്നിധിയിൽ പ്രവേശിച്ച യോഗീശ്വരന് കരുണാഭിമാനപൂർവ്വം മഹാരാജാവ് തൃക്കരദാനംകൊണ്ട് സാന്ത്വനമരുളാൻ ഒരുങ്ങിയപ്പോൾ, ബുദ്ധസമ്പൂർണ്ണനെന്നുതന്നെ വിവക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടതായ ഹരിപഞ്ചാനനപാദങ്ങൾ, പ്രപഞ്ചസൂത്രധാരന്റെ നിയന്ത്രണംകൊണ്ടെന്നപോലെ, ഒന്ന് അതിയായി വഴുതി. രാജഹസ്തങ്ങളെ പ്രതിഗ്രഹണം ചെയ്‌വാൻ യോഗീശ്വരനുണ്ടായ ഇലിമാത്ര നേരത്തെ വൈമനസ്യം ആ യോഗിയെക്കുറിച്ചുള്ള കേശവ പിള്ളയുടെ സംശയങ്ങൾ അടിസ്ഥാനശൂന്യങ്ങളല്ലെന്ന്, പരിസ്ഫുടസാക്ഷ്യങ്ങളായി മഹാരാജാവിനെ ദർശിപ്പിച്ചു. ധർമ്മവിലോപം വരാതെയും രാജ്യത്തിൽ മഹത്തായ പ്രക്ഷോഭങ്ങളൊന്നും ഉത്ഭവിക്കാതെയും യോഗീശ്വരന്റെ വിഷമശാസ്ത്രങ്ങളെ നയപ്രത്യസ്ത്രംകൊണ്ട് ഭിന്നമാക്കുവാൻ അവിടന്ന് ബദ്ധപരികരനായി. ഈ നിശ്ചയത്തോടുകൂടി യോഗീശ്വരനെ തന്റെ പാർശ്വത്തിൽ ഇരുത്തി. സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഭരണം നയഗതി എന്നിത്യാദി ലൗകികകാര്യങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചും, സർവ്വജ്ഞപദയോഗ്യനായ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മതങ്ങളെ ആരാഞ്ഞു. എന്നാൽ, മഹാരാജാവിന്റെ നേത്രങ്ങൾക്ക്, വനമാർജ്ജാരന്റെ വീക്ഷണസൂക്ഷ്മതയുണ്ടായിരുന്ന

എങ്കിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേത്രങ്ങൾ മഹേന്ദ്രഗിരിയുടെ ശിരസ്സിൽ നിന്നുകൊണ്ടു് നൂറു യോജന ദൂരത്തുള്ള ലങ്കാപുരത്തെ സുവ്യക്തമായി ദർശനംചെയ്ത സമ്പാതി എന്ന ഗൃദ്ധ്രവരന്റേതുകൾതന്നെ ആയിരുന്നു. മഹാരാജാവിന്റെ സൗജന്യൗദാര്യങ്ങൾ കണ്ടു്, അവിടത്തെ ചുറ്റി താൻ വീശുന്ന വലകളെ മേലിൽ ഒട്ടും താമസംകൂടാതെ മുറുക്കി, താൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന യജ്ഞസമിതിയുടെ നിവർത്തനം സാധിപ്പാൻ യോഗീശ്വരൻ ഉറച്ചു. അടുത്ത ദിവസംതന്നെ പതിനേഴാം അദ്ധ്യായത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളതിന്മണ്ണം നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ സഖ്യത്തെ സമ്പാദിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചു. ആ മാർഗ്ഗം ദുർഗ്ഗമെന്നു് കാണുകയാൽ പ്രയുക്തികളിൽ സമ്പന്നനും, നന്തിയത്തേയും കഴക്കൂട്ടത്തേയും സ്ഥലപുരാണങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളവനും ആയിരുന്ന അദ്ദേഹം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധിയ്ക്കു് ദൃശ്യമായ ദുർഗ്ഗത്തെ മന്ത്രക്കൂടത്തു് താമസിക്കുന്ന വൃദ്ധയായ ലങ്കാലക്ഷ്മിയുടെ സമ്പ്രീണനംകൊണ്ടു് ഭഞ്ജിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു്, ധൂർത്തന്മാരായ സ്വേച്ഛാവർത്തികളുടെ സംഗതിയിൽ ധർമ്മാദിശാസ്ത്രങ്ങളും പരേംഗിതഗതികളും ആ സമ്രാട്ടുകളുടെ നിശ്ചയങ്ങളെ അവലംബിക്കണമെന്നുള്ളതിനാൽ, സന്മുഹൂർത്തത്തിനുള്ള ശകുനാദിപ്രതീക്ഷയാൽ നിർവ്വഹണത്തെ താമസിപ്പിക്കുക സഹജമല്ലല്ലോ. വൃദ്ധ എന്നുള്ള കൃത്യ സ്വാജ്ഞാനുകൂലിയായിരിപ്പാൻ നിർബന്ധിതയായി ജീവധാരണംചെയ്യുന്നു എന്നു് ഹരിപഞ്ചാനനനു് സ്മരണയുണ്ടായ രാത്രിയിൽത്തന്നെ ആ വൃദ്ധയുടെ പ്രതിപുരുഷനായ കുപ്പശ്ശാരെ വരുത്തുന്നതിനു് തന്റെ വിശ്വസ്തഭൃത്യനായ ചെറുകരടിത്താനെ കഴക്കൂട്ടത്തേക്കു് യാത്രയാക്കുക കഴിച്ചു.

അടുത്ത ദിവസത്തേയ്ക്കു് മന്ത്രക്കൂടഭവനരക്ഷണം ആ ഭൃത്യനിൽ സ്ഥാപിച്ചുകൊണ്ടു്, സത്സേവകനായ കുപ്പശ്ശാർ ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തെ പ്രാപിച്ചു. അന്നത്തെ സന്ദർശനത്തിൽ കുപ്പശ്ശാർക്കു് യോഗീശ്വരൻ നൽകിയ അരുളപ്പാടുകൾ കൗരവേന്ദ്രനായ സുയോധനമഹാരാജാവിന്റെ പ്രഭാവത്തോടുകൂടിയായിരുന്നു. സന്ദർഭയോജ്യതയെ ബീഭത്സമാക്കാതെ കുപ്പശ്ശാർ, ദ്രോണകൃപാദികളായ ആചാര്യന്മാരുടെ ബുദ്ധിവിജ്ഞാനസമഗ്രതയോടുകൂടിയവൻ എന്നപോലെ ആ ഗൗരവമായ സംവാദത്തിൽ നീതിഭേദങ്ങളെ പ്രഖ്യാപനംചെയ്തു്, രാജ്യതന്ത്രവിദഗ്ദ്ധന്റെ ഉൽക്കടപ്രാഗത്ഭ്യത്തോടുകൂടി ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉദ്യമത്തെ പ്രതിഷേധിച്ചു. സകല പ്രതിഭാവിഭവനും സമസ്തകാര്യവിജയിയുമായ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ മൃഗമനുഷ്യവൃദ്ധനോടു് സാമവാദവും അപേക്ഷയും യാചനയും പ്രാർത്ഥനയും ചെയ്യേണ്ടി വന്നു. എന്നിട്ടും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദുരാരംഭത്തെ പൂർവകഥാദൃഷ്ടാന്തവാദങ്ങൾകൊണ്ടു് ആ വൃദ്ധൻ ദൃഢസിദ്ധാന്തമായി നിരോധിച്ചു. മൃതിപ്രാപ്തന്മാരായ ചില മഹാനുഭാവന്മാരുടെ നാമങ്ങളെ വചിച്ചു് ആണയിടുകയും ഗുരുജനങ്ങളുടെ പ്രതിനിധിസ്ഥാനത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനനു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദ്രോഹശ്രമങ്ങളിൽനിന്നു് വിരമിപ്പാൻ ഒരു കൽപന നൽകുകയും ചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനനകേസരിയുടെ സടാപങ്ക്തി ഉജ്ജൃംഭിച്ചു; നേത്രങ്ങൾ രക്തദ്യുതി കലർന്നുരുണ്ടു; ഭാവവും നിലയും പകർന്നു് വക്ഷസ്സ് വിസ്തൃതമായി; കരാംഘ്രികൾ ഞെരിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിനു് ജന്മനാ എന്നു മാത്രമല്ല കർമ്മണാകൂടി സിദ്ധമായുള്ള സേനാനിപദത്തെ അവലംബിച്ചു്, കേവലം ഭൃത്യനായ കുപ്പശ്ശാരെ തന്റെ നിയന്ത്രണയോഗത്തിൽനിന്നു് ബഹിഷ്കരിച്ചു്, "പുരത്തിൽ മരുവും മഹാജനങ്ങളും പുകൾപെരുത്തെഴും

നാഗരികജനങ്ങളും നാട്ടിൻപുറത്തു വസിക്കുമോരോ ജനങ്ങളും ഇന്നു കേൾക്കണമെന്റെ യാജ്ഞ" എന്നപോലെ സമഷ്ടിയായി ഒരു വിളംബരത്തെ ആ അവഭ്രഷ്ടന്റെയും മറ്റും അറിവിനായി പ്രസിദ്ധമാക്കി. ഏതൊരു നാമത്തെ ആസ്പദമാക്കി കുപ്പശ്ശാർ ശാസനം ചെയ്തുവോ, അലംഘ്യാജ്ഞനായ ആ മഹാഗുരുവിന്റെ നാമത്തിലും സ്ഥാനത്തിലും താൻ കൽപിക്കുന്നതിനെ കേൾക്കാഞ്ഞാൽ 'കൊല്ലും സന്ദേഹമില്ല' എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനന സിദ്ധനായ ആജ്ഞാകരൻ അരുളിച്ചെയ്കയും ചെയ്തു. തന്റെ യജമാനത്തിയെ സേവിച്ച്, ഒടുവിലത്തെ ജലം അവരിൽനിന്ന് വാങ്ങി കണ്ഠസേചനം ചെയ്ത്, ജന്മബന്ധം മോചിക്ക — എന്നിങ്ങനെ മൂന്നു വരിയിൽ തന്റെ ജീവചരിത്രം ഒതുക്കുവാൻ കുപ്പശ്ശാർ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. ഇതിനു വിപരീതമായി മല്ലും മത്സരവും കൊണ്ട് നാടും കുടിയും വിട്ട് — എല്ലും പല്ലും ഞെരിഞ്ഞു, രണ്ടു പന്തീരാണ്ടുകാലത്തിലധികം ദ്വൈതാടവീവാസവും അജ്ഞാതവാസവും അനുഷ്ഠിച്ചു. ഇനിയെങ്കിലും ജീവിതാസ്തമനകാലത്തെ സമാധാനസമന്വിതം ജന്മഭൂമിയിൽവച്ച് കഴിക്കാമെന്ന് കാംക്ഷിക്കുന്ന ആ വൃദ്ധൻ യോഗീശ്വരനാകുന്ന ബന്ധുവിന്റെ കഠോരാജ്ഞ കേട്ടപ്പോൾ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞു. സഹസ്രനേത്രനും സാധിക്കാത്ത ധാരകളെ അയാളുടെ ഏകനേത്രം വർഷിച്ചു; മർമ്മങ്ങളിൽ ശസ്ത്രജ്ഞഭിഷക്കിന്റെ ആയുധപ്രയോഗം കൊണ്ടുണ്ടായ വേദനയാലെന്നപോലെ ആപാദമസ്തകം വിറച്ചു; താൻ ജനിച്ച മുഹൂർത്തത്തേയും വാസരവത്സരങ്ങളേയും വ്യസനാധിക്യത്താൽ ശപിച്ചു; കോപാതിക്രമം കൊണ്ടുള്ള പ്രജ്ഞാവിഹീനതയാൽ, കഴുകന്മാർ ശവശരീരങ്ങളെത്തന്നെ കാംക്ഷിക്കുമെന്നും, അങ്ങനെയുള്ള ദൗഷ്ട്യത്തിന് വിധിയല്ലാതെ വേറെ ചികിത്സകനില്ലെന്നും, അയാളുടെ ജീവിതകാലസേവനത്തിനും വാർദ്ധക്യത്തിനും ഭക്തിദൃഢതയ്ക്കും ചേരുംവണ്ണം അധിക്ഷേപഗർഹണം ചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്ന് തടിച്ചുലങ്ങൾതന്നെ വർഷിച്ചു. ദുസ്സഹമായുള്ള കോപത്തിന് അധീനനായി, ബഹുഭാഷകളുടെ സമ്മിശ്രണത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ അർത്ഥമാകുമാറ് അദ്ദേഹവും കൽപാന്താട്ടഹാസം ചെയ്തു: "ശഠാ, രാജ്യത്തേയും ഗൃഹത്തേയും ജനത്തേയും ലോകത്തിൽ സകലതിനേയും വെടിഞ്ഞ്, ദേശാന്തരങ്ങൾതോറും ഭിക്ഷുവൃത്തിയെ അനുഷ്ഠിച്ച്, നരസിംഹസത്വനെങ്കിലും നായ്ക്കും കുറുനരിയ്ക്കും ദാസ്യത്തെ അനുവർത്തിച്ച്, താരുണ്യവും യൗവനവും പുരുഷത്വവും ഒന്നുപോലെ വ്യർത്ഥമാക്കി, ഗുരുവിന്റെ ആജ്ഞാനിർവഹണത്തെ നാം ദീക്ഷിക്കുന്നു. മരണപ്രാന്തത്തിൽ എത്തിയിരിക്കുന്ന ഭൃത്യമൂർഖൻ നീ വൃദ്ധശാഠ്യംകൊണ്ട്, അതിവന്ദ്യനായുള്ള ഗുരുവിനാൽ അനുഗൃഹീതനായ ഈ ശിഷ്യനിൽ പ്രതിജ്ഞാപൂർവം സംക്ഷിപ്തമായുള്ള നിയോഗത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുന്നു. നമ്മാൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്ന ഭഗവതിയാണ, നമുക്ക് ഈ ആത്മാവിനെ നൽകിയിരിക്കുന്ന പരബ്രഹ്മത്താണ, ശരീരത്തെ നൽകിയിരിക്കുന്ന അച്ഛനാണ, നിന്നെയും നിന്റെ യജമാനനത്തിയേയും, നിങ്ങളുടെ സകല ഭാവിശ്രേയസ്സിനും നിദാനമായി സങ്കൽപിച്ചിരിക്കുന്ന ആ സ്വർണ്ണപ്പാവയേയും, ഉഗ്രക്ഷേത്രത്തിൽനിന്ന് ഇതാ ഇക്ഷണം മുതൽ ബഹിഷ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളെ പോറ്റുന്ന നിധി നമ്മോടു ചേരട്ടെ... നിങ്ങൾ ഇദ്ദിനം മുതൽ നിരാധാരസത്വങ്ങളായി, ഭിക്ഷാംദേഹികളായി, തെണ്ടിത്തിരിയുവിൻ! ഗൃഹപ്പടികളിൽ വീണു കരഞ്ഞു് പിടിയരി വാങ്ങി ഭക്ഷണവസ്ത്രധാരണങ്ങളെ നിർവഹി

പ്പിൻ! ശക്തികൾ ക്ഷയിക്കുമ്പോൾ, നിങ്ങളുടെ ജാതിഹീനതയ്ക്ക് ചേർന്നതായ നരകസാമ്രാജ്യക്കഞ്ഞിപ്പുരകളിലെ ഉറനീർ വാങ്ങി അന്ത്യകാലകഫപ്രസരണത്തെ അമർത്തുവിൻ! മരിക്കുമ്പോൾ അനാഥപ്രേതങ്ങളായി ...”

കുപ്പശ്ശാരുടെ ചുരുങ്ങിയ അക്ഷരമാലയും നിഘണ്ടുവും ഈ പ്രകോപദർശനത്തിൽ നഖാന്തമാർഗ്ഗമായി പ്രസ്രവണംചെയ്തു. തന്റെ ഭൃത്യകൃത്യത്തെ യഥാധർമ്മം താൻ നിർവഹിച്ചു എന്ന് സമാശ്വസിച്ച്, ധാരയായി വർഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന കണ്ണനീരിനെ അയാൾ തുടച്ചു. സകലവും കർമ്മാധീനമെന്ന് വിധിച്ചും, ഈ സ്ഥിതികളിൽ ഉത്തരക്ഷണത്തിൽ മൃതിതന്നെ മോക്ഷമെന്ന് സങ്കൽപിച്ചും, കൽപന എന്തായാലും അതിനെ നിർവഹിക്കാമെന്ന് സത്യം ചെയ്തും തൊഴുതുകൊണ്ട് കുപ്പശ്ശാർ കാഷ്ഠശേഷമായി അവിടന്നു നിഷ്ക്രമിച്ചു. എന്നാൽ ഹരിപഞ്ചാനനമതവും നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ ഇംഗിതവും ത്രിപുരസുന്ദരി വലിയമ്മയുടെ യത്നപ്രാർത്ഥനകൾകൊണ്ടും ഏകീകരണത്തെ പ്രാപിച്ചില്ലെന്ന് ഇവിടെ ചുരുക്കത്തിൽ പ്രസ്താവിച്ചുകഴിച്ചേക്കാം. അദ്ദേഹം മകന്റെ അച്ഛൻതന്നെ ആയിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഉദ്യമവിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹവും ഗിരിസഹജമായുള്ള അഭേദ്യത്വത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു.

ഈ രംഗം ഒരു മഹാങ്കത്തിന്റെ പൂർവരംഗമായിരുന്നതേയുള്ളു. ഇക്കഴിഞ്ഞ രംഗത്തിൽ യോഗീശ്വരന്റെ ചുവട് രണ്ടാമതും ഒന്നു പിഴച്ചു. കുപ്പശ്ശാർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്നിധിയിൽനിന്ന് മറഞ്ഞു ക്ഷണത്തിൽ, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ അപഹൃതിമുതൽ മീനാക്ഷി പരിഗ്രഹണത്തിന് വീണ്ടും കാപ്പുകെട്ടി നിർബ്ബന്ധംകൊണ്ട് യോഗീശ്വരനെ ഇടുക്കിപ്പിഴിച്ചിൽ ചെയ്തുവരുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ള സർവ്വജ്ഞപ്പുഞ്ചിരികളും ക്ഷേത്രങ്ങളിലെ പ്രസാദഭാരങ്ങളും വഹിച്ച്, അടുത്തമുറിയിൽനിന്ന് ആകാരശൂന്യനായ രാഹുവെപ്പോലെ ഉദയം ചെയ്തു. യോഗീശ്വരന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ച ഉടനെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്ത് കാണപ്പെട്ട ക്രൂരമായ ഭ്രൂഭംഗത്തെക്കണ്ട് അതിനെ ആദരിച്ചെന്നപോലെ രണ്ടു ചുവട് പുറകോട്ടു ചാടി, പാദങ്ങൾ ഒപ്പിച്ചുനിന്നിട്ട്, ഉരഗാകൃതിയിലുള്ള സമ്പാതത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചു. ഇങ്ങനെയുള്ള നമസ്കാരാനന്തരം യോഗീശ്വരന്റെ പരമാർത്ഥങ്ങളുടെ ഏകദേശത്തെ താൻ അതുവരെ ഗ്രഹിച്ചത് നീക്കി ശേഷത്തെയും അപ്പോൾ കേട്ട കോപശാസനങ്ങളിൽനിന്ന് അവധാരണംചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നും, എങ്കിലും ശിഷ്യനും ആശ്രിതനുമായ തന്നിൽനിന്ന് യാതൊരാപത്തിനേയും ഭയപ്പെടേണ്ടെന്നും, അതുവരെ അനുകരിപ്പാൻ ധൈര്യപ്പെടാത്ത ഒരു മിത്രനാട്യത്തോടുകൂടി ഓരോ കരത്തേയും ഗഢുമാറി തലോടിക്കൊണ്ടുനിന്നു. തനിക്ക് ഹൈദരാലിയുടെ ആനുകൂല്യമുണ്ടെന്ന് ആ ജളജളൂകൻ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളതായി യോഗീശ്വരൻ അറിയുകയും, അങ്ങനെ അയാൾ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെ അറിഞ്ഞതായി നടിച്ച് അദ്ദേഹം ഓരോന്ന് പ്രവർത്തിയ്ക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ, കുപ്പശ്ശാരോടുണ്ടായ അന്നത്തെ സംഭാഷണത്തിൽ അടങ്ങിയ പരമാർത്ഥങ്ങൾ സൂക്ഷ്മമായി അയാൾ ധരിച്ചു എങ്കിൽ, വിജയസമീപസ്ഥമായ തന്റെ ശ്രമങ്ങൾ ഭഞ്ജിക്കപ്പെടുമെന്ന് അദ്ദേഹം ഭയപ്പെട്ടു. ചന്ത്രക്കാറനോട്ട് മത്സരവും വിരോധവും അന്തരാത്മനാ തുടങ്ങി, അദ്ദേഹത്തെയും തന്നെയും അയാൾ ദൂഷണംചെയ്ത് നടക്കുന്നതായും യോഗീശ്വരൻ അറിഞ്ഞിരുന്നു. താപസവൃത്തിക്ക് ഒട്ടും

അനുരൂപമല്ലാത്ത വിവാഹദൗത്യത്തെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തന്റെമേൽ ഞെരുക്കിക്കേറ്റുന്നതു്, തന്റെ വാസ്തവസ്ഥിതിയെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അയാൾക്കു് തന്റെമേൽ ദൃഢമായ ഒരു പിടി കിട്ടിയിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള ധൈര്യത്തിന്റെ ലക്ഷ്യമല്ലയോ എന്നും അദ്ദേഹം ശങ്കിച്ചു. അതു കൊണ്ടു് തന്റേയും കുപ്പശ്ശാരുടേയും അന്നത്തെ പരുഷഭാഷണത്തിൽ നിന്നു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള, എന്തെല്ലാം, എത്രത്തോളം, ധരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് കൗശലത്തിൽ അറിവിനായി, 'ഹും' ശബ്ദത്തോടുകൂടിയുള്ള ശിരശ്ചലനത്താൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വരവിന്റെ ഉദ്ദേശ്യമെന്തെന്നു് യോഗീശ്വരൻ ചോദ്യംചെയ്തു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തൊഴുതുപിടിച്ചുള്ള കൈകളെ വക്രമായ നാസികയോടു് ചേർത്തു് മുമ്പോട്ടു ചലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് "ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായി സ്വാമി. ഇന്നാൾ രാത്രി വലിയ മൂടുമേനാവിൽ എഴുന്നള്ളിയതാരെന്നു്" എന്നു് അയാൾക്കു് തോന്നിയ പരമാർത്ഥത്തെ തുറന്നുപറഞ്ഞു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ ഉടൻതന്നെ ഹനിച്ചു്, അയാളെ തന്റെ ആത്മാവോടു് ചേർക്കുന്നതിനുള്ള 'ബ്രഹ്മോഹത്വം' അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ അങ്കുരിച്ചു എങ്കിലും വേദാന്തഗോപ്യങ്ങൾ ധരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ആജ്ഞലോകം അതിനേയും വധമെന്നുതന്നെ ഹസിക്കുമെന്നു് ഭയപ്പെട്ടു് സായൂജ്യപ്രദാനത്തിനു് പുറപ്പെടാതെ ഒരു ചോദ്യംകൂടി ചെയ്തു: "അപ്പടിയാ? നല്ലതു്! എഴുനെള്ളിനതു യാർ?"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: (താൻ സമർത്ഥനെന്ന ഭാവത്തിൽ) "ചോദിപ്പാനുണ്ടോ? പൊന്നുസ്വാമി തിരുവടികടെ ഗുരുസ്വാമി സന്നിധീന്നുതന്നെ. നാരായണ! ഇതെല്ലാം മച്ചമ്പി അറിയുമ്പോൾ എന്തു് ഭാഗ്യം! പരമാനന്ദം! മീനാക്ഷിക്കുഞ്ഞമ്മയെ കിട്ടാൻ എനിക്കു് ഭാഗ്യമില്ല. അതു ഞാൻ കൈവിട്ടു. സ്വാമി രക്ഷിച്ചു് എന്നെ ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ ചേർത്തുതന്നാൽ മതി. മറ്റതൊക്കെ നാലുനാഴികയിലെ കിനാവു്. കൊച്ചുമ്മിണിയും കൊച്ചമ്മിണിയും തമ്മിൽ പേർപ്പൊരുത്തമെങ്കിലുമൊണ്ടു്."

പരമാർത്ഥം മുഴുവനേയും സൂക്ഷ്മമായി പക്ഷേ, ധരിച്ചില്ലെങ്കിലും താൻ കുപ്പശ്ശാരോടു് ഗർജ്ജിച്ചതിൽനിന്നു് ഗുരുവെന്നു് നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട ഒരു മഹാനുഭാവൻകൂടി തിരുവിതാംകോട്ടു് പ്രവേശിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും, താനും മന്ത്രക്കൂടത്തുനിവാസികളും പൂർവ്വപരിചിതരാണെന്നും ആ കശ്മലൻ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതായി യോഗീശ്വരൻ ഊഹിച്ചക്ഷണത്തിൽ, എന്തേ ദുരിതമേ! പരമകഷ്ടമേ! ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ കണ്ഠത്തിൽ കാലപാശം വീശിക്കഴിഞ്ഞു. അനന്തശയനപുരം മുഴുവനും നടുങ്ങുംവണ്ണം യോഗീശ്വരൻ ഒന്നു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ഹിരണ്യകശിപുവിന്റെ രക്താധാരയിൽ മഗ്നനായ നരസിംഹമൂർത്തി പ്രഹർഷനൃത്തം ചെയ്തതുപോലെ യോഗീശ്വരൻ ആ മുറിക്കകത്തു് ഏകപദനൃത്തത്തിൽ അർദ്ധപ്രദക്ഷിണം ചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദന്തങ്ങൾ മുപ്പത്തിരണ്ടിന്റേയും ധാവള്യം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കു് അയാളുടെ അഭീഷ്ടസിദ്ധിയുണ്ടായെന്നു് ഒരു സന്തുഷ്ടിയുണ്ടാക്കി. യോഗീശ്വരന്റെ ചിരിയും നൃത്തവും പ്രദക്ഷിണവും അവസാനിച്ചപ്പോൾ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാറോടു് ചേർത്തു് — പാവനകരങ്ങളാലോ, പാപനഖരങ്ങളാലോ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു. പിന്നീടുണ്ടായ ചാഞ്ചാട്ടം യോഗീശ്വരന്റെ ഭാഷയിൽ 'രംഗാ രംഗാ!' തന്നെ ആയിരുന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള സമ്പ്രതീസാധ്വസങ്ങൾകൊണ്ടു് യോഗീശ്വരന്റെ വിപുലവക്ഷഃസ്ഥലത്തിൽ ബാഷ്പപ്പനിനീർ പ്രക്ഷേപിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ "ഉനക്കുത്താനപ്പാ, അന്ത കൊച്ചമ്മിണി ഉനക്കുത്താൻ… നമതു യജ്ഞം

മുടിയട്ടും. അപ്പാൽ വരുകിറ പ്രഥമമുഹൂർത്തത്തിലെ, ഒന്നുടയ മരതകഗാത്രത്തെ അന്ത ക്കനകസമ്പുടത്തിലെ നാമേ സംഘടിപ്പിപ്പോം. ബഹത്ത് ബഹദൂർ! ശാന്തമായിര്, ജഗ ദംബികയെ നല്ലായ് ഭജിത്തുക്കോ… സത്യം!" എന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ കർണ്ണത്തിൽ ഗൂഢമായി മന്ത്രിച്ചു. രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ പുണ്യമഹിമയാൽ അത് വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ കർണ്ണങ്ങളിൽ പതിച്ചു. യോഗീശ്വരനോട് ആ സിദ്ധനുണ്ടായിരുന്നതും കേശവ പിള്ളയെ ക്കുറിച്ച് ദുഷ്പ്രവാദസൃഷ്ടികൊണ്ട് ശിഥിലമാക്കപ്പെട്ടതും ആയ ബന്ധം യോഗീശ്വരൻ അറി യാതെ പരിപൂർണ്ണമായി ഖണ്ഡിക്കപ്പെട്ടു.

മിഥുനത്തിലേക്ക് രവിസംക്രമം കഴിഞ്ഞു്, കാലവർഷത്തിന്റെ ശക്തിയും ക്ഷയിച്ചി രിക്കുന്ന ഈ കാലത്തിൽ അസ്തസന്ധ്യാസമയം വത്സരത്തിന്റെ വൃദ്ധതയ്ക്ക് ചേരുന്നതര ത്തിൽ ആദരണീയമായിരിക്കുന്നു. രാജ്യഭരണനാഡികളുടെ കേന്ദ്രമായ വലിയകൊട്ടാ രത്തിലെ 'പകടശ്ശാല' എന്ന മന്ത്രിമണ്ഡപരംഗം, കാലസ്ഥിതികൾക്കും നിശാദ്വാരമായ ആ സമയത്തിനും ശക്യമായുള്ളവിധത്തിൽ മനോരമ്യമാക്കപ്പെടുന്നു. അവിടത്തെ വെളു ത്ത ഭിത്തികളിന്മേൽ ആ സ്ഥലത്തെ പരിചാരകസാമാന്യത്തിന്റെ സദാചാരപ്രമാണങ്ങ ളും, അവരുടെ രുചിയ്ക്ക് ചേരുന്നതായുള്ള ഗ്രഹവാർത്താദികളും, ദുർവാസനാ പ്രചുരമായുള്ള കവനങ്ങളും, വികടങ്ങളായ അക്ഷരബന്ധങ്ങളും ചതുരഗജചക്രവടിവുകളിൽ എഴുതപ്പെട്ടി രിക്കുന്നവ, ആ സങ്കേതത്തിന് ഇപ്പോഴുള്ളതുപോലെ വത്സരത്തിലൊരിക്കൽ നവരാത്രി കാലത്തു് മാത്രം സിദ്ധമാകുന്ന സരസ്വതീസാന്നിദ്ധ്യവും ലഭിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്നില്ലെന്ന് പ്ര ത്യക്ഷീകരിക്കുന്നു. ആ മണ്ഡപത്തിന്റെ ചുവരുകൾ ഒരു ചിത്രശാലയുടെയും വർത്തമാന പ്പത്രത്തിന്റെയും സ്ഥാനവും ആശ്ചര്യകരമാംവണ്ണം വഹിക്കുന്നു. 'കരിക്കട്ട' കൊണ്ടുള്ള ലേഖനങ്ങളിൽ വിദഗ്ദ്ധന്മാരായവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചിത്രകർമ്മകുശലന്മാരാൽ രചിക്കപ്പെട്ട ഗജേന്ദ്രമോക്ഷാദി രംഗത്തോടുകൂടി, ഗ്രാമ്യതയ്ക്ക് പ്രാപിക്കാവുന്ന പരമാവധിയുടെ ദൃഷ്ടാന്ത ങ്ങളായി അനവധി 'കരകൃതമപരാധ'ങ്ങളും ആ സ്ഥലത്തെ 'അ'കാരമാദ്യമായുള്ള പകട ശ്ശാല എന്ന് ശങ്കിക്കുമാറാകുന്നു. ആ മണ്ഡപം മശകമക്കുണ പിപീലികാദികോടികളുടെ വസതികൊണ്ട് ചെറിയതോതിലുള്ള ഒരു ബ്രഹ്മാണ്ഡവുമായി ലസിക്കുന്നു. അവിടവിടെ വിരിയ്ക്കപ്പെട്ടതും, വക്കിലെ കെട്ടുകൾ പൊട്ടിച്ച് താംബൂലാദിസാധനങ്ങൾ ഉള്ളിൽ സംഗ്ര ഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവയുമായ മെത്തപ്പായ്, തടുക്ക് എന്നിവകളും ഉയർന്ന് പടിക്കാരുടെ വിയർപ്പുകൊണ്ട് മെഴുകി കരുംതാളിയുടെ നിറം വഹിക്കുന്ന ചാരുപലകകളും, ഓരോ രായ സക്കാരുടേയും മുമ്പിൽ വിടുർത്തിയിട്ടുള്ള ഓലച്ചുരുണകളും, അവരിൽ കൃത്യനിഷ്ഠന്മാരായു ള്ളവരുടെ നാരായമുനകൾ പുതിയ ഓലകളുടെ മുകളിൽ ദ്രുതതരണംചെയ്യുന്ന കിരുകിരാര വവും; ആ സ്ഥലത്തിന്റെ പ്രാചീനതാശ്രീയെ അവാച്യമായി പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. അപ്പോൾ ത്തന്നെ കത്തിക്കപ്പെട്ട മാടമ്പിവിളക്കുകൾ അവിടത്തെ ഇതരസാമഗ്രികളോട് അതിശയ മായി യോജിച്ച് ഈ സന്ദർഭത്തിന്റെ പ്രഭാവത്തെ സമ്പൂർണ്ണമാക്കുന്നു. സംഘങ്ങളായി ച്ചേർന്ന് ദീപപ്രദക്ഷിണം ചെയ്യുന്ന മശകചേടികളുടെ മംഗലഗാനാരവത്തിലും പ്രേമാധി ക്യപൂർവമുള്ള ചുംബനങ്ങളിലും ലയിച്ചിരിക്കുന്ന പിള്ളമാർ "ഹയ്യ!" വിളിച്ചുകൊണ്ട് മർ മ്മതാളങ്ങൾ ഘോഷിക്കുന്നു. ഗഗനചാരിയായ ആ ബാൻഡ്വാദ്യസംഘത്തിന്റെ വലിയ

തമ്പേറെന്നപോലെ പടിഞ്ഞാറുള്ള ഒരിരുട്ടറയിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്ന സർവാധിപപ്രമാണിയുടെ 'റാമറാമ' ജപം മാത്രഭംഗം കൂടാതെ ധ്വനിക്കുന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞ് തന്റെ കാരാഗൃഹത്തിൽ വച്ച് കേശവ പിള്ളയെ അപനയനെന്ന് ഭത്സനംചെയ്ത മുഹൂർത്തത്തിന്റെ ദോഷത്തെ ഇയാളെ നേരിട്ട് അനുഭവപ്പെടുത്തുന്നതിന് അവസരം നൽകുവാനെന്നപോലെ വിഷ്ണുഭക്തനായ സർവാധികാര്യക്കാർ ശ്രീപത്മനാഭക്ഷേത്രത്തിലേയ്ക്കും അവിടന്ന് ഭവനത്തിലേയ്ക്കും ഉദ്ദേശിച്ച് പുറപ്പാടായി. അടുത്ത ഉദ്യോഗസ്ഥനായ സമ്പ്രതിയുടെ സാന്നിദ്ധ്യവും ആ സ്ഥലത്തില്ലാതിരുന്നതിനാൽ വെളിച്ചെണ്ണത്തസ്കരന്മാരായ പിള്ളമാർ അതിനെ സംഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട് പോവാനുള്ള പനയോലപ്പാത്തികളെ നിർമ്മിക്കുന്നതിനും വിനോദരസജ്ഞന്മാർ ഒരു സദിർ കൂട്ടുന്നതിനും തുടങ്ങി. പരമോത്സാഹികളുടെ വിനോദസംഘങ്ങളിൽ നാസികാഗ്രത്തിൽ കോപം സംഭരിച്ചുള്ള ഒരു സാധുവിനെ പിടികൂടി ബലികഴിക്കുന്ന കർമ്മം രസികലോകത്തിൽ വിശ്രുതമാണല്ലോ. അന്നത്തെ യജ്ഞപശുവായി കുറിയ്ക്കപ്പെട്ടത് ഏകാഗ്രചിത്തനായി പണിയെടുക്കുന്ന കേശവ പിള്ള ആയിരുന്നു. അസൂയാഗരളംകൊണ്ട് സമ്പൂർണ്ണനായിരുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ള സഹൃദയസദസ്യപക്ഷത്തോട് കുറിശ്ലോകസമ്പ്രദായത്തിൽ ഒരു ചോദ്യം ചെയ്തു: "നിട്ടെഴുത്തിങ്ങത്തെ . . . പേറ്റുവാലാമയ്ക്കു . . . നീട്ടമെന്തെന്നരയ്ക്ക." ഈ ചോദ്യത്തിന് "ഇന്ദ്രാത്മജൻ ദശകണ്ഠനെ ചുറ്റിയ തിരുവാലതിൻ നെടുനീളം . . ." എന്നുത്തരവും ആശൗചദൈർഘ്യവും അഭിജാത്യനിർണ്ണയത്തിന് ഉപയുക്തമായ മാനദണ്ഡമാണെന്നുള്ള ഒരു പ്രമാണവും ഒരു സരസനായ കവിസൂനം പൊട്ടിച്ചു. ആ പ്രമാണത്തെ പ്രസ്തുതവിഷയത്തിൽ പ്രയോഗിച്ച്, "അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ ജാതിനിശ്ചയമില്ലാത്ത ആൾക്ക് എന്നും വല്ലായ്മതന്നല്ലോ" എന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഒരു സാമുദായികനിയമത്തെ സ്ഥാപിച്ച്, തന്റെ ബുദ്ധിവിപുലതയെ അഭിനന്ദിച്ച് പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ആ ഘോഷം ഒരു വലിയ സംഘത്തെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ചുറ്റും ആകർഷിച്ചു. ആ വിടുവായന്മാരോട് ചേരാതെ ദൂരത്തിരുന്നിരുന്ന ഒരു വൃദ്ധനോട് "അമ്മാച്ചാ . . . നാരായം വിഴുങ്ങിയതുപോലെ അനങ്ങാൻ വയ്യാതിരിക്കുന്നതെന്ത്" എന്ന് വിരുതനായ ഒരു വികടൻ ചോദ്യം ചെയ്തു.

വട്ടമിട്ട കൂട്ടത്തിൽ ഒരു പെരുങ്കന്നൻ: (രായസവാചകത്തിൽ) "നാരായം ഇക്കാലത്ത് കൊലയ്ക്കുന്നേയും, കൊലച്ചാൽ പഴക്കുന്നേയും, പഴത്താൻ വിഴുങ്ങാവുന്നേയും സ്ഥിതിക്ക് 'രായം വിഴുങ്ങിയപോലെ' എന്നു പഴിപ്പാൻ ന്യായമെന്ത്?"

മറ്റൊരുത്തൻ: "നാരായം കൊലച്ച കഥ പുരാണങ്ങളിലുമില്ലാ . . . അതു കേട്ടാൽ . . . ഫലശ്രുതിയും കഥ പറയുന്നവർതന്നെ പറവിൻ!"

വേറൊരുത്തൻ: "ചെവിത്തയെല്ലാം മോന്തായത്തിൽ വച്ചേച്ച് വയറ്റിപ്പാട്ടിനുള്ളടത്ത് വന്നിരുന്ന്, നാരായം നട്ടതാര്? കൊലച്ചതെന്ത്? അണ്ണാനോ, പൂവനോ? എന്നൊക്കെ കേൾപ്പാനിരുന്നാൽ, വിഴുങ്ങേണ്ടിവരുന്നത് ഈരമണ്ണ്!"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "നട്ടവന്റെ വായല്ലയോ അതും ശിഷ്ടവും വിഴുങ്ങേണ്ടത്?"

കവിവിരുതൻ:

"കുലച്ചാലെന്തു് കൊന്നാലെന്തു്?
'തിങ്കൾപ്രഭയോടേറ്റങ്കം ജയിച്ചുള്ള
തങ്കപ്പഴക്കുലച്ചങ്കപ്പകിട്ടിനാൽ
നയ്ങ്കുതലയനമൈങ്കരസ്സ്വാമിയും
ശിങ്കികളിക്കുമേ ശങ്കവേണ്ടൊട്ടുമേ.'"

വികടൻ: "സഭാസെടഘോടേ! പൊന്നിൻകദളിക്കുല ആർക്ക് ആരു നേദിച്ചു? ഈ വൈരംവച്ച ചോദ്യത്തിന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ആശാൻ ഉത്തരം പറയട്ടെ."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "നേതിച്ചതു നന്തിയത്തെ യജമാനൻ, പറ്റിയത്... അതു് പറഞ്ഞു് പഴി ഞാൻ ഏൽക്കണോ?"

കവിവിരുതൻ:

"ചിത്തരപ്പത്തുതനിൽ
പെറ്റെഴുന്ത പെരുങ്കണക്കൻ
മാറ്റില്ലാച്ചെമ്പൊന്നും
തോറ്റുമവൻ വാശലിലേ
പത്തിനിയാൾ തനിയെവന്തു്.
പതികിടപ്പാൾ പടിതനിലേ."

പത്താമുദയദിവസത്തിലെ ജനനത്തേയും, ഗണിതശാസ്ത്രവൈദഗ്ദ്ധ്യത്തേയും, സുഖമായി കഴിയുന്ന നിത്യവൃത്തിയേയും മീനാക്ഷിയോടുണ്ടായ സംഘടനയേയും സൂചിപ്പിച്ച് കേശവ പിള്ളയെ ഭവിച്ച ഈ ഗാനത്തെക്കേട്ട സദസ്യർ "ബലേടാ കവികുഞ്ഞരാ" എന്നും, ചിലർ "നല്ല സുദേഷ്ണതൻ ഭ്രാതാവ് കീചകൻ" എന്നും ഘോഷിച്ചു.

കവിവിരുതൻ: "'കണ്ടാൽ നല്ലവനില്ലും കേളിയുള്ളവനില്ലും ഉണ്ടാകുമല്ലോ മധുവാണികൾക്കനുരാഗം,' എന്നല്ലയോ നമ്മുടെ കവിരാട്ടു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്? ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ആശാനേ! എനിയ്ക്കും ഒരു പുരാണപ്പട്ടപ്പേർ തരണം"

ഉമ്മിണിപ്പിള്ള: "തരാമെടാ, നൂറുവട്ടം തരാം... എന്റപ്പനും പോയി, ഒരു പട്ടരെക്കൊന്നു്, ഒരു പെണ്ണിനെ മോഷ്ടിച്ച്, ഒരു കൊലപ്പുള്ളിയെ വിട്ടു്, ഒരു പൊന്നുംകുല കൈക്കൂലിയും വാങ്ങിച്ച്, എന്നും വാലായ്മയുംകൊണ്ടു്; കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നു് പലകയും ചാരി, 'നെടുമാതിരുമരുകാ' എന്നു ഞെളിഞ്ഞിരിക്കു്. അപ്പോൾത്തരാം പട്ടവും പടഭണ്ഡാരവിരുതുകളും പടലപടലയായി."

ബ്രഹ്മഹത്യാദി കഥകൾ കേട്ടുതഴമ്പിച്ചിരുന്ന കേശവ പിള്ളയുടെ കർണ്ണങ്ങൾക്കു്, രാജശാസനാനുസാരമായി മഹാത്മാവായ ഉണ്ണിത്താൻ തന്നെക്കണ്ടു് ചില ആലോചനകൾ ചെയ്തുവരാറുള്ളതിനെ പരസ്യമായി അപഹസനംചെയ്തതു് അതിദുസ്സഹമായി. അന്നന്നുണ്ടായിട്ടുള്ള അവമാനങ്ങളുടെ മുകളിൽ ആ കൈക്കൂലിക്കഥയും കൂടി ചുമത്തപ്പെട്ടപ്പോൾ

ആ യുവാവിന്റെ ക്ഷമാസ്ഥിവാരം തകർന്നു. കേശവ പിള്ളയുടെ ഭാവഭേദം കണ്ട് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്കും കൂട്ടുകാർക്കും ഉന്മേഷം വർദ്ധിച്ചു. ആ ഉന്മാദലഹരിക്കധീനനായ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള അതിനീചമായ ചില അസഭ്യവാക്കുകൾ കേശവ പിള്ളയുടെ ശിരസ്സിൽ പുഷ്പാഞ്ജലിചെയ്തു. ആക്ഷേപസംഘക്കാർ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. അവിവേകം; അപമര്യാദ എന്നീ ലക്ഷണങ്ങൾ കൊണ്ട് പ്രസംഗങ്ങൾക്കുണ്ടാവുന്ന ഊർജ്ജിതം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വീരഭത്സനങ്ങളെ സദസ്യർക്ക് ശ്രാവ്യമാക്കി "കാലും മലർത്തിക്കിടക്കുമ്പോൾ നാക്കുനനപ്പാനും ചത്താൽ പുലകൊൾവാനും ആളില്ലാത്ത എരപ്പനങ്ങുന്നമ്മാരെ കുഴിച്ചുമൂടാൻ മമ്മട്ടിക്കയ്യന്മാരില്ലാത്ത കാലമായല്ലോ. ആണുങ്ങളുണ്ടായിരുന്നതെല്ലാം ചത്തൊടുങ്ങി, കണ്ടടമെല്ലാം കണ്ടവൻകാണിയായി വെട്ടതൊറന്ന്…"

കേശവ പിള്ള ആ കുവിതസംഘത്തോട് മറുപടി പറയേണ്ടെന്നുള്ള ദൃഢനിശ്ചയത്തോടുകൂടി ഇരുന്നിരുന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ കരകവിഞ്ഞുള്ള ഒടുവിലത്തെ അധിക്ഷേപങ്ങൾ അയാളെ എഴുന്നേൽപിച്ചു: "മമ്മട്ടിക്കയ്യന്മാർ ചത്തൊടുങ്ങീട്ടില്ല. ഇവിടം വിട്ടാൽ ഇപ്പോഴും കാണാം ആരു്, ആരെ കുഴിച്ചുമൂടുന്നു എന്നും, വഴിയേ കാണാം…"

ഈ കോപപ്രലപനാരംഭത്തിൽ ഉള്ളിലെ കാലുഷ്യദുസ്സഹത കൊണ്ടു ശിരസ്സിൽ കൈ അമർത്തി തടവുകയാൽ, പണ്ട് മുറിവേറ്റ ഭാഗത്തെ സ്പർശിച്ച്, കോപപരിത്യാഗംചെയ്യേണ്ടുന്ന ധർമ്മത്തിന് അതിനെ ശാശ്വതപാഠമായി വരിച്ചിരിക്കുന്ന നിശ്ചയത്തെ കേശവ പിള്ള ഓർത്തു. തിളച്ചുപൊങ്ങിയ കോപത്തെ അമർത്തി, തന്റെ ഉക്തികളുടെ അനൗചിത്യത്തേയും ആപൽഗർഭതയേയും അനുസ്മരിച്ച് ക്ലേശിച്ചു. അടുത്ത വാക്കിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയോട് ക്ഷമായാചനം ചെയ്‌വാനും അയാൾ ഒരുങ്ങി. എന്നാൽ "ഉമ്മിണിപ്പിള്ള അമ്മാവാ! ഉമ്മിണിപ്പിള്ളഅണ്ണാ! തല പോയി! കഴുത്തു പോക്ക്" എന്നിങ്ങനെ പലരിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ട പലവിധമായ ആർപ്പുകളും "വൃതാരിപുത്രനെക്കൊന്ന ശരം" എന്നു ചില സൂചകവക്രോക്തികളും കേൾക്കുകയാൽ, അയാൾ അവിടെനിന്ന് മിണ്ടാതെ നടന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ ഹനിച്ചുകളയുമെന്ന് കേശവ പിള്ള ശപഥം ചെയ്തതായി സദസ്യർ "അസോ അസേല്ലോ" ഘോഷിച്ചു. ആ സംഗതിയെ അതിയായി വർണ്ണിച്ചുള്ള ഒരു സങ്കടം മഹാരാജാവിനെ ധരിപ്പിപ്പാൻ നക്കൽ എഴുതി എല്ലാവരെയും വായിച്ചുകേൾപ്പിച്ച്, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള മടിയിൽ തിരുകി. സങ്കടസമർപ്പണത്തിന് മുമ്പു തന്നെ രാജചാരന്മാർ ആ വൃത്താന്തത്തെ മഹാരാജാവിനോട് ഉണർത്തിച്ചു.

തന്റെ പാദങ്ങൾ ഭൂസ്പർശം ചെയ്യുന്നതറിയാതെയുള്ള വേഗത്തിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഓടി; തനിയ്ക്കുണ്ടായിരുന്ന ഭയത്തേയും സങ്കടത്തേയും ഹരിപഞ്ചാനനസദസ്സിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പിച്ചു. അയാളെ ആ സമയത്തും, വലിയ സംരംഭവേഗത്തോടും കണ്ടപ്പോൾ യോഗീശ്വരമനസ്സ് ആപൽസാമീപ്യം കൊണ്ടെന്നപോലെ ഒന്നു ഞെട്ടി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്ന നാമത്തിന്റെ ഉച്ചാരണശ്വാസമാത്രംകൊണ്ടും അക്കാലങ്ങളിൽ ഹരിപഞ്ചാനനമഹദശ്വത്ഥം ഉന്മൂലനം ചെയ്യപ്പെട്ടുമായിരുന്നു. ആ ദുർന്നയനമാത്രം ഹരിപഞ്ചാനനസിദ്ധനായ മഹാനെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ യജ്ഞത്തെയും അരക്ഷണംകൊണ്ടു ഭഞ്ജിക്കാൻ ശക്തി സിദ്ധിച്ചിരുന്നു. അത്ര പരമശക്തന്റെ പാരവശ്യകാരണത്തെ

ഗ്രഹിച്ചപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനസമചിത്താഗ്രേസരൻ കേശവ പിള്ളയുടെ യൗവനാഹം കൃതികൊണ്ടുള്ള അന്ധവൃത്തികളെ സ്വശിഷ്യന്മാർ ക്ഷമിച്ച്, തന്റെ ഉപദേശമാഹാത്മ്യത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കണമെന്നും മറ്റും സന്നിഹിതരായിരുന്ന വിദ്വജ്ജനങ്ങൾ കേൾക്കുമാറു് പ്രസംഗംചെയ്തു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നക്കൽ സങ്കടത്തെ വായിച്ചുകേട്ടു് യോഗീശ്വരൻ അതിനെ ഭദ്രമായ ഒരു സ്ഥലത്തു് നിക്ഷിപ്തമാകുംവണ്ണം വലിച്ചെറിഞ്ഞു. യോഗീശ്വരൻ തന്റെ ഭക്തസംഘത്തെ പത്തുമണിയോടുകൂടി പിരിച്ചയച്ചു. അനന്തരം കുടിലകേസരിയായ ഗുരുവര്യനും ചപലകേസരിയായ ശിഷ്യമന്ദനും തമ്മിൽ അഭിനയമാത്രമായുണ്ടായ സംഭാഷണം, മനുഷ്യബുദ്ധിക്കു് ഊഹ്യമായുള്ള മഹാപാതകസാകല്യത്തേയും സംഘർഷണംചെയ്തു് സരസകലയാക്കിത്തീർക്കലും, അതിനു് ഉപയുക്തമായ ഒരു ഭരതശാസ്ത്രത്തിന്റെ ക്രോഡീകരണവും അതിന്റെ പ്രയോഗാരംഭവും തന്നെ ആയി പരിണമിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനഭരതാചാര്യർ ചോദിക്കുന്നു. “അരേ! നമതു ധ്വംസമാന ശ്രമത്തേയും യാവൽസ്ഥിതിയേയും ജ്ഞാപകംപെറ്റുക്കൊണ്ട ഖലചാരപ്രവേശനം നമ്മ സംഘത്തിലിരുക്കേ.”

ശിഷ്യൻ ബോധിപ്പിക്കുന്നു: “അല്ലയോ സ്വാമിൻ, പ്രസീദ! ഈ അഗതിയെ യോഗദണ്ഡനിപാതത്താൽ ശിക്ഷിക്കരുതു്.”

ആചാര്യൻ: “യജ്ഞത്തെ ഭഞ്ജനംചെയ്തുടമേ രുദ്രഘാതകൻ!”

ശിഷ്യൻ: (സംശയം തന്നെക്കുറിച്ചല്ലെന്നു് ധൈര്യമുണ്ടായി) “സ്വാമി കണ്ണുതുറന്നാൽ പൊടിഭസ്മമായി പറന്നുപോവൂല്ലയോ? തട്ടിക്കളയണം… ചെവിയ്ക്കു ചെവി അറിയണ്ട.”

ആചാര്യൻ: “എന്നപ്പാ? വിശദമാക ശൊല്ലു…”

ശിഷ്യൻ: “തലയ്ക്കു തല എന്നുള്ള ന്യായമില്ലയോ? കാച്ചണം.”

ആചാര്യൻ: “നല്ലായ് നിനവെക്കൊണ്ടു് പേശറയാ?”

ശിഷ്യൻ: “ഇപ്പഴെങ്കിൽ ഇപ്പൾ. ആലോചിപ്പാനെന്തു്? ബഹുജനനന്മയ്ക്കു് എന്തുതന്നെ ചെയ്തുകൂടാ?”

ഹരിപഞ്ചാനനാചാര്യർ തന്റെ ശിഷ്യൻ ഉപദേശിച്ച വധഗുണദോഷത്തിനു് ‘തഥാസ്തു’ എന്നനുഗ്രഹിച്ച്, അയാളെ യാത്രയാക്കി. തന്റെ ശ്രമം കൂടാതെ യോഗീശ്വരപൈശാചത്വംകൊണ്ടു് കേശവ പിള്ളയുടെ നിഗ്രഹം കഴിയുമെന്നും, അപ്പോൾ തനിക്കു് നീട്ടെഴുത്തു് നിശ്ചയമായി കിട്ടുമെന്നും, അനന്തരം കൊച്ചമ്മിണി അമ്മയുടെ പരിണയനം അവസ്ഥയായി ആഘോഷിക്കാമെന്നും സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ടു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഇപ്പോഴുള്ള ‘ചോറ്റുപുര’ ഇടവഴിയിൽക്കൂടി പടിഞ്ഞാറെ തെരുവിൽ എത്തി. അപ്പോൾ കാലഗതികൊണ്ടു്, ഉണ്ണിത്താനെ കാണുന്നതിനായി പുറപ്പെട്ടിരുന്ന കേശവ പിള്ളയുമായി അയാൾ കൂട്ടിമുട്ടി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നിശ്ചയത്തെ സ്മരിച്ചുണ്ടായ ധൈര്യംകൊണ്ടു് ആ യുവാവിനെ ആ സന്ദർഭത്തിലും അധിക്ഷേപിച്ചു തുടങ്ങി. കേശവ പിള്ള മിണ്ടാതെ തിരിഞ്ഞുനിന്നു. “കൈവെയ്ക്കാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ അതും, മുമ്പു പറഞ്ഞതും കഴിക്കു. നല്ല ഇരുട്ടു്…

ആകാശംപോലും സാക്ഷിയില്ല. മേഘവും തനിക്ക് സഹായം" എന്ന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ജല വീരവാദം തുടങ്ങിയപ്പോൾ, കേശവ പിള്ള "ഇങ്ങൊന്നിനും ഭാവമില്ല. നടക്കണം. ഞാൻ തിരിച്ചുപോവുകയാണ്" എന്ന് അതിശാന്തനായി കലശലുണ്ടാകരുതെന്നുള്ള കരുതലോടു കൂടി പറഞ്ഞു. "തന്റെ അപ്പന്റെ വഴിയല്ലിത്" എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ട് കേശവ പിള്ളയെ പിടിക്കുന്നതിനായി ത്വരിതത്തിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള അടുക്കുകയും "നിന്നെ ഒന്നു ഞാൻ പഠിപ്പിച്ചേക്കാം… തല വീശുന്നവർ വീശട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു് ആ യുവാവിന്റെ പുറങ്കഴുത്തിന് പിടിച്ച് മുമ്പോട്ടു തള്ളുകയുംചെയ്തു. നിനച്ചിരിക്കാത്ത ഈ സമ്മാനത്തിന് പ്രതിസംഭാവനയായി കേശവ പിള്ള തിരിഞ്ഞുനിന്ന് ഗണ്ഡത്തിൽ കൊടുത്ത ഒരു പ്രഹരം, ആകാശത്തിൽ സ്വതേയുള്ള നക്ഷത്രങ്ങളുടെ സംഖ്യയെ കാലാരംഭംമുതൽ അവ മറഞ്ഞിരുന്ന ദിവസങ്ങളുടെ സംഖ്യകൊണ്ട് ഗുണിച്ചാൽ കിട്ടുന്ന ഫലത്തോളം ഇരുട്ടിച്ചതുപോലെ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയ്ക്ക് ആ ഇരുട്ടിലും ദർശിപ്പിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നെടുമ്പനപോലെ ചായുന്നതിനിടയിൽ, അയാളെ സഹായിപ്പാനായി യുദ്ധധർമ്മത്തെ മറന്ന് ഒരു നിഷാദവിഗ്രഹം വധോദ്ദേശ്യത്തോട് തന്നെ, സിംഹത്തെപ്പോലെ കേശവ പിള്ളയുടെ നേർക്ക് മുന്നോട്ട് കുതിച്ചു. പരമാർത്ഥം പറകയാണെങ്കിൽ ആ പ്രച്ഛന്നനരകേസരിയുടെ ശ്വാസമാത്രത്തിന് ഉത്തരം പറയാൻ കേശവ പിള്ളയ്ക്ക് സാധിക്കുന്നതല്ലായിരുന്നു. ആ ഘോരനായ നരാന്തകന്റെ ഹസ്തം കേശവ പിള്ളയെ സ്പർശിച്ചു എങ്കിൽ രാജാകേശവദാസ് എന്ന നാമധേയം ചരിത്രാകാശത്തിൽ ഉദയംചെയ്കയില്ലായിരുന്നു. ശ്രീപത്മനാഭന്റെ സങ്കേതസ്ഥലത്തുവച്ച് ധർമ്മനിരതനായ കേശവ പിള്ളയുടെ ആയുരന്തം വരുത്താതെ രക്ഷിപ്പാൻ ശ്രീപത്മനാഭനിയുക്തനായ പോലെ ഗിരിശരീരനായ ഒരു പുരുഷൻ കേശവ പിള്ളയുടേയും നരപഞ്ചാസ്യന്റേയും ഇടയ്ക്കുചാടി വധക്രിയയ്ക്ക് പ്രയുക്തമായ ഹസ്തത്തെ സ്വഹസ്തത്തിൽ ബന്ധിച്ചു. ഇതിനിടയിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയും ഒട്ടും കുറയ്ക്കാതെ കേശവ പിള്ളയെ ചെറുത്തുനിറുത്തി, അവർ തമ്മിൽ ഒരു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം തുടങ്ങി. മുറുക്കത്തിലായി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള 'മമ്മട്ടിക്കയ്യന്മാ'രുടെ വീര്യത്തേയും കൈവിട്ട് "എന്റമ്മമ്മോ! പൊന്നുസ്വാമിയേ!" എന്നു ചില വിളികൾ കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. കേശവ പിള്ളയുടെ യുദ്ധസാമർത്ഥ്യം കണ്ടു് രസിക്കുന്നതിന് അയാളുടെ സ്തുതിപാഠകനായ മാമാ വെങ്കിടൻ ഉണ്ണിത്താന്റെ താമസസ്ഥലത്തുനിന്ന് തംബുരുവാഹകനായ ഒരു ഭൃത്യനുമായി മടങ്ങുന്നവഴി അവിടെയെത്തി. കാക്കക്കൂട്ടത്തിൽ കല്ലെറിഞ്ഞാലുണ്ടാകുന്ന ബഹളത്തോടുകൂടി ബ്രാഹ്മണൻ ചോദ്യംചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, യുദ്ധസാമർത്ഥ്യത്തിൽ ഹൈദർഖാൻ പോലും തന്നോടു തോൽക്കുമെന്ന് ഗർവിച്ചിരുന്ന നിഷാദാകാരൻ പ്രഥമമായി ഒരു വിപുലബലന്റെ കരബന്ധനത്തിൽ അകപ്പെട്ടപ്പോൾ, ആ ഇരുട്ടിനിടയിൽക്കൂടി പ്രതിയോഗിയെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. ഐരാവതഗാത്രനെ അയാൾ അപ്പോൾ ധരിച്ചിരുന്ന വേഷത്തിലും നിഷാദവേഷൻ മനസ്സിലാക്കി. ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഹസ്തമോചനത്തെ അപേക്ഷിച്ചു. നിഷാദൻ പക്ഷ, പ്രയോഗിച്ചേയ്ക്കുമായിരുന്ന അടവുകളിൽ ഒന്നിനേയും ഭയപ്പെടാതെ അയാളുടെ കൈകളെ പ്രതിയോഗി തന്റെ പിടിയിൽനിന്ന് വിട്ടു. ഇതിനിടയിൽ ബന്ധുലാഭംകൊണ്ട് ഉത്സാഹിയായി പോരാവർത്തിച്ച ഉമ്മിണിപ്പിള്ള കേശവ പിള്ളയാൽ തെരുവിന്റെ അരുകിലുള്ള ഓടയിൽ ശയിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. നിഷാദവേഷൻ അതിഭയങ്കരസ്വരത്തിൽ കേ

ശവ പിള്ളയേയും ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയേയും ശാസിച്ചു. മാമാവെങ്കിടനും അനുഗാമിയായ നായർക്കും ഈ വാക്കുകൾ ധാർമ്മികനായ ഒരു മധ്യസ്ഥന്റെ ന്യായമായ ശാസനകൾ എന്നു് തോന്നി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള നിശ്ചേഷ്ടനായും നിശ്ശബ്ദനായും കിടക്കുന്നതിനെ കണ്ടു് അയാൾ മരിച്ചുപോയി എന്നു സംശയിച്ചു് മാമൻ 'പാരയിളവാച്ചു' എന്നു പരിതപിച്ചു. എണീറ്റാൽ പിന്നേയും ആണത്തംകരുതി കേശവ പിള്ളയോടു് ഏല്ക്കേണ്ടിവരുമെന്നു് ഭയന്നു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള സുഖശയനം ചെയ്കയായിരുന്നു. മാമാവെങ്കിടൻ കേശവ പിള്ളയെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു് അയാളുടെ ഭവനത്തിലേയ്ക്കു് തിരിച്ചു. "ഇതിന്റെ അവസാനം കണ്ടാലേ പോകാവൂ" എന്നു കേശവ പിള്ള സിദ്ധാന്തിച്ചു. "ശനിയനെ ആരെങ്കിലും കെട്ടിയെടുത്തു കൊണ്ടുപോട്ടെ. കഥകഴിഞ്ഞാൽ ഭാഗ്യം" എന്നു പറഞ്ഞു്, കേശവ പിള്ളയെ ഉന്തിത്തള്ളിക്കൊണ്ടു് ആ ബ്രാഹ്മണൻ നടന്നു. "ആ രണ്ടുപേരും ആരു്?" എന്നു കേശവ പിള്ള ചോദിച്ചതിനുത്തരമായി "ജന്യേ ജഞ്ജന്യമാനേ പവനതനയയോരിന്ദ്രസന്ദേശതസ്തൗ ..." എന്നു് മാമൻ ഗാനം ചെയ്തു്, അപരാധകനെപ്പോലെ തന്റെ വത്സലനെ വലിച്ചിഴച്ചു് അയാളുടെ ഗൃഹത്തിലാക്കി.

ബഹുവിധവിലപനങ്ങളോടുകൂടി ശയിക്കുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ സമീപത്തു് നിഷാദവേഷധാരി അടുത്തു. പ്രതിയോഗിയായ ഗിരികായൻ ദയാവാത്സല്യങ്ങളോടുകൂടി നിഷാദാകാരനെ മുന്നിട്ടു്, മുമ്പോട്ടുകടന്നു് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ പിടിച്ചെഴുന്നേൽപിച്ചു്, "ഹാ! ഹ്ഹ! അമ്മച്ചി! ..." എന്നെല്ലാം ഞറുങ്ങുന്ന പരാജിതക്ഷീണനെ പൊക്കി ഞരമ്പുകളേയും ... മഹാശ്ചര്യമേ! വക്രിച്ചിരുന്ന നാസികയേയും ശരിയാക്കി നിറുത്തി. നിഷാദാകാരനും "എന്തപ്പനേ! എന്തുചെയ്യുന്നു? നിന്റെ ഭാഗ്യംകൊണ്ടു് ഞാനിവിടെ എത്തി... അല്ലെങ്കിൽ കൊന്നുപോയേനെ!" എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഗിരികായനു് തടുക്കാൻ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പിൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മുതുകിൽ ഒന്നുതലോടി. ആ ക്രിയ കണ്ടു് ഗിരികായൻ ശിരസ്സിൽ താഡനംചെയ്തുകൊണ്ടു് അവിടെനിന്നു് പറന്നു. നിഷാദന്റെ ഭൃതദയാപൂർവ്വമായുണ്ടായ സാന്ത്വനസ്പർശം ഏറ്റപ്പോൾ ഉമ്മിണിപ്പിള്ള ഞെട്ടി. "അയ്യോ!" എന്നു സ്വർഗ്ഗനരകങ്ങളിൽ ഒന്നുപോലെ കേൾക്കുമാറു് വാവിട്ടു വിളിച്ചു. ഉടൻതന്നെ "ഒന്നുമില്ല, അകത്തൊരെരിച്ചിൽ" എന്നു പറഞ്ഞു അയാൾ തന്റെ സഹായിയെ ആശ്വസിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ ഉണ്ടായിരുന്ന മഹാതിമിരത്തെ ആ സഹായിയുടെ വസ്ത്രങ്ങളുടെ വർണ്ണം ജയിച്ചു എങ്കിൽ, ആ ഘോരപാതകന്റെ ശരീരവർണ്ണത്തെ അയാളുടെ അന്തരംഗതിമിരം സൂര്യപ്രഭമായി വിപര്യയപ്പെടുത്തി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള തന്റെ ഭീരുത്വത്തേയും ബലഹീനതയേയും കുറിച്ചു് ലജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു് കുറച്ചുനേരം നിന്നിട്ടു്, "ഒന്നുമില്ലാ ... ഒന്നുമില്ലാ ... ഞാൻ പൊയ്ക്കൊള്ളാം" എന്നു പറഞ്ഞു നിഷാദാകാരനെ തൊഴുതുകൊണ്ടു് വടക്കോട്ടും, പ്രച്ഛന്നവേഷനായ ആ സഹായി കിഴക്കോട്ടും നടന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ പാദസിരകൾ നീരശൂന്യങ്ങളായി; അവയവങ്ങൾ ലോഹനിർമ്മിതങ്ങളെന്നപോലെ ചേഷ്ടാശൂന്യങ്ങളായിച്ചമഞ്ഞു; അന്തർദ്ദാഹാഗ്നി കത്തിപ്പടർന്നു; അനുപദം ദിഗ്ഭ്രമവും പരിസരകാർഷ്ണ്യഭ്രമവും വർദ്ധിച്ചു; പാതാളാവഗാഹനം ചെയ്യുന്നപോലെ ഒരു മഹാഭ്രമത്താൽ ആവൃതനായി, അയാൾ ശ്രീപത്മനാഭക്ഷേത്രത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാറുള്ള ചതുഷ്പഥസന്ധിയിൽ എത്തി. പ്രപഞ്ചസർവസ്വവും കൃഷ്ണശിലാതുല്യം നേത്രേന്ദ്രിയത്തിൽ സംഘടനം ചെയ്യുമ്പോലെ

തോന്നി. ബഹുശതയോജനദൂരത്തിൽ സ്ഫുരിക്കുന്ന അതിസൂക്ഷ്മമായുള്ള അഗ്നിസ്ഫുലിംഗം പോലെ സമീപത്തുള്ള ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പശ്ചിമഗോപുരത്തിൽ കത്തുന്ന ദീപം ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ കൃഷ്ണമണികളിൽ പതിച്ചപ്പോൾ, അയാളെ തപിപ്പിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്ന ജഠരാഗ്നി അന്തകാഗ്നിസമം സർവാംഗം പ്രസരിച്ചു. ആ ക്ഷണത്തിൽ സ്വകണ്ഠത്തിൽനിന്ന് ഛേദിതമായ ആസന്നചരമന്റെ ബോധകർണ്ണകയിൽ ഒരു പ്രജ്ഞ കന്ദളിതമായി. തന്റെ ഹതിയെ തന്നെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഹരിപഞ്ചാനനൻസർവസംഹാരകൻ സമ്മതിപ്പിച്ചു എന്ന് അയാളുടെ മനസ്സിൽ പ്രകാശിച്ചു. തന്റെ അവസ്ഥാപരമാർത്ഥത്തെക്കുറിച്ച് ആ സാധുവിന് സൂക്ഷ്മബോധമുണ്ടായപ്പോൾ, "ശ്രീപത്മനാഭാ! വിശ്വംഭരാ!" എന്ന ഗുരുനാഥന് അത്യുച്ചത്തിലുള്ള ക്രന്ദനമഹാനുഗ്രഹത്തെ ദാനംചെയ്തും, ആ അനുഗ്രഹം പരിപൂർണ്ണമായി ഫലിക്കുന്നതിന് ആ വിശ്വംഭരന്റെ ക്ഷേത്രത്തെ നോക്കി തൊഴുതുപിടിച്ചു കൊണ്ടും, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്ന പേർ കൊണ്ടിരുന്ന തടി സാഷ്ടാംഗപ്രണാമമായി വീണു.

20

> “മൽക്കാര്യഗൗരവം നിങ്കലും നിർണ്ണയം
> ഉൾക്കാമ്പിലോർത്തു കർത്തവ്യം കുരുഷ്വ നീ.”

സമുദായങ്ങളുടെ ‘വിശ്വകർമ്മാ’ക്കളും അനാത്മികമായ പദവികളുടെ പ്രാപ്തിക്കായ്ക്കൊണ്ട്, ജന്തുഹിംസയെ പ്രമാണരൂപമായി നിഷേധിച്ചും ശാസ്ത്രമാകുന്ന ഛത്രത്തെ ശരണീകരിച്ചും, അജമേധാദിക്രിയകളെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിൽ ഉത്സുകന്മാരായിരിക്കുന്നു. ‘ശാസ്ത്രം’ എന്ന ശ്രേഷ്ഠസാധനത്തിന്റെ മെഴുകുപ്രായമുള്ള നമ്യതയെ ചിന്തിക്കുമ്പോൾ, രാജ്യലബ്ധിദീക്ഷയെ അനുവർത്തിക്കുന്ന ലൗകികന്മാർ നരമേധംചെയ്‌വാൻ മുതിരുന്നതിനെയും വല്ല സ്മൃതിഘട്ടമോ പുരാണമൂലയോ സാധൂകരിക്കുമെന്ന് സധൈര്യം ആഖ്യാപനംചെയ്യാം. എന്തായാലും, മഹാരാഷ്ട്രങ്ങളുടെ പ്രതിഷ്ഠ രക്തപങ്കിലമായ അസ്തിവാരത്തിലാണെന്ന് പുരാണങ്ങളും പുരാവൃത്തജ്ഞന്മാരും കീർത്തിക്കുന്നു. ആധുനികചരിത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾതന്നെ അനേകവും രക്തവിസർജ്ജനത്തിന്റേയും വിസർപ്പകന്മാരുടേയും സ്മാരകങ്ങളെന്ന് ഖണ്ഡിക്കാവുന്നതല്ലേ? ഇങ്ങനെയിരിക്കെ, പെരുമാക്കന്മാരാൽ ഭരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കേരളമണ്ഡലത്തിന്റെ പ്രധാനഖണ്ഡമായി ശേഷിക്കുന്ന വഞ്ചിരാജ്യത്തിലും സംസ്ഥാനസ്വരൂപണത്തിന്റെ ഗത്യന്തരങ്ങൾക്കിടയിൽ, ചില വധങ്ങൾ സംഭവിച്ചു എന്നതു്, ആ സംസ്ഥാനത്തിൽ തീക്ഷ്ണവീര്യന്മാരായ ബാഹുജസിംഹങ്ങൾ വസിച്ചിരുന്നതായി മാത്രമേ തെളിയിക്കൂ. അതുകൊണ്ട്, ഹരിപഞ്ചാനനമതത്തിന്റെ പ്രചാരണത്തിനിടയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുദ്രാധാരണത്താൽ അവരോധംചെയ്യപ്പെട്ട ഒരു ആചാര്യനോ ആര്യനോതന്നെയാകട്ടെ, മൃതനാക്കപ്പെട്ടതു് നിസ്സാരമായ മത്സരഫലമെന്ന് വാദിച്ചാൽ അതു് വ്യാജവും, വ്യാഖ്യാനിച്ചാൽ ലോകമഹൽഗതിയെക്കുറിച്ചുള്ള അജ്ഞതയും ആയിരിക്കും.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മരണവൃത്താന്തശ്രവണത്തിൽ മഹാരാജാവിന് ഈ പ്രമാണങ്ങളുടെ സൂക്ഷ്മജ്ഞാനംകൊണ്ട് മേനിയും മനസ്സും തളർന്നു. ആ വൃത്താന്തത്തോടുകൂടി ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ നിഗ്രഹിച്ചിട്ട്, നീട്ടെഴുത്ത് കേശവ പിള്ള നാടുവിട്ട് പോയിരിക്കുന്നു എന്ന്

ക്കുടി ധരിപ്പിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ അവിടത്തെ മുഖത്തുദിച്ച നരസിംഹദ്യുതികണ്ട്, ആ വൃത്താന്ത വാഹകൻ അവന്റെ കഥയിലെ നായകനെപ്പോലെതന്നെ പരോക്ഷത്തിൽ എവിടെയോ അന്തർദ്ധാനംചെയ്തു. മഹാരാജാവിന്റെ മനോനേത്രം സംസ്ഥാനഭ്രംശത്തിന് ഉദ്യതമായ ഒരു പ്രതിയോഗിപക്ഷത്തിന്റെ ഊർജ്ജിതമായ പ്രവർത്തനത്തെ ദർശിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സംഗതിയിലെന്നപോലെ കേശവ പിള്ളയ്ക്കുവേണ്ടിയും അവിടന്ന് പ്രവേശിക്കാതെ പ്രധാനമന്ത്രിമാരുടെ ദൃഷ്ടിക്ക് ആ സംഗതിയെ പ്രത്യേകമായി വിഷയീഭവിപ്പിച്ചുമാത്രം ഒരു കൽപന പുറപ്പെടുവിച്ച്, അടങ്ങി.

ഹൃദയശുദ്ധന്മാരും ഹൃദയശൂന്യന്മാരും ഒന്നുപോലെ സുഖനിദ്രയാകുന്ന ഐഹികസ്വർഗ്ഗത്തെ അനുഭവിക്കുന്നു. പരിപഞ്ചാനനനായ ഹൃദയശൂന്യൻ സ്വയോഗനിദ്രയുടെ പ്രശാന്തതയെ അനുസ്മരിച്ച് ഉദ്ഗാരപടലികളും നൃത്തകീർത്തനാദികളുംകൊണ്ട് ഉദയാർഘ്യദാനത്തിൽ സംഭവിച്ചുപോയിട്ടുള്ള ന്യൂനതകളെ പരിഹരിച്ചു. കേരളേന്ദ്രപദവിയെ പ്രാപിച്ചുകഴിഞ്ഞതുപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉല്ലാസപൂർണ്ണത ഉദയഭാസ്കരന്റെ മൃദുലകിരണങ്ങൾക്ക് അതിപ്രകാശം നൽകി. ഉദയസന്ധ്യാനടനായി നിൽക്കുന്ന യോഗിയുടെ മുമ്പിൽ ഒരു ഭൃത്യൻ പ്രവേശിച്ച് ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയായ ശിഷ്യൻ മരിച്ചുപോയിരിക്കുന്ന് എന്നുള്ള വൃത്താന്തത്തോടുകൂടി കേശവ പിള്ളയെ കാൺമാനില്ലെന്നും ധരിപ്പിച്ചു. ആ പ്രാരബ്ധനിവൃത്തന്റെ മുഖത്ത് അപ്പോൾ സ്ഫുരിച്ച സംശയഭാവവും നേത്രങ്ങളിൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ട പ്രശ്നചിഹ്നങ്ങളും നാട്യകലാധിഷ്ഠാനദേവതയെക്കൊണ്ടും 'പ്രീതോഹം' വദിപ്പിക്കുമായിരുന്നു. തന്റെ യജ്ഞത്തിന്റെ ത്വരിതഗ്രഹണം തന്നെ, അതിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തിന് ഇത്ര അനുയോജ്യമായ ഒരു ബലിദാനത്തോടുകൂടി നടന്നല്ലോ എന്ന് അദ്ദേഹം സന്തുഷ്ടനായി മദിച്ചു. എന്നാൽ ആ തത്വനിധാനനായ അഗാധഹൃദയനാൽ അക്ഷീണമായി വചിക്കപ്പെടുമാറുള്ള "ജീവനെ മൃത്യുവും, സന്തോഷത്തെ സന്താപവും, ഉന്നതിയെ അധഃപതനവും വേർപിരിയാതെ നിരന്തരാവരണം ചെയ്യുന്നു" എന്നുള്ള പ്രമാണത്തിന്റെ ഒരു അനുഭവപാഠമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജയവിജൃംഭിതമായ ജടാബന്ധത്തിൽത്തന്നെ, ആ മഹാവിജയഘട്ടത്തിൽ ഒരു വജ്രനിപാതം ഉണ്ടായി. മഹാരാജാവിന് കേശവ പിള്ളയുടെ വേർപാടുകൊണ്ടുണ്ടായ നഷ്ടംപോലെ, അവിടത്തെ കിരീടകാംക്ഷിയായുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിശ്വസ്തസേവകനും കോശകാര്യസ്ഥനുമായ വൃദ്ധസിദ്ധനും ആകാശഗമനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഈ വൃത്താന്തം കേട്ടപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഹതപഞ്ചാനനനായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കപാലത്തിനകത്തുള്ള മജ്ജാപിണ്ഡം, അതിന്റെ ധ്രുവത്തിൽ ഭ്രമണംചെയ്തുതുടങ്ങിയതുപോലെ തോന്നി. തന്റെ ശ്രമങ്ങളുടെ സിദ്ധിക്ക് അപരിത്യാജ്യമായ ദ്രവ്യസഞ്ചയം തന്റെ പ്രേഷകന്മാരിൽനിന്ന് വന്നുചേരുന്നതിനുള്ള കവാടം വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ പുറകേ അടഞ്ഞുകണ്ടപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനൻ സ്വയം ആഗതമായ ഒരു സമാധിയാൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു. ഹതവിധിയാൽ താൻ അഭിയുക്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു, എന്നുള്ള ബോധത്തോടുകൂടി, അദ്ദേഹം അല്പനേരം ആസനത്തെഅവലംബിച്ച് ഊർദ്ധ്വൻവലിച്ചു. ഭക്തന്മാരും സ്വാശ്രയവർത്തികളും ആയ പ്രഭൃതതിയും, വിശേഷിച്ചും ഒരു മഹാനിക്ഷേപത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥകളായ മന്ത്രക്കൂടനിവാസിനികളും തന്റെ സ്വാധീനത്തിലിരിക്കുമ്പോൾ ദ്രവ്യഹാനികൊണ്ടുണ്ടാക

ന്ന പ്രതിബന്ധത്തെ ഭയപ്പെടാനില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം വീണ്ടും ഉദ്ദീപ്തനായി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ള യുടെ ദേഹവിയോഗത്തിൽ ഉദ്ഭ്രതമായ അനുകമ്പാഭാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിന് വഹിക്കവഹിയാതെ ചമഞ്ഞതുപോലെ പരിതാപനമ്രനായി, തന്റെ ഗുരുപദത്തിനു ചേർന്ന പിതൃസ്ഥാനകർത്തവ്യത്തെ നിവർത്തിപ്പാനായി ഭക്തന്റെ സംസ്കാരക്രിയാകരണത്തിന് പുറപ്പെട്ടു.

ഈ സമയത്തുതന്നെ അധികാരികളിൽ ചിലർ കേശവ പിള്ളയുടെ ഗൃഹപരിശോധന ആരംഭിച്ചു. ഭഗവതി അമ്മ അവരുടെ ഉപാസനാദേവിയായ നീലിയെപ്പോലെ ഭയാനകയായി, കേശമകുടത്തെ ഉരൽപ്പെട്ടിപ്പോലെ ജൃംഭിപ്പിച്ചു വിടുർത്തി വിളങ്ങിച്ചുകൊണ്ട് തന്റെ കുരരീരവപടലികളാൽ ആ ഭവനത്തെ മാർജ്ജാരാക്ഷൗഹിണി പതിനെട്ടും ചേർന്നപോലുള്ള ഒരു കുരുക്ഷേത്രമാക്കിത്തീർത്തു. പാർത്ഥനും പാർത്ഥസാരഥിയും മറ്റു ബന്ധുജനങ്ങളും പരിപന്ഥികളും താൻതന്നെ ആയി, വിശിഷ്ടചമ്മട്ടി ധരിച്ചും, ചില ഭഗവൽഗീതകളുപദേശിച്ചും, "കേശവ പിള്ള എവിടെ?" എന്ന് ചോദ്യം ചെയ്ത ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്ക് തന്റെ നാസികാന്തത്തെ പൊക്കി വിശ്വദർശനം നൽകിയും, "പണ്ടാരവക ആളുകളോട്ട് കളിക്കരുത്" എന്ന് വാദിച്ച ചിലരുടെ മുഖങ്ങളിലും മുതുകുകളിലും ദന്തനഖാദി ശസ്ത്രപ്രയോഗം ചെയ്തും, നിർബ്ബന്ധചോദ്യങ്ങൾ ചെയ്തവരുടെ പൂർവ്വപരമ്പരകൾ, മേലാൽ തിരുവനന്തപുരത്തിന്റെ സമീപദേശമായ തിരുവല്ലത്തെ പിണ്ഡസ്വീകാരത്തിനുപോലും പുറപ്പെടാതെ വർത്തിക്കത്തവണ്ണം, ദിവ്യാസ്ത്രങ്ങൾകൊണ്ട് അവരെ സമാരാധിച്ചും, പോർചെയ്തു. എന്നിട്ടും അമർത്താൻ സാധിക്കാത്ത ഭടന്മാരുടെ മാറത്തും തന്റെ മാറത്തും നിർദ്ദയമായി അറഞ്ഞും, "വെള്ളം കുടിയും മുട്ടട്ടെ" എന്ന് അക്രോശിച്ച്, പാളയെ എടുത്ത് കിണറ്റിൽ നിക്ഷേപിച്ചും, ഭഗവതി അമ്മ തൽക്കാലത്തേക്ക്, ശ്രീപരശുരാമൻ തപസ്സിനായി കേരളത്തിൽ പോന്നതുപോലെ, ശ്രീവരാഹക്ഷേത്രത്തിൽ ഭജനമിരിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു.

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ദുർമ്മരണം തിരുവനന്തപുരം നഗരത്തെ ഒരു മഹാസാംക്രമിക രോഗവ്യാപ്തിപോലെ ഭയകരിമ്പടംകൊണ്ട് ആവേഷ്ടിച്ചു. പൗരകാര്യസ്ഥന്മാർ മാത്രം ആ സംഗതിയുടെ അന്വേഷണത്തിന് പുറപ്പെടുകയും, മറ്റ് സകല ജനങ്ങളും രാജാധികാരത്തിന് ഒരു രൂക്ഷശിക്ഷയായി, ദുഃഖദീക്ഷയെ അനുവർത്തിക്കയും ചെയ്തു. രാജാധാനിയിലെ ഗൗരവമായ ജനക്ഷോഭം അതിന്റെ പ്രശാന്തമായ നിസ്സ്വനതകൊണ്ടുതന്നെ രാജ്യത്തിന്റെ ചതുരന്തങ്ങളിലും ക്ഷണത്തിൽ പരന്നു. ക്ഷേത്രത്തിലെ പൂജാകർമ്മങ്ങൾക്ക് പ്രതിബന്ധമുണ്ടാകാതെ കോട്ടയ്ക്ക് പുറത്ത് മാറ്റപ്പെട്ട മൃതശരീരത്തെ കാണുന്നതിന് കൂടിയ കരനാഥന്മാരുടെ ഇടയിൽ "ഈ അക്രമം ആരാൽ ചെയ്യപ്പെട്ടു?" എന്നുണ്ടായ ചോദ്യത്തിന് "നീട്ടെഴുത്ത് കേശവ പിള്ള" എന്നത്തരം അശരീരിവചസ്സായി ആകാശത്തിലെങ്ങും മുഴങ്ങി. മൃതശരീരത്തിന്റെ പാർശ്വത്തിൽ ചിലമ്പിനേത്ത് ചന്ത്രക്കാറൻ പെരുംകുറ്റച്ചുരമാന്തൽകൊണ്ട് അനന്തശയനപുരത്തെ കുളംതോണ്ടി കടലോട്ട് സംഘടിപ്പിക്കാൻ എന്നപോലെ തല താഴ്ത്തി ചിനത്ത് ചീറിക്കൊണ്ടുനിന്നു. നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ തന്റെ സംബന്ധിയുടെ ദുഃഖത്തിൽ അനുതപിച്ചുകൊണ്ട് ദുശ്ശാസനന്റെ അധർമ്മചാരിത്വത്തെ ദർശിച്ച് മൂക്കിൽ വിരൽ

തള്ളിപ്പോയ കൃപാദ്യാചാര്യന്മാരുടെ പ്രതിച്ഛായപോലെയും നിലകൊണ്ടു. നവീനലോക ഗുരുവായുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ ദന്തപ്പാദുകങ്ങളിൽ ആരോഹണംചെയ്തു് എഴു ന്നള്ളി, തന്റെ ഭക്തന്റെ മൃതശരീരത്തെ തലോടി അനുഗ്രഹിച്ചും, അങ്ങനെ പാവനമാക്ക പ്പെട്ട കളേബരത്തെ ഭസ്മീകരിക്കാതെ സമാധിയിരുത്തി കൃമിഭോജ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള വി ധികളെ ഉപദേശിച്ചും, യാത്രയായി. അനന്തരം അണ്ണാവയ്യന്റെ സംഗതിയിലെന്നപോ ലെ നിയമപ്രകാരമുള്ള രേഖകൾ തയ്യാറാക്കുന്നതിന് അധികാരിമാർ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ശരീരത്തെ പരിശോധിച്ചപ്പോൾ, അയാളെ നിഗ്രഹിക്കുമെന്ന് കേശവ പിള്ള പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തതിനെ സംബന്ധിച്ച് മഹാരാജാവിന് സമർപ്പിക്കാൻ അയാൾ തന്റെ ചരമലേഖന മായി തയ്യാറാക്കിയിരുന്ന സങ്കടപത്രം കാണപ്പെട്ടു. രാജാധികാരവിധി എങ്ങനെ അവ സാനിച്ചാലും, ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ കൃതാന്തൻ ആരെന്ന്, പുനരിനം പരിശോധനയ്ക്കും മാർ ഗ്ഗമില്ലാതെ രാജകീയതീർച്ചയായിത്തന്നെ ഒരു വിധി കേശവ പിള്ളയുടെ നേർക്ക്, തുറന്ന ജനലോകകോടതിയിൽനിന്ന് പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടു.

അന്ന് മദ്ധ്യാഹ്നമായപ്പോൾ രാമവർമ്മമഹാരാജാവ് മനോവിശ്രമത്തിനായി ഏകാ ന്തവാസം ആഗ്രഹിച്ച്, ഇപ്പോൾ 'രംഗവിലാസ്സം' മുതലായ രാജസൗധങ്ങൾ സ്ഥിതിചെ യ്യുന്ന ഉപവനത്തിൽ 'വലിയ ചവുക്ക' എന്ന പേരോടുകൂടി ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു മണ്ഡപ ത്തിൽ പ്രവേശിച്ച്, പരിജനങ്ങളെയെല്ലാം വളരെ ദൂരത്താക്കീട്ട് വ്യാകുലതയോടുകൂടി അവിടെ നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. മനുഷ്യരുടെ സുഖാവസരങ്ങളെ വഷളാക്കുന്ന സന്ദർഭ കുസൃതി എന്നൊരു ചാത്തന്റെ ബാധ പലരും അനുഭവിച്ചിരിക്കാം. ഈ മൂർത്തിയുടെ കളി കൊണ്ടെന്നപോലെ, ഉന്നതമായ ശാഖയിൽനിന്ന് ഭൂമിയിൽ വീഴുന്ന ചക്കയുടെ 'ധുമി' ധ്വനിയോടുകൂടി ഒരു ഭീമാകാരൻ തെക്കുള്ള ചുവർചാടി ആ ഉദ്യാനത്തിനകത്ത് വീണു. ആ ശബ്ദത്താൽ ആകർഷിതനായ മഹാരാജാവ് തന്റെ സ്വസ്ഥവാസത്തേയും രാജസ ന്നിധിയിൽ സങ്കടങ്ങൾ ബോധിപ്പിക്കാൻ പ്രവേശിക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗനിയമത്തേയും ലംഘിച്ച പ്രമത്തന്റെ ശരീരദൈർഘ്യവിസ്തൃതികളെ കണ്ടുണ്ടായ വിസ്മയത്തിൽ, അയാളു ടെ അപരാധങ്ങളെ മറന്നു. വിചാരിച്ചിരിക്കാതെ മഹാരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ ചാടിപ്പോയ പക്കീർസാ തനിക്ക് ശിക്ഷയുണ്ടാകാതിരിപ്പാനായി "മുതലാളിക്ക് സങ്കടം" എന്ന് മഹാ രാജാവു് കേൾക്കുമാറ് ഒരു വ്യാജം പറഞ്ഞു. 'മുതലാളി' എന്ന് പറയപ്പെട്ടത് പോക്കുമൂസാ വർത്തകനാണെന്ന് മഹരാജാവു് വ്യാഖ്യാനിച്ച് പൂർവ്വരാത്രിയിലെ സംഭവത്തിന്റെ സ്മൃതി ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും, ധൈര്യത്തോടുകൂടി ആ യമകായനെ സമീപത്ത് വിളിച്ച്, "മുതലാളി എന്തു് പറഞ്ഞയച്ചു?" എന്ന് ചോദ്യം ചെയ്തു. ആ ദൂതൻ ഇടതുകൈ മാറോടണച്ച്, വലതു കൈ നിലത്തു് മുട്ടുംവണ്ണം നാലഞ്ചു് സലാംവച്ച്, മാമവെങ്കിടൻ തന്റെ മുഖത്തെ മറയ്ക്കാൻ കൈക്കൊണ്ട നിലയിലും അധികമായി വക്രിച്ച്, സൂക്ഷ്മസമകോണാകൃതിയിൽ, അധരം പൊത്തി നിന്നു. ആ ദൂതനെ അതിന് മുമ്പിലും കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് മഹാരാജാവിന് ബലമായ ഒരു ശങ്ക ഉദിക്കയാൽ "നിന്റെ പേരെന്ത്?" എന്ന് ചോദിക്കുകയും "പക്കീർസായാണ് പൊന്നടികളേ" എന്ന് നിലത്തുതന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് അയാൾ മറുപടി അറിയിക്കയും ചെയ്തു.

മഹാരാജാവ്: (പക്കീരിന്റെ പരമാർത്ഥത്തെ ആലോചിപ്പാൻ ഇടകിട്ടുന്നതിന് പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന തന്റെ ചോദ്യത്തിലെ വിനോദരസത്തെ ഓർത്ത് സ്വൽപമൊരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി) "ഏഹേ! നിന്നെക്കണ്ടിട്ട് സാധാരണ ഒരു വെറും പക്കീർസായാണെന്ന് തോന്നുന്നില്ല. പരമാർത്ഥം കേൾക്കട്ടെ."

പക്കീർസായുടെ നേത്രങ്ങൾ, കുനിഞ്ഞുനിൽക്കുന്ന ആ നിലയിലും ഉള്ളിലുണ്ടായ ചിന്തകളുടെ ഗതിവിശേഷംകൊണ്ട് അനൽപവേഗത്തിൽ പലവുരു അടഞ്ഞു തുറന്നു എന്ന് മഹാരാജാവിനുതന്നെ തോന്നി. "പക്കീർപിള്ള എന്നും ചില അങ്ങത്തമാർ അന്തസ്സിന് ഉത്തരവാവാർ… കല്പനെ"

മഹാരാജാവ്: "അങ്ങനെ ഒന്നും അല്ലെന്ന് നാം പറയുന്നു."

പക്കീർസാ: (ഝടിതിയിൽ) "അലിയാർഖാൻ എന്ന് കൽപിച്ചാൽ അതുവും പൊരുന്തും ദൈവപ്പെരുമയെ."

മഹാരാജാവ്: (അക്ഷമനായി) "ഛേ! ഛേ! അതുമല്ലാ…"

പക്കീർസാ: (സമ്മതിച്ചു തലയാട്ടി. അതോട് ഉടലും ആടി) "പടച്ചവന്റെ മേന്മയാൽ മല്ലുക്കുന്നും പേരൊണ്ട് —അതിനും പക്കീർ മൂളും."

മഹാരാജാവ്: "ആദ്യം അമ്മയച്ഛന്മാരിട്ട പേരെന്ത്? അത് കേൾക്കട്ടെ."

വാക്കുകൾ മുട്ടിയും ഇടറിയും, ഒരു കൈകൊണ്ട് ചെവി കശക്കിയും തല ചൊറിഞ്ഞും, നേത്രങ്ങളെ അൽപമൊന്ന് പുറത്ത് കാണിച്ച് മഹാരാജാവിന്റെ മുഖഭാവത്തെ നിർണ്ണയം ചെയ്തും, ചുണ്ടും അണയും അമർത്തിയും പക്കീർ എന്തോ മുനങ്ങി. മഹാരാജാവിന്റെ സരസഗുണം പ്രകാശിച്ച് അവിടത്തെ മനഃക്ലാന്തതയെ നീക്കി. ആ ഭീമാകാരന്റെ ശരീരപരിമിതിയും അയാളുടെ സംഭ്രമവും തമ്മിലുള്ള വൈപരീത്യം തിരുമനസ്സിൽ നിർഭരമായ വിനോദരസത്തെ ജനിപ്പിച്ചു. "എന്താത്,… ഇത്ര വിഷമിപ്പാൻ? ഭയം കൂടാതെ പറഞ്ഞേക്ക്" എന്ന് കരുണാപൂർവ്വം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ പക്കീർസാ പരമാർത്ഥത്തെ പൊട്ടിച്ചു. അതിബാല്യത്തിലെ ഒരു സംഭവമായതുകൊണ്ട്, നാമകരണസമയത്ത് അച്ഛനമ്മമാർ നൽകിയ പേരിനെ, തനിക്ക് ഓർക്കത്തെ വണ്ണം കേൾക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെന്ന് ആ വൻപൊണ്ണൻ പച്ചയിൽ വിളിച്ചറിയിച്ചു. മഹാരാജാവ് പൊട്ടിച്ചിരിപ്പാൻ മടിക്കയാൽ, ശ്വാസംമുട്ടി, കരൾ കലങ്ങി, കണ്ണുകളിൽ ജലവും നിറഞ്ഞു, ഒരുവിധം വിഷമപ്പെട്ട്, തന്റെ ശ്വാസത്തെ നിലയിലാക്കിക്കൊണ്ട് "ആട്ടെ, നിന്റെ സംഗതി വല്ലതും നാം ധരിപ്പാൻ ഇട വന്നിട്ടുണ്ടോ?" എന്ന് പിന്നെയും ചോദിച്ചു.

പക്കീർസാ: "പടച്ചവൻ കൃപചെയ്ത്… പഞ്ചാതൊട്ട്, അള്ളാ അടിച്ച് വാപ്പാമേല്…" എന്നിങ്ങനെ തന്റെ ബോധനത്തെ സത്യവാങ്മൂലമാക്കുന്നതിന് സത്യവാചകത്തെ ഉച്ചരിപ്പാൻ തുടങ്ങീട്ട് ശരിയാകാത്തതിനാൽ, "ഇക്കടിതം എല്ലാ പരമാസ്രവും അറിവിക്കും" എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് "ഒരു ഓല ലേഖനത്തെ താൻ നിന്നിരുക്കം" എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഒരു ഓലലേഖനത്തെ താൻ നിന്നിരുന്നിടത്ത് വച്ചിട്ട് പുറകോട്ട് മാറിനിന്നു. 'മുത

ലാളി'യുടെ സ്വകാര്യ ലേഖനമായിരിക്കുമെന്ന് സങ്കൽപിച്ച് മഹാരാജാവുതന്നെ താഴത്തിറങ്ങി അതിനെ എടുത്തുകൊണ്ട് തിരിയെ ചവുക്കയിൽ പ്രവേശിച്ച് ദൂതനെ നോക്കിയപ്പോൾ രണ്ടു പാദങ്ങൾ മതിലിന്റെ മുകളിൽ അസ്തമിക്കുന്നതു് മാത്രം കാണുകയുണ്ടായി.

മഹാരാജാവിന്റെ തിരുമുമ്പിൽ സമർപ്പിക്കപ്പെട്ടതു് കേശവ പിള്ളയുടെ ഒരു സങ്കടഹർജിയായിരുന്നു. അക്ഷരവടിവുകൊണ്ട് അതിന്റെ ആഗമനം എവിടെനിന്നെന്ന് മനസ്സിലാവുകയാൽ, കെട്ടുപൊട്ടിച്ച് ആദ്യംമുതൽ അവസാനംവരെ മഹാരാജാവ് ആ ലേഖനത്തെ വേഗത്തിൽ വായിച്ച്, അതിൽ അടങ്ങീട്ടുള്ള സംഗതികളെ സൂക്ഷ്മമായി മനസ്സിലാക്കി. അതിന്റെശേഷം, ചവുക്കയുടെ മരത്തൂണിലുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ഒളിയറ തുറന്ന് വെള്ളിപോലെ മിനുങ്ങുന്ന ഒരു കഠാരിയെ പുറത്തെടുത്ത്, ആ ഓലയെതിലതുല്യമായി നുറുക്കി കാറ്റത്തെറിഞ്ഞു. മഹാരാജാവിന്റെ നേത്രങ്ങൾ രക്തദ്യുതിയും അഗ്നിദ്യുതിയും കൊണ്ട് ഭയങ്കരമായി. രക്തദ്യുതി അപാരബുദ്ധിമാനും നിസ്തുലഭക്തനുമായ തന്റെ ഭൃത്യനെക്കുറിച്ച് പശ്ചാത്തപിക്കയാലും, അഗ്നിദ്യുതി ആ സങ്കടപത്രത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കൃത്രിമങ്ങൾ ആദ്യംമുതൽ ഓരോരോ സംഗതിക്കും തെളിവോടുകൂടി വിവരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതുകളെക്കുറിച്ച് ബോദ്ധ്യം വന്നതുകൊണ്ടും ആയിരുന്നു. അവിടത്തെ കർണ്ണങ്ങളിൽത്തന്നെ സിംഹഗർജ്ജനമെന്ന് തോന്നിയ ഒരു സ്വരത്തിൽ മഹാരാജാവ് ഭൃത്യന്മാരെ വിളിച്ചു. കൽപന കേട്ട് ഓടിയടുത്ത ഭടന്മാരോട് "സുബ്ബയ്യൻ… കുമരൻതമ്പി" എന്നീ രണ്ട് നാമങ്ങളെ മാത്രം കോപാന്ധനായി നിന്നിരുന്ന മഹാരാജാവ് ഉച്ചരിച്ചു. ഭാഗ്യവശാൽ അന്നത്തെ സംഭവങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച കൽപനകൾ വാങ്ങുന്നതിന് മാളികത്താഴെ സമയംകാത്ത് നിന്നിരുന്ന ദളവായും ഉപസേനാധിപതിയും കൽപന ഉണ്ടായിക്കഴിയുന്നതിനിടയിൽ തിരുമുമ്പിൽ ഹാജരാക്കപ്പെട്ടു. മാർത്താണ്ഡവർമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ അത്യുഗ്രതയും കണ്ടറിഞ്ഞിരുന്ന ആ രണ്ട് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ആ സമയത്ത് കാണപ്പെട്ട ധർമ്മരാജാവിന്റെ പരിസരത്തിൽ അടുക്കുന്നതിന് ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല. മഹാരാജാവ് മന്ത്രിമാരുടെ അഭിപ്രായത്തെ കാംക്ഷിപ്പാനും അവരോട് ആലോചനചെയ്‌വാനും പുറപ്പെടാതെ, ഊർജ്ജിതസ്വരത്തിൽ കൽപനകൾ നൽകുകമാത്രം ചെയ്തു. ആ കൽപനകൾ എങ്ങനെ കല്ല് പിളർന്നു എന്ന് വഴിയേ.

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ സ്വശിഷ്യന്റെ സംസ്കൃതിക്ക് പുരോഹിതവിധികൾ നൽകീട്ട് ആശ്രമത്തിലേക്ക് മടങ്ങിയ ഉടനെ ആരംഭിച്ചതു് പൂജയ്ക്കോ ഭക്ഷണത്തിനോ അല്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാര്യവേദോക്തങ്ങൾപ്രകാരം ഒന്ന് വൃഥാശ്രമവും, മറ്റൊന്ന് മഹാവ്രതാനുഷ്ഠായികൾക്ക് അപ്രധാനവും ആയിരുന്നു. അപ്പോഴത്തെ അത്യാനുകൂലഘട്ടത്തിൽ തന്റെ ചിരകാലശ്രമത്തെ സഫലീകരിക്കുന്നതിന് വേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ ചെയ്‌വാൻ അദ്ദേഹം തുടങ്ങി. മഹാരാജാവിനെപ്പോലെ മനോവിശ്രമത്തിനും മന്ത്രസന്നാഹത്തിനും പുറപ്പെടാതെ ഹരിപഞ്ചാനനമനോരാജ്യരാജാവ് ചില ലേഖനം മുഖേന യജ്ഞദ്രവ്യങ്ങളേയും ഉപഹോതാക്കന്മാരേയും സംഭരിപ്പാൻ ഉദ്യോഗിച്ചു. ജനക്ഷോഭം രാജ്യത്തിൽ മുഴത്തിരിക്കുന്ന എന്ന് ഹൈദരാലിഖാൻ നവാബിനെ ധരിപ്പിപ്പാൻ ഒരു സമർപ്പണപത്രവും

തന്റെ ശിഷ്യമാങ്ങളിലേക്ക് യജ്ഞദിവസം നിശ്ചയിച്ചും മറ്റും ശാസനങ്ങളും എഴുതി തുരഗാരൂഢന്മാരായ ദൂതരെ ഏൽപിച്ച് ഉടനെ അയച്ചു. ഇതുകൾ കൂടാതെ സത്രസമാപ്തിയിൽ നിസ്സന്ദേഹം തന്റെ തൃപ്പടിയേറ്റവും സിംഹാസനാരോഹണവും ആഘോഷിക്കുന്നതാണെന്ന് വേദജ്ഞനും യോഗധനനും സകലകലാനിപുണനും വിവിധരാജനീതി വിദഗ്ദ്ധനും ആയ ഹരിപഞ്ചാനനാവധൂതൻ ഭൂതവർത്തമാനസൂക്ഷമജ്ഞാനത്തിന്റെ ബലംകൊണ്ട് പ്രതിജ്ഞയും ചെയ്തു.

ഏകദേശം സന്ധ്യയോടടുത്ത് അദ്ദേഹം രാജ്യാധികാരത്തിന്റെ ദിവ്യമഹിമയേയും രാജമതാനുവർത്തനം എന്ന പ്രജാധർമ്മസർവസ്വത്തേയും കുറിച്ച് തന്റെ ശിഷ്യവൃന്ദത്തിന് സാരോപദേശങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ യജ്ഞമഹോത്സവത്തിന് മഹാരാജാവ് തിരുവുള്ളമുണ്ടായി നൽകുന്ന സംഭാവനയോടുകൂടി സമ്പ്രതി രാമയ്യനും പരിവാരങ്ങളും ആ യോഗിവാടത്തിലെത്തി. രാജസംഭാവനയുടെ സാക്ഷ്യമായുള്ള സർവ്വാധികാര്യക്കാരുടെ 'സാധന' ലേഖനത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ താൽക്കാലികമായ തന്റെ പ്രജാധർമ്മം അനുസരിച്ച് വാങ്ങി, കണ്ണുകളിൽ ചേർത്തതിന്റെ ശേഷം, സദസ്യരെ വായിച്ചുകേൾപ്പിച്ചു. മഹാരാജാവ് യോഗീശ്വരന്റെനേർക്ക് പ്രദർശിപ്പിച്ച ഈ അനുഭാവം ജനക്ഷോഭത്താൽ തിരുമനസ്സിൽ ഉണ്ടായ ഭയവിഭ്രാന്തികളുടെ ഫലമാണെന്ന് മഹാജനങ്ങൾ വ്യാഖ്യാനിച്ചു. യോഗീശ്വരൻ മഹാരാജാവിന്റെ തൽക്കാലഗ്രഹനിലകളെ മനസ്സുകൊണ്ട് ഗണിച്ച്, അവിടത്തെ മൃത്യുകാരകന്റെ നില തന്റെ യജ്ഞത്തിന്റെ സമംഗളമായ പര്യാപ്തിക്ക് അനുകൂലംതന്നെയോ എന്ന് പരിശോധിക്ക മാത്രം ചെയ്തു.

വംശവൃക്ഷങ്ങളിൽ രണ്ടും മൂന്നും നാലും ശാഖകളുടെ തായ്‌വേരായി നിൽക്കുന്ന പിതാവ് പിതാമഹൻ പ്രപിതാമഹൻ എന്നിത്യാദി പദവികളെ ജീവിതകാലത്തുതന്നെ ചിലർ പ്രാപിക്കുന്നതിന്റെ പരിപൂർണ്ണാനന്ദത്തിൽ ഭാഗഭാക്കുകളാവാൻ മോഹമുള്ളവർ ഈ കഥാദിവസം പ്രഭാതത്തിൽ ചെമ്പകശ്ശേരിഭവനത്തിലെ അറപ്പുരയ്ക്കകത്ത് നടക്കുന്ന ഒരു കോലാഹലത്തെ സന്ദർശനംചെയ്‌വാൻ പോരുവിൻ. മാർത്താണ്ഡവർമ്മ എന്ന ആഖ്യായികയിലെ നായിക രോഗാതുരയായി കിടന്ന മഞ്ചത്തിൽ ഇതാ ഒരു ദീർഘകായൻ ആപാദമസ്തകം വിലയേറിയതായ ഒരു സാൽവകൊണ്ട് പൊതിഞ്ഞു് കുംഭകർണ്ണസേവ ചെയ്യുന്നു. ഉദയമുഹൂർത്തത്തിൽ സ്വനിലയങ്ങളായ അശ്വത്ഥങ്ങളിൽ തുരുതുരനെ ചെന്നണയുന്ന വാവലുകളുടെ ശബ്ദകലാപത്തിന് തുല്യമായ ഒരു ആരവം ആ മഞ്ചത്തിന്റെ മുൻഭാഗത്തു മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങുന്നു. ബാലരവികിരണങ്ങളുടെ ശോണിമ അംബരാന്തമേഖലയെ അലങ്കരിച്ചുതുടങ്ങിയപ്പോൾ നിദ്രാതൽപരനെ ആച്ഛാദനംചെയ്യുന്ന ശോണകംബളത്തെ ഉത്സാരണംചെയ്‌വാൻ ബഹുവിംശതി ബാലപല്ലവാംഗുലികൾ സാഹസംചെയ്യുന്നു. ദക്ഷിണതിരുവിതാംകൂറിലെ മലയാളഭാഷയിൽ പിതാമഹപദത്തിന്റെ പര്യായമായ അപ്പൂപ്പൻ എന്ന പദത്തെ ആ ബാലമുഷ്കരസംഘം 'ഫൂ' എന്നുവരെ, ശുഷ്കിച്ചും ചതുരുപായസൂചകങ്ങളായും തത്തൽസ്വരങ്ങളിലും ആർത്തിട്ടും പ്രഭുശരീരത്തെ ആസ്തരണംചെയ്യുന്ന പദവിയെ അനുഭവിക്കുന്ന സാൽവ നിദ്രാധീനന്റെ കായത്തെ ദൃഢതരമായി ആവരണംചെയ്യുന്നതേയുള്ളു. കൽപനകളും കുക്കുവിളികളും കോപകലഹകലശലുകളും കൊണ്ട് ആ മുചുകുന്ദന്

ഒരു ചലനവും ഉണ്ടാകാത്തതിനാൽ, കുറച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിരസ്സുമുതൽ പാദംവരെ ഓടങ്ങളുടെ വക്കുകളിൽ കാണപ്പെടുന്ന തണ്ടുകുറ്റികൾ പോലെ അണിയിട്ട്, വിക്രമികളായ ആ ബാലവർഗ്ഗം സാൽവയുടെ മുകളിലായി ഇരിപ്പുപിടിച്ച്, കുതിരയും ആനയും കളിതുടങ്ങി. ഓരോരുത്തർ 'ഹായ്! ഹ! ഹെലത്തി!' എന്നിങ്ങനെ മേളം കൂട്ടുന്നതിനിടയിൽ ആ ബാലസംഘത്തിലെ മൂപ്പരായ ആറുവയസ്സുള്ള ഒരു കുരുമുളകൻ, "കുതിരപ്പുറത്തു കേറിവരും—കുഞ്ചാതിച്ചപ്പിള്ളേടെ—കുഞ്ചുമീശയൊക്കെത്തങ്കം!" എന്നു ഗാനംചെയ്തു, കുതിരയ്ക്കു വേഗം കൂട്ടിച്ചു. ഈ ഗാനത്തെ അനുമോദിച്ച്, ശങ്കിടിക്കാരായ കടുകുമണികൾ 'കീയം' വിളിച്ചു. ഇതു കേട്ടുണ്ടായ നീരസത്തോടുകൂടി ഗൃഹനായികയായ പാർവതിപ്പിള്ളയമ്മ അറപ്പുരയ്ക്കകത്തു പ്രവേശിച്ച്, "കുഞ്ഞുങ്ങൾക്ക് കാലത്തേ നിലയ്ക്കു നിന്നൂടയോ?" എന്ന് ശാസനംചെയ്തു. ആ ആജ്ഞയുടെ ശ്രവണമാത്രത്തിൽ ആ കുട്ടിഗ്ഗന്ധർവസംഘം വാനരന്മാരെപ്പോലെ ഇഴഞ്ഞും കിഴിഞ്ഞും, മഞ്ചത്തിൽ നിന്ന് താഴത്തിറങ്ങി, മോഷണംചെയ്ത മാർജ്ജാരന്മാരെപ്പോലെ നിലയായി. നിദ്രചെയ്തിരുന്ന പ്രമാണിയും അവരെത്തുടർന്ന്, ഝടിതിയിൽ എഴുന്നേറ്റ്, ഒന്നുരണ്ടു പൈതങ്ങളെ കരസ്ഥവും, ചിലരെ ഭുജസ്ഥവും ആക്കിക്കൊണ്ട്, പത്നീശാസനത്തെ ആദരിച്ചെന്നപോലെ ശേഷംപേരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ചേർന്നുനിന്ന് ശിക്ഷണീയനാട്യത്തെ അഭിനയിച്ചു. തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ പരിഹാസഭാവം കണ്ടു ശുണ്ഠിയോടുകൂടി പാർവതിപ്പിള്ള വടക്കേക്കെട്ടിലേക്ക് തിരിച്ചു. ഒന്നാം അദ്ധ്യായത്തിലെ രാജപ്രണിധിയും, മൂഢശിരോമണിയായ ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ കണ്ഠാലങ്കാരമായി കരുതിയിട്ടുള്ള കുടൽമാലകളുടെ സംഗ്രഹാകാരവുമായ രാമവർമ്മത്തു അനന്തപത്മനാഭൻ പടത്തലവർ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ബാലസംഘം ഷഷ്ട്യബ്ദപൂർത്തികൊണ്ടു ആവർത്തിതബാല്യനായ ആ സന്ദർഭത്തിലെ തങ്ങളുടെ സേനാനിയുടെ വിജയത്തെ പരിതോഷിച്ച് വിവിധധ്വനികൾകൊണ്ടു ആ നാലുകെട്ടിനെ പൊടിപെടുത്തു.

രണ്ടുനാഴിക കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, പടത്തലവരായ അനന്തപത്മനാഭനു ബാലദീപാവലിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഉഷനിവേദ്യം എടുത്തിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയായ സൗഭാഗ്യവതി തന്ത്രിയുടെ നിലയിൽ ചടങ്ങുകൾ ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടു നിൽക്കെ, രണ്ടാമത്തെ പുത്രിയായ കൊച്ചമ്മിണി എന്ന സ്ത്രീരത്നം ഭർത്തൃകരകനകസംപുടത്തിൽനിന്ന് വേർപെട്ടതിനാലുള്ള ധൂസരതയോടുകൂടി മേൽശാന്തി സ്ഥാനത്തിൽ നിവേദ്യാർപ്പണം തുടങ്ങി. പിതൃവാത്സല്യപൂർണ്ണമായുള്ള ആ അതിമാനുഷന്റെ മനസ്സ് പുത്രിയുടെ വിരഹതാപത്തെ ഓർത്തു കരുണാർദ്രമായി ഭവിച്ചു. അദ്ദേഹം സ്വപത്നീമുഖത്തിൽ നോക്കി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "പറഞ്ഞോ കൊച്ചമ്മിണിയോട്?" (പുത്രിയുടെ ചെവികൾ വട്ടംപിടിച്ചു.) "ഹൈദരെ സേവിച്ച് ശ്രീരംഗപട്ടണത്തു താമസിക്കുന്നു എന്ന് കിട്ടിയ എഴുത്തിലെ കാര്യം." (മുഖം വികസിച്ചുനിൽക്കുന്ന പുത്രിയോട്) "ഹൈദർ രാജാവിനെത്തുടർന്ന് പാലക്കാട്ടും മറ്റും സഞ്ചരിക്കുന്നു എന്ന് ഒരു സ്നേഹിതന്റെ എഴുത്തു വന്നിട്ടുണ്ട്." (ആ പ്രഗത്ഭയുടെ നേത്രങ്ങളിൽ ബാഷ്പം പെരുകി.) "ചോരകണ്ടാൽ മോഹാലസ്യപ്പെടുന്ന ആ വീരൻ ആ പടക്കൂട്ടത്തിൽ എന്തു ചെയ്യുന്നോ…"

കൊച്ചമ്മിണി: (കണ്ണുനീർ വർഷിച്ചുകൊണ്ട്) "അച്ഛനെപ്പോലെ ധൈര്യമില്ലാത്തവരെ അച്ഛന് എന്നും ആക്ഷേപംതന്നെ."

അനന്തപത്മനാഭൻ: “ഞാൻ വങ്കാളക്കശാപ്പനാകകൊണ്ടു് അങ്ങനെ ആക്ഷേപിക്കുന്നതിൽ ഒരു ന്യായമുണ്ടു്. ഞാൻ അതിനെ ഒളിയ്ക്കയും മറയ്ക്കയും ചെയ്യുന്നുമില്ല. എന്റെ കൊച്ചമ്മിണിക്കുട്ടിയും അന്നു് അച്ഛന്റെ കക്ഷിയിൽ ചേർന്ന കുറ്റാത്തിയല്ലായിരുന്നോ?”

കൊച്ചമ്മിണി: “അതു് അച്ഛന്റെ മകളാകകൊണ്ടു്. എത്ര ആണ്ടായിപ്പോൾ? എന്റെ പിഴയ്ക്കു് ഞാൻ വേണ്ടതു് കരഞ്ഞു. ഇനി എന്നെ ഒന്നങ്ങോട്ടയച്ചാൽ, അദ്ദേഹത്തെ ഞാൻ തിരിച്ചുകൊണ്ടരാം.”

അനന്തപത്മനാഭൻ: “നമ്മുടെ രാജ്യത്തിന്റെ ശത്രുവിനെ സേവിക്കുന്ന ആളിന്റെ അടുത്തു് നിന്നെ അയയ്ക്കയോ?”

കൊച്ചമ്മിണി വാദത്തിൽ തോറ്റു എങ്കിലും, അച്ഛനോടിങ്ങനെ അപേക്ഷിച്ചു: “അച്ഛാ! വരിഷവും പത്തിരുപതാവാറായി. ഇനിയെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബുദ്ധിമോശത്തെ ക്ഷമിക്കണം.”

അനന്തപത്മനാഭൻ: “മാങ്കോയിക്കലായ വലിയപടവീട്ടിൽ തമ്പിമാരു് ചോര കണ്ടു് മയങ്ങിക്കൂട മകളേ. ഛി! ഛീ! രാജ്യത്തിനുതകാത്തവൻ …”

പാർവ്വതിപിള്ള: (പരിഭവിച്ചു്) “രാത്രി വന്നു്, നേരം വെളുത്തപ്പോൾ, കുഞ്ഞുങ്ങളെ കരയിച്ചുതുടങ്ങുന്നതു് എന്തുമാതിരിയാതു്? വെട്ടും കുത്തും കൊലയ്ക്കും എല്ലാവരും കച്ചയും കെട്ടി നടക്കുമോ?”

അനന്തപത്മനാഭൻ: “എവിടെവിടെ? ആ മുഖം നേരെ ഒന്നു് കാണട്ടെ … അങ്ങനെ ഒരുങ്ങിനടന്നാൽ, ചത്താലും എഴിച്ചു് വരുമെന്നു് അനുഭവമില്ലയോ നമ്മുടെ അമ്മമ്മയമ്മേ? അതു കിടക്കട്ടെ. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ മരണം മഹാകഷ്ടം! ശുദ്ധപാവം … എല്ലാം കൊണ്ടും … മുഖംകാണിച്ചു് വന്നു് എല്ലാം ആലോചിക്കാം.”

ബാലക്രീഡാരസോപഭോഗത്തിൽ ആകണ്ഠമഗ്നനായി കാണപ്പെട്ട അജയനായ ഈ രണസിംഹം കേശവ പിള്ളയുടെ സങ്കടലേഖനത്തെ ആസ്പദമാക്കി മഹാരാജാവിനാൽ അരുളപ്പെട്ട ആജ്ഞയെ അനുസരിച്ചു് രാജധാനിയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നതായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുട്ടിക്കളിയെ അപഹസിപ്പാൻ സന്നദ്ധരായുള്ളവർ പട്ടണത്തുപ്പിള്ളയാർ എന്ന മഹാവധൂതന്റെ കഥയെ സ്മരിപ്പിൻ. ആ അവധൂതൻ സംസാരനിവൃത്തിയെ കാംക്ഷിച്ചും, പടത്തലവൻ സ്വരാജ്യക്ഷമേസിദ്ധിയെ പുരസ്കരിച്ചും, അവധൂതൻ തൃഷ്ണാകലിതമായ ഇഹലോകജീവിതത്തെ നിന്ദിച്ചും, പടത്തലവർ ലോകഗതിയുടെ സ്ഖലനങ്ങളിൽ ഉദാരകാരുണ്യത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചും, ഈ രണ്ടുപേരും ഒരുപോലെ ആത്മത്യാഗികളായിരുന്നു. മഹാവിപത്തുകളിലും അതിശാന്തനായും മഹൽസമ്പത്തുകളിലും കേവലം ഉദാസീനനായും വർത്തിക്കകൊണ്ടു് പ്രായാധിക്യത്തിലും യുവപ്രൗഢിക്കു് ക്ഷയം വന്നിട്ടില്ലാത്ത ഈ രാജ്യാഭിമാനി മഹാരാജാവിനെ മുഖംകാണിപ്പാനായി പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി യാത്രയാരംഭിച്ചപ്പോൾ ആദ്യമായി ജനറൽ കുമാരൻതമ്പി അദ്ദേഹത്തെക്കണ്ടു് തൊഴുതു. അടുത്ത

പോലെ മറ്റോരോ പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും പൗരപ്രമാണികളും വന്നുചേർന്നു. പല രോടും സമാധാനം പറഞ്ഞും, കുമാരൻതമ്പിയുടെ ഹസ്തത്തെ അവലംബിച്ചും നടക്കുന്ന തിനിടയിൽ ഓടിയെത്തി ആശീർവാദം പറഞ്ഞ മാമാവെങ്കിടന്ന് പാശ്ചാത്യരീതിയിൽ കൈ കൊടുത്തു് കുലുക്കി, അയാളെക്കൊണ്ടൊരു കുപ്പാടുപോടിച്ചു. രാജമന്ദിരത്തിനകത്തു് പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ അവിടവിടെ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന കലാപം പെട്ടെന്ന് നിന്നു. സിംഹ വിക്രമനായ തന്റെ പൂർവ്വഗാമിയുടെ മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠനും പ്രഥമ തിരുമുഖസ്ഥാനികനും ആയി രുന്ന മഹാനുഭാവന്റെ ഏകപുത്രനും, തന്റെക്ഷണനപ്രകാരം വന്നിട്ടുള്ള അതിഥിയുമായ പടത്തലവനെ ഭാഗിനേയമാതുലന്മാർ അന്യോന്യം ആചരിക്കുന്ന ആദരമൈത്രികളോടു കൂടി, മഹാരാജാവു് ക്ഷണത്തിൽ സൽക്കരിച്ചു് കുശലപ്രശ്നം ചെയ്തു. ധീരോദാത്തശീലനും നിരന്തരകാര്യനിരതനും ആയ മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിനും വിനോദസംഭാഷ ണംകൊണ്ടു് മനോലംഘനത്തെ ജനിപ്പിച്ചുവന്ന പടത്തലവരോടു് മഹാരാജാവു് കുശലാ ന്വേഷണങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു്, ക്ഷമാപ്രാർത്ഥിയെന്നുള്ള നാട്യത്തിൽ ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തു: “മഴക്കാലമാണല്ലോ … വേട്ടയ്ക്കു് തരമില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് ഇങ്ങോട്ടു് വരുത്തിയതാണ്.”

പടത്തലവർ: “അടിയൻ … നാട്ടിലും വേട്ടയ്ക്കു് തരമുണ്ടെന്ന് തൃക്കണ്ണിൽ കണ്ടിരിക്കാം.”

മഹാരാജാവു്: “ഒരു കാടിളക്ക് ഇവിടെത്തന്നെ വേണ്ടിവരും. അതിലേക്കാണ് ആളയച്ച തു്. പോക്കുമൂസായേയും വരുത്തിയിരുന്നു. അവിടന്നു പോന്ന കേശവൻ എങ്ങോട്ടു് പോയി?”

പടത്തലവൻ: “കുടിചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ വിടകൊണ്ടിട്ടുണ്ടു്. കഥയെല്ലാം അവൻ പറഞ്ഞു് കേട്ടു. ഇനി കൽപന എന്തെന്ന് അരുളിച്ചെയ്യണം.”

മഹാരാജാവു്: “പല സംഗതിയുണ്ടിവിടെ, എങ്കിലും, ഉടനടി നിവൃത്തിക്കേണ്ട കാര്യം രണ്ടാണ്. ഒരു യോഗീശ്വരൻ എന്തിനോ ഒക്കെ പുറപ്പാടുണ്ടു്. അതിന്റെ സൂക്ഷ്മം കേശവൻ ധരിപ്പിച്ചു. ഒതുക്കാൻ വേണ്ട ഏർപ്പാടുകൾ നാമും ചെയ്തു. അതിനെക്കുറി ച്ചു് മേലിൽ വേണ്ട ആലോചനകൾക്കു് ദളവാ ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ വന്നുകൊള്ളും. മറ്റേ സംഗതിയിലാണ് വിഷമമുള്ളതു്. കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളമാരുടെ വകയിൽ വല്ലോ രും ശേഷിക്കുന്നുണ്ടോയെന്നറിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ചിലമ്പിനേത്തു് തെക്കേതിൽ രണ്ടു് സ്ത്രീകളുണ്ടെന്ന് കേശവൻ വാദിക്കുന്നു. അവരുടെ പരമാർത്ഥം നന്തിയത്തു ണ്ണിത്താനും വെങ്കിടഭാഗവതർക്കും അറിയാം. അവരോടു് ഞാൻ നേരിട്ടന്വേഷി പ്പാൻ പുറപ്പെട്ടാൽ കാര്യം കാര്യംപോലെ നടത്തേണ്ടിവരും. സ്ത്രീകളിൽ ഒന്ന് കുട്ടിയാണ്. അവളെ കേശവന്റെ അരിവയ്പുകാരി പോയി കണ്ടു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ അവന്റെ മനസ്സിന്റെ ഗതിയെന്തെന്നറിവാൻ പ്രയാസമായിരിക്കുന്നു. ആ വഴിക്കു ള്ള കഥ എന്താണെന്ന് നമുക്ക് ഒരു രൂപവുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. നമുക്കും, കഴക്കൂട്ടത്തെ വീട്ടുകാർക്കും, കേശവനും, ഒന്നുപോലെ വേണ്ടത്തക്ക ആളാണല്ലോ കാരണോരു്. എല്ലാം അങ്ങോടേൽപിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു ബഹളത്തിനും ഇടവരുത്താതെയും കേ ശവന് സന്താപം ഉണ്ടാകാതെയും എല്ലാം ശരിയാക്കണം. മനസ്സിലായല്ലോ?”

പടത്തലവർ മഹാരാജാവിന്റെ ചിത്തഗതികളെയും ഇംഗിതങ്ങളെയും വിചാരിച്ച് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. ഖഡ്ഗത്തെക്കാളും ഊർജ്ജിതമായും സഫലമായും ജയസമ്പാദനം ചെയ്യുന്ന ഒരു ആയുധം മഹാരാജാവിന് ഒരു വൈഷ്ണവപാശുപതതുല്യമായി സ്വാധീനമുണ്ടെന്ന് കാണുകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയപ്രതിഷ്ഠിതമായുള്ള ‘മാർത്താണ്ഡവർമ്മ’ വിഗ്രഹത്തോട് തുല്യസ്ഥാനമെങ്കിലും ഈ ധർമ്മരാജാവിന് അവകാശപ്പെടുന്നു എന്ന് അതിപ്രീതനായി അദ്ദേഹം അഭിമാനിച്ചു. “അടിയൻ… കേശവൻ കഥകൾ മുഴുവൻ പറഞ്ഞു, അടിയനറിഞ്ഞു. തിരുമനസ്സിലേക്ക് രൂപമാകാത്ത ആ കിടാത്തിയുടെ സംഗതിയിൽ അടിയനും കുറച്ച് സംശയമുണ്ട്. ഇന്നുനാളെക്കൊണ്ട് എല്ലാം അന്വേഷിച്ച് തിരുമനസ്സറിയിക്കാം. ഈ കൃപാനീതി തിരുമനസ്സിലേക്ക് ദീർഘായുസ്സ് നൽകി രാജ്യത്തിന്റെ സൗഭാഗ്യത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കട്ടെ.”

ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയ സംഭാഷണം മഹാരാജാവിന്റെ കോവിലെഴുന്നള്ളത്തിനേയും താമസിപ്പിച്ചു. രാജരത്നവും പ്രജാരത്നവും പരസ്പരഗുണഗ്രാഹികളായപ്പോൾ ഇടക്കാലത്തെ അനാസ്ഥസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ച് അധികം ക്ലേശിച്ചതു് മഹാരാജാവായിരുന്നു. പടത്തലവർ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്ക് മടങ്ങി. ഉടനേ തന്നെ ഊണുകഴിച്ച്, പാടുന്നതിന് തുംബുരുവും തുക്കി ഹാജരായ മാമനെ തല്ലി ഓടിച്ചിട്ട്, ഉച്ചയ്ക്കുമുമ്പുതന്നെ തോക്ക്, കുന്തം, വാൾ, കുറുവടി എന്നീ ആയുധങ്ങൾ ധരിച്ചുള്ള വേട്ടക്കാരും ചില കുപ്പായക്കാരുമായി കഴക്കൂട്ടത്തേക്ക് പുറപ്പെട്ടു.

21

"അതുപൊഴുതു കുന്തിയെ വന്ദിച്ചു മാധവൻ;
ആശീർവചനവും ചെയ്തിതു കുന്തിയും."

ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നിഗ്രഹോദന്തം കഴക്കൂട്ടം മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിൽ അടുത്ത ഉദയ യാമാന്തത്തിനുമുമ്പുതന്നെ എത്തി, "കുനിൽ കുരു പുറപ്പെടുക" എന്നുള്ള മൊഴിയെ ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഫലപ്പെടുത്തി, മന്ത്രക്കൂടത്ത് താമസിക്കുന്ന സ്വാധികളുടെ ഹൃദയവ്രണങ്ങളിൽ നവവേദനയുണ്ടാക്കുമാറ് തറച്ചു. ആ ദിവസത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന മീനാക്ഷി കേശവ പിള്ളയെ സന്ദർശനംചെയ്ത വീരവനമാൻകിശോരിക, ശിംശപാതരുമൂലവാസത്തെ ബഹുവത്സരം അനുഷ്ഠിച്ചപോലെ അവസ്ഥാന്തരപ്രാപ്തയായിരിക്കുന്നു. തന്റെ കാമുകൻ പൂർണ്ണസുഖനായും സംശുദ്ധയശസ്കനായും തനിക്ക് തിരിയെ ലബ്ധനാകുമെന്ന് ജഗജ്ജയിയായ ഹരിപഞ്ചാനനൻ പ്രതിജ്ഞചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്ന് പറഞ്ഞു, സമാശ്വസിപ്പിച്ചാണ് കുപ്പശ്ശാർ ആ കന്യകയെ അവളുടെ സാഹസശ്രമത്തിൽനിന്ന് വിരമിപ്പിച്ചത്. എന്നാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ ക്ഷണനേരത്തേക്ക് മന്ത്രക്കൂടത്തുപടിക്കൽവച്ച് തന്നെ കണ്ടതിലുണ്ടായിട്ടുള്ള അഭിമാനമോ, കഷ്ടമോ — പ്രണയമോ — അല്ലാതെ, തന്റെ ഇംഗിതസിദ്ധിക്കായി യത്നിക്കുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തെ പ്രേരിപ്പിപ്പാനെന്ത് പ്രണോദനമുണ്ടെന്നുള്ള സാരമായ പ്രശ്നം അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ അങ്കുരിച്ചു. ഈ ചോദ്യത്തിന് സ്വസ്വാന്തത്തിലുണ്ടായ പ്രതിഷേധോത്തരം അവളുടെ ക്ഷതോത്സാഹത്തെ അണുമാത്രവും ഉത്തേജനം ചെയ്തില്ല. മന്ത്രക്കൂടത്ത് തിരിച്ചെത്തിയപ്പോൾ ഉണ്ണിത്താൻപ്രഭുവിന്റെ ഇന്ദുശീതളമായ ഗുരുതരകാരുണ്യത്തിനും, വ്യസനോൽപ്ലാവിതമായ ആ കന്യകയുടെ മനസ്സിനെ സമസ്ഥിതിയിൽ ആക്കുന്നതിന് സാധിച്ചില്ല. കുപ്പശ്ശാർ അയാൾ പുറത്ത് പറയുന്നതിലധികം എന്തോ മനസ്സിൽ ഉപഗൂഹനംചെയ്യുന്നതായി ആ കന്യകയ്ക്ക് തോന്നി. അയാൾ ഐശ്വര്യകാംക്ഷനിമിത്തം ആ യോഗീശ്വരനെ തന്നോട് സംഘടിപ്പിക്കാൻ യത്നിക്കുന്നതായി വ്യാഖ്യാനിച്ച്,

അവൾ ധർമ്മവ്രതനായ ആ വൃദ്ധനെ ദ്വേഷിച്ചുതുടങ്ങി. കുപ്പശ്ശാർ രണ്ടാമതും യോഗീശ്വരവാടത്തിൽ പോയി തിരിച്ചുവന്നപ്പോൾ മുതൽ, അയാളിൽ കാണപ്പെട്ട ക്രൗര്യഭാവവും നിതാന്തപരുഷതയും, അയാൾ വൃദ്ധയോട് ഗൂഢമായിച്ചെയ്ത ആലോചനകളും, വൃദ്ധ ഉണ്ണിത്താനെ പ്രത്യേകം വരുത്തി ദീർഘസന്ദർശനം ചെയ്തതിൽ ഭിന്നാഭിപ്രായനെന്നപോലെ അദ്ദേഹം പിരിഞ്ഞതും, മീനാക്ഷിയുടെ ഉള്ളിൽ ജനിച്ച വിദ്വേഷകാലുഷ്യത്തെ സ്ഥിരീകരിച്ചു. വൃദ്ധയും കുപ്പശ്ശാരും ദുർമ്മോഹികളെന്നും, ലോകത്തിൽ തനിക്ക് താനല്ലാതെ ഇതരശരണ്യനുണ്ടെങ്കിൽ അത് ചിലമ്പിനേത്തുനിന്ന് ഉഗ്രപ്രഭാവനായി വന്ന്, സ്വമാതാമഹിയുടെ സമക്ഷത്തിൽവച്ച് തന്നെ പരസ്യമായി വരിച്ച കാമുകനല്ലാതെ മറ്റാരുമല്ലെന്നും ചില സ്വന്തകൈവല്യസിദ്ധാന്തങ്ങളും അവൾക്ക് പാഠമായി. ഇങ്ങനെ ആത്മകൈവല്യനിവൃത്തയായ ആ വേദവതിയെ അവളുടെ തൽക്കാലശ്രമത്തിന് യുക്തശരീരയാക്കുവാനെന്നപോലെ മാതമഹിയുടേയും പരിചാരകന്റേയും മന്ത്രക്കൂടഭവനത്തിന്റേയും വയോവൃദ്ധി, ആ കന്യകയിൽ പകർന്നു. തന്റെ കുടുംബത്തിന് നിസർഗ്ഗവും അപ്രതിഹതവുമായ് ധൃഷ്ടത അതിലെ എല്ലാ അംഗങ്ങളേയും ഒരേപ്രകാരം വിപന്നരാക്കിയതുപോലെ, പ്രണയബന്ധത്തിലുള്ള തന്റെ സ്ഥിരനിഷ്ഠ തന്നെയും അംഗലക്രമമായ സ്വപൂർവഗാമികളുടെ ദുരന്തത്തിലേക്ക് നയിക്കുന്ന എന്നും മറ്റും ക്ലേശിച്ചതിനിടയിൽ തന്റെ ഗൃഹനാമത്തെ 'കഴക്കൂട്ട'മെന്നു സങ്കൽപിച്ച് ഓരോ ചിന്താവിമർശനങ്ങൾ മനശ്ചാപല്യംകൊണ്ട് തുടങ്ങി. കഴുകന്മാർക്ക് തങ്ങളുടെ നഖരതുണ്ഡങ്ങൾകൊണ്ട്, മൃതങ്ങളോ, ജീവത്തുക്കളോ ആയ, ഇതരശരീരങ്ങളുടെ മർദ്ദനവും ഭേദനവും അശനവും ചെയ്കയെന്നുള്ള ക്രൂരാനുഭവങ്ങൾക്കല്ലാതെ, ദിവ്യമായ അനുരാഗഭ്രുതിക്കോ ആത്മസ്വരത്തിനോ ഉത്തമമായ ഗൃഹജീവിതത്തിന്റെ സൗഭാഗ്യത്തിനോ അവകാശമെന്ത്? തങ്ങൾക്ക് തന്റെ വർഗ്ഗത്തിൽ ജനിച്ചുള്ള അവാന്തരങ്ങളായ പറവകളുടെ ഇടയിൽ നായകസ്ഥാനവും അന്തകസ്ഥാനവും വഹിച്ചും ജലതരുതൃണശൂന്യമായുള്ള വല്ല പർവതാഗ്രശിലയിലും വാസംചെയ്തും മൃദുലവും കരുണാസങ്കലിതവുമായ ജീവികാമാർഗ്ഗത്തെ പരിത്യജിച്ചും ഉള്ള ഏകാന്തജീവിതമല്ലേ വിധിയാൽത്തന്നെ കൽപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്? സ്വജാതീയരിൽ ഇതരന്മാർക്ക് പ്രാപല്യമല്ലാതുള്ള വാസദേശത്തിന്റേയും സഞ്ചാരവീഥിയുടേയും ഔന്നത്യംകൊണ്ടുമാത്രം തങ്ങൾ സന്തുഷ്ടിയെ പ്രാപിക്കേണ്ടതല്ലേ? തന്റെ കുലത്തിന്റെ നിയതി ഏതദ്വിധമായ ഒരു രാജത്വമാണെങ്കിലും, ആ ഉന്നതകുടുംബത്തിന്റെ നാമമഹിമയ്ക്കുവേണ്ടി താൻ പൂർവജന്മത്തിൽ പ്രാർത്ഥിച്ചില്ലല്ലോ എന്നും അവൾ ചിന്തിച്ചു. എന്നുമാത്രമല്ല, താൻ സ്വകുടുംബധർമ്മത്തിന്റെ വലുതായ വിലോപത്താലെന്നപോലെ, ത്രിപുരസുന്ദരിവലിയമ്മയുടെ മുഖത്തിൽനിന്ന് ആശ്ചര്യാക്ഷേപോക്തികളെ ഉത്സർജ്ജിപ്പിക്കുമാറ്, നേത്രങ്ങളിൽ അശ്രുസ്ഫുരണംചെയ്യിച്ച ഒരു മൃദുശീലയായ കന്യകയുമല്ലേ? ഇങ്ങനെ ബഹുരൂപങ്ങളായി മനസ്സിൽ വ്യാപരിച്ച ആത്മഗതങ്ങളും അവളുടെ താപസാന്ത്വനം ചെയ്യാത്തതിനാൽ, അവൾ ആത്മപ്രഭാവംകൊണ്ട് തന്റെ വിരഹദുഃഖത്തെ ഉപഗൂഹനംചെയ്തു. എന്നാൽ അതിന്റെ രൂക്ഷജ്വലനത്തിൽനിന്ന് ഉൽഭൂതമായ ഒരു ധൂമം അവളുടെ കാന്തിസൗഭാഗ്യത്തെ ക്ഷണംപ്രതി ആച്ഛാദിച്ചു. അവളുടെ നിദ്രാകാലങ്ങൾ പ്രണയസമുദ്രതരംഗങ്ങളിൽ അകപ്പെട്ടു വലയുന്ന തന്റെ പ്രാണരക്ഷണത്തിനുള്ള ശ്രമങ്ങളായും, സ്നാനഭക്ഷണാദിക്രിയകൾ കേവലം വിഗ്രഹാരാധനയിലെ

തന്ത്രകർമ്മങ്ങളായും, പ്രാർത്ഥനാശ്ലോക കഥനങ്ങൾ ദൈവനിഷ്ക്കരുണത്വത്തിന്റെനേർക്കുള്ള കോപപർജ്ജന്യധ്വനികളായും ചമഞ്ഞു. ചന്ത്രക്കാറൻ, നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ എന്നീ പ്രഭുക്കളുടെ പുരുഷത്വത്തേയും രാജാധികാരത്തിന്റെക്ഷീണതയേയും തന്റെ കാമുകന്റെ അനുരാഗദൗർബ്ബല്യത്തേയും അവൾ ആത്മനാ ഉപഹസിച്ചു; വർഷകാലത്തിന്റെ തകൃതികൾ കണ്ടപ്പോൾ, അതുകളോടുകൂടി ലോകം അവസാനിക്കട്ടേ എന്ന് അവൾ ശപിച്ചു. താദൃശമായ തന്റെ അവസ്ഥയെ അപഹസിക്കാനെന്നപോലെ, ഇടയ്ക്കിടെ പ്രസന്നവദനനായി കാണപ്പെട്ട ആദിത്യനോട് കയർത്തു; ഇടവിട്ട് പൊഴിയുന്ന മഴകളെ വിധിഗതിയുടെ ചാപല്യത്തോടുമപിച്ച് ഭർത്സിച്ചു. തന്റെ ഭർത്തൃസ്ഥാനികന്, ആപന്മോചനം വരുത്തുന്നതിൽ തനിക്കുള്ള ശക്തിവിഹീനതയെ പരിഹരിപ്പാൻ നിർമ്മമനായ ദൈവത്തോട് പ്രാർത്ഥിച്ചു; താൻ നിത്യപാരായണംചെയ്യുന്ന സ്തോത്രങ്ങളിൽ "ത്രൈലോക്യവിജയീ ഭവേൽ", "ശത്രുസൈന്യം വിജേഷ്യസി" എന്നും മറ്റും ഫലശ്രുതികൾ ഓരോ ഋഷീശ്വരന്മാരാൽ കീർത്തിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവ തന്റെ സംഗതിയിൽ വിഫലങ്ങളായി ഭവിച്ചതിനാൽ, "ആരൊരുവൻ മേലിൽ സേവിപ്പതും" എന്നുള്ള നളമഹാരാജാവിന്റെ ചോദ്യം ആ കന്യകയുടെ ഹൃദയത്തിലും ഉദിച്ചു. തന്റെ മാതാമഹിയോടും തന്റെ മനസ്സിന് 'ആനന്ദകന്ദള'മായ കാമുകനോടും ചേർന്നിരുന്ന നിശയിൽ, തന്നെ ശീതളകരങ്ങൾകൊണ്ട് തലോടിയ പൂർണ്ണചന്ദ്രന്റെ ആകാശസഞ്ചാരശ്രമത്തെ താൻ പ്രാർത്ഥനാഗീതങ്ങൾകൊണ്ട് ആശ്വസിപ്പിച്ച ആ സ്വപ്നസദൃശമായ അൽപകാലത്തിന്റെ ആവർത്തനത്തെ അവൾ കാംക്ഷിച്ചു. ആ രാത്രിയുടെ മനോഹരാരംഭവും അതിഭയങ്കരമായ അവസാനവും ഓർത്തപ്പോൾ മീനാക്ഷി പാണ്ഡുരവദനയായി, രാജഭടാദിജനങ്ങളുടെ പ്രവേശനംകൊണ്ട് തന്റെ ഭവനദ്വാരം പുനശ്ച വിപാടനംചെയ്യപ്പെടുന്നു എന്ന് വിഭ്രമിച്ചു. സ്ത്രീകളുടെ കൗമാരകാലം മുതൽ രക്ഷിപ്പാനുള്ള പുരുഷന്റെ പ്രണയസമ്പാദനം തന്റെ സംഗതിയിൽ പ്രാണഭേദകമായി പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നതും, എല്ലാം ദൈവവിരോധത്തിന്റെ ലക്ഷ്യങ്ങളെന്ന് സ്മരിച്ച്, 'സമസ്താപരാധ' പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി, തന്നെ വലയംചെയ്ത ദുഃഖതരളതാവാഹിനിയിലെ യോഗാനന്ദതരംഗത്തിൽ നിമഗ്നയായി.

ഇങ്ങനെയുള്ള അശരണ്യതകൊണ്ട് ദിവസംപ്രതി ഉത്തരോത്തരംക്ഷീണിച്ച മീനാക്ഷിയെ മാതാമഹിയും കുപ്പശ്ശാരും കഴിയുന്നത്ര സാന്ത്വനംചെയ്‌വാൻ ശ്രമിച്ചു. മാതാമഹിയുടെ ശയ്യാർദ്ധഭാഗിനിയായി ശയിക്കുക, അനുക്ഷണം എഴുന്നേറ്റ് ഗൃഹദ്വാരത്തോട് കാമുകസമാഗമത്തെ ഇച്ഛിച്ച് നോക്കുക, വഴിപോകുന്ന ജനങ്ങളുടെ സ്വജനങ്ങളിൽ പ്രിയതമസംഭാഷണം കേട്ടതായി ഭ്രമിക്കുക, മനശ്ശൂന്യയായി ഗൃഹത്തിന്റെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും സഞ്ചരണം ചെയ്യുക, ദിനകൃത്യങ്ങളെ വിദ്വേഷിച്ച് സ്വരക്ഷകരോട് മൗനത്തെ അവലംബിക്കുക ഇത്യാദി വിരഹജ്വരചേഷ്ടകളോടുകൂടി ആ കന്യക സാക്ഷാൽ മീനാക്ഷിയുടെ പ്രേതമെന്നപോലെ ചമഞ്ഞു, പ്രേക്ഷകജനത്തിന് അനുകമ്പാവിഷയമായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങനെ കഴിയുന്ന കാലത്ത് ഒരു ദിവസം വൈകുന്നതിന് മൂന്നുനാല് നാഴികയുള്ളപ്പോൾ തന്റെ ഹൃദയാപഹാരിയുടെ സ്വരസംഘടനം തന്നെ എന്ന് തോന്നുംവണ്ണം ഒരു ശബ്ദം പടിക്കൽ കേട്ടു. അപാരമായ ആശാനിവേശത്തോടുകൂടി മീനാക്ഷി എഴുന്നേറ്റ് നോക്കുന്നതിനിടയിൽ, യോഗീശ്വരന്റെ ഗതികളെക്കുറിച്ച് ഏകാഗ്രചിന്തനംചെയ്തും, മറ്റുള്ളവരുടെ

സഹതാപംപോലും ലഭിക്കാൻ പാടില്ലാത്തവിധം അതുകളെ ഗോപനംചെയ്തും ഉഴലുന്ന കുപ്പശ്ശാർ വാതിൽ തുറന്നു. മീനാക്ഷിയുടെ ഹൃദയം മുകുളീകൃതമായി. അരുത്! ബുദ്ധിഹീന മായ മനസ്സേ, വികസിക്കു! കേശവൻകുഞ്ഞിനെക്കൊണ്ട് തന്നെ വിവാഹം ചെയ്യിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ച് അനുഗ്രഹിച്ച, പരമബന്ധുവായ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണനല്ലേ വരുന്നത്?... അല്ലാ! ബ്രാഹ്മണ്യമായുള്ള ശാന്തത ആഗതനിൽ കാണപ്പെടുന്നില്ലാ!... ക്ഷമിക്ക, ഹൃദയമേ! അനു ഗ്രഹദാനഹസ്തത്തിന്റെ സമാഗമത്തിൽ കുമ്പക എന്നുള്ളത് പുഷ്പജാതിക്കും മര്യാദയല്ല. നിന്നാൽ അഭിലഷിതമായുള്ള വിവാഹത്തെ പ്രസാദപൂർണ്ണതയോടനുവദിച്ച പ്രഭുവര്യൻ പുത്രസമേതം നിന്നെ ആനന്ദസരണിയിലാക്കാൻ ആഗമനംചെയ്യുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തി ന്റെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിക്ക... ആഹാ! അങ്ങനെയുമല്ല! ശോകാവേഷ്ടിതമായ ഹൃദയം വ്യർത്ഥങ്ങളായ ആശകൾകൊണ്ട് വഞ്ചിക്കപ്പെടുന്നല്ലോ! അയ്യോ! ഭ്രൂസ്വർഗ്ഗഭേദങ്ങൾ നഷ്ടമായി, നിര്യാണഗതനായ മാതാമഹന്റെ പ്രാപഞ്ചികമായുള്ള കായത്തെയല്ലേ ദർശ നംചെയ്യുന്നത്. ഭഗവാനേ! മീനാക്ഷിയുടെ വാടാക്കരൾ ഭിന്നമാകുന്നു. സഹ്യനിരയുടെ തരണത്തിലും ക്ഷീണിക്കാത്ത പാദങ്ങൾ തളരുന്നു. മാതൃകാമുകവിയോഗങ്ങളിലും ഊർ ദ്ധ്വശിഖമായി നിലകൊണ്ട ബോധദീപം അണയുന്നു. കനകകേതകീസദൃശമായുള്ള ആ ശരീരത്തിന് ഭ്രപതനമാകുന്ന അപഹതികൂടി സംഭവിക്കാതെ സാന്ദ്രശരണാവബോധ ത്തെ നൽകുന്ന രണ്ട് ഹസ്തങ്ങൾ രക്ഷിക്കുന്നു. സൽക്കരിക്കാൻ വിമനസ്സായ കുപ്പശ്ശാരുടെ നയശ്രമങ്ങളെ പരുഷപ്രകോപത്തോടെ നിരാകരിച്ച് നാലുകെട്ടിൽ പ്രവേശിച്ച പടത്തല വർ പ്രായംകൊണ്ട് ബാലികയും ചാർച്ചമുറകൊണ്ട് ഭാഗിനേയിയും എന്നുള്ള നിലകളിൽ മീനാക്ഷിയെ ഹസ്തഗ്രഹണംചെയ്ത് ശിരസ്സിൽ മുകർന്ന്, ശയ്യാവലംബിനിയായ വൃദ്ധയെ ബഹുമാനസ്നേഹാദരപൂർവ്വം കടാക്ഷിച്ചു. ഈ അത്യാശ്ചര്യസംഭവം കണ്ട് വൃദ്ധ പരിഭ്രമി ച്ച്... ആൾ മനസ്സിലാകാതെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി... സ്വപ്നവിഭ്രമമോ എന്ന് സംശയിച്ചുഴന്ന് ... പിന്നെയും നോക്കി,... നിർഭരമായ വിദ്വേഷാതിരേകം കൊണ്ട് വിറച്ച്, ഓരോന്ന് പുലമ്പി. സൽഗുണസമ്പന്നന്മാരുടെ ഹസ്തങ്ങളിൽ സർവദാ വശീകരണവിദ്യുത്പ്രവാഹം ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കുമെന്ന് തെളിയിക്കുമാറ്, മീനാക്ഷിയെ ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്ന ഹസ്ത ങ്ങൾ അവൾക്ക് ശാശ്വതനർമ്മദയായ ഒരു ബന്ധുവിന്റെ ലബ്ധി ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്നു ള്ള ജ്ഞാനത്തെ ആത്മോപദേശംപോലെ നൽകി. ഗംഭീരവദനനായി, ആരോഗ്യസൗ ഭാഗ്യങ്ങളുടെ അവതാരരൂപമായി നിൽക്കുന്ന പ്രഭുവിന്റെ മുഖത്ത് മീനാക്ഷി ബന്ധവാസ നാപ്രയുക്തമായ കൗമാരസൗഹാർദ്ദത്തോടുകൂടി നോക്കി. തങ്ങളുടെ തൽക്കാലാവസ്ഥയ്ക്ക് സർവഥാ ശരണ്യനെന്നുള്ള ദൃഢവിശ്വാസത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവനായ ആ അതിഥിയെ തന്റെ മാതാമഹി സൽക്കരിക്കാത്തതിനെക്കുറിച്ച് ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു.

വൃദ്ധയുടെ ഈർഷ്യാകോപങ്ങൾ വർദ്ധിച്ച് അവരുടെ വാർദ്ധക്യക്ഷീണത്തിന് ദുസ്സഹ മായിത്തീർന്നു. മീനാക്ഷിയുടെ പിടി വിടാതെ പടത്തലവർ ശയ്യയുടെ സമീപത്ത് നീങ്ങി വൃദ്ധയോട്ട് അടുത്ത്, അവരുടെ മുഖത്തെ പരിശോധിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ മറഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന ഒരു ആകൃതിയുടെ സ്ഫുടതരമായ സ്മരണ ഉണ്ടായി. പ്രൗഢയായ ഗൃ ഹനായികയായി വർത്തിച്ചിരുന്ന കാലങ്ങളിലും ഉപയോഗിച്ചിരുന്ന സർപ്പരാജവിഗ്രഹം

കൊത്തീട്ടുള്ള താലി അക്കാലത്തെന്നപോലെതന്നെ വർണ്ണവിപര്യയംകൊണ്ടു് അധികം ശോഭിക്കുമാറു്, കറുത്ത ചരടിൽ കോർത്തു് ഇപ്പോഴും ധരിച്ചിരുന്നു. വലതുനേത്രത്തിനടുത്തുള്ള ഗണ്ഡസ്ഥലത്തു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബാല്യ വികൃതിത്വത്തിനിടയിൽ ചുരണ്ടിയും കഴുകിയും മായ്ക്കാൻ നോക്കിയിട്ടുള്ള ഒരു ലാഞ്ഛനവും ശ്രീവത്സമെന്നപോലെ കാണുന്നുണ്ടു്. പ്രഭുവിന്റെ സംശയങ്ങൾ തീരെ നീങ്ങി. കേശവ പിള്ളയുടെ അനുമാനത്തിൽ പ്രദർശിതമായ ബുദ്ധിവൈശിഷ്ട്യത്തെ അദ്ദേഹവും അത്യന്തം അഭിമാനിച്ചു. മാമാവെങ്കിടനെപ്പോലെതന്നെ അദ്ദേഹവും 'വിട്ടുപോവാനും വിരോധിപ്പതിന്നുമങ്ങൊട്ടും സമർത്ഥനല്ലാതെ' കുഴങ്ങി, വ്യാകുലനായി, കുറച്ചുനേരം നിന്നു; എങ്കിലും സകലതും ഈശ്വരേച്ഛയും മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനയും അനുസരിച്ചു് നടക്കട്ടെ എന്നും, എന്നാൽ ഈ ഭവനക്കാർക്കുവേണ്ടി അഭയം യാചിച്ചു് തന്റെ ഹസ്തത്തിൽ ആനന്ദപരവശയായി ലസിക്കുന്ന കന്യകയുടെ ജീവിതത്തെ സുഖമായി കഴിക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗം താൻ ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതാണെന്നും നിശ്ചയിച്ചു.

ത്രിപുരസുന്ദരി വലിയകുഞ്ഞമ്മയുടെ മുപ്പതു് വയസ്സോളം അവരോടടുത്തു് പരിചയമുണ്ടായിരുന്ന പടത്തലവർ ആ പ്രഭ്വിയുടെ ദയനീയമായ അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി കണ്ടു് അനുകമ്പാപരവശനായി, അത്യന്തം വിനയത്തോടും ഭക്തിയോടും കുശലാന്വേഷണം തുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരുണാസൂചകമായുള്ള വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ രാജനിയോഗാനുസാരം തങ്ങളെ ബന്ധനത്തിലാക്കുന്നതിനുള്ള ദൗത്യത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം ചെന്നിരിക്കുന്നതല്ലെന്നു് വൃദ്ധ അനുമാനിച്ചു. എങ്കിലും പൂർവ്വകഥകളെ ഓർത്തപ്പോൾ തന്റെ മാതുലജാമാതാവായ ഇദ്ദേഹം തന്റെ വംശനാശത്തിനു് അനുകൂലനായി നിന്നു എന്നുള്ള അക്ഷന്തവ്യകൃത്യം അവരുടെ മനസ്സിനു് മഹാവൈകല്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി. ബാല്യത്തിലെ സ്വർണ്ണവിഗ്രഹപ്രഭയും, ലോഹയഷ്ടിക്കൊത്ത കായദാർഢ്യവും, 'ലീലാഗോപകുമാര'ന്റെ വദനപ്രസന്നതയും, പ്രഭുവിൽ അന്നും പ്രകാശിച്ചു. ജ്യേഷ്ഠസഹോദരീസ്ഥാനികമായുള്ള വൃദ്ധയിൽ സ്ത്രീസഹജമായവിധത്തിൽ സ്നേഹത്തെ ഉദ്ധരിച്ചു്, "തിരുമുഖത്തെ അപ്പനല്ലയോ?" എന്നു് ചോദ്യംചെയ്യിപ്പിച്ചു. "അതേ" എന്നും, ഈ ഉത്തരത്തെ കുറച്ചുകൂടി സ്ഫുടമാക്കുന്നതിനു് "ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽനിന്നും വരുന്നു" എന്നും പടത്തലവർ മറുപടി പറഞ്ഞപ്പോൾ, വൃദ്ധ വളരെ വൈഷമ്യത്തോടുകൂടി എഴുന്നേറ്റു് ശയ്യയിൽ ഇരിക്കുകയും, മാതാമഹിയുടെ അപ്രസന്നതയിൽ അതുവരെ കുണ്ഠിതത്തോടുകൂടി നിന്നിരുന്ന മീനാക്ഷി ഇത്രത്തോളമെങ്കിലുമുണ്ടായ ആദരത്തെക്കണ്ടു്, തന്റെ പാർശ്വസ്ഥമായ കനകസാലത്തിന്റെ ശിരോദേശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ചില പുഞ്ചിരിച്ചെറുപ്രാക്കളെ പറപ്പിക്കയും ചെയ്തു. തന്റെ ശയ്യയിൽത്തന്നെ അദ്ദേഹത്തെ ഇരുത്തി വൃദ്ധ പരുഷസംഭാഷണം തുടങ്ങി: "കഴിഞ്ഞ കഥ പറഞ്ഞു് വ്യസനിക്കേണ്ട. എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലായി. കോന്തിജ്യേഷ്ഠന്റെ അന്നത്തെ മിടുക്കുകൊണ്ടു് നിങ്ങൾ അപ്പോൾ രക്ഷപ്പെട്ടു. അമ്മാളുക്കുട്ടി സാവിത്രി അമ്മയുടെ മകളാണു്. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരുമേ ശേഷിച്ചിട്ടുള്ളു. ഈ കൊച്ചുമിടുക്കിയെ ഞാൻ ദത്തെടുക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു" എന്നുള്ള ചുരുക്കമായ പ്രസ്താവനകൊണ്ടു് പടത്തലവർ പൂർവകഥകളും വിരോധകാരണങ്ങളുമെല്ലാം മാർജ്ജനംചെയ്തു. ഉണ്ണിത്താൻ പ്രഭുവിൽനിന്നുണ്ടായതിലും തീർച്ചയും കാര്യപ്രയോജകവുമായ വാഗ്ദാനം ഇതാ ലബ്ധമായിരിക്കുന്നു. ദാതാവും

നിസ്സാരമതിയോ വ്യഥാപ്രതിജ്ഞനോ അല്ലതാനും. തങ്ങളുടെ വിശ്വാസത്തിന് പാത്രമായുള്ള ധർമ്മനിഷ്ഠനും തങ്ങളോട് കരുണാപൂർണ്ണനായി വർത്തിപ്പാൻ ബന്ധിതനും ആണ്. നാരായണ! സകല ദുഃഖങ്ങൾക്കും കരകണ്ടു, എന്ന് ത്രിപുരസുന്ദരിവലിയമ്മ ആശ്വസിച്ചുകൊണ്ട് “അമ്മാളുക്കുട്ടി എന്നല്ല പേര് മീനാക്ഷി എന്നാണ് അപ്പനേ!... ഞങ്ങൾ പെട്ട പാടുകൾ ...”

ആദ്യമായി ആ നേത്രങ്ങളിൽനിന്ന് കുടുംബാപരാധങ്ങൾ സമസ്തത്തിനും ക്ഷമാപ്രാർത്ഥനയായി കണ്ണുനീർ പ്രവഹിച്ചു. ഇങ്ങനെയുള്ള സന്ദർഭത്തിൽ കുറയ്ക്കേണ്ടെന്ന് വിചാരിച്ചും, സാംക്രമികശക്തിയാലും അഭൂതപൂർവ്വമായുള്ള തന്റെ മാതാമഹിയുടെ ദുഃഖപ്രദർശനാനുമതിയാൽ ധൈര്യപ്പെട്ടും, മീനാക്ഷി സ്വന്തമായ വിരഹദുഃഖത്തെ നിർബ്ബാധമായി, കണ്ണുനീർവഴി പ്രവർഷിച്ച്, പടത്തലവരുടെ ഹസ്തത്തിന് അർഘ്യദാനം ചെയ്തു.

ഇവരുടെ പരസ്പരസൗഹാർദ്ദത്തെ കണ്ടപ്പോൾ, പൂർവ്വചരിത്രസ്മൃതിയും തൽക്കാലസ്ഥിതികളുടെ പരമാർത്ഥധാരണവുംകൊണ്ട് കുപ്പശ്ശാര് അസാമാന്യമായി പരുങ്ങി. അറിയേണ്ട പ്രധാന സംഗതികളെല്ലാം പടത്തലവർ അറിഞ്ഞു. കലാപങ്ങൾ കൂടാതെ കാര്യങ്ങൾ നിർവ്വഹിക്കണമെന്നുള്ള മഹാരാജാവിന്റെ ഇംഗിതത്തെ ധരിച്ചിരുന്നതിനാൽ, തന്റെ സംബന്ധബന്ധധർമ്മത്തെ നിറവേറ്റി, ഇവരെ സുഖസ്ഥിതിയിലാക്കുവാൻ നിവൃത്തിയുണ്ടെന്ന് തീർച്ചയാക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ മഹാരാജാവിനും തനിക്കും ഉള്ള സംശയത്തിന് നിവൃത്തിവരുത്തി മീനാക്ഷിയുടെ ഭാവിവിധിയെ നിയമനംചെയ്യേണ്ട കൃത്യം ശേഷിച്ചിരുന്നു. അതിലേക്കായി മീനാക്ഷിയുടെ കൈയ്ക്ക് ദൃഢമായി പിടികൂടിക്കൊണ്ട്, നാലുകെട്ടിന്റെ പുറകോട്ടുള്ള വാതിലിൽ ചെന്നുനിന്ന്, പടത്തലവർ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഉറക്കെ ഒരു ആജ്ഞ പുറപ്പെടുവിച്ചു. കാഷായവസ്ത്രംകൊണ്ടുള്ള കുപ്പായവും തലക്കെട്ടും കൃത്രിമമീശയും കുറികളും ധരിച്ച് ദൃഢകായനായ ഒരു യുവാവ് അകത്തോട്ട് പ്രവേശിച്ചു. അയാളുടെ ദർശനത്താൽ മീനാക്ഷിക്ക് പ്രബലമായ എന്തെങ്കിലും ചേതോവികാരം ജനിച്ചു എങ്കിൽ, വൈദ്യശാസ്ത്രപടുവായ അനന്തപത്മനാഭൻ പ്രഭുവിന്റെ വിരലുകൾക്ക് നാഡീചലനഭേദത്താൽ അത് സുഗ്രഹമാകുമായിരുന്നു. ആ വേഷംകൊണ്ടും മീനാക്ഷിയുടെ കഴക്കൂട്ടത്ത് വകയായുള്ള നേത്രങ്ങൾ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടില്ല. അന്തര്യാമിയായ ദിവ്യചൈതന്യത്തിന്റെ സാക്ഷ്യത്തോടുകൂടി ഗൂഢാർപ്പണംചെയ്യപ്പെടുന്ന പരസ്പരപ്രണയബന്ധം കൃത്രിമ വേഷങ്ങൾ കൊണ്ടും മറ്റും വഞ്ചിക്കപ്പെടാവുന്നതല്ലല്ലോ. യുവാവിന്റെ മുഖവും കന്യകയുടെ മുഖവും പടത്തലവരുടെ തത്വാന്വേഷികളായ നേത്രങ്ങളാൽ പ്രതിരേഖം പരിശോധിക്കപ്പെട്ടു. യുവാവിനും കന്യകയ്ക്കും ഒന്നുപോലെ പടത്തലവരുടെ അന്തർഗ്ഗതം മനസ്സിലായി. അവാച്യമായുള്ള ഒരു ബന്ധം അവർതമ്മിൽ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നുവരികിലും അത് സൗഭ്രാത്രത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠ എന്നല്ലാതെ പ്രണയബന്ധമായി ഭവിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് പടത്തലവർക്ക് ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു. രണ്ട് കക്ഷികളുടേയും നേത്രങ്ങളിൽ ബഹുമാനവും ആദരവും അഭിമാനവും സ്ഫുരിച്ചതിനെ ആത്മശാസ്ത്രജ്ഞന്റെ നിലയിൽ പടത്തലവർ മനസ്സിലാക്കി. ഒരു പ്രിയന്റെ വരണംകൊണ്ട് മീനാക്ഷി സന്തുഷ്ടയായിരുന്നു. രണ്ടാമതൊന്നിന് അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്ഥലവും ഇല്ലായിരുന്നു. ആത്മസമന്വിതം സമർപ്പണംചെയ്യപ്പെടുന്ന പ്രണയത്തെ ഉപസംഹരിച്ചാൽ അത് സ്ഥാനശൂന്യമായി വ്യഭിചരണഗതിയെ

പ്രാപിക്കാമെന്നുള്ള പതിവ്രതാധർമ്മത്തിന്റെ സ്ഥായിയായ സിദ്ധാന്തത്തെ മീനാക്ഷി ധരിച്ചിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് ആ കന്യകയുടെ ജീവരക്തം അവളുടെ അന്തർഗ്ഗതത്തിന്റെ പരിശുദ്ധതയെത്തന്നെ സൂക്ഷ്മമായി അനുഗമിക്കയും ഈ പ്രൗഢമായുള്ള നാഡീത്രുടന ത്തെ പടത്തലവരുടെ അംഗുലികൾ ഗ്രഹിക്കയും ചെയ്തു. അതേ; ഒരു സമുദായത്തിലേക്ക് മുഴുവനംകൂടിത്തന്നെയാകട്ടെ ഒരു യുഗത്തിൽ ഒരിക്കലെങ്കിലും ഇങ്ങനെ ചാരിത്രശുദ്ധി പൂർണ്ണതയോടുകൂടിയ ഏകസമ്പത്തെങ്കിലും ഉണ്ടാകുന്നെങ്കിൽ, ആ സമുദായഭൂമി എത്ര മഹത്തമമായുള്ളതെന്ന് അഭിമാനിക്കകൊണ്ടുണ്ടായ പരിതോഷപ്പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി വി ദേശഭാഷയിൽ എന്തോ പറഞ്ഞ്, വേഷപ്രച്ഛന്നനായ യുവാവിനെ അയച്ചിട്ട്, "എന്റെ കുഞ്ഞിന്റെ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ തിരിച്ച് തരാനും ഞാൻ ഏറ്റു" എന്നുള്ള ഒരു പ്രതിജ്ഞാ മൃതത്തെ സമ്മാനിച്ച്, അദ്ദേഹം മീനാക്ഷിയെ ചിരംജീവിനിയാക്കുകയും ചെയ്തു.

പടത്തലവർ അന്നുരാത്രി അവിടെത്താമസിച്ച്, കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശന്റെ ദേശാന്തരപ്രയാ ണാരംഭംമുതൽക്കുള്ള കഥകൾ അറിഞ്ഞ്, അടുത്തദിവസം ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്ക് മട ങ്ങി. തിരിച്ചുപോകുന്ന മാർഗ്ഗത്തിൽ, വേഷപ്രച്ഛന്നനായി തന്നോടുകൂടിയുണ്ടായിരുന്ന കേശവ പിള്ളയോടും മിണ്ടാതെ ഗൗരവമായുള്ള ചിന്തകളോടുകൂടിയാണ് അദ്ദേഹം യാത്രചെയ്തത്. ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ എത്തിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരിച്ചുവരവ് കാത്ത് നന്തിയത്തുണ്ണിത്താനും മാമാവെങ്കിടനും ആ ഭവനത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്നു. പടത്തലവരുടെ മുഖഭാവംകണ്ട് അവർ രണ്ടുപേരും തങ്ങൾ അറിഞ്ഞിരുന്ന പരമാർത്ഥത്തെ അദ്ദേഹവും ധരിച്ചു എന്ന് ഊഹിച്ചു. ഉണ്ണിത്താനും പടത്തലവരും മാത്രം ചേർന്ന് പ്രത്യേകമായി കുറച്ചുനേരത്തെ സംഭാഷണമുണ്ടായി. അതിൽ, തന്റെ ഒരു സംശയത്തെ ആസ്പദമാക്കി ചിലർക്കുവേണ്ടി ക്ഷമാപ്രാർത്ഥകനായി തിരുമുമ്പിൽ എത്തേണ്ടിവരുമെന്ന് തിരുമനസ്സ റിയിച്ചിട്ടുള്ള സംഗതിയേയും ഉണ്ണിത്താൻ പടത്തലവരെ ധരിപ്പിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ ഒരു സ്വപ്നകഥ പറയുകയാണെന്ന് പടത്തലവർ വിചാരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സംശയഭാവം മനസ്സിലാവുകയാൽ "അങ്ങനെ വരാം. അബദ്ധമെന്ന് വിചാരിക്കേണ്ട. ശാസ്ത്രങ്ങൾ അനുകൂലമാണ്. കല്പം സേവിച്ച് സഹസ്രമണ്ഡലജീവിതവും സമ്പാദിക്കാം. അതെല്ലാം അവിടെയും അറിഞ്ഞുകൂടേ? ഈ സംശയമൊന്നും മന്ത്രക്കൂടത്തില്ല. കുപ്പൻ പരമാർത്ഥ മറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്" എന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ പറഞ്ഞു. ഈ വിധമുള്ള വിഷമസംഗതികളാൽ സ്വ ന്തനേത്രങ്ങളോളം വിശ്വസനീയന്മാരായ ഉപദേഷ്ടാക്കൾ മറ്റ് ആരുമില്ലെന്ന് പടത്തലവർ വിചാരിച്ചു. മഹാരാജാവിന്റെയും രാജ്യത്തിന്റെയും രക്ഷയ്ക്ക് തന്റെ ശ്രമങ്ങൾ ആവശ്യപ്പെട്ട സന്ദർഭങ്ങളിൽ അദ്ദേഹം ഭക്ഷണനിദ്രാദികളെ വർജ്ജിക്കുക നിയമമായിരുന്നതിനാൽ, ആ സംഭാഷണത്തെ ആ ഘട്ടത്തിൽ അവസാനിപ്പിച്ച്, മറ്റൊന്നും പറയാതേയും ഭക്ഷണ ത്തിനും മറ്റും താമസിക്കാതേയും പടത്തലവർ ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിലേക്ക് തിരിച്ചു.

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ സത്രസന്നാഹശ്രാന്തനായി യോഗാനുഷ്ഠാനങ്ങളേയും പൂജാദ്യാഘോഷങ്ങളേയും ഭൃത്യരെ ഭാരമേല്പിച്ച് അടിയന്തരക്കാരനായി ഉഴലുന്നു. തിരുവ നന്തപുരത്തെത്തിയിരിക്കുന്ന കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പി തന്റെ വാശത്തെ നിറവേറ്റീട്ട് ഭൃത്യർ മുഖേന ഗുരുരാജസന്ദർശനത്തിന് അവസരത്തെ കാത്തിരിക്കുന്നു. തിരുവിതാംകൂർകിരീ ടത്തിന്റെ വലയം തന്റെ ശിരോവൃത്തത്തിനുചേരുമോ എന്നുള്ള ഏകാഗ്രചിന്തയ്ക്കിടയിൽ,

സ്വഭക്തദർശനത്തിന് അനുകൂലമായി സമയനിശ്ചയംചെയ്‌വാൻ യോഗീശ്വരതീർത്ഥപാദർക്ക് അവസരമുണ്ടാകുന്നില്ല. തന്റെ സത്രുശ്രമങ്ങൾ മുറുക്കത്തിലാകുംതോറും മന്ത്രക്കൂട നിവാസികളെ അസാങ്കല്പികമായി സന്ദർശനം ചെയ്തുപോയ ഒരു ആജ്ഞാലംഘനാപരാധം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉത്സാഹഗതിയെ മന്ദീഭവിപ്പിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറനാദി ഗോവൃന്ദത്തെ തന്റെ തന്ത്ര നൈപുണ്യപൂർണ്ണമായ അംഗുലികൾകൊണ്ട് ദോഹനംചെയ്യുമ്പോൾ, തന്റെ മറ്റൊരു ക്ലേശഹേതുവായ ദ്രവ്യശൂന്യത പരിഹരിക്കപ്പെടുമെന്ന് അദ്ദേഹം ആഹ്ലാദിച്ചു. എന്നാൽ ഗുരുനിദേശത്തെ ധിക്കരിച്ചതിന് ഉമിത്തീയിൽ നിലകൊണ്ട് ജഡത്തെ ഭസ്മീകരിക്കുക എന്നല്ലാതെ അനിഷ്ടവൃത്തിക്ക് പ്രായശ്ചിത്തമെന്തുള്ളൂ? അദ്വൈതസിദ്ധാന്ത കുശലനായ താൻ ഇങ്ങനെ ക്ലേശിക്കുന്നതിന് അവകാശമില്ലല്ലോ. അപരാധകൃത്തായ ആത്മാവിനെ ആ അപരാധംകൊണ്ട് പരിഭ്രുതനായ ആത്മാവോട് ഏകീകരിക്കുമ്പോൾ, ക്ഷമാപ്രാർത്ഥകനും ക്ഷമാദാനാധികാരിയും എന്നുള്ള വ്യത്യാസോപാധി നഷ്ടമാവുകയില്ലേ? ഇങ്ങനെ കണ്ടുപിടിച്ച പ്രായശ്ചിത്തവിധിയെ അനുവർത്തിപ്പാൻ തന്റെ പൂജാവിഗ്രഹത്തിനു പുറകിൽ സൂര്യപടസഞ്ചിക്കകത്ത് സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഒരു ഛായാപടത്തെ എടുത്ത്, ഭഗവതിവിഗ്രഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ വച്ചുകൊണ്ട്, യോഗീശ്വരൻ സർവാന്തഃകരണങ്ങളേയും ആ രൂപത്തിൽ അദ്ധ്യാരോപം ചെയ്ത് നമസ്കരിച്ചു. തന്റെ വൈരാഗ്യശക്തിയെ പാടേ ഹനിച്ചതായ പ്രലോഭനത്തെ യദൃച്ഛയാ ആദരിച്ചുപോയതിന് പ്രായശ്ചിത്തമായി യോഗീശ്വരന്റെ നിയാമകശക്തിക്കുമാത്രം സാദ്ധ്യമായുള്ള ഏകാഗ്രചിത്തയോടുകൂടി അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട ഈ ക്ഷമാപണനമസ്കാരത്തിൽനിന്ന് അദ്ദേഹം എഴുന്നേറ്റ് തിരിഞ്ഞുനോക്കിയപ്പോൾ കാണപ്പെട്ടത്, ആ ചിത്രത്തിലെ രൂപത്തോട് വർണ്ണം, ഗാംഭീര്യം, ആകാരം, പ്രായം എന്നിവകൊണ്ട് സാമ്യം വഹിക്കുന്നതായ ഒരു മഹാനുഭാവവിഗ്രഹമായിരുന്നു. ചിത്രത്തിലെ ഛായ ഒരു അവധൂതവരവൃദ്ധന്റേതായിരുന്നു എങ്കിൽ തന്റെ മുമ്പിൽ കാണപ്പെട്ടത് ഒരു വൃദ്ധവീരയോദ്ധാവിന്റേതായിരുന്നു. ബുദ്ധിശക്തിയിൽ ബൃഹസ്പതിയേയും ജയിച്ചിരുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ ഗൂഢമായുള്ള തേവാരമുറിയിൽ അനുമതികൂടാതെ പ്രവേശിച്ച ഗംഭീരൻ ആരാണെന്ന് മനസ്സിലാക്കി, ചിത്രത്തിൽ പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ട ഉഗ്രഗുരുവരന്റെ മുമ്പിലെന്നപോലെതന്നെ ഒരു സങ്കോചത്താൽ കൃശഗാത്രനാക്കപ്പെട്ടു. തന്റെ സന്ന്യാസാശ്രമസ്ഥിതിക്കിടയിൽ ആർക്കുംതന്നെ അനുവദിച്ചിട്ടില്ലാത്തതായ ഒരു പീഠത്തെ യോഗീശ്വരൻതന്നെ അനന്തപത്മനാഭൻ പടത്തലവർക്ക് നീക്കിക്കൊടുത്തു. ഇരുട്ടിലും കാൺമാൻ ശക്തിസിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള പടത്തലവരുടെ നേത്രങ്ങൾ ഭഗവതീവിഗ്രഹത്തിന്റെ പാദത്തോട് ചേർന്നിരിക്കുന്ന ചിത്രത്തെ ദർശിച്ചു. യോഗീശ്വരനെ സംബന്ധിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ അങ്കുരിച്ച സന്ദേഹമെല്ലാം അസ്തമിക്കയാൽ അദ്ദേഹം ഹരിപഞ്ചാനനനേയും ഇരുത്തി സംഭാഷണം തുടങ്ങി. കൗരവവ്യൂഹത്തിൽ കുടുങ്ങി തന്നെ ആവരണംചെയ്ത ചതുരംഗസേനാനിരയെ ഭേദിച്ച് പുറത്ത് ചാടുവാൻ മാർഗ്ഗമില്ലാതെ കുഴങ്ങിനിന്ന അഭിമന്യുവിന്റെ അവസ്ഥ വായനക്കാർക്ക് ഊഹ്യമാണല്ലോ. ആ സ്ഥിതിയിൽത്തന്നെ, അശരണനായി, യശോജീവഹാനിക്ക് ഉന്മുഖനായിത്തീർന്നു എങ്കിലും, ഹരിപഞ്ചാനനശ്ശൂരൻ തന്റെ അച്ഛന്റേയോ മാതുലന്റേയോ നാമമന്ത്രങ്ങളെ വചിച്ച് പരിപ

നഥിഹനനത്തിന് ഉദ്യമിച്ചില്ല. സമുദ്രത്തിനും വേട്ടക്കാർക്കും മദ്ധ്യസ്ഥനായ വ്യാഘ്രത്തിന്റെ കഥയും വായനക്കാർ കേട്ടിരിക്കുമല്ലോ. പ്രാണഭീതനായ ആ ഹിംസ്രമൃഗത്തിന്റെ ക്രൂരസാഹസത്തേയും ഹരിപഞ്ചാനനയജ്ഞൻ അനുകരിച്ചില്ല. സൂര്യചന്ദ്രവംശ്യന്മാരായ ചക്രവർത്തികളുടെ അനുഗാമികളായി ഭാരതവർഷത്തെ ഭരിച്ച ചന്ദ്രകലാമുദ്രാങ്കിതന്മാരായ സാർവഭൗമന്മാരുടെ പ്രഭാവനാട്യത്തോടുകൂടി അവരുടെ ഭാഷയിൽ പ്രശ്നോത്തരങ്ങൾ തുടങ്ങി. രണ്ടുപേരുടേയും സംവാദം നയവിഷയത്തിൽ ഭീമസേനദുര്യോധനന്മാരുടെ ഗദായുദ്ധംപോലെ വിദഗ്ദ്ധസമരമായി. രാജനീതിയേയും സമുദായനീതിയേയും സംബന്ധിച്ച് സരസവും സാരഗർഭവുമായ അഭിപ്രായങ്ങളെ അവർ പ്രയോഗിച്ച് പരസ്പരം സാമർത്ഥ്യപരീക്ഷണംചെയ്തു. രണ്ടുപേരുടേയും ബുദ്ധിയിൽ ഉൽപാദിച്ച പരസ്പരാഭിമാനത്തോടുകൂടി, വിരുദ്ധഗതികന്മാരാകയാൽ പരസ്പരബന്ധുത്വത്തിന് മാർഗ്ഗമില്ലാത്തതിനെക്കുറിച്ച് രണ്ടുപേരുടേയും അന്തരംഗത്തിൽ അതിയായുള്ള ശോകം പ്രസരിച്ചു. ശ്യാമളാംബികാപാദസ്ഥമായ ആ ചിത്രത്തെ പ്രാപിച്ച ഹരിപഞ്ചാനനാപാംഗത്തിൽ വജ്രമണിപോലെ ഒരു അശ്രുബിന്ദു തിളങ്ങി എങ്കിൽ, പടത്തലവരുടെ രണ്ട് കണ്ണുകളിലും ഒരു ബാഷ്പച്ഛായ പ്രകാശിച്ചു. ഉണ്ണിത്താന്റെ സന്നിധിയിൽവെച്ച് തന്റെ മുഖത്ത് സന്ധാനംചെയ്തതുപോലെയുള്ള ഭാവഭേദങ്ങൾ എന്നുമാത്രമല്ല; സ്വരഭേദങ്ങളും ചേഷ്ടാഭേദങ്ങളും ഹരിപഞ്ചാനനൻ പടത്തലവന്റെ മുമ്പിലും അഭിനയിച്ചു. ഈ വക പ്രയോഗങ്ങൾകൊണ്ടും അഭിനയവിദ്യയിൽ യോഗീശ്വരനെപ്പോലെ അഭ്യാസവിദഗ്ദ്ധനല്ലെങ്കിലും, അതിലും സാമാന്യപരിശീലനം ചെയ്തിട്ടുള്ള പടത്തലവരെ വഞ്ചിക്കാൻ സാധിച്ചില്ല. പരമബന്ധുക്കളെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ പരസ്പരദർശനത്തിന് ശ്രമാലുക്കളായി രണ്ടുപേരും പിരിഞ്ഞു. പടത്തലവർ പുറത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ കണ്ടതു് കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിയുടെ ചില ഭൃത്യന്മാരെ ആയിരുന്നു. വസ്ത്രധാരണക്രമവും മറ്റും കണ്ട് തെക്കൻനായന്മാരെന്ന് മനസ്സിലാക്കി, അദ്ദേഹം അവരെ ചില ചോദ്യങ്ങൾകൊണ്ട് വട്ടംചുറ്റിച്ചിട്ട്, ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്ക് നടന്നു.

ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിൽനിന്ന് പുറത്തിറങ്ങിയപ്പോൾ പടത്തലവർ അഗ്നിജാതനായ സാക്ഷാൽ ദേവസേനാപതിതന്നെ ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തിൽ സ്ഫുരിച്ച രക്തകാന്തി വസ്ത്രത്തിലും പ്രതിബിംബിച്ചു. അദ്ദേഹം ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, ആ ഭവനവാസികൾ സകലരും ആഗ്നേയമായുള്ള ഒരു സത്വത്തിന്റെ ആഗമനമെന്ന് ഭയന്ന് ഓരോ കോണുകളിൽ മറഞ്ഞു. യുവസിദ്ധവേഷധാരിയായ കേശവ പിള്ളയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന് ധൈര്യപ്പെട്ടില്ല. തന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തെ ആവശ്യപ്പെടുന്നതായി ഒരു സിംഹഗർജ്ജനം കേട്ട്, ആ യുവാവ് അറപ്പുരയ്ക്കകത്ത് പ്രവേശിച്ചു. ചുറ്റുമുള്ള സകലരേയും അകലത്താക്കീട്ട് പടത്തലവർ സ്നേഹത്തേയും ആദരത്തേയും മറന്ന് കേശവ പിള്ളയെ ഇങ്ങനെ ഭത്സിച്ചു: "നീ എന്ത് കണ്ടു, എന്തറിഞ്ഞു? മലകൾ മറിച്ച മറിപ്പുകൾ എവിടെ? ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആര്, എവിടന്ന്, എന്തിന് വന്നു? ആ ചിലമ്പിനേത്തെ ഉടയാൻ അവിടെ എന്തിന് ചേർന്നു? എറുമ്പുകടിച്ച് ഈച്ച ചത്തു, ഈച്ച നൊച്ചി പൂച്ച പെറ്റു, അതൊക്കെ എന്തു കഥകൾ? തമ്പുരാനെ സേവിക്കുന്നവർ ഇത്ര മണ്ണുതിന്നുന്ന കൂട്ടമായോ? നീ ബ്രഹ്മാണ്ഡബുദ്ധിമാൻ; കാണാക്കാര്യമെല്ലാം കാണുന്ന നെടുങ്കണ്ണൻ! എന്നിട്ടെന്തു കണ്ടു നീ? നിന്റെ കണ്ണിൽ വിളയുന്നതു് മരമോ മണ്ണോ?

ഛായ്!" കേശവ പിള്ളയുടെ ബുദ്ധി ജൃംഭിച്ചു; പാദങ്ങൾ ശക്തിയോട്ട് നിവർന്നു; ഇമകൾ വിടർന്നു; അധരങ്ങൾ അമർന്നു. ആ പ്രഭുവിൽനിന്നുണ്ടായിട്ടുള്ള സഹായങ്ങളെ സ്മരിച്ചുള്ള കൃതജ്ഞതാബന്ധം ശ്ലഥമായി, അയാളുടെ ദ്രുതകോപം പുറത്തോട്ട് വഴിയുമെന്നുള്ള നിലയിൽ കരകവിഞ്ഞു.

പടത്തലവർ: (തുടരുന്നു) "ഹരിപഞ്ചാനനനെ നീ കണ്ടില്ലേ? ആ അമ്മാളുക്കുട്ടിയേയും നിന്റെ കണ്ണല്ലേ കണ്ടതു്? എന്നിട്ട്?"

കേശവ പിള്ള: (പരുഷഹാസസ്വരത്തിൽ) "അയാൾ അവളെ വേട്ടുകൊണ്ട് പോകട്ടെ. ചേരും. എനിക്കെന്തു് ചേതം?" പടത്തലവരുടെ ഗാത്രം എന്തോ ചിന്താവേഗംകൊണ്ട് വിറച്ച് "കഷ്ടം! കഷ്ടം! കൊണ്ടും കൊടുത്തും പോകുന്ന കാര്യം ആരു് പറഞ്ഞിവിടെ?" (ശാന്തസ്വരത്തിൽ) "നിനക്കു പ്രായം കുറഞ്ഞുപോയി അപ്പനേ. അതു് നിന്റെ കുറ്റമല്ല. ഒന്നും ഒന്നും രണ്ടെന്ന് പറവാൻ വളരെ എളുപ്പം. എന്നാൽ അതിനും വയസ്സ് മൂന്നു നാലെങ്കിലും ചെല്ലണം. നാക്ക് പല്ലിനിടയിൽ അകപ്പെട്ട പോലാണ് എന്റെ സ്ഥിതി. നീ അമ്മ എന്ന് വിളിക്കുന്ന എന്റെ ഭാര്യ ഉഗ്രൻ കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളയുടെ മകളാണെന്ന് നീ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലയോ? ഞാനൊന്നും പറകയില്ല. രാജ്യത്തിൽ ആണുങ്ങളില്ലെങ്കിൽ അതു് കാടുകേറട്ടെ. നീ നിന്റെ ബുദ്ധിചെലുത്തി, അറിഞ്ഞു് പറഞ്ഞാൽ, ഞാൻ ആ വസ്തുത തിരുമനസ്സറിയിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ ശ്രീപത്മനാഭൻ എല്ലാം വെളിപ്പെടുത്തട്ടെ. പരമാർത്ഥം പറയാതെ ഉണ്ണിത്താൻ ഒഴിയുന്നു. ഞാനും അങ്ങനെ ഒഴിഞ്ഞേക്കാം." (ഗൗരവം ആവർത്തിച്ച്) "ബോധമില്ലാത്തപോലെ നീ അവിടെ നിൽക്കുന്നതെന്തു്? ആ പെണ്ണ് ആരു്? അതു് പറവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ അണ്ണാവയ്യനെ കൊന്നതും നീ, കേശവൻകുട്ടിയെ മോഷ്ടിച്ചതും നീ, ആ ഉമ്മിണിയെ കൊന്നതും നീ... ഏറു കഴക്... എരട്ടക്കഴക്... ഞാൻ വിട്ടു." പടത്തലവരുടെ വാക്കുകൾ കേശവ പിള്ളയുടെ ക്രോധത്തെ സ്തംഭിപ്പിച്ച്, ബുദ്ധിയെ വെളിവാക്കി പ്രവർത്തിച്ചു. ആ യുവാവ്, അദ്ദേഹത്തിൽനിന്ന് അഭ്യസിച്ചിട്ടുള്ള ആജ്ഞാനുസാരിത്വത്തെത്തുടർന്ന് അമ്മാളുക്കുട്ടിയുടെ രൂപത്തെ സങ്കൽപംകൊണ്ട് തന്റെ മുമ്പിൽ ആകർഷിച്ചു. ആ രൂപത്തിന്റെ പാർശ്വത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനരൂപത്തേയും നിലകൊള്ളിച്ചു; ശ്വാസഹീനനായി നിന്ന്, മനശ്ചക്ഷുസ്സിന്റെ സമഗ്രമായുള്ള പ്രവർത്തനംകൊണ്ട് ആ രൂപങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള സാമ്യത്തെ അവലോകനംചെയ്തു. അഭ്യസനംകൂടാതെ, അവമാനദുഃഖാധിക്യംകൊണ്ട് സാധിച്ച ഈ ത്രാടകകർമ്മത്തിൽ രണ്ടു രൂപത്തിലേയും കേശസമൃദ്ധിയും, അതിന്റെ വിശേഷനീലിമയും, ഫാലദേശത്തിന്റെ ആകൃതിയും, ഭ്രൂക്കളുടെ ദൈർഘ്യവക്രതകളും, നേത്രങ്ങളുടെ വടിവും തേജസ്സും — എന്നിങ്ങനെ മുഖത്തിന്റെ നാനാംഗങ്ങളുടെ വിശേഷലക്ഷണങ്ങൾക്കും, രണ്ടുപേരുടെയും സ്വരവൈശിഷ്ട്യത്തിനും തമ്മിൽ പ്രത്യക്ഷമായ തുല്യത ആ യുവാവിന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു ദീപോദയം പോലെ ഉജ്ജ്വലിച്ചു. കേശവ പിള്ളയുടെ മുഖം അതിപ്രസന്നമായി. തന്റെ സർവ്വാഹങ്കാരങ്ങളും ശമിച്ച്,

ആ യുവാവു് മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ പരിപൂർണ്ണാഭിമാനത്തെ സമ്പാദിച്ച മഹാശക്തന്റെ മുമ്പിൽ ലജ്ജയോടും സങ്കോചത്തോടും നിന്നു. അപ്പോൾ ആ ഗുരുവരനിൽനിന്നു് "ആരപ്പനേ ഹരിപഞ്ചാനനൻ?" എന്നു മൃദുവായി ഉണ്ടായ ചോദ്യത്തിനു് "അമ്മാളുക്കുട്ടിയുടെ അച്ഛൻ" എന്നു് ആ യുവാവു് രണ്ടുപക്ഷത്തിനു് വഴിയില്ലെന്നുള്ള തീർച്ചസ്വരത്തിൽ ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

പടത്തലവർ: "വെച്ചോ… പുറത്തു പറയണ്ടാ, അതു്. അമ്മയാകാത്തതു് ഭാഗ്യം. എങ്കിലും 'അപ്പൂപ്പൻ' എന്നു് പറയുന്ന ഉണ്ണിത്താനെക്കാളും നീ ഭേദം; എന്നല്ല വളരെ ഭേദം.അക്കുടുംബത്തിന്റെ പുരാതനങ്ങൾ നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടല്ലോ… അതുകൊണ്ടു്, നീ സമർത്ഥൻ! നടന്നോട്… അധികം പുറത്തു് കാണണ്ട, കേട്ടോ… നിന്റെ പക്കീർസായുടെ ഉപദേശം വിലപിടിച്ചതു്… ഹരിപഞ്ചാനനൻ കുടുക്കിലാകട്ടെ. പിന്നീടേ നീ പുറത്തു് ചാടേണ്ടു."

പടത്തലവർ ഉടനേതന്നെ മുഖം കാണിച്ചു് അറിയിക്കാവുന്ന വസ്തുതകൾ തിരുമനസ്സറിയിച്ചു്, ആവശ്യമുള്ള കൽപനകൾ വാങ്ങി വീട്ടിൽ പോന്നു്, വേണ്ട ആജ്ഞകൾ കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. പടത്തലവരുടെ ഒന്നാമത്തെ ആജ്ഞ സേനാനായകനായ കുമാരൻ തമ്പിക്കും, രണ്ടാമത്തേതു് ഭഗവതി അമ്മയ്ക്കും ആയിരുന്നു. ശ്രീവരാഹക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു് ആ സ്ത്രീയെ വരുത്തി, പടത്തലവർ പല കാര്യങ്ങളും പറഞ്ഞതിനു് പതിന്മടങ്ങു് കാരണങ്ങളും പറയേണ്ടിവന്നു. തന്നെ ഏൽപിക്കുന്നതുപോലുള്ള ഒരു പണിക്കാണു് തന്നെ ആവശ്യപ്പെട്ടതെന്നു് ഭഗവതി അമ്മ ആദ്യമേ മനസ്സിലാക്കി. പടത്തലവർ തന്നെ ഏൽപിച്ച പണിയിൽ അന്തർഭൂതമായുള്ള വിശ്വാസത്തെ അവർ വലിയൊരു സർട്ടിഫിക്കേറ്റായി കൈക്കൊണ്ടു. അവസാനത്തിൽ "കേയൂന്റെ തലപോണ കാര്യമാണു്. അതുകൊണ്ടു്…" എന്നു് പറഞ്ഞു് പടത്തലവർ ഭഗവതി അമ്മയുടെ ഉത്സാഹത്തെ ഊർജ്ജിതപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ "തലയും മൊലയും ഒന്നും പോവൂല്ലങ്ങുന്നേ, അങ്ങുന്നിരിക്കുമ്പം. പിന്നെ അങ്ങുന്നല്യോ ചൊല്ലിവിടുണതു്? കളപ്രാക്കോട്ടയെ പുത്തൻകോട്ടയാക്കി, പുള്ളിയെ റാഞ്ചിക്കൊണ്ടു് വന്നൂടൂല്യോ പവതി" എന്നു് ആ പ്രഭുവര്യനോടും തന്റെ വീരവാദനിയമത്തിനു് കുറവു് വരുത്താതെ ഉത്തരം പറഞ്ഞു. ഭഗവതി അമ്മയുടെ നാവിൽനിന്നു് പുറപ്പെട്ടതും ഈ കഥാരംഭത്തിലെ ബാലന്റേതുപോലെ ഒരു അറമായിത്തന്നെ ഇരുന്നില്ലേ?

22

"നല്ലതു നിനക്കു ഞാൻ ചൊല്ലുവാൻ കേൾക്കുന്നാകിൽ,
നല്ലതല്ലേതും നിനക്കിത്തൊഴിലറിക നീ."

പടത്തലവരുടെ ആഗമനത്തെ മഹാരാജാവ് ക്രിയാകാണ്ഡപ്രവേശനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഗണപതിസ്തവമായിട്ടാണ് ഹരിപഞ്ചാനനൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചതു്. എന്നാൽ പാദബന്ധംചെയ്തു് തന്റെ ഇംഗിതഗംഗയിൽ ഇട്ടിട്ടുള്ള അസംഖ്യം പ്രഭുക്കളോടുകൂടി, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ഹസ്തലിഖിതമായ ഒരു 'യന്ത്രം' തനിക്ക് സിദ്ധമായിരിക്കുന്നതിനെ പ്രയോഗിച്ച്, ഉണ്ണിത്താൻ പ്രഭുവിനേയും തള്ളിവിടുമ്പോൾ, പടത്തലവരായ ഒറ്റക്കൊമ്പൻ തകർത്താലും സ്വസങ്കൽപനിർമ്മിതമായുള്ള പ്രമദാവനം ഭഞ്ജിക്കപ്പെടുകയില്ലെന്ന് യോഗിമാന്ത്രികൻ സമാശ്വസിച്ചു. മഹാരാജാവ് ഭദ്രദീക്ഷാനുവൃത്തനായി അടുത്ത ദിവസം മുതൽ കാപ്പുകെട്ടി ശുദ്ധവാസം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനിടയിൽ പടത്തലവർക്ക് മഹാരാജസന്ദർശനത്തിന് അവസരലബ്ധിയുണ്ടാകുന്നതല്ലെന്നും, താൻ ഹൈദർമഹാരാജാവിനയച്ചിട്ടുള്ള ലേഖനം ആ ദീക്ഷാവസാനമായ ദക്ഷിണായനാരംഭത്തിനുമുമ്പിൽ ഫലപ്രാപ്തിയായി തന്റെ യജ്ഞത്തിന്റെ യൂപസ്ഥാപനത്തിന് സൗകര്യപ്പെടുത്തുമെന്നും അദ്ദേഹം ധൈര്യപ്പെട്ടു. തന്റെ മനസ്സിനെ ഇങ്ങനെ പൂർവസ്ഥിതിയിൽ ഉത്സാഹപൂരിതമാക്കിക്കൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനന 'ബഹദ്ദൂർഷാ' തന്റെ 'വസീർ'പ്രധാനനായ കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിയെ സൽക്കരിക്കുന്നതിന് വട്ടംകൂട്ടി.

ഹരിപഞ്ചാനനഭരദ്വാജന്റെ ഭാവനാവൈഭവത്താലായിരിക്കട്ടെ, അല്ലെങ്കിൽ ഹരിപഞ്ചാനനമാരീചന്റെ മായാപ്രയോഗംകൊണ്ടെന്നുവയ്ക്കുക, ആ യോഗീശ്വരവസതിയുടെ അന്തർഭാഗം 'സ്വർണ്ണരത്നവ്രാതനിർമ്മിത'മായുള്ള ഒരു രാജഗേഹംപോലെ വിരാജമാനമായി. ഹരിപഞ്ചാനനപെരുന്തച്ച പ്രാഗത്ഭ്യധൈര്യത്താൽ വിശ്വസ്വരൂപിണിയുടെ പ്രത്യക്ഷബിംബമായി, അനവധിസഹസ്രം ഭക്തിപൂർണ്ണാത്മാക്കളാൽ വന്ദിക്കപ്പെടുന്ന ശ്യാമളാംബികാ വിഗ്രഹത്തിന്റെ വിചിത്ര ശിൽപനിദാനമായുള്ള കനകമണിവാഹനം ആ

സന്ദർഭത്തിലേക്ക് ഒരു രാജസിംഹാസനമാക്കി പരിവർത്തനംചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഖേടകഖഡ്ഗചാപബാണങ്ങളുണീരശൂല ശല്യാദി ക്ഷാത്രവീര്യചിഹ്നങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആ ഭദ്രാസനം സമുചിതമാംവണ്ണം ഭാസുരമാക്കപ്പെട്ടു. കുപ്പായങ്ങളും തലക്കെട്ടുകളും ധരിച്ചുള്ള 'ബക്ഷി' പ്രമുഖരായ സേവകജനങ്ങളും, ബാലാ മുതലായ ആയുധങ്ങൾ വഹിച്ചുള്ള മഹൽദാരന്മാരും, രാജമന്ദിരാങ്കണങ്ങളിലെന്നപോലെ പാദശബ്ദങ്ങളെപ്പോലും മന്ദമാക്കി സഞ്ചരിക്കുന്നു. എങ്ങാണ്ടൊരു കോണിൽ നിന്ന് പുറപ്പെടുന്ന തേവാരത്തിന്റെ നാഗസ്വരവാദ്യം ആ രാജർഷിസങ്കേതം ഭാരതവർഷത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടതെന്ന് സോദകന്റെ ദൂരാവകാശത്തെ എന്നപോലെ നിരുന്മേഷമായി മുരളുന്നു. പ്രവേശനദ്വാരത്തിൽ പ്രാബല്യാഹങ്കാരത്തോട് തകർക്കുന്ന ഷഹനാ (കാഹള) സമന്വിതമായ നകാരഭേരി 'പൗരസ്ത്യം' എന്ന അഭിധാനച്ഛത്രത്തെ അവലംബിക്കുന്നത് 'സൽഭാവം' എന്ന് ശബ്ദസൂക്ഷ്മതയോടുകൂടി അനുക്ഷണം ഘോഷാവർത്തനംചെയ്യുന്നു. ശ്രീഭഗവതീമണ്ഡപസ്ഥനായ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിരാജൻ ചേരമണ്ഡലപ്പെരുമാളായി, കേരളീയശുഭ്രാംബരങ്ങൾ ധരിച്ചും, മൂർദ്ധാവിലെ കേശത്തെമാത്രം കുടുമയാക്കിക്കെട്ടി വഴികാട്ടിപോലെ മുന്തിച്ചും, തങ്കപ്രഭയോട് കൂടിയ ഭുജദേശത്തിൽ ഉദയംചെയ്ത് ശംഖശുഭ്രതയോടുകൂടി തിളങ്ങുന്ന ഉപവീതത്തെ നഖദളങ്ങൾകൊണ്ട് മൃദുവായി വീണാവാദനംചെയ്തും, വിധിനന്ദനനായ ദക്ഷനെപ്പോലെ പ്രാജാപത്യഗർവ്വനായും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. നന്ദനപ്പൂങ്കാവിലെ സൗരഭ്യപൂരത്തിന് തുല്യമായി, സൗന്ദര്യപ്രഭാവനായ ആ അഭിനവചേരമാൻപെരുമാളുടെ 'കസ്തൂരിതിലകാഞ്ചിതഫാല'ത്തിൽനിന്ന് അലൗകികമായുള്ള ഒരു പരിമളം പ്രസരിക്കുന്നു. പരമശുദ്ധഹൃദയനായ തമ്പിയുടെ പ്രവേശത്തിനായി, ആ സഭാഗൃഹദ്വാരം തുറക്കപ്പെട്ടപ്പോൾത്തന്നെ, ഭക്തിവിനയങ്ങളുടെ അനിവാര്യപ്രസരംകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രകവാടങ്ങൾ അടഞ്ഞു; എങ്കിലും സമ്പുടന്യായേന ആർഷകിരണം സ്പർശിച്ചിട്ടുള്ള തമ്പിയുടെ അടഞ്ഞ നേത്രങ്ങൾക്കും, യോഗീശ്വരന്റെ പ്രഭാവദീപ്തിയുടെ ഉഗ്രത ദൃശ്യമായിരുന്നു. അഷ്ടൈശ്വര്യസമ്പന്നനായ ആ യോഗിരാജർഷിയെ കണ്ട്, കളപ്രാക്കോട്ടക്കുടുംബത്തിന്റെ ഭാവിഭാഗധേയത്തിന് പ്രതിശ്രയമായി ആ ദിവ്യപാദങ്ങളെ വരിച്ച തന്റെ ബുദ്ധിവൈഭവത്തെ അപ്പോൾ ഓർത്ത്, തമ്പിയുടെ മാനസത്തുമ്പിൽ ഗൂഢവാസം ചെയ്തിരുന്ന ചില താന്തതകളും അന്തരീക്ഷഗമനംചെയ്തു. ഇങ്ങനെ ചാരിതാർത്ഥ്യഭരിതനായപ്പോൾ തമ്പിയുടെ ഗിരികായത്തിന്, സ്വഗുരുവായ തേജശ്ചക്രത്തിന്റെ പരിവേഷദേശത്തുപോലും എത്തുവാൻ വേണ്ട ലഘിമൈശ്വര്യം നഷ്ടമായിച്ചമഞ്ഞു. സ്വബൃഹസ്പതിയായ രാജയോഗസ്ഥന്റെ തിരുമുമ്പിൽ ആ ഗജരാജൻ തളർന്ന് വിയർത്ത് കരങ്ങളെ കുമ്പിച്ച് ഉച്ചിയോളം പൊക്കി മുഖം കാണിച്ചു. യോഗിരാജൻ കനിഞ്ഞ്, നാടകങ്ങളിലെ ദേവേന്ദ്രന്മാർക്ക് നിയമമായുള്ള ദിഗ്ഭരണാന്വേഷണച്ചോദ്യക്കട്ടുദാസിനെ പ്രശ്നം നമ്പ്ര 1 മുതൽ അവസാനംവരെ അഭിനയത്തിൽ രസത്താഴ്ച വരാതെ, —മുനങ്ങി. ഹൈദർഖാനായ 'രാവണൻ തന്റെ വരവുണ്ടിനിയിപ്പോൾ' എന്നും മറ്റും അവിടത്തെ അന്തർഗ്ഗതം മുഴുവൻ യോഗിരാട്ട് തമ്പിയെ ധരിപ്പിച്ചു. "കല്യബ്ദം 4869–ന് യുഗദിനം 17, 78, 185–നും ചെല്ല കൊല്ലം 942–ആമതിൽ കർക്കടകഞായറ്റിന് സർവജിദ്വർഷേ, ശ്രാവണമാസാരംഭേ, പുണ്യനക്ഷത്രശുക്ലപ്രഥമ സൂര്യവാരാദിസംഘടി

തശ്ശുഭദിനേ, കർക്കടകരാശി ശ്ശുഭമുഹൂർത്തേ" നടക്കുന്ന തന്റെ യജ്ഞത്തിനും തദനന്തരമുള്ള അവഭൃഥസ്നാനത്തിനും തമ്പിയും പടയും മുൻകൂട്ടി വന്ന് വേണ്ട ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്തു സകലവും മംഗലമായി പരിണമിപ്പിക്കണമെന്ന് യോഗിരാജൻ കല്പനകൊടുത്ത്, തേവാരിയെക്കൊണ്ട് വട്ടകപ്രസാദവും നൽകിച്ചു. പ്രസന്നവദനനായിരുന്നരുളുന്ന യോഗിസമ്രാട്ടിന്റെ ഓരോ മധുരവചനദ്രവത്തോടുകൂടിയും, തമ്പിയാൽ ചിരകാലപ്രാർഥിതമായുള്ള കണക്ക്, ചെമ്പകരാമൻ, തമ്പി എന്ന ഓരോ സ്ഥാനങ്ങൾക്കുമുള്ള നീട്ടും ചിട്ടിയും, ദളവാദത്തിനുള്ള പിടിപാടും, വളർവാളും, മുദ്രാംഗുലീയവും പൊഴിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്തോഷപ്രവാഹത്തെ പെരുകിച്ചു. തമ്പിയുടെ വിസ്തൃതമായുള്ള ഹൃദയോദരങ്ങളിലും അതിനെ സംഭരിക്കുന്നതിന് സ്ഥലം പോരായ്കയാൽ സ്വപത്നീസഹായ്യത്തെ അദ്ദേഹം മനഃകർണികയിൽ കാംക്ഷിച്ചു. തന്റെ 'ഉമ്പവും ഉയിരും' പോക്കും ഗുരുതിരുവടികളുടെ തിരുവുള്ളപ്പെരുവെള്ളത്തിരത്തള്ളലിൽ തമ്പിയുടെ മനസ്സ് കുടിച്ചും നീന്തിയും കരകേറി അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചിയാകുന്ന മന്ദരഗിരിതടത്തെ പ്രാപിച്ചു. എന്നാൽ അണിമാശക്തി സിദ്ധിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ശരീരമോ — അത് അവിടെത്തന്നെ നിലകൊണ്ടുപോയതിനാൽ തമ്പി കൽപനകൾക്കെല്ലാം 'അടിയൻ' മൂളി ഭദ്രദീപത്തിനായി കാപ്പുകെട്ടുന്ന മഹാരാജാവായ 'മൂത്ത അപ്പനോട്ട്' തമ്പിയെ ആ സന്ദർഭത്തിൽ മുഖപരിചിതനാക്കാൻ സൗകര്യപ്പെടാത്തതിനെക്കുറിച്ച്, യോഗീന്ദ്രൻ വളരെ ക്ലേശിച്ചു. പരിഷ്കൃതരീതിയിലുള്ള ആയുധങ്ങൾ സഹിതം യോഗീശ്വരന്റെ തൃച്ചേവടിയുഗളം സേവിച്ച് അവിടത്തെ പരിശുദ്ധപതാകാനുഗാമികളായി പടക്കളത്തിൽ ജീവത്യാഗം ചെയ്യുന്നതിന് ആയിരത്തിൽപ്പരം രക്ഷോവരസമന്മാരായ ഭടജനങ്ങൾ സഞ്ചയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് ധരിപ്പിച്ച്, തമ്പി സ്വാമികളുടെ തിരുവുള്ളപൂർത്തിയേയും സമ്മാനമായി ഒരു പാരസീക ഖഡ്ഗത്തേയും സമ്പാദിച്ചു. യോഗിരാജനാൽ നൽകപ്പെട്ട ആശിസ്സ് വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടിപ്പടക്കപ്പലിനെ ആനന്ദാംബുധിയിൽ ഇറക്കി, സന്തോഷക്കാറ്റിന്റെ തക്കത്തിൽ ഓടിച്ച്, കളപ്രാക്കോട്ടത്തുറമുഖത്ത് ഭദ്രമായി നങ്കൂരമിടീച്ചു.

ഭദ്രദീപസംബന്ധമായി മഹാരാജാവ് ആശ്രമവാസമാരംഭിച്ചു. ഹൈദർമഹാരാജാവായ ബകന് വാർഷികോദനമായി ഒരു വലിയ കപ്പം നൽകാൻ തിരുവിതാംകൂർ ഉടമ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ, ആ ഏകചക്രഗ്രാമത്തെ ഒരു ദിവസത്തെ ഉഞ്ഛവൃത്തിയിലെ ഉപദാനമാക്കി അശനംചെയ്തുകളയുമെന്ന് മഹാരാജാവിനെ ധരിപ്പിച്ചിരുന്നത്, മുറുകിയിരിക്കുന്നതായി ഒരു ഭീഷണിശ്രുതി പരന്നു. ദക്ഷിണതിരുവിതാംകൂറിൽ മറവരുടേയും, ഹരിപഞ്ചാനനബന്ധുക്കളായ പല ഗൃഹസ്ഥന്മാരുടെ ഭവനങ്ങളിൽ മായപ്പൊടിമലുക്കുവിന്റെയും ശല്യങ്ങൾ ആവർത്തനംചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്ന് ഒരു ശ്രുതിയും പ്രബലമായിത്തീർന്നു. തിരുവിതാംകൂർസംസ്ഥാനദിവാകരൻ അണഞ്ഞതുപോലെ ഒരിരുൾ രാജ്യത്തിൽ എങ്ങും അടഞ്ഞു. അങ്ങനെ സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നത് അധർമ്മഫലമെന്ന് പൗരജനങ്ങൾ ശോചിച്ചു. സംസ്ഥാനത്തിന്റെ രാജാധികാരം ദ്വന്ദ്വീഭവിച്ചതുപോലെ, മഹാരാജാവിന്റെയും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെയും എന്നുള്ള കക്ഷിവ്യത്യയം അഷ്ടഗൃഹവിക്രമികളുടെ കാലത്തുണ്ടായിരുന്നതിലും അധികം ഗൗരവമായി സ്ഫുടീകരിച്ചു. രാജസൈന്യത്തിനിടയിൽ അനൽപമായ അസന്തു

ഷ്ടിയും ആജ്ഞാലംഘനവുംകൊണ്ടു് ആ ശക്തിയിലും ചില ഛിദ്രങ്ങൾ സംഭവിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനഭജനസംഘത്തലവന്മാർ പ്രത്യക്ഷമായി ഹരിപഞ്ചാനനനെ രാജ്യകാര്യനേതാവായും ഉപദേഷ്ടാവായും സ്വീകരിച്ച് അവരുടെ ജീവജീവിതവൃത്തികളെ അദ്ദേഹത്തിന് പണയമാക്കി. ഇങ്ങനെ സർവാഭീഷ്ടസിദ്ധിയാകുന്ന ശയ്യ ഹരിപഞ്ചാനന'സംസ്ഥാന'ന് സിദ്ധിച്ചു എങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരുമെയ്യിലും തിരുവുള്ളത്തിലും ത്രിശൂലതുല്യം കുത്തിത്തറയ്ക്കുന്ന ഒരു കണ്ടകം ആ ശയ്യയുടെ കാർപ്പാസധൂളിക്കകത്തു് കടന്നുകൂടി. അനന്തപത്മനാഭൻ പടത്തലവർ മന്ത്രക്കൂടഭവനത്തിലെ അതിഥിയായി അവിടെ താമസിച്ച സംഭവം ഹരിപഞ്ചാനനസിദ്ധന്റെ ശ്രവണങ്ങളിൽ പതിച്ചു. ധർമ്മദൃഷ്ട്യാ പൂജ്യനെങ്കിലും, ജയാപജയവിഷയത്തിൽ പരശത്രുവായ ആ പ്രഭുവിന്റെ കഴക്കൂട്ടദർശനം യോഗിനാഗരാജന്റെ വിഷവഹ്നിയെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ചു. ഇന്ദ്രകുലിശം പോലെ സംഹാരപ്രകോപംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരം ആതപപ്രഭമായി. സ്വഹസ്തഗതമായുള്ള ലേഖനവൈഷ്ണവചാപംകൊണ്ടു് ഉണ്ണിത്താൻ പരശുരാമനെ ശമിതമദനാക്കി പടത്തലവരെ 'കൂട്ടംപിരിച്ച്' ഏകനാക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു. പ്രഭുവെ ഉടനെ വരുത്തി, ആ എഴുത്തു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തു്, "ഇതൊന്നു വായിക്കണം" എന്നു് അരുളിച്ചെയ്തു. ഉണ്ണിത്താൻ അതിലെ കൈയക്ഷരം കണ്ടു്, തന്റെ പുത്രന്റേതാണെന്നു് മനസ്സിലാക്കി എങ്കിലും സ്തോഭഭേദമൊന്നും ബാഹ്യമായി പ്രദർശിപ്പിക്കാതെ കണ്ണട എടുത്തു് മൂക്കിൽ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ഇങ്ങനെ വായിച്ചു:

"ഞാൻ ബന്ധനത്തിൽ കിടന്നു് ബുദ്ധിമുട്ടുന്നു. അച്ഛനമ്മമാരേയും അമ്മാവനേയും കാണാഞ്ഞുള്ള വേദന ഇത്രയെന്നു് പറവാനില്ല. ആ മഹാപാപി നീട്ടെഴുത്തു് കേശവപിള്ള എന്നെ വഞ്ചിച്ചു. എന്നെ ശിക്ഷിച്ചാലും ശിക്ഷിക്കാഞ്ഞാലും അപകടമുണ്ടെന്നു് ഭയന്നു് ഈ വിദ്യയെ അനുഷ്ഠിച്ചുകൊള്ളുവാൻ തമ്പുരാനും നമ്മുടെ ദുഷ്കാലംകൊണ്ടു് അനുവദിച്ചു എന്നു് തോന്നുന്നു. അമ്മാവനോ അച്ഛനോ എന്നെ ഉടനെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് പോകണം. പരബ്രഹ്മശ്രീ ഹരിപഞ്ചാനനതീർത്ഥപാദപരമഹംസർ തിരുമുമ്പീന്നു് അമ്മാവന്റെ ഗുരുവായി ഭവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അച്ഛനു് വലിയ പഥ്യവുമാണല്ലോ. ആ സന്നിധികൾ കടാക്ഷിച്ചാൽ എന്റെ മോചനം ഏറ്റവും ലഘുവായി സാധിക്കും. അതിലേക്കു് എന്തു് ചെയ്തും ആ തൃപ്പാദത്തെ കാത്തു് അനുഗ്രഹത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കണം. ഇതു് അമ്മാവനോ അച്ഛനോ ബോധിപ്പാൻ തീർത്ഥപാദർതിരുമുമ്പിലെ സമർത്ഥനായ ഒരു ഭൃത്യൻമുഖേന അയച്ചുകൊള്ളുന്നു. ശ്രീഭഗവതി രക്ഷിക്കട്ടെ. ശുഭം." എഴുത്തു് വായിച്ചതിന്റെശേഷം "ഇതിൽ വിശേഷവിധിയായ ഒന്നുമില്ലല്ലോ" എന്നു് ഉണ്ണിത്താൻ പറഞ്ഞു.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "മകന്റെ കൈപ്പടതന്നല്ലേ അതു്?" ഇതിനുത്തരമുണ്ടായതു് മരം വെട്ടുന്നതിനു് അതിന്റെ കൊമ്പു്, തായ്ത്തടി, നീളം വണ്ണം എന്നിതുകളുടെ ഗുണദോഷത്തെ വിവേചനംചെയ്‌വാൻ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതുപോലുള്ള ഒരു നോട്ടമായിരുന്നു. നവനീതപ്രകൃതനായുള്ള ആ പ്രഭു ആപൽശൃംഖലിതനായുള്ള പുത്രന്റെ ഹസ്തലിഖിതമായുള്ള അപേക്ഷാദർശനത്തിലും കുലുങ്ങാത്ത സ്ഥിരധീയാണെന്നു കണ്ടപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ യോഗനാളം ഒന്നു് ഉൽത്രസ്തമായി എങ്കിലും, ആ

പ്രഭുവിന്റെ മുഖത്ത് പ്രസരിച്ചത് കോപമോ, ഹാസ്യമോ അല്ലെന്നും ഭക്തിവിനയാദരങ്ങളാണെന്നും കാണുകയാൽ യോഗീശ്വരൻ വിസ്മയത്താൽ ഉപഹതനായി. ഉണ്ണിത്താൻപ്രഭു എന്തോ പറയുന്നതിന് ഉദ്ദേശിച്ചു എങ്കിലും, നിശ്വാസവേഗത്തോടെ നിൽക്കുന്നതല്ലാതെ അന്തർഗ്ഗതത്തെ വചനമാർഗ്ഗമായി ബഹിഷ്കരിക്കുന്നില്ല. അന്തർമേദസ്സിനെ വിസർജ്ജനം ചെയ്യിക്കാനെന്നപോലെ ഒരു പ്രശ്നക്ഷാരത്തെ യോഗീശ്വരൻ, ഭിഷഗക്ഷന്റെ പടുതയോടുകൂടി പ്രയോഗിച്ചു: "ഇപ്പോൾ ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടില്ലേ, നാം മുമ്പ് ചന്ത്രക്കാറനോടും മറ്റും പറഞ്ഞയച്ചത്? കേശവപിള്ളയുടെ കൂട്ടും ബന്ധുത്വവും നല്ല പന്തിയിലല്ലാ എന്ന് പറഞ്ഞത് നിങ്ങളുടെ പരിഭവത്തെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു. രാജ്യത്തിലെ ധർമ്മഗതിയും സ്ഥിതികളും ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായില്ലേ?"

ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രസ്താവന കേട്ടപ്പോൾ ഉണ്ണിത്താൻ സ്വഹസ്തങ്ങളെക്കൊണ്ട് കർണ്ണങ്ങൾ പൊത്തി, ഭഗവൽപ്രാർത്ഥന ചെയ്യുന്നനിലയിൽ ചിന്തയോടുകൂടി തന്റെ പാദങ്ങളെ നോക്കി നിന്നു. ഉണ്ണിത്താന്റെ ചിന്താപഥം ഹരിപഞ്ചാനനനും ഊഹ്യമായി.

ഉണ്ണിത്താൻ: "എന്നെ ഈ പെരുവഴക്കിൽക്കൊണ്ട് ചാടിക്കാൻ അവിടേക്ക് തോന്നുന്നല്ലോ. കഷ്ടം! ഞങ്ങൾക്കൊക്കെ ഗുരുസ്ഥാനമല്ലേ അവിടത്തേക്ക്? ഉണ്ണി അവിടത്തെ രക്ഷയിൽ ആണെന്ന് കുറച്ചുമുമ്പുതന്നെ എനിക്ക് മനസ്സിലായി ആശ്വസിച്ചിരിക്കയാണ്. ഈ അന്തർഗ്ഗതം ഞാനാരോടും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അവിടന്ന് എന്ത് വ്യാപാരത്തിലേക്കാണ് പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്?"

ഉണ്ണിത്താന്റെ ചോദ്യം യോഗീശ്വരന്റെ രാജദ്രോഹശ്രമങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചായിരുന്നു. അങ്ങനെ ഒരു ചോദ്യമേ ഉണ്ടായില്ലെന്നുള്ള ഭാവത്തിലും, തന്റെ പ്രവൃത്തികളെ നീതീകരിക്കുമാറും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "അണ്ണാവയ്യൻ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എന്നിവരുടെ കൊലകൾക്ക് എന്ത് ചോദ്യമുണ്ടായി? രാജ്യം നശിച്ചുപോകുന്നത് കാണുന്നില്ലേ? ഈ സ്ഥിതിയിൽ പ്രജകൾക്ക് എന്ത് രക്ഷ? നാലുനാൾക്കുള്ളിൽ ഭദ്രദീപപ്രതിഷ്ഠ ഇളകി ഒരു നവകൃതവീര്യജൻ വേറൊരു ദീപത്തെ സ്ഥാപിച്ചേക്കാം."

ഉണ്ണിത്താൻ: "ജനങ്ങൾ പ്രജാധർമ്മമനുസരിച്ച് രാജഭക്തിയെ അനുവർത്തിച്ചാൽ ഭദ്രദീപം വാടാതെരിയും. അങ്ങനെ ഏകമനസ്കതയോട് തടുത്താലും അതിനെ അണയ്ക്കുന്നതിന് ഒരു വീരനുണ്ടെങ്കിൽ നമ്മുടെ ആളുകൾ മല കേറട്ടെ. അല്ലെങ്കിൽ കടലാടട്ടെ. ശത്രുക്കൾ കല്ലും മണ്ണുമെടുത്തു വാഴുകയും ചെയ്യട്ടെ. എന്തായാലും അവിടത്തേക്ക് ഇക്കാര്യങ്ങളിൽ എന്ത് ബന്ധം? യോഗിയെങ്കിൽ ധ്യാനസമാധിയിലിരിക്കണം. ഭക്തനെങ്കിൽ ഭഗവൽസേവചെയ്യണം. ഋഷിയെങ്കിൽ വനവാസമാചരിക്കണം. അദ്വൈതാവധൂതനെങ്കിൽ പ്രാസംഗികസഞ്ചരണം ചെയ്യണം. രാജ്യവും രാജ്യകാര്യവും അധികൃതന്മാർക്ക് വിട്ടേക്കണം. അതിനു മനസ്സില്ലെങ്കിൽ, പണ്ട് കാട്ടേണ്ടിയിരുന്നപ്പോൾ മറന്നിരുന്ന വൈരം ഇപ്പോൾ എവിടന്ന് വന്നു എന്ന് ചോദിക്കുന്നതിന് ഉത്തരം പറയണം."

മൃദുശീലനെന്ന് വിചാരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ഉണ്ണിത്താൻ ഇങ്ങനെ മുട്ടുചോദ്യം തുടങ്ങിയപ്പോൾ, അദ്ദേഹം അടുത്തുകൂടാത്ത ഒരു പ്രതിബന്ധകൻതന്നെ എന്ന് യോഗീശ്വരൻ കണ്ടു. താൻ മീനാക്ഷിയുടെ മാതാമഹനായ കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശനാണെന്ന് മനസ്സിലാക്കി പരിഭവിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹത്തോട് രാജദുർന്നയത്തെ ആസ്പദമാക്കി വാദിക്കുന്നത് നിഷ്പ്രയോജകമെന്ന് വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ സംഗതിയിൽ യോഗീശ്വരൻ വീണ്ടും പ്രവേശിച്ചു. "ഏഹേ! ശാന്തന്മാർ ഇങ്ങനെ ഊർജ്ജിതവാദം ചെയ്യരുത്. നാം നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുംവണ്ണമുള്ള ആളല്ല. ശ്രീഭഗവതിയാണ സത്യം!" (സത്യത്തിന്റെ സ്വരവും നിർവ്യാജതയും കണ്ട് ഉണ്ണിത്താന്റെ വിശ്വാസം ഒന്നിളകി.) "നിങ്ങടെ ഈ സ്വർഗ്ഗസങ്കേതമായ രാജ്യം സംബന്ധിച്ച് നമുക്ക് ഒരു കാര്യവുമില്ല. ശ്രീപത്മനാഭൻ പള്ളികൊള്ളുന്ന പുണ്യസ്ഥലമെന്ന് അഭിമാനിച്ചാണ് നാം ഈ സംസ്ഥാനത്ത് വന്നത്. ചന്ത്രക്കാറനെ ശിഷ്യനായി സ്വീകരിച്ചപ്പോൾ നിങ്ങളോടും, അതുകൊണ്ട് നിങ്ങളുടെ പുത്രനോടും ഒരു വാത്സല്യമുണ്ടായി, അയാളെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടുപോരാൻ…"

ഉണ്ണിത്താൻ: (വീണ്ടും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മുഖത്തേയും സ്വരത്തേയും നല്ലതിന്മണ്ണം പരിശോധിച്ചതിൽ തന്റെ വിശ്വാസത്തിന് കുറച്ച് മുമ്പിലുണ്ടായ ചലനം തീരുകയാൽ) "ശ്രീപത്മനാഭന്റെ കാര്യങ്ങൾ അവിടത്തെ ദാസനായി ഉടവാൾ ഏറ്റിട്ടുള്ള തിരുമേനി സൂക്ഷിക്കും. എന്റെ മകന്റെ ആപത്തിന്… അവരോർക്ക് ആപത്തുണ്ടായപ്പോൾ നേർത്തുനില്പാൻ കരളൂറ്റമില്ലാതെ…" (അതികോപസ്വരത്തിൽ) "എന്ത് ഭോഷ്ക്കുകളാണിത്? അവിടത്തെ ചാക്ഷുഷി, തിരസ്കരണി… ഈ വലിയ വിഷമപദങ്ങൾ വിളമ്പി ആളുകളെ പാട്ടിലാക്കിച്ചുറ്റിക്കാൻ, അവിടത്തെ പ്രായമെന്ത്? പഠിത്തമെന്ത്? സ്ഥിതി സകലതും മറന്ന് യുവത്തിളപ്പ് കാട്ടേണ്ട ആളാണോ അവിടന്ന്? പ്രതിക്രിയയ്ക്കാണെങ്കിൽ ഈ സന്ധിയിലാണോ വേണ്ടിയിരുന്നത്? ഒരു ധൂർത്തപ്രഭുവിന്റെ ആക്രമം അനുകൂലിക്കുന്ന തക്കത്തെ നോക്കി പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണെങ്കിൽ അവിടത്തെ ധ്യാനങ്ങളും സിദ്ധിയും… ഹോ ഹൊ! കഷ്ടം! നാടുനീങ്ങിയ സിംഹമിരുന്നപ്പോൾ അവിടത്തെ വീര്യങ്ങൾ കെട്ടി പുകയത്ത് വച്ചിരുന്നില്ലേ? ഇനിയും അതെല്ലാം അവിടിരിക്കട്ടെ, ആ കിഴവിയും കുട്ടിയുമെങ്കിലും ഒരു വീട്ടുചേർന്ന് സുഖമായി കഴിയട്ടെ. അവിടന്നും നന്തിയത്തേക്ക് പോരണം. …" ഹരിപഞ്ചാനനന് നിയമപ്രകാരമുള്ള ചിരിയും ചിരിപ്പാൻ ശക്യമായില്ല. ശമദമസിദ്ധികളും സമഭാവനകളും അനീഹതയും വസിക്കേണ്ടതായ ആ സിദ്ധന്റെ മാനസസരോജത്തിൽ വാൾ, വിഷം, കഠാര എന്നീ വിഹംഗമങ്ങളുടെ രൂപങ്ങൾ വിഹരിച്ചു. ആ ജീവന്തികകളുടെ ഭാരം യോഗീന്ദ്രന്റെ കണ്ഠകാണ്ഡത്തെ നമനം ചെയ്യിച്ച്, അദ്ദേഹത്തെക്കൊണ്ട് ഭ്രൂരേണുഗണനം ചെയ്യിച്ചു. "അതുപാടില്ല, മഹാപാതകം!" എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഹൃദയത്തിലെ ധർമ്മചിന്ത അദ്ദേഹത്തോട് ഉണദോഷിച്ചു. "പാതകമോ? അതിലേക്കല്ലേ നീ നിയോജ്യൻ? ശത്രുസംഹാരം പാതകമാകുന്നത് ഏത് അമരത്തിൽ? പ്രതിബന്ധമാർജ്ജനം പാതകമാകുമെങ്കിൽ, ഭഗവൽക്കഥകൾ നരകസംഹിതകളത്രേ. ചീരവസനനായ ശ്രീരാമൻ ബാ

ലിയെ ഒളിയമ്പുകൊണ്ടു കൊന്ന ദൃഷ്ടാന്തത്തെ സ്മരിക്കുക" എന്നു് ആകാശസഞ്ചാരിയായ ഒരു ദേഹി ഹരിപഞ്ചാനനനെ ശാസിച്ചു. "ഇദ്ദേഹം പ്രതിബന്ധിയല്ലല്ലോ. ശത്രുസംഹാരമല്ലാതെ, ബന്ധുസംഹാരം നമുക്കു ധർമ്മമാകുമോ?" എന്നു് ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ ശാസകശക്തിയോടു് ചോദ്യംചെയ്തു. "നമ്മുടെ ശത്രുപക്ഷനാഥന്റെ പരമഭക്തൻ ബന്ധുവല്ലല്ലോ! ചാരന്മാർ വധ്യഗണത്തിൽ ഉൾപ്പെടും" എന്നു് ദുഷ്പ്രേഷകസത്വം ഹരിപഞ്ചാനനനെ സ്മരിപ്പിച്ചു. "നമ്മുടെ പരമാർത്ഥത്തെ ഒരുവിധം ഗ്രഹിച്ചു എങ്കിലും, ഇദ്ദേഹം ശത്രുവായിത്തീരുന്ന ഖലനല്ലല്ലോ" എന്നു് ഹരിപഞ്ചാനനൻ തർക്കിച്ചു. "ശ്ശീ! ശ്ശീ! നിന്റെ ഇദംപ്രഥമമായുള്ള മനശ്ശുദ്ധത നമ്മുടെ ഉപദേശശക്തി പ്രവർത്തനത്തെ ഹനിക്കും" എന്നു് അശരീരഗുരു ധാർഷ്ട്യം വദിച്ചു. "ബാലികയായ മീനാക്ഷിയുടെ ക്ഷേമപ്രാർത്ഥിയാണു് ഇദ്ദേഹം" എന്ന സ്മർത്തവ്യത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഉണർത്തിച്ചു. ദോഷോപദേഷ്ടാവിന്റെ ഉപദേശസ്വരങ്ങൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ആത്മശ്രവണകർണ്ണികയിൽ ധ്വനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതു് പെട്ടെന്നു് നിലച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പൗരുഷം ശമിച്ചു. ഇല്ല… അഗ്നിഭയസന്ദർഭങ്ങളിൽ രാജധാനികളിൽ ഘണ്ടാഘോഷമുണ്ടാകുന്നതിന്മണ്ണം അത്യാരവത്തോടുകൂടി ഒരു രുഷ്ടഭർത്സനത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അന്തഃകർണ്ണങ്ങൾ ശ്രവണം ചെയ്യുന്നു. "നിന്നെ അദ്വൈതപഠനം ചെയ്യിച്ചു് അശ്മമനസ്കനാക്കിയതു് ഇങ്ങനെ മൃദുബന്ധങ്ങൾക്കു് വശനായി ക്ഷീണകാഠിന്യനാകുന്നതിനോ?" ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ജിഹ്വ തളർന്നു എങ്കിലും, ക്ഷമായാചകനായി ഇങ്ങനെ ബോധനംചെയ്തു: "സ്വാമിൻ! വിശ്വാമിത്രൻ മേനകയെ ശകുന്തളാസഹിതം പരിത്യജിച്ച ധൈര്യം അവിടത്തെ ശിഷ്യനുണ്ടാകുമോ? അടിയൻ ജന്മസുഖം രുചിച്ചു് വിരക്തനായിട്ടില്ലല്ലോ. അനപേക്ഷമായി സംഭവിച്ച സംഘടനയിൽ ജന്മബന്ധോൽപാദിതമായുള്ള പ്രേമം ഉണർന്നു് ഇവനെ ബന്ധിച്ചുപോയി. അതു് ക്ഷന്തവ്യമല്ലേ?" ആത്മീയശാസകൻ ഈ പ്രാർത്ഥനാവാദത്തെ കൈക്കൊണ്ടില്ല. "സന്ദർഭംപോലെ, നാം മന്ത്രശുദ്ധി ചെയ്തു തന്നിട്ടുള്ള വിഷകഠാരയെ പ്രയോഗിക്ക. പ്രതിജ്ഞാതക്രിയനു് പ്രതിബന്ധത്തിന്റെ ഗുരുലഘുത്വധർമ്മചിന്തനങ്ങൾ അനുവദനീയമല്ല. മൃതജീവന്മാർ കേണു് പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ശ്രവിക്ക! ദയനീയമായുള്ള അവരുടെ പ്രാർത്ഥനയെ നിരസിക്കാതെ നാം സംസ്കരിച്ചു് നൽകിയ നാമത്തെ യഥാർത്ഥീകരിക്കൂ. അസ്തു ജയം!" ഘടികായന്ത്രം ക്ഷീണപ്രവർത്തനമായി നിലകൊള്ളുംപോലെ അന്തയാസകന്റെ പ്രചോദനങ്ങൾ നിലകൊണ്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഈ ചിന്തകൾക്കിടയിൽ പ്രത്യുത്തരത്തിനുണ്ടായ വിളംബനവും ആ യോഗിവര്യന്റെ മുഖപ്രശാന്തതയും നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ സംശയത്തെ ഒന്നുകൂടി സ്ഥിരപ്പെടുത്തി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ ശാന്തമാനസനായപ്പോൾ പുച്ഛകടുതയോടുകൂടി ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു: "അവിടന്നു് വൈദ്യനാണല്ലോ… രക്തശുദ്ധിക്കു് വല്ല ഗവ്യവും സേവിക്കണം. അപസ്മാരദോഷം ബലമായുണ്ടു്." ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് സംസ്കൃതത്തിൽ തന്റെ നർമ്മദാതീരോത്സവത്തേയും സിദ്ധിപ്രഭാവങ്ങളേയും ധാർമ്മികത്വം ഹേതുവാൽ ചെയ്യുന്ന

ലോകസഞ്ചാരത്തേയും കുറിച്ച് ഊർജ്ജിതമായി ഒട്ട് പ്രസംഗിച്ച്, തന്റെ പൂജാമുറിയിലേക്ക് തിരിച്ചു. നന്തിയത്തുണ്ണിത്താനും ആ ഭാഷയിൽത്തന്നെ ഹരിപഞ്ചാനനവൃത്തിയെ ഭത്സിച്ചുകൊണ്ട് പുറത്തിറങ്ങി നടകൊണ്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ ശയ്യയിൽ വീണരുണ്ടു ചിന്തകൾ തുടങ്ങി. നന്തിയത്തേയും രാമവർമ്മത്തെയും പ്രഭുക്കൾ ചേർന്ന് മന്ത്രക്കൂടത്തെ ഭരണം കൈയേൽക്കുമ്പോൾ തന്റെ ശക്തിക്ഷയവും ശ്രമഭഞ്ജനവും ഉണ്ടാകുമെങ്കിലും, ഇദ്ദേഹം നിഷ്പക്ഷനായി പ്രവർത്തിക്കുകയല്ലാതെ തനിക്ക് പ്രത്യക്ഷശത്രുവായി സ്വമേധയാ പുറപ്പെടുകയില്ലെന്ന് അദ്ദേഹം സമാധാനപ്പെട്ടു. എങ്കിലും സന്ദിഗ്ദ്ധബന്ധുക്കളുടെ പ്രശ്രയാനുകൂല്യങ്ങളെ അവലംബിച്ചുകൂടാ എന്നും ആ രണ്ടു പ്രഭുക്കളോടും പടവെട്ടി അവരെ തോൽപിക്കുകയോ ഹനിക്കുകയോ ചെയ്യുന്ന കൃത്യം ചന്ത്രക്കാറമഹിഷാസുരനെക്കൊണ്ട് സാധിക്കുക എന്നും യോഗീശ്വരന്റെ ബുദ്ധി അദ്ദേഹത്തോട് ഉണദോഷിച്ചു.

രണ്ട് നാഴികകൊണ്ട് ചന്ത്രക്കാറൻ ഹരിപഞ്ചാനനസമക്ഷത്തിൽ സേവതുള്ളിത്തുടങ്ങി. “എന്നാ ചന്ത്രക്കാറർ! പ്രദോഷനൃത്തം തുള്ളുറയേ? ഹൈദർഷാ വരലാച്ച്. നമതു് ഭാവുകം ഉദയമാകുലാച്ച്. അടടാ! നമതു് ഭഗവതിപൂജാർത്ഥം എന്നവാവതു് മാലിഖാൻ തന്തു് പോറ്റവേണ്ടാമ… ഇരുക്കട്ടും! ശേഷകാറ വത്സൻകാര്യത്തിലെ ഉങ്കുറയേ! പടിയും, ഇന്ത കടിതത്തെപ്പടിയും” എന്ന് പറഞ്ഞു് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ എഴുത്തിനെ ചന്ത്രക്കാറന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തു.

ചന്ത്രക്കാറൻ: “അത്തറ വിശ്വാസമില്ലെന്നോ സാമീ? ഭരസ്വരം (പരസ്പരം) വിശ്വാസമില്ലേല്യ് ഹൂലോഹം ഒരു ധെവസം ഹ്ഹദിച്ചുണയുമോ? കയ്യിച്ച് വായിച്ചാ മതിയേ മതി.” എങ്കിലും പ്രകൃതാ ഉള്ള തന്റെ പരവഞ്ചനധർമ്മത്തെ സ്മരിച്ച്, ഉത്തമസാക്ഷിയായുള്ള സ്വന്തനേത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് എഴുത്തിലെ ലേഖാർത്ഥത്തെ ധരിക്കുവാനായി ചന്ത്രക്കാറൻ അതിനെ കൈയിൽ വാങ്ങി. സാഹിത്യപദത്തോടും ചാർച്ചയെ അവകാശപ്പെടുന്ന ആ സർവജ്ഞൻ ഏകദേശം ഒരു നാഴികകൊണ്ട് എഴുത്തിലെ ചില അക്ഷരങ്ങളെ വിഴുങ്ങിയും, ശേഷത്തെ എണ്ണിയും, വായിച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനന് മർമ്മത്താങ്ങായിട്ട് കൊള്ളും വണ്ണം “തേയ്തിയും വയ്ക്കല്ല… എടവും വയ്ക്കല്ല… ചെവിത്തകെട്ട കൊച്ചുങ്ങള്” എന്ന് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “അതുകൾക്കെന്തു് പ്രാധാന്യം? നാം പറഞ്ഞതിനെ നാം സ്ഥാപിച്ചു. ഇനി, പ്രബലന്മാരായ അച്ഛനും അമ്മാവനും ചേർന്ന്, മിടുക്കുണ്ടെങ്കിൽ കൊണ്ടു പോരിൻ. ആളുണ്ട്, മുതലുണ്ട്, സകല വൈഭവങ്ങളുമുണ്ട്.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ആഹ! അത്തറയ്ക്ക് ചീത്തവും ചൊണയുമൊണ്ടെങ്കി ഇതോ ഭൗക്ഷ്യം? ഞങ്ങള് തെങ്കടി പുളിയടി എന്നിട്ടടിച്ചിട്ട് ഒഴക്കോലളവെങ്കിലും നീങ്ങിയോ? ഉരുവറിഞ്ഞവന്റെ ഹൊരി കേട്ടപ്പം, ഝൽ! ഝൽ! എന്നല്യോ നട? കണ്ടുപിടിച്ചപോലെ ‘സാമിതന്നെ വരുത്തീം തരണം.”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “ദേവനെ പുറത്തെഴുന്നള്ളിക്കണമെങ്കിൽ ശ്രീഭൂതബലി ആദ്യം കഴിക്കണം. അതിന് മുതലെവിടെ? നാം ഭിക്ഷു.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: (ആത്മഗതം) “അച്ചാരം കിട്ടാൻ നാക്ക് നൊണയുണ്യ! എന്റെ ജാമി അതിലൊന്നിത്തിരി ചങ്കിച്ചിളിക്കും.” (പ്രകാശം) “അയ്യാവ്! ഇത്തടിയനെ ഇപ്പോം കമത്തീം മലത്തീമിട്ടടിച്ചാലും, കുറപ്പേൻപോലും നള്ളിയെടുപ്പാൻ കാണുല്ല. വീടും കുടിയുമൊക്കെ വലിയ ഭൗട്ടുതന്നെ. അഹം പൊള്ള സാമീ, വെറും പൊള്ള.”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “അല്ലാ! ഇങ്ങനെയാണോ പറവച്ചളക്കാമെന്ന് ചെയ്ത വാഗത്തിന്റെ നിറവേറ്റം?”

ചന്ത്രക്കാറൻ: (കിഴങ്ങൻ ലോഭിയുടെ സ്വരംമാറി ചന്ത്രക്കാറധനദനായി) “അതോ സാമി? അതു ചരക്ക് വേറെ… കച്ചവടം വേറെ… കാര്യം വേറെ. ധുല്യത്താന്റെ പട ആറാമ്മഴിക്കകത്ത് ഒരടിവയ്ക്കട്ട്… ഹപ്പം, ആ മൊതല് ശരിവരെ തീരുനമ്പിശ്ശോരിയും. മൈസൂൽ തിരുവടി തിരുവുള്ളംകൊണ്ട നീട്ടിന്റെ വാർകണ ഇക്കണ്ണുകളിരെ കാണട്ടെ. ഹപ്പം, റൊക്കപ്പടി… റൊക്കപടി. അല്ലെങ്കി ആണോന്ന് കെട്ടോണ്ട് അന്ന് പോടണം പത്തരമാറ്റുകൊണ്ട് മൊങ്കാൻ കൊമ.”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “സന്തോഷം! സ്ഥിതികൾ താൻ കാണുന്നില്ലേ? കേൾകുന്നില്ലേ? ഹൈദർമഹാരാജാവ് ശുശ്രോദയം ചെയ്യുന്ന ഈ കണ്ണുകളെ അഞ്ചിച്ചു തുടങ്ങില്ലേ? തുടങ്ങു തന്റെ സംഭാരമൊരുക്കൽ. അനന്തരവന്നുവേണ്ടി ഇവിടെ പാടുകിടന്നാൽ കേൾപ്പതേതു ദർബാർ?… ചന്ത്രക്കാറരേ താങ്കൾ സൗധത്തിലിരുന്ന്, അംബികവിളംഗം ദീപസന്നിധിയിലെ വച്ച്, ഉശിരുക്കുശിരാകദത്തമാകിന പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേറ്റി ശെൽവം കാപ്പാത്തും.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: ‘ആഹാ! അതിന് ഘീർവാണമെന്തിന്? മലയാംപാഴയ്ക്ക് വഴങ്കാത്ത വലിയ കാര്യമോ അത്? ചന്ത്രക്കാറന്റെ സഥ്യത്തിനും വെഥ്യാസമൊണ്ടോ? ‘ഉരച്ചാൽ ഉരയും’ പിന്നെ… ചെയ്കചെയ്കയും ‘ആവണം’ ഇതാണ് ആണുങ്ങടുത്ത ‘സത്വം’, ഉടയാമ്പിള്ളക്കവിയുടെ നീതിശ്ലോകാർദ്ധത്തിന്റെ താൽപര്യം.” ഹരിപഞ്ചാനനപണ്ഡിതന് മനസ്സിലായി, ചിരിച്ചു. ഉടയാമ്പിള്ളക്ക് കാളിദാസപദവി കിട്ടിയതുപോലെ ചാരിതാർത്ഥസന്തോഷവും; തന്റെ മുതലിൽ തൊടാതെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ആവശ്യത്തിനുവേണ്ട ദ്രവ്യം വസൂലാക്കി അടയ്ക്കണ്ടേതിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗത്തിന് മനോധർമ്മോദയവും ഉണ്ടായി. ഗുരുപാദങ്ങളെ തൊഴുതുകൊണ്ട് അയാൾ യാത്രയാരംഭിച്ചപ്പോൾ, അയാളുടെ ഉത്സാഹത്തിന് മൂർച്ച കൂട്ടുന്നതിനായി താൻ വരുത്തിയ ഉദ്ദേശ്യത്തെത്തുടർന്നുള്ള സംവാദത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആരംഭിച്ചു: “നിൽക്കൂ! ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ? നിങ്ങൾക്ക് ആലോചനക്കുറവിന്റെ ദോഷം ചിലപ്പോളുണ്ട്. കഴക്കൂട്ടത്തേക്കല്ലേ ഇപ്പോൾ പോകുന്നത്?”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “അതേ, അല്ലാണ്ട് ഈ വഹക്കാർക്ക് ഏതു് തെങ്കരാഞ്ചികൊണ്ട്. സാമിയെപ്പോലെക്കൊള്ളവർക്ക് കണ്ടടമെല്ലാം കൈലാഷം! ചെന്നടമെല്ലാം വൃഷ്ണലോഹം! അങ്ങനെയൊള്ള യോഹം ഈ എവൻകൂട്ടത്തിനൊണ്ടോ?”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “അങ്ങോട്ട് പോയിട്ടിപ്പോൾ കാര്യമില്ല. തന്റെ പരമബന്ധു അനന്തപത്മനാഭൻ പടത്തലവർ അവിടെ ഈയിട കാലുവച്ചുപോയി.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ഹാര്?”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “പടത്തലവർ… ചെമ്പകശ്ശേരിയിലെ, അല്ലെങ്കിൽ രാമവർമ്മത്തെ.”

ചന്ത്രക്കാറൻ: (താൻ കാംക്ഷിക്കുന്ന നിധി അവിടത്തെ ആകാശത്തും സഞ്ചരണംചെയ്യുന്നവോ എന്ന് നോക്കുന്നപോലെ അമ്പരന്ന്, ഘോരാട്ടഹാസസ്വരത്തിൽ) “ഹേതു ചെമ്പകശ്ശേരി? ഹേതു് രാമവർമ്മം? ഏതെവൻ കഴുത്തുപോവാൻ കഴക്കൂട്ടത്തു് കാലു് വയ്ക്കണ്? സാമീടെ ശാഴിച്ചൂഴിവിധ്യകൊണ്ട് കണ്ടതാണോ അതും?”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “ചോദ്യമൊന്നും ചെയ്യണ്ട… പോയി അന്വേഷിച്ചറിയൂ. ചന്ത്രക്കാറന്റെ പരാക്രമം ഇപ്പോൾ വഴിപോലെ കാട്ടിയില്ലെങ്കിൽ ആ അനന്തപത്മനാഭസഹസ്രകവചൻ ചിലമ്പിനേത്തു് ഭവനത്തെ ചാമ്പലാക്കും. നാം, തനിക്ക് ദൃഷ്ടിഗോചരമാക്കിയ നിധിയെ കരസ്ഥവുമാക്കും.”

ചന്ത്രക്കാറൻ വായുസ്തംഭനവിദ്യയും സാധിക്കാത്തവിധം ഭൂമിയിൽനിന്നുയർന്ന് പൂർവസ്ഥിതിയിൽ നിലകൊണ്ടു. ഇങ്ങനെ പരാക്രമത്തിനുചിതമായ ഒരു ഞെട്ടൽ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അയാൾ പൂർവഘോരാട്ടഹാസസ്വരത്തിൽ വിട നൽകുന്നതിന് യോഗീശ്വരഗുരുവര്യനോട്ട് അപേക്ഷിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ കൈയ്യുപിടിച്ചുകൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ സ്വകാര്യമുറിക്കകത്തു് കടന്ന് ഒരു പെട്ടി തുറന്ന്, വിരലോളം നീളമുള്ളതും, വ്യാഘ്രദംഷ്ട്രത്തിൽ നീലവർണ്ണമായുള്ള ഇരുമ്പുശലാക ഇറക്കി ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ളതും ആയ ഒരു കഠാരയെ ഒരു തുകലുറയിൽനിന്നെടുത്തു് കാണിച്ചിട്ട് പൂർവസ്ഥിതിയിൽ ഉറയ്ക്കകത്താക്കി അതിനെ ചന്ത്രക്കാറന് നീട്ടി.

ചന്ത്രക്കാറൻ: (കഠാരിയെ വാങ്ങിക്കാതെ) “ഞങ്ങൾക്ക് അത്തൊഴിലില്ല സാമി. നേർകത്തി, കുറുന്തടി, കവണ്ണക്കല്ല്, അവനോങ്കയ്യ്… ഇവ്വകകൊണ്ട് വെല്ലാക്കാര്യം വേണ്ടേവേണ്ടെന്ന് വച്ചേയ്ക്കാം. അവനോന്റുള്ളം അവനോന്. ഉമ്മിണിയെകൊന്ന കത്തി ചന്ത്രക്കാറൻ കയ്യേക്കണമെന്നോ? അതു് നടവാനടവാ… പട്ടരെ കടുക്കനെ പിടിച്ചേപ്പിച്ചപ്പോ പറ്റിയതുപറ്റി. രണ്ടാംപറ്റിന് ചുമ്മാട്ട് കെട്ടാനക്കൊണ്ട് മറ്റൊള്ളവൻ കണ്ണും ചത്തു് നടക്കണ്ടുന്ന് സാമിനെനയ്ക്കരുത്. ആ ചവത്തിനെന്ന് തടവിയപ്പം ഉമ്മിണിയട കയ്യെഴുത്തോലകൊണ്ടിട്ടതു് എവൻ കണ്ടില്ലെന്നോ സാമീ? പൊല്ലാപ്പിന് പൊല്ലാപ്പ്, കോളിന് കോള്, പോരിന് പോര്… ചന്ത്രക്കാറൻ എല്ലാത്തിനും ആളുതന്നെ. അവനോന്റെ വഴിമാത്തറം അവനോന്. പൊരുള് ചന്ത്രക്കാറൻ കൊണ്ടരും. പിടിപ്പതു് ഈട്ട് കണ്ടാൽ അതിന്റെ അളവും തരും.

ഇല്ലെങ്കില്... അന്നും ഇന്നും ചൊല്ലുണത്, ചിലമ്പിനേത്ത് ചന്ത്രക്കാറൻ കാളി ഉടയാൻ, പേർ ഒന്ന്... രണ്ടല്ല!"

ചന്ത്രക്കാറൻ, ഉമ്മിണിപ്പിള്ള വിഷസൂചിപ്രയോഗംകൊണ്ട് നിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു എന്ന് ധരിക്കയും കേശവപിള്ളയുടെമേൽ അപരാധത്തെ ചുമത്തുന്നതിന് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള എഴുതിയ സങ്കടഹർജിയെ താൻ ശവശരീരത്തിനടിയിൽ നിക്ഷേപിച്ചതിനെ കാണുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനയതീശൻ ഗ്രഹിച്ചു. തക്കംപോലെ ഉണ്ണിത്താന്റെയും, പടത്തലവന്റെയും നേർക്ക് ചന്ദ്രക്കാറൻ പ്രയോഗിക്കുന്നതിനായ ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ കൊടുക്കപ്പെട്ട കഠാരയെക്കണ്ടപ്പോൾ, തന്റെ സംബന്ധിയുടെ വധകർത്താവ് ആ യോഗീശ്വരൻതന്നെ എന്ന് നിശ്ചയിച്ച്, അദ്ദേഹത്തെ തൊഴുകപോലും ചെയ്യാതെ, തന്റെ പ്രതിജ്ഞാനിർവഹണത്തിനായി അയാൾ യാത്രുതുടങ്ങി. ഹരിപഞ്ചാനനൻതന്നെ ബോദ്ധ്യമുണ്ടായതായ പ്രഥമ ബുദ്ധിമോശത്തെ വിചാരിച്ച് അദ്ദേഹം നിരുദ്ധവീര്യനായി നിന്നു.

യോഗിവാടത്തിൽനിന്ന് പുറത്തിറങ്ങിയ ചന്ത്രക്കാറൻ, പടത്തലവനല്ല, മുമ്മൂർത്തികളും അവരുടെ പത്നിമാർ ഐവരും ചേർന്നുതന്നെ തന്നെ തടുത്താലും, കഴക്കൂട്ടംവക നിധിയെ അന്ന് രാത്രി കൈക്കലാക്കുന്നുണ്ടെന്നും 'പാലം കടന്നാൽ കൂരായണ' എന്ന് ജപിച്ചേക്കാവുന്ന യോഗീശ്വരന്റെ സഖ്യത്തെ മേൽ കാണുന്ന തക്കംപോലെ പുലർത്താനും നിശ്ചയിച്ചു. നിധി കൈയിലാകുമ്പോൾ, പോക്കുകെട്ട പുലിയെപ്പോലെ പുല്ലും തിന്മാൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കുന്ന യോഗീശ്വരനും തന്റെ കമ്പിക്കമർന്ന് അനുകൂലനൃത്തം തുള്ളുകയില്ലേ? മഹാരാജാവിന്റെ പുള്ളിപ്പട്ടാളത്തെത്തന്നെ അട്ടിപ്പേർകൊൾവാൻ ആ നിധികൊണ്ട് പോരുന്നതല്ലേ? ചന്ത്രക്കാറൻ കൈവീശി, കാൽ നീട്ടി, തവളച്ചാട്ടമല്ലെങ്കിലും, ദളവപ്പടി കയറുംപോലെ പുതിയൊരു ആയംകൊണ്ടു കുതിച്ചു നടതുടങ്ങി. നെടിയ കാലന്മാരായ പരിചാരകഗണം അദ്ദേഹത്തെ തുടരുന്നതിന് ഓടേണ്ടിവന്നു. ഇതാ ധൂർത്തനായ ഒരു മീശക്കാരൻ നെടുമ്പനപോലെ ചന്ത്രക്കാറപ്രഥമവിഗ്രഹന്റെ ഗതിയെ തടയുന്നു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ നേത്രഗോളങ്ങൾ ആ ഗർവപൂർണമായുള്ള മീശയെ ഭസ്മീകരിപ്പാൻ തീക്ഷ്ണകിരണങ്ങളെ ഉദ്യമിക്കുന്നു. സാലകായനായ ജനറൽ കുമാരൻതമ്പി ആ ദശകൺഠപ്പെരുമാളുടെ പരാക്രമത്തെ പരമാർത്ഥഗ്രഹണംചെയ്യാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുകളിൽ ഒന്നുതലോടി, കർണ്ണങ്ങളിൽ ഒരു സദുപദേശത്തെ സൽബന്ധുവായി നൽകുന്നു. "അവിടന്ന് ആടിപ്പഞ്ചം തുടങ്ങിയാൽ ഒരു മാസത്തേക്ക് വീട്ടിലടങ്ങിയിരിക്കണം. പിന്നെക്കൽപനപോലെ." ഈ ചുരുങ്ങിയ മന്ത്രോപദേശത്തെ ഭൃത്യജനങ്ങൾ ശ്രവിച്ചില്ല. മഹാരാജാവിന്റെ അനുമതിയോടുകൂടി പടത്തലവനാൽ കുമാരൻതമ്പിമുഖേന നൽകപ്പെട്ട ഈ ശാസനത്തെ കേട്ടയുടനെ ചന്ത്രക്കാറന്റെ മുഖമോ പുള്ളിരങ്ങിയോ അധികം ജൃംഭിച്ചതെന്നു വ്യവസ്ഥീകരിക്കുക മഹാവിഷമം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹ്രസ്വകായം ആസകലം ഒന്നുപോലെ ചുവന്നതിനു പുറമേ, മണ്ഡൂകസാദൃശ്യത്തെ യഥാർത്ഥമാക്കുമ്പടി വീർക്കുകയും ചെയ്കയാൽ അംഗവ്യത്യസങ്ങൾ നഷ്ടമായിച്ചമഞ്ഞു. തന്റെ ഉള്ളിലുദിച്ച കോപത്തെ അയവെട്ടി, അകത്തിറക്കി, "കാണാം" എന്നുള്ള ഏകപദോച്ചാരണത്തോടുകൂടി ജനറൽ കുമാരൻതമ്പിയേയും ഞെരിച്ചുകൊണ്ട്, ചന്ത്രക്കാറകുണ്ഡോദരൻ കഴക്കൂട്ടത്തുഗൃഹംവക നിധിയെ ഭക്ഷിപ്പാൻ പാഞ്ഞുതുടങ്ങി.

23

> “ഓർത്തു തൻ ചന്ദ്രഹാസമിളക്കി ലഘുതരം
> പക്ഷിനായകനുടെ പക്ഷങ്ങൾ ഛേദിച്ചപ്പോ-
> ളക്ഷതിതന്നിൽ വീണാനക്ഷമനായിട്ടവൻ”

രാമനാമഠത്തിൽ പിള്ളയായ ‘തന്തപ്പെരുമാന്’, ദശകണ്ഠപ്പെരുമാൾക്ക് ഇന്ദ്രജിത്തെന്നപോലെ, ശാശ്വതവിഖ്യാതിയെ സമ്പാദിപ്പാൻ ഉപകരിച്ച ചന്ത്രക്കാറൻ സ്വഭവനത്തിൽ പുനഃപ്രവേശം ചെയ്തപ്പോൾ, മന്ത്രക്കൂടഗൃഹത്തിലെ വാസികളായ വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയും വിനോദസംഭാഷണനർമ്മമായ സരളപ്രവാഹത്തിൽ മുങ്ങി സകല ആപത്തുകളേയും ദുഃഖങ്ങളേയും മറന്നിരിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനഫണത്തിന്റെ വിജൃംഭണകാലം സമീപിച്ചിരിക്കുന്നതിനെ കുപ്പശ്ശാരും മറന്ന് സ്വസ്വാമിനികളുടെ സൗഹാർദ്ദജലക്രീഡയിൽ ശുശ്രൂഷകനായിച്ചേരുന്നു. മായാവേഷ്ടിതരായ ഈ സാധുജനങ്ങൾ ദൃശ്യമാകാത്തവിധത്തിലുള്ള ഒരു അതിലോലശരീരനും ആ വിഹാരസാക്ഷിയായി എത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇത് ജനദുരിതസംഹാരിയായ മൃത്യുതന്നെ ആയിരുന്നു. ഈ സംഘടനകണ്ടുണ്ടായ പരവശത കൊണ്ടെന്നപോലെ, ആ രാത്രിയിലെ ഏകാദശിച്ചന്ദ്രൻ ആർത്തിക്ലാന്തനായിരിക്കുന്നു. അതുകണ്ടപ്പോൾ പടത്തലവരുടെ ഉപദേശപ്രതിജ്ഞകൾകൊണ്ട് ഉന്മിഷിതയാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന മീനാക്ഷിയുടെ ഉത്സാഹകളരവം പെട്ടെന്ന് നിലകൊണ്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനവികൃതികളെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രജ്ഞകൊണ്ടുണ്ടായ ശ്രദ്ധാസ്വാസ്ഥ്യങ്ങളേയും ദൂരത്ത് മാറ്റിവച്ച്, കന്യകയുടെ ഹിതാനുവർത്തിയായി ചെന്നുചേർന്നിരുന്ന കുപ്പശ്ശാർക്ക് ബാലികയുടെ മൗനാനുഷ്ഠാനം ഉത്സാഹഭംഗപാരുഷ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി. തന്റെ പ്രിയവത്സയെ ആ സന്ദർശനത്തിന് ചേരുന്നതായ ഉപായംകൊണ്ട് ഉദ്ധൃതോത്സാഹയാക്കുന്നതിന് അവളുടെ ചില വിരഹചേഷ്ടകളെ അയാൾ അതിഗോഷ്ടിയായി അഭിനയിച്ചു. വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയുടെ മനഃക്ഷീണത്തെക്കണ്ട് വ്യാകുലയാകയാൽ കുപ്പശ്ശാരുടെ ഉപായം അവർക്ക്

ഏറ്റവും രസിച്ചു. മീനാക്ഷി 'കാകൻ പറന്ന് പൂനരന്നങ്ങൾ പോയവഴി — പോകുന്നപോലെയിഹ നാരായണായ നമഃ' എന്ന ഹരിനാമകീർത്തനഭാഗത്തെ ഗാനം ചെയ്തു. മീനാക്ഷിയുടെ മൂകതയ്ക്കു് പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട ചികിത്സ ഇങ്ങനെ ഫലിച്ചതുകൊണ്ട്, കുപ്പശ്ശാർ ജയിച്ചു! വൃദ്ധ കുപ്പശ്ശാരുടെ സാമർത്ഥ്യത്തെ അഭിനന്ദിച്ച് കണ്ണിറുക്കി, അയാളുടെ വിദൂഷകത്വത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് "അമ്പടി ഹംസികേ! കുപ്പാ! കാക്കയ്ക്കും നടന്നൂടെ എന്ന് ചോദിക്ക്", എന്ന് ഒടുവിലത്തെ ഉപദേശത്തിൽ എന്തോ ബുദ്ധിവൈശിഷ്ട്യമോ സരസയുക്തിയോ അന്തർഭവിച്ചിരുന്നതുപോലെ പറഞ്ഞു് മദ്ധ്യവയഃസ്ഥിതിയെ അഭിനയിച്ചു. തന്റെ മാതാമഹിയുടെ പ്രായാവരോഹം കണ്ടപ്പോൾ അവരുടെ ഉത്സാഹഭ്രമവും മീനാക്ഷിയിൽ പകർന്ന് "അമ്മേ! അമ്മേ! കുപ്പമ്മാനെ സ്ത്രീവേഷം കെട്ടിച്ചാൽ എന്തു് രസം!" എന്ന ബാലകുസൃതിക്ക് യുക്തമായ സ്വരഭ്രമണത്തോടുകൂടി ആ കന്യക ചോദ്യം ചെയ്തു. കുപ്പശ്ശാർ തോൽക്കാൻ ഭാവമില്ല. "അതിനും ആളുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു" എന്ന് അനൽപമായ സന്തുഷ്ടിഭാവത്തിൽ പറഞ്ഞു്, അയാൾ രണ്ടാമതു് യോഗീശ്വരന്റെ അടുത്തു് പോയപ്പോൾ മന്ത്രക്കൂടഭവനരക്ഷയെ ഭയമേറ്റിരുന്ന വിവിദമുഖനെ 'ഏ' പ്രമാണമാക്കി വാദിച്ചു.

വൃദ്ധ: "ആ കനകക്കുട്ടി എങ്ങനെ യോഗീശ്വരന്റെ അടുത്തു് ചെന്നുചേർന്നു? 'അപ്പനുക്കുപ്പിറന്താൽ ഇപ്പിടിത്താൻ പിറക്കണം. 'എങ്കിലും അതിശയമാണ്. കുട്ടിക്കാലത്തെ തോന്ന്യാസം വിട്ടുകളഞ്ഞു് ഒടുവിൽ ഇങ്ങുതന്നെ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്നല്ലോ!"

മീനാക്ഷി: "... അതെ അതെ! അച്ഛനും മകനും ഒന്നുപോലെ തങ്കക്കുടങ്ങൾ! സ്വാമിയാരിവിടെ വന്നന്ന് അച്ഛശ്ശാർക്ക് എന്തു് പിടിപ്പായിരുന്നു! അന്നുതന്നെ അതു് പറഞ്ഞു് മാട്ടാതെ ഈയുള്ളവരെ വേവുപിടിപ്പിച്ചു."

കുപ്പശ്ശാർ എന്തോ അതിദൂരത്തുള്ള സംഗതിയെ ചിന്താനേത്രം കൊണ്ട് ദർശനം ചെയ്‌വാൻ സാഹസപ്പെടുന്നതുപോലെ ഇരുന്നതിനിടയിൽ, അയാളുടെ ബോധശൂന്യമായ നാവ് "ഇങ്ങനെ അന്യായങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ നേരം വെളുക്കാതെപോവും" എന്ന് പറഞ്ഞു. "വിധിമതവും തഥൈവ" എന്ന് അദൃശ്യനായി, ആ വിഹാരസഭാംഗനായി വർത്തിക്കുന്ന അതിലോലഗാത്രൻ മന്ത്രിച്ചു.

മീനാക്ഷി: "അതുപോലെ ഇന്നും ഒന്ന് കൂത്താടണം കുപ്പമ്മാൻ. പൂക്കൊലകൂടാതെ തുള്ളുന്നതു് കാണട്ടെ... അമ്മയ്ക്കു് കുപ്പമ്മാൻ അമ്മാ... എനിക്ക്, ആ ഭൈരവശ്ശാർ. ഓരോ വിളിക്കും 'കാലഭൈരവ' സ്തോത്രത്തിന്റെ ഫലംകൂടിയുണ്ട്."

വൃദ്ധ: "അതിന് മോഹിക്കണ്ട മകളേ... കുപ്പൻ വകയൊന്ന്... അതു വക വേറെ. ഭൈരവനല്ലാ... വൈരവനാണ്."

കുപ്പശ്ശാർ: "ഊഞ്ഹേ! അന വിജ്ജ്വസിങ്ഹണനേ... ശ്ശൂണക്ക്വുണ് ഹി അവൻ! കൊണ്ഹണ്വള്ള്യോ ഞേഞവൺ ഒുഞ്ഞു് ഞൊഞ്ഞങ്ങുണ്ണിനെ?" (കുഞ്ഞേ അതു് വിശ്വസിക്കരുതേ ചുണക്കുട്ടി അവൻ കൊണ്ടല്ലേ്യാ കേശവൻകുഞ്ഞു് കൊച്ചുണ്ണിനെ.)

കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കുപ്പശ്ശാരുടെ 'ചുണക്കുട്ടി' വീണ്ടുകൊണ്ടുവരുമെന്നുള്ള സൂചകം മീനാക്ഷിയുടെ ആമയത്തെ ഉണർത്തി. അതു കണ്ടപ്പോൾ കുപ്പശ്ശാരുടെ പൂർവ്വോപായത്തെ അനുഷ്ഠിച്ച്, ആ കന്യക ഓരോ മൂലകളിൽ ചെന്നിരുന്ന് ചിണുങ്ങുന്നതും, തലകെട്ടാൻ മറന്ന് ആകാശത്തുനോക്കി ഏങ്ങുന്നതും, വാവൽപോലെ ഒരു സ്ഥലത്തും ഒതുക്കാതെ പതറുന്നതും, പാളവിശറികൊണ്ട് വേവ് വീശി തുലയ്ക്കുന്നതും, ആപത്ത് വന്നപ്പോൾ മുക്തിയും നാമജപവും വർദ്ധിച്ചതും — മറ്റും ഓരോന്നായി എണ്ണി കുറ്റം ചുമത്തി ആക്ഷേപിച്ചു. അതിന് ഒരോന്നിനും സമ്മാനമായി ഓരോ കിക്കിളിയിടൽ. മീനാക്ഷി കൊടുക്കുന്ന തകൃതി കണ്ട് വൃദ്ധ ചിരിച്ചു. മീനാക്ഷിയുടെ വിനോദ പോഷണത്തിനായി കുപ്പശ്ശാർ തിരിഞ്ഞും പിരിഞ്ഞും ഒഴിഞ്ഞും തടഞ്ഞും — ഇങ്ങനെ കുറേനേരത്തെ കളി കഴിഞ്ഞ് ഗൗരവത്തെ അവലംബിച്ച്, കേശവൻകുഞ്ഞിനെ എന്ന് തിരിച്ചുകിട്ടുമെന്ന് ഈശ്വരപരീക്ഷകൾ ചെയ്ത് പ്രശ്നങ്ങൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. അതുകളെ മീനാക്ഷി ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേട്ട് മിണ്ടാതിരിക്കയാൽ "ഇപ്പോൾ എന്റെ അമ്മിണീടെ കിക്കിറി എവിടെപ്പോയ്?" എന്നു കുപ്പശ്ശാർ ഹാസ്യമായി ചോദ്യംചെയ്തു. അതിലേക്ക് ശിക്ഷയായി പരിഭവിച്ചും കോപിച്ചും കുപ്പശ്ശാരുടെ തലപിടിച്ച് ഊക്കോടെ ഒന്ന് കുലുക്കി. മീനാക്ഷിയുടെ കോപം കണ്ട കുപ്പശ്ശാർ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. വൃദ്ധ ബാലസങ്കലിതമായുള്ള ഈ സരളലീലാസന്ദർശനത്തിൽ, ആ സഭാംഗമായിരുന്ന ഛായാസംഭവൻ ആനന്ദഭരിതനായി, സ്വകൃത്യത്തിന്റെ അനിവാര്യതയെ സ്മരിച്ച്, പ്രപഞ്ചത്തിൽ തന്നോളം ദുർഭഗനായുള്ള ഒരു സൃഷ്ടി ഇല്ലെന്ന് പരിതപിച്ചു. കുപ്പശ്ശാർക്ക് ഏറ്റ കുലുക്കിനിടയിൽ അയാൾ മുറുക്കി വായിൽ ഒതുക്കിയിരുന്ന താംബൂലം നാസികാരന്ധ്രങ്ങളിൽ കടന്ന് അയാളെ വളരെ പീഡിപ്പിച്ചു. അയാളുടെ ചുമകൊണ്ടുള്ള കണ്ഠക്ഷോഭത്തിനും, നാസികാദ്വാരങ്ങളിൽകൂടി ഉണ്ടായ താംബൂലശകലവിസർജ്ജനത്തിനും ഇടയിൽ മീനാക്ഷി 'കണക്കാക്കിപ്പോയി' എന്ന് ആക്ഷേപിച്ചു. എങ്കിലും അയാളുടെ നാസാസ്രവഫലമായി ചില രക്തത്തുള്ളികൾകൂടി പുറപ്പെടുന്നത് കണ്ട്, അയാളുടെ ശിരസ്സിലും മാറത്തും തടവി ആശ്വാസശുശ്രൂഷകൾചെയ്തു. നിഷ്കളങ്കസ്നേഹഭാരത്തിന്റെ പ്രവർത്തനമായ ആ ശുശ്രൂഷയാൽ കുപ്പശ്ശാർ ആനന്ദതുന്ദിലനാക്കപ്പെട്ട്, തന്നെ സ്പർശിച്ച ഹസ്തങ്ങളെ പിടിച്ച്, തന്റെ ഏകനേത്രത്തിൽ ചേർത്ത് സ്നേഹധർമ്മപൂർണ്ണയായ ആ കന്യകയ്ക്ക് ജീവാവസാനപര്യന്തം ദുസ്സഹമായുള്ള ഒരു സ്മൃതിയെഉണ്ടാക്കുമാറ്, ആനന്ദാശ്രുക്കൾകൊണ്ട് കുലപരമ്പരാസ്പന്ദിതമായുള്ള ദുരിതലാഞ്ഛനങ്ങളെ കലശകർമ്മത്താലെന്നപോലെ ശുദ്ധിചെയ്തു. ഗൽഗദബഹളത്തോടുകൂടി അയാൾ ആ വത്സയ്ക്ക് ആശിസ്സുകൾ നല്കി തന്റെ അപ്പോഴത്തെ ഭാഗ്യാനുഭൂതിക്ക്, അയാളുടെ സേവനാഭ്യസനത്തിൽ വശ്യമായിട്ടുള്ള ഏകാഗ്രതയോടുകൂടി, തന്റെ ഭക്തിസർവ്വസ്വത്തേയും ജഗച്ഛക്തിസമക്ഷത്തിൽ സമർപ്പണംചെയ്തു. പെട്ടെന്നു വിളക്കണഞ്ഞു. സദസ്യർ നിശ്ശബ്ദരും നിശ്ചേഷ്ടരുമായി. മീനാക്ഷിയുടെ മനസ്സ് വേദനയോടുകൂടി തന്റെ കമിതാവിന്റെ ആവാസദേശത്തെ ആരാഞ്ഞ് വൃദ്ധയുടെകരങ്ങൾ ദൗഹിത്രിയുടെ മൃദുശരീരത്തെ ആവരണം ചെയ്തു. കുപ്പശ്ശാരുടെ ആത്മേന്ദ്രിയങ്ങൾതന്നെ ക്രോധവശനായി അധിക്ഷപേശാസനംചെയ്ത ഉഗ്രകേസരിയുടെ പരിസരത്തെ പ്രാപിച്ചു. വൃദ്ധ, ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി "എന്റെ ചാമുണ്ഡി... രക്ഷിക്കണേ മായാമയേ!" എന്നു പ്രാർത്ഥിച്ചു. കുപ്പശ്ശാരുടെ മനസ്സ് തരുപ്രായമായി. മീനാക്ഷി മാതാമഹിയെ തലോടി.

ചെറുതായ ഒരു മേഘശലാക പ്രാചീനാദ്രിശിരസ്സിൽ ഉദയം ചെയ്തു. സഹ്യപർവ്വതനിരതന്നെ ധൂമീകൃതമായതുപോലെ, കാർമേഘം പൊങ്ങി ആകാശമെങ്ങും പരന്നു. മന്ദവീജനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ജഗൽപ്രാണനും ഹതപ്രാണനായി. ചിലമ്പിനേത്ത് ഗൃഹരക്ഷകനായ ഒരു വൃദ്ധശ്വാനൻ, ബുധന്മാർക്കും അന്തകദർശനത്തെ സൂചിപ്പിക്കുമാറുള്ള ഒരു ദീനസ്വരത്തിൽ ദീർഘമായും ഉച്ചത്തിലും മോങ്ങിത്തുടങ്ങി. ഭയങ്കരിയായ മഹാകാളിയുടെ കോപാരംഭമായ ആ മുഹൂർത്തത്തിൽ സ്വൈരസഞ്ചാരത്തിന് ഏകാകിനിയായി പുറപ്പെട്ട സ്വപത്നിയെ അന്വേഷണംചെയ്ത്, കിഴക്കുള്ള ഇടവഴിയിൽക്കൂടി പുറപ്പാട് തുടങ്ങിയ ഒരു കാട്ടുമാർജ്ജാരവിരഹി അതിനിഷ്ഠൂപമായി ചണ്ഡരോദനം ചെയ്തു. അന്ധകാരത്തിന്റേയും നിശ്ശബ്ദതയുടേയും പ്രവർദ്ധനത്തിനിടയിൽ ഉണർന്നു ചിറകിളക്കി ഉന്മേഷംകൊണ്ട കുമസഞ്ചയങ്ങൾ, ദൗഷ്ട്യസഹകാരികളായി സ്വസംബോധനകൾകൊണ്ട് ഖലകർമ്മത്തെ അനുവദിച്ചു. അണഞ്ഞ ദീപത്തെ വീണ്ടും കത്തിക്കാതെ മന്ത്രക്കൂടത്തിലെ പാർപ്പുകാർ നിദ്രയ്ക്കും, നാലാമവൻ അലംഘനീയബ്രഹ്മാജ്ഞയെ നിവർത്തിപ്പാനും ആരംഭിച്ചു. വൃദ്ധയും ദൗഹിത്രിയും നാലുകെട്ടിനകത്ത് ദുശ്ശകുനശങ്കയാൽ ആതുരമനസ്വിനികളായും, നിർഭയനായ കുപ്പശ്ശാർ നിയമപ്രകാരം പുറവരാന്തയിൽ കിടന്ന്, കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശനെ സ്വപ്നംകണ്ടും, നിദ്രതുടങ്ങി.

ചന്ത്രക്കാറൻ തിരുവനന്തപുരത്തു നിന്നും ചിലമ്പിനേത്തെത്തിയതും അത്താഴം കഴിച്ചതും സുബോധത്തോടുകൂടി അല്ലായിരുന്നു. തന്റെ വിശ്രുതമായുള്ള പനയോലസുധർമ്മയിൽ മഹിഷാസുരപ്രഭാവത്തോടിരുന്ന്, ഭൃത്യരെ വരുത്തി ഒരു ദേശകാര്യവിചാരം തുടങ്ങി. "യേവനെടാ, ചന്ത്രക്കാറനറിയാണ്ട് കഴക്കൂട്ടം തീണ്ടിത്തൊടക്കിയ നീശൻ ആരെടാ?" "ഉഗ്രൻ യജമാനന്റെ മകളുടെ ഭർത്താവ്" എന്നു മറുപടി നൽകിയ ഭൃത്യന്റെ തലയിൽ ചന്ത്രക്കാറന്റെ 'മൊങ്കാൻ കൊമ' തന്നെ ഒന്ന് പതിച്ചു. "ഹെല്ലാം മുടിച്ചു, മൂട്ടും മുടിപ്പാൻ വന്ന ആ കാലനെ വീട്ടിക്കേറ്റിയ, ചെവിത്തേം ചെമ്മണ്ടേം കെട്ടപേയനാരവൻ? അത് പറവിൻ!" എന്ന് രണ്ടാമതുണ്ടായ ചോദ്യത്തിന് "ഇവിടം ആരും കേറ്റീല്ല... അങ്ങേതിലെ അയാള്... കുപ്പച്ചാരാണ് പെഴച്ചതെല്ലാം" എന്ന് മറ്റൊരു ഭൃത്യൻ പ്രഹരമേൽക്കാതെ സൂക്ഷിച്ച് ദൂരത്ത് മാറിനിന്ന് മറുപടി പറഞ്ഞു. ചന്ത്രക്കാറൻ ചിന്തകൾ തുടങ്ങി. തന്റെ ഭവനത്തിൽ യോഗീശ്വരപ്രവേശനം ഉണ്ടായന്നുമുതൽ തനിക്ക് മാനക്ഷയവും കാര്യവിഘാതവും സ്വജനനഷ്ടവും സംഭവിച്ചു. സ്വഗൃഹവാസസൗഭാഗ്യം നഷ്ടമാവുകയും ചെയ്തു. ആ സഖ്യം ഹേതുവാലാണ് തന്നെ രാജധാനിയിൽനിന്ന് ബഹിഷ്കരിച്ചുള്ള കൽപന പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതും. രാജ്യമോ, വലിയ വൈതരണിയിൽ അകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. തന്നെ കുട്ടിക്കുരങ്ങാക്കി ചുട്ടുചോറുവാരിക്കാൻ നോക്കുന്ന യോഗീശ്വരന്റെ ബുദ്ധിയും വൈഭവവും ദുഷ്ടതയും തനിക്ക് അടുത്തുകൂടാത്തതായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പണ്ടത്തെ വിധത്തിലുള്ള ഭരണത്തിന് താൻ നിസ്സംശയം പോരുമായിരുന്നു. തൽക്കാലസ്ഥിതികൾക്ക് തന്റെ ബുദ്ധികൊണ്ട് മതിയാകുമോ എന്ന് ചിന്തിക്കണ്ടേതായിരിക്കുന്നു. എന്നുവരികിലും, നീട്ടിയ കാൽ മടക്കുകയോ? പാടില്ല! അതുകൊണ്ട്, ചിലമ്പിനകംഭവനത്തിന്റെ മേച്ചിൽ പഴയോലയടക്കവും കഴക്കൂട്ടത്തെ നിധിയും യോഗീശ്വരന്റെ പാദങ്ങളിൽ സമർപ്പിച്ച്, തന്നെ അവമാനിച്ച

അധികാരത്തേയും മന്ത്രിജനങ്ങളേയും സംഹരിച്ച്, അവരുടെ രക്തംകൊണ്ട് ഒരു നവസമന്തപഞ്ചക തീർത്ഥത്തെ ഉണ്ടാക്കി സ്നാനംചെയ്ത്, ആത്മതുഷ്ടിവരുത്താതെ താൻ അടങ്ങുന്നതായാൽ... പിതൃവധപ്രതിക്രിയയായിട്ടല്ലേ കേരളസ്ഥാപകനായ പരശുരാമൻ ക്ഷത്രിയകുലനിഗ്രഹത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചത്? അതുകൊണ്ട് ശേഷം കണ്ടുകൊണ്ടാട്ടേ!... ചിന്തകൾ അവസാനിച്ചു. "ഹെടാ! ഖൊണ്ടാ... ഹവനെ ഖൊണ്ടാ വീരമാർധാണ്ടൻ ഖെട്ടുഖെട്ടി വരിഞ്ഞിറുക്കി, ഹാ ഢേവീടെ ഛുടുകാട്ടിൽ ഖൊണ്ടാ... നോക്കിൻ... സാമി എഴുനെള്ളീരിക്കുണു... സൊഖാര്യം... ഹടിയന്തറം... കണ്ടേ ധീത്രു എന്നു പറവിൻ... ഹപ്പം വരുമവൻ... നമ്മുടെ ഘുരുപാഥരെച്ചതിപ്പാൻ ആ ഫടത്തലവൻ കൊലമാടനെ അവൻ ഹൂയിച്ചില്ല്യോ?" എന്നായിരുന്നു ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഉപദേശം, വിധി, കല്പന. യോഗീശ്വരന്റെ നാമപ്രയോഗം ഭൃത്യജനത്തിന്റെ വീര്യത്തിന് ചൂടുകൊള്ളിച്ചു.

അപഹൃതസാന്നിദ്ധ്യയായ ചാമുണ്ഡീദേവിയുടെ ക്ഷേത്രമിരുന്നിരുന്ന സങ്കേതസ്ഥലം അന്ന് അർദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വിറകൊണ്ടു, തുള്ളി, കീഴ്മേൽമറിയുന്നു. ചിലമ്പിനേത്തെ വൃദ്ധനായ ശ്വാനനും പഥികനായ വനമാർജ്ജാരനും തരുവാസികളായ ക്രമനിവഹവും തങ്ങളുടെ ആക്രന്ദനപ്പണികളെ വായുഭഗവാങ്കൽ സമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ ആസുരകഠോരമായ ആരംഭത്തെക്കണ്ട് ആ ഭഗവാൻതന്നെ, നിവേദ്യാന്നശൂന്യനായി ക്ഷീണനിദ്രയിൽ ലീനമായുള്ള ഭഗവതിയെ പള്ളിയുണർത്തുന്നതിന് പാഞ്ചജന്യഘോരാരവത്തിൽ ശംഖനാദംചെയ്യുന്നു. ആ അഭൂതപൂർവ്വനായ സമഗ്രദുഷ്ടനെ സഹകരിക്കുന്നതിനായി സഞ്ചയിക്കുന്ന മേഘതിമിരങ്ങളെ പലായനംചെയ്യിക്കുന്നതിന് വൃക്ഷങ്ങളെ ഉദ്ധൂനനം ചെയ്യുന്നു. പ്രകൃതിദേവാംശജരായ ആ ഖലകൃത്യസഹായികളെ പ്രളയസമുദ്രാരവത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹം കോപാട്ടഹാസംചെയ്ത് അപഹസിക്കുന്നു. ചാമുണ്ഡീക്ഷേത്രസാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ ശേഷിച്ചിട്ടുള്ള അണ്ഡമാത്രത്തേയും നാരകീകരിപ്പാൻ പരമോദ്ധതനായി നിൽക്കുന്ന ചന്ത്രക്കാറന്റെ സമീപവർത്തികളായ തരുജാലങ്ങൾ അവരുടെ ശിരസ്സുകളെ നിലത്തറഞ്ഞു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാഹസോദ്യമത്തിൽനിന്ന് വിരമിക്കുന്നതിന് യാചിക്കുന്നു. കരയും കടലും കായലും ഇളകി, ആശാമുഖസകലത്തിൽകൂടിയും 'മഹാപാതകം' എന്ന് ഐകകണ്ഠ്യേന നിരോധനപ്രാർത്ഥനചെയ്യുന്നതും ചന്ത്രക്കാറനെ വർദ്ധിതശൗര്യനാക്കുന്നതേയുള്ളു. തന്റെ കിങ്കരന്മാർ വരാൻ താമസിച്ചതുകൊണ്ട്, അംബികാവിഗ്രഹത്തെത്തന്നെ സിംഹാസനമാക്കി, അതിന്മേൽ ആ ലോകഡിംഭനിസുംഭൻ ഇരുന്ന്, അന്തകച്ചാഞ്ചാട്ടം ആടുന്നു. ഈ പരമദൗഷ്ട്യത്തെക്കണ്ടപ്പോൾ തനിക്കുപോലും ശ്വാസോച്ഛ്വാസവൃത്തിക്ക് സഹകാരിയാകാതെ വായുഭഗവാനും സ്തംഭിച്ചു. വർഷിപ്പാൻ തുടങ്ങിയ മേഘങ്ങളും ആ സന്ദർഭത്തിൽ ആർദ്രവൃത്തികൾ അനുചിതമെന്ന് ചിന്തിച്ച്, അടങ്ങി. പവനശാസനകൾകൊണ്ട് സ്തബ്ധരാക്കപ്പെട്ട അന്ധകാരപടലങ്ങളും ചന്ത്രക്കാറനെക്കണ്ട്, സഹജദർശനഭ്രമം ഉദിക്കുകയാൽ, തങ്ങളുടെ മാതാവായ ഛായാദേവിയുടെ പരിസരത്തിലേക്ക് മണ്ടി. മൃതശരീരമെന്നപോലെ കുപ്പശ്ശാർ കെട്ടിയെടുത്ത് കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടു. യോഗീശ്വരന്റെ നാമമന്ത്രത്തെക്കേട്ട് വശീകൃതനായ ആ ശുദ്ധൻ, യമഭടതുല്യന്മാരായ സാഹസികളാൽ ഇതാ ചന്ത്രക്കാറന്റെ പാദങ്ങളിൽ ശയിക്കപ്പെടുന്നു. വൃദ്ധന് ചന്ത്രക്കാറന്റെ

യഥാർത്ഥോദ്ദേശ്യം മനസ്സിലായി, താൻ ബാല്യത്തിൽ കൈതൊഴുതിട്ടുള്ള ഭഗവതിയുടെ പാദങ്ങളിൽ തന്റെ ദേഹിയെ സമർപ്പിച്ചു. കഴക്കൂട്ടത്തുഭവനത്തിന്റേയും അതോടുസംബന്ധിച്ച സകലരുടേയും സമസ്താപരാധങ്ങളേയും തന്റെ ജീവദാനംകൊണ്ടു് സന്തുഷ്ടയായി ക്ഷമിച്ചു് തന്റെ യജമാനനായ കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശൻ തന്നെ ഭരമേൽപിച്ചിട്ടുള്ള വൃദ്ധയേയും അവരുടെ ദൗഹിത്രിയേയും ശ്രീഭഗവതി കാത്തുരക്ഷിച്ചു് കുലനാശം വരാതെ പുലർത്തികൊള്ളണേ എന്നു് അയാൾ പ്രാർത്ഥിച്ചു. പ്രപഞ്ചത്തിൽനിന്നു് മുക്തമാകാൻപോകുന്ന അയാളുടെ ജീവബുദ്ധി, ഹരിപഞ്ചാനനനേയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭൃത്യനും തന്റെ പുത്രനും ആയ ചെറുകരടിത്താനേയും സ്മരിച്ചു. അൽപപ്രാണിയായ തന്റെ ജന്മം ചന്ത്രക്കാറനായ ഘോരഘാതകന്റെ ദുരിതപൂർണ്ണമായുള്ള കരങ്ങളാൽ അവസാനിക്കുന്നതിനെ മാത്രം വിചാരിച്ചു്, ആ ഭക്തശിരോരത്നം ക്ലേശിച്ചു. അങ്ങനെ സംഭവിക്കുന്നതും ഈശ്വരേച്ഛകൊണ്ടെന്നു് ഒടുവിൽ സമാധാനപ്പെട്ടു.

ചന്ത്രക്കാറൻ "ഫെലേടാ ഫേഷ് കൂട്ടരേ" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് അനുചരന്മാരെ ദൂരത്തു മാറ്റി നിറുത്തി. കുപ്പശ്ശാരുടെ അടുത്തു ചെന്നു്, "സാമീടെ ഖയ്യന… ഖഴയ്ക്കൂട്ടത്തെത്തൊമ്മു് നമ്മെ യേപ്പിപ്പാൻ ഖയ്യന. ഹെവിടെയിരികുണൂ ഫറ" എന്നു സ്വരംപ്രതിനിഷ്ഠരതയെ സ്ഫുരിപ്പിച്ചു് ചോദ്യംചെയ്തു. കുപ്പശ്ശാരിൽനിന്നു് മറുപടി ഒന്നും ഉണ്ടായില്ല. "ഹെടാ! ചെലമ്പിനേത്തു് മാളികയിൽ വച്ചു് ഖൂത്താടിയതും, തെരുതെരെ തിരുവന്ധരത്തു് പെയ്യതും മറന്നോ? നിന്റെ ആ അപ്പാപ്പന്റെ ഖയ്യന. ഉയിരു് വേണമെങ്കിപ്പറ… ചന്ത്രക്കാറന്റടുത്തെടുക്കാതെ നിന്റെ ധരവഴികള്!" എന്നു് ചന്ത്രക്കാറൻ ഭയങ്കരമായി പിന്നെയും ഗർജ്ജിച്ചു. എന്നിട്ടും കുപ്പശ്ശാരിൽ നിന്നും മറുപടിയായി ഒരു ശബ്ദവും പുറപ്പെട്ടില്ല. വൃദ്ധയുടെ ഖജാൻജിയും പ്രധാനോപദേഷ്ടാവും ആയ കുപ്പശ്ശാരുടെ കഥകഴിഞ്ഞാൽ വൃദ്ധയിൽനിന്നു് ഉടനെ നിധി കരസ്ഥമാകുമെന്നു് ചന്ത്രക്കാറൻ തീർച്ചയാക്കി. "ഫറയണോ, ഥുലയണോ?" എന്നു് തന്റെ കണ്ഠത്തിനു് നേർക്കു് ആ ഭ്രമീൽവച്ചു് ഓങ്ങപ്പെട്ട പിശ്ശാത്തിയെ അനുസ്മരിച്ചുകൊണ്ടു്, അടുത്തപോലെ പുറപ്പെട്ട ചോദ്യം ചന്ത്രക്കാറൻ നിന്നിരുന്ന ഭ്രകോശത്തിൽനിന്നുതന്നെ ആയിരുന്നു. അതു് അത്രത്തോളം ഭയങ്കരമായ ഒരു ധ്വനിയിൽ മുഴങ്ങി. കലാനാഥൻ ശീതളകരങ്ങളെ നീട്ടി സൽക്കാരഭാവത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. മീനാക്ഷീവിനോദദായകന്റെ ലബ്ധിയെ സമീപിച്ചു് താരപോതങ്ങൾ നേത്രങ്ങളെത്തുറന്നു് അംബരതളിമത്തിൽ തുള്ളിക്കളിയാടി. ചന്ത്രക്കാറഭൗമനു് ശേഷമുള്ള കൃത്യം ക്ഷണമാത്രക്രിയയായിരുന്നു. ചോദ്യം ചെയ്‌വാനായി എഴുന്നേറ്റപ്പോൾ ഒഴിഞ്ഞു് അടുത്തു് കിടന്നിരുന്ന ചാമുണ്ഡീവിഗ്രഹത്തെ അനായാസേന എടുത്തു് നിധിലോഭിയായ ചന്ത്രക്കാറൻ കുപ്പശ്ശാരുടെ ശിരോദേശത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഒന്നു് കീഴ്പ്പെട്ടു് തോണ്ടി, ബഹുകോടി ജന്മങ്ങളിൽ ആ അമാനുഷനെ തുടരാൻ പോരുന്ന ഒരു മഹാപാപനിധിയെ സമ്പാദിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ അനുഗാമികൾ മഹിഷമേധകന്റെ ശക്തിയോട്ടുകൂടിയുള്ള ആ കരപ്രയോഗത്തെക്കണ്ടും, 'ദേവീ' എന്നു് അതിദയനീയമായ ഒരു വിളി കുപ്പശ്ശാരുടെ കണ്ഠത്തിൽനിന്നു് ഉൽഗളിതമായതു് കേട്ടും, വ്യാജകഥകളാൽ തങ്ങൾ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടുപോയെന്നു് പശ്ചാത്തപിച്ചുകൊണ്ടു്, സാക്ഷാൽ ശക്തിസ്വരൂപിണിയുടെ നിർദ്ദേശത്താൽ പ്രതിക്രിയേച്ഛുക്കളായെന്നപോലെ അവിടെനിന്നു് പലായനംചെയ്തു.

പ്രകൃതിദേവന്റെ ഭയങ്കരമായ വികൃതികൾക്കിടയിൽ ഉണർന്ന്, സുഖനിദ്രകൂടാതെ രാത്രിയെ നയിച്ച വൃദ്ധ, നാലുകെട്ടിന്റെ വാതുക്കൽ ആരോ മര്യാദലേശംകൂടാതെ മുട്ടിവിളിക്കുന്നതിനെക്കേട്ട്, വിളക്ക് കത്തിച്ച്, വാതൽ തുറന്നു. ആ ശബ്ദംകേട്ടുണർന്ന മീനാക്ഷി മാതാമഹിയുടെ പുറകിൽ എത്തി. നിണമണിഞ്ഞുള്ള ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഗാത്രത്തെക്കണ്ട് രണ്ടുപേരും അത്യന്തഭയംകൊണ്ട് വിറച്ചു. പൈശാചത്വം നേത്രഗോചരമാംവണ്ണം രൂപീകരിച്ചുള്ള ആ രാക്ഷസന്റെ രോമങ്ങൾക്ക് അകത്തുള്ള ഹൃദയത്തെക്കാളും മനുഷ്യത്വമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, അതുകൾ തങ്ങളുടെ ജന്മഭൂവായ ആ ശരീരത്തോട് വിദ്വേഷം കൊണ്ടെന്നപോലെ ജൃംഭിച്ചുനില്ക്കുന്നു. “മനസ്യന്യം, വചസ്യന്യം, കർമ്മണ്യന്യം” എന്നുള്ള ശബ്ദത്രയം നരകപ്രണവമായി ഏകീകരണവും മൂർത്തീകരണവും ചെയ്തുള്ള ആ സത്വത്തെക്കണ്ടപ്പോൾ, നിദ്രാരംഭസമയത്തെ ദുശ്ശകുനം എന്തോ കഠോരകൃത്യത്തിൽ പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് വൃദ്ധ സങ്കല്പിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറൻ ദീർഘവാദിയായില്ല. അയാളുടെ ഉദ്ദേശ്യത്തെ പുറപ്പാടിൽത്തന്നെ സ്പഷ്ടമാക്കി: “ഖഴക്കൂട്ടത്തെ നിഥി, എവിടെക്കുഴിച്ചുവച്ചിരിക്കുണ്ണുന്നറിവാനാണു ഫോന്നത്.” കഥ അത്രയിലധികം ഒരക്ഷരംപോലുമില്ല.

വൃദ്ധ: “ഏതു് വക? എന്തു് വക?”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ഖഴക്കൂട്ടത്തുവഹയേ ഖഴക്കൂട്ടത്തുവഹ. നിഥിയേ, നിഥി. രാത്ധ്യം വെട്ട തൊറപ്പിച്ചവരെ ഹീട്ടുവൈപ്പ്… ഫെമ്പറന്നോര്…”

വൃദ്ധ: “നിൽക്കു, നിൽക്കു… ഞങ്ങടെ വകയെക്കുറിച്ചാണോ താനിത്ര അലക്ഷ്യമായി ചോദിക്കുന്നത്? എന്നുമുതൽക്കാണ് ഉഗ്രനമ്മാവന്റെ ശേഷകാരൻ താനായത്?”

ചന്ത്രക്കാറൻ: “ഹെന്നുമൊതലെന്നും മറ്റും ഖേപ്പാറൊണ്ടൊ? ഹെവന് ഥോന്നിയപ്പമ്മൊതല്.”

വൃദ്ധ: “അതിന് തനിക്കെന്തവകാശം?”

ചന്ത്രക്കാറൻ: (വൃദ്ധ ആ തറയിൽ ജനിച്ച സ്ഥൈര്യഗുണത്തെ കാട്ടുമെന്ന് വിചാരിച്ച് നയവാദമായി തുടങ്ങുന്നു. “താനെന്നും മറ്റുമൊള്ള ഏട്ട് കെട്ടിവച്ചേയ്ക്കണം. യിവന്റെ ആവിശ്യത്തിനല്ല. ഹവനോന്റെ വയറ്റിന് വേണ്ടതും മീഥും ഹാണെപ്പോലെ കരുഥീട്ടുണ്ട്. ഹരിപഞ്ചാനനസ്സാമി ഖയ്പിച്ചു. ഖേശവൻകുട്ടിയെ വിടിപ്പാനെ ഉധ്യോഹപ്പട്ടികളെ, നക്കാപ്പിച്ചാ, വല്ല കരുവാട്ടുത്തല ചുട്ടെങ്കിലും അടിക്കണമെന്ന്.”

വൃദ്ധയുടെ മനസ്സ് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേർക്ക് അപ്രമേയമായ വാത്സല്യത്താൽ ആകൃഷ്ടമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കുന്നതിനുള്ള കാലത്തെ അവർ ദീക്ഷിച്ചും ഇരിക്കയായിരുന്നു. താൻ ആദ്യം വിചാരിച്ചതിന് വിപരീതമായി, ചന്ത്രക്കാറന്റെ അന്നത്തെ ദർശനം ശുഭോദർക്കമാണെന്ന് അവർ വിചാരിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ, പടത്തലവർ എന്നീ ബന്ധുക്കൾ അവരുടെ ആദരസോപാനത്തട്ടിൽ മൂന്നാംപടിയിലേക്ക് വഴുതി. തന്റെ കുടുംബകാര്യത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനനുണ്ടായ താൽപര്യം ദൈവസങ്കൽപം തന്നെ എന്ന് അവർ പരമാനന്ദത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. “സ്വാമി കൽപിച്ചാൽ ആ നിധി

മുഴുവനും തന്നെ കൊണ്ടുപൊയ്ക്കൊള്ളാമല്ലോ. ഞങ്ങൾ പട്ടിണികിടന്ന് കഴിച്ചുകൊള്ളാം." എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് കുപ്പശ്ശാരെ വിളിച്ചു. ഏതു കുപ്പശ്ശാർ വിളികേൾക്കുന്നു! ആത്മസാധകത്താൽ മൃതിപ്രാപ്തന്മാരെക്കൊണ്ട് വിളികേൾപ്പിക്കാൻ സാധിക്കുമെന്നുള്ള മതത്തെ നിഷേധിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികളുടെ കാര്യാർത്ഥമായിട്ടും ഉണ്ടായ വൃദ്ധയുടെ വിളിക്ക് ഉത്തരംകൂടാതെയാണ് കഴിഞ്ഞത്

ചന്ത്രക്കാറൻ: (പരുഷമായി) "ഹെടുത്ത വാക്കിന് കുപ്പാ ... കുപ്പാ ... കുപ്പാ ..."

വൃദ്ധ: "അതിന്റെ കിടപ്പെല്ലാം അവനേ അറിയാവൂ."

ചന്ത്രക്കാറൻ: (ഉള്ളിൽ തീകത്തി) "ഹെന്തര്? വഴിയേ പോണവന് അതിൽ ഖാര്യമെന്തരെന്നെ? ചന്ത്രക്കാറന്റടുത്ത് ഫിത്തലാട്ടക്കെട്ടഴിക്ക്വാതിൻ ... ഹൊരുത്തനെ വിളിക്കണമെങ്കില്, എവൻ ഥടിപോലെ അടുത്ത് നിക്കണവനെ വിളിപ്പിൻ!"

വൃദ്ധ: "അങ്ങനെയല്ല അതിന്റെ കിടപ്പ്. ഉഗ്രനമ്മാവന് മീനാക്ഷിയുടെ അപ്പൂപ്പനെ മാത്രമേ വിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അദ്ദേഹത്തിന് കുപ്പനേയും. അതാതുകാലത്ത് ഓരോ ആൾ മാത്രമേ എവിടെ എന്നറിഞ്ഞിരിക്കാവൂ. അല്ലെങ്കിൽ അത് പാതാളം പാഞ്ഞുപോകും, എന്നുള്ളത് താനും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ ..." വമ്പനായ ദൈവമേ! ആ കോന്തിമൂപ്പൻ ഭാര്യയേയും വിശ്വസിക്കാതിരുന്ന ചതി ആരറിഞ്ഞു? ചന്ത്രക്കാറൻ വിഷണ്ണനായി, ഒരു പ്രത്യേക വേദനയോടുകൂടി ചോദിച്ചു: "ഹതപ്പം അക്കഴുവൻ കുഞ്ഞമ്മയ്ക്ക് ചെല്ലിത്തന്നിട്ടില്ലേ?"

വൃദ്ധ: "മരിക്കാറാകുമ്പോൾ കേശവൻകുഞ്ഞിനോട് പറയണമെന്ന് ഞങ്ങൾ തീർച്ചയാക്കിയിരുന്നു."

ചന്ത്രക്കാറൻ: "ഹെന്നാൽ മഹാഭാവി ശതിച്ചു" എന്ന് പറഞ്ഞു, തന്റെ ദേഹത്തും വസ്ത്രത്തിലും ഉള്ള രക്തത്തെ കാണിച്ചുകൊണ്ട് അവിടെനിന്നും പറന്നു. വൃദ്ധ നിന്നിരുന്നിടത്ത് വീണു. അതിനേയും സാരമാക്കാതെ ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ കോവിലകമായ ചിലമ്പിനേത്ത് ക്ഷണംകൊണ്ടെത്തി. വാതൽ തുറന്ന് കിടന്നിരുന്നു. തന്റെ പതിവിൻപ്രകാരം വരാന്തയിൽ ചെന്ന്, ഇരുത്തിക്കെട്ടിയ ഭീമനായി ഇരുന്ന്, കാലും തുള്ളിച്ച് പിശ്ശാത്തിയും ചുഴറ്റി. ഭൃത്യരെ വിളിച്ചു. ഒരുവൻപോലും വിളിക്കേൾക്കുന്നില്ല. തന്റെ ബിരുദനാമത്തിലെ ത്ര്യക്ഷരസംഘടനയ്ക്ക് ചേരുംവണ്ണം ത്ര്യക്ഷകോപനായി കൽപാന്തഗർജ്ജനംചെയ്തു. ദിഗന്തങ്ങൾ പ്രതിധ്വനിക്കമാത്രം ചെയ്തു. ഈ ഉപേക്ഷകൾ അവർണ്ണനീയമായുള്ള ഒരു അനുരാഗത്തെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിക്കുകയാൽ അടുക്കളക്കാരിയായ ചന്ത്രക്കാരിണിയെ വിളിച്ചു; പ്രതിധ്വനിയുമില്ല; പുത്രിയായ പെണ്ണിനെ വിളിച്ചു; മറുപടി തൈവൈ. ചന്ത്രക്കാറൻ എഴുന്നേറ്റ്, ഔദാസീന്യശാസനം ചെയ്‌വാനായി ആ ഭവനക്കുറ്റികളേയും കലുക്കുമ്പടി, ഉള്ളിച്ചാടി ഭവനമെല്ലാം ചുറ്റിത്തകർത്തു. മനുഷ്യലാഞ്ഛനങ്ങൾ ഒന്നുംതന്നെ കാണുന്നില്ല. പറമ്പിൽ അമ്പരന്നുനടന്നു. ഭൃത്യരുടെ പൊടിപോലും നാസ്തി. പുറത്തിറങ്ങി അങ്ങുമിങ്ങും മണ്ടിത്തിരഞ്ഞു.

> കാണുന്ന കാണുന്ന ജനമെല്ലാം ഭൂതത്തെക്കണ്ടപോലെ പാഞ്ഞു മണ്ടുന്നു. പലേടത്തും കടന്നു. സ്വച്ഛായാമാത്രത്താൽ സർവതഃ സൽകൃതനാകുന്നു. ഏഴാമങ്കക്കൂടിയാട്ടം അത്ഭുതപൂർവമായുള്ള 'ഏകച്ഛത്ര'ത്വത്തിൽത്തന്നെ ആയി പരിണമിക്കുന്നു.

ഈ ദൃഷ്യസാകല്യത്തിന്റെ 'സാരസർവസ്വനെ' കഥാരംഭത്തിൽ രാവണനോടുപമിച്ച അപരാധത്തെ വായനക്കാർ ക്ഷമിപ്പിൻ! ആ ചക്രവർത്തിയെ പുരാണങ്ങൾ നീചത്വത്തിന്റെ സംക്ഷേപമായി വിവക്ഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ അദ്ദേഹം വീര്യസ്വർഗ്ഗപ്രാപകമായുള്ള സമരാങ്കണത്തിൽ ആയുധപാണിയായി ദിവ്യകരങ്ങളാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട ദിവ്യായുധമേറ്റ് നിര്യാണത്തെ പ്രാപിച്ച്, സാക്ഷാൽ ശ്രീരാമാജ്ഞയാ ചിതയിൽ ആരോഹിതനായ വീരവീരാഭിമാനികളിൽ സമഗ്രാത്തംസമായിരുന്നു. ഈ ധൂർത്തന്റെ മഹാവമാനത്തിൽ അനുവർത്തിച്ചതു് ഓർക്കുമ്പോൾ... "ഇട്ട കൈയ്ക്കു കടിക്കണ പട്ടികള്! ചവത്തുങ്ങടെ പിണ്ടത്തിന് അളക്കണ അരിലാവം!" എന്ന് ഖരഘോഷാക്ഷരങ്ങളും മറന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് വാതലടച്ച്, ഭവനത്തിനകത്ത് കയറി ഇരിക്കമാത്രം ചെയ്ത ഈയാളുടെ വൃത്തിയെ ഓർക്കുമ്പോൾ... ക്ഷമിക്കണേ!

ഹരിപഞ്ചാനനസാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ നാം വിട്ടിരിക്കുന്ന അനന്തരവന്റെ അവസ്ഥ എന്തെന്നുകൂടി ഈ അദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിച്ച് കൊള്ളട്ടെ. സാക്ഷാൽ സിദ്ധാർത്ഥമഹർഷിയെപ്പോലെ സാത്വികതേജോമയനായുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനമഹൽസിദ്ധന്റെ സമക്ഷത്തിൽ കേശവൻകുഞ്ഞു് അപഹൃതപൗരുഷനായി. തന്റെ സമചിത്തതയെ പുനരവലംബനം ചെയ്‌വാൻ അയാൾ അസാമാന്യമായി വിഷമിക്കേണ്ടിവന്നു. യോഗീശ്വഹരൻ മോക്ഷദാനത്തെച്ചെയ്‌വാൻ സന്നദ്ധനെന്നപോലെ, അവിടത്തെ ശിലാശയ്യയിന്മേൽ ഇരുന്ന് തന്റെ ഉപാന്തസ്ഥനാവാൻ ആംഗ്യംകൊണ്ടു് യുവാവിനെക്ഷണിച്ചു. സ്വർലോകഗമനത്തിന് ഉച്ചൈശ്രവസ്സുതന്നെ തന്റെ കൈവശത്തിലുണ്ടെന്നുള്ള ഭാവനയോടുകൂടി യോഗമഹിമയെ അഭിനയിക്കുന്ന ആ സിദ്ധന്റെ കായത്തിൽ ഉഗ്രമായുള്ള തപോവൃത്തിയിലെ ആതപസഹനംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ശുഷ്കത ലവലേശവും കാണാത്തതിനാൽ, തന്റെ മനസ്സങ്കൽപപ്രകാരമുള്ള തപസ്സൂർത്തി അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിട്ടില്ലെന്ന് ആ യുവാവ് നിശ്ചയിച്ചു. തന്റെ കാരണവരുടെ ഗൃഹത്തിൽ അത്യാഡംബരത്തോടുകൂടി എഴുന്നള്ളിയ കാമരമ്യമായുള്ള ശരീരത്തോടുകൂടിയ മല്ലവരൻതന്നെയാണ് തന്റെ മുമ്പിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്ന് അയാൾ ആ സിദ്ധഗാത്രത്തെ സൂക്ഷ്മപരിശോധനചെയ്തു തീർച്ചയാക്കി. എന്നാൽ കടുതായ വേനലിന്റെ ഊഷ്മാവുള്ള കാലത്ത് ദൃഷ്ടമായിരുന്ന ത്ര്യംബകോഗ്രത വർഷർത്തുവിലെ ശിശിരതയാൽ ശാന്തകോമളമാക്കപ്പെട്ടതായ ഒരു വ്യതിരിൽസ്ഥിതിയെ ദർശിക്കയും ചെയ്തു. തന്റെ ദിവ്യത്വത്തിന് ഹാനിവരാതെ ദേവഭാഷയിൽത്തന്നെ യോഗീശ്വരൻ ആ യുവാവോട്ട് ഈ ഭാവാർത്ഥത്തിൽ സംഭാഷണം തുടങ്ങി: "വത്സാ! സ്ഥാണുമൂർത്തി അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ. നിന്റെ മുഖത്തിൽനിന്ന് ഗളിതങ്ങളായ അപഹസനങ്ങൾക്ക് ഈ സാധു എങ്ങനെ അർഹനായി?"

കേശവൻകുഞ്ഞു്: (തന്റെ വചനങ്ങളെ യോഗീശ്വരൻ പതുങ്ങി നിന്ന് കേട്ടു എന്ന് തീർച്ചയാക്കി) "അതുകളെ വാണീദേവി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഉദിപ്പിച്ചു. അന്തസ്സത്യത്തെ ജിഹ്വാഗ്രം ഉച്ചരിച്ചു."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "പുത്രാ! സന്ന്യാസമാകുന്ന അഗ്നിശുദ്ധികൊണ്ടുള്ള ഈ പവിത്രശരീരം നിന്റെ യുവനേത്രങ്ങൾക്ക് പക്ഷേ, പ്രാപഞ്ചികന്റേതെന്നു തോന്നിയേക്കാം. എങ്കിലും സകല ദൈവാനുഗ്രഹങ്ങളും സാധിച്ച്, മത്സരശീലം വെടിഞ്ഞിരിക്കണ്ടേ നിനക്ക് ക്ഷാത്രത്തെയുണ്ടാക്കാൻ നാം എന്തപരാധം ചെയ്തു?"

കേശവൻകുഞ്ഞു്: "സ്വാമിൻ! പരമാർത്ഥമല്ലേ പറയേണ്ടതു്? എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ അവിടത്തെ നേർക്ക് ഈശ്വരാർപ്പിതമായി, വാദംകൊണ്ടു് അനവച്ഛേദ്യമായി, ഒരു പ്രബലസംശയം വേരൂന്നിപ്പോയിരിക്കുന്നു."

ഹരിപഞ്ചാനനഭിക്ഷു തന്റെ മന്ദഹാസസഞ്ചികയിൽനിന്ന് വശ്യശക്തിയിൽ മോഹനതമമായുള്ളതിനെ എടുത്തു് തന്റെ മുഖത്തുചാർത്തിക്കൊണ്ടു്, ശയ്യയിൽനിന്നെഴുന്നേറ്റു്, യുവാവിന്റെ സമീപത്തേക്ക് മൃദുപാദനായി തരണംചെയ്തു്, ആയാളുടെ സ്കന്ധങ്ങളിൽ കുസുമതുല്യ മൃദുലതയോടുകൂടിയ തന്റെ ഹസ്തതലങ്ങളെ ഗുരുതരമായ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി സ്ഥാപനംചെയ്തു. യുവാവിന്റെ നഖശിഖാന്തമുള്ള സ്നായുവല്ലികൾക്ക് വിദ്യുച്ഛക്തികൊണ്ടെന്നപോലെ ഒന്നായൊരു പ്രേംഖണമുണ്ടായി. ആ കരസ്പർശത്തെ അതിനുമുമ്പിൽ താൻ അനുഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് ആ യുവാവിൽ ഒരു സംസ്മൃതിയുണർത്തി. സ്ഥലവും സന്ദർഭവും ഏതെന്ന് പരിസ്ഫുടമായില്ല. യോഗീശ്വരന്റെ പ്രതിഭ, രൂപം, ചേഷ്ടാപ്രഭാവം, സ്വരം എന്നുവേണ്ട, നിശ്വാസഗന്ധംപോലും... ആ യുവാവെക്കൊണ്ടും ഒരു ത്രാടകവിദ്യാനുകരണം സാധിപ്പിച്ചു. ഗുരുശാസനീയമായ ഒരു സങ്കൽപംകൂടാതെ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട ആ മഹത്തായ വിദ്യയുടെ ഫലം ഭിന്നകാലങ്ങളിലും ഭിന്നലിംഗങ്ങളിലും വിശേഷിച്ചും ഭിന്നപ്രകൃതിയിലും രണ്ടു സൃഷ്ടികൾ പരസ്പരബന്ധം കൂടാതെയും ഏകമാതൃകയിൽത്തന്നെ ഉണ്ടാകുന്നതു് സംഭാവ്യമാണെന്നുള്ള ഒരു ആശ്ചര്യബോധമായിരുന്നു. തനിക്ക് ബോദ്ധ്യമായ രൂപസാമ്യം അയാളുടെ മനസ്സിൽ അദ്ഭുതപൂർവ്വമായുള്ള ആശ്ചര്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി. എങ്കിലും, മീനാക്ഷിപ്രേമത്തിനും ശാശ്വതവിശ്വാസത്തിനും പാത്രമായ പരമസാധ്വിയും, തന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന പ്രതിച്ഛായ... പക്ഷേ, അകാരണവും അവിഹിതവും ആയിരിക്കാം... വിദ്വേഷപാത്രമായുള്ള കൃത്രിമാസ്പദനും ആണെന്ന് ആ യുവാവു് വ്യവച്ഛേദിച്ചു. യുവാവിന്റെ ഈർഷ്യാസ്തോഭത്തെക്കണ്ടു്, താൻ മീനാക്ഷിയുടെ പ്രാർത്ഥനാനുസാരമായി അയാളെ കേശവ പിള്ളയുടെ വക്രശൃംഖലകളിൽനിന്ന് മോചനം ചെയ്‌വാൻ പോന്നിരിക്കയാണെന്ന് യോഗീശ്വരൻ കരുണാമൃതവർഷത്തോടുകൂടി പ്രസ്താവിച്ചു. ഭൂവദനം തുറന്ന് തന്നെ ഭക്ഷിച്ചുകളകയോ, അല്ലെങ്കിൽ ആകാശം തകർന്നുവീണ് തന്നെ പരമാണുക്കളായി ധൂളീകരിക്കയോ ചെയ്താലും അങ്ങനെയുള്ള വിധിപ്രപാതത്തിന്റെ കർത്താവിനെ അവസാനശ്വാസത്തിലും അയാൾ ആരാധിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, ആ യോഗിഖലന്റെ നാവിൽ ഉച്ചാരണകാലമാത്രമെങ്കിലും തന്റെ പരിശുദ്ധപ്രേമക്ഷേത്രമായ 'മീനാക്ഷി'

എന്ന നാമധേയം ആവസിച്ചത്... ദുസ്സഹം! ... പരമദുസ്സഹം!... ജന്മജന്മാന്തരങ്ങളിലും ക്ഷന്തവ്യമല്ലായിരുന്നു. യോഗീശ്വരനിൽ പണ്ഡിതഖലന്റെ ആഭിചാരചതുരനേയും തന്റെ പ്രണയവിഷയത്തിൽ ഒരു മത്സരിയേയും ആ യുവാവ് ദർശനംചെയ്കയാൽ പുറംതിരിഞ്ഞു നിലകൊണ്ടു. യോഗീശ്വരൻ ആ ക്രിയയുടെ ദർശനമാത്രംകൊണ്ട് തന്റെ ശ്രമത്തിന്റെ ദുസ്സാമ്യതയെ സൂക്ഷ്മമാനംചെയ്തു.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "വത്സാ! ശ്രീപത്മനാഭസങ്കേതത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച്, നിന്നിലുള്ള വാത്സല്യംകൊണ്ട്, നിന്നോട് സംഗതനായിരിക്കുന്നക്ഷണകാലത്തെ സപ്രയോജനമാക്കാതെ വൃഥാസംഭാഷണംകൊണ്ട് വ്യർത്ഥമാക്കുന്നോ? ഇവിടെ വസിക്കുന്നു എങ്കിൽ നിന്റെ അവസാനം അടുത്തിരിക്കുന്നു. എന്നോടുകൂടി വ്യോമതരണം ചെയ്യുന്നതിന് സന്നദ്ധനാവുക. എന്നാൽ നിന്റെ പ്രിയതമയ്ക്കുവേണ്ടി നീ രക്ഷിക്കപ്പെടും. നമ്മുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെ അംഗീകരിക്ക. നീ മഹാരാജാവെന്ന് ഗണിക്കുന്ന പുരുഷൻ ചന്ത്രക്കാറനായ നമ്മുടെ ശിഷ്യപ്രഭുവിന്റെ ജീവനസമ്പത്തുക്കളേയും, അവിടത്തെ സേവകൻ നമ്മുടെ മീനാക്ഷി... അല്ലാ... നിന്റെ... ആ കന്യകാവരണത്തേയും കാംക്ഷിക്കുന്നു."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: ('തീർന്ന സന്ദേഹമെല്ലാം' എന്ന സ്ഥിതിയിൽ തിരിഞ്ഞ്) "ഹാ! കഷ്ടം! അവിടന്ന് ഇത്ര ഗുരുലഘുത്വമില്ലാതെ സംസാരിക്കുന്നതെന്ത്? ധർമ്മപരനായ മഹാരാജാവിന്റെയും ആ ഭൃത്യഖലന്റെയും നാമങ്ങളെ ഒരേശ്വാസത്തിൽ സംഘടിപ്പിക്കുന്നത് നിർമ്മര്യാദമല്ലേ?"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (കന്യകാവിഷയത്തിൽ തനിക്കുണ്ടായ പിഴയെക്കുറിച്ച് ചോദ്യമുണ്ടാകാത്തതിനാൽ സന്തോഷിച്ച്) "വത്സാ, എന്ത്! ഈ കാരാഗൃഹത്തെ സൂക്ഷിക്കുന്ന ... ആളുകൾ രാജഭടന്മാരെന്ന് കാണുന്നതിന് നിനക്ക് നേത്രങ്ങളില്ലേ?"

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "ഉണ്ട്. ശരീരസിദ്ധമായുള്ള രണ്ടിനും പുറമേ രണ്ടുവകകൂടിയുണ്ട്. കുലസിദ്ധവും ജ്ഞാനസിദ്ധവും. അതുകൾ മോക്ഷമാർഗ്ഗമായി ഇവിടന്ന് ഉപദേശിക്കുന്ന ഈ പർവതശിരസ്സിൽ നിന്നുള്ള ആകാശഗമനം ജീവനാശകമെന്നും, പിന്നെയും പലതും ദർശിപ്പിക്കുന്നു."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ശുദ്ധാ! പരമശുദ്ധാ! എങ്കിലും, കഠിനഹൃദയാ! നിന്റെ രാജഭക്തികൊണ്ടുള്ള ആത്മബലിയിൽ സഹാത്മത്യാഗം ചെയ്‌വാൻ സന്നദ്ധയായിരിക്കുന്ന ആ സതിയുടെ വേദനകളെക്കുറിച്ച് നീ എന്ത് ചിന്തിക്കുന്നു?"

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "സന്ന്യസ്തകർമ്മാവായ അവിടത്തേക്ക് ഈ ഇന്ദ്രിയബന്ധവിഷയങ്ങളിൽ ബന്ധമെന്ത്? രാജന്യകുലീനയായ ആ പരമപാവനയുടെ പ്രാതിനിധ്യം വഹിക്കുന്നതിലേക്ക് എന്തവകാശം എന്ന് അരുളിച്ചെയ്താൽ, ആ ചോദ്യത്തിന് ഉത്തരം പറയാം."

കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ 'രാജന്യ'പദപ്രയോഗം യോഗീശ്വരന്റെ മനക്കമ്പിയെ അതിമഞ്ജുളമായുള്ള നിസ്വനത്തിന് തക്കവണ്ണം മീട്ടുകയാണ് ചെയ്തത്. "അല്ലയോ ബാലകാ! എന്റെ ജീവിതത്തെയോ ചരിത്രത്തെയോ കുറിച്ച് നീ എന്തറിഞ്ഞു?" എന്ന് അർത്ഥമാകുന്ന ഒരു പുഞ്ചിരി അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്ത് പ്രചരിച്ചു. ആ യുവാവോടുള്ള സംവാദത്തെ അന്നത്തേക്ക് നിറുത്തുന്നത് ഉചിതമെന്ന് വിചാരിച്ച്, അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ ഖണ്ഡിച്ച് ഒരു ചോദ്യം ചെയ്തു: "ആകട്ടെ, നമ്മുടെ നിയന്ത്രണത്തെ അനുസരിക്കുന്നതിന് മനസ്സുണ്ടോ എന്ന് തീർത്തുപറയുക."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അവിടത്തെ ചോദ്യത്തിന് ഉത്തരം പറയണമെങ്കിൽ, മീനാക്ഷിയോട് അവിടത്തേക്കുള്ള ബന്ധമെന്തെന്ന് ആദ്യമായി എന്നെ ധരിപ്പിക്കണം."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: ('അതാ വന്നു മർമ്മചോദ്യം' എന്ന് ചിന്തിച്ചുകൊണ്ട്) "അതും അതിലധികവും നീ ധരിക്കുന്നതായ കാലം അടുക്കുന്നു. ആ ബാലികയിൽ ഒരു മനുഷ്യന് എന്ത് അധികാരങ്ങൾ ഉണ്ടാകാമോ, അതുകൾക്കവകാശി നാംതന്നെ."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: (ഭർത്തൃസ്ഥാനത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു എന്ന് ധരിച്ച്) "കഷ്ടം! സുഭദ്രാഹരണകഥ…"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (തടഞ്ഞ്) "കുഞ്ഞേ! ദൈവവിരോധമുണ്ടാകുന്ന വാക്കുകൾ ഉച്ചരിക്കാതെ. സർവ്വജ്ഞനെന്നുള്ള അഹങ്കാരം വിദ്വത്വത്തെ ഹനിക്കും. അരുത്! ഭാഷണം നിറുത്തുക."

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "എന്നാൽ അവിടത്തെ ഭാഷണവും നിറുത്തുക."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "പരമകഷ്ടം! പരമകഷ്ടം! നിന്റെ ഈ മനോഹരശരീരം ക്രൂരഗുഹാന്തരത്തിൽവച്ച് മൃതിയെപ്രാപിക്കും. നിന്റെ മൃദുലമാംസം ദ്രവിച്ച് വഴുതിയിറങ്ങി ഈ ശിലാതളിമത്തെ ദുർഗന്ധപൂർണ്ണമാക്കിച്ചെയ്യും. നിന്റെ അസ്ഥികൾ ശുഷ്കിച്ച്, ഉള്ളത്ത്, ഭസ്മമാകും. ഒരു ദിവസം, നല്ലോരുദയത്തിൽ ഈ ശിലാകവാടങ്ങൾ ദൃഢബദ്ധങ്ങളാകും. ഈ സംഭവങ്ങളെ ഈ കണ്ണുകൾ കാണുന്നു. പോരിക. എന്റെ മാറോടുചേർന്ന് പോരിക. നാം നിനക്ക് ഒരു പിതാവായും, അതിലധികമായും ഭവിക്കും. ഈ ശിലാമന്ദിരത്തിന്റെയും രാജമന്ദിരങ്ങളുടേയും സാക്ഷകൾ നിന്റെ കൽപനകൾ പോലെ അതുകളുടെ നാളങ്ങളിൽ തിരിയും. നിന്റെ പാദങ്ങൾ മെതിക്കുന്ന ഭൂമിയെ നാട്ടിലെ പ്രഭുക്കളും പുണ്യഭൂമിയായി തൊട്ട് കണ്ണിൽ വയ്ക്കും. അങ്ങനെയുള്ള പദവികൾക്ക് പോരിക." ഈ ആപൽസൂചനകളും ഐശ്വരപദദാനവും കേട്ട് കേശവൻകുഞ്ഞ് കർണ്ണങ്ങൾ പൊത്തി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ അപ്രത്യക്ഷനായി.

നന്തിയത്തുണ്ണിത്താനെ തന്റെ കക്ഷിയിൽ ചേർക്കുന്നതിന് മന്ത്രക്കൂടത്തെ വൃദ്ധമുഖാന്തരം ചെയ്ത ശ്രമം നിഷ്ഫലമാവുകയാൽ മറ്റൊരുമാർഗ്ഗമായി കരുതിയിരുന്ന, കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ലേഖനത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നതിന് ചെയ്ത ശ്രമവും ഇങ്ങനെ ഭഗ്നമായി.

എന്നാൽ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ ഹതി കഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം, വേണ്ടിവന്നാൽ ചന്ത്രക്കാറനോട്ട് എതിർക്കത്തക്കവണ്ണം തന്റെ സ്വാധീനങ്ങളെ പൂർണ്ണബലമാക്കിച്ചെയ്യുന്നതിനായി ഉണ്ണിത്താന്റെ ബന്ധുത്വത്തെ പിന്നെയും ഹരിപഞ്ചാനനൻ ഇച്ഛിച്ചു. അതിനാൽ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ ലേഖനത്തെ തന്റെ ക്ഷുദ്രപ്രയോഗംകൊണ്ടുതന്നെ കൈവശമാക്കുന്നതിന് യോഗീശ്വരൻ കച്ചകെട്ടി. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വധത്തിനുശേഷം ഒന്നുരണ്ട് ദിവസം കഴിഞ്ഞു് ഒരു രാത്രി കേശവൻകുഞ്ഞ് പരമാനന്ദചിത്തനായി നിദ്രചെയ്യുമ്പോൾ, തിരുവനന്തപുരത്തെ ബന്ധനഗൃഹത്തിൽവച്ചുണ്ടായതുപോലെ മീനാക്ഷീ സമാഗമത്തെ ദർശനംചെയ്തു. അത് സ്വപ്നവിഭ്രമവും മീനാക്ഷീസാന്നിദ്ധ്യവും അല്ലെന്നും, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെക്ഷുദ്രക്രിയാഫലമാണെന്നും ഗ്രഹിപ്പാൻ വേണ്ട സമയംവരെ ആ യോഗീശവരന്റെ വൈദ്യതാഭിചാരത്തെ ആ യുവാവിന്റെ ബുദ്ധി എതിർത്തു. ദീപ പ്രഭകൊണ്ട് ശോഭ വർദ്ധിച്ചിരുന്ന സിദ്ധനേത്രജ്യോതിസ്സിന്റെ സ്മരണം, ആ യുവാവ് ഉണരുന്നതിനുമുമ്പിൽത്തന്നെ അയാളുടെ നേർക്ക് പ്രയോഗിച്ചുകഴിഞ്ഞ കർമ്മങ്ങളുടെ ശക്തികൊണ്ട് ക്ഷീണപ്രായമായിത്തീർന്നിരുന്ന അയാളുടെ നിയന്ത്രണശക്തിയെ, തീരെ നഷ്ടമാക്കി. യോഗീശ്വരന്റെ നിയോഗാനുസാരം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അരുളപ്പാടിന്റെ അക്ഷരവ്യത്യാസംകൂടാതെ ഒരു ഓലയിൽ ആ യുവാവ് ലേഖനംചെയ്തു. അനന്തരസംഭവങ്ങൾ തൽക്ഷണമുണ്ടായ സുഷുപ്തിയിൽ വിസ്മൃതമായി, ആ ഗിരിഗുഹാഗൃഹത്തിൽ ആദ്യം പ്രവേശനംചെയ്തപ്പോൾ അനുഭവിച്ചിരുന്ന ശിരോമാന്ദ്യത്തോടുകൂടി ആ യുവാവ് ഉണർന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനനും രാജസചിവന്മാരുടെ ബന്ധുവാണെന്ന് ആ യുവാവ് തീർച്ചയാക്കി. അദ്ദേഹം തനിക്ക് ഒരു ദർശനം നൽകി എന്നല്ലാതെ തന്നെക്കൊണ്ട് എന്തു് ചെയ്യിച്ചു എന്ന് ഓർമ്മ ഉണ്ടായില്ല.

കുപ്പശ്ശാരുടെ നിഗ്രഹവൃത്താന്തം തിരുവനന്തപുരത്തെത്തിയ ഉടനെതന്നെ ആപൽക്കരമായ പ്രതിക്രിയ ഒന്നും അയാളുടെ പുത്രനായ ഭൈരവവിവിദമുഖൻ അനുഷ്ഠിച്ചുപോകാതെ സൂക്ഷിക്കുന്നതിനായി, യോഗീശ്വരൻ മറ്റു ചില ദൗത്യങ്ങളോടുകൂടി, അയാളെ കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ രക്ഷാകാര്യത്തെ ഭരമേൽപിച്ച്, മരുത്വാൻമലയിലേക്ക് യാത്രയാക്കി. നിയമപ്രകാരമുള്ള പരിചാരകൻ മാറി ഭൈരവന്റെ പരിചരണം തുടങ്ങിയപ്പോൾ കേശവൻകുഞ്ഞു്, ശ്രീരാമാന്തികത്തിൽ അന്തകന്റെ ഗൂഢാഗമനമുണ്ടായ പുരാവൃത്തത്തെ സ്മരിച്ചു. ആ ഭൃത്യൻ ആരാശ്ശാരുടെ കിങ്കരനാണെന്നും, അതിനാൽ തന്റെമേൽ മരണശിക്ഷ വിധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നും ശങ്കിച്ചു. മാതൃപിതൃപ്രണയിനികളുടെ പ്രേമസ്മരണങ്ങളെ നിറുത്തി ഇഹലോകവാസമെന്നുള്ള മോഹത്തെ പരമാർത്ഥസംഗനിവൃത്തന്റെ നിലയിൽ ഖണ്ഡിച്ച് ഏതാനും ദിനരാത്രങ്ങൾ കഴിച്ചു.

ഒരു ദിവസം നാലാംയുഗനാഥന്റെ പ്രതിച്ഛായയായുള്ള ഭൃത്യന്റെ ആഗമനവും സ്നാനസൽക്കാരവും ഭക്ഷണദാനവും ഉണ്ടായില്ല. യോഗീശ്വരൻ ദീർഘദർശനംചെയ്ത 'നല്ലദയം' സമാഗതമായോ എന്ന് മനസ്സിൽ ഒരു കമ്പനമുണ്ടായി കുറച്ചുനേരം കഴിച്ച്, തനിക്ക് നേരിട്ടിരിക്കുന്ന മഹാദുർവിധിയെ സ്മരിച്ച് മദ്ധ്യാഹ്നംവരെ ആ യുവാവ് പരിതപിച്ചു. സമീപത്തിരുന്ന ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ പാരായണംകൊണ്ട് ക്ഷീണശമനം ചെയ്യാമെന്ന് വിചാരിച്ച് അതിനെ

എടുത്തതിൽ ഭാരമുള്ള ഒരു സാധനമായിത്തോന്നി. ഗുഹാമാർഗ്ഗങ്ങളെ തരണംചെയ്ത്, പുറത്തേക്കുള്ള വാതിലിനടുത്ത് ചെന്ന് ഒന്നുരണ്ട് നാഴികനേരം ദ്വാരപാലവൃത്തിയെ അനുഷ്ഠിച്ചു. തന്റെ ബഹിർഗമനത്തെ തടയുന്ന വാതൽ മനുഷ്യവർജ്യമെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്ന നിശ്ചലതയ്ക്കല്ലാതെ മറ്റൊന്നിനും അന്തഃപ്രവേശനം നൽകുന്നില്ല. തന്റെ ബന്ധനശാലയിലേക്ക് മടങ്ങി, ആ പകൽ മുഴുവൻ ഉപവാസമായിക്കഴിച്ചു. ജാലകപങ്ക്തിയിൽക്കൂടി അന്ധകാരത്തിന്റേയും അനന്തരം ചന്ദ്രകിരണങ്ങളുടേയും പ്രവേശനമുണ്ടായിട്ടും ഭടന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടാകുന്നില്ല. ഉപവാസാനുഷ്ഠാനംകൊണ്ട് നാമജപങ്ങളോടുകൂടി യുവാവ് നിദ്രയ്ക്കാരംഭിച്ചു. കോകിലഗാനങ്ങളും ചകോരകൂജനങ്ങളും വണ്ടുകളുടെ ഝങ്കാരധ്വനികളും ഉൂക്കമരച്ചുവട്ടിലേക്ക് നയിക്കുന്ന കാഹളധ്വനികളെന്നു തോന്നിച്ചും കൊണ്ട് അയാളെ പ്രഭാതത്തിനുമുമ്പ് ഉണർത്തി. സൂര്യോദയം കണ്ട്, സ്വൽപം ആനന്ദമുണ്ടായി എങ്കിലും, ഭടന്റെ ആഗമനം അന്നും കാണാതെ കഴിഞ്ഞ ഓരോ മാത്രയിലും അയാളുടെ ബുദ്ധിക്ഷയം വർദ്ധിച്ചു. യോഗീശ്വരന് വശംവദനാകാതെ, അദ്ദേഹത്തോടുള്ള തന്റെ മനോവിരുദ്ധതയെ പ്രകടിപ്പിച്ചതിന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങൾ ദർശനംചെയ്ത മാർഗ്ഗത്തിൽത്തന്നെ മൃതി സംഭവിപ്പിച്ച് ശിക്ഷിക്കുന്നു എന്ന് തീർച്ചയാക്കി. അകക്കാമ്പിൽ വർദ്ധിച്ച ദാഹാഗ്നിയെ പാദപ്രക്ഷാളനാദികൾക്കു വച്ചിരുന്ന ജലശിഷ്ടത്തെക്കൊണ്ട് ശാന്തിവരുത്തി. സന്ധ്യാസമയമടുത്തപ്പോൾ കാളരാത്രിയുടെ സമാഗമമെന്നും, പർവ്വതനിരകൾ കാലദൂതന്മാരെന്നും, തന്റെ വസതിക്കുള്ളിൽ തിക്കിത്തിരക്കി പ്രവേശിക്കുന്ന ചേമന്തിവനമല്ലികാദികളുടെ സൗരഭ്യം നരകഗന്ധകധൂമമെന്നും, അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും അമ്പുകൾപോലെ പറന്ന് മരക്കൊമ്പുകളിൽ ഒതുങ്ങുന്ന ശുകചകോരാദി പക്ഷികൾ പിണ്ഡകാംക്ഷികളായ കാകജാതി എന്നും, അയാളുടെ ക്ഷതേന്ദ്രിയിൾക്കു തോന്നി. നാവ് തളർന്നു എങ്കിലും, ദിവ്യങ്ങളായ ഓരോ അഷ്ടകങ്ങളും ദശകങ്ങളും മന്ത്രിച്ച്, ദൈവകരുണാമൃതത്തെ യാചിച്ചു. ശുചീന്ദ്രക്ഷേത്രവാസിയായ സ്ഥാണുമാലയപ്പെരുമാൾ കേൾക്കുമാറ് ആ ശിലാഭ്രൂണത്തിൽ ബദ്ധനായ മൃകണ്ഡുപുത്രൻ വാവിട്ടുനിലവിളിച്ചു. ഈ ഘോഷങ്ങളെല്ലാം തൽക്കാലം സമീപവർത്തികളായ കുരരികളെ സ്വഗൃഹഭ്രഷ്ടരാക്കി പലായനംചെയ്യിക്കമാത്രം ചെയ്തു. ചുറ്റും ആവരണംചെയ്യുന്ന പ്രശാന്തശീതളപവനൻ സൗഷുപ്തികമായുള്ള ഒരു മഹാരന്ധ്രത്തിലേക്കു തന്നെ നയിച്ചുതുടങ്ങുന്നു. ആ അവഗാഹനം നിദ്രയോ ബോധക്ഷയമോ മൃതിയോ എന്നു സംഭ്രമിക്കുന്നതിനിടയിൽ അയാളുടെ നാഡികൾ സ്തംഭിച്ച്, ശരീരം സുഷുപ്തിപ്രചുരമായി. മണ്ഡപവലയിനിയായ പ്രകൃതീശ്വരി, സ്വാക്ഷദേശത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന അപമൃത്യുവെ സ്വൈരിണിയുടെ സമദൃഷ്ട്യാ ഉച്ഛീകരിച്ച് ജഗന്മോഹനകരിയായി വിലസി. സമീപഗുഹാദ്വാരവാസികളായ മഹാത്മാക്കളുടെ ദിവ്യചക്ഷുസ്സുകളും ആ അകാലാസന്നമൃതിയെ ദർശിക്കുന്നില്ല. നിശാനടി തന്റെ കാന്തനായ ചന്ദ്രനെത്തുടർന്ന് ഭ്രമംഗത്തെ കൃതാന്തകൃത്തായ ദ്വാദശാർക്കനൃത്തത്തിന് ഒഴിച്ചുകൊടുത്തു. ആ ശിലാമണ്ഡപം അപ്പോൾ സാക്ഷാൽ സത്യശക്തിയുടെ പരീക്ഷാസങ്കേതമായി പ്രകാശിച്ച് വിരാട്സ്വരൂപത്തിന്റെ മഹായോഗോപാധിപ്രശാന്തത ബന്ധിച്ച ആ മണ്ഡപത്തെ സർവത്ര അനിരോധ്യരായ യമകിങ്കരന്മാർ പ്രദിക്ഷണം ചെയ്തു.

24

"നിൽക്കരുതാരും പുറത്തിനി വാനര–
രൊക്കെക്കടക്ക മുറിക്ക മതിലുകൾ,
കൂപതടാകങ്ങൾ തൂർക്ക കിടങ്ങുകൾ,
ഗോപുരദ്വാരാവധി നിരത്തീടുക."

കഥാവസാനം അടുത്തിരിക്കുന്ന ഈ ഘട്ടത്തിൽ കഥാരംഭരംഗമായ കളപ്രക്കോട്ട ഭവനത്തിന്റെ ക്ഷേമസ്ഥിതികളെക്കുറിച്ച് അന്വേഷിക്കുന്നത് സമുചിതമായിരിക്കുമല്ലോ. പതിമൂന്നുവർഷവും നാലിലധികം സൂര്യസംക്രമവും കഴിഞ്ഞിട്ടും ആ ഭവനം ബാലശാപംകൊണ്ട് ക്ഷയത്തെ പ്രാപിക്കാതെ, നേരെമറിച്ച് പുരാതന കാലത്തെ ദേശാധിപത്യപ്രാമാണ്യത്തേയും കവിഞ്ഞുള്ള രാജപുത്രപ്രഭുത്വത്തിന്റെ വിക്രമയശഃസ്തംഭത്തെ നാട്ടിയിരിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിരാജസന്ദർശനം കഴിഞ്ഞ് കുഞ്ചുത്തമ്പി മടങ്ങിയെത്തിയപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തെ ദൃഷ്ടിദോഷം, നാവിൻദോഷം എന്നിവകളെ പരിഹരിച്ച് കോട്ടയകം പൂകിപ്പാൻ വട്ടകയിൽ അരത്തവെള്ളവും (കുരുതിയും) ദീപവുംകൊണ്ട് അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചിയുടെ മുമ്പിലായി പുറപ്പെട്ട തോഴി, പാണ്ഡവാരാധകരായ വേലർവർഗ്ഗത്താൽ ഉപാസ്യയായ ഒരു വനയക്ഷിതന്നെ ആയിരുന്നു. അതിന്റെ വിതർത്തുള്ള കാപ്പിരിമുടിയും, കർണ്ണങ്ങളിൽ ഊഞ്ഞോലാടുന്ന രുദ്രാക്ഷദ്വന്ദ്വവും, ഭൗതികമായുള്ള ഭയങ്ങൾക്ക് രക്ഷാസൂത്രമായണിഞ്ഞുള്ള കരിമ്പടനൂൽ കണ്ഠഹാരവും, ജ്വരസംഹാരിയായുള്ള ആനവാൽകങ്കണങ്ങളും, കൈവിരലുകളെ അലങ്കരിക്കുന്ന ശംഖതാമ്രമോതിരങ്ങളും, പാദാഭരണങ്ങളായ ഇരുമ്പുവലയങ്ങളും, നെറ്റിയിലും കണ്ണുകളെ വലയംചെയ്തും തെളിയുന്ന ഭസ്മപ്പരിക്കുകളും, എങ്ങും നടപ്പില്ലാത്ത സമ്പ്രദായത്തിൽ ശരീരത്തെ ആവരണംചെയ്യുന്ന കാവിവസ്ത്രങ്ങളും, എല്ലാത്തിനും വിശേഷമായി നാസികാഭരണസ്ഥാനത്ത് മാന്ത്രികധ്വജമായി പൊങ്ങിനില്ക്കുന്ന ഈർക്കിൽമൂക്കുത്തിയും കണ്ടപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനനോടുള്ള പ്രത്യയാനുഗ്രഹമായി തനിക്ക് ഒരു കരിംകൃത്യാങ്കരിയെ കിട്ടിയിരിക്കുന്നു എന്ന്

തമ്പി സന്തോഷിച്ചു. ഭഗവതിയമ്മയുടെ മനം തമ്പിയുടെ ദർശനത്തിൽ അമ്മയെക്കാണാൻ ഉഴറാഞ്ഞതു് അവരുടെ മന്ത്രശക്തിയുടെ മാഹാത്മ്യം കൊണ്ടുതന്നെ ആയിരുന്നു. തമ്പിയേക്കാൾ പത്തു് പതിനഞ്ചു് നാഴികയ്ക്കു് മുമ്പിൽ തിരുവനന്തപുരത്തുനിന്നും ശരവും പക്ഷിയും ചന്ദ്രനും രാഹുവും ഗുളികനും പിന്നെ പത്തുപന്ത്രണ്ടു് 'നവദോഷങ്ങളും' നോക്കി, പടത്തലവരുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം ഭഗവതിയമ്മ കളപ്രാക്കോട്ടയിലേക്കു് പുറപ്പെട്ടു. കദളീവനത്തിൽ കേട്ടിരുന്നുവെങ്കിൽ, വൈയാകരണപടുവായ ശ്രീഹനുമാന്റെ സമാധിബന്ധലംഘനം ചെയ്യിക്കുമായിരുന്ന പദവ്യതിരേകങ്ങളോടുകൂടി ആ വിഷ്ണുഭക്തന്റെ നാമദശകത്തേയും ജപിച്ചുകൊണ്ടാണു് നമ്മുടെ ദൂതിനടന്നുതുടങ്ങിയതു്. പ്രാർത്ഥനകളിൽ ശബ്ദമല്ലാ, ധ്യാനമാണു് പ്രധാനമെന്നു തെളിയിക്കുമാറു്, ഭഗവതിയമ്മയുടെ 'അങ്ങനാസൂന'വായുള്ള 'വാശ്രുപുത്ര'നാമമന്ത്രത്തിന്റെ പ്രേഷകശക്തികൊണ്ടു് ആ സ്ത്രീ തമ്പിയെ മുന്നിട്ടു് കളപ്രാക്കോട്ടയിൽ അടുത്തു്, തമ്പിപ്രഭു എത്തുന്നതിനുമുമ്പിൽ ആ ഭവനത്തിലെ നായികയേയും അടുക്കളയേയും തന്റെ ചൊൽക്കീഴാക്കി. തമ്പിയുടെ പ്രത്യാഗമനാഘോഷമായി പരിപ്പും നെയ്യും കൂട്ടിയുള്ള ഊണിനിരുന്നപ്പോൾ, മനോരമ്യമായുള്ള പാചകചിന്താമണിപ്രയോഗങ്ങളെ തങ്കച്ചി തളികകളിൽ പകർന്നു. ഭഗവതിയമ്മയുടെ കൈപ്പുണ്യസാക്ഷ്യങ്ങളായ സദ്യവിഭവങ്ങളെക്കാളും തമ്പിക്കു് രുചിച്ചതു്, തോഴിയുടെ ഉപദേശപ്രകാരമുള്ള തങ്കച്ചിയുടെ 'തലചൊരുക്' മുതലായുള്ള ഒരുക്കങ്ങളായിരുന്നു. തമ്പി ഭാഗ്യഹിമവാന്റെ അഗ്രസാനുവിൽ കയറി കണ്ണുരണ്ടു. ഭക്ഷണാനന്തരം ഭാര്യയേയും ഊട്ടി, വിശ്രമക്കെട്ടിൽ ആനന്ദാന്ദോളമഞ്ചത്തിൽ, 'സർവവിഘ്നകരന്ദേവ'നായി കുശാൽകൊണ്ടു് ഇരിപ്പായി. നവവേഷം ധരിച്ചതുകൊണ്ടു് വ്രീളാവതിയായിരിക്കുന്ന തങ്കച്ചി താംബൂലദാനംചെയ്തതും ഒരു നവസമ്പ്രദായത്തിലായിരുന്നു. ഒടിച്ചുമടക്കി, കശക്കിയല്ലാതെ, ഞരമ്പറുത്തു് സുന്നം തടവിനിരപ്പാക്കി, തിറുത്തു്, അഗ്രത്തെ സുന്നശകലംകൊണ്ടു് ഒട്ടിച്ചു്, നെടുഗുളികയായി നിൽകിയ വെറ്റിലച്ചുരുൾ കണ്ടു്, തമ്പി സ്വപത്നിയേയും നവഗുണോപദേശകർത്രിയേയും ഒന്നുപോലെ അഭിനന്ദിച്ചു് കരിമ്പുതോട്ടം തകർക്കാനൊരുങ്ങുന്ന ഗജത്തെപ്പോലെ രസമദംകൊണ്ടു് കുണുങ്ങി. അദ്ദേഹം യോഗിരാജന്റെ രാജസ'പ്പകിലും' രാജധാനിയിലെ 'അലവലാദി'ത്വവും ഭാര്യയെ കേൾപ്പിച്ചു. "കേട്ടില്ലയോ തങ്കച്ചി, തമ്പുരാന്റെ സേവൻ, ഒരു കേശവൻ, ബ്രഹ്മഹസ്തി ചെയ്തതു്? അവടങ്ങളൊക്കെ കുടിപൊറുതി കെട്ടുപെയ്! സാമി തന്നെ അവിടങ്ങക്കൊക്കെ ഇപ്പോത്തമ്പുരാനും പത്മനാസ്സാമിയും." ഭർത്താവു് പറഞ്ഞതും അതിൽ കൂടുതലായ രാജ്യവൃത്താന്തങ്ങളും ഭാര്യ അറിഞ്ഞിരുന്നു. "കേശവന്മാരെ പേരുവാഴ്ക്കയേ പൊല്ലാത്തതു!" (തന്റെ അഭിപ്രായം പ്രസംഗവിഷയത്തെ ആസ്പദമാക്കി മാത്രം പുറപ്പെട്ടതെന്നു് സ്ഥാപിപ്പാൻ) "അച്ചനിയനാരവൻ? പിന്നെ… ഒരു മാടമ്പിള്ളയോ, എന്തൊരുവനോ… അയ്യാണ്ടെ കൊച്ചിനെ എന്തരാണ്ടോ ചെയ്യട്ടാരു!" എന്നു് ആ മഹതിക്കുള്ള അറിവിനെ ഭർത്താവിനെ ധരിപ്പിച്ചു.

വിജ്ഞനായ തമ്പി: "ഫൊ മടലെ! മാടമ്പിള്ളയോ? എളേഡസ്ത്ര നാട്ടിലെ ഒരു മാടമ്പീടെ മോനെ. 'മാടമ്പി' എന്നുവച്ചാൽ 'തിരുവില്ലാത്ത മാടമ്പു്,… മാടമ്പേ, പൂണൂലിട്… കഴിഞ്ഞവൻ… എന്നോ മറ്റോ ആണു് അതിന്റെ വ്യഭക്തി. അതേ… അങ്ങനേയും ഒരന്യായം നടന്നു."

തങ്കച്ചി: "തള്ളേം തവപ്പനം എങ്ങനെ താങ്ങുവാരോ?"

തമ്പി: "കൊടുത്തവന് ഒടനേകൊണ്ടേ... അവടങ്ങളിൽ എട്ടാവട്ടത്ത് ചവിട്ടാൻ എടവരാണ്ടേ പെയ്യ്." (സംഗതിയുടെ കഠോരത ചിന്തിച്ചുണ്ടായ ദുസ്സഹതയാൽ രണ്ടുകൈകൊണ്ടും തങ്കച്ചിയുടെ നെഞ്ചിലടിച്ചുകൊണ്ട്) "ചെല്ലിപ്പറഞ്ഞോണ്ടല്യോ എണയെക്കൂത്യൂട്ട."

തങ്കച്ചിക്ക് തമ്പിയുടെ ഊക്കേറിയ ശോചനോർജിതം പുറത്തും ഉള്ളിലും ഒന്നുപോലെ കൊണ്ടു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ കേശവ പിള്ള എന്നൊരു രായസപ്രൗഢൻ കൊല്ലുമെന്ന് പ്രതിജ്ഞചെയ്തതും, പറമ്പ് കിളയ്ക്കുമ്പോലെ നിവർന്നുനിന്ന് കാച്ചി ജീവഹതിചെയ്തതും തങ്കച്ചിയുടെ കണ്ണുകളിൽ കാണംവണ്ണമുള്ള ചമൽക്കാരത്തോടുകൂടി തമ്പി വർണ്ണിച്ചു. പരിചിതന്മാർ, സ്നേഹിതന്മാർ എന്നിങ്ങനെ ചേർന്നുകഴിയുന്ന വർഗ്ഗങ്ങളുടെ അടുത്തപടിയിലുള്ള 'ഇണ' ദമ്പതിമാരാണല്ലോ എന്ന് ചിന്തിച്ച് തങ്കച്ചിയുടെ ഘനമാർന്ന ഹൃദയം വ്യാകുലമായി. രായസംപിള്ളയുടെ നാമം 'കേശവ പിള്ള' എന്നായിരുന്നതുകൊണ്ട് താൻ കേട്ട കഥയെ 'മാവാരതത്തെ'ക്കാളും പരമാർത്ഥമായി വിശ്വസിച്ചു. ദമ്പതിമാരുടെ സംഗതിയാകുമ്പോൾ ഇങ്ങനെയുള്ള കേശവനാമവാന്മാരായ ഭർത്താക്കന്മാരുടെ ഭാര്യമാർ എന്നും മൃത്യുവദനസ്ഥകളാണല്ലോ എന്ന് തന്റെ ഹൃദയസ്ഥനായിരിക്കുന്ന കേശവബാലനെകുറിച്ചുള്ള ഓർമ്മകൊണ്ട് തോന്നി. കേശവനാമാവല്ലാത്ത തന്റെ ഭർത്താവോടണഞ്ഞു, ഭയാനുരാഗങ്ങൾ സമ്പുടമായ ഒരു അർദ്ധാലിംഗനത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ ശോചിച്ചു: "എത്തും എതിരും ഇരുന്നോണ്ട്, എണയ്ക്കണെയായി വാഴ്വോരു്, ഊട്ടിയുറുത്താല്, തവിച്ച നീരെയും എങ്ങനെ നമ്പുവാരു്?" (തന്റെ ഹൃദയമാലിന്യത്തിന്റെ ഊർജ്ജിതംകൊണ്ട്) "പേരുവാക്കെന്നേ! പേരുവാക്ക്!"

സൗഭാഗ്യഖമധ്യത്തിനും ഉപരിയായുള്ള ആകാശാരോഹണം സമീപിച്ചിരിക്കുന്ന ആ സന്ദർഭത്തിൽ, തനിക്ക് തക്കതായ ഒരു രായസക്കാരനില്ലാത്തതിനെക്കുറിച്ച് ചിന്താപരിഭ്രതനായിരിക്കുന്ന തമ്പിയുടെ മനസ്സിൽ തങ്കച്ചിയുടെ പരിരംഭണാർദ്ധം ഉറവ് കൊള്ളിച്ച പ്രണയരസത്തെ, തന്റെ പ്രിയനായ ചെറുസിക്രട്ടറിയെ അപഹസിച്ചുണ്ടായ ഒടുവിലത്തെ സ്വരവിന്യാസം ഉദയമുഖംവരെ വറ്റിച്ചു. "കേശവൻ! കേശവൻ! അപ്പേരിവിടെ ജപിക്കാണ്ടായിട്ട് എത്ര പൂവ് കഴിഞ്ഞു! 'നഞ്ചൻ!' 'നഞ്ചൻ' എന്ന് പറഞ്ഞോണ്ട്, അവനെ കൊന്നോ കുഴിച്ചുമൂടിയോ എന്തരു് ചെയ്യാരോ? കൊണ്ടിരുന്നോണ്ട് കുലം പേശെണ്ടെന്നുവച്ച് മിണ്ടാണ്ടിരുന്നു. ഇപ്പോൾ താനേ ചാടി ഒള്ളതും ഉള്ളിരുപ്പും."

തങ്കച്ചി: "ഹയ്യേ! ഈ കൊലംപേയണ കാര്യവും മറ്റും എടുക്കണതു് ചെവ്വോ, മേനിയോ? ആ പൂപ്പൊടീടെ മേമയ്ക്ക് ഉച്ചിച്ചൂടി കൊണ്ടുടായിരുന്നോ? ഇങ്ങാരു് കൊല്ലണതും കൊലയ്ക്കണതും?"

ഭഗവതിയമ്മ ഇത്തക്കം നോക്കി ഇടയ്ക്ക് ചാടി മാധ്യസ്ഥവും വഹിച്ച്, ദമ്പതിമാരുടെ ശണ്ഠയെ ഒതുക്കി. പ്രതാപസിംഹനായിരിക്കുന്ന തമ്പിയോട് സംസാരിപ്പാൻ സന്ദർഭം കിട്ടിയ ഭഗവതിയമ്മ, പത്മനാഭൻ പള്ളികൊണ്ട് കിടന്ന് പന്ത്രണ്ടുകോടി അരി ദിവസേന അമൃതേത്തുകഴിക്കുന്നതും പൊന്നുതമ്പുരാൻ കാർത്തവീര്യചക്രവർത്തിയെപ്പോലെ ആയിരം

കൈയാൽ അന്നദാനംചെയ്യുന്നതും തുടങ്ങിയുള്ള മഹാരാജപ്രഭാവങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചു. തമ്പി അതുകളെ ഭക്തിയോട്ട് കേട്ടതല്ലാതെ, താൻ ഉദ്ദീക്ഷിച്ചപോലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്ത് രാജവിരോധലക്ഷ്യങ്ങൾ ഒന്നും കണ്ടില്ല. തമ്പി അരാജകകക്ഷിയെന്ന് പടത്തലവർക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള സംശയം അകാരണമായുള്ളതെന്ന് ഭഗവതിയമ്മയ്ക്ക് തോന്നി. എങ്കിലും, തന്റെ ശ്രമപരീക്ഷണങ്ങളെ അവിടെ അവസാനിപ്പിച്ചില്ല. ആ ഭവനം പ്രേതാദിബാധകളുടെ സങ്കേതമെന്ന് താൻ കേട്ടിട്ടുള്ളതുകളെ തന്റെ മാന്ത്രികക്രിയകൾകൊണ്ട് ആവാഹനംചെയ്ത്, ആ ദേഹികൾക്ക് മോക്ഷദാനം ചെയ്‌വാൻ ഭഗവതിയമ്മ ഏറ്റു. തമ്പിയുടെ നാസികാഗ്രത്തിൽ മുട്ടിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഭാഗ്യദശയ്ക്ക് ഇങ്ങനെ ഗൃഹശുദ്ധ്യനുകൂലംകൂടി ലഘുവായി കിട്ടുന്നത് പരമഭാഗ്യമായി. കളപ്രാക്കോട്ടത്തളങ്ങളിൽ പുഷ്പാദിസംഭാരങ്ങൾ കുമിഞ്ഞുതുടങ്ങി. ഓരോ മുറിയും, അറയും കല്ലറയും തുറക്കപ്പെട്ടു. ഭഗവതീമാന്ത്രിക കുത്തിയുടുത്ത്, കുറിയും ചാർത്തി, പല്ലുകടിച്ച്, കണ്ണുരുറിച്ച്, ദേഹം ആഞ്ഞുവിറച്ചും, തലയാട്ടി ഭീഷണി കാട്ടിയും, ഇളിച്ചും, ഇമച്ചും, ചീറിത്തുമിച്ച് 'ഖാ' ദിവകയഞ്ചും 'ഉ്'കാരതയുതമായി തെള്ളിപ്പൊടിത്തീയിൽ അർപ്പണം ചെയ്തും, ആ ഭവനത്തിന് വഴിപോലെ ഉച്ചാടനശുദ്ധികഴിച്ചു. ഈ 'മാണിക്കച്ചെമ്പഴുക്ക'ക്കുള്ളിലെല്ലാം ആടീട്ടും കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ പൊടി അവിടെങ്ങും കാൺമാനില്ല. ചെമ്പകശ്ശേരിയിലുള്ളതിലും അധികം അറകളും കല്ലറകളും ഉണ്ടെന്നുള്ള അറിവിൽ പടത്തലവർക്ക് തെറ്റീട്ടില്ല. കേശവൻകുഞ്ഞിനെ അതുകളിൽ ബന്ധനംചെയ്തിരിക്കുമെന്നുള്ള ഊഹം… എന്ത് കഥയോ… അബദ്ധമായി. യോഗീശ്വരൻ ആ ഭവനത്തിന്റെ രക്ഷാമൂർത്തിയാണെന്ന് തന്റെ ചികിത്സാസഹായത്താൽ പാട്ടിലാക്കപ്പെട്ട ചില ഭൃത്യരിൽ നിന്ന് ഭഗവതി അമ്മ ഗ്രഹിച്ചു. തമ്പി പടകൂട്ടുന്ന വൃത്താന്തത്തേയും അവർ സമ്മതിച്ചു. എങ്കിലും കേശവൻകുഞ്ഞന്നൊരുവനെ ആ ഭവനത്തിനകത്തു കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടോ എന്ന ചോദ്യത്തിന് ചില സംശയഭാവങ്ങളോടുകൂടിയുള്ള നിഷേധോത്തരമാണുണ്ടായത്. ഭഗവതിയമ്മ ക്രാസ്സും മറുതലക്രാസ്സും ചോദ്യങ്ങൾ തുടങ്ങി. ആയിടയിലും യോഗീശ്വരൻ കളപ്രാക്കോട്ടവക പടനിലത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയിരുന്ന എന്ന് ആ ഭൃത്യർ സമ്മതിച്ചു. തക്കതായ കാരണമുണ്ടാക്കി, ഭഗവതിയമ്മ പടക്കളരിക്കെട്ടിടങ്ങളേയും സന്ദർശിച്ചു. എന്നാൽ ആ സ്ഥലങ്ങളിലെ പടവട്ടങ്ങളുടെ 'തൃമാകണിശം' തന്റെ മാന്ത്രികതത്വത്തിന് അടുത്തുകൂടാത്തതായി കാണപ്പെടുകയാൽ ഭഗ്നോത്സാഹയായി മടങ്ങേണ്ടിവന്നു. ഈ തോലി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, തന്നെ സംശയിച്ചു തുടങ്ങുന്നതുപോലെ ചില ലക്ഷ്യങ്ങളും ഭഗവതിയമ്മ കണ്ടു. ഭഗവതിയമ്മ വചനനേത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള പണികളെ നിറുത്തി, ശ്രവണേന്ദ്രിയാംഗങ്ങളെ തന്റെ യത്നസാധ്യത്തിനായി ഏകാഗ്രമാക്കി.

തമ്പി ചിന്താഗ്രസ്തനായി നടക്കയും പലരെയും വരുത്തി പല ആജ്ഞകളും നൽകുകയും ദ്രവ്യശേഖരവും വ്യയവും ചെയ്കയും, തങ്കച്ചി ഉന്മേഷം പെരുകി ഒന്നുകൂടി വീർക്കുകയും ചെയ്തു. ആ ഭവനത്തിനകത്ത് കാഷായവസ്ത്രക്കാരുടെ വരവ് പെരുകി. പടനിലത്തിലെ ആരവങ്ങൾ ഭവനത്തിലും കേൾക്കുമാറായി. അടുക്കള അക്ഷയപാചകശാലയായി. തമ്പി ഇടയ്ക്കിടെ നെടുംകുപ്പായശരായികൾക്കകത്ത് കടന്ന്, നടുക്കെട്ടും തലക്കെട്ടും ധരിച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ സമ്മാനിക്കപ്പെട്ട ഖഡ്ഗവും നടുക്കെട്ടിൽ തിരുകി, മഹമ്മദീയമന്ത്രിവേഷത്തെ അഭ്യസനംചെയ്യുന്നതും കണ്ടുതുടങ്ങി. താൻ പോന്ന കാര്യം നിവർത്തിക്കാതെ

മടങ്ങേണ്ടിവരുന്നതിനെക്കുറിച്ച് ഭഗവതിയമ്മ വളരെ വ്യസനിച്ചു. കന്യാകുമാരിമുതൽ സകല ഗൃഹങ്ങളും വഴിയമ്പലങ്ങളും കാട്ടും കുഴിയും കുന്നും മലയും പരിശോധിച്ച് ഒരു കാനേഷുമാരിക്കണക്കെട്ടുത്തെങ്കിലും കേശവൻകുഞ്ഞിനെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട് അതിൽ വിജയമുണ്ടാകുവാൻ ചില 'ഉക്കര'മന്ത്രങ്ങളെ ജപിച്ചു. സന്ധ്യ കഴിഞ്ഞയുടനെ പ്രാർത്ഥന ഫലിച്ചു. ഒരു കാവിവസ്ത്രക്കുപ്പായക്കാരൻ ഓടിക്ഷീണിച്ച്, സംഭ്രമവശനായി, വാടിത്തളർന്ന്, അവിടെ എത്തി ചില വസ്തുതകൾ തമ്പിയെ ഗൂഢമായി ധരിപ്പിച്ചു. ഭഗവതിയമ്മ, മസൂരിയാൽ ഇരട്ടിക്കപ്പെട്ട തന്റെ കൃഷ്ണവർണ്ണം ഇരുളിനോട്ട് ചേരുന്ന ലയചാതുരിയുടെ ആനുകൂല്യത്തിൽ, തന്റെ ശ്രവണങ്ങളെ ആ സംഭാഷണസ്ഥലത്തേക്ക് നിയോഗിച്ചു. തൽക്കാലമുണ്ടാകുന്ന ഒരു മഹാപത്തിൽ കുലുങ്ങാതെ തന്നെ വിശ്വസിച്ച് കാത്തു്, മരുത്വാൻഗിരിയിൽ അൽപകാല ഭജനംചെയ്തു്, ഹരിശ്ചന്ദ്രസമനായി തമ്പിയുടെ പ്രതിജ്ഞാമഹത്വത്തെ രക്ഷിക്കണമെന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നതായി ആഗതനായ ദൂതൻ തമ്പിയെ ഗ്രഹിപ്പിച്ചു. ആപത്തിന്റെ സ്വഭാവമെന്തെന്ന് ചോദിച്ചതിൽ, ഭൃത്യന് രൂപമുണ്ടായിരുന്നില്ല. തമ്പി ക്ഷീണപാദനായി, തന്റെ കട്ടിലിന്മേൽ ചെന്ന് വീണു. "മരുത്വാമലയോ?" എന്ന് ഭഗവതിയമ്മയുടെ ഉള്ളിൽ ഒരു ചോദ്യം ഉദിച്ചു.

ഈശ്വരൻ ശരീരത്തെ കൈക്കൊണ്ട്, സകല സ്ഥലത്തും ഈശ്വരനായി പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ട്, പ്രപഞ്ചഭരണത്തെ നിർവഹിക്കുന്നില്ല. ദൃശ്യവും ചേതനവും ആയുള്ള ഓരോ സത്വങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ, സർവനിയന്ത്രിണിയായ ഒരു ശക്തിക്കുള്ള സർവാധികൃതത്വത്തെലോകത്തെ ധരിപ്പിക്കുന്നു. അതിന്മണ്ണം തന്നെ രാജ്യകാര്യനിർവ്വഹണത്തിലും ഒരു ഭദ്രകേന്ദ്രത്തിൽ ഒന്നോ ഏതാനുമോ ബുദ്ധികൾ സംഘടിക്കുന്നു; ആ സംഘടനയിൽ ചില സങ്കൽപങ്ങൾ സമാവിഷ്ടങ്ങളാകുന്നു: ആ സങ്കൽപങ്ങളുടെ സമവായത്തിൽ അവയ്ക്ക് ക്രിയാജീവൻ ജാതമാകുന്നു: ആ ജീവൻ നിർവാഹകരൂപങ്ങൾമുഖേന പ്രവർത്തനംചെയ്യുന്നു: ആ പ്രവർത്തനത്തിന് രാജ്യഭരണം എന്ന് ജനങ്ങൾ അഭിധാനദാനം ചെയ്യുന്നു. ഭദ്രദീപയജ്ഞാനുവർത്തനത്താൽ വർദ്ധിതഭദ്രകീർത്തനനായ രാമവർമ്മധർമ്മരാജന്റെ മന്ത്രമണ്ഡപത്തിൽ ചിലമ്പിനകം, കളപ്രാക്കോട്ട എന്നിത്യാദി ഭവനങ്ങളുടെ ആയുർദ്ദായരജിസ്ത്രുകൾ സാചിവ്യാമന്ത്രണത്തിന് വിഷയമായി ഭവിച്ചു. അതുകളിൽ വാർദ്ധക്യ വ്യാധിപാതകാദികൾകൊണ്ട് ആയുഃഖണ്ഡനത്തിന് പ്രഥമഗണനീയമായിക്കണ്ട കളപ്രാക്കോട്ട ജന്മപത്രികയെ, പടത്തലവരുടെ ആജ്ഞാനുകാരിയായി പാണ്ടിദേശങ്ങളിലേക്ക് ഭഗവതിയമ്മയെത്തുടർന്ന് യാത്രയാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കേശവ പിള്ള അറിവാൻ സംഗതിവരാതെ മന്ത്രിമാർ കിഴിവെഴുതി, അതിഗൂഢമായുണ്ടായ ആ വിധിയെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ അറിഞ്ഞു് തമ്പിക്ക് വ്യക്തമല്ലാതുള്ള ഒരു മുന്നറിവുകൊടുത്തു. ആ സ്ഥിതിക്ക് മന്ത്രിമാരിൽ ഒരാളായ 'ജെണ്ട്റാളമ്മാ'വൻവഴി തലവർകുളത്തിലും ആ വസ്തുതയുടെ സൂക്ഷ്മച്ഛായതന്നെ എത്തിയതു് ആശ്വര്യമല്ലല്ലോ?

തമ്പിയുടെ ബുദ്ധിക്ഷയത്തിന്റെ കാരണമറിവാൻ തങ്കച്ചി ചോദ്യം തുടങ്ങി. "പെഞ്ചാതി അറിയേണ്ട കാര്യമല്ല" എന്ന് തമ്പി, പതിനിയുടെ ആശ്വാസപ്രശ്നത്തിന് ആവശ്യമി

ല്ലെന്നും, തന്റെ മനസ്സിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള കാലുഷ്യം നിസ്സാരമെന്നും പ്രൗഢിയോടു് അഭിനയിച്ചു് പറഞ്ഞു. തങ്കച്ചിക്ക് തമ്പിയുടെ വാക്കും ഭാവവും ബോദ്ധ്യമാകാതെ, അദ്ദേഹത്തെ പിന്നെയും ചോദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു് അസഹ്യപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനബാന്ധവവിഷയത്തിലുള്ള തങ്കച്ചിയുടെ നിരന്തരനീരസം ദുശ്ശകുനമായി ദോഷാനുഭവത്തിൽ കലാശിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു് സൂചിപ്പിച്ച്, “മനംപോലെ മംഗല്യം” എന്നു് തമ്പി ആപത്സംഭവഭയത്തെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തി ആക്രോശിച്ചു.

തങ്കച്ചി: (തന്റെ ഗുണദോഷോപദേശങ്ങളെ ഭവിച്ചുണ്ടായ തമ്പിയുടെ പരുഷവാക്കിൽ കുപിതയായി) “കേട്ടൂടാത്ത പെഞ്ചാതിയെപ്പിന്നെ വീട്ടിക്കെട്ടിവലിച്ചിട്ടിരിക്കണതെന്തരിന്? ചാമിയാരെ ആള് എന്തരു് പൊടിമായവുംകൊണ്ടു് വന്നിരിക്കണാരോ എന്തോ? നീക്കും പോക്കുമില്ലാതെ വിനയായല്ല്യോ അദ്യം…”

തമ്പി: “അമ്മാച്ചന്മാരെ അധികാരങ്ങളൊന്നും കളപ്രാക്കോട്ടയിലെടുക്കണ്ട, കേട്ടോ?”

തങ്കച്ചി: “ഹും! അതിനിങ്ങാർക്കും വ്യാക്കുമില്ല. പണ്ടും കളപ്രാക്കോട്ടമ്മേ കണ്ടല്ലല്ലോ തലവർകളും പടച്ചതു്!”

തമ്പി: “ഛ! പുല്ലേ! വാവിട്ടാണം ചൊല്ല്യാലൊണ്ടല്ലോ!”

തങ്കച്ചി: “മോന്ത്യയ്ക്ക് മോന്ത്യയ്ക്ക് അമ്പണം വിളിച്ച്, മൂധേവി തൊറപ്പാൻ ഇനി എന്തരൊണ്ടു്? കേറിക്കിടപ്പാൻ കൂരയില്ലാക്കൊമ്പനെപ്പോലെ, പുല്ലേ, പൂകിലേന്ന്, എവളെ മുഞ്ഞീ താറ്റിയാലക്കൊണ്ടു് ചേതമൊണ്ടു്.”

തമ്പി: (സ്വകാര്യമായ മോഹഭംഗഭ്രാന്തിനാൽ) “ഏറെ നൂരാതെ നില്ല്… തന്തറയിൽ നില്ല്. ചേതവും ചേതാരവും ചൊല്ലിത്തെറിക്കാതെ.”

തങ്കച്ചി: “ഏറെ നൂന്നിറ്റല്ല്യോ ഇപ്പം കാണണ കനിഞ്ഞിരിപ്പിന് എടവന്നതു്?” (കനിവോടു്) “വന്ന ചൂനെന്തരെന്നു് ചൊല്ലണോ, എവടെ പാട്ടിക്ക് ശെവനേന്നു് പോട്ടോ?”

ഭാര്യയുടെ കനിവു് ഭർത്താവിന്റെ കോപത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കുകയാണുണ്ടായതു്.

തമ്പി: “ശെവനെന്നോ, ഹരനെന്നോ, ഏതു് തൊലയിലെങ്കിലും പോയി മാട്ടു്. ചേരാത്തടത്തു് ചേർന്നാൽ കൊണ്ടൂടാത്തതു് കൊള്ളുമെന്നു് പറഞ്ഞതു് മെയ്യു്! ഇന്നലെപ്പെയ്ത മഴയിൽ ഇന്നു് കുരുത്ത തകരയ്ക്കു് പച്ച കൂട്ടം. കണ്ടും ഉണ്ടും നിറയാത്ത ഏക്കറക്കൂട്ടം! ഛ്സൂ!” തമ്പി ഒന്നു തുപ്പുകയും ചെയ്തു.

തമ്പിയുടെ സ്വകാര്യകുണ്ഠിതകോപംകൊണ്ടു് തങ്കച്ചിയുടെ മഹിമയുള്ള തറവാടു് ഇങ്ങനെ ഹീനമായി അധിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, ആ പ്രഭ്വി തുള്ളിച്ചാടി തന്റെ പ്രത്യേക അരമനയിലേക്ക് പുറപ്പെട്ടു്, ആ ഭവനം മുഴുവൻ കുലുങ്ങുംപടി അവർക്കു് പ്രത്യേക പാടവം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ഇളകിയാട്ടം തുടങ്ങി: എങ്ങാണ്ടോനിന്നുവന്നു്, ആരും തൊട്ടുതിന്നാതെ കഴിഞ്ഞു് അവസ്ഥ നടിച്ച്, കുത്തിക്കവർന്നും കൊലചെയ്തും ധനം പെരുക്കി, പ്രതാപംകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ വീട്ടിലെ പൊറുതി നിറുത്തി, സ്വന്തഭവനത്തിലേക്ക് മടങ്ങാൻ താൻ തയ്യാറാകുന്നു്

എന്ന് ആദ്യമായിത്തകർത്തു. യോഗീശ്വരന്റെ ചരിത്രവും അദ്ദേഹത്താൽ ആ ഗൃഹത്തിനു ണ്ടായതും ഉണ്ടാകുന്നതും ആയ അനർത്ഥങ്ങളും തമ്പി തുടരുന്ന അനർത്ഥപഥങ്ങളും ആയി രുന്നു ആ കോപപ്രസംഗത്തിലെ രണ്ടാംഘട്ടം. അവനോന്റെ ഭാര്യയെ ഒളിച്ച് വേണ്ടാ സനങ്ങൾ തുടങ്ങുന്ന ഭർത്താക്കന്മാർ പതിവ്രതകളുടെ പ്രണയത്തിന് അവകാശികളല്ലെ ന്നും, ആയിടെ അതിഗൂഢമായി എന്തോ ചില സംഗതികൾ പടക്കളപ്പുരകളിൽ നടത്തിവ ന്നതിനെ താൻ നിരോധിച്ചതുകൊണ്ട് അനന്തരക്രിയകളെല്ലാം തന്നിൽനിന്ന് ഒളിക്കുന്നു എന്നും പടശേഖരം ചെയ്യുന്നത് തിരുവനന്തപുരത്തും മരുത്വാമലയിലും കാലത്തും വയ്പി ട്ടും ദർശനംകൊടുക്കുന്ന സ്വാമിക്കുവേണ്ടിയല്ലാതെ തമ്പുരാൻതിരുവടിക്കുവേണ്ടി അല്ലെ ന്നും, ഇതുകൾക്കെല്ലാം മേലിൽ താൻകൂടി ഇല്ലെന്നും, മൂന്നാംഭാഗമായി ഉച്ചത്തിൽ വെളി പാടുകൊണ്ടിട്ട് തങ്കച്ചി തന്റെ ചെറുകുട്ടിയേയും വിളിച്ചു. ഭാണ്ഡവും മുറുക്കി. ഈ ചൊല്ലിയാ ട്ടത്തിന്റെ മൂന്നാം ചരണം കേട്ടപ്പോൾ, മുളക് പുളി മുതലായ രസങ്ങൾ കണക്കിന് ചേർന്ന ഒരു പുളിയിഞ്ചിയെ ആസ്വദിക്കുംപോലെ ഭഗവതിയമ്മ രസിച്ചുരുണച്ച്, ഒരു സീൽക്കാര വും പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഇക്കഥകൾ അറിഞ്ഞിട്ടും, തമ്പിയുടെ ഗൗരവം ഭാര്യാസാന്ത്വനത്തിന് പുറപ്പെടാൻ മൃദുലമാകാതെ രൗദ്രകഠിനമായി പ്രഭാവപ്പെട്ടു. തമ്പിയുടെ പടയാളികൾ ഹരി പഞ്ചാനനദൂതൻ വഹിച്ചിരുന്ന ദൗത്യമെന്തെന്ന് ഗൃഹംചുറ്റി തിരക്കിത്തുടങ്ങി.

ഈ കലാപങ്ങളെ പരിപുഷ്ടീകരിപ്പാൻ തങ്കച്ചിയുടെ കാരണവരും ഒന്ന് രണ്ട് മേ നാവും അനവധി ബന്ധുജനങ്ങളും ഭൃത്യന്മാരും കളപ്രാക്കോട്ടയിലെത്തി. കാരണവപ്പാട് തന്റെ ഉൾഖേദംകൊണ്ട് അന്തർഗൃഹപ്രവേശം ചെയ്യാതെ, പുറമുറ്റത്ത് അന്യഥാഭാവത്തെ കൈക്കൊണ്ട് നടതുടങ്ങി. ഈ ആഗമനവൃത്താന്തമറിഞ്ഞിട്ടും തന്റെ കെട്ടിനകംവിട്ട് ഭാ ര്യാമാതുലനെ സൽക്കരിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടില്ല. ആവശ്യക്കാരനായ കാരണവപ്പാട്, തന്റെ തറവാട്ടവസ്ഥയേയും അഭിമാനത്തേയും അടക്കി അകത്ത് കടന്ന്, ഒരു ഉണ്ണചാരി മിണ്ടാ തെ ഇരിപ്പായി. വൃദ്ധന്മാരുടെ ശുദ്ധഗതികൊണ്ട് പൊറുതിയില്ലാതെതീർന്ന നാട്യത്തിൽ, തമ്പി പുറത്തോട്ടുള്ള വാതലിന്റെ മേൽപടിയിൽ കൈകൾ ഉറപ്പിച്ച് നിലകൊണ്ടു. തങ്കച്ചി അടുത്തുള്ള മുറിയിൽ എത്തി, കാരണവരെ തൊഴുതുകൊണ്ട്, ദേശാചാരമനുസരിച്ചുമറ ഞ്ഞു നിന്നു. തലവർക്കുളത്തിലെ കാരണവപ്പാട്ടീന്ന് തമ്പിയോട്ട് സംസാരിക്കാതെ, അനന്തരവളോട് ഇങ്ങനെ കാര്യം പറഞ്ഞു തുടങ്ങി: "ഒളിച്ചുകളിപ്പാനല്ല ഇപ്പം നേരം. പട ത്തലവത്തി ചമഞ്ഞ് ഇങ്ങിരുന്നാലക്കൊണ്ട്, മാനംകെട്ടുപോവും. മേനാവുകൾ കൊണ്ട് വന്നിട്ടുണ്ട്. പിള്ളരെ പിറക്കിയിട്ടോണ്ട് മുമ്പേ നട. ഞാൻ പുറവേ വരാം." ഭ്രാന്തചി ത്തനായ കുഞ്ചുത്തമ്പി തിരിഞ്ഞു കാരണവപ്പാടോട്ട് കാര്യമെടുത്തു. "മൂത്തോരെന്നും മറ്റും വച്ച്, അത്ര കേറി അപ്രപ്പെടണ്ട. എവനിവിടെ തടിപോലിരിക്കുമ്പം, എവന്റെകൂടിപ്പൊറു ക്കണ പെണ്ണുംപിള്ളയെ എറങ്ങെന്ന് കുറിപ്പാൻ എങ്ങേർക്ക് കാര്യം? ഇതെവിടെക്കോട്ട ഞായം? ഏത് ജാതിക്കടുത്ത മൊറ?"

കാരണവർ: (ശാന്തമായി) "തലപ്പടവന്മാരെയടുത്തു മല്ലിടാൻ നാമാളല്ലാ. ചേഷകാരിപ്പെ ണ്ണിനെ മാനമായി കൊണ്ടുപോവാൻ നമുക്ക് കാര്യമൊണ്ട്. അതു പൊല്ലാപ്പെങ്കിൽ

നാലുപേർ പറയട്ട്. തന്റെ കുടിപ്പൊറുത്തതും, കോരിവാരിക്കിട്ടിയതും മതി. കൊച്ചുതമ്പി എഴുതി അയച്ചപ്പോൾ കൊറവായിപ്പോയി. അവൻ അശു. അവന്റടുത്തെടുത്ത മൊറയൊന്നും നമ്മുടെ അടുത്തെടുത്താലൊണ്ടല്ലൊ"... (അനന്തരവളോട്) "പെണ്ണേ! ഈ കോട്ട നാളെ പൊഴുതിന്... ശിവനേ! കൊളം... കൊളം കോരിപ്പോവും! കൽപന, കൽപന... അയ്യരുളിന് എതിരരുളേത്? മാനമര്യാദയ്ക്കു നങ്കമൊറ പോറ്റേണ്ട പെണ്ണകുലം കണ്ട പരിഷേടെ ഉണ്ണുമടിയും കൊള്ളുണത് ഈ ഏറാങ്കടക്കാലത്തു കണ്ട് പൊറുക്കാൻ നമുക്കെന്തു വിധിച്ച വിധി!"

കുഞ്ചുത്തമ്പി: "എവന്റെ കോട്ട കുളംകോരിയാൽ, നിങ്ങടെ മനപ്പടി തുറന്ന് ഒരു ചേക്കത രണ്ട; ഇക്കോട്ടയകത്തുവച്ച് തൻകുലം വാഴ്ത്തുണത് ഇവിടം ചേർന്ന നിലയ്ക്കു പേച്ചും പിനാറ്റും അടക്കിക്കൊണ്ട് വേണം."

കാരണവർ: (തമ്പിയോട്) "അടടാ! കിഴട്ടുപ്പിച്ചനെ പൊറുത്തോ അപ്പാ." തങ്കച്ചിയോട് "നീ എറങ്ങുന്നോ... അതേ നായരെപ്പോലെ കുടികെട്ടും കൊടുമ കാണാൻ നിയ്ക്കണോ? കൽപന കല്ലെപ്പിളർക്കും പെണ്ണേ, കല്ലെപ്പിളർക്കും. കൊടുത്ത കൈ എടുത്താലക്കൊണ്ട് മൊറതറ ചെലുത്തിയാൽ ചെല്ലൂല്ല. അത് നീ കേട്ടിട്ടില്യോ? ഇയാളിവിടെ മാണിക്യമന്തിരമായി മറിച്ച ചൂതെല്ലാം ഉരുതപ്പാണ്ട് അങ്ങടഞ്ഞു. നാളെ വെടിയക്കാലം കാണാം, തായ്ച്ചൊല്ല കേളാത്ത വവ്വാലെപ്പോലെ ഇയ്യാള തലകീഴ മേലായ് തൂങ്ങണത്." (ദീർഘശ്വാസത്തോടുകൂടി) "അയാളെറങ്ങട്ട്, തോന്നിയവഴി പെരുവഴിയില്. ആൺപെറന്ന മുന്നോരെ മുഖം നോക്കി അന്ന് കൊടുത്തു പോയി. ഇനി നിനക്കിവിടെ കിടപ്പാനും നാപെടാപ്പാടു പെടാനും പിടിച്ച വിനയെന്തു? കൊണ്ടിറങ്ങ് വെളിയില്! നില്ല്... അയ്യാടെ കൊച്ചുങ്ങളേയും താങ്ങ്... തൻപിറവിക്കും മുന്ന് അവരെ ഇറക്ക്. അതു നമുക്കടുത്ത മുറ."

കുഞ്ചുത്തമ്പി ഒന്ന് കുലുങ്ങിയതിനെ പുറത്തുവിടാതെ കോപഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടി തന്റെ ഭാര്യാമാതുലന്റെനേർക്കടുത്ത്, "ഈ കോട്ടയ്ക്കകത്തു കേറി ഉന്താനും തള്ളാനും വരുന്ന പേരാര്? ഇവനരുളീട്ടുള്ള കല്പനയ്ക്കുമേൽ കല്പനയേത് പടക്കോപ്പിട്ടെങ്കിൽ, അതിന് തക്കനെ പിടിവാടും കാണും. കൊക്കിപ്പതപ്പൊള്ള പ്രാണി ഒന്ന് ഇതിനകത്തേശുമോ? കാണാം." കാരണവർ ഇതിന് നൽകിയ ഉത്തരം "ഇങ്ങനെ ഒരു കാലവും വന്നാനല്ലോ, എന്റെ മണ്ടയ്ക്കാട്ടു ദേവീ!" എന്ന് വാവിട്ടുള്ള ഒരു ക്രന്ദനമായിരുന്നു. അത് കുഞ്ചുത്തമ്പിയെ തോൽപിച്ചു. തലവർകുളത്തിൽ മൂത്തകാരണവരായ തമ്പിയെക്കൊണ്ട് കണ്ണീർ ചൊരിയിക്കുന്ന സംഗതി ഗൗരവമേറിയതായിത്തന്നെയിരിക്കണം. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദൗത്യം തന്റെ ഭവനാദികളുടെ നേർക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള രാജവിധിയെ സൂചിപ്പിച്ചാണെന്നും തന്റെ ഗുരുരാജർഷിയും തന്നെ തൽക്കാലത്തേക്ക് കൈവെടിഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നും തമ്പിയുടെ കരൾ വരണ്ട് തുടങ്ങി. എങ്കിലും യോഗീശ്വരനിലുള്ള വിശ്വാസബലം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിഭ്രമത്തെ ശമിപ്പിച്ചു. തമ്പി വരുന്നത് വരട്ടെ എന്ന് ധൈര്യപ്പെട്ടും മറ്റുള്ളവരെക്കൂടി അനർത്ഥത്തിൽ ചാടിക്കണ്ട എന്ന് വിചാരിച്ചും ഭാര്യയോടിങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "നീ തന്നെ

കേളു്! ഇനി ഇങ്ങൾ മാമനാരായി, മരുമകളായി; എന്റെക്കൂടിയൊള്ള പൊറുതി മുഖിച്ചായല്ലൊ."

തങ്കച്ചി: (ഗൽഗദത്തോടു്) "പെരുവെന വന്നു് മാനവും പൊരുളും കെടുണ്ണ! ഏഴരാണ്ടൻ മൂടിയാമൂടിവും വരത്തുണ്ണ!" എന്നു് സ്ഥിതിദോഷത്തെ വിശദപ്പെടുത്തിയും, "നോയ്മ്പു നോറ്റു മുടിവു് വരുത്തിയതു് ഇന്ത മുടിവോ താണുമാലയനേ!" എന്നു് കേണും, "കേട്ടോ–ഇങ്ങൊന്നു് വരണേ" എന്നു് ഭർത്താവോടു് പ്രാർത്ഥിച്ചു. അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചിയുടെ വിളി കേട്ടിട്ടും തമ്പി അറപ്പുരയ്ക്കകത്തു് കടക്കാതെ, ഭൃത്യരെ വിളിച്ചു് തന്റെ സ്വന്തമായ മേനാവുകൾ ഇറക്കി, ഭാര്യയെയും കുഞ്ഞുങ്ങളേയും കയറ്റി, ഉടനെ തലവർകുളത്തിലേക്കു് ആൺപെൺപരിവാരസഹിതം ദീപയഷ്ടി, പന്തക്കുറ്റി എന്നിവയോടുകൂടി കൊണ്ടാക്കുന്നതിനു് കൽപനകൊടുത്തിട്ടു് "ഉശിരൊന്നു പെയ്യാൽ പെയ്യു്" എന്നു് പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, നടവിലങ്ങിയ മദഗജംപോലെ നിലകൊള്ളാതെ കുടഞ്ഞു. അതുവരെ ഭർത്താവിനെക്കാൾ പ്രാധാന്യം തനിക്കാണെന്നു് നടിച്ചുവന്ന തങ്കച്ചി, പശുസ്വഭാവയായി, ഭർത്താവിനെ നോക്കി തൊഴുതുനിന്നു് "പിള്ളരുകൂടിപ്പോട്ടു്. നന്മയ്ക്കും തിന്മയ്ക്കും വേൾച്ച കുറിവന്നപോലെ വലിമയ്ക്കും എളിമയ്ക്കും ഇവളേ കൂട്ടു" എന്നു കരഞ്ഞു് അദ്ദേഹത്തോടും, "അമ്മാവൻ പിള്ളരെയുംകൊണ്ടു പോണം. ഞാൻ എടുത്ത കുടം മാനമായു് കൊണ്ടിറക്കട്ടു്" എന്നു് കാരണവരോടും പറഞ്ഞു്, മുറിക്കകത്തു് പായു്വിരിച്ചു് കിടപ്പായി. തന്റെ ഭാഗിയേനി സ്വകുടുംബമഹത്വത്തെ രക്ഷിക്കുന്ന സ്ഥിരനിശ്ചയക്കാരി എന്നു് ധരിച്ചിരുന്നതിനാലും, ആപത്തിൽ ഭർത്താവിനെ ഉപേക്ഷിപ്പാൻ നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നതു് ഗൃഹസ്ഥധർമ്മോചിതമല്ലെന്നു് വിചാരിക്കുകയാലും തങ്കച്ചിയെ തന്റെ തറവാട്ടിലേക്കു് പുറപ്പെടാൻ കാരണവപ്പാട്ടീന്നു് പിന്നീടു് നിർബ്ബന്ധിച്ചില്ല. എന്നാൽ കുഞ്ചുത്തമ്പി ഭാര്യയുടെ അടുത്തണഞ്ഞു്, തൽക്കാലത്തേക്കു് തലവർകുളത്തു് പോയി താമസിക്കുന്നതു് തന്റെയും ആജ്ഞയും അപേക്ഷയും നിർബ്ബന്ധവും ആണെന്നു് ഒരോ പടിയായി പറഞ്ഞു്, ഒടുവിൽ ശണ്ഠകൂട്ടുകയും ചെയ്തു. തങ്കച്ചി തന്റെ നിഷ്കളങ്കനായ ഭർത്താവിനെ പ്രേമകാരുണ്യപൂർണ്ണയായി തലോടിയതല്ലാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിർബ്ബന്ധവാക്കുകളെ അനുവർത്തിപ്പാൻ ഒരുമ്പെട്ടില്ല. കാരണവരു് കുട്ടികളേയും, തമ്പിയാൽ തിരിച്ചുവെയ്ക്കപ്പെട്ട, ജംഗമസാധനങ്ങളേയും പെട്ടിപ്രമാണങ്ങളേയും കന്നുകാലിവകകളേയും തന്റെ ഭവനത്തിലേക്കു് യാത്രയാക്കീട്ടു്, താനും തന്നോടുകൂടി വന്നിട്ടുള്ള ഏതാനും ബന്ധുക്കളും ഭൃത്യരും അവിടെ താമസിച്ചു.

ആ രാത്രി ആ ഭവനത്തിനകത്തു് ആർക്കുംതന്നെ ഊണോ ഉറക്കമോ ഉണ്ടായില്ല. അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചി വീണ പായിൽത്തന്നെ കിടക്കുന്നതിനിടയിൽ, "അപ്പീ! വല്ലപ്പഴും ഈ ആളുകളെ തേടിപ്പിടിച്ചാലു്, വരണ വെനയ്യൊക്കെ പൊറുപ്പുണ്ടാക്കാമോന്ന പാപ്പാൻ ആളൊണ്ടു്. എന്റെ മോൻ, ആ പിള്ളയൊണ്ടു്. ഇപ്പം നീട്ടെഴുത്തു്. കൊലചെയ്യുണ കൊറ്റൂരനും മറ്റുമല്ല. എന്റടുത്തു് വരുവിനു്! മാനവു് ആകായവും പെരുമയും പ്രാതനവും ഒന്നും

നിനയ്ക്കാതിൻ. ചുമ്മാവരുവിൻ. എല്ലാം ചൊവ്വാക്കാം. അവളിക്കാതിൻ... മോളിലിരിക്ക ണവൻ കണ്ണുംചത്തല്ല ഇരിക്കണത്." എന്ന് ഭഗവതിയമ്മ ആ മുറിക്കകത്തുകിടന്ന് സ്വകാ ര്യമായി മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ട്, തന്റെ പാട്ടിലാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന രണ്ടുമൂന്ന് ഭൃത്യന്മാരൊന്നിച്ച് ചില സാമാനങ്ങളും സംഭരിച്ച് ആ രാത്രിതന്നെ ഭൃത്യന്മാരൊന്നിച്ച് മാർഗ്ഗദുർഘടങ്ങളൊന്നും വി ചാരിക്കാതെ യത്നനിർവഹണത്തിന് അതിത്വരയോട് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ രണ്ടാം സങ്കേ തമായി തനിക്ക് അറിവ് കിട്ടീട്ടുള്ള മരുത്വാൻഗിരിയിലേക്ക് തിരിച്ചു. കുലീനതയെ ധന ത്തിലും ജീവനിലും പ്രധാനമായി ഗണിച്ചുവന്നിരുന്ന കുഞ്ചുത്തമ്പി അവമാനലജ്ജാഗ്രസ്ത നായി, കൂട്ടിലടച്ച പുലിയെപ്പോലെ വീട്ടിന്റെ ഓരോ ഭാഗത്തും ഉഴന്ന് നടന്നു. അദ്ദേഹത്തി ന്റെ പട്ടാളത്തിൽ പ്രമാണികളായുള്ളവരിൽ ചിലരെ അന്ന് സന്ദർശനംചെയ്തതിൽ അവർ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗികളെത്തുടർന്ന് സേവിപ്പാനല്ലാതെ, രാജകല്പനയെ എതിർത്ത് കള പ്രാക്കോട്ടയെ രക്ഷിപ്പാൻ ഉടമ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞു. അടുത്തുള്ള ഓരോ പ്രമാണികൾ "ഇത്തിരിവിത്തെ... വിത്ത്... അതിനെ അതിനെള്ളോളം ഒണക്കകൊറ തീർപ്പാനൊണ്ട്," എന്നും മറ്റും സമാധാനങ്ങൾ പറഞ്ഞും പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. തമ്പി "ഇപ്പഴത്തെ വിത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തിന് വറട്ടുണക്കുണക്കണം," എന്ന് ആപൽസ്ഖലിതമായ ബുദ്ധിപ്രഭാ വംകൊണ്ട് ചിന്തിച്ചു:

അടുത്തദിവസം പുലർച്ചയ്ക്കുമുമ്പുതന്നെ കളപ്രാക്കോട്ടപ്പടനിലത്തിലെ കല്ലുമണ്ഡപവും പടവീടുകളും എല്ലാം പൂർവ്വപ്രകൃതിയായിരുന്ന ഭൂഗർഭത്തിൽത്തന്നെ ലയിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. ഉദ യമായപ്പോൾ ദുർദ്ദശാകാളിമ ആ ഭവനത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്ത് സ്വരൂപിച്ചതുപോലെ രണ്ട് ഉന്നതഗജവരന്മാർ ദ്വാരരക്ഷികളായി നിലകൊണ്ട്, ഘനഗർജ്ജനം ചെയ്തു. ദക്ഷിണമുഖ സർവ്വാധികാര്യക്കാരും, ഏതാനും കാര്യക്കാരന്മാരും, രണ്ടുമൂന്ന് അണിപ്പുള്ളിപ്പട്ടാളക്കാ രും ഭടജനങ്ങളും ശിൽപാദിസൃഷ്ടിസംഹാരവൃത്തിക്കാരും ആനകളുടെ മുമ്പിൽ സഞ്ചയി ച്ചു. കളപ്രാക്കോട്ടയുടെ 'ഇരോരായിര' നായകചിഹ്നമായുള്ള പുറംപ്രാകാരം അരനിമിഷം കൊണ്ട് കിടങ്ങിന് ഭക്ഷ്യമായി, രണ്ടും സാധാരണനിലയെ ഒരുപോലെ അവലംബിച്ചു. അന്തിമാളമ്മൻകോവിൽ ഗജഗിരികളുടെ ശ്വാസസംഘടനത്താൽ അടുത്തുള്ള നീരൊഴി യിൽ നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു. അവിടത്തെ അംബികാശക്തിയെ പത്മനാഭപുരം കോട്ടയ്ക്കക ത്ത് ഒരു നവക്ഷേത്രവാസിനിയാക്കി സ്ഥലംമാറ്റി. തമ്പിയെന്നു 'തൻതനിയെ പേരെടു ത്ത്, കൽപനയ്ക്കും നാട്ടുമുറയ്ക്കും അടങ്ങാതെ പുലരും' വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടിയെ, കാൺ മാൻ രാജകൽപനയും വഹിച്ച് ചെന്നിരിക്കുന്ന സർവധികാര്യക്കാർ ആവശ്യപ്പെട്ടു. ശാ ന്തിശിരശ്ചലനങ്ങളോട്ടുകൂടിത്തന്നെ പുരുഷഗജമായ തമ്പി വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടി മു ന്നോട്ട് ചെന്നു. ഉടുചേലയുടെ മുന്തികൊണ്ട് മുഖത്തെ മൂടുപടമായി മറച്ച് കരിണിയുടെ ഗർ വ്വോട് തങ്കച്ചി അരത്തമപ്പിള്ളയും സഹകാരിണിയായി ഭർത്തൃപദങ്ങളെ തുടർന്നുചെന്ന്, അദ്ദേഹത്തിനെ കൈതാങ്ങി നിന്നു. സർവാധികാര്യക്കാർ ഈ കാഴ്ചകണ്ട് ആകാശവും ഭൂമിയും നോക്കി, താടിക്ക് കൈകൊടുത്തു. തലവർകുളത്തിലെ കാരണവപ്പാടായ തമ്പി സർവാധിപസ്ഥാനികനെ കുറച്ച് ദൂരെ മാറ്റി ഒരു സംഭാഷണം നടത്തീട്ട്, ആ ദമ്പതിമാരോ ട് ചിലത് ഗുണദോഷിച്ചു. "ഞങ്ങടെ വഴി ഞങ്ങൾക്ക്" എന്നു തമ്പി ബഹുവചനത്തിൽ മറു പടി പറഞ്ഞു. അതിന്റെശേഷം ദളവാ സുബ്ബയ്യൻ കൈയൊപ്പിട്ട്, കളപ്രാക്കോട്ട വീട്ടിൽ

പാർക്കും തലവർകുളത്തിൽ തങ്കച്ചി ഉമയമപ്പിള്ള അരത്തമപ്പിള്ളയുടെ വകയും മേൽപ്പേർ വകയ്ക്കു് വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടിത്തമ്പിവഴി അടങ്ങീട്ടുള്ളതായുമുള്ള മുട്ടുമുട്ടു പൊന്നുവെള്ളി വെങ്കലപാത്രം പെട്ടികട്ടിൽകന്നുകാള ഉരുവെപ്പേരും നീക്കി, മേൽപടി വീടും ചേരുമാനങ്ങളും പൊളിച്ചിറക്കി മേൽപ്പുരനിരപടികൽക്കെട്ടറവേ മാറ്റി, നടക്കല്ലുമിളക്കി, കുളം കോരിയും, മേൽപടി തറവാട്ടുപേർ കൊണ്ട വസ്തുവകകളെപ്പേർപ്പെട്ടവയും പണ്ടാരവകയ്ക്കു കണ്ടുകെട്ടി അടക്കിയും, തമ്പിയെ വീടിറക്കിയും ചെയ്യുമ്പടിക്ക് ഉണ്ടായിട്ടുള്ള ഉത്തരവിനെ കൂടിയ ഉടമസ്ഥരും ഊർപ്പേർകളും കേൾക്കെ സർവ്വാധിപന്റെ ആജ്ഞാനുസാരം മുഖത്തു് കണക്കനായ പിള്ള വായിച്ചു. തമ്പിയും ഭാര്യയും തലവർകുളത്തിലെ കാരണവരെ തൊഴുതുകൊണ്ടു്, കോട്ടയിൽ കാൽപൊടിതട്ടി പുറത്തിറങ്ങി. ശകുനം തങ്ങളെപ്പോലുള്ള ഗജദ്വന്ദ്വം തന്നെ ആയിരുന്നു. തങ്കച്ചിയുടെ സ്വന്തമായ ഏതാനും മുതലുകൾ ചുമന്നുകൊണ്ടു് കോട്ടവകയും തലവർകുളംവകയും ആയുള്ള ചില ഭൃത്യന്മാർ ആ ദമ്പതിമാരെ ഭക്തിപൂർവം തുടർന്നു. തലവർകുളത്തിലെ കാരണവപ്പാട്ടു് തങ്കച്ചിയുടെ ശേഷിച്ച മുതലുകൾക്ക് പറ്റുചീട്ടി കൊടുത്തു് ഏറ്റു് അവയുംകൊണ്ടു് വാവിട്ടുകരഞ്ഞു്, കോട്ടഭവനത്തെ കുഞ്ചുത്തമ്പിയുടെ പ്രതിനിധിയായി, രാജകൽപനയ്ക്കു് വണങ്ങി, കൈയുപേക്ഷിച്ചു് പിരിഞ്ഞു. സർവ്വാധിപപ്രധാനൻ രാജോർജ്ജിതയോഗ്യമായ ഗുഹാന്തർഭാഗപ്രതിധ്വനിസ്വരത്തിൽ ഒന്നു മൂളി. ഭടജനങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽനിന്നു് ഒരു പരശ്ശധരൻ മുമ്പോട്ടു് കടന്നു്, കളപ്രാക്കോട്ടഭവനത്തിന്റെ പൂട്ടുപുരപ്പടിയിൽ തന്റെ ആയുധവായിറക്കി, തൊട്ടു് കണ്ണിൽവച്ചു്, വിഘ്നേശ്വരഗുരുസ്തവങ്ങൾ കഴിച്ചു. ആ ഉദയത്തിനുമുമ്പു് കളപ്രാക്കോട്ടയെ കണ്ടു് അസ്തമിച്ചുള്ള ദിവാകരകോടികൾക്ക് ശുദ്ധീകരണാക്ഷതമായി കിഴക്കേ ഭവനദ്വാരത്തെ ഹസ്തിവരന്മാർ പൊടിച്ചു് പടിഞ്ഞാറോട്ടു് അർപ്പണംചെയ്തു. യോഗീശ്വരന്റെ പൃഷ്ഠസമ്പർക്കത്താൽ പരിപൂതമാക്കപ്പെട്ടുള്ള പൂമുഖം ഉഗ്രബലന്മാരായ ആ താപ്പാനകളുടെ ഒരു ഞെരുക്കിൽ വടക്കോട്ടു ചാഞ്ഞു് "അജ്ഞാത്വാ തേ മഹത്വം" എന്നു് ധർമ്മദേവപ്രാർത്ഥനയിൽ ഭൂമിയിൽ നമനം ചെയ്തു. ദക്ഷിണവേണാടടക്കമുള്ള കരകൗശലകുശലന്മാർ കളപ്രാക്കോട്ട ഭവനകാളിയന്റെ ഫണനിരകളിൽ സഹസ്രകൃഷ്ണഗാത്രരായി നിരന്നു് മർദ്ദനനൃത്തം തുടങ്ങി. ഭവനത്തിന്റെ മേച്ചിൽ ശലിതമായി, ഭയാക്രാന്തമായ കാകവൃന്ദംപോലെ നാലുപാടും പറന്നു. അതിന്റെ ധൂളീഗന്ധം പൈശാചപൂതിയോടു് ആകാശമെങ്ങും പരന്നു. കുഞ്ചുത്തമ്പിയുടെ ഭടജനഗണങ്ങളുടെ അണിവെടിച്ചടചടിതംപോലെ മേൽക്കൂട്ടും തകർന്നു് പൊടിഞ്ഞു. ആ പടുവൃദ്ധഗൃഹത്തിന്റെ തട്ടുവിതാനങ്ങൾ ദീനസ്വരവിലപനങ്ങളോടുകൂടി പൊളിഞ്ഞിളകിക്കീറി നിലത്തു് പതിച്ചു. ഗജവരപുരോഹിതന്മാർ അവരവരുടെ ശംഖങ്ങളെ മുഴക്കി, ഉത്തരസ്ഥായികളെ ഭഞ്ജനംചെയ്തു. നിരപ്പലകപ്പന്തികൾ ഭിന്നബന്ധനങ്ങളായി തുരുതുരനെ വിതിർന്നു ചവറിനിടയിൽ പുതഞ്ഞു. കളപ്രാക്കോട്ടയുടെ അസ്ഥിശേഷങ്ങളായ സ്ഥൂണശതകങ്ങളെ ഗജവരന്മാർ ഇളക്കി, അരക്ഷണനേരത്തേക്ക് ദ്രാഹശിക്ഷാദണ്ഡങ്ങളായി നാട്ടി, നിലത്തു് ത്യജിച്ചു. ആ ഭവനാസ്തിവാരത്തെ ഭ്രശേഷമാക്കിത്തീർപ്പാൻ ഭിത്തികാരകന്മാർ ഭ്രംശനം ചെയ്തു് കിണറുകളെ തൂർത്തു. കുലോത്തുംഗാദിപ്രഭാവങ്ങൾ ശകലശേഷംകൂടാതെ ദക്ഷിണഗംഗാതടത്തെ പ്രാപിച്ചു. കളപ്രാക്കോട്ടക്കല്ലറകൾ ക്ഷാരചികിത്സയാൽ നികരാത്ത വിദ്രധിരന്ധ്രങ്ങൾപോലെ ശേഷിച്ചു.

മായാശക്തികൊണ്ടെന്നപോലെ സകലതും സന്ധ്യാഗമനത്തിനുമുമ്പ് അവിടെനിന്നും മാറ്റപ്പെട്ടു്, വിശ്രുതമായ കളപ്രാക്കോട്ടഗൃഹം പരിശുദ്ധമായ സ്ഥലമാത്രമായി. ഈ ക്രിയകളുടെ സാക്ഷികളായി, ദൂരത്തുമാറി ദേഹക്ലമങ്ങൾ മറന്നുനിന്നിരുന്ന തമ്പിയും പത്നിയും ആ പുരാതനഗൃഹത്തെ ആകാശശേഷമായിക്കണ്ടപ്പോൾ, തമ്പി ശ്വാസശൂന്യനായി: ഉദരചലനം നിലച്ചു, നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു് ചില ജലകണങ്ങൾ ദ്രവിച്ചു: തങ്കച്ചി ആ നിർമ്മലചിത്തനെ തലോടി ആ ദുർദ്ദർശനപ്രാന്തത്തിൽനിന്നു് മാറ്റുന്നതിനു് ശ്രമിച്ചു. തന്റെ ഭവനശേഷമായ ആകാശദർപ്പണത്തിൽക്കൂടി അസ്തമനദിവാകരനെ ശ്രീപത്മനാഭസുദർശനായുധംപോലെ ചെങ്കനൽപ്രഭനായിക്കണ്ടപ്പോൾ, “ഇനി എങ്ങോട്ടപ്പീ?” എന്നു് ഭാര്യയോട്ട് നിഷ്പൗരുഷനായ തമ്പി വൈവശ്യാലിംഗനപൂർവ്വം ചോദിച്ചു. “അരശർവരാക്കടലിരിക്കെ മനം കലങ്ങാൻ കാര്യമെന്തു്?” എന്നു് തങ്കച്ചിപ്രഭ പൗരുഷത്തോടുകൂടിപ്പറഞ്ഞു. സമുദ്രത്തിൽ നീരാടുകയോ! തമ്പിയുടെ അന്തഃകരണം, രാജയോഗാദികൾകൊണ്ടു് പരമഹംസനായും ആശ്ചര്യകർമ്മപ്രവൃത്തനായുമുള്ള തന്റെ ഗുരുവരനെ ധ്യാനിച്ചു. പശ്ചിമാകാശത്തിലെ അരുണജാജ്വല്യതയ്ക്കിടയിൽ സ്വർണ്ണപ്രഭമായുള്ള ഒരു നവസൗധത്തെ തമ്പിയുടെ വിഭ്രാന്തി ദർശനംചെയ്തു. ഈ മോഹാവേശം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉത്സാഹത്തെ ഉദ്ധരിച്ചു. മരുത്വാൻമലയിലേക്കു് ഭാര്യയുടെ ഹസ്തത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു് തമ്പി നടതുടങ്ങി. സമീപസ്ഥരായ ചില ഗൃഹസ്ഥന്മാർ അദ്ദേഹത്തെ സൽക്കരിക്കുന്നതിനു് രാജനിരോധമില്ലെന്നുള്ള ധൈര്യത്തോടുകൂടി അവരുടെ ഗൃഹങ്ങളിലേക്കു് ആ ദമ്പതിമാരെക്ഷണിച്ചു. തങ്കച്ചി തമ്പിക്കുവേണ്ടി തലയാട്ടി, ഭർത്താവിനേയുംകൊണ്ടു് നടതുടർന്നു. ബഹുശതവത്സരങ്ങളായി തന്റെ ഗൃഹത്തിന്റെ ‘മാടമ്പ്’ മുദ്രയായി രക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന പടക്കളം അതിന്റെ ശ്മശാനഭൂമിപോലെ തുറന്നു കാണപ്പെട്ടപ്പോൾ, കല്ലുമണ്ഡപം സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്ന തറയിൽ ചെന്നു്, തമ്പി വീണുരുണ്ടു. “ഇതെന്തു് പാട്” എന്നു് ഖേദിച്ചുകൊണ്ടു് തങ്കച്ചിയും നിലം പറ്റി. ഹൃദയഭേദകമായ ഈ അധഃപതനത്തെ കണ്ട ഭൃത്യന്മാർ വാങ്ങിനിന്നു് ശോചിച്ചു. ശതഗുണിതമായുള്ള അന്നത്തെ നിശാകാളിമയുടെ ദർശനത്തിൽ, ബഹുസംവത്സരങ്ങൾക്കുമുമ്പു് കഴിഞ്ഞ ഒരു രാത്രിയും, ദേവീദർശനത്തിനായി താൻ ബഹുലാഭരണഭൂഷിതയായതും കുമതികളായ ചില ഭൃത്യന്മാരുടെ ദുഷ്പ്രേരണയിൽ താൻ സാഹസിനിയായി പുറപ്പെട്ടതും, അനന്തരം രാക്ഷസമായുള്ള ഒരു കൃത്യത്തെ താൻ ചെയ്തുപോയതും, ആപൽസംസ്കരണത്താൽ സംശുദ്ധമായുള്ള ആ പ്രഭ്വിയുടെ ദേഹി തന്മയത്വത്തോടുകൂടി ദർശനംചെയ്തു. താൻ പൂർവദിവസത്തിൽ വിദ്വേഷിച്ചതിന്മണ്ണമുള്ള ഒരു നരഹത്യയായും സംഭവിച്ചേക്കാമായിരുന്ന തന്റെ ഭൂതകൃത്യത്തെ ഓർത്തു് തങ്കച്ചി വിറച്ചു. ആ രക്തധാരയെ സന്ദർശനംചെയ്തു് മനസ്സു തളർന്നു. അപമാനോൽഭൂതമായുള്ള പരിതാപത്തോട്ട് സഹതപിക്കാൻ അഭ്യസനജ്ഞാനസിദ്ധിയുണ്ടായിരിക്കുന്ന ആ പ്രഭ്വി, ആ ബാലൻ, അവന്റെ കോപാമർഷങ്ങളെ അമർത്തിനിന്നു് വിറകൊണ്ടതിന്റെ മഹത്വത്തെ തദാനീന്തനസംഭവംപോലെ കണ്ടു്, അഭിനന്ദിച്ചു്, ക്ഷമാപ്രാർത്ഥിനിയാവാൻ സന്നദ്ധയായി. ഏതു് ഉദരത്തിൽ ജനിച്ചു് എങ്കിലും, സ്വജഡജാതനെന്നപോലെ വിചാരിച്ചു്, ആ ബാലന്റെ അന്നത്തെ ഉദരാർത്തിയെ താൻ ശമിപ്പിക്കാതെ, തന്റെ ധനപുഷ്ടിയിൽ അഹങ്കരിച്ചും, അവന്റെ ദാരിദ്ര്യത്തെ വിനിന്ദിച്ചും, താൻ

ചെയ്തുപോയിട്ടുള്ള മഹാദുർദ്ധരപാതകത്തിന് ആ ബാലനോട് തനിക്ക് സംഘടനയുണ്ടാവാൻ തങ്കച്ചി പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഭർത്തൃഗൃഹത്തിനും തന്റെ സൗഭാഗ്യത്തിനും നഷ്ടം ഭവിച്ച് എങ്കിലും ആ പശ്ചാത്താപസംസ്കാരം മനസ്സിൽ ഒരു ആനന്ദത്തെ സഞ്ജാതമാക്കി അവരുടെ ഗാത്രത്തെ വിറപ്പിച്ചു. തന്റെ ഭാര്യയുടെ ഖിന്നതാക്ഷോഭത്തെക്കണ്ട തമ്പി ആ മഹതിയെ പ്രണയപ്രഹർഷത്തോട് ഹസ്താവലംബനംചെയ്ത്, 'വിസ്തീർണ്ണപൃഥ്വി'യെ ശരണം പ്രാപിച്ചു.

തന്റെ ഉച്ചാടനക്രിയകൾ ഉടനടി കളപ്രാക്കോട്ടഭവനത്തിനുണ്ടാക്കിയ ശുദ്ധീകരണത്തെ കാണാൻ നിൽക്കാതെ ഭഗവതിയമ്മ അടുത്ത പുലർച്ചയോട് മരുത്വാമലയുടെ താഴ്വരയിൽ എത്തി, മലകേറി, ഋഷിവാസഗുഹകളെ ആരാഞ്ഞു. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു പ്രധാനമണ്ഡപത്തിന്റെ വാതൽ ബന്ധിച്ചുകാണപ്പെട്ടു. ഭൃത്യന്മാർ കരിങ്കല്ലുകൊണ്ട് തകർത്തിട്ടും അത് അഭേദ്യമായിരുന്നു. ഭഗവതിയമ്മയ്ക്ക് താൻ ആരായുന്ന വസ്തു ആ മണ്ഡപത്തിനകത്തുണ്ടെന്ന് ഒരു ആദോദയമുണ്ടാകയാൽ, വാതൽപ്പടിയിലിരുന്ന് കണ്ണടച്ച് ധ്യാനം തുടങ്ങി. തന്റെ കർണ്ണങ്ങൾ പരിചയമുള്ള ഒരു സ്വരം കേട്ട് ഭഗവതിയമ്മ ചുറ്റുമുള്ള "വാനവും വാത (ബാധ) കോട്ടയും മാനവും മലക്കുടലും ചോലയും ചൊനക്കുഴിയും താഴത്തുള്ള പരപ്പും പച്ചപ്പരപ്പും തീരാപാങ്കടലിന്റെ തിരയിരപ്പും കാണാൻ ആർക്കുകുടിതലയിൽ വരച്ചു!" എന്ന് കോപിച്ചുകൊണ്ട് കണ്ണ് തുറന്നു. "ഹയമ്പാ! തമ്പിയങ്ങുന്ന് പെറവേ വന്നൂട്ടോ?" എന്ന് ഭയപ്പെട്ട് ചാടി സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ, ഭഗവതിയമ്മ നെഞ്ചിലും തലയിലും തുടയിലും, അറഞ്ഞു പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. "ഹങ്ങനെ ഓടി വാ കുട്ടണാച്ചി" എന്ന് പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആഗതനെ മണ്ഡപദ്വാരബന്ധകമായി തൂങ്ങുന്ന ഇരുമ്പുപൂട്ടിനെ കാട്ടി. ആഗതന്റെ ഒറ്റ ഞെരിപ്പ് ഒന്ന്... പൂട്ട് തകർന്നുവീണു. ഭഗവതിയമ്മ ഭയഹീനയായി ഗുഹദ്വാരത്തിനകത്ത് പ്രവേശിച്ചു. കേശവൻകുഞ്ഞിനാൽ പ്രാർത്ഥിതയായ സാക്ഷാൽ ശൈവശക്തിയുടെ നേതൃത്വത്താൽ എന്നപോലെ, ആ സ്ത്രീ അങ്ങുമിങ്ങും തടയാതെ എല്ലാ വിക്രവിലങ്ങളേയും കടന്ന്, ദിവ്യവിഗ്രഹനായി, സ്വർണ്ണപ്രഭനായി, ആസന്നനിര്യാണനായി ശയിക്കുന്ന യുവാവിന്റെ സമീപത്തിൽ അടുത്തു. ഭഗവതിയമ്മ നടുങ്ങി. തന്റെ ദൗത്യം നിഷ്ഫലമായോ എന്ന് ശങ്കിച്ച് പരിഭ്രമിച്ചു. 'മക്കളേ' എന്ന് സ്ത്രീകൾക്കും അസാമാന്യമായുള്ള ആർദ്രതയോട് കൂടി വിളിച്ചുകൊണ്ട്, ആ യുവാവിന്റെ അടുത്തിരുന്ന്, അയാളെ തലോടി ഒരു നാഡീപരിശോധനയും കഴിച്ചു. ബുദ്ധിമതിയായ ഭഗവതി അമ്മയുടെ അടുത്ത ക്രിയ ആശ്ചര്യകരമായിരുന്നു. തന്റെ സഹഗാമികളുടേയും നവമിത്രത്തിന്റേയും പരമാർത്ഥസ്വഭാവങ്ങളെക്കുറിച്ച് നിശ്ചയമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ, ആ യുവാവ് അണിഞ്ഞിരുന്ന വിലയേറിയ ആഭരണങ്ങളെ എല്ലാം അഴിച്ച് തന്റെ ഭാണ്ഡക്കെട്ടിനകത്താക്കി. അനന്തരം പുറത്ത് ചാടി ആരാഞ്ഞ്, ചില പച്ചിലകൾ പറിച്ചുകൊണ്ട്, വീണ്ടും ഗുഹാമന്ദിരത്തിനകത്ത് പ്രവേശിച്ച്, അതുകൾ കശക്കി തനിക്ക് വശമുണ്ടായിരുന്ന ചികിത്സകൾ ആരംഭിച്ചു. 'ശങ്കരാ' എന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനോച്ചാരണത്തോടുകൂടി ആ യുവാവ് ഉണർന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ രാത്രിയിലെ ദീനസ്വരക്രന്ദനത്താൽ ആനീതമായ സ്ഥാണുമാലയമൂർത്തിയുടെ സാർവത്രിക സാന്നിദ്ധ്യം ആ ദേവനെ പ്രാർത്ഥിച്ച ഭഗവതിയമ്മ സന്ദർശിച്ച് അവരുടെ ശുചീന്ദ്രത്തേക്കുള്ള 'കാശിയാത്ര' ശുഭസമാപ്തമാക്കി.

25

“പുരന്ദരസുതൻ പുരുഷകുഞ്ജരൻ
പുരന്ദരസേനാപതിസമൻ പാർത്ഥൻ,
ചമച്ച ചന്ദ്രാർദ്ധപ്രഭമാകും വ്യൂഹം
ഭ്രമിച്ചു കണ്ടു കുരുവരന്മാരും.”

ഭഗവതിയമ്മ കളപ്രാക്കോട്ടയിലേക്ക് യാത്രയാക്കപ്പെട്ട ദിവസം ഇരുട്ടി, സ്വല്പം ആശ്വാസത്തോടുകൂടി പടത്തലവർ ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ, “നിന്തിരുവടിതന്നെ അന്തികേ കണ്ടതിനാൽ സന്തോഷം വളരുന്ന ചിന്തയിൽ . . .” എന്നിങ്ങനെ ഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ട് മാമാവെങ്കിടൻ ഭദ്രദീപാരംഭത്തിന്റെ അത്താഴം ഊട്ടിലുള്ള യഥേഷ്ടഭക്തിയാൽ ഉദരപുഷ്ടിയോടും ഹൃദയതുഷ്ടിയോടും അറപ്പുരയ്ക്കകത്ത് പ്രവേശിച്ചു. മാമന്റെ ഗാനം കേട്ട് ബാലസംഘവും പടത്തലവരുടെ ഭാര്യയും പുത്രിയും അയാളെ വളഞ്ഞുകൂടി.

പടത്തലവർ: (മാമനെ ഇരുത്തീട്ട്) “മനുഷ്യരൊക്കെ വയസ്സാകുന്നു. മാമന് മുപ്പതിനും നാല്പതിനും ഇടയ്ക്ക്, ‘സരിഗമ’ എന്ന് കയറുമ്പോൾ ‘സനിധപ’ എന്ന് വഴുതുന്നു. ഹരി പഞ്ചാനനന്റെ കൽപം വല്ലതുംസേവിക്കുന്നോ, ഹേ.”

മാമൻ: “ശിവ ശിവ! മാമപ്പട്ടര് ആ ഹരിയല്ല, ശ്രീകുടിക്കുട്ടിയ പഞ്ചബാണസാമീടെ ഭക്തനാവുകേ? അവന്റെ ‘ധാ’ടിക്ക് ഒരു ‘ഭീ’ക്കും കൊടുത്തോണ്ട് ‘ഗാഢമിന്ന് വാടാ രണത്തിന്’’ എന്ന് ഒരു ശിശുപാലവധം കഴിക്കാൻ കൊതിക്കുണു.” പോർവട്ടം ചൊല്ലുകയാൽ മാമൻ അതിന് ചേർന്ന ആട്ടവും കഴിച്ചു. അത് കണ്ട് ഉത്സാഹഭ്രാന്തിയിളകിയ കുട്ടികളിൽ ചിലർ തോന്നിയ താളങ്ങളിൽ ആട്ടവും മറ്റുള്ളവർ അർത്ഥശൂന്യമായ പാട്ടുകളും തുടങ്ങി. “വല്ലതും രണ്ട് മൊഴി ചൊല്ലാനും കേൾപ്പാനും സമ്മതിക്കുല്ലല്ലോ, ശനിപിടിച്ച കൂട്ടം കൊച്ചുങ്ങള്” എന്ന് പാർവ്വതിപ്പിള്ള ദേഷ്യപ്പെട്ടു. പടത്തലവർ ചിന്താവിഷ്ടനായി പരിസരസംഭവങ്ങൾക്ക് ചേതനനല്ലാതെ ഇരുന്നു. “കൊച്ചമ്മാ! ഇവിടത്തെ ശാരികയല്ലേ മാമൻ? എത്ര കേക്കണം പാട്ട്? വേണെങ്കിൽ

രാപ്പകൽ കിടന്ന് കൂപ്പിടാം" എന്ന് മാമൻ പറയുന്നതിനിടയിൽ, വൃദ്ധന്റെ കുടുമയെ ഒന്നുരണ്ട് ബാലന്മാർ വിടുർത്തി കടിഞ്ഞാണാക്കി, ചിലർ തുടകളിൽ രഥാരോഹണവും ചെയ്തു. മാമൻ കീഴ്സ്വരത്തിൽ ബാലസ്വരത്തെ അനുകരിച്ച്, ബാലഗാനത്തിന് ഉപഗായകനായി. കുട്ടികൾ വൃദ്ധനിൽനിന്ന് പുറപ്പെട്ട ബാലസ്വരസാദൃശ്യസൂക്ഷ്മതയെ അനുമോദിച്ച്, എല്ലാവരുംകൂടി വൃദ്ധന്റെ പുറത്ത് കുമിഞ്ഞു. അവരുടെ ഉത്സാഹത്തെ അനുവദിച്ച് വൃദ്ധൻ വായുസ്തംഭവിദ്യയും കാട്ടി ഉരുണ്ടുവീഴുന്നതിനിടയിൽ, കുപ്പായധാരിയായ ഒരാൾ തെക്കെപ്പടിക്കൽ എത്തി, ചില കടലാസുലേഖനങ്ങളെ അകത്തോട്ട് നീട്ടി. പടത്തലവർ അതുകളെ വാതുക്കൽ വാങ്ങി, മടങ്ങി, ഓരോന്നായി വായിച്ച് ഒപ്പിടുന്നതിനിടയിൽ, മാമൻ എഴുന്നേറ്റ് തെക്കേവശത്തിറങ്ങി, കുപ്പായക്കാരനോട് ഒരു വ്യവഹാരവിഹാരം തുടങ്ങി: "സന്യാസിപ്പിള്ളേടെ വേഷത്തിന്റെ പേരെന്താണ്?"...

വേഷച്ഛന്നനായ കേശവ പിള്ള: (ശബ്ദവിഡംബനത്തോടുകൂടി) "മാതേവൻ... ഇടി താങ്ങി മരിച്ച കാളിയമ്പിപ്പിള്ളേടെ രണ്ടാമത്തെ അനുജൻ."

മാമൻ: "അടടാ കള്ളാ! കാളിയമ്പിപ്പിള്ളയ്ക്ക് ഏതനുജൻ? പഞ്ചബാണക്കളരിയിൽ കയറാൻ കുരളയ്ക്കും കച്ചകെട്ടി മെയ്യുണ്ടാക്കിയോ നീയ്?"

കേശവ പിള്ള: "ക്ഷമിക്കണം ഭാഗവതരേ."

മാമൻ: "ഫ് കാറോടാ! നിന്റെ ഭാഗവതമോ! യരേ ധൂട്ടയാ! കുലശേഖരപ്പെരുമാളെക്കാൾ നീ വലിയവനോ?" എന്ന് പറഞ്ഞു കൊണ്ട് വിഹാരകലഹമായി കേശവ പിള്ളയെ താഡിപ്പാൻ ആ യുവാവിന്റെനേർക്ക് മാമൻ അടുത്തു. കേശവ പിള്ള ഒഴിഞ്ഞു നീങ്ങുന്നതിന് ശ്രമിച്ചു. കാലുകൾ വിരിച്ച്, വട്ടം പിടിച്ച്, 'തക്കത്തക്കത്തക്കത്ത' എന്ന് താളം ചൊല്ലി, കലാശം ചവുട്ടി, കേശവപിള്ളയെത്തടുത്ത് പിടിപ്പാൻ മാമൻ മെയ്പ്രയോഗങ്ങൾ തുടങ്ങി.

കേശവ പിള്ള: (ആത്മഗതമായി ഉറക്കെ) "ഗ്രഹപ്പിഴയായി."

മാമൻ: "ഗ്രഹപ്പിഴയോ? എടാ ഭ്രങ്കാ! മാമന്റെ പ്രഹരം കിട്ടിയാൽ അരുവിയരുവിയായിത്തകർന്നൊഴുകുന്ന മധുരപ്പഴയല്ലേ? ഗ്രഹപ്പിഴ... ആ പദം ഇവിടെ ഏശുമോ? അത്" (ദുസ്സഹകോപത്തോട്) "നിന്റെ പെരോഹിതന്... ഇതാ ഞാനും കണ്ടതല്ലേ? ആ പഞ്ചബാണഘാതകൻ, നിന്റെ ഗുരുവ്, കുരുത്തംകെട്ട കാലൻ, ആ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയെ പച്ചയെ ഹനിച്ചത്? എന്റെ അപ്പൻ, ആ കേശവ പിള്ളസ്സാധുവെ, ആ പരമദ്രോഹി ചതിക്കയല്ലേ ചെയ്തത്? കാട്ടാളവേഷത്തിൽ അയാളെ ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്ന് ഒരു ഗർവ്വ് കാണും. മാമന് അവനെ പേടിയില്ല കേട്ടോ. ഇങ്ങട്ട് കൊണ്ടരാൻ പറ ആ വിഷത്തെ. നീ അവിടത്തെ ശിഷ്യനായി ആടിക്കൂടി നടക്ക്. ഒരുദിവസം കാലത്ത്, എന്റെ കുട്ടനും 'ക്വാക്വാ'ന്ന് വാ പൊളിച്ച്, നാലും കാലും പറിച്ച്, അവസ്ഥയ്ക്ക് പക്ഷേ, കിഴക്കേനടയിൽ പല്ല് കിറിച്ച് ഉറുമ്പൊരിച്ച്, കിടക്കുന്നത്

കാണാം. നമുക്കറിഞ്ഞുകൂടേ കഥയെല്ലാം?" (മാമാ, ഹേ പരമശുദ്ധാ! വാക്കിനാൽ ഗുളികദോഷം എന്നൊരു കഥയുണ്ട്: ആളറിഞ്ഞു പുലമ്പുക.)

കേശവ പിള്ള: "ആട്ടക്കഥകളോ അറിയാവുന്നതു? മറ്റെന്തറിയാം? അറിയാമെങ്കിൽ, പടത്തലവരദ്ദേഹം ഇന്നലെ പോയതെവിടെയെന്നു കേൾക്കട്ടെ."

മാമൻ: (തയ്യാറായി) "എന്താ അതിൽ ഒളിക്കാനുള്ളതു?"

കേശവ പിള്ള: "എന്തെന്നു കേശവ പിള്ള എന്ന ആ പെൺകൊതിയനും, ദൂതനായി നടന്ന ആൾക്കും അറിയാം."

മാമൻ: "ഫോടാ പൈത്യക്കാറാ! നീ എന്നെത്തെത്തെരിഞ്ചു ശൊല്ലറായെടാ ബാവാജി? ധൂതനായി നടന്ന ആൾക്കും അരിഹാം! അടേ ബിലേ ശിന്നഭിസ്സണ്ഡീ പോട്ടുവൻ പാർ!"

കേശവ പിള്ള: "ആവകയൊന്നും ഞാനല്ല."

മാമൻ: എന്തെടാ മാമനോടു പടവെട്ടിക്കളയാമെന്നോ? അസംബന്ധക്കുക്ഷി! അധികപ്രസംഗി ഹൈരാവണഭീരോ! നിന്റെ അഛച്ഛാഛന്റെ പ്രായമുണ്ടു്. അതും നിനയ്ക്കാണ്ടു ശണ്ഠി!"

പടത്തലവർ ആവശ്യപ്പെടുകയാൽ കേശവ പിള്ള വഴക്കുനിറുത്തി, അകത്തു് കടന്നു. ഒപ്പിട്ട എഴുത്തുകളെ എല്ലാം പടത്തലവർ കേശവപിള്ളയെ ഏൽപിച്ചും, മഹാരാജാവിനാൽ അനുവദിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഭൃത്യജനങ്ങളോടുകൂടി, രാജമന്ദിരം വക അശ്വവാടത്തിലെ കുതിരകളിന്മേൽ രാത്രിതന്നെ തിരുനൽവേലിക്കു് തിരിച്ചു്, എഴുത്തിലെ മേൽവിലാസക്കാരായ പ്രഭുക്കന്മാരെക്കൊണ്ടു്, ആ സ്ഥലങ്ങളിൽ ഹരിപഞ്ചാനനനുണ്ടാകാവുന്ന സഹായങ്ങളെ നശിപ്പിച്ചു് വേണ്ടപോലെ വിജയിയായി വരണമെന്നും മറ്റും ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ഉണദോഷിച്ചും, അനുഗ്രഹിച്ചും, ആ യുവാവിനെ യാത്രയാക്കി. അനന്തരം മാമനെ അകത്തു് വിളിച്ചു്, "വല്ലതും ഒന്നു് ചൊല്ലിമാട്ടുഹേ! അല്ലെങ്കിൽ പാർവ്വതിപിള്ള കലഹിക്കും. ഞാൻ ശ്രുതി പിടിക്കാം" എന്നു പറഞ്ഞു് മാമനെ ഇരുത്തി. മാമൻ രണ്ടുനാഴിക വരെ കുനച്ചും കുരച്ചും കയർത്തും കഫിച്ചിരുന്ന കണ്ഠത്തെ തെളിയിച്ചും 'തോടി' രാഗത്തിൽ 'അ'കാരത്തെ വളച്ചും പുളിച്ചും ത്വരിതഗമനം ചെയ്യിച്ചാൽ എത്ര ദൂരത്തോളം എത്തിക്കാമോ അത്രയും ദൂരം 'ആനന്ദ'മോ 'അ… നന്ത'മോ ആയി ഓടിച്ചു്, "പ്രീതേയം പ്രിയദർശനത്തിനുഴറിപ്പീഡാം വെടിഞ്ഞാശുപോയ്" എന്നു് പിടിച്ചു്, ആ ശ്ലോകത്തിന്റെ നാലു് പാദങ്ങളിലും നാലു് പടിയായി ക്രമേണ ആരോഹംചെയ്തു് കിതച്ചു. അനന്തരം താൻതന്നെ പ്രഥമാനുഭോക്താവായി രസിച്ചു്, "എങ്ങാനുമുണ്ടോ കണ്ടു് ഉംഗാനുഭാവനാം നിൻ ചങ്ങാതിയായുള്ളവനെ" എന്നു്, കേണും കേഴിച്ചും ഉണ്ണായിവാരിയകവിവരന്റെ വാണിമധുരിമയെ പ്രവഹിച്ചു. കൊച്ചമ്മണിക്കുട്ടിയായ സഭാവാസിനിയുടെ മുഖം തുല്യദുഃഖയായ ദമയന്തിയുടെ സംപൃച്ഛനത്തെക്കേട്ടു് കറുത്തു. പടത്തലവർ ഭർത്തൃദർശനകാംക്ഷകൊണ്ടു്

വിവശയായി വലയുന്ന പുത്രിയുടെ മനഃസ്ഥിതിയെധരിച്ച്, ആ ഗാനത്തെ നിറുത്തുന്നതിന്, ആംഗ്യം കൊണ്ട് മാമനെ മനസ്സിലാക്കി. ബ്രാഹ്മണന് ആ പ്രൗഢയുടെ വിരഹദുഃഖത്തെക്കുറിച്ച് സ്മരണയുണ്ടായി, പടത്തലവരോടിങ്ങനെ ചോദിച്ചു: “അങ്ങുന്നേ! നമ്മുടെ കേശവൻകുട്ടി എങ്ങോട്ടാണ് പോയിരിക്കുന്നത്?”

പടത്തലവർ: “ഈ പദവും അയാളുടെ പോക്കും തമ്മിൽ എന്താണ് സംബന്ധം?”

മാമൻ: “മൈസൂർക്കോ, പാലക്കാട്ടേക്കോ, എങ്ങാണ്ടോ ഒക്കെ ഒരു സവാരി നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് അക്കുട്ടി പറഞ്ഞു. അയാൾ കനകക്കട്ടിയാണ്. നമ്മുടെ ഈ കുഞ്ഞിന്റെ …” മാമൻ വാക്കുകൾ നിറുത്തി.

പടത്തലവർ: “പറയൂ! പറയൂ! ഒന്നും ഒളിക്കണ്ട. ഇവളുടെ ഭർത്താവ് അവിടെ എങ്ങാണ്ടോ ഉണ്ടെന്ന് ഞങ്ങളും കേട്ടു. കേശവൻ എന്ത് പറഞ്ഞു എന്ന് വിസ്തരിച്ച് പറയണം.”

“അങ്ങത്തേക്ക് സന്തോഷമുണ്ടാക്കാൻ, ജീവൻ കളഞ്ഞും, ആ തമ്പിയെ കൊണ്ടരുമെന്ന് എന്റെ കുട്ടൻ സത്യം ചെയ്തു. എന്തോ സൂക്ഷ്മമായ അറിവ് കിട്ടീട്ടുണ്ട്. നല്ല ഉറപ്പായിട്ടാണ് പറഞ്ഞത്. കൈയിൽ കിട്ടിയപോലെ പറഞ്ഞു.”

പടത്തലവർ പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി “ആ കേശവനെ ഇങ്ങ് വിളിക്കട്ടെ” എന്ന് പറഞ്ഞുപോയി. മാമൻ കണ്ണുകൾ തുറപ്പിച്ച്, കേശവ പിള്ള എവിടെ ഉണ്ടെന്ന് ആശ്ചര്യം അഭിനയിച്ച് നോക്കി.

പടത്തലവർ: “അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട. പുറകേ വിളിക്കണ്ട. പോയിട്ട് നാഴികയും രണ്ടുമൂന്ന് കഴിഞ്ഞല്ലൊ.” താൻ ശാസിച്ച യുവാവ് കേശവ പിള്ളയാണെന്ന് തീർച്ചയാക്കി, മാമൻ ഇളിഭ്യനായി.

കൊച്ചമ്മിണി: “അച്ഛാ …”

പടത്തലവർ: “ക്ഷമിക്കു മകളേ! കേശവൻ ഏറ്റു. എന്റെ ഭാരം നീങ്ങി, നിങ്ങൾക്കും അവൻ നല്ലൊരു തുണയായിരിക്കും. ഇത്ര കാലം പൊറുത്തില്ലേ? ഇനി കുറച്ചുകാലംകൂടി ക്ഷമിക്കു. അവൻ കൊണ്ടരുമെന്ന് എന്റെ ഹൃദയവും പറയുന്നു.” മാമൻ എഴുന്നേറ്റു. പടത്തലവരുടെ മകൾ ക്ഷമിക്കട്ടെ, താൻ കേശവ പിള്ളയെ കാണുന്ന കാര്യത്തിൽ, ക്ഷമിക്കുന്നതിന് പടത്തലവനല്ല തലത്തലവൻതന്നെ കൽപിച്ചാലും സന്നദ്ധനല്ല. തന്റെ വത്സനെ ഉടനെ വരുത്തണമെന്ന് പടത്തലവരോട് നിർബ്ബന്ധമായി. പടത്തലവർ മിണ്ടാതിരുന്നു. തന്നോട് സംഭാഷണംചെയ്തത് കേശവ പിള്ളതന്നെയാണെന്ന് ധരിക്കാത്ത തന്റെ ബുദ്ധിമോശത്തെ അവഭാഷണങ്ങളാൽ ശാസിച്ചുകൊണ്ട്, ബ്രാഹ്മണൻ പുറത്ത് ചാടി കേശവ പിള്ളയെ അന്വേഷിച്ച് ഓട്ടം തുടങ്ങി. അപ്പോൾ മുതൽ പരമകാംക്ഷകയാകുന്ന ഒരു മേഘപ്രസരം ആ ഭവനത്തിന്റെ ഉന്മേഷദീപ്തിയെ ആവരണം ചെയ്തു. നിശ്ചലമനസ്കനായ പടത്തലവരും ക്ഷീണസത്വനായിക്കാണപ്പെട്ടു.

അടുത്തദിവസത്തെ സന്ധ്യ പടത്തലവർക്ക് ഇതിലും കഠിനമായ മനശ്ചാഞ്ചല്യത്തെ ഉണ്ടാക്കി. അദ്ദേഹവും നന്തിയത്തുണ്ണിത്താനും മാമനുംകൂടി ചന്ത്രക്കാറനെ ബന്ധനസ്ഥനാക്കീട്ടുള്ള വ്യവസ്ഥയെക്കുറിച്ച് സംഭാഷണം നടത്തുനതിനിടയിൽ, "കലികൃതമഖിലമഘം അകന്നിതു്" എന്ന് പാടിക്കൊണ്ട് മാമൻ, ഭഗവതിയമ്മ ഇരട്ടജ്ജയശംഖവും വിളിച്ച് പുറപ്പെടുന്നതിനേയും ചന്ത്രക്കാറമൂർക്കപ്പാമ്പ് കൂട്ടിൽ കിടന്ന് പലരേയും ദംശനംചെയ്യുന്നതിനേയും അഭിനയിച്ചു. മറ്റ് രണ്ട് വൃദ്ധന്മാരും മാമന്റെ വിഡ്ഢിയാട്ടം കണ്ട് പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു. ഉണ്ണിത്താൻ "കരയാൻ എന്തോ യോഗമുണ്ട്. അതാണിത്ര ചിരിച്ചുപോകുന്നതു്" എന്ന് തന്റെ അന്ധവിശ്വാസത്തെ പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഇങ്ങനെ ആ വൃദ്ധസദസ്സ് ഗൗരവവിനോദസങ്കലനങ്ങളോടുകൂടി നടക്കുന്നതിനിടയിൽ, തെക്കേവശത്ത് വാതലിനടുത്ത് ആരോ ചുമച്ചു. പടത്തലവരുടെ ക്ഷണനപ്രകാരം അകത്ത് കടന്നതു് മാമന് സഹകരിയായി പരിഭ്രമം വിദ്യുജ്ജിഹ്വവേഷം ധരിച്ച് പുറപ്പെട്ടതുപോലെ ആഗമിച്ച ഒരു കഴക്കൂട്ടത്തുകാരനായിരുന്നു. അവന്റെ രൂപം കണ്ട്, തംബുരുവെ മീട്ടി, "ഞരമ്പറക്കടിച്ചുതിന്ന് പച്ചമാംസഭക്ഷിരക്ഷസ്സാം" എന്ന് പാടാൻ തുടങ്ങിയ മാമൻ ആഗതന്റെ ഭാവം നോക്കീട്ട് അർദ്ധഗാനത്തിൽ വിരമിച്ചു. എന്തോ വലുതായ ആപത്ത് സംഭവിച്ചുപോയി എന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ തീർച്ചയാക്കി.

പടത്തലവർ: "എന്തോന്നെടാ?"

ഭൃത്യൻ: "അവിടത്തെ കൊച്ച് ചെല്ലി അയച്ച്…" അർദ്ധവിരാമം.

പടത്തലവർ: "എവിടത്തേക്കൊച്ച്?"

ഭൃത്യൻ: "ചൊല്ലി അയച്ചു… ഉണ്ണിത്താനേമാൻ…" പൂർണ്ണവിരാമം. പടത്തലവർ തോറ്റ് ചോദ്യം നിറുത്തി.

ഉണ്ണിത്താൻ: "നീ പരിഭ്രമിക്കാതെ. ചിലമ്പിനേത്തുന്നല്ലേ നീ? അവിടെ വിശേഷമെന്തു്?"

ഭൃത്യൻ: "മന്തറക്കൊടത്ത്, മരുത്തുമ്മറ്റുമൊക്കെ കൊടുക്കണതും, അനത്തിപ്പിഴിയണതും പേരുകളൊന്നും ചൊല്ലാണ്ട്, ഏമാന്റടുത്ത് ചെല്ലാൻ അക്കൊച്ച് ചെല്ലി അയച്ചതും …" പറഞ്ഞപ്പോൾ മീനാക്ഷി ആവശ്യപ്പെട്ടതാണെന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ ഭാഷാന്തരം ചെയ്തു, പടത്തലവരെ ധരിപ്പിച്ചു. ഈ പരിഭാഷണം ഭൃത്യനെ ഉത്സാഹപ്പെടുത്തുകയാൽ ചന്ത്രക്കാറൻ കഴക്കൂട്ടത്ത് കാട്ടിയ കഠിനവിക്രമങ്ങളെ അവൻ വർണ്ണിച്ചു. കുപ്പശ്ശാരുടെ വധവൃത്താന്തം കേട്ടപ്പോൾ വൃദ്ധന്മാർ മൂന്നുപേരും ചന്ത്രക്കാറന്റെനേർക്ക് പടവെട്ടാനെന്നപോലെ വിജൃംഭിതകോപാർത്തന്മാരായി എഴുന്നേറ്റു. മാമാവെങ്കിടൻ തലയറഞ്ഞു, കുപ്പശ്ശാരെ സ്തോത്രങ്ങൾചെയ്തു് ആർത്തനായി വിഷ്ണുശങ്കരനാമങ്ങളെ മണ്ഡപനമസ്കാരത്തിലെന്നപോലെ വിളിച്ചു കരഞ്ഞു. ഉണ്ണിത്താൻ ലോകഗതിയുടെ വക്രതകളെ വിചാരിച്ച്, തത്വചിന്താവശനായി കിടന്നു. പടത്തലവർ "നല്ലോർക്കും ഇങ്ങനെ വരും" എന്ന് പറഞ്ഞു ദീർഘമായി നിശ്വസിച്ചിട്ട്, തന്റെ മേനാവിനെ ഉടനെതന്നെ തയ്യാറാക്കി, ഉണ്ണിത്താന്റെ ഭൃത്യരേയും

സാമാനങ്ങളേയും വരുത്തി, ആ പ്രഭുവെ മന്ത്രക്കൂടത്തേക്ക് യാത്രയാക്കി, പുറത്തെ പടിവാതൽവരെ അനുയാത്രയായിച്ചെന്ന്, വൃദ്ധ ചരമഗതിയെ പ്രാപിക്കുമെന്നുള്ള ലക്ഷണം കണ്ടുതുടങ്ങുമ്പോൾ, ആ വസ്തുത തന്നെ തെര്യപ്പെടുത്തണമെന്ന് അപേക്ഷിച്ച്, അറപ്പുരയിലേക്ക് മടങ്ങി.

ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ചാരദോഷം മൂർദ്ധന്യത്തെ പ്രാപിച്ചപ്പോൾ അത് രാജ്യഭരണ കേന്ദ്രവർത്തികളുടെ പ്രതികൂലവീക്ഷണത്തിന് ഗോചരീഭവിച്ചു. മന്ത്രിമാരുടെ കേന്ദ്രസംയോജനം ഭദ്രദീപസംക്രമാനന്തരമായിരുന്നു. മഹാരാജാവിന്റെ കൽപന അനുസരിച്ച് രാജ്യകാര്യത്തിൽ സംവർദ്ധിതമായിക്കാണപ്പെട്ട മഹാവ്യാധിയുടെ നിഷ്കാസനത്തിനായി എല്ലാ മന്ത്രിമാരും പടത്തലവരുംചേർന്ന്, ചികിത്സോപായനിരൂപണം തുടങ്ങി. തിരുവിതാംകോട്ട് സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ബന്ധുക്കളായ ഇംഗ്ലീഷ് കമ്പനിക്കാർക്കും മറ്റും സമാധാനകാരണമായി ബോധ്യപ്പെടുത്താൻ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ കലാപങ്ങളുണ്ടാക്കി, അവരെക്കൊണ്ട് തന്റെ പ്രവേശനത്തെ അപേക്ഷിപ്പിപ്പാൻ ഹൈദർ മഹാരാജാവിന് അന്തർഗ്ഗതമുള്ളതായി പ്രസ്താവിച്ച് അതിലേക്കായി ഹരിപഞ്ചാനനൻ പണിചെയ്യുന്നു എന്ന് മന്ത്രിമാർ തങ്ങളുടെ സഭാവേദിയിൽ അർപ്പിതമായ ചാരസാക്ഷ്യങ്ങളിന്മേൽ നിർദ്ദേശിച്ചു. സാമാന്യേന രാജഭക്തിയെ മതസിദ്ധാന്തത്തിന്റെ പരിശുദ്ധഗണ്യതയോടുകൂടി അനുഷ്ഠിക്കുന്ന ജനങ്ങളെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ വൈദ്യുതപ്രഭാവം കൊണ്ട് വശീകരിച്ചിരിക്കുന്നതിനേയും ജനങ്ങൾക്ക് ആ യോഗിയോടുള്ള ഊർജ്ജിതമായ ഭക്ത്യാദരങ്ങളേയും രാജസദസ്സിലെ ബുദ്ധിസംഹതി അത്യന്തം ഉൽലികയോടെ പരിച്ഛേദിച്ചു. ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ പ്രജാത്വം വിട്ട് ഉപജാപകൗടില്യങ്ങളെ അനുവർത്തിക്കുന്ന മുഷ്കരന്മാർക്ക് ദൃഷ്ടാന്തപാഠമാകുന്ന ഒരു ദണ്ഡനക്രിയയെ ഉടനെ നിർവ്വഹിക്കണ്ടേതാണെന്ന് അവർ വിധിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനബന്ധുക്കളായ പ്രധാനികളുടെ പട്ടിക അടുത്തപോലെ ഗൗനിക്കപ്പെട്ടു. ചന്ത്രക്കാറന്റെ പേര് ഒന്നാം നമ്പ്രായി നിന്നു. അയാളുടെമേൽ കൊലക്കുറ്റം ആരോപിക്കപ്പെട്ടും, എന്നാൽ തൽക്കാലം ദൈവഗത്യാ ബുദ്ധിഭ്രമശിക്ഷ ഏറ്റ് പരാഭൂതനായും ഇരിക്കുന്നു. അതിനുപുറമെ അയാൾ ആയുധസജ്ജീകരണം ചെയ്ത് ഭജനമഠത്തെ അപരോക്ഷപ്പടക്കളരിയാക്കിതീർത്തിട്ടില്ലെന്നുള്ള അപരാധലഘുതയും കാണപ്പെട്ടു. രണ്ടാം പേരുകാരൻ കളിപ്രാക്കോട്ടയിൽ തമ്പി വിശ്വനാഥൻ കുഞ്ചുപിരാട്ടി. ഇദ്ദേഹം അതിഗോപനഭാവമൊന്നും കൂടാതെ ആയുധസാമഗ്രികളോടുകൂടി സൈന്യശേഖരം ചെയ്യുന്നതും, രാജഭക്തിക്ക് പരാങ്മുഖനായി യോഗീശ്വരവിജയത്തിന് ദ്രവ്യസഹായം ചെയ്യുന്നതും മന്ത്രിസഭയിൽ നിവേദിക്കപ്പെട്ടു. ചുരുക്കത്തിൽ പൂർവാദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട ഗൃഹധ്വംസനം മന്ത്രിസഭയിൽ വിധിക്കപ്പെട്ടുകയും ഉണ്ടായി. ഹരിപഞ്ചാനനാപരാധകന്റെ സംഗതി ആലോചനയ്ക്ക് എടുക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, മന്ത്രിമാർ പ്രചണ്ഡമായ ഒരു മാന്ത്രാവർത്തത്തിൽ അകപ്പെട്ടു. പ്രജകളുടെ ദുർമ്മദാഹംകൃതികളോട് ആ പരമദിവ്യനെ എങ്ങനെ സംഘടിപ്പിക്കാം? അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരമാർത്ഥനിലയും സ്ഥിതിയും എന്ത്? ഏതെല്ലാം ആചാര്യപീഠങ്ങളോടും ആശ്രമങ്ങളോടും ആ യോഗീന്ദ്രന് സാഹിത്യമുണ്ടെന്നും ഏതെല്ലാം രാജ്യാധിപന്മാരുടെ സഖ്യത്താൽ ആ ശാങ്കരസർവകലാവല്ലഭൻ നിർദ്ധൂതശാത്രവനായി, യശോമണ്ഡലതരണം ചെയ്യുന്ന എന്നും എങ്ങനെ നിർണ്ണയിക്കാം?

ശാലിവാഹനപ്രതാപവാനായ ഹൈദർ മഹാരാജാവിനാൽ നിയുക്തനായ ഒരു പ്രതിപുരുഷനല്ല ഇദ്ദേഹമെന്ന് എങ്ങനെ വ്യവസ്ഥാപിക്കും? തങ്ങളുടെ സ്വച്ഛന്ദപ്രവർത്തനത്തിന് അന്തർഗൃഹപ്രതിബന്ധിയായി, യുവരാജാവ് ഗുരുരക്ഷണത്തിന് സന്നദ്ധനായും ഇരിക്കുന്നു. സ്ഥിതികളുടെ അവിതർക്കിതഗ്രഹണംകൂടാതെ പരാക്രമികളായ വിദേശഭൂപന്മാരോടും സമുദായാധിപന്മാരോടും കലഹത്തിന് സംഗതിയുണ്ടാക്കുന്നത് തുച്ഛസാചിവ്യമായി ഭവിക്കയില്ലേ? ഇങ്ങനെയുള്ള ഗൗരവനിമന്ത്രണങ്ങളോടുകൂടി ദിവസങ്ങൾ കഴിയുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനനയതീന്ദ്രൻ ആരെന്ന് ഏകദേശസൂക്ഷ്മതയോട് ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്ന പടത്തലവർ ഈ ആലോചനകളിൽ ശ്രോതൃസ്ഥാനത്തെ മാത്രം അവലംബിച്ചു. മന്ത്രക്കൂടത്ത് വൃദ്ധയുടെ മൃതിസമീപകാലത്ത് ആ യോഗിനിയോട് ദ്രോഹകൃത്യത്തിന് പുറപ്പെടാൻ അദ്ദേഹം വളരെ ശങ്കിച്ചു. എങ്കിലും, കളപ്രാക്കോട്ട, ചിലമ്പിനകം എന്നീ രണ്ട് ഉദ്ധതബന്ധുക്കൾ നഷ്ടമായിട്ടും, 'ഹരിപഞ്ചാനനികന്മാർ' എന്നൊരു ഗണം തിരുവനന്തപുരത്ത് നിറഞ്ഞുതുടങ്ങുന്നതായി കാണുകയും തിരുനൽവേലിക്ക് പോയിരിക്കുന്ന കേശവപിള്ളയുടെ ചില എഴുത്തുകളിൽനിന്ന് യോഗീശ്വരപക്ഷവർത്തികളായി ബഹുസംഘങ്ങൾ ആ പ്രദേശങ്ങളിലും തിരുവിതാംകോട്ടെന്നപോലെ തന്നെ മഠസ്ഥാപനവും സേനാഭ്യസനവും ചെയ്തുവരുന്നു എന്ന് അറിയുകയും ചെയ്കയാൽ പടത്തലവർ ക്ഷണദണ്ഡനൗചിത്യത്തെ പരിഗ്രഹിച്ചു. അടുത്ത് കിട്ടിയ ഒരു ലേഖനത്തിൽ പടത്തലവരുടെ അകൃത്രിമമായ ലോകതത്വജ്ഞാനത്തേയും ഉൽഖനനം ചെയ്തതായ ഒരു വൃത്താന്തംകൂടി അടങ്ങിയിരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരൻ സൂക്ഷ്മത്തിൽ ഇന്ദ്രിയനിവൃത്തനായി, ആത്മമാത്രകനായി, വ്യോമചരത്വം സാധിച്ചിട്ടുള്ള ബ്രഹ്മർഷിതന്നെയോ എന്ന് പടത്തലവർ ശങ്കിച്ചു. ആ യോഗീശ്വരൻ, തന്റെ ഭവനത്തിനടുത്തുള്ള പാന്ഥവാടത്തിൽ സമഗ്രപ്രതാപനായി, മഹോത്സവാരംഭംചെയ്ത് ബഹുജനവന്ദനത്തെ സമ്പാദിക്കുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹം ചാരന്മാർ മുഖേന ക്ഷണംപ്രതി അറിയുന്നു. മിത്ഥ്യാവാദങ്ങളും അന്ധഭ്രമങ്ങളുംകൊണ്ട് വഞ്ചിക്കപ്പെടുന്നവനല്ലാതെ തന്നെപ്പോലെതന്നെ സൂക്ഷ്മഗ്രഹണസമർത്ഥനായിരിക്കുന്ന കേശവപിള്ള മറ്റൊരു ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പ്രവർത്തനത്തെ അയാൾ സഞ്ചരിക്കുന്ന ദേശങ്ങളിൽ കാണുന്നുപോലും. എന്താശ്ചര്യം! യോഗീശ്വരൻ ഏതദ്വിധമായുള്ള പരമഹംസതയെ സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, രാജകുടുംബത്തിനും രാജ്യത്തിനും ഭീഷണമായ പ്രളയദുരന്തം ഉപപന്നമാകുന്നു. പരമാർത്ഥപരമഹംസതയും ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ തൃഷ്ണോജന്യമായുള്ള കൗടില്യനിഷ്ഠുരതകളും സംയോജിക്കുന്ന അവസ്ഥ അസംഭാവ്യമെന്ന് ശാസ്ത്രങ്ങളും സൂക്ഷ്മബുദ്ധിയും അവിതർക്കിതമായി ദർശിപ്പിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ രണ്ടുസ്ഥലത്ത് ഏകകാലത്ത് വ്യാപരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് താനും ചില കഥകൾ കേട്ടിട്ടുണ്ടല്ലോ. തന്റെ സംശയനിവൃത്തിക്കുള്ള ഭൂതക്കണ്ണാടി സ്വാധീനമായിരിക്കുമ്പോൾ, ഊഹാപോഹശ്രമങ്ങളിൽ വിഷമപ്പെടുന്നതെന്തിന്? കേശവൻകുഞ്ഞ് അപഹരിക്കപ്പെട്ട രാത്രിയിൽ അയാളെ സൂക്ഷിച്ചിരുന്ന ഭടന്മാരെ ഉടനെ വരുത്തി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ പട്ടാംബരങ്ങളും ആഭരണങ്ങളും ചന്ദനകുങ്കുമാദിലേപനങ്ങളും അണിഞ്ഞ്, സ്വർണ്ണപ്രഭയോടുകൂടി തങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷമായി എല്ലാവരേയും ബോധംക്ഷയിപ്പിച്ചു എന്നും, ഭ്രാമകങ്ങളായ ഭക്ഷണങ്ങൾക്കോ നിദ്രാക്ഷീണത്തിനോ വശപ്പെട്ട് വഞ്ചിക്കപ്പെട്ടതല്ലെന്നും അവർ പരിഭ്രമം കൂടാതെ

പടത്തലവരുടെ വിനോദചോദ്യങ്ങൾക്ക് ഉത്തരമായി ധരിപ്പിച്ചു. അവഞ്ചകരും നിർവ്യാജഭക്തന്മാരും ആയ ഭടന്മാരെ യാത്രയാക്കീട്ട്, പടത്തലവർ മീശയെ തടകിത്തിരുകി, ചിലതിന്റെ വേരിളക്കി നാസികയെ കശക്കിച്ചുവപ്പിച്ചു. നെറ്റിത്തടത്തെ മർദ്ദനംചെയ്തു കപോലങ്ങളിലെ ഞരമ്പുകളെ ജൃംഭമാണങ്ങളാക്കി. ഒടുവിൽ കണ്ണടച്ചിരുന്ന് അത്യാഗാധമായ മാനസികസമാധിയിൽ ലയിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനോനേത്രം ഭൂതസംഭവപടലങ്ങളെ ഭേദനംചെയ്തു തന്റെ ദാമ്പത്യകാലാരംഭത്തിലെ പ്രഥമസന്താനലാഭദശയിൽ കടന്നു. അക്കാലത്തു് സ്വപത്നീക്ഷേമത്തെ അന്വേഷിക്കുന്നതിനായി വന്ന ത്രിപുരസുന്ദരിക്കുഞ്ഞമ്മ ഗർഭധാരണത്താൽ അസാമാന്യവ്യാകുലയായിരുന്നതിനെ സന്ദർശനം ചെയ്തു. ആ ഗർഭത്തിന്റെ ഫലം...! കൈകൊട്ടി, ഉറക്കെ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്, പടത്തലവർ ഉണർന്നു. “പടച്ചതമ്പുരാരേ! പിത്തിയൊണ്ണൊണ്ടെങ്കി മനിയതു് ചാമെണ്ണാ?” എന്നു് തന്റെ യുവകാല പരിചയങ്ങളുടെ സ്മൃതിയിൽ നാവിലുദിച്ച ഭാഷകൊണ്ടും മനുഷ്യരുടെ ക്ലിപ്തപരിമാണകമായ ബുദ്ധിയെ അപഹസിച്ചു. എന്നാൽ ഈ അപഹസനം കഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം, രാജ്യത്തെ രക്ഷണംചെയ്തു പരമവിജയിയായി ശ്രമനിവൃത്തനായതുവരെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു് ഒരു പുഞ്ചിരിപോലും ഉദയംചെയ്തില്ല. ഈ മുഖസ്ഥിതി കണ്ടതുമുതൽ പാർവതിയമ്മ ബാലവർഗ്ഗങ്ങളുടെ ലീലാബഹളങ്ങളേയും അറപ്പുരയിലേക്കുള്ള ബഹുജനഗമനങ്ങളേയും മാമാവെങ്കിടന്റെ വിനോദസ്വാതന്ത്ര്യങ്ങളേയും നിരോധിച്ചു.

ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സത്രമഹോത്സവം വളരെ അടുത്തു. അടുത്തദിവസത്തെ മാധ്യന്ദിനത്തിനുശേഷം തന്റെ യജ്ഞശാലാപ്രവേശനത്തിനുള്ള ഘോഷയാത്ര നടത്താൻ ആ യോഗീശ്വരനും, യജ്ഞധ്വംസനത്തിനുള്ള തന്റെ യാത്രാഘോഷം കോട്ടയ്ക്കകത്തുള്ള യോഗിവാടമുഖമായി നടത്താൻ പടത്തലവരും നിശ്ചയിച്ചു. കേശവ പിള്ളയുടേയും ഭഗവതിയമ്മയുടേയും പ്രത്യാഗമനമുണ്ടാകാത്തതിനാൽ അദ്ദേഹം അസ്വസ്ഥനായെങ്കിലും രാജദർശനംകഴിച്ച് ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്ക് മടങ്ങി, കുമാരൻതമ്പിയെ വരുത്തി, തന്റെ അന്തർഗതങ്ങളേയും മഹാരാജാവിന്റെ അഭിമതങ്ങളേയും ധരിപ്പിച്ചു. പടത്തലവർ അനുഷ്ഠിപ്പാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതിനായി ധരിപ്പിച്ച ഉദ്യമം സാഹസമാണെന്നു് സ്ഥാപിക്കുന്നതിന് കുമാരൻതമ്പി ആലോചിച്ചു എങ്കിലും, ഒന്നും മിണ്ടാതെ തന്റെ ഗുരുബന്ധുവേക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹം പ്രവൃദ്ധാദരനായി തൊഴുതുകൊണ്ടു് നടന്നു. അനന്തരം പടത്തലവർ അനുഷ്ഠിച്ച കൃത്യം തന്റെ ആയുധങ്ങളുടെ പരിശോധനയും ശുശ്രൂഷണവും ആയിരുന്നു. സന്ധ്യയോടുകൂടി ചിന്താവിവശനായി, തന്റെ നിയമസ്ഥാനത്തു് ഉപധാനാവലംബിയായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ, താൻ പാതിക്ക് ദൈവാർദ്ധസ്ഥീകരണമായി, മന്ത്രക്കൂടത്തെ വൃദ്ധയ്ക്കു് ദീനം അത്യാസന്നമാണെന്നും പടത്തലവരെ കാണുന്നതിന് ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നും, ഉണ്ണിത്താന്റെ ഒരു ദൂതൻ എത്തി ധരിപ്പിച്ചു. “ശരി! തിരുമേനി മഹാഭാഗ്യവാൻ! അവിടത്തേക്കു വേണ്ടിയുള്ള പുറപ്പാടിലേക്ക് എന്തു് ന്യായമായ കാരണം കിട്ടിയിരിക്കുന്നു” എന്നു് വിചാരിക്കുന്നതിനിടയിൽ മാമവെങ്കിടൻ എത്തി. അസാധാരണമായുള്ള ഒരു ശുദ്ധഗതികൊണ്ടു് “മന്ത്രക്കൂടത്തെ വലിയമ്മ മുട്ടിയ സ്ഥിതിയിലായി. ഹരിപഞ്ചാനനമൂസിനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകാൻ ഞാൻ അങ്ങോട്ടു് പോകുന്നു” എന്നു് പടത്തലവർ മാമനെ ധരിപ്പിച്ചു.

മാമൻ: “എന്നാൽ കുട്ടിപ്പട്ടരായി മാമൻകൂടിയുണ്ട്.”

പടത്തലവർ: “വേണ്ട… ഞാൻ തനിച്ച് മതി.”

മാമൻ: “ആ പഞ്ചമഹാപാതകന്റവിടെ തനിച്ച് പൊയ്ക്കൂടാ.”

പടത്തലവർ: “പോയാൽ…?”

മാമൻ: “അയാളുടെ പേരുതന്നെ നാലുകാലന്മാരുടെ അരചൻ ഇരട്ടിച്ചതല്ലേ?”

പടത്തലവർ: “എപ്പോഴെങ്കിലും ഒന്ന് മരിക്കണ്ടേ ഹേ?”

മാമൻ: “മരിപ്പാൻ നല്ല വാരാണസി നോക്കിച്ചെല്ലുണം. അയാളുടെ കൈയിൽ എട്ടടിവീര ന്റെ വിഷമാണുള്ളത്. മാമനിതാ… ഓം! ഭൂഃ! സ്വഹഃ ബ്രഹ്മസ്വം പിടിച്ച സത്യംചെ യ്യാം. ആ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളേടെ ഉടല്…”

പടത്തലവർ: “നാശം! അക്കഥ കേട്ട് കാതു് തഴമ്പിച്ചു…”

മാമൻ: “കൊണ്ടു തഴമ്പിക്കുന്നതിനേക്കാൾ സുഖമല്ലേ?”

പടത്തലവർ: “ഇന്നത്തെ എന്റെ യാത്ര തനിച്ചാണ്. നേരത്തെ കാലത്തെ പോയി ഉറങ്ങ ണം. ഒറ്റപ്പട്ടർ ശകുനത്തിന് ഇവിടെ നിൽക്കണ്ട.”

മാമൻ: (അർദ്ധനിർബന്ധമായി) “അങ്ങുന്നേ…”

പടത്തലവർ: “പോകു ഹേ!”

പടത്തലവരുടെ നിശ്ചയത്തിന് ബലമായി ഏതോ ഒരു പരോക്ഷവേരുണ്ടെന്ന് മാമ ന് മനസ്സിലായി. അദ്ദേഹം എന്തെങ്കിലും കരുതീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, കണ്ടിട്ടാവട്ടെ, മാമനും ചില തു് കരുതുന്നു. സംശയം കൂടാതെ എഴുന്നേറ്റ്, മിണ്ടാതേയും അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും കുരങ്ങ നെപ്പോലെ നോക്കി ചൂണ്ടുവിരലുകളെ മറിച്ചും തിരിച്ചും മുട്ടി ചില നീശ്ശബ്ദതാളങ്ങൾ പിടി ച്ചും മാമൻ പുറത്താകുന്നതുവരെ സാവധാനപ്രൗഢിയോട് നടന്ന്, മുറ്റത്തിറങ്ങി, പറന്നോ പറന്നില്ലയോ, ബ്രാഹ്മണൻ ഇതാ ജനറൽ കുമാരൻതമ്പിയുടെ ഭവനത്തിൽ എത്തി. അദ്ദേ ഹത്തിനെ അന്വേഷിക്കുന്നു. ആ സേനാനി കുറച്ച് മുമ്പ് തന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥലത്തേക്ക് പു റപ്പെട്ടിരുന്നു എന്ന് കേട്ട്, ദളവാമഠത്തിലെത്തി, ആ ബ്രാഹ്മണൻ ഉരുട്ടി ഉയർത്തിയ ചോ റ്റിനെ തടഞ്ഞു്, ഒരു ‘പാർത്ഥവധം’ നാട്യപ്രബന്ധത്തെ കഥനംചെയ്യുന്നു. കഥാമധ്യമായ പ്പോൾ, ആ മന്ത്രിപ്രവരന്റെ ക്ഷുത്കോപവും അക്ഷമതയും ചേർന്ന് “പോം പാട്ടാ!” എന്ന് കൊടുത്ത ഒരാട്ട്, മാമനെ മഹാരാജാവിന്റെ മണിയറദ്വാരത്തിൽ എത്തിക്കുന്നു. അവിട ത്തെ നിശ്ശബ്ദതയും താറുമാറും കണ്ടിട്ടും മാമൻ സങ്കോചപ്പെടാതെ ദ്വാസ്ഥന്മാരെ തകർ ത്തിട്ട് തിരുമുമ്പിൽ കടന്നു വീഴുന്നു. “നല്ലൊരു പ്രഭു… പ്രജൈ… ശാകപ്പോറാർ സ്വാ മീ! നാങ്കളാരുശൊന്നാലും കേക്കമാട്ടാർ. ഹരിപഞ്ചവാനര… രാവണ… ചതുരാനന” എന്നിങ്ങനെ തന്റെ സങ്കടത്തെ ഉണർത്തിക്കുന്നു. പടത്തലവരുടെ ഗൗരവതീവ്രതയെ പാർവണേന്ദുത്വമാക്കുന്ന നൈഷ്ഠര്യം ഉജ്ജ്വലിച്ചുള്ള മുഖത്തോടിരിക്കുന്ന മഹാരാജാവിൽ നിന്ന് പുറപ്പെട്ട “പോകു തന്റെ പാട്ടിന്!” എന്നുള്ള സപ്തമുഖശൂലം മാമനെ കുത്തിയെടുത്തു്

പത്മതീർത്ഥക്കരയിലാക്കുന്നു. "ഒമ്പത്തി ആരരേമുക്കാൽ ശനി!" എന്നു് പുലമ്പിക്കൊണ്ടു് ഒരു അശ്വത്ഥത്തിന്റെ ചുവട്ടിലിരുന്നു് രണ്ടാംമുണ്ടുകൊണ്ടു് വീശി ക്ഷീണംമാറ്റി, പ്രഭുക്കളായുള്ളവരുടെ നിർഘൃണത്വത്തെ തുഷ്ടിയാവോളം ശകാരിച്ചപ്പോൾ, ഒരു യുക്തിയുദിച്ചു്, വൃദ്ധൻ മണക്കാട്ടു് മഹമ്മദീയരുടെ വാസദേശത്തേക്കു് മണ്ടിത്തുടങ്ങുന്നു. അതികഠിനമായുള്ള കൂരിരുട്ടിൽ, പല ഇടവഴികളിലെ കയ്യാലകളെ ഞെരിച്ചിട്ടു്, തിരക്കുന്നതിനിടയിൽ, പ്രാർത്ഥിതനായ ഭീമകായനെ കണ്ടുമുട്ടുന്നു. ആ സരസസാലഗാത്രനെ പിടിച്ചുനിർത്തി, കുലുക്കി, തന്റെ ശ്വാസംമുട്ടിനിടയിൽ പല താഡനങ്ങളും മീശക്കൊയ്ത്തും വസ്ത്രാക്ഷേപവും തൊപ്പിഹസനവും കഴിച്ചു് അയാളുടെ 'ഭീമസേന' വിദ്യകളും കൊണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിൽ പടത്തലവർക്കു് സഹായിയായി എത്തണമെന്നു് കൽപിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനന— പടത്തലവന്മാരുടെ നാമദ്വന്ദ്വത്തെ ഒന്നിച്ചു് കേട്ടപ്പോൾ ഭീമാകാരനായ പക്കീർസാ മണ്ടിത്തുടങ്ങിയതിന്റെ വേഗവും സംഭ്രമവും മാമാവെങ്കിടനെക്കൊണ്ടു് നക്ഷത്രമെണ്ണിപ്പിക്കുന്നു. ഭഗ്നേച്ഛനായി തിരിച്ചുനടന്നു്, കിഴക്കേ പ്രാകാരദ്വാരത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ ബ്രാഹ്മണന്റെ ഭാഗ്യതാരം തെളിഞ്ഞപോലെ, അനുചരന്മാർസഹിതം ഗമനംചെയ്യുന്ന കുപ്പായവസ്ത്രധാരിയായ ഒരാൾ ഇരുട്ടിനിടയിൽകൂടി മാമന്റെ ആകാരത്തെക്കണ്ടു് തന്റെ പരമാർത്ഥസ്വരത്തിൽ "അതാരു്" എന്നു് ചോദ്യംചെയ്യുന്നു. ഊട്ടുപുര വലിയെരിശ്ശേരിവാർപ്പിനെ ഒറ്റക്കൈയാൽ പൊക്കുന്നതിനു് സാമർത്ഥ്യമുണ്ടായിരുന്ന മാമന്റെ രണ്ടു് കൈകളും ചേർന്നു് പഥികന്റെ ആകാശാരോഹണം നിഷ്പ്രയാസം സാധ്യമാക്കുന്നു. പഥികൻ പിടഞ്ഞു്, പുളഞ്ഞു് കൈകാൽ കുടഞ്ഞു്, പല പ്രാർത്ഥനകളും ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ മാമാവെങ്കിടന്റെ ബുദ്ധിക്കു് വിശേഷപ്രകാശമുണ്ടായി, പാന്ഥയുവാവിനെ താഴത്തു് നിറുത്തി, "മഞ്ജുതര …" എന്നു് പാടി, "വച്ചിരുക്കുനക്ക്… പാർ" എന്നു് ഭയപ്പെടുത്തി, ചുംബനവർഷവുംചെയ്തു് പടത്തലവരുടെ ഉദ്യമത്തെ ധരിപ്പിക്കുന്നു. അയാളും പക്കീർസായെപ്പോലെ ചിറകൊതുക്കിപ്പായുന്ന പക്ഷിക്കുതുല്യം ആകാശത്തെ ചീന്തി മറയുന്നു. മാമൻ ആശ്ചര്യഭരിതനായി, തോറ്റു്, അമ്പി, ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്കു് മടങ്ങി. പാർവതിപ്പിള്ളയോടു് സഹതപനത്തിനു് ഹാജരു് കൊടുക്കുന്നു.

ഇതിനിടയിൽ ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ ചില വിശേഷസംഭവങ്ങൾ നടക്കുന്നു. മാമാവെങ്കിടൻ പടത്തലവരെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു്, ആ പ്രഭു ചിന്തകളോടുകൂടി ഇരിക്കുമ്പോൾ, വിജയാത്മകമൂർത്തി തന്നെ ഉത്സാഹപൂർണ്ണമനസ്കനാക്കുന്നതിനായി അവതരണം ചെയ്തതു് പോലെ സൗന്ദര്യൈശ്വര്യലാളിത്യങ്ങളുടെ ധാമമായ ഒരു യുവാവു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷനായി, മുകുളീകൃതപാണിയായി നിന്നു്. തന്റെ മുമ്പിൽ അശ്രുവർഷംചെയ്തു നില്ക്കുന്ന സമ്മോഹനകരനായ കോമളകുമാരനെക്കണ്ടു്, പടത്തലവർ ആനന്ദക്ഷീണനായി എങ്കിലും എഴുന്നേറ്റു് യുവാവിന്റെ അടുത്തുചെന്നു് മുഖത്തെ നല്ലവണ്ണം സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ടു് സ്നേഹവിവശനായി അയാളെ തലോടി വിജയലബ്ധിയാൽ സമ്പ്രഹൃഷ്ടനായി. "കഴക്കൂട്ടത്തുനിന്നു് വരികയാണോ?" എന്നു ചോദ്യംചെയ്തു. ആഗതനായ കേശവൻകുഞ്ഞു്, "അല്ലാ, എനിക്കു് ഒരു ജന്മം കഴിഞ്ഞുപോയി. രണ്ടാംജനിക്കു് അച്ഛൻ അവിടന്നാണു്. അതുകൊണ്ടു്, ആദ്യമായി ഇവിടെ കണ്ടു് തൊഴാൻ പോന്നു." ശബ്ദാകർഷണം പടത്തലവരെ പനിനീർക്കുള

ത്തിൽ മുക്കി. എന്നാൽ, ഇതിനിടയിൽ നാലുകെട്ടിനകത്ത് ഒരു വലിയ തകൃതി കേട്ടുതുടങ്ങി. അതു ഭഗവതിയമ്മയുടെ വിജയപൂർവ്വമായ പ്രത്യാഗമനംകൊണ്ടുണ്ടായ ബഹളംതന്നെ ആയിരുന്നു. ആ വിജയിനി കളപ്രാക്കോട്ടമർദ്ദിനി എന്ന പ്രഭാവത്തോടുകൂടി, പടത്തലവരോട് വിടുവായ്പടവെട്ടാൻ അറപ്പുരയ്ക്കകത്ത് പ്രവേശിച്ചു. "പവതി പെയ്യാ ചുമ്മാ വരുമോ ങ്ങുന്നേ? അമ്പമ്പടോ! പവതിപ്പെണ്ണ് എലങ്കചാടിയ രാമായണം ചൊല്ലിയ പൂരായമാഹ്നം. ആണങ്ങള് കെട്ടിച്ചമ്മച്ചാലല്യോ, പൊരാണങ്ങള്? പവതി പെട്ടപാടും കണ്ടവരോണ്ടെ. അതൊക്കെ എന്റെ പിള്ള കവിസക്കെരെന്ധമാക്കുമ്പം അങ്ങത്തേക്കും കേൾക്കാം."

പടത്തലവർ ആ സന്ദർഭത്തിൽ കളിവാക്കുകൾ കേൾക്കുന്നതിനും പറയുന്നതിനും സന്നദ്ധനായിരുന്നില്ല. കേശവൻകുഞ്ഞിനെ പിടിച്ച്, അടുത്തിരുത്തി, വീണ്ടും തലോടി സംഗതിക ളെല്ലാം ചോദിച്ചറിഞ്ഞു. ഭഗവതിയമ്മയെ അടുത്ത് വിളിച്ച്, തന്റെ കൈയിൽ കിടന്നിരുന്ന ഒരു വിലയേറിയ മോതിരത്തെ അവരുടെ കൈ പിടിച്ച് വരലിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു. "ഇത്രയുമല്ലാ അകത്തുപോയിരിപ്പിൻ. ഇനി എനിക്ക് കുറച്ച് ജോലിയുണ്ട്."

ഭഗവതിയമ്മ: "ഇനി എന്റെ പിള്ളേത്തരണം."

പടത്തലവർ: "നിങ്ങടെപിള്ള രാജ്യത്തെ രക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് വരുന്നു. അവൻ നിങ്ങൾക്ക് കനകം ചൊരിയും. അതു ചുമക്കാൻ അകത്തുപോയി നിറച്ചുണ്ട് കരുത്തുണ്ടാക്കിൻ." കേശവൻകുഞ്ഞിനെ പടത്തലവർ ക്ഷണത്തിൽ ഊണുകഴിപ്പിച്ച്, ഉണ്ണിത്താൻ ഉപയോഗിച്ച മേനാവിൽത്തന്നെ കയറ്റി ചിലമ്പിനേത്തെയ്ക്ക് യാത്രയാക്കി. അങ്ങനെ യാത്രയാക്കുന്നതിനുമുമ്പിൽ ആ യുവാവോട് ഒരു ചോദ്യം ചെയ്തു: "കൽപിച്ച് ഒരു മോതിരം കാണിച്ചത് എന്റെ അപ്പൻ വിറ്റതല്ലേ?"

കേശവൻകുഞ്ഞ്: "അതുപോലെ ഞാനൊന്ന് വിറ്റു. എന്നെക്കാണിച്ചതിൽ കല്ലുകൾ കൂടുതലുണ്ട്. ഉപയോഗിച്ചുവന്നതുമാണ്." ഈ ഉത്തരം കേട്ട ഉടനെ ആ യുവാവ് നിരപരാധി എന്ന് വിധിച്ചുണ്ടായിട്ടുള്ള കൽപനനീട്ട് താൻ വാങ്ങിവച്ചിരുന്നതിനെ പടത്തലവർ ആ വിദ്യാധനന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്ത്, ആ കോമളവദനന്റെ ചെകിട്ടിൽ തട്ടി, "ഞാൻ പുറകെയുണ്ട്. മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയെ ഒരു ദിവ്യരത്നമായി വിചാരിക്കണം" എന്നും മറ്റും ചില ഉപദേശങ്ങൾ നൽകി. പടത്തലവരുടെ പാദങ്ങളെ രണ്ട് കൈകൊണ്ടും ഭക്തിപൂർണ്ണതയോട് തൊട്ട്, അദ്ദേഹത്തെയും വടക്കേക്കെട്ടിൽ കടന്ന് ഗൃഹനായികയെയും, നവമായ ഒരു സ്ഥാനത്തിലേക്ക് ആരോഹം ചെയ്യുമാറ് ഭഗവതിയമ്മയേയും തൊഴുതുകൊണ്ട് കേശവൻകുഞ്ഞ് യാത്രയാരംഭിച്ചു. ഒടുവിലത്തെ ക്രിയയെ, യുവാവിനെ തുടർന്ന് ചെന്നിരുന്ന പടത്തലവർ സൂക്ഷിച്ചു. 'പവതിക്കൊച്ചി' ആ മുഹൂർത്തംമുതൽ പവതിപ്പിള്ളയെന്ന ജ്യോതിഷ്മതിയായി രാജ്യസമുദായമണ്ഡലങ്ങളെ വിതാനിച്ചു.

കേശവൻകുഞ്ഞിനെ യാത്രയാക്കി, അഞ്ചാറുനാഴിക കഴിയുന്നതുവരെ പടത്തലവർ ഭഗവതിയമ്മയോട് സംഭാഷണംചെയ്തിരുന്നു. അനന്തരം ആ സ്ത്രീയെ അടുക്കളക്കെട്ടിലേക്ക് യാത്രയാക്കീട്ട് വടക്കുപടിഞ്ഞാറുള്ള ഒരു മുറിക്കകത്ത് കടന്നു. കാൽനാഴിക കഴിഞ്ഞ

പ്പോൾ ആ അറയ്ക്കകത്തുനിന്ന് നിഷ്ക്രമിച്ചത് രാമവർമ്മത്ത് അനന്തപത്മനാഭനല്ല, രാമവർമ്മ മഹാരാജനിയുക്തനായ ഒരു വീരഭദ്രൻ തന്നെ ആയിരുന്നു. കൃത്രിമവേലകൾചെയ്തുള്ള ചല്ലടമിട്ട് നടുക്കച്ച വലിച്ചുകെട്ടി മുറുക്കിയും, അതിന്റെ മുകളിൽ ഇരട്ടവസ്ത്രം ഇറുകെ ഉടുത്തും അതിനിടയിൽ ത്രികോണാകൃതിയായ ഒരു കഠാരി തിരുകിയും ഇതെല്ലാം മറച്ച് ഒരു വെണ്ണപട്ടുസാൽവ പുതച്ചും, തലചേർന്നമരുന്ന ഉരുക്കുതൊപ്പിയെ ചെമ്പട്ടുകൊണ്ടു വാലിട്ട് പുറം ചുറ്റിയും, വലതുകൈയിൽ ഉറയിൽ ഇട്ടിട്ടുള്ള ഒരു നെടിയ വാൾ ധരിച്ചും, മുഖം വീരപ്രചുരിമയാൽ അരുണിതമായും പടത്തലവർ പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. കൃതാവ് ഇരുഭാഗത്തോട്ടും കോതി വികസിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത് പ്രസരിപ്പിക്കുന്ന സുഗ്രീവോഗ്രതയും, സ്വസാങ്കേതികാഭ്യസനത്തിന്റെ പ്രയോഗസംഭാവനയാൽ ഉണർന്നുള്ള വിക്രാന്തിയും, കച്ചകെട്ടി മുറുക്കിയതുകൊണ്ട് വർദ്ധിച്ച വക്ഷോവിസ്തൃതി ആവിഷ്കരിക്കുന്ന സംഹാരകത്വവും, ആ പുരുഷനെ ഒരു സിംഹപ്രഭനായി പ്രജ്വലിപ്പിക്കുന്നു. ക്രൂരഖഡ്ഗം ധരിച്ചുള്ള ദീർഘപാണിയായി, ശത്രുരക്തമധുഭ്രമംകൊണ്ട് ഉന്മത്തനെന്നപോലെ, രണരസോദ്യതനായ മല്ലന്റെ പടുതയോട് പടത്തലവവൃദ്ധൻ പ്രസ്ഥിതനാകുന്നത് അന്ന് ആദ്യമായി കാണുകയാൽ, പതുങ്ങി നോക്കിനിന്നിരുന്ന ആശ്രിതജനങ്ങൾ വിഷണ്ണരായി. കാൽനാഴിക കഴിഞ്ഞപ്പോൾ കൈത്തോക്ക് മുതലായ ആയുധങ്ങൾ ധരിച്ച് മറ്റുവിധങ്ങളിൽ പടത്തലവരെപ്പോലെതന്നെ ഒരുങ്ങിയ ഒരാൾ അറപ്പുരയുടെ തെക്കേശത്തെത്തി. പടത്തലവർ എഴുന്നേറ്റ്, തുല്യവേഷനായി ആഗമിച്ച സേനാനായകൻ കുമാരൻതമ്പിയെ മുന്നിട്ട്, യാത്ര തുടങ്ങി.

രാത്രി ഏകദേശം പതിനഞ്ചുനാഴിക അടുത്തു എങ്കിലും നഗരത്തിലെ പ്രധാനവീഥികൾ ഉൽഗതജീവപ്രസരങ്ങളായിരിക്കുന്നു. രാത്രി പകലായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ആ അവസ്ഥ ഹരിപഞ്ചാനനപരമഹംസരുടെ യജ്ഞദിവസത്തിന്റെ ഉപസ്ഥിതികൊണ്ടുതന്നെ ആയിരുന്നു. കാഷായവസ്ത്രപ്രചുരിമ രാത്രിയുടെ ശ്യാമതയെ പിശംഗതയും ശാന്തതയെ ഉത്സവകോലാഹലവും ആക്കി, സ്ഥലകാല സ്ഥിതികളെ പാടെ അവസ്ഥാന്തരീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനജയപ്രണാദങ്ങൾ മാർഗ്ഗസന്ധികളിൽ മുഴങ്ങുന്നു. ഭക്ഷ്യതാംബൂലാദി വാണിജ്യസങ്കേതങ്ങൾ രാജ്യസമൃദ്ധിയെ ബഹുധാ ലക്ഷീകരിക്കുന്നു. എന്നാൽ രാജ്യലക്ഷ്മീകാന്തൻ മുഖത്തെ വിവർണ്ണപ്പെടുത്തി, പടത്തലവരുടെ തച്ഛായയിൽ വേഷം ധരിച്ച്, 'കല്ലുമണ്ഡപം' എന്ന (ഇപ്പോൾ നഷ്ടമായിരിക്കുന്ന) രാജനിലയത്തിൽ അവസ്ഥിതനായി, അവിടെയുള്ള ഒരു കൃഷ്ണവിഗ്രഹത്തെ നോക്കി ആത്മഗതം ചെയ്യുന്നു. "പാർത്ഥസാരഥിയായി അവിടന്ന് പോർക്കളത്തിൽ പരിക്ലേശിച്ചില്ലേ? സത്യത്തെ ലംഘിച്ചും ആശ്രിതരക്ഷണത്തിനായി ഭീഷ്മ നിധനത്തിന് ആയുധമെടുത്തില്ലേ? കഷ്ടം! ഞാൻ ഇവിടെ സുഖമായി ഉറങ്ങുകയും, ആ ഭക്തശിരോമണിയായ യോദ്ധാവ് അവിടെ... കൊല്ലുമെന്നല്ലേ മാമൻ പറഞ്ഞത്? ആ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണന്റെ സ്നേഹമഹത്വം എന്റെ കർത്തവ്യമെന്തെന്നുള്ള പാഠത്തെത്തരുന്നു. എന്നിട്ടും ഇങ്ങനെ ചഞ്ചലമനസ്സോടെ നിൽക്കുകേ? ഭഗവത്പ്രസാദം പോലെ വരട്ടെ." രണ്ടുമൂന്ന് യുദ്ധവിദഗ്ദ്ധന്മാരായ സേവകരോടൊന്നിച്ച് മഹാരാജാവും നടതുടങ്ങി. രാജമന്ദിരത്തിലെ ഗാട്ടുകൾ ഇരട്ടിയും മൂവിരട്ടിയുമായി ഉറപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇളയരാജാവ് തന്റെ മണിയറയിൽ രാജാജ്ഞയാൽ ആ രാ

ത്രികാലത്തോളം ബന്ധിക്കപ്പെടുകകൊണ്ടു്, അവിടെ അസ്വസ്ഥനായി ഉഴന്നു് നിദ്രകൂടാതെ സഞ്ചരിക്കുന്നു. ശ്രീപാദനിലയനവാസിനിയായ അമ്മതമ്പുരാട്ടി എന്തോ സംരംഭമുണ്ടെന്നു് ശങ്കിച്ച്, ശ്രീപത്മനാഭസേവിനിയായിത്തന്നെ രാത്രി കഴിക്കുന്നു. രാജനിലയനങ്ങളിലെ പരിചാരകജനങ്ങൾ അന്നു് രാജസേവനമൗനത്തേയും സങ്കോചത്തേയും സശ്രമം അനുഷ്ഠിക്കുന്നു. മതിലകത്തെ ഗോപുരദ്വാരപാലന്മാർ അന്നത്തെ രാത്രിയിൽ നിന്നുറങ്ങാതെ, ദ്വാരരക്ഷണത്തെ അത്യുജാഗ്രായി അനുവർത്തിക്കുന്നു. അടുത്തദിവസത്തെ ഘോഷയാത്രാഡംബരത്തെക്കുറിച്ച് 'ഹരിപഞ്ചാനനിക'ന്മാരിൽ കവികളായുള്ളവർ അഡ്വാൻസ് (മുമ്പേറ്) കവനങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കാൻ ഘോഷിക്കുന്നു. ഇതിനിടയിൽ, ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിന്റെ അന്തർഭാഗം പുറത്തെന്നപോലെ അസാധാരണമായുള്ള ജീവജാലപ്രചുരിമകൊണ്ടു് നിബിഡമായിരിക്കുന്നെങ്കിലും, നിശ്ശബ്ദതയാൽ ആ സാങ്കേതാധിപന്റെ സമാധിസമഗ്രതയെ സ്ഫുടീകരിക്കുന്നു. രാജപഥസഞ്ചരന്മാരായ കാഷായവസ്ത്രക്കാരുടെ സംഖ്യ പെട്ടെന്നു് പെരുകുന്നു. തിക്കിത്തിരക്കിക്കൂടുന്ന നവസംഘക്കാരിൽ ചിലർ മൃദുപദന്മാരായും ശീമക്കന്നക്കുഴലുകളെ വസ്ത്രങ്ങൾക്കിടയിൽ മിടുക്കോടു് മറച്ചും അവരവരുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തെത്തന്നെ ശങ്കിക്കുന്ന ചോരന്മാരെപ്പോലെ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും നോക്കിയും, ഒന്നൊന്നായി ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിനു് ചുറ്റുമുള്ള പറമ്പുകളിലെ മരച്ചുവടുകളിലും കെട്ടിടങ്ങളുടെ മറവുകളിലും ചുവരുകളുടെ പുറകിലും ചേർന്നൊതുങ്ങുന്നു. ഈ മഹാതിമിരേച്ഛുക്കളായ ഗണം ഹരിപഞ്ചാനനമഹാഹുതിക്കു് ശ്രീപത്മനാഭസങ്കേതത്തിൽത്തന്നെ ഹോമഗർത്തനിർമ്മാണം ചെയ്‌വാൻ നിയുക്തന്മാരായുള്ള നന്ദിഭൃംഗിപ്രമുഖന്മാരായ ഭൃതങ്ങളോ… വൈഷ്ണവകിങ്കരന്മാരോ, അല്ല, ധർമ്മരാജഭടന്മാരോ?

26

"ഇങ്ങിനിവരാതവണ്ണം പോയാർ തെക്കോട്ടവർ"

കപ്പശ്ശാരുടെ രക്തത്തിൽ അഭ്യംഗസ്നാനം കഴിച്ചതോടുകൂടി ചന്ത്രക്കാറന്റെ പൂർവ്വവിശ്രുതിയിൽ നാരകീയമായ ഒരു അസുരത്വം കൂടി സംഘടിച്ചു. എന്നാൽ, അതു് ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഹൃദയകുട്ടിമത്തെത്തന്നെ പ്രഥമമായി ഭൂകമ്പ സംഭ്രമണം ചെയ്യിച്ചു. വിക്രമികൾ സന്ദർഭങ്ങളാൽ സൃഷ്ടങ്ങളായി വിച്ഛേദ്യരാകുന്നു. അവരുടെ പരാക്രമശക്തികൾക്കു് ദുർദ്ദശാവൈരുദ്ധ്യം ഉണ്ടാകുമ്പോൾ, അവരാൽ വിക്ഷതന്മാരാക്കപ്പെട്ട സത്വങ്ങളും ക്ഷതദാനത്തിനു് ബലിഷ്ഠന്മാരാകുന്നു. ചന്ത്രക്കാറാനുകൂല്യം ആ ധന്യനെ കൈവെടിഞ്ഞ മാത്രയിൽ, തന്നാൽ പാദക്ഷതം ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്ന കൃമികൾ, ജിഹ്വയുടെ സംഖ്യയിലും പ്രചാരവിസ്തൃതിയിലും പ്രയോഗോർജ്ജിതത്തിലും, നാഗരാജതുല്യന്മാരായി. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മന്ത്രചര്യകളെ ക്രമാഭ്യസനം കൂടാതെ അനുവർത്തിക്കയാൽ, ചന്ത്രക്കാറദുർമ്മതി ഉന്മാദവാനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു എന്നൊരു ശ്രുതി കഴക്കൂട്ടംപ്രദേശത്തു് പരന്നു. ആ ഘട്ടത്തിൽ ചന്ത്രക്കാറാനുകൂലികളായി വർത്തിക്കുന്നവർ രാജ്യാധികാരത്താൽ ദണ്ഡ്യരോ ബദ്ധ്യരോ ആകുമെന്നു് ഒരു ഭീഷണിവാദവും സർവത്ര വ്യാപരിച്ചു്, ചന്ത്രക്കാറന്റെ മേൽ പതിച്ച സാമുദായികശിക്ഷയെ പൂരിപ്പിച്ചു. സാമൂഹ്യോർജ്ജസ്വലതയുടെ ഈ വിജൃംഭണത്തിന്റെ ഫലമായി ചിലമ്പിനേത്തു് ദശാസ്യൻ ദേശനായകത്വത്തിൽനിന്നും സമുദായാംഗതയിൽനിന്നും ഏകയാമംകൊണ്ടു് ബഹിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടു. അനവരതമായുള്ള ഉപേക്ഷാതപത്താൽ പ്രണയഞെട്ടു് ശുഷ്കമാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ചന്ത്രക്കാറിണി (പുത്രീസമേതം) ജനപ്രവാദവാത്യയുടെ പ്രഥമക്ഷോഭത്തിൽത്തന്നെ ഭർത്തൃതരുവിൽനിന്നു് വേർപെട്ടു.

ആ ഖലകുലസമ്രാട്ടിന്റെ പരപീഡനൗത്സുക്യം ഇപ്രകാരം സ്വജനദ്വേഷത്തിൽ പര്യവസാനിച്ച ദിവസവും, സകലലോകങ്ങൾക്കും തപനനായ ദേവൻ അയാളോടു് സഹതാപം ഭാവിക്കാതെ ഉദയവും അസ്തമയവും ചെയ്തു. എന്നാൽ, 'സൗജന്യം' എന്നുള്ള ധർമ്മം

കൊണ്ടു്, മറ്റു് ജീവതതിയിൽനിന്നു് മനുഷ്യജാതി വ്യത്യസ്തപ്പെടുന്ന പ്രമാണത്തേയും തൃണീകരിക്കുന്ന ചന്ത്രക്കാറൻ സഹതാപസാന്ത്വനാദിക്രിയകളെ ‘ഊട്ടാത്ത’ ഗോഷ്ഠിവർഗ്ഗത്തിൽ ഗണിച്ചിരുന്നു. ഉദയാസ്തമയങ്ങൾ ബ്രഹ്മാണ്ഡപരിചാരകനായ സൂര്യന്റെ ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ദൈനംദിനകർത്തവ്യങ്ങളായിരുന്നു. അന്യഗോളകാര്യങ്ങൾ അവരവരെ ബന്ധിക്കുന്ന നിയമങ്ങൾ അനുസരിച്ചു് നടക്കട്ടെ. തന്റെ മഹൽഗോളപ്രവർത്തനത്തെ തന്റെ സുഖഹിതസൗകര്യാനുസാരമായി — അതായതു്, തന്റെ സ്വകാര്യ ജ്യൗതിഷികപ്രമാണങ്ങളാൽ നിർദ്ദിഷ്ടമാകുന്ന ‘കാലവും കർമ്മവും’ ഒപ്പിച്ചു് — താൻ തന്നെ യഥാവശ്യം നിയമനവും പരിരക്ഷണവും ചെയ്തുകൊള്ളും, ദൃഷ്ടാന്തം — ആഗോളസ്ഥമായുള്ള ഉദരഘടികാരത്തിലെ ബോധിനിയന്ത്രം അസ്തമയത്തിനുശേഷം ദ്രുതത്രുടനം തുടങ്ങി. അപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറപ്രഭു തന്നെ പാചകവൃത്തിയെ അനുഷ്ഠിച്ചു്, മൃഷ്ടമായി ഭക്ഷണവും കഴിച്ചു്, ഉഷപൂജയ്ക്കു് പഴഞ്ചോറു് വച്ചടച്ചു്, തന്റെ സുധർമ്മാസ്തരണത്തിൽ ദക്ഷിണാസനനായി ശരശയനംചെയ്തു്, കാളക്കുർക്കംകൊണ്ടു് കൊതുകോട്ടിച്ചു് ചൈതന്യത്തിന്റെ അഭാവപുഷ്ടിയെ അനുഭവിച്ചു. അനന്തരം, പറമ്പുകളിൽ വീഴുന്ന ഫലങ്ങളെ പെറുക്കാനായി അയാൾ പക്ഷികൾക്കുമുമ്പു് ഉണർന്നു.

ദുർദ്ദശാസഹ്യതയിലുള്ള തിതിക്ഷ മനുഷ്യരുടെ ധീരോദാത്തതയ്ക്കു് ഒരു മാനദണ്ഡമാണെങ്കിൽ, ചന്ത്രക്കാറൻ വീര്യപൗരുഷങ്ങളിൽ ലങ്കാധിപദശാസ്യനേയും ജയിച്ചു. കേവലം മദമൂർച്ഛയാലോ, ആന്ധതയാലോ അല്ല, ആത്മപ്രമാണങ്ങളുടെ സ്ഥൂടത, വീര്യം, ദാർഢ്യം എന്നിവകൾകൊണ്ടുതന്നെ, ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ ആപന്നതയെ തൃണീകരിച്ചു. അതിന്റെ ഹേതുഭൂതന്മാരെന്നു് തന്റെ ബുദ്ധിയിൽ തോന്നിയവർക്കു് തന്റെ ശകാരനിഘണ്ടുവിൽനിന്നു് തിരഞ്ഞെടുത്ത ചില മുക്താപ്രവാളങ്ങളെ അയാൾ സമ്മാനിക്കുകയും ചെയ്തു. മുഖം രക്തകാളിമയോടു് പ്രജ്വലിപ്പിച്ചും, മുഖച്ചാണകൊണ്ടുതന്നെ ആകാശത്തിൽ ചന്ദനമരച്ചും, താൻ ലോകഗതിയെ അനുകൂലിക്കേണ്ട ഒരു അംഗമല്ലെന്നു് ഞെളിഞ്ഞു്, കൈവീശി നടന്നും, അധഃപതനകളങ്കം സ്വബിംബത്തെ തലോടുകപോലും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു് ചന്ത്രക്കാരൻ തന്റെ മണിമന്ദിരത്തിനു് ബോദ്ധ്യമാക്കി.

തന്റെ വൃത്താന്തത്തെക്കുറിച്ചു് ഇതേവരെയും അന്വേഷണം ചെയ്യാത്ത ഹരിപഞ്ചാനന തീർത്ഥപാദരേയും ചന്ത്രക്കാറൻ സ്വരചിതമായ നിഘണ്ടുവിലെ ചില നാമങ്ങളുടെ പര്യായമാക്കി. താൻ നടത്തിയ വധാപരാധത്താൽ രാജാധികാരപ്രവേശനമുണ്ടാക്കാത്തതു്, തന്റെ പരാക്രമത്തെ ഭയന്നാണെന്നു് അയാൾ മദിച്ചു. എന്നാൽ ആ ഭവനത്തിന്റെ കോട്ടച്ചുവരുകളുടെ മുകളിൽക്കൂടി ഒരു തിരനോട്ടം കഴിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങൾക്കു് പരിചയമില്ലാത്ത ചില നാഗരികജനങ്ങളെ അദ്ദേഹം ദർശനംചെയ്തു. ചന്ത്രക്കാറ സരസന്റെ പൂരികങ്ങൾ ഒന്നിളകി; നേത്രങ്ങൾ അപഹാസ പ്രസരംകൊണ്ടു് പ്രചലിച്ചു; ശ്മശ്രുഭാധരങ്ങൾ സുഷിരാകൃതിയായി സമുച്ചയിച്ചു് ഒരു മുരളീഗീതത്തെ വിസർജ്ജിച്ചു. “ഇങ്ങു് വരുവിൻ… ഒടയാൻ ചെറുക്കന്റെ നെട്ടോട്ടം പിടിപ്പാൻ കരുത്തൊള്ളവര്… തള്ളമാരെത്തൊഴുതു് വായ്ക്കരീമിട്ടേച്ചു് ഇങ്ങു് വരുവിൻ” എന്നു് ദർപ്പനിർഘോഷത്തോടുകൂടി ഭവനത്തെളത്തിൽ കടന്നു് മുട്ടുകൾ തമ്മിൽ മുട്ടിച്ചു്, മുമ്പിലത്തെ വേണുവാദനത്തിൽ വിട്ടുപോയിരുന്ന താളത്തെ ആ വീരവരിഷ്ഠൻ മേളിച്ചു. എന്തായാലും കാഴ്ചയ്ക്കു് വമ്പുള്ള ഒരു ബന്ധുവിന്റെ

സാഹചര്യം പരിസരാവസ്ഥകൾക്ക് അപേക്ഷിതമെന്ന് വിചാരിച്ച്, പൂർവാനുചാരിയായ പിശ്ശാത്തിയെ വാരിയിൽതിരുകി, ഒരു വെട്ടുകത്തിയെ അദ്ദേഹം ജന്യായുധമായി വരിച്ചു. കോട്ട ബന്ധിച്ചുള്ള തന്റെ ഏകാന്തവാസം എത്രകാലത്തോളം നിവർത്തിക്കാമെന്ന് കണക്കുവരുത്താൻ ചന്ത്രക്കാറൻ കലവറയും ഖജാനയും ഒന്ന് വഴിയേ പരിശോധിച്ചു. ഈ യുദ്ധസന്നാഹത്തിനിടയിൽ ചന്ത്രക്കാറവെട്ടുകത്തിധരൻ, ഔചിത്യങ്ങളുടെ അത്യഭിജ്ഞത കൊണ്ടെന്നപോലെ, ഒരു തുലായ്പ്പ് (തളപ്പ്) അരയിൽ ബന്ധിച്ചു. ചന്ത്രക്കാറവൈശ്രവണൻ തന്റെ കുടവയറ്റിന്റെ താഴ്വര ചുറ്റി രക്ഷാകടിസൂത്രമായി അണിഞ്ഞ്, വസ്ത്രവിതാനംകൊണ്ട് അന്യചക്ഷുർഗോചരമാകാതെ ഗോപനംചെയ്ത പടിയരഞ്ഞാണം അതിൽ അടക്കംചെയ്തിരുന്ന വജ്രാദിമണികളുടെ വിശിഷ്ടതകൊണ്ട് ഇക്കാലത്തെ രത്നവ്യാപാരപ്രദർശനശാലകളെ ലജ്ജിപ്പിക്കുമായിരുന്ന ഒരു 'അരമടിശീല'യായിരുന്നു. ആയുധസജ്ജീകരണംതന്നെ കാമകാമവൈരികൾക്ക് സമാനനാക്കിയിരിക്കുന്നു എന്ന് ചന്ത്രക്കാറൻ പരിതുഷ്ടനായി. "ഇനി ഏതു് തിരുവന്ഥരത്തോ… തൃച്ചൂലോ… ത്രീരങ്കപട്ടത്തോ (ശ്രീരംഗപട്ടണത്തോ) ചെന്നൂടാ? ധൗസങ്ങള് (സൗധങ്ങൾ) തൊറപ്പാൻ മണിമംഖകളുതന്നെ മുത്തുല്യോ?" എന്ന് ആവൃതരായ നാളികേരവിദ്വൽസമാജത്തിന്റെ സമക്ഷത്തിൽ, ധനസാമൂഹ്യനിരൂപണങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ഒരു വിഷമപ്രശ്നത്തെ അർപ്പിച്ചു. ജണ്ട്റാളോ കാലനോ കബന്ധനോ, മുടക്കോ കാവലോ ഇട്ടാലും, തന്റെ 'ഒറ്റപ്പെരുങ്കൈയെ' നിവർത്തിച്ച്, 'പുല്ലുകുട്ടങ്ങളുകൂടി മറയത്ത് ചപ്പീരിക്കണ' ചിലമ്പിനേത്ത് ചന്ത്രക്കാറൻ നാമത്തെ ശാശ്വതസ്മരണീയമാക്കിയല്ലാതെ താൻ വിടുന്നതല്ലെന്ന് ആ ധീരപാഷണ്ഡൻ നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ, ഈ മഹോത്ഥാനത്തിനും ഒരു ഉത്തരായണസമാഗമത്തെ പ്രതീക്ഷിക്കണ്ടേതായുണ്ട്. "വരട്ടേ ചെറുക്കൻ വരട്ടെ… അപ്പം കാമ്പിച്ചുകൊടുക്കാം. പയുപോലും മേയാപ്പുല്ലുകൾക്ക് ചന്ത്രക്കാറന്റെ തനിക്കൊണം" എന്ന് കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ തിരിച്ചുവരവിലേക്ക് മാത്രമായി ചന്ത്രക്കാറദയാലു തന്റെ 'പെരുങ്കൈ'പ്രയോഗത്തെ നീക്കിവച്ചു.

ആ ഏകാന്തവാസവും തന്നെ വലയംചെയ്യുന്ന ആപത്തിന്റെ അനിവൃത്തതയും കൂടിച്ചേർന്ന്, രണ്ടു് ദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, ആ വജ്രശിലാഹൃദയനെ കഷായിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. "ആടിയ കാലും പാടിയ വായും" പോലെ ചന്ത്രകാറവികൃതികളും അനദ്ധ്യായസ്വസ്ഥതയെ അവലംബിക്കുന്നവയല്ലായിരുന്നു. ചന്ത്രക്കാറൻ പ്രമത്തനും, ഹനനഭീഷണിപ്രവാദകനും ആയിരുന്നെങ്കിലും, ആ ഗോളനിർമ്മിതി നിധനകർമ്മത്തിനും നിധനധർമ്മത്തിനും വിരുദ്ധപ്രകൃതിയിൽ ആയിരുന്നതിനാൽ കുപ്പശ്ശാരുടെ വധജാല്യത്തിന് കാര്യൈകദ്ദക്കായ താൻ എങ്ങനെ പ്രചോദിതനായി എന്നൊരു ശങ്കാശല്യവും അയാളുടെ കഷായത്വത്തെ കുഴമ്പിച്ചു. "അപ്പൊല്ലാത്ത ചാവുണ്ണിത്തേവടിയാടെ മായാമയക്ക്!" എന്ന് ആ ബുദ്ധിക്കുറ്റപ്പാടിനും ചന്ത്രക്കാറഭക്തൻ സമാധാനം കണ്ടുപിടിച്ചു. എന്നിട്ടും, ബഹുസഹസ്രജനസേവനവും ക്ഷണംപ്രതിയുള്ള സംഭാരാഗമനവും രാപ്പകൽ ഭേദം കൂടാതുള്ള ഉന്മത്തസഞ്ചരണവും ആ ബന്ധനത്താൽ തളയ്ക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറമഹാനുഭാവന്റെ മദമൂർച്ഛിതമായുള്ള അന്തഃസൂത്രം ഒന്ന് പിടിയുകതന്നെ ചെയ്തു. ഹിമവൽപാർശ്വം പോലെ വിസ്തൃതവും കഠിനവുമായുള്ള തന്റെ വക്ഷോനിരപ്പിൽ തട്ടി, തടവി, കൈ മലർത്തി, നിവൃത്തി

മാർഗ്ഗങ്ങളെ പുനശ്ച ആലോചിച്ചു; അത്യന്തം ശാന്തചിത്തനായിരുന്ന്, ശിരോദേശത്തി രുമലിനിടയിൽ, അവിടത്തെ സഞ്ചാരികളിൽ അനവധി തിലമാത്രഗാത്രന്മാരെ ഹനനം ചെയ്തു "അതേ... അങ്ങനെ തൊല്ല ഒളുക്ക്യാലോ?" എന്ന് ആത്മഹത്യയായുള്ള നിർവൃതി പഥത്തിന്റെ മനോഹരസൗകര്യത്തെകുറിച്ച് ചിന്തനംചെയ്തു, തന്നാൽ പ്രതിഷ്ഠിതമായി, സംരക്ഷിതമായി, മഹദൈശ്വര്യക്ഷേത്രമാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ചിലമ്പിനേത്തു് സൗധാദിസ മ്പത്തെ "കണ്ട, എങ്ങാന്റുന്നം ചാടിക്കടക്കണ എരപ്പക്കോമാളിത്താൻ" അപഹരിച്ചടക്കി, ഭാഗ്യാനുഭൂതിയോട്ട് വാണാലോ, എന്നുള്ള അഭ്യസൂയ ആ ആലോചനയെ സമൂലം വിച്ഛേ ദിച്ചു. തന്റെ ആപന്നതയിൽ തന്നാൽ നിർമ്മിതമായുള്ള ഭവനം മനോഹരത്വത്തെ അവ ലംബിച്ചുനില്ക്കുന്നതിനെ ഒന്ന് ലേഹനം ചെയ്തു ഭസ്മീകരിപ്പാനും, ആ പ്രകൃതിഭേദ്യന്റെ അക ത്തു് കത്തുന്ന കോപവിഷാഗ്നി ഒന്ന് പ്രജ്വലിച്ച് ആഞ്ഞു. തന്നെ ഭ്രാന്തനെന്ന് ജനങ്ങൾ ഭവിച്ചേക്കുമെന്നുള്ള അഭിമാനപവമാനൻ ആ തീയെ കെടുത്തു. കൊട്ടാരക്കരത്താമസി ക്കുന്ന സ്വജനങ്ങളോടുചേർന്ന് തൽക്കാലം ഗൂഢവാസംചെയ്കയോ എന്ന് ആലോചിച്ച്, ഒരു ചീറ്റംകൊണ്ടു് അതിനെ അവസാനിപ്പിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനപാദങ്ങളിൽ ദണ്ഡനമസ്കാ രംചെയ്തു, ആജ്ഞാലംഘനാപരാധപാപത്തിന് നിവൃത്തി പ്രാർത്ഥിക്കേ, എന്നും ചിന്തിച്ചു. ദന്തങ്ങളാൽ അഖാദ്യവും ബുദ്ധിയാൽ ദുർഗ്രാഹ്യവുമായുള്ള മന്ത്രതന്ത്രവേദാന്തോക്തികളു ടെ വ്യാപാരകനായ ആ വഴിപിണക്കിഭ്രതത്താന്റെ ഗുരുപാദർ താൻ ആയി, ആ 'ചെപ്പ ടിപ്പേച്ചനേ' അഞ്ചാലിൽ ഇക്കി, ഗാന്ധാരിമുളകിട്ടു പുകച്ച് കണ്ണുംകെടുത്തു്, മേൽത്തൊലി 'വാർവാറെന്ന്' വാങ്ങി കൊലവിളി വിളിപ്പിച്ച് കുമ്പിടീച്ചില്ലെങ്കിൽ 'ഹന്ന...' ഈ ചിന്താ വാചകത്തെ, അതിലെ ക്രിയാപദത്തിന് പകരം മുഖത്തെ കീഴ്മേൽ തെരുതെരെ ആട്ടി, ചെറുവിരൽകൊണ്ടു് ആകാശത്തിൽ ഒരു അനുസ്വാരചിഹ്നവും വാലും വരച്ച് ആ സാഹി ത്യസംബന്ധി അവസാനിപ്പിച്ചു. തന്റെ ദ്രോഹാലോചനകൾക്ക് മതിയായ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തു മഹാരാജപാദങ്ങളെ ശരണംപ്രാപിച്ചാലോ? ഈ ആലോചനയ്ക്കു് സമാധാനമായി പുറപ്പെടുന്നതു്, "പെരുങ്കൈനോക്കന്മാരെ മെനക്കെടുക്കാൻ കുരുത്തംകെട്ട തന്തയ്ക്കു് പിറന്ന ചെറുക്കൻ" എന്നൊരു ക്ലേശോച്ചാരണമായിരുന്നു.

ചന്ത്രക്കാറന്റെ ദുഷ്കാലശകുനമായ ജെണ്ട്റാൾ കുമാരൻതമ്പി, ആ ഖലപ്രമത്തന്റെ ഗുരു വും സത്യബന്ധത്താൽ മിത്രവും ആയ ഹരിപഞ്ചാനന'തിമിംഗല'നെ തന്റെ സേനാവലയ ത്തിനകത്തു് ബന്ധിപ്പാൻ വ്യൂഹസജ്ജീകരണം ചെയ്തു. ഈ ഒരുക്കത്തെ പൂരിപ്പിക്കാനുള്ള കരുതലോടുകൂടി ആ സമയത്തുതന്നെ ചിലമ്പിനേത്തു് ഗൃഹമാകുന്ന വ്യൂഹവും അന്ധകാരവ്യൂ ഹവും തന്റെ പാപകർമ്മവ്യൂഹവും വളഞ്ഞിരിക്കുന്ന ചന്ത്രക്കാറനേയും ഒരു ചെറുതായ സേ നാവ്യൂഹംകൊണ്ടുകൂടി ആ സേനാനായകൻ ആവരണംചെയ്തു. ഭക്ഷണാദി ദിനചര്യകളി ലും നിദ്രയിലും ആസ്ഥ കുറഞ്ഞു്, തന്റെ ആപൽഗൗരവകേന്ദ്രത്തിൽ സമസ്തകരണങ്ങളേ യും സമാഹരിച്ച് സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ചന്ത്രക്കാറൻ ഈ വസ്തുതയും ധരിക്കുന്നു. തന്റെ ഭവന ത്തിലെ മുപ്പത്തിയാറ് കെട്ടുകളുടേയും വാതലുകൾക്കുള്ള ഈരണ്ടു് സാക്ഷകളേയും ദൃഢമാ യി ഉറപ്പിച്ച്, വാതലുകളെ ബന്ധിച്ച്, ഗൃഹപ്രവേശസാഹസത്തിന് തുനിയുന്ന രാജഭടന്മാ രെ തന്റെ ഗൃഹസമേതം വെണ്ണീറാക്കുന്നതിന്, ഗൃഹമദ്ധ്യസ്ഥമായുള്ള അങ്കണത്തിൽ ഒരു

ഹോമം ആരംഭിച്ച്, അഗ്നിജ്വാലകളെ പോഷണംചെയ്യുന്നു. അദ്ദേഹം തന്റെ നവചന്ദ്രഹാസത്തെ ധരിച്ച്, ശ്രവണങ്ങളെ സൂക്ഷ്മപ്രവർത്തകങ്ങളാക്കി ഇരിക്കുന്നതിനിടയിൽ ചന്ദ്രഹാസത്തിന്റെ വായ്ത്തലയും കിളിച്ചുണ്ടും ഹോമപ്രഭതട്ടി, രജതപ്രഭയോട്ടുകൂടിയ ഉഗ്രരശ്മികളെ ഉദ്വമിക്കുന്നു. എന്നാൽ, ആ ചന്ദ്രഹാസത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥൻ വെള്ളകിലിന്റെ വർണ്ണവും ഗോളാകൃതിയും പകർന്ന് മിശ്രവർണ്ണനായി ലംബമാംസനായി, പിംഗളദന്തനായി, ജൃംഭിതസടാകേശനായി, ജരാക്രാന്തനായി, പ്രാണായാമസ്ഥനായി കാണപ്പെടുന്നു. തന്റെ ഭരണസൗഭാഗ്യം അനുഭവിക്കാതെ ദുർദ്ദശാവിലത്തിൽ പതിക്കാൻ പോകുന്ന സ്വരാജ്യത്തിന്റെ ഭാഗധേയവൈകൃതത്തെ തന്റെ മദാത്യവിഭ്രാന്തികൾക്കിടയിൽ, ആ ധൂർത്തൻ ശപിച്ച് അപഹസിക്കുന്നു. അശമഹൃദയനായി, പരോപദ്രവവ്രതനായി, നീതിനിഗമാദി സകലധർമ്മാധാരങ്ങളുടേയും വിദ്വേഷകനായി, ഐശ്വരമായുള്ള സർവ്വഭൂതികളേയും ഹതംചെയ്യുന്ന നഗ്നപാഷണ്ഡനായുള്ള ആ കലികാലവേനന്റെ ശാപം ആ കുടിലബുദ്ധിയുടെനേർക്കുതന്നെ പ്രതിപതനം ചെയ്യുന്നു. എങ്ങാണ്ടൊരു കെട്ടിന്റെ പുരപ്പുറത്ത് ആൾ സഞ്ചാരത്തിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടതുപോലെ ആത്മരക്ഷാസമഗ്രചിത്തനായ ചന്ത്രക്കാറന് തോന്നുന്നു. ചന്ത്രക്കാറൻ ശ്രവണശക്തിയെ സമഗ്രജാഗരൂകമാക്കി പരിശോധിച്ചപ്പോൾ തനിക്ക് കേട്ടതായി തോന്നിയ ശബ്ദം തന്റെ സംശയബുദ്ധിയുടെ ഫലമാണെന്ന് തീർച്ചയാക്കി എങ്കിലും, ദളവാപദകാംക്ഷിയായ അയാൾ സന്നാഹോപേക്ഷകൊണ്ട് ഹതനായിപ്പോകാതെ സൂക്ഷിക്കുന്നതിനായി ഹോമത്തെ ഒന്നുകൂടി വളർത്തി പുഷ്ടിയാക്കി. തന്റെ ഏകാഗ്രചിന്തകളുടെ ഫലമല്ലെന്ന് തീർച്ചയാകുമാറ്, ഒരു ശബ്ദം പരമാർത്ഥമായി താൻ ഇരിക്കുന്ന കെട്ടിനകത്ത് ചന്ത്രക്കാറൻ കേൾക്കുന്നു. വാതലുകൾ ബന്ധിക്കുന്നതിനിടയിൽ ശത്രുക്കളും തന്നെ മുന്നിട്ട് ഓരോ കെട്ടുകളിൽ പ്രവേശിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് ചിന്തിച്ചുകൊണ്ട്, ഹോമകുണ്ഡത്തിന്റെ സമീപത്തുചാടി കത്തിയെരിയുന്ന ഒരു കൊള്ളിയെടുത്ത് ബഹുസഹസ്രംജനങ്ങളുടെ ഞരമ്പറുതികൊണ്ട് നിർമ്മിതമായുള്ള ആ മഹാമന്ദിരത്തെത്തന്നെ സംഹാരവഹ്നിയിൽ ഹോമിക്കുന്നതിന്, ചന്ത്രകാറപുരോചനൻ കൊള്ളിയെ ഉയർത്തി മിന്നുന്നു. ആ പ്രഭാവിസരണത്തിൽ, അതിദൂരത്തല്ലാതെ അതികൃഷ്ണവർണ്ണനായി, ജൃംഭിതശരീരനായി, അവ്യൽരൂപനായുള്ള ഒരു ഭൂതം ചന്ത്രക്കാറന് പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. അത്ര പെരുമ്പടപ്പിലുള്ള ഭവനത്തിലെ ഏകാന്തതയിലും, ഹോമത്തിന്റെ അനവസ്ഥിതമായ പ്രകാശത്തിലും, തന്റെ വിചാരകാളിമയ്ക്കിടയിലും, അങ്ങനെയുള്ള ഒരു ദർശനം ഉണ്ടായപ്പോൾ തന്റെ മർദ്ദനത്താൽ വക്രിതശരീരനായ കുപ്പശ്ശാരുടെ പ്രേതം, തന്നെ ബാധിപ്പാൻ ശവഗർത്തം ഭേദിച്ച് പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണെന്ന് ചന്ത്രക്കാറൻ വിചാരിച്ചു. അങ്ങനെ ഒരു അഭൗമദർശനത്തിനെങ്കിലും ആ ഘട്ടത്തിൽ സന്ദർഭമുണ്ടാക്കിയ ഭൂതത്തെ അഭിനന്ദിച്ച് ആ ഭൂതഗ്രസ്തൻ എഴുന്നേറ്റ്, "വാ അമ്മിണാ വാ വാ... കുട്ടില്ലാണ്ട് ചന്ത്രക്കാറന്റെ കുത്താട്ടങ്ങള് മോടിയാവണില്ല" (മേഷയുദ്ധസമർത്ഥന്മാർ പലകപിടിക്കും പോലെ വെട്ടുകത്തിയെക്കാട്ടി) "ബാഹാ! ചന്ത്രക്കാറന്റെ കരളിലെ ഉപ്പൊന്ന് നക്കാൻ ഹിങ്ങു വാ!" എന്ന് കാളിഉടയനായ ചന്ത്രക്കാറൻ തന്റെ നാമാർത്ഥത്തെ യഥാർത്ഥീകരിച്ച് അന്ധാളിപ്പിന്റെ ഛായപോലും കൂടാതെ ഒരു നിമന്ത്രണം നൽകി, മേഷശിരസ്സിൽ തച്ച് അതിനെ പുറംപായിപ്പിക്കുന്ന

ചോടിൽ മൂന്നാഞ്ഞു് കുതംകൊണ്ടു് നിന്നു. ഭൂതം ചന്ത്രക്കാറന്റെ നാന്ദകത്തിന്റെ ധാരാപ്രകാശം കണ്ടു് അതിന്റെ ലേഹനാനുഗ്രഹത്തിൽ കൗതുകിയാകാതെ വാതൽ തുറന്നു് അടുത്ത കെട്ടിൽ ചാടി. “പെയ്യച്ച വാ നല്ലനേരംപറ്റി” എന്നു് ചന്ത്രക്കാറൻ പറഞ്ഞു എങ്കിലും, ആദ്യത്തെ ശങ്കോദ്വേഗം ആ ഭൂതത്തിന്റെ മടക്കം കണ്ടു് നീങ്ങുകയാൽ, ആ സത്വത്തെ തുടർന്നു. അത്രത്തോളം ഹിംസാശ്രമത്തിനു് സംഗതിയുണ്ടായതു് ചന്ത്രക്കാറന്റെ ഋഷഭോന്മത്തതയ്ക്കു് മാധ്വീകമായി. ഭൂതത്താൻ ആ ഭവനത്തിലെ മുപ്പത്തിയാറു് കെട്ടുകളിലും നൃത്തംചെയ്തുക്ഷീണിച്ചു്, അവസാനത്തിൽ എന്തോ ഭീഷണഗർജ്ജനം ചെയ്യുന്നു. ചന്ത്രക്കാറൻ നിലയിൽനിന്നു് ഭൂതത്താന്റെ ആകാശവാണികൾക്കു് ചെവി നൽകുന്നു. തന്റെ ഭാഗിനേയന്റെ മൃതികഥയെയാണു് ഭൂതം വർണ്ണിക്കുന്നതു്. ഒരു കല്ലറയിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു്, ആ മനോഹരകുമാരൻ, കുപ്പനായ വൃദ്ധവിരൂപൻ മണ്ണകുഴിയിലെന്നപോലെ ദ്രവിച്ചു് കീടഭക്ഷ്യമായിത്തീരുന്നു എന്നു് ഭൂതം പ്രഹസിക്കുന്നു. ചന്ത്രക്കാറനാൽ വധിക്കപ്പെട്ട ആ വികൃതഭൃത്യധാമനും സർവവന്ദ്യനായ തന്റെ ഭാഗിനേയപാരിജാതത്തിനും, വിധിവശാൽ ഏകഗതിതന്നെ സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു് ഭൂതത്താൽ കൂക്കുവിളിച്ചുകൊണ്ടു്, ആ ഭവനത്തിലെ നവാങ്കണങ്ങളിലും ചന്ത്രക്കാറന്റെ വ്യാകുലത കാൺമാനുള്ള ഉത്സാഹഭ്രമത്തോടു് തുള്ളിക്കളിയാടി. “ഏതു് മഹാപാപി അക്കൊടുമയ്ക്കൊടവരുത്തി?” എന്നു് അമ്പുകൊണ്ട ഗജത്തിന്റെ ഘനരോദനധ്വനിയിൽ ചന്ത്രക്കാറൻ ചോദ്യംചെയ്തതിനു്, ഭൂതത്താൻ ഹരിപഞ്ചാനന നാമത്തെ സമസ്തബിരുദസമേതം ഉച്ചരിച്ചു. യോഗിവാടത്തിൽവച്ചുണ്ടായ ബ്രഹ്മസാക്ഷാൽ രണഭാവനയിലെ ഉക്തികളേയും തന്നെക്കാണിച്ച ലേഖനത്തേയും ഓർത്തു്, ആ യുവാവിന്റെ സംഗതിയിൽ ആദി മുതൽ അന്തംവരെ ആ യോഗീശ്വരൻ പരമപാതകത്വത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു് ക്ഷണവ്യാഖ്യാനംചെയ്തു്, ഉള്ളിൽ എരിഞ്ഞ തീയോടുകൂടി, “എരിഞ്ഞു് കരിഞ്ചാമ്പലടിച്ചു്, നഹിച്ചു് പറന്നു് പോട്ടേ പഞ്ചപാഥകൻ” എന്നു് ചന്ത്രക്കാറൻ ശപിച്ചു. ഭൂതത്താൻ ആ പുരയ്ക്കും പറമ്പിനും പുറത്തുചാടി കുമാരൻതമ്പിയുടെ ഭടജനവലയത്തിൽ അകപ്പെട്ടു.

കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ മൃതിവൃത്തശ്രവണം ചന്ത്രക്കാറനിൽ ശേഷിച്ചിരുന്ന നരത്വത്തേയും പൈശാചീകരിച്ചു. തന്നെ ആ സ്ഥലത്തോടു് ബന്ധിച്ചിരുന്ന ഏകതന്തുവും ഖണ്ഡിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ ചന്ത്രക്കാറൻ ഹരിപഞ്ചാനനോപദേശങ്ങളുടെ സഹായം കൂടാതേയും, തന്റെ രൂക്ഷതാമാത്രത്താൽ ശാസ്യനായും ധൂമപ്രായമായ തന്റെ ബുദ്ധിയെ സ്വഹൃദയവർത്തിയായ തമോബ്രഹ്മത്തിൽ ലയിപ്പിച്ചു. ഗൃഹത്തിന്റെ മധ്യാങ്കണത്തിൽ കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന അഗ്നികുണ്ഡത്തെ പാദപ്രപാതംകൊണ്ടണച്ചു്, പശ്ചിമപ്രാകാരമുഖമായുള്ള ശീതളതളിമത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു്, ബൃഹൽപിണ്ഡാസനസ്ഥനായി, സമാധിനിഷ്ഠനായി സ്ഥിതിചെയ്തു. തന്റെ മനസ്സിനും ചക്ഷുസ്സിനും ഗോചരമാകുന്ന അന്ധകാരവസ്തു തന്റെ അവസ്ഥകളെ ഗ്രഹനം ചെയ്യുന്ന സന്തുഷ്ടികൊണ്ടു്, അയാളുടെ ആസുരബുദ്ധി ഏകാഗ്രതയോടു് അതിനെ സർവാന്തര്യാമിയായി സാക്ഷാൽകരിച്ചു് ആരാധിച്ചു. ആ ഉഗ്രസമാധിയാൽ ഉപസ്യമായ മൂർത്തി ക്ഷിപ്രപ്രസാദിയായി അയാളുടെ മൂർത്തിയിൽ പൂർണ്ണാനുഗ്രഹത്തോടു് അധിവാസം ചെയ്തു. തന്നിൽ വ്യാപരിച്ചിരിക്കുന്ന ദേവനു് നിവേദ്യമായോ, ഭവനത്തിൽ ഘാതർമം

നടന്ന എന്ന് തെളുവുണ്ടാക്കാനോ, കേവലം ദുർദ്ദശാചകിതതയാലുള്ള ചിത്താന്ധതയാലോ ആ തമഃപൂർണ്ണൻ തന്റെ വിരലുകളുടെ അഗ്രങ്ങളെ കടിച്ചുമുറിച്ച് ആ തളിമത്തെ ചില രക്തമണികൾകൊണ്ട് മണ്ഡിതമാക്കി. ദർശനസന്ദർഭം ഉണ്ടായെങ്കിൽ, കാലൻതന്നെ വിറകൊള്ളുമായിരുന്ന അപ്രാകൃതരൂപനായി, ആ പിണ്ഡാകാരൻ എഴുന്നേറ്റ് നിൽക്കുന്നു. അംഗുലികളിൽനിന്നും ദ്രവിക്കുന്ന രക്തസ്രാവത്തെ അറിയാതെ അയാൾ തന്റെ കൈകളെ നീട്ടി, നിവർന്ന്, വക്ഷസ്സിനെ വിസ്തൃതമാക്കി, മനസ്സിൽ ശാപോദയത്തോടുകൂടി ഒരു ഗർജ്ജനംചെയ്യുന്നു. ശവഭുക്തിസന്തുഷ്ടികൊണ്ട് യുദ്ധഭൂമിയിൽ നൃത്തംചെയ്യുന്ന പൈശാച കൂളിയെപ്പോലെ അയാൾ പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു. “എടാ ഇരുളാ! വിഴുങ്ങ് വാതുറന്ന്, ഈ മൊണ്ണയനെ. നീയല്ലാണ്ട്, കാലമേത്, ഖലിയേത്? ഉശിരുടയാൻ കാലനും നീ തന്നെടാ പടച്ചപൊരുളേ! നീയല്ലാണ്ട് പൂലവത്ത് ആരെടാ നെടുനെലകൊള്ളുന്ന പെരുമ്പൊലിമ? തായെന്ന് ചൊല്ലിയവടെ കൊടലിരുട്ടിൽ തോറ്റി, മനക്ഷ്യവരെ പെരട്ടിരുട്ടിൽ ഇരുട്ടവെടിയ പെലന്ന്, തിരുമ്പാപാംകുഴിയിരുട്ടിൽ ഥൊലയണ ഇക്കൊണംകെട്ട, ഈ ഈരിരുളന്, കരുംകൂരിരുളേ, നീയേ നെടുഘേതി!” എന്നും മറ്റും അതിവിശിഷ്ടങ്ങളായ ചില അദ്വൈതപ്രമാണങ്ങളെ ഉദ്വമിച്ചുകൊണ്ട്, മുറ്റത്തിറങ്ങി, പുറകോട്ട് നടന്ന്, ഇഷ്ടദേവതയായ ആദിയും അന്തവും ഇല്ലാത്ത അന്ധകാരബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിൽ, കാളിയുടയാനായി ജന്മമെടുത്ത്, ഈ വിധമെല്ലാം നിവർത്തിച്ചവന്റെ ഉടൽ പാഞ്ഞു.

> “കദംബവനവാസിനീം മുനികദംബകാദംബിനീം …
> ത്രിലോചനകുടുംബിനീം ത്രിപുരസുന്ദരീമാശ്രയേ.”

ഈ സ്തോത്രഗീതത്തിന്റെ അമൃതധാരാമാധുരിയെ വഹിച്ചുള്ള പ്രശാന്തപവനൻ മന്ത്രക്കുടത്ത് ഭവനത്തിൽ വ്യാപരിക്കുന്ന ശബ്ദബഹുത്വത്തേയും ഭേദിച്ച്, പിശുനസമ്പർക്കംകൊണ്ട് ദൂഷിതമായ ചിലമ്പിനഴിയത്ത് വായുമണ്ഡലത്തെ, അതിന്റെ യുവനാഥന്റെ സുഖസഞ്ചാരണത്തിനായി ശുദ്ധീകരിക്കുന്നു. ആ സംഗീതവാഹിനി അത്യന്താധിജന്യങ്ങളായുള്ള പരമദുഃഖാശ്മങ്ങളിൽ തടഞ്ഞു, തിങ്ങിപ്പെരുകി, കവിഞ്ഞു, ഝരികയായി ആലാപസമേതം പ്രപാതം ചെയ്ത്, പ്രാന്തങ്ങളേയും ദൈന്യശിശിരിതമാക്കുമാറ്, വിലപനകല്ലോലങ്ങളായി തടതരണം ചെയ്യുന്നു. ‘ത്രിപുരസുന്ദരി’ എന്ന സങ്കൽപത്തിൽ, ശിവശക്തിസ്വരൂപിണിയുടെ കരുണാമൃതത്തെ അഭിവാഞ്ഛിച്ചുണ്ടായ പ്രാർത്ഥനാഗാനം മന്ത്രക്കുടത്ത് നടക്കുന്ന മൃത്യുക്രീഡയിലെ രണ്ടാംകളത്തിൽ ‘മൃത്യുഞ്ജയ’മായി കഥനീയമായ ഒരു ‘ചതുഷ്പാദം’ ആയിരുന്നു. രക്താഭിഷിക്തമായ ചന്ത്രക്കാറന്റെ ശരീരവസ്ത്രങ്ങളെ തന്റെ ഭൃത്യന്റെ ദുർഗതിയെ ഊഹിച്ച് വീണ സ്വാമിനിയെ, ഭാഗ്യവശാൽ ആ ഘാതകന്റെ ഉന്മാദഗതികളെ പതുങ്ങി നോക്കി സഞ്ചരിച്ചിരുന്ന ചില കരനാഥന്മാർ, ഉടനേ നേരിടുമായിരുന്ന മൃതിയിൽനിന്ന് രക്ഷപ്പെടുത്തി. വൃദ്ധയും മീനാക്ഷിയും ആ ക്ഷണംമുതൽ കഴക്കൂട്ടം ദേശവാസികളുടെ ഹൃദയംഗമമായ സ്നേഹോപചാരശുശ്രൂഷണങ്ങൾക്ക് പാത്രങ്ങളായി ഭവിച്ചു. ആയുർവേദവിദഗ്ദ്ധന്മാരായ വൈദ്യന്മാരും ആയുർവേദനകളിൽ പരിചരണവിദഗ്ദ്ധകളായ വൃദ്ധകളുംകൂടി വൃദ്ധയേയും മീനാക്ഷിയേയും കൈയേറ്റ്, വേണ്ടപോലെ കാര്യാന്വേഷണങ്ങൾ നടത്തി. ഭാഷാകവീന്ദ്രനായ കണിശപ്പണിക്കർപോലും, പിശുനനായ തന്റെ ദേശനാഥനെ

തൃണീകരിച്ച് മന്ത്രക്കൂടത്തെത്തി, പ്രമാണികളുടെ തുരുതുരേയുള്ള വരവിനിടയിൽ 'നിലം പൊത്താൻ' ഇടകിട്ടിയില്ലെങ്കിലും, ആയുർദ്ദായപരീക്ഷകൾ നടത്തി, അൽപപ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ നിശ്ചയിച്ച്, ചില അനുകൂലങ്ങളെ കവടിസ്സഞ്ചിയിൽ കണ്ടു. പൊടുന്നനവെ നേരിട്ട അത്യാപത്തിൽ ബുദ്ധിക്ഷയം സംഭവിച്ചിരുന്ന മീനാക്ഷി ഉച്ചയായപ്പോഴെയ്ക്കും ഒരുവിധം മനസ്സ്വാസ്ഥ്യത്തെ അവലംബിച്ച്, നന്തിയത്തുണ്ണിത്താനെ വരുത്താൻ തന്റെ പരിസേവകമഹൽസംഘത്തിൽനിന്ന്, ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽവച്ച് നമുക്ക് പരിചയപ്പെട്ട ചതുരവാമിയെ നിയോഗിച്ചു. അന്നുരാത്രിതന്നെ ഉണ്ണിത്താൻ മന്ത്രക്കൂടത്തെത്തി, ചികിത്സാമേലധികാരവും ഗൃഹഭരണവും ചാർജ്ജേറ്റ്, വൃദ്ധയുടെ മരണത്തേയും ദൗഹിത്രിയുടെ മഹാപാരവശ്യത്തേയും ഒട്ടേറെ ശാന്തമാക്കി, രണ്ടുപേർക്കും മനസ്സമാധാനവും ഉണ്ടാക്കി.

ദിവസേന സൂര്യാസ്തമയമാകുമ്പോൾ ആ ദേവന്റെ സന്താനവരൻ ഭടജനസഹിതം ത്രിപുരവീര്യത്തോടുകൂടി ത്രിപുരസുന്ദരി വലിയമ്മയുടെ ജീവനോട് പോർക്കടുക്കും. ഭാമാവൈദഗ്ധ്യത്തോടുകൂടി ആ മഹതിയുടെ കായം സ്വജീവധാമപ്രതിയോഗികളോട് നേരിട്ടുനിന്ന്, ദിനേശാഗമനമുണ്ടാകുമ്പോൾ, അവരെ പായിച്ചൊളിപ്പിക്കും. ഉദയംമുതൽ അസ്തമയംവരെ കാലഭടന്മാർ തങ്ങളുടെ പടനിലയനങ്ങളിൽ അമർന്ന്, വിശ്രമിച്ച് രാത്രി മടങ്ങുമ്പോഴെയ്ക്ക് പ്രവൃദ്ധവീര്യന്മാരാകും. ഇങ്ങനെ ഈരഞ്ചുവട്ടം രാപ്പടവെട്ടിക്കഴിഞ്ഞിട്ടും, വൃദ്ധയുടെ ദേഹജീവന്മാർ യോജിച്ച്, അപരാജിതരായി ശേഷിക്കുന്നു. വൃദ്ധയുടെ സാരഥിയായ ഉണ്ണിത്താൻ, തന്റെ ധന്വന്തരിദേവദത്തങ്ങളായ അസ്ത്രങ്ങൾ ഒടുങ്ങുകയാൽ, "കാണം പോന്ന് പുറത്തു് നിന്ന് കരയും" എന്ന മട്ടിൽ കർത്തവ്യനിശ്ചയം കൂടാതെ വിഷണ്ണനായി. ഒരു രാത്രിയിലെ മഹാസമരം ഭാസ്കരോദയത്തോടും അവസാനിച്ചില്ല. മീനാക്ഷി, ആ ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ച ദുർമ്മുഹൂർത്തത്തിന്റെ ഫലമായി ഉണ്ടായ പ്രണയോദയത്തേയും പ്രിയന്റെ വിരഹത്തേയും തന്റെ രക്ഷകന്റെ ദുർമൃതിയേയും ശേഷിച്ച ബന്ധുവായ മാതാമഹിയുടെ ആസന്നമായ അവസാനഗതിയേയും സ്മരിച്ച്, മാതാമഹിയോടൊന്നിച്ച് തന്റേയും ദേഹവിയോഗമുണ്ടാകണേ എന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി, രോഗിണിയുമായി സഹശയനം ചെയ്ത്, വിവേകശൂന്യയായി പലതും പുലമ്പി. മീനാക്ഷിയുടെ ആ സമയത്തിലെ അംഗസ്പർശവും ശോകസ്വരവും ബോധരഹിതയായി കിടന്നിരുന്ന വൃദ്ധയെ ഉണർത്തുകയാൽ, അവർ സ്നേഹഗൗരവത്തോടുകൂടി ഉണ്ണിത്താനെ നോക്കി, തന്റെ കുടുംബമഹത്വത്തിന് ചേർന്ന പ്രതാപഭാവത്തോടുകൂടി മറ്റ് സകലരേയും പുറത്താക്കുന്നതിന് ആജ്ഞാരൂപമായി പുറപ്പെട്ട അപേക്ഷയെ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സമസ്തജനങ്ങളും ഈർഷ്യകൂടാതെ ആദരിച്ചു. വൃദ്ധ ഉണ്ണിത്താനെ അടുക്കൽ വിളിച്ച്, മീനാക്ഷിയെ മാറ്റി, ആ കന്യക കിടന്നിരുന്ന സ്ഥാനത്തിരുത്തി, താഴ്ന്നസ്വരത്തിൽ അതിസ്ഫുടമായി "ഹരിപഞ്ചാനനസ്വാമികൾ എഴുന്നള്ളിയോ?" എന്ന് ചോദ്യം ചെയ്തു. നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന് ഈ ചോദ്യം അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രനഷ്ടം ഉണ്ടാക്കിയതിലും കടുതായ വേദനയെ ഉണ്ടാക്കി. ഹരിപഞ്ചാനനൻ, കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശൻ കൽപസേവനംകൊണ്ട് യുവപ്രായനായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള യോഗിയാണെന്ന് ഉണ്ണിത്താൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നതായി പല പ്രസ്താവനകളിൽനിന്നും വായനക്കാർ മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കുമല്ലോ. ഭക്തിബഹുമാനങ്ങൾ കലർന്നുണ്ടായ ഈ ചോദ്യം കേട്ട

പ്പോൾ, ഉണ്ണിത്താന്റെ ഈ വിശ്വാസം സുസ്ഥിരമായി. വൃദ്ധയും യോഗീശ്വരന്റെ പരമാർത്ഥത്തെ ധരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് മനസ്സിലാക്കി, അനർത്ഥകരമായ സംഭാഷണത്തിന് സംഗതി വരുത്താതെ ഒഴിയുന്നതിന് അദ്ദേഹം മിണ്ടാതെയിരുന്നു.

വൃദ്ധ: (ക്ലേശമോഹക്ഷീണങ്ങളോടുകൂടി) "ഉണ്ണീ! ഞാൻ മരിക്കും. എന്നെ ചതിക്കരുത്. അന്ന്, എനിക്ക് മനസ്സിലായില്ല." (ഭാഷണശക്തി ക്ഷയിക്കയാൽ അൽപനേരം കിടന്നിട്ട് ശ്വാസത്തടവോടുകൂടി) "മഹാപാപിയായ എനിക്ക് അന്ന് മനസിലായില്ല. സ്വമികളല്ല." (കരഞ്ഞുകൊണ്ട്) "എന്തുപറയുന്ന്? കുപ്പൻ അന്ന് തന്നെ മനസ്സിലാക്കി. ഇപ്പോൾ എന്തോ ഒരു ഉണർവ്വ് എനിക്കും ഉണ്ടാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തെ എന്റെപ്പനേ... ഉഗ്രാ... ഓമനശ്ശാന്താ! അംബാ!..." വൃദ്ധ ബോധക്ഷയത്തിൽ ലയിച്ചു. മീനാക്ഷി ആശ്ചര്യഭാവത്തിൽ ഉണ്ണിത്താന്റെ മുഖത്ത് നോക്കി. അദ്ദേഹം ആ കന്യകയെ തലോടി, തന്റെ ധാരണയെ സ്വകാര്യമായി പുറത്ത് പറഞ്ഞു. യോഗീശ്വരനെ ഉടനേതന്നെ വരുത്തണമെന്ന് ആ കന്യക ബാല്യശാഠ്യത്തോടുകൂടി കരഞ്ഞ് നിർബന്ധം തുടങ്ങി. ഉണ്ണിത്താൻ അദ്ദേഹം അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള പൂർവകഥകൾ മുഴുവൻ പറഞ്ഞ്, വൃദ്ധയേയും യോഗീശ്വരനേയും പരസ്യമായി സംഘടിപ്പിക്കുന്നത് ആ രണ്ടുപേർക്കും, കന്യകയ്ക്കും, തനിക്കും... എന്നുമാത്രമല്ല, എങ്ങാണ്ടോ ഗൂഢമായി ബന്ധിക്കപ്പെട്ടുള്ള തന്റെ പുത്രന്റേമേൽ ആരോപിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മോതിരവിക്രയം സംബന്ധിച്ച് അയാൾക്കും, അത്യാപത്തുണ്ടാക്കുമെന്ന് അദ്ദേഹം വാദിച്ച്, മീനാക്ഷിയെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തി. ആപത്തുകൾക്കെല്ലാം നിവൃത്തി പടത്തലവരായ 'അമ്മാവൻ' ഉണ്ടാക്കുമെന്ന് കന്യക ഉണ്ണിത്താനെ ധരിപ്പിച്ചു. ആ സംഗതിയിലെ അനന്തരവിധേയങ്ങൾ ആ സേനാനായകന്റെ വിധി അനുസരിച്ച് തുടരുകയാണ് വിഹിതമെന്ന് പ്രഭുവും കന്യകയും സമ്മതിച്ച്, ഉടനെതന്നെ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്ക് രണ്ടാമതും ഒരു ദൂതനെ നിയോഗിച്ചു.

ഇതിനിടയിൽ പടത്തലവരുടെ നിയോഗപ്രകാരമെന്ന് പറഞ്ഞ് ചില രാജഭടന്മാർ ചന്ത്രക്കാറന്റെ ആക്രമങ്ങൾ കൂടാതെ രക്ഷിക്കുന്നതിന്, മന്ത്രക്കൂടത്ത് താമസിച്ച്, ചുറ്റുമുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചുവന്നിരുന്നു. പടത്തലവരെ വരുത്തുന്നതിന് ദൂതനെ നിയോഗിച്ച ദിവസം അസ്തമിച്ച് എട്ടുപത്ത് നാഴികയായപ്പോൾ ആ ഭടജനസംഖ്യ ബഹുഗുണമായി. വൃദ്ധയുടെ രോഗവും അതിമൂർച്ഛയെ പ്രാപിച്ചു. അർദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ രോഗിണി പൂർണ്ണശക്തിയോടുണർന്ന്, യുവപ്രഭാവിനിയെപ്പോലെ ഉണ്ണിത്താനെ നോക്കി, തന്റെ ഭർത്താവാണെന്ന് സങ്കൽപിച്ച്, ചില അപേക്ഷകളും ശാസനകളും സരസസംഭാഷണങ്ങളും തുടങ്ങി. മീനാക്ഷിയെ ആ കന്യകയുടെ മാതാവായ സാവിത്രിയാക്കി. നിസ്തേജോവേഷയായി നിൽക്കുന്നതിൽ കയർത്ത്, കഠിനഗർഹണംചെയ്തു. പുത്രരായ ഉഗ്രശാന്തന്മാരുടെ ലാളനശ്രമങ്ങളിൽ, ജ്യേഷ്ഠകുമാരന്റെ ഉഗ്രമായ വികൃതിത്വങ്ങൾകൊണ്ട്, സ്നേഹകോപങ്ങളുടെ വിരുദ്ധാവസ്ഥകൾക്കിടയിൽ അകപ്പെട്ട്, വൃദ്ധ അതിവിഹ്വലമനസ്കയായി. ഇതിന്റെ ഫലമായി, കണ്ടുനിന്നിരുന്നവരുടെ കണ്ണിൽനിന്നും രക്തം വർഷിപ്പിക്കുമാറ്, ആ രോഗിണി ഓരോ ചാപല്യങ്ങൾ കാട്ടി. ഉഗ്രബാലൻ ശാന്തനായ കനിഷ്ഠനെ ക്രീഡാമദ്ധ്യത്തിൽ അസ്തസ്നേഹനായി പീഡിപ്പിച്ചു എന്ന് ജ്വരഭ്രാന്തിക്കിടയിൽ തോന്നി. അനുജസന്താനത്തിൽ ദാക്ഷിണ്യശീലയായി "ശാന്താ! എന്റെ കുഞ്ഞേ! നീ ഇങ്ങ് അമ്മേടടുത്ത് പോരെ.

ഉഗ്രനോട്ട് കളിക്കാൻ നീയാളല്ല. അവൻ വല്ല പുലിക്കുട്ടിയേയും കൂട്ടപിടിച്ച് കളിക്കട്ടെ." (ശാന്തനോട് പരിഭവിച്ച്) "അതതെ തരുന്നത് വാങ്ങാൻ സുഖമില്ലെങ്കിൽ കൊള്ളു. എന്റെ എല്ലല്ലാ ഞെരിയുന്നത്... അതാ, അമ്മ പറഞ്ഞില്ലേ നോവിക്കുമെന്ന്? കരയാതിങ്ങു പോരേ." (കോപത്തോട്) "ഉഗ്രാ! ഏറെക്കളിക്കാതെ പോ. അച്ഛന്റടുത്ത് പോ. നീ അവിടെയല്ലാതെ മനുഷ്യർക്ക് ചേരുല്ലാ" എന്നിങ്ങനെ സ്ഫുടമായി മാതൃകാര്യക്ലേശങ്ങൾ ചെയ്യുന്നതിനെ കണ്ടും കേട്ടും നിന്നവർ വിശേഷിച്ച്, ആ കോമളാശ്വിനേയന്മാരുടെ ദർശനാനന്ദം അനുഭവിച്ചിട്ടുള്ളവർ — സകലരും ക്ലേശിച്ചു. കുറച്ചുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ വൃദ്ധയുടെ നേത്രങ്ങൾ തുറിച്ച്, വായ് തുറന്ന്, നര വിസർജ്ജിച്ചുകൊണ്ട്, ഒരു മഹാഭയസംരംഭം തുടങ്ങി: "തീയ്യ്! ഉഗ്രാ! അച്ഛനെ വിളിച്ച് പുടം പൊട്ടി എന്ന് പറ. നീ തൊടാതെ: അങ്ങോട്ട് പോണ്ട ശാന്താ... അതാ! അച്ഛൻ വിളിക്കുന്നു. ഉഗ്രാ നീ അങ്ങോട്ട് ചെല്ല്, ശാന്തനേയും ഇഴക്കാതെ. അയ്യോ! നിന്നെക്കൊണ്ട് പൊറുതിയില്ലേ... എന്റെ ഭഗവാനെ... കൊല്ലാതനുജനെ. തീയാണത്! അയ്യോ! ചതിച്ചു! ചാമുണ്ഡീ! ഇവളിത്ര മഹാപാപിയോ? എന്ത് കാലകാലാഗ്നി!" (കണ്ണടച്ച് അവസാനശ്വാസം എന്നപോലെ) "നാരായണാ! നാരായണാ! അയ്യോ ശാന്താ! എവിടെ നീ? അയ്യോ മഹാപാപീ അമ്മയെ നീയും ചതിച്ചോ? ശാന്താ! ഉഗ്രാ! ശാന്താ! ഉഗ്രാ! ശാന്താ! ജനാർദ്ദനാ! ശാന്താ!" എന്ന് മുറവിളിക്കൂട്ടിക്കൊണ്ട് വൃദ്ധ ബോധക്ഷയത്തിൽ ലയിച്ച്, ദ്രുതശ്വാസം തുടങ്ങി. ആ മഹാശ്വാസവേഗം കുറച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ നിലച്ചു, രോഗിണി സുഖനിദ്രയിലെന്നപോലെ ഒട്ടുനേരം കിടന്നു. അനന്തരം ഉണർന്ന് പൂർണ്ണസുഖമായപോലെ "മീനാക്ഷീ... ആ സ്തോത്രമൊന്ന് ചൊല്ല്" എന്ന് ആജ്ഞാപിച്ചു. ആ ബാലിക, ക്ഷീണസ്വരത്തിൽ 'ത്രിപുരസുന്ദരീ സ്തോത്ര'ത്തെ ഗാനം ചെയ്‌വാൻ തുടങ്ങി. വൃദ്ധയ്ക്ക് സ്വരവ്യക്തി പോരെന്ന് തോന്നി, "സ്വർഗ്ഗത്തും കേൾക്കണം. ചാകാൻപോകുമ്പോൾ കേട്ട് ചാകട്ടെ" എന്ന് നിർബ്ബന്ധിച്ചു. മീനാക്ഷി മാതാമഹിയുടെ അപേക്ഷാനുസാരമായി സ്വകണ്ഠസരളതയുടെ പരമാവധിക്ക് ചേരുന്ന സ്ഥായിയിൽ സ്വരാരംഭം ചെയ്തു, ചിലമ്പിനേത്തുഭവനത്തെ ശുദ്ധീകരിച്ച് ദിവ്യഗാനത്തെ ആരംഭിച്ചു. അഞ്ചാറ് ശ്ലോകം ചൊല്ലിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, വൃദ്ധ ഒരു അത്യുക്കടതൃഷ്ണാവേഗത്തോട് "അവിടെ ആരു വന്നു?" എന്നു ചോദ്യംചെയ്തു. ഈ ചോദ്യവും മരണ വിഭ്രമംകൊണ്ടുണ്ടായതെന്ന് അവിടെക്കൂടിയിരുന്നവർക്ക് തോന്നി എങ്കിലും, പരമാർത്ഥം അങ്ങനെ അല്ലായിരുന്നു. വൃദ്ധയുടെ ഭയാനകമായ സ്വപ്നം ചില ദർശനങ്ങളെ നൽകി, ആ മഹതിയുടെ ജീവിതപാഠാഭ്യസനങ്ങൾക്കിടയിൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ജ്ഞാനവൈരാഗ്യത്തെ ദൈവയോഗംകൊണ്ടെന്നപോലെ നവീകരിച്ചു. കുട്ടിക്കോന്തിശ്ശന്റെ ഉഗ്രനിഷ്ഠകളേയും സിദ്ധാന്തങ്ങളേയും അനുവർത്തിച്ചും, വലുതായ ദുഃഖങ്ങളേയും ആപത്തുകളേയും സഹിച്ച് ധർമ്മപതീവ്രതത്തെ നിർവഹിച്ചും, അദ്ദേഹത്തിനാൽ ഉപദിഷ്ടങ്ങളായ മന്ത്രാദികളുടെ ധ്യാനപാരായണങ്ങളെ യഥാവിധി അനുഷ്ഠിച്ചും — ഇങ്ങനെയുള്ള മഹൽസംസ്കരണങ്ങളാൽ ധർമ്മദാർഢ്യം സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ആ മഹാമനസ്വിനിയുടെ മനസ്സിൽ തന്റെ ദർശനങ്ങൾ എന്തായിരുന്നു എന്ന് സ്ഫുടമായിരുന്നു എങ്കിലും, അവർ അതുകളെ ദൈവാനുകൂലസിദ്ധമായുള്ള ഒരു ഗുരൂപദേശത്തെപോലെ ഗോപനംചെയ്തു. അവരുടെ കർമ്മകാഠിന്യാനുഭവമായുണ്ടായ ദർശനത്താൽ സിദ്ധിച്ച ശുദ്ധിയിൽ, ആ

മഹതിയുടെ അന്തർന്നേത്രം ഒരു ശുഭാഗമനത്തേയും എങ്ങനെയോ അതു് സംഭവിക്കുന്ന തിനുമുമ്പിൽ സന്ദർശനംചെയ്തു. രണ്ടുമിന്നിട്ടു് കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, കേശവൻകുഞ്ഞു് പടിക്കൽ മുട്ടി. ഹേ! പ്രാർത്ഥിതസൗഭാഗ്യമേ! കരസംഘടനത്തെ ഒന്നുകൂടി കേൾക്കുന്നതു് ജന്മ മോക്ഷമെന്നുള്ള ധ്യാനത്തിൽ സദാ ദത്തധീയായിരുന്ന കുപ്പശ്ശാർ ഈ തപഃഫലത്തെ കാണുന്നില്ല. ബ്രഹ്മാണ്ഡയന്ത്രം മുൻപോലെ ക്രമപ്രവർത്തനം ചെയ്‌വാൻ ശക്തമല്ലാതെ അതിന്റെ കേന്ദ്രസ്ഥമായ ഒരു ചക്രദന്തം ശകലിതമായിരിക്കുന്നു. ആ കരസംഘടനത്തിന് ഉത്തരക്ഷണമുണ്ടാകേണ്ട കുപ്പശ്ശാരുടെ ദ്വാരഭേദനം, ഭ്രൂ ചില്ലിനർത്തനം, നാസികാമുരളനം, വിവിദപരിരംഭണം, എന്നു് വേണ്ട മുല്ലബാണസാരഥ്യസൂക്തികളും, ഉണ്ടാകേണ്ടതിന് — രാജഭടത്തകൃതിയിൽ പൊളിഞ്ഞ വാതൽ പുനശ്ച യഥാപൂർവം നിലകൊള്ളുന്നു. കാലരാജ്യപ്രാന്തത്തെ ദർശനംചെയ്തു യുവകന്ദർപ്പൻ മടങ്ങിവന്നിരിക്കുന്നു; കാലസമരംചെയ്തു വൃദ്ധ അനുഭോക്താക്കളും അകത്തു് നിൽക്കുന്നു — ആ പരമാനന്ദത്തെ സ്വർഗ്ഗാനുഭൂതിപോലെ ആത്മതുഷ്ടിപൂർവം ആസ്വദിക്കുമായിരുന്ന ദ്വാരപാലൻ മാത്രം തന്റെ സ്വാമിനിയുടെ പ്രവേശനത്തിന് സ്വർഗ്ഗകവാടത്തെ തുറപ്പാൻ സ്വധർമ്മത്തെ തുടർന്നെന്നപോലെ ദിവംഗതനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ആ സ്നേഹപൂർണ്ണകുംഭവാഹകന്റെ ആനന്ദാശ്രുവായ ഹിമജലപ്രോക്ഷണംകൊണ്ടു് ആ യുവാവിന്റെ പുനസ്സമാഗമത്തെ ആഘോഷിപ്പാൻ ആ കൃത്യനിഷ്ഠന്റെ സാന്നിദ്ധ്യഭാഗ്യം കേശവൻകുഞ്ഞിന് ലബ്ധമാകുന്നില്ല.

27

> "ഈവണ്ണമോരോ – ഘോരതരദുരിതോരു
> ജലനിധിതാരണേ ഗതി ആരയേ തവ – ചേരുവതല്ലി-
> വയൊന്നുമഹോ ബഹുപാപം – അരുതിനി ജനതാപം."

മാമാവെങ്കിടനാൽ പ്രേരിതനായ കേശവ പിള്ള, മറ്റൊന്നും ആലോചിക്കാതെ, തന്റെ താമസസ്ഥലത്തു് പറന്നെത്തി, ആവശ്യോചിതങ്ങളായ ആയുധങ്ങളും ഹരിപഞ്ചാനനശിഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റെ വസ്ത്രങ്ങളും ധരിച്ച്, വഴിയിൽ ചില ഗാഢപരിചിതരെ കണ്ടുമുട്ടി എങ്കിലും, അവരോടു് വേണ്ട ഉപചാരങ്ങൾക്കു് നിൽക്കാതെ ആ യോഗിവാടത്തിന്റെ പ്രാഗ്ഭാഗപ്രാകാരത്തെ ചാടി, ജീവഭയം കൂടാതെ അകത്തു് കടന്നു്, ശിഷ്യസംഘാതത്തിരക്കിനിടയിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഭൃത്യന്മാർ ഗഞ്ജാദിധൂമസേവകൊണ്ടു് പ്രമത്തരായി, ചിലർ ഉറങ്ങുകയും ചിലർ ഹരിപഞ്ചാനനാജ്ഞാദീക്ഷിതന്മാരായി കാത്തിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഹിന്ദുസ്ഥാനി സംഭാഷകരായ ചില സരസപ്രധാനന്മാരെ ആ ഭാഷയിൽ തന്റെ ചാടുവചനപ്രയുക്തികൾകൊണ്ടു് വശീകരിച്ചും, അടുത്തദിവസം ഒരു ഘോഷയാത്രയുണ്ടെന്നറിഞ്ഞു് അതിന് മഹൽദർബാറുകളെ ദർശനംചെയ്യുള്ള ദേശസഞ്ചാരിയുടെ നിലയിൽ പ്രവർത്തനക്രമങ്ങളെ ഉപദേശിച്ചും കേശവ പിള്ള ഓരോ മുറികളിലായി ഉലാത്തിത്തുടങ്ങി. നടപ്പുരകൾകൊണ്ടു് ശൃംഖലിതമാക്കീട്ടുള്ള ചതുശ്ശാലകളും, ആ ശാലകൾ കണക്കില്ലാത്ത മുറികളായും ഓരോ നെടുമുറിയും ചിറ്ററകളായും വിഭാഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതും, കോണികൾ സംഘടിച്ചുള്ള മച്ചിൻപുറങ്ങളും, കല്ലറകളും, പരിചയരഹിതന്മാരെ കുഴക്കുന്നതായ വാതലുകളുടെ സംഖ്യയും കണ്ടു്, ആ മന്ദിരം ദ്രോഹാലോചനകളുടെ സുഖപ്രസവത്തിനുള്ള സൂതികാലയംതന്നെ എന്നു് കേശവ പിള്ള സമർത്ഥിച്ചു. പാണ്ഡവനാശത്തിനായി നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട അരക്കില്ലത്തിലെ കുരിരുട്ടിന്റെ ആനുകൂല്യത്തിൽ കേശവ പിള്ള ഹരിപഞ്ചാനന്റെ ശയനമണിയറയും, വിശ്രമതളിമവും, മന്ത്രമണ്ഡപവും, ഭണ്ഡാഗാരവും, പൂജാരംഗങ്ങളും, സമാധിവേദിയും ഒഴികെ ശേഷമുള്ള എല്ലാ മുറികളേയും പരിശോ

ധിച്ചു. അനേകം കച്ചവടപ്പാണ്ടികശാലകളിൽ വ്യാപാരകനായിരുന്ന കേശവ പിള്ളയുടെ നേത്രങ്ങൾകൊണ്ടു് ഇരുട്ടുമുറികളിൽ അധികം പ്രയോജനപ്പെട്ടില്ലെങ്കിലും അയാളുടെ ഘ്രാണത്വഗിന്ദ്രിയശക്തികൾ ആശ്രമയോജ്യമായ സമിൽകുശാദികൾക്ക് പകരം സംഗ്രാമോപയുക്തിളായ ഖഡ്ഗപട്ടസാദ്യങ്ങളാണ് ആ സ്ഥലത്തു് സംഭൃതമായിരിക്കുന്നതെന്ന് അനുഭവപ്പെടുത്തി. അടുത്ത വാതൽ കടന്ന്, വായുപ്രചാരശൂന്യമായ ഒരു മുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച്, ഒന്നുരണ്ടടി മുന്നോട്ട് നടന്നപ്പോൾ തുളസി മാടംപോലെ കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഒരു ചെറിയ ഉയർന്ന അറ കാണപ്പെട്ടു. യജ്ഞസംഭാരമായ ആജ്യത്തിന്റെ കുടീരമെന്ന് ശങ്കിച്ച് പരിശോധനയെ ഒന്ന് സൂക്ഷ്മതരമാക്കി. എന്തൊരു ഗന്ധമാണ് ആ മണ്ഡപകുഡ്യത്തെ ഭേദിച്ച് പുറപ്പെടുന്നതു്? ആ ഗന്ധം കേശവ പിള്ളയുടെ മനസ്സിൽ എന്തു് വികാരങ്ങളെ ഉദിപ്പിക്കുന്നു? അയാളുടെ അവയവസന്ധികൾ ക്ഷീണിക്കുന്നതെന്തു്? കൈയിൽ തടഞ്ഞ ഒരു താക്കോൽക്കൂട്ടത്തെ അയാൾ സാഹസപ്പെട്ടു് ഗോപനംചെയ്യുന്നതു് മഹാപൽ പ്രതീക്ഷണംകൊണ്ടല്ലേ? സേനാരക്ഷിതമായുള്ള നഗരപ്രാകാരങ്ങളെ കടന്ന് അതിശുദ്ധസങ്കേതമായ ഈ സ്ഥലത്തു് ഇത്രയും സന്നാഹം കൂട്ടിയിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക്, പാളയസ്ഥലമായ ആര്യശാലയിലും നഗരത്തിന്റെ ദക്ഷിണഭാഗസ്ഥമായുള്ള യജ്ഞശാലയിലും കോപ്പുകൾ എന്തായിരിക്കും? ഈ ചിന്തയെക്കാൾ പ്രധാനമായുള്ള ഒന്നാണ് ആ യുവാവിനെ ആ സന്ദർഭത്തിൽ പരിഭ്രമിപ്പിച്ചതു്. ധൃഷ്ടത കൈവിട്ടു്, വഴിയറിയാൻപാടില്ലാതെ കുഴങ്ങി. അങ്ങുമിങ്ങും തടഞ്ഞു് മുട്ടിയും, കാൽ ഇടറി മടങ്ങി മുടന്തുകൾ ഏറ്റും, എങ്കിലും വലിയ അപായങ്ങൾ കൂടാതെയും കേശവ പിള്ള മറ്റു ഭൃത്യരോട്ട് ചേർന്ന്, അതിശയമായി അനസ്വാസ്ഥ്യത്തെ അഭിനയിച്ചു, ഒരുവന്റേയും സംശയത്തിനും നോട്ടത്തിനും ഇടവരുത്താതെ ഝടിതിയിൽ യോഗിവാടത്തിന്റെ പറമ്പിലേക്ക് കടക്കുന്നു. ആ ദൃഷ്ടയുവാവിന്റെ ദൃഢശരീരം ആപാദമസ്തകം വിറയ്ക്കുന്നു. പടത്തലവരുടെ രക്ഷയ്ക്കു് വേണ്ട മാർഗ്ഗത്തെ കരുതുന്നതിന് മുമ്പിൽ, പ്രധാനമായി അനുഷ്ഠേയമായിട്ടുള്ള കർമ്മം തന്റെ യാത്രാമദ്ധ്യത്തിൽ ദൃഷ്ടനായ ഒരു പുരുഷന്റെ ജീവരക്ഷണമാണെന്ന് നിശ്ചയിച്ചു. ഭാഗ്യയോഗംകൊണ്ട് കെട്ടിടത്തിന്റെ അടയ്ക്കപ്പെട്ട ഒരു ജാലകപ്പൊളിവിൽക്കൂടി നോക്കി അകത്തു് നടക്കുന്ന സംഭാഷണശ്രവണത്തിന് കർണ്ണദാനം ചെയ്തു നിന്ന ഒരു ആളെക്കണ്ടു് സ്വപാർശ്വക്കാരനെന്ന് കരുതി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമീപത്തു് ചെന്നു. അദ്ദേഹം 'തേടിയ വള്ളി' തന്നെ ആയിരുന്നു. തന്റെ അന്തർഗതത്തെ ധരിപ്പിക്കേണ്ടതിനുള്ള മനസ്സാന്നിദ്ധ്യം കേശവ പിള്ളയെ കൈവെടിഞ്ഞു. ഗൂഢശോധനംചെയ്തു് നിന്നിരുന്ന പുരുഷൻ കേശവ പിള്ളയുടെ ആഗമനം കണ്ടു്, എന്താണ് സംഗതി എന്ന് ചോദ്യംചെയ്യുന്ന ഭാവത്തിൽ നിലകൊണ്ടു. 'നടക്കണം' എന്നുള്ള ആംഗ്യത്തെ കേശവ പിള്ള ആദരവോടുകൂടി കാണിച്ചു. ആജ്ഞാദാനപാത്രങ്ങൾ ആജ്ഞാനുസാരണദൃഷ്ടാന്തങ്ങളായി വർത്തിക്കണമെന്നുള്ള പാഠത്തിന് ദാർഷ്ടാന്തികനായി ആ സ്ഥലത്തു് നിന്നിരുന്ന ക്ഷണഗ്രാഹിയായ ഇതരൻ ചോദ്യംകൂടാതെ ആ യുവാവിനെ അനുഗമിച്ചു. അവർ രണ്ടുപേരും പറമ്പിന് പുറത്തു് ചാടുന്നതു് കണ്ടു് അതിനകത്തു് അവിടവിടെ നിന്നിരുന്ന മറ്റു ചിലരും ആ വഴിയെത്തുടർന്ന് നിർഗ്ഗമിച്ചു. കേശവ പിള്ള പടിഞ്ഞാറെത്തെരുവിലേക്ക് നടന്നപ്പോൾ മറ്റുള്ളവരും ആ സ്ഥലത്തേക്ക് യാ

ത്രയായി. അവിടത്തെ ജനബഹളത്തിനിടയിൽവച്ച് ശ്രീഘ്രമായി ഒരു ചെറിയ ആലോചന നടന്നു. വേഷപ്രച്ഛന്നരിൽ പ്രധാനി കേശവ പിള്ള ധരിപ്പിച്ച വർത്തമാനത്തെ കേട്ട് "എന്നാൽ അതിനകത്ത് ഒരു കച്ചവടവും വേണ്ട പടത്തലവനും ജെണ്ട്റാളും അവിടെ എങ്ങാണ്ടോ ഉണ്ട്. അവരും നീയും അവിടന്ന് വേഗം പോരണം. ദളവായും ജെണ്ട്റാളുമായി നാളെ വേണ്ടതു് നടത്തട്ടെ" എന്നു ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ പറഞ്ഞതിന് "ആപത്തുകൂടാതെ അവിടത്തെ ദാസന്മാരായ അടിയങ്ങൾ പോരാം" എന്ന് ആ ഭാഷയിൽത്തന്നെ ധരിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് കേശവ പിള്ള വീണ്ടും ഹരിപഞ്ചാനനഗുഹയിൽ പ്രവേശിച്ചു.

അർദ്ധരാത്രി കഴിഞ്ഞിട്ടും ജനശൂന്യമാകാത്ത രാജവീഥിയിൽ നിലകൊണ്ട സംഘക്കാരിൽ പ്രധാനൻ രാജ്യക്ലേശഭരിതനായ മഹാരാജാവായിരുന്നു. വടക്കുകിഴക്കായി ഉയർന്നുപൊങ്ങിയ കാർമേഘത്തിന്റേയും ആകാശമൂർദ്ധാവിൽ തെളിയുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളുടേയും വർണ്ണവ്യത്യാസത്തെ നോക്കി, അതിന്മണ്ണം ആപൽസന്തോഷങ്ങളുടെ സാമീപ്യം ലോകാനുഭവത്തിൽ നിരന്തരസംഭവമായി കാണപ്പെടുന്നതിനെക്കുറിച്ച് അവിടന്ന് തത്വവിചാരം തുടങ്ങി. വായുകോണിൽനിന്ന് വീശുന്ന ആ ദിശാനാഥൻ ഊർജ്ജിതപ്രവർത്തനനായി നിശാഭ്രശോഭികളായ ദീപമണ്ഡലകോടിയെ മേഘച്ഛന്നരാക്കിയാൽ, സ്വപക്ഷാപഹതിയുടെ സൂചകമാകുമല്ലോ എന്ന് അവിടന്ന് അസംഗതമായി ഒരു അപശകുനത്തെ അന്തർദ്ദർശനംചെയ്തു് ശ്രീപത്മനാഭപാദങ്ങളെ ധ്യാനിച്ചു. കഠിനതന്ദ്രിയോട് ഉറഞ്ഞുനിന്നിരുന്ന ഘനപടലം ക്രമേണ ഉയർന്ന്, പവനപ്രക്ഷിപ്തങ്ങളായി പൂർവ്വാദ്രിതടം നോക്കി യാനമാരംഭിച്ചു. ഈ പ്രാർത്ഥിതാർത്ഥലാഭത്തിൽ സമ്പ്രഹൃഷ്ടനായ മഹാരാജാവ് സ്വധർമ്മനിഷ്ഠാപ്രചോദിതനായിപ്പുറപ്പെട്ടതിന്റെശേഷം ആപച്ഛ്റവണമാത്രത്തിൽ ഭീരുവെന്നപോലെ മടങ്ങിപ്പോന്നതിനെ ചിന്തിച്ചു ലജ്ജിച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനമന്ദിരത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തേക്കുതന്നെ അക്ഷമയോട് തിരിച്ചു. അനുഗാമികൾ രാജഹിതത്തെ അനുവർത്തിച്ച് പിൻതുടർന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനാശ്രമത്തിന്റെ ദ്വാരദേശം അടുക്കാറായപ്പോൾ ഗംഭീരമായ ഒരു മുഷ്കാരത്തിരനിര മഹാരാജാവിന്റെ സ്ഥാനമഹത്വത്തേയും നിസ്സാരമാക്കി, ആ സംഘത്തെ വലയംചെയ്തു് അപ്രതിഹതമായ പ്രവാഹത്തിൽ വഹിച്ച്, ശ്രീപത്മനാഭക്ഷേത്രശിലാപ്രകാരത്തിന്റെ അഗ്നികോണായപ്പോൾ ത്വരയമർന്ന്, നിരപിരിഞ്ഞു്, മുഷ്കരശിരസ്സുകൾ ശ്രീപത്മനാഭദാസനെ നമിച്ചു. ശേഷം സർവേന്ദ്രിയസ്തംഭനമാംവണ്ണം ഭയാനകം!

ചന്ത്രക്കാറന്റെ മൂർഖതയും കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിയുടെ ജളതയും കൊണ്ട്, ആ രണ്ടുവഴിക്കുമുള്ള ബന്ധുസഹായം നഷ്ടമായിത്തീർന്നെങ്കിലും ഹരിപഞ്ചാനനയോഗികളുടെ പരിശ്രമപക്ഷങ്ങൾ ക്ഷീണങ്ങളാകാതെ കിരീടസ്പൃഹാകാശത്തിന്റെ അത്യുന്നതിയിൽ സ്ഫീതപർണ്ണങ്ങളോട് സഞ്ചരണംചെയ്തു. ദിവ്യങ്ങളും അപ്രത്യക്ഷങ്ങളുമായ അക്ഷയബാണബാണാസനങ്ങൾ ധ്യാനമാത്രത്തിൽ ഹസ്തപ്രാപ്തമാകുംവണ്ണം ഉപദിഷ്ടനായുള്ള ഒരു ധനുർവേദജ്ഞന്, കേവലം ഓണക്കളിക്കുള്ള രണ്ട് ചായവില്ലുകൾ നിഷ്പ്രയോജകീഭവിച്ചാൽ ഇച്ഛാഭംഗകദനത്തിന് അധീനനാവാൻ എന്താണവകാശം? തന്റെ തന്ത്രനൈപുണിയാൽ തിരുവിതാംകൂറിലെ പ്രജാസമുച്ചയത്തിന്റെ ആത്മശക്തികൾ ആവാഹിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു.

തന്റെ തന്ത്രനൈപുണിയാൽ ദശധസ്വാധിഷ്ഠാനന്മാരായുള്ള ആ ദാസന്മാർ സന്ദർഭാഗമനത്തിൽ ക്ഷണക്ഷുഭിതരാക്കി അടർക്കളത്തിലേക്ക് മോചിക്കപ്പെടും. തന്റെ മഹാമാന്ത്രികതന്ത്രനൈപുണിയാൽ അനന്തശയനമുദ്രപാങ്കിതമായുള്ള വഞ്ചിരാജേശ്വരഖഡ്ഗം, സ്വഹസ്തരക്തോല്പലപ്രഭയെ സ്വയം വരിച്ച് ശത്രുരാജകുശലങ്ങളുടെ ഗളഖണ്ഡനം ചെയ്യുകയില്ലേ? അടുത്തദിവസത്തെ യാത്രാദർശനത്തിനായി ആഗമിച്ചിട്ടുള്ള ദശസഹസ്രപരമായ ഭക്തതതിയോട്ട് പാണ്ഡ്യദേശത്തുനിന്ന് യാത്രാരംഭം ചെയ്തിരിക്കണ്ടേ 'ശിഷ്യ'നിവഹം സംഘടിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ, തന്റെ സൈനികബലം എന്തായിരിക്കും! രാജ്യതന്ത്രാന്ധനായ മഹാരാജാവിന്റെ സേനയിൽ ഭൂരിപക്ഷവും, തന്റെ കൗശലചാതുരിക്ക് അധീനന്മാരായിട്ടുള്ളവർകൂടിയും ഇങ്ങോട്ട് ചേരുമ്പോഴത്തെ കഥ പിന്നെ പറവാനുണ്ടോ? ഇതിനുംപുറമേ, അനുമതിയും അനുഗ്രഹവുംകൊണ്ട് സിംഹാസനരാജ്യസമ്പാദനങ്ങൾക്ക്, തന്നെ നിയുക്തനാക്കിയിരിക്കുന്ന വിജയസിംഹൻ, സാക്ഷാൽ മൈസൂർ ഹൈന്ദവരാജകുലധ്വംസകൻ, സ്വയംവർദ്ധിതജ്യോതിഷ്മൂർത്തനായ ധീരധീരോത്തംസൻ, ഹൈദരാലിഖാൻ ബഹദൂർ രാജാധിരാജൻ, നരന്ന് ശ്രീനാരായണൻ എന്നപോലെ, അവതീർണ്ണനായി പ്രസരിച്ചരുളുന്നു. അതിനുംപുറമേ, തന്നെ ജീവപ്രതിഷ്ഠയും ജീവപദ്ധതിസംസ്കരണവും ചെയ്ത്, ഈ ഉദ്യമത്തിലേക്ക് നിയോഗിച്ചിട്ടുള്ള പ്രതിക്രിയേച്ഛുവായ മഹാത്മാവ് തന്റെ ജീവനെ ആവരണംചെയ്യുന്ന പഞ്ചഭൂതങ്ങളിൽ സമ്മിശ്രനായി, ഭാർഗ്ഗവശക്തിപ്രദനായി സദാ ആവസിക്കുന്നുമുണ്ട്. ഇങ്ങനെ അധൃഷ്യനായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള തന്റെ സത്രസാക്ഷിയായി കത്തിക്കപ്പെടുന്ന ദീപം ആചന്ദ്രതാരം തിരുവിതാംകൂറിലേക്ക് ഭദ്രദീപസ്ഥാപനമായി ഭവിക്കും. അപ്പോൾ ഇന്ന് ഗുരുപാദങ്ങളെന്ന് കൽപിച്ച് തന്റെ പാദങ്ങളിൽ തൊട്ട് നമിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ, രാജപാദനഖപത്മരാഗപ്രഭയാൽ നിമീലിതനേത്രന്മാരായി, ദൂരത്ത് വാങ്ങിനിന്ന്, ഭൂമിയിൽ ഫാലഘട്ടനം ചെയ്ത്, താണുവീണ് നമിക്കും. ഇങ്ങനെയുള്ള പ്രഭാവത്തെ സന്ദർശിച്ച സന്ദർഭത്തിൽ യോഗീശ്വരന്റെ സുഹൃദ്ദയാവസതിയായുള്ള മനസ്സ് ഒരു വിഷമത്തേയും സന്ദർശിച്ചു. തന്നെ വിശ്വസിക്കുന്ന ബന്ധുവും ശിഷ്യനുമായ യുവരാജാവ്! അതേ, ആ രാജകുമാരൻ ശിഷ്യനും ബന്ധുവും തന്നെ. അതിനെന്ത്? ശത്രുശേഷത്തെ ശേഷിപ്പിക്കുന്ന നയം ജളാഗ്രഗണ്യന്റെ ജളത്വമാവുകയില്ലേ? രാജകുമാരന്റെ പുരുഷത്വം വികസിതപ്രായമാകുമ്പോൾ, അദ്ദേഹം ഗുരുവായ തന്നോടും നിഷ്കരുണനയനായിത്തന്നെ വർത്തിക്കും. അകാരണമായുള്ള ബുദ്ധിക്ഷീണത്തിൽ താൻ വലഞ്ഞുതുടങ്ങുന്നതെന്തിന്? എത്ര ജനങ്ങളെ ഈശ്വരൻ തന്റെ കൃത്യഗതികളായ രോഗദാരിദ്ര്യാദികൾകൊണ്ട് ആത്മഹത്യപോലും ചെയ്യിക്കുന്നു? ഹരിപഞ്ചാനനനായ സൂക്ഷ്മപ്രകൃതി തത്വജ്ഞന് ഒരു ഒറ്റ ധൂർത്താദാവിനെ പീഡിപ്പിച്ചുകൂടെന്നോ? യുക്തിഭംഗം! ബ്രഹ്മാണ്ഡഭരണവും രാജ്യഭരണവും തമ്മിൽ ഈഷലും ഭേദമില്ല. രണ്ടിലും ചോദ്യംചെയ്തുകൂടാത്ത ദുഷ്കൃതികളും മർമ്മഭേദകമായ ദുഃഖവിതരണങ്ങളും ജീവികളെ ഞെരിക്കും. അവർ സഹിക്കും; ഇതുകൾ അപ്രമേയഗതികൾ എന്ന് അഭിജ്ഞൻ വാദിക്കും. അങ്ങനെയുണ്ടാകുന്ന പണ്ഡിതസംഹതിയുടെ അഭിഘോഷണം നമ്മുടെ രണ്ടാം പരശുരാമത്വത്തേയും ഏകദശാവതാരസംഹിതയാക്കിത്തീർക്കട്ടെ! ഇങ്ങനെ വാദിച്ചും വാഞ്ഛിച്ചുംകൊണ്ട്, ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ

ആശ്രമത്തിലിരുന്ന് സ്വാനുകാരികളായ വൃകങ്ങളെ യുദ്ധാങ്കണവേട്ടയ്ക്ക് ശൃംഖലാബന്ധം വേർപെടുത്തി വിടേണ്ടതിനുള്ള ഒരു കാര്യപരിപാടി പള്ളിച്ചാർത്തുചെയ്തു. സൂര്യനും അസ്തമിച്ചു.

അസ്താചലപ്രാപ്തനായ ആദിത്യനു പകരമായി ഹരിപഞ്ചാനനമന്ദിരത്തിലെ സന്ധ്യാരാധനാദീപങ്ങൾ ലോകപ്രശോഭനമാകുന്നപണിയെ അന്യൂനജഗത്സമ്മതിയോട് നിർവഹിക്കുന്നു. ആ ലക്ഷദീപപ്രഭയുള്ള നക്ഷത്രതതിയുടെ പ്രഭാസമേളനത്തിനിടയിൽ യോഗീശ്വരൻ പൂർണശശാങ്കസമനായി വിലസി ഭക്തഹൃദയകുഡ്മളങ്ങളെ ഹിമജലസേചനംചെയ്തു് ഫുല്ലദളങ്ങളാക്കുന്നു. പുഷ്പസമൃദ്ധികാലാനുകൂല്യത്താലും, രത്നസുവർണ്ണങ്ങളുടെ സമൃദ്ധി ഉത്സവാരംഭാനുയോഗ്യതയ്ക്കുവേണ്ടിയും സാമാന്യത്തിലധികം അനവധികത്വത്തോട് ആ പൂജാശാലയെ ഹരിപഞ്ചാനനപട്ടാഭിഷേകമണ്ഡപമാക്കുന്നു. ആ രാജസോന്മത്തതയുടെ സങ്കേതത്തിൽനിന്ന് പ്രവഹിക്കുന്ന സുഗന്ധനാനാത്വം അടുത്തുള്ളക്ഷത്രമുറ്റവെളികളിലും വ്യാപിച്ച് അവയെ പരമാസൂയാലുക്കളാക്കിത്തീർക്കുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദീപാരാധനയെ ദർശനംചെയ്തു പ്രസാദങ്ങൾ വാങ്ങി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഗ്രഹങ്ങളെക്കൊണ്ട് സന്തുഷ്ടചിത്തന്മാരായി പോകുന്നതിന്, ബഹുസഹസ്രജനങ്ങൾ തിക്കിത്തിരക്കി തള്ളിത്തളർന്ന് ആ യോഗിവാടത്തിനകത്തും പുറത്തും അണിയിടുന്നു.

ഒരു നവപ്രഭാകരന്റെ മഹോദയമുണ്ടായി, ഹരിപഞ്ചാനനനിശാകരൻ പെട്ടെന്നുയർന്ന ആ വിന്ധ്യാദ്രിശിരസ്സിന്റെ പുറകിൽ മറയുന്നു. ഇങ്ങനെ അപ്രതീക്ഷിതമായി അസ്തമിച്ച ഹരിപഞ്ചാനനൻ പുനരുദയംചെയ്യുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭക്തസംഘക്കാർ ശ്രീപത്മനാഭക്ഷേത്രത്തിലെ പൂജാകോലാഹലങ്ങളെക്കേട്ട് നിശാവൃത്തിയെ കണക്കാക്കുന്നു. ആ ക്ഷേത്രകർമ്മങ്ങളിലെ പല ഘട്ടങ്ങളിലേയും നാഗസ്വരശംഖനാദങ്ങൾ അപ്രതിബന്ധമായി കഴിയുന്നത് അവരെക്കൊണ്ട് രാജശക്തിയുടേയും രാജയോഗശക്തിയുടേയും ലൗകികാന്തരത്തെ പരിഗണനംചെയ്യിക്കുന്നു. രാത്രിയിലെ ശീവേലിഘോഷങ്ങൾ ചതുഷ്പ്രദക്ഷിണാവൃത്തിയിലും കഴിഞ്ഞത് അവരുടെ ഹൃദയതടങ്ങളേയും ഭേദിച്ച്, ഉദരാഗ്നികുണ്ഡത്തെ പ്രജ്വലിപ്പിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരന്റെ (ഇതെങ്ങനെ സാധിച്ചു എന്നറിയുന്നില്ല) നാലെട്ട് തൃക്കൈകളോടും അത്രയും ആയുധങ്ങളോടുംകൂടിയ മഹിഷമർദ്ദിനീനടനം കാണുന്നതിന് കാത്തുനിന്ന ആ ഭക്തന്മാർ ഭക്താകർഷിതരായപ്പോൾ, ഒരു ശിഷ്യപ്രധാനനന്റെ ആസ്വാരസ്യമായുള്ള തീയുഴിച്ചിലിനെ കണ്ട് മുഷിഞ്ഞു, "സ്വാമികൾക്കെന്തോ ക്ഷീണം" എന്ന് പറഞ്ഞു പലഹാരക്കടകളിലേക്ക് ഉരുഉരെ ഗമനം തുടങ്ങി.

നിശ്ശബ്ദത, ശ്മശാനദേശത്തെ നിശ്ശബ്ദത, പ്രേക്ഷകജനങ്ങളുടെ മനസ്സ്ഖലനംചെയ്യുമാറുള്ള നിശ്ശബ്ദത, ആ യതിവരാശ്രമത്തെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. ദീപപ്രവാളകോടികൾ വൈധവ്യപാതത്താൽ എന്നപോലെ ശിഖാമുണ്ഡിതരായി മംഗല്യാസ്തമയത്തെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങുമിങ്ങും ശേഷിക്കുന്ന രണ്ടുമൂന്ന് ദീപികാസുമംഗലികൾ സ്വസഹോദരീസംഘാസ്തമയത്തിൽ സഹദീനതയാൽ ക്ലാന്തമായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടി നില്ക്കുന്നു. ആ മന്ദിരത്തെ അനന്തശയനാലയവൈകുണ്ഠത്തിലും അത്ഭുതകരമാക്കിത്തീർത്തിരുന്ന രംഗവിതാനപ്രഭയും, ദീപനിർഝരിയോട് സഹപ്രവണംചെയ്തു മറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പരിസരവാതം രാജകോ

പതൈക്ഷ്ണ്യത്തെ വഹിച്ച് ആതപകാരിയായി പ്രചരിക്കുന്നു. ആ വാടത്തിൽ യോഗധർമ്മ പ്രവർത്തനം പ്രവർദ്ധിതമായി, ദ്രോഹഗരിമാത്വത്തെ അവധാനംചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ പ്രശാന്തത — ഭ്രുഗർഭാന്തപ്രശാന്തത, കേശവ പിള്ളയുടെ ദൈവാനുഗൃഹീതമായുള്ള വാണിയിൽ ഉദിച്ച് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അക്ഷോഭ്യതയെ അസ്തമിപ്പിച്ച 'ദശാസ്യകാലം' എന്ന അവസ്ഥയെ ആവരണംചെയ്യുന്നു.

രണ്ടു മൂന്ന് പ്രധാന മുറികളിലായി, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പാരദേശിക ഭടന്മാർ അമ്പതോളം പേർ ആയുധപാണികളായി, ആപൽ പ്രതീക്ഷകരായി, എന്ത് കൃത്യത്തിനും ബദ്ധകങ്കണന്മാരായി സഞ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളവർ 'രാമരസ' സരസ്സിൽ മുങ്ങി, ആ ഋഷിവാടസംരക്ഷണത്തിന്, ജീവമോഹസന്ന്യസ്തരായി, ആജ്ഞാപ്രതീക്ഷന്മാരായി ഇരിക്കുന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ തൽക്കാലാജ്ഞകളെ നിർവ്വഹിപ്പാനായി നിൽക്കുന്ന ചില ജവാന്മാരും പുരോഭാഗദ്വാരത്തിൽ ഗാട്ടു സേവിക്കുന്ന ഒന്ന് രണ്ട് ശല്യധരന്മാരും മാത്രം അന്തർഗൃഹത്തിന് പുറത്തുള്ള ഭാഗങ്ങളിൽ കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്. ഹരിപഞ്ചാനനശത്രുവായ കേശവ പിള്ളയും, ഗുരുപാദതൽപരന്മാരായ ഏതാനും നാട്ടുഭക്തന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ, ആ രംഗകാളിമയിൽ ഒരു നടാംഗത്തെ നിർവ്വഹിച്ചു കൊണ്ട് സഞ്ചരിച്ചിരുന്നു. മാമവെങ്കിടന്റെ കൽപന കേട്ട് മണ്ടിത്തുടങ്ങിയ പക്കീർസായുടെ ഭീമാകാരം, മതപ്രതിബന്ധംകൊണ്ടായിരിക്കാം, ശുദ്ധാശ്രമഭംഗസാഹസത്തിന് സന്നിഹിതമായിട്ടില്ല.

ഹരിപഞ്ചാനനപരമഹംസൻ ആകട്ടെ, അന്ന് രാത്രി വിദ്യായോഗാരണ്യങ്ങളിലെ പഞ്ചാനനനായിട്ടല്ല, സാക്ഷാൽ വൃക്ഷനിബിഡമായുള്ള അരണ്യത്തിലെ മൃഗരാജപഞ്ചാസ്യനായിത്തന്നെ തന്റെ പൂജാമുറിയുടെ മുൻഭാഗത്തുള്ള ശാലയിൽ അസ്തക്ഷമനായി, നിസ്സാരമായ ഭക്ഷ്യമൃഗത്താൽ അപഹതനായപോലെ ദംഷ്ട്രാനഖരങ്ങളെ പുറത്തുകാട്ടി, ക്രൂരതയെ പ്രകാശിപ്പിച്ച്, വട്ടക്കൺമണികളെ വിശേഷവേഗോഗ്രതകളോടുരുട്ടി, മേഘനാദകടുതയേയും താഴ്ത്തുന്ന ഋജ്ജുഗർജ്ജനങ്ങൾകൊണ്ട് ശത്രുഭജ്ഞനശപഥങ്ങൾ ചെയ്ത്, ദർശനത്തിന് ഒരു മഹാവിക്രമപുഞ്ജമായി കാണപ്പെടുന്നു. ഐരാവതദന്തചതുഷ്ടയത്തെ തകർത്തതിനോട്ട് തുല്യമായ, ആ യതീശ്വരന്റെ വക്ഷോദേശം കോപാവേഗശ്വാസങ്ങൾകൊണ്ട് ഉയർന്നുതാഴുന്നത് ആ വിസ്തൃതിയിലെ മാംസപുഷ്ടിയെ സംവരണംചെയ്യുന്ന നീലഞരമ്പുകളെ മരതകതന്ത്രികളെപ്പോലെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. സൈംഹക്രൗര്യത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠയെ പരിഹസിക്കുന്ന കോപാവേശവും കുങ്കുമമായ ശത്രുശോണിതവും രക്താംബരവേഷ്ടനങ്ങളായ കുടൽമാലയും സംയോജിച്ച്, മഹാഭയങ്കരനായി ചമഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ അർദ്ധാന്ധകാരരംഗത്തിൽ സാക്ഷാൽ നരസിംഹനടനത്തെ പുനഃപ്രകടനംചെയ്യുന്നു.

കാപട്യമാകുന്ന അഭേദ്യകൃഷ്ണശിലയാൽ രചിതമായ ആ 'കലിധർമ്മദ്യോതിനി' നാടകശാലയുടെ, അന്തർഗൃഹമദ്ധ്യത്തിലെ നൃത്തസോപാനം നിശാദുഷ്കൃതിപ്രവർത്തനത്തിനായി ദീപപ്രസരം താഴ്ത്തി ഒരുക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അഭിനയിക്കപ്പെടുന്നത് ഒരു 'അന്തകസഭ'യാണെന്ന് വിജ്ഞാപിതമാകുംവണ്ണം, രംഗത്തിന്റെ പാർശ്വാദിഭാഗങ്ങൾ കാളിമാപ്രചുരിമകൊണ്ട് സമർത്ഥരംഗസാമഗ്രികർമ്മാക്കളാൽ സവിശേഷം ഭയാനകരസാനുകൂലമാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിസിംഹന്റെ വിശ്രമസോപാനം അപ്രാകാശ്യതയും പ്രശാന്തതയും മഹാവിലതുല്യമായുള്ള സാധനശൂന്യതയുംകൊണ്ട് വിലക്ഷണീകൃതമായതിന്റെ പരിഹരണത്തിനായി, അത്ഭുതപൂർവ്വവും അനന്യസാധാരണവുമായുള്ള ഒരു വൈദ്യുതമഹാശ്ചര്യം ആ സങ്കേതത്തിൽ സംഭവിക്കുന്നു. സർപ്പത്താന്മാർ തങ്ങളുടെ വ്യാവർത്തനത്ത്വക്കിനേയും ശലഭങ്ങൾ ശൽക്കങ്ങളേയും വെടിഞ്ഞു് നവശരീരരാകുന്നത് നാം കണ്ടിരിക്കാം. മൃതിസമീപസ്ഥന്മാർ ഏകദീപശിഖയെ ദ്വിതയമായി കാണുന്ന അവസ്ഥയെക്കുറിച്ച് നാം കേട്ടുമിരിക്കാം. ഏകശരീരം ദ്വന്ദീഭവിക്കുന്ന ബ്രഹ്മവിദ്യാവിധാനം, ഇതാ, നവബ്രഹ്മാത്മകനായ ഹരിപഞ്ചാനനയോഗികൾ പ്രദർശിതമാക്കി, അതിന്റെ സാദ്ധ്യതയെ നമുക്ക് ബോദ്ധ്യമാക്കുന്നു. ഉൽകുലകോപാഗ്നിയുടെ നിർഭരത്വംകൊണ്ട് ഭിന്നമായതുപോലെ, ഹരിപഞ്ചാനനകായം ദ്വൈധീഭാവത്തെ കൈക്കൊള്ളുന്നു. യോഗീശ്വരന്റെ രാജയോഗപ്രയോഗങ്ങൾകൊണ്ട് ആ ദിവ്യന്റെ സ്ഥൂലശരീരം സാക്ഷാൽ ജഡകായമായും, അതിൽ ആവാസംചെയ്തിരുന്ന സൂക്ഷ്മശരീരം ഈഷൽഭേദംകൂടാതുള്ള തുല്യതയോട് ആത്മകായമായും ഐക്യയോഗത്തെ ഖണ്ഡനംചെയ്തുള്ള ആർഷപ്രഭാവാത്ഭുതമാണ് ആ ശ്രീമൽപതഞ്ജലിപ്രഭാവപുണ്യാശ്രമത്തിൽ യജ്ഞാരംഭക്രിയയായി സംഭവിക്കുന്നത്. ആ ദേഹദേഹിമൂർത്തികളിൽ പ്രകൃതിസിദ്ധമായുള്ള ഐഹികവും പാരത്രികവുമായ ലക്ഷണങ്ങൾ അതാത് വിഗ്രഹങ്ങളിൽ പ്രത്യേകിച്ച് കാണപ്പെടുന്നു. പൂജാമണ്ഡപത്തിന്റെ കിഴക്കുഭാഗത്താണ് ഈ മഹാരാജയോഗപരമാത്ഭുതം നിവർത്തിതമാകുന്നത്. പരസ്പരാഭിമുഖമായും, നില്ക്കുന്നവരിൽ, ദക്ഷിണപാർശ്വസ്ഥമായ വിഗ്രഹം ആപാദമസ്തകം രൗദ്രാഗ്നേയവും, ഉത്തരപാർശ്വസ്ഥമായുള്ളത് വൈഷ്ണവസൗമ്യവും ആയി പ്രകൃതവിപര്യങ്ങളെ സ്ഖലിപ്പിക്കുന്നു. ദക്ഷിണവിഗ്രഹം അംഗാരാമ്ലഗന്ധകാദ്യാത്മകമായ വെടിമരുന്നുപോലെ സ്വാത്മദാഹകനായും ശീഘ്രസംഹാരകനായും മറ്റേ വിഗ്രഹം തൈലമേദസ്സമ്മിശ്രനായും ആജ്യശീതളനായും പ്രയോഗാനുസരണമായി പോഷണദഹനങ്ങൾക്ക് അനുകൂലനായും നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, കല്പാന്തകാലേശൻ ഐഹികഭ്രമവശനായി ശഠിക്കുകയും ശപിക്കുകയും, മറ്റേ വിഗ്രഹം ശാന്തതയേ അപേക്ഷിച്ച് 'ദൈവാധീനാ'ദിപ്രമാണങ്ങളെ മന്ദസ്വരത്തിൽ വാദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ വിഗ്രഹങ്ങൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ജഡദേഹികൾ ദ്വൈതീഭവിച്ച് മൂർത്തിധാരണം ചെയ്തവയല്ലെങ്കിൽ ആ ഭിന്നധർമ്മാത്മകന്റെ സൃഷ്ടിക്ക് സ്വരൂപിക്കപ്പെട്ട ധർമ്മാധർമ്മസാധനങ്ങൾ ഭിന്നിച്ച് മൂർത്തിധാരണംചെയ്ത് നിൽക്കുന്ന രൂപങ്ങൾ എന്ന് ഖണ്ഡിച്ച് സംവാദിക്കാവുന്നതാണ്. അപരാധാനുകൂലനായി ഭവിച്ച എങ്കിലും സുപഥനിഷ്ഠകൗതുകനും ദമധനസമ്പന്നനുമായുള്ള ശാന്തവിഗ്രഹത്തിൽ നിന്ന് 'ദൈവാധീന'പ്രമാണം ഉൽഗളിതമായപ്പോൾ, അക്ഷാന്തിമൂർത്തിയായ ഉഗ്രസിംഹം അരോചകമൂർച്ഛകൊണ്ടെന്നപോലെ പൈശാചമായി വമനാഹ്വാനങ്ങൾ ചെയ്ത്, അഗൈർവാണിയായ ഒരു ഭാഷയിൽ ഗർജ്ജിക്കുന്നു: 'ദൈവാധീനം! ഹറാം! ആ അനർത്ഥപദം എന്റെ സർവത്രസൂത്രപുടങ്ങളേയും ഭേദിക്കുന്നു. അരേ! യതി, മാത്ര, വൃത്തം ഈ ലക്ഷണങ്ങളുടെ അജ്ഞതകൊണ്ട് ദൂഷിതനായ പദ്യകാരൻ അഭിമാന്യനോ? സൃഷ്ടിസ്ഥിതികടെ സംഹാരകനുംകൂടിയല്ലേ ദൈവം? ജീവകോടികളെ യഥേഷ്ടം പീഡിപ്പിച്ച്, സംഹരിക്കുന്ന ധൂർത്തസ്വേച്ഛാപ്രഭു

'ജ്ഞാനവൈരാഗ്യ'യോഗവാനായ ദൈവമോ? സൃഷ്ടിരക്ഷകളുമില്ല, സംഹാരവുമില്ല. കർത്താവും ഭർത്താവും ഹർത്താവുമില്ല. ചൈതന്യവിഹീനം പ്രപഞ്ചം! അവിജ്ഞേയമായുള്ള ഒരു ശക്തി വളരുന്നു. പണിയുന്നു. ക്രൂപാവർത്തനംചെയ്യുന്നു. സർവ്വവും മഹാമഹേന്ദ്രജാലം! ഇങ്ങനെ നമ്മുടെ ചാക്ഷുഷാനുഭവം. ഇതിലാകട്ടെ, ഇതരവിഷയങ്ങളിലാകട്ടെ, ഉപദേഷ്ട്യസ്ഥാനത്തെ നീ എടുക്കേണ്ട. ആജ്ഞാനിർവാഹകന്റെ നിലയിൽ ഉപന്യസിക്ക. ആ പാണ്ഡ്യദ്രോഹികൾ, വഞ്ചകന്മാർ എങ്ങനെ നമ്മോട് കരാറുലംഘനം ചെയ്തു? നമ്മുടെ സംഭാവനകൾക്ക് ഇതോ പ്രതിഫലം? അവിടന്ന് ഉണ്ടാകാവുന്ന സഹായം ശുദ്ധമേ നാസ്തിതന്നെയോ? ഹരിപഞ്ചാനനയോഗികളെ ദീപാരാധനാകർമ്മത്തിനും കാളീനൃത്തത്തിനും അശക്തനാക്കിയ 'ക്ഷീണം', ഇതാ വെളിപ്പെട്ടു.

പ്രതിച്ഛായ: "ദൈവവിരോധംകൊണ്ട്... ആ നാമത്തെ ഉപയോഗിക്കുന്നില്ല... നമ്മുടെ ക്രിയയാലൊന്നാവട്ടെ... സർവാനുകൂലവും നഷ്ടമാവുന്നു. രാജഭൃത്യൻ, ഒരു യുവാവ്, ആ പ്രദേശങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ച്, അദ്വൈതാദ്യാചാര്യന്മാർ ശാക്യമതത്തെപ്പോലെ നമ്മുടെ ശക്തിയെ ധ്വംസിച്ചു. രാജമുദ്രയ്ക്കുപുറമെ, ഒരു പ്രസിദ്ധസ്ഥാനാപതിപ്രഭുവിന്റെ ശാസനാപത്രങ്ങളും അവൻ വഹിച്ചിരുന്നു. ആ മഹൽപ്രതിയോഗികളെ ഉണ്ടാക്കിയതു് അവിടത്തെ ധർമ്മഭ്രംശമല്ലേ?"

അസൽച്ഛായ: "ധർമ്മഭ്രംശമോ? കർണ്ണേജപന്മാരുടെ ഏഷണികൾക്ക് നീ ദത്തശ്രവണനായി. ശരീരത്തെ ആത്മാവ് വഞ്ചിക്കുന്നതാണ് അധമമായുള്ള ധർമ്മഭ്രംശം. സഹജാതത്വത്തേയും സഹപ്രതിഷ്ഠിതത്വത്തേയും മറന്ന് അപരമാർഗ്ഗനായി, നീ ഇപ്പോൾ അങ്ങനെയുള്ള ധർമ്മഭ്രംശത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നു."

പ്രതിച്ഛായ: "കനിഷ്ഠതകൊണ്ട് ഈ ആത്മാ ജ്യേഷ്ഠശാസനാധീനം തന്നെ എങ്കിലും, ഇങ്ങനെ കല്പിക്കരുതു്. നമ്മുടെ പ്രതിഷ്ഠാതാവ് നമ്മെ മാനുഷ്യകമായ ഒരു ഗൗരവകാര്യത്തിലേക്ക് നിയോഗിച്ചു. പുരുഷയത്നം, വീരധർമ്മം, ധർമ്മസ്മൃതം, രാജ്യതന്ത്രം ഇതുകളുടെ അനുയായികളായി വർത്തിച്ച്, ദൈവാനുകൂല്യേന നമ്മുടെ പ്രതിഷ്ഠാപനോദ്ദേശ്യത്തെ സാധിപ്പാനാണ് നാം നിയുക്തന്മാരായിരിക്കുന്നതു്. ഭവാൻ ആർഷസമ്മതമായും, ശാശ്വതങ്ങളായുള്ള ധർമ്മങ്ങളുടെ ഭ്രംശത്തോട്ട് നമ്മെയും ബന്ധിച്ചു. അവിടത്താൽ വാശത്തമായ മാതൃദർശനത്തിലുള്ള തൃഷ്ണകൊണ്ട് ഞാനും പാപകർമ്മപിശുനനായി. പരമശുദ്ധനും നിർമ്മലപ്രകൃതനും ആയ നമ്മുടെ തമ്പിക്ക് നേരിട്ടിരിക്കുന്ന അവസ്ഥാന്തരത്തെ വിചാരിക്കുമ്പോൾ പരമാർത്ഥത്തെ രാജസമക്ഷത്തിൽ ധരിപ്പാനും എന്റെ മനസ്സ് സന്നദ്ധമാകുന്നു." (അസൽച്ഛായയുടെ നീലതീക്കണ്ണുകൾ പുകഞ്ഞു) "ബാല്യം മുതൽ അവിടത്തെ ശക്ത്യുത്സാഹങ്ങളുടെ അതിപ്രസരത്തിന് എന്റെ സഹവാസോപദേശങ്ങൾ കടിഞ്ഞാണായി നിയമനം ചെയ്തുവന്നിരുന്നു. ഇപ്പോൾ എന്നെ തിരസ്കരിച്ച്, അവിടന്ന് പരമാസുരബുദ്ധിയെ സ്വീകരിച്ചുകളഞ്ഞു. അന്ന് ഞാൻ ഇവിടെ വന്നിരുന്നപ്പോൾ ഒന്നും ധരിച്ചില്ല. അതിന് സമയവും സന്ദർഭവും തന്നതുമില്ല. നമ്മുടെ ധനവിക്രേതാവ് അണ്ണാവയ്യൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നോ?"

അസൽച്ഛായയുടെ കോപപ്രഭ പ്രതിച്ഛായയുടെ ശാസനങ്ങളാൽ വർദ്ധിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. "മാനുഷ്യകം, ദൈവികം, ആസുരം, ആർഷം... ഈ വിധം നിരർത്ഥശബ്ദങ്ങളെ അമരസിംഹൻ ഹാരാവലികളായി സംഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. പാഠശാലാമന്ത്രങ്ങളായി അതുകൾ അവശേഷിക്കട്ടെ. നാം ഇപ്പോൾ രാജ്യലക്ഷ്മീവരണത്തിന് സൂത്രബന്ധധരനായിരിക്കുന്ന ക്ഷാത്രധർമ്മപ്രബുദ്ധൻ, എന്നുമാത്രമല്ല, സമഗ്രപ്രവീണനും ആണ്. ആ കന്യകാഹരണത്തിനുള്ള ശൃംഗാരകൗമുദികൾ നിരവധി നീതിപ്രവദകന്മാരായ ഭട്ടാര്യന്മാരിൽനിന്ന് നാം ഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. രാജ്യലബ്ധിക്ക് ബഹുജീവമേധങ്ങൾ സമാപിക്കേണ്ടിവരും. ആ വീരസംസ്ഥതത്യംഗത്തെ ധർമ്മഭ്രംശം എന്ന് എങ്ങനെ വിധിക്കും?"

പ്രതിച്ഛായ: "ഹാ കഷ്ടം! അണ്ണാവയ്യൻ അവിടത്തെ വിശ്വസിച്ചിരുന്ന ബന്ധുവല്ലേ? അയാളെ ആ ഭൃത്യൻ ഭൈരവനെകൊണ്ട് വധിപ്പിച്ചു. രാജ്യലക്ഷ്മീപാണിഗ്രഹണത്തിനുള്ള സമാവർത്തനം ഇതാണോ?"

അസൽച്ഛായ: "നീ നമ്മുടെ ജീവാത്മാവിന്റെ പ്രധാനാർദ്ധമെന്നു സമ്മതിക്കാം. എന്നാൽ, ആത്മാവെന്നുള്ള അംശത്തിന്റെ സുഷുപ്തിയിൽ നീ അവസരഗ്രഹണംകൂടാതെ ലയിച്ചുപോകുന്നു. ജീവിതധർമ്മിയായ നാം സ്വകർമ്മപ്രതികൂല്യങ്ങളെ ശിഥിലീകരിപ്പാൻ ഉദ്യമിക്കുമ്പോൾ, പ്രസ്തുത വധങ്ങളായ കർമ്മങ്ങൾ വിധേയങ്ങളായേക്കാം. ഒരു ഭൈരവൻ നമ്മുടെ ആജ്ഞയെ നിർവഹിച്ചു. നമ്മുടെ ശ്രമങ്ങൾ ഗംഗാനദിപോലെ ചിലേടത്ത് പങ്കസ്പൃഷ്ടയായും, ചിലേടത്ത് പങ്കാപഹയായും പ്രവഹിക്കുന്നു. ആ പ്രവാഹഗതിയെ തടയുന്നതിന് വിന്ധ്യനെന്നവണ്ണം മഹാകുമതിയും നിന്നെ പാണ്ഡ്യരാജ്യത്തിൽ പരാജിതനാക്കിയവനും ആയ കേശവനാമവാൻ ഇടയ്ക്ക് വീണു. അവൻ എന്റെ കൈകൾക്ക് എത്തായ്കയാൽ, രാജകരത്താൽ ദണ്ഡ്യനാകുന്നതിന്, നമ്മുടെ മതമറിഞ്ഞു് ഭൈരവനും, നാം സ്വയമായും എന്തെല്ലാം അനുഷ്ഠിച്ചു എന്ന് നമുക്കുതന്നെ ഇപ്പോൾ രൂപമില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണൻ യവനവൈരിയെ മുചുകുന്ദനെക്കൊണ്ട് കൊല്ലിച്ചില്ലേ?"

പ്രതിച്ഛായ: "പുരാണോപമാനത്തെ ഇതിൽ വചിക്കരുത്. ഉപായവും ഖലത്വവും ഭിന്നനീതികളല്ലേ?"

അസൽച്ഛായ: "ശട്ടു് ശട്ടു് അമാന്തം! ബുദ്ധിയുടെ ദർശനസ്പടത ആത്മസത്വവാന്മാർക്ക് ഉണ്ടാവില്ല. രണ്ടും വധംതന്നല്ലേ?" (തമിഴിൽ) "യബ്ബാ! ശ്രീകൃഷ്ണരാലും അജയ്യനാന യവനസിംഹർ എങ്കേ, അണ്ണാപ്പട്ടർ പണപ്പാപ്പാനെങ്കേ?"

പ്രതിച്ഛായ: (കർണ്ണങ്ങൾ പൊത്തി നിന്നിട്ട്) "കഷ്ടം! കഷ്ടം! ആ ഉപമാപ്രമാണം..."

അസൽച്ഛായ: (മലയാളത്തിൽ) "എന്തപ്പനേ എന്തു്? സിംഹാസനങ്ങൾ, കിരീടങ്ങൾ, ഉടവാളുകൾ... ഇതുകൾ ധർമ്മശാലകളിൽ ദാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നില്ല. വൃക്ഷങ്ങളിൽ കായ്ക്കുന്നില്ല. മഴയോടും മഞ്ഞോടും വർഷിക്കുന്നില്ല. ഭ്രുവനനംചെയ്താലും കിട്ടുകയില്ല! അങ്ങാടികളിൽ വിൽക്കപ്പെടുന്നുമില്ല. അതിനാൽ ശൈലൂകമുകിലപ്രഭൃതികളുടെ

നയത്തെത്തുടർന്ന് കൊന്നും വെന്നും തീവച്ച് മുടിച്ചും അവയെ നേടണം നിന്നോടിതാ അന്തർഗ്ഗതത്തെ തുറന്ന് പറയുന്നു."

പ്രതിച്ഛായ: "വധിക്കണം. ജയിക്കണം. കൃപയുണ്ടെങ്കിൽ ഇവനെ ഉപേക്ഷിച്ചേക്കണം. അമ്മയെ കാട്ടിത്തരാമെന്ന് പറഞ്ഞത് കൊണ്ടല്ലേ ആ കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ഞാൻ വഞ്ചിച്ച് കൊണ്ടുപോയി പിന്നെയും വഞ്ചിച്ചത്. എനിക്ക് വാഗ്ദത്തമായുള്ള ആനന്ദമയമായ ദർശനം തന്ന് അനുഗ്രഹിക്കണം. നമുക്ക് ഭ്രശർമ്മപ്രദായിനികളായ ആ ദേവിമാർ എവിടെ? ഭൈരവന്റെ കൈകളിൽ അവിടത്തെ നിയോഗമനുസരിച്ച് ഏൽപിക്കപ്പെട്ട മധുരാംബികപ്രിയൻ എവിടെ?"

അസൽച്ഛായ: (അത്യാധികമായ പരിഭവം നടിച്ച്) "ആഹാ! നഷ്ട സാഹയ്യനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ കൃപർ കർണ്ണനെ എന്നപോലെ ഭത്സനംകൊണ്ട് നമ്മെ ക്ഷീണിതനാക്കുന്നതിനാണോ നീ പോന്നിരിക്കുന്നത്? കൃത്യമാർഗ്ഗങ്ങളെല്ലാം നാം നിശ്ചയിച്ചുപോയി. നിന്റെ സഹകരണംകൊണ്ട് നമുക്ക് ശക്തിപൂർണതയെ ദത്തംചെയ്യുക. ധർമ്മോപദേശങ്ങൾ, പിതൃരാജ്ഞയെ നിർവഹിച്ച് പിതൃപ്രീതി വരുത്തിയതിന്റെശേഷം ആവാം. വധം നരഹത്യ, ബ്രഹ്മഹത്യ... ഫൂ! എന്ത് സ്ത്രീത്വം! പരശുരാമതപോവൃത്തന്റെ കൃത്യങ്ങളെ സ്മരിക്കുക."

പ്രതിച്ഛായ: "പിതൃരാജ്ഞയനുസരിച്ച്, പിതൃരാത്മപ്രീതിക്കായി..."

അസൽച്ഛായ: "അഹഹഹ! നമ്മുടെ ജന്മകാരകൻ മാതൃജാരനോ? പിതാവല്ലെന്നോ? ആ ഗാന്ധർവ്വ മഹിമപൂർണ്ണൻ ജമദഗ്നിതുല്യനല്ലന്നോ?" എന്ന് ചോദ്യം ചെയ്യും, ആശ്ചര്യത്തെ നടിച്ച് തൊഴുതുപിടിച്ച് കൈവിരലുകളെ നാസികാഗ്രത്തിൽ മുട്ടിച്ച് കൊണ്ടും, നിലയായി.

പ്രതിച്ഛായ: "പ്രബുദ്ധാത്മാവേ! പിതൃപ്രീതിക്ക്, ആ ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നിഗ്രഹം ആവശ്യമായിരുന്നോ?"

ജഡപഞ്ചാനനന്റെ ജഠരാഗ്നി കത്തിജ്വലിച്ചു. ആ പശുസമനായ ആത്മധർമ്മാനുഷ്ഠാപകനെ തന്റെ കോപാഹുതിക്ക് 'പശു'വാക്കാനും അദ്ദേഹത്തിന് മനസ്സുണ്ടായി എങ്കിലും, "ചിത്രതരമോർക്കുന്നേരം അത്ര നിന്റെ ദുർവിചാരം" എന്ന് ചൂണ്ടുവിരൽകൊണ്ട് ഒരു വിചിത്രനൃത്തം കഴിച്ചിട്ട്, "മഹാബദ്ധം! ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിൽ അവൻ ഹതനായി. പ്രതിയോഗി യുദ്ധസമർത്ഥനായിരുന്നതുകൊണ്ട് മറ്റവനെ ഹനിച്ചു. ഹനിക്കുമെന്ന് അതിനുമുമ്പുതന്നെ പ്രതിജ്ഞയും ചെയ്തിരുന്നു" എന്ന് വാദിച്ചു.

പ്രതിച്ഛായ: "കഷ്ടം! പിന്നെയും ആത്മാവെന്ന് സമ്മതിക്കുന്നവനെ വഞ്ചിക്കുന്നല്ലോ! അവിടത്തെ ആയുധങ്ങൾ എനിക്ക് പരിചയമില്ലേ? ആ നായർ പ്രതിയോഗിയാൽ വീഴ്ത്തപ്പെട്ടെടുത്തുവച്ച് മരിച്ചു എങ്കിൽ അവിടത്തെ വാദം സാധുതന്നെ. അവിടന്ന്, തൊട്ട് നടകൊള്ളിച്ചതിന്റെ ശേഷമാണ് അയാൾ മരിച്ചത്. ഒക്കപ്പാടെ നമ്മുടെ ഭുജീവിതം ഇനി അവസാനിപ്പിക്കണമെന്നാണ് തോന്നുന്നത്. അവിടന്ന് ജനകോടിയെ അന്തകപുരയിലേക്കുള്ള ഗമനത്തിന് ദർഭശയനം ചെയ്യിച്ചിരിക്കുന്നു.

പതിയുന്ന ഇടി എവിടമെല്ലാം, എന്തെല്ലാം നഷ്ടമാക്കുമെന്ന് ആരറിയുന്നു? നാം ശ്രീപത്മനാഭന്റെ പുറകിൽ പാർക്കുന്നെങ്കിലും ആ പരമപുരുഷനു നേത്രങ്ങൾ പുരോഭാഗത്തു് മാത്രമല്ല. മഹാരാജാവ് ധർമ്മപരൻ. നമുക്ക് പരാജയത്തിനേ മാർഗ്ഗമുള്ളു. ഹൈദർസഖ്യമാണ് നമ്മുടെ പ്രഥമധർമ്മവിഗതി. പിതൃശാസനത്താൽ ശ്രമമാത്രത്തിനേ നാം നിയുക്തരായിട്ടുള്ളൂ. നാം സഞ്ചയിച്ച സകല സഞ്ചയങ്ങളും ഇപ്പോൾ നഷ്ടമായിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് ഈ രാത്രിതന്നെ ഇവിടെ നിന്ന് പുറപ്പെട്ട് രക്ഷപ്പെടാം. പാപനിവർത്തനം ചെയ്യുതിന്റെശേഷം, നവപഥത്തെ അവിടന്ന് അനുഷ്ഠിച്ചുകൊള്ളണം. ഞാൻ വല്ല പുണ്യക്ഷേത്രത്തേയും ശരണംപ്രാപിച്ചുകൊള്ളാം. ആ ഭക്തനായ വൃദ്ധഭൃത്യനെ ലോഭിയും തൃഷ്ണാവശനും ആത്മവിഹീനനുമായ ആ മാംസമാത്രനെക്കൊണ്ട് വധിപ്പിക്കാൻ സംഗതിയാക്കിയതും വലുതായ ഒരു ശത്രുവെ ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഭൈരവന്റെ അച്ഛനാണ് ആ ഭൃത്യൻ. അവൻ നമ്മുടെ അച്ഛന്റെ ആജ്ഞയെ അനുസരിച്ച് നമ്മെ അതിഭക്തിപൂർവ്വം സേവിച്ചു. എന്നിട്ടും, അവന്റെ അച്ഛനെ അവിടന്ന് രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടില്ല. ആ നരഹത്യയും അവിടത്തെ ദുരുപദേശകാരണത്താൽ സംഭവിച്ചതെന്ന് ഭൈരവൻ ധരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ലക്ഷണങ്ങൾ ഒന്നും ശുഭമല്ല."

അസൽച്ഛായ: (കേശവൻകുഞ്ഞിനെ ഭൈരവന്റെ രക്ഷയിലാക്കിയതു് ബുദ്ധിയുടെ അമർഷമായിപ്പോയി എന്ന് തോന്നി എങ്കിലും, തന്റെ നിലയെ ഭേദപ്പെടുത്താൻ സന്നദ്ധനാകാതെ) "ലക്ഷണങ്ങളുടെ ശുഭാശുഭപരിഗണനം ചെയ്‌വാൻ അവകാശം ബുദ്ധിക്കാണ്. ആത്മാവായ മൃദുസത്വവാന് അതിനെന്തവകാശം? നിന്റെ ആത്മപൂർണ്ണമായ സഹകരണംകൊണ്ട് എന്റെ ശക്തിക്ക് പൂർണ്ണത്വം നൽകിയാൽ മാത്രംമതി. നമ്മെക്കൊണ്ട് ചെയ്യിച്ചിട്ടുള്ള സത്യത്തെ ഓർമ്മിക്ക. ശ്രമമാത്രമല്ല നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത്. സാധുപ്രകൃതനായ നിനക്ക് അവിടത്തെ ദിവ്യഹൃദയത്തിന്റെ പൂർണ്ണഗതി ഉപദിഷ്ടമായിട്ടില്ല. അവിടത്തെ വത്സൻ നാം ആയിരുന്നു; നീ മാതൃസ്വവും. കേൾക്ക: ഗുരുത്വം അതിശ്രേഷ്ഠമായിട്ടുള്ള ധർമ്മം. നമ്മുടെ ജന്മകാരൻ സകല ക്രിയകളെയും അന്തർഗതങ്ങളെയും അറിയുകയും കാണുകയും ചെയ്യുന്നു. സ്ത്രീബാലവർഗ്ഗങ്ങൾക്ക് സഹജമായുള്ള ലോലമാനസതയോടുകൂടി നീ കാംക്ഷിക്കുന്ന മാതൃദർശനപുണ്യവിഭവത്തിന് നാം ഉടനെ മാർഗ്ഗമുണ്ടാക്കാം." (പ്രതിച്ഛായയുടെ മുഖം വലുതായ ആനന്ദസ്തോഭംകൊണ്ട് ശോഭിച്ചു.) "നിന്റെ ആനന്ദപ്രസാദം നമുക്ക് വലുതായ ശക്തിയെ പ്രദാനംചെയ്യുന്നു. സ്വർഗ്ഗങ്ങൾ പിളർന്ന് പതിക്കട്ടെ. നരകങ്ങൾ കിളർന്ന് പൊതിയട്ടെ. സമുദ്രരാശികൾ പ്രളയപ്രവാഹം കൊണ്ട് കഴുകട്ടെ. നാം വിജയപതാകയെ ഈ ഭൂസ്വർഗ്ഗത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിക്കും. മാതാപിതാക്കന്മാരായ ലക്ഷ്മീനാരായണവൈകുണ്ഠപരിസരത്തിൽ, കൗപീനമാത്രന്മാരായി കിങ്ങിണീകടകങ്ങളുടെ മധുരക്വണിതങ്ങളോട് വിഹരിച്ച ആ വിഭൂതിയെ സ്മരിക്ക." ആ കുടിലഹൃദയൻ സ്വാർദ്ധമായ മൃദുലമനസ്കനെ ഇങ്ങനെയുള്ള മോഹോൽപാദനംകൊണ്ട് വഞ്ചിച്ചും, "ശാന്തം... ശരണ്യ... വരേണ്യം" എന്ന്

ഛന്ദസ്സ്വരൂപത്തിൽ, സാക്ഷാൽ ചതുർമുഖോൽഗളിതഗാംഭീര്യത്തോടുകൂടി ആ പദങ്ങളെ വദിച്ചും, തന്റെ കരദണ്ഡങ്ങളെ വിടുർത്തിയും, സർവ്വാംഗങ്ങളും കൊണ്ട് സ്വാപേക്ഷയെ ആജ്ഞാരൂപമാക്കിത്തീർത്തും, ആ രണ്ട് കായങ്ങളാലും ആരാധനീയനായുള്ള ഒരു മൃതഗാത്രന്റെ തൽച്ഛായയായി, പ്രവൃദ്ധമായ ഗാന്ധർവ്വഗാംഭീര്യത്തോട് നിലകൊണ്ടു. ആ ദർശനത്തിൽ പ്രതിച്ഛായയുടെ ആത്മധാമോഗ്രത കേവലം 'മാതൃസ്വ'നായ ശാന്തകുമാരന്റെ നിലയിൽ പൊലിഞ്ഞു. "അമ്മയെ ഒന്ന് കാണാൻ അനുവദിച്ചാൽ—" എന്ന് പറഞ്ഞ് തുടങ്ങിയതിനെ അസൽച്ഛായ തടഞ്ഞു: "വിജയികളായി കണ്ടുകൊള്ളാനല്ലേ അച്ഛന്റെ അനുജ്ഞ?"

പ്രതിച്ഛായ: "ജ്യേഷ്ഠൻ കണ്ടുവല്ലോ…"

അസൽച്ഛായ: "നീ എന്ത് വിഡ്ഢിക്കുട്ടൻ! ആ യദൃച്ഛാസംഭവം എന്നെ ഭ്രമിപ്പിച്ച കഥ… 'നാരായണാ'" (ഈശ്വരനാമത്തേയും സന്ദർഭയോജ്യതയ്ക്കുവേണ്ടി ഉപയോഗിച്ച്) "രണ്ടു മൂന്ന് ദിവസത്തേക്ക് മാത്രം ക്ഷമിക്കു. നമുക്ക് രണ്ടുപേർക്കും ചേർന്ന്, ആ പരിശുദ്ധപാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിച്ച്, കുട്ടി മീനാക്ഷികനകബാലികയേയും ദർശനം ചെയ്ത്, പൂർവ്വകഥകളെ ധരിപ്പിക്കാം. നാം ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത് ആ മഹതി അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. പോരു… ഒന്നിച്ച് പോകാം. എന്റനുജൻ… ഇതാ നോക്കു… അച്ഛൻ കൽപിക്കുന്നപോലെ… അതേ… അച്ഛൻതന്നെ… നമ്മുടെ അച്ഛൻ കൽപിക്കുന്നപോലെ വിചാരിക്കു. അമ്മ പരമസാധു, അമ്മയുടെ അരുളപ്പാടെന്നും ആദരിക്കു." ഇങ്ങനെ കരുണാനിദാനകേന്ദ്രഭേദിയായുള്ള മൃദുമഞ്ജുളയാചനയോട് അസൽച്ഛായ പിന്നെയും കരങ്ങളെ വിടുർത്തി. പ്രതിച്ഛായ, സ്നേഹശാഠ്യം കൊണ്ട് കലഹിച്ചിരുന്ന ബാലൻ മാതൃവക്ഷസ്സോട്ട് ചേരുംവണ്ണം, ആ കരങ്ങൾക്കിടയിൽ പാഞ്ഞു പതിച്ചു. ആ മൂർത്തിദ്വയം വീണ്ടും ഏകീഭവിച്ച്… പടിവാതുക്കൽ കാത്തുനിന്നിരുന്ന ഒരു ഭടൻ പ്രവേശിച്ച് "പടത്തലവനാർ" എന്ന് ബോധിപ്പിച്ചു.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ഏകനാ?"

ഭടൻ: "ആം സ്വാമി."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ആയുധപാണിയാ?"

ഭടൻ: "അപ്പടിയേ, തിരുവടി!"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "നല്ലത്? വരച്ചൊൽ."

ഭടൻ തന്റെ ആജ്ഞാനിർവഹണകൃത്യത്തിനു തിരിച്ചു.

28

"വിബുധപതിയൊടു നിശിചരാലയം വെന്തൊരു
വൃത്താന്തമെല്ലാമറിയിച്ചുകൊള്ളുവാൻ
അഹമഹമികാധിയാ പാവകജ്വാലക-
ളംബരത്തോളമുയർന്നുചെന്തു മുദാ."

നമുക്ക് പരിചയമുള്ള മൃദുസ്മേരവദനനും കാരുണ്യകടാക്ഷാവലോകനപ്രവീണനും കനകഗാത്രനും ആയുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനസിദ്ധൻ മാത്രം ആ രംഗത്തു ശേഷിച്ചു. "ശരി! എല്ലാം കലാശിച്ചുവന്നു! ശകുനം നന്നല്ല. അച്ഛൻ ഗന്ധർവാംശജനെന്നു സംശയമില്ല. അവിടത്തെ കല്പനയ്ക്കു വിരോധമായി, അമ്മയെക്കണ്ടെന്നു തുടങ്ങി ഗ്രഹപ്പിഴ. എങ്കിലും, ഹൈദർമഹാരാജാവിന്റെ ഉള്ളറിയുന്നതുവരെ പയറ്റുകതന്നെ. ഈ അകാലപ്പുറപ്പാട്? ഉണ്ണിത്താനെപ്പോലെ ഇദ്ദേഹവും ബന്ധുവാണ്. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു അച്ഛനെന്നു മനസ്സിലാക്കി മൂപ്പിൽ ചാടിത്തിരിച്ചിരിച്ചിരിക്കയാണ്. വരട്ടെ, മനഃപൂർവവും കടന്നും നമ്മെ ദ്രോഹിക്കയില്ല. എങ്കിലും കരുതണം." ഇങ്ങനെ ആത്മഗതമായി സ്ഥിതി വിവേചനംചെയ്തു, രണ്ടു ലഘുവായ നാരാചകഠാരികളെ എടുത്തു അരയിൽ തിരുകിയും, യോഗവേഷ്ടിയാൽ അതുകളെ മറച്ചു കടിതടത്തെ ദൃഢമായി ബന്ധിച്ചും, തമ്പിപ്രഭുവിനു നൽകിയതുപോലുള്ള ഒരു വക്രവാൾ ഉറയോടു വഹിച്ചും, രാജസച്ചാഞ്ചാട്ടത്തോടുകൂടി, അതിഥിസൽക്കാരശാലയിലേക്കു യോഗീശ്വരൻ നടകൊണ്ടു. പടത്തലവർ ഹരിപഞ്ചാനനനെക്കണ്ടപ്പോൾ, "ഉറങ്ങിപ്പൊകുല്ലെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചു. നാളത്തേക്കു വേണ്ട ശ്രമങ്ങളുണ്ടല്ലോ" എന്നു തന്റെ അകാലഗമനത്തിനു സമാധാനമായി പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹം പുതച്ചിരുന്ന സാൽവകൊണ്ടു കണ്ഠത്തിനു കീഴ്ഭാഗമുള്ള ഒരുക്കവും, തലക്കെട്ടിനാൽ അകത്തുള്ള രക്ഷയും, മറയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എങ്കിലും, ഹരിപഞ്ചാനനഗൃദ്ധ്റന്റെ നോട്ടത്തിനു ആ സന്നാഹങ്ങളുടെ യാഥാർത്ഥ്യം ക്ഷണംകൊണ്ടു മനസ്സിലായി. തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നതു, സ്വബന്ധുത്വകാംക്ഷിയായി, മുമ്പിൽ പിരിഞ്ഞ ഗൃഹസ്ഥനായ രാമവർമ്മത്തുപിള്ളയല്ലെന്നും, ശ്രീപത്മനാഭദാസനായ കുലശേഖരപ്പെരുമാൾ കിരീടപതിയുടെ

സ്ഥാനാപതിയാണെന്നും ഹരിപഞ്ചാനനയോഗികൾ ധരിച്ചതിനാൽ, അതിനുമുമ്പിൽ അനുവദിച്ച ആസനപ്രദാനോപചാരം ചെയ്യാതെ, യുദ്ധാങ്കണനിയമത്തെ അനുകരിച്ചും, അഭിമുഖസ്ഥിതിയെ അവലംബിച്ചുനിന്നും, കാര്യാവലോകനം ചെയ്യാമെന്ന് നിശ്ചയിച്ചു എങ്കിലും ശിരസ്സും ലലാടഭ്രൂ നേത്രങ്ങളും അധരങ്ങളും കംബുഗ്രീവവും രക്തപ്രഭമായ ഹസ്ത പത്മങ്ങളും ചേർന്ന് ഒരു പത്മബാണവിലാസം അഭിനയിച്ച്, സ്വാഗതാഭിനയത്തിൽ ഒരു പടിയും വിടാതെ, ഹരിപഞ്ചാനനപ്രവീണൻ സ്വാഗതചേഷ്ടാമര്യാദകളെ അനുഷ്ഠിച്ചു. "ഏകനല്ല... ഏകസഹസ്രമെങ്കിലും നമ്മെ വലയംചെയ്യുന്നു" എന്ന് ക്ഷണസങ്കലനഫല ത്തെ മനസ്സുകൊണ്ട് കുറിച്ച് ചഞ്ചലമനസ്കനായി. അതിനേയും ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ യമിത വൈഭവംകൊണ്ട് ഉപഗൂഹനം ചെയ്തു. ആസനദാനം ചെയ്യാതുള്ള ഉപചാരത്തി ന്റെ ന്യൂനതയെ പടത്തലവരും പരിഗണനം ചെയ്തു. അയ്യോ! ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മന ക്കാമ്പ് നിയമവിരുദ്ധമായി ക്ഷുബ്ധകതന്നെ ചെയ്യുന്നല്ലോ! രാജരാജന്മാരോടും നേർക്കാൻ വീര്യസന്നദ്ധനായുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന് പടത്തലവരായ 'വൃദ്ധന്റെ' സാന്നിദ്ധ്യമാത്രവും അസ്വാസ്ഥ്യകരമാകുന്നു. സാൽവ ആച്ഛാദനംചെയ്യുന്ന ഖഡ്ഗത്തിന്റെ ധാരയും ശരീരം ആവരണംചെയ്യുന്ന വിക്രമത്തിന്റെ ഉത്സാഹപ്രസരവും, വാർദ്ധക്യത്താൽ എത്രത്തോളം ക്ഷതമായിട്ടുണ്ടെന്ന് നിർണ്ണയിപ്പാൻ ശക്യമാകാത്തതിനാൽ, തന്നോട് തുല്യനായ ഒരു അപരിജ്ഞേയബലിഷ്ഠൻതന്നെയാണ് തന്നെ നേർത്തുനിൽക്കുന്നതെന്ന് ഹരിപഞ്ചാന നൻ അഭിമാനിച്ചു. സ്വഖഡ്ഗത്തെ ഗാഢപരിരംഭണംചെയ്തുകൊണ്ട്, "അവിടത്തേക്ക് ഒരു കാഴ്ചയായിട്ടാണിതിനെ കൊണ്ടുവന്നത്. അന്ന് തിടുക്കത്തിൽ പിരിഞ്ഞു. ഇന്ന് സാവകാശമായി സംസാരിപ്പാൻ പോന്നത് എത്ര സന്തോഷം! ഇവിടന്ന് യജ്ഞശാ ലയിലേക്ക് നാളെ മാറുന്നു. സംഗപരിത്യാഗേച്ഛുക്കൾക്കും പ്രാരബ്ധമൊഴിഞ്ഞിരിപ്പാൻ സൗകര്യം കിട്ടുന്നില്ല. അവരും ലോകകാര്യധുരന്ധരന്മാരായി, ഇങ്ങനെ പരിശ്രമഖേ ദങ്ങൾ പരിചയിച്ചാലല്ലേ പ്രപഞ്ചത്രാസ് സമനിലയിൽ നിൽക്കൂ." എന്ന് ലളിതമായ് പ്രസംഗിച്ചു.

പടത്തലവർ: "വിഷമ വിഷയങ്ങളിൽ ഞാൻ അജ്ഞൻ... അഭ്യസിപ്പിക്കാൻ തക്ക ഗു രുക്കന്മാരും ഉണ്ടായില്ല. അവിടത്തെ അഭിപ്രായത്തിന് ശരിവയ്ക്കാനും കുറച്ചൊരു പഠിപ്പ് വേണമല്ലോ." "അച്ഛൻ നമ്മെ അഭ്യസനംചെയ്യിച്ചതിനെ ഊന്നിപ്പറഞ്ഞ തല്ലേ ഇത്? അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ കഥ ഇവിടെങ്ങുമല്ല നിൽക്കുന്നത്!" എന്ന് ചിന്തിച്ചുകൊണ്ട്, ഹരിപഞ്ചാനനൻ സംഗീതത്തിൽ പൊട്ടിച്ചിരിച്ച്, ആശ്ചര്യസാ ഭിനയമായി, ഒരു വിലാസനടനവും കഴിച്ച്, "ഞാൻ ചിരിച്ചത് ലോകത്തിന്റെ വി പരീതഗതിയെ നിനച്ചാണ്. അവിടത്തെപ്പോലുള്ള 'അജ്ഞ'ന്മാരാണല്ലോ ഓരോ മണ്ഡലാധിപന്മാരുടെ ദോർദ്ദണ്ഡങ്ങളായി അവരുടെ പാണികൾക്ക് ഭരണഹരണ ശക്തികളെ നൽകുന്നത്. ആശ്ചര്യമല്ലേ അത്?"

പടത്തലവർ: "അങ്ങേ നിന്ദാസ്തുതി വളരെ ഭംഗിയായി. എന്നാലിപ്പോൾ ഭംഗിപറഞ്ഞു പരസ്പരം രസിപ്പിപ്പാനുള്ള കാലമല്ല. നമുക്ക് രണ്ടുപേർക്കും ഒരു ദുഃഖം നേരിടാൻ പോകുന്നു."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “ആഹാ! പ്രമോദകരം! നമുക്ക് സമാന ദുഃഖമുണ്ടെങ്കിൽ നാം സഹൃദയന്മാരാണ്. ഞാൻ ബന്ധുവിഹീനനുമല്ലാ. ഭവാദൃശനായുള്ള ഒരു മഹാപുരുഷന്റെ മാതുലത്വത്തിന് സന്യസ്തമായ എന്റെ ഹൃദയവും സ്പൃഹിക്കുന്നു.”

പടത്തലവർ: “ആ നിലയിൽ തന്നെയാണ് ഇങ്ങോട്ട് പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. അല്ലെങ്കിൽ ഈ സ്ഥലത്തും, ഈ സമയത്തും, ഞാൻ വരില്ലായിരുന്നു. അൽപദൂരത്തൊരു സ്ഥലത്ത് എന്നോടുകൂടി പുറപ്പെടണമെന്ന് ഒരപേക്ഷയുണ്ട്.”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: “ഞാൻ ഈ ചെറിയ വാൾ ഒന്ന് മാറ്റിക്കൊള്ളട്ടെ. അവിടന്ന് കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളത് കൈയിലിരിക്കുന്നതുതന്നല്ലോ? രണ്ടും തുല്യമായിരിക്കണ്ടേ?”

പടത്തലവർ: (തന്റെ ഖഡ്ഗത്തെ ഉറയോട് പുറത്ത് കാണിച്ചിട്ട്) “ഒന്നാമതായി ഇതുതന്നെ.”

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) “ഇത് സ്നേഹബന്ധവും കവിഞ്ഞ് രക്തബന്ധത്തെ സന്ധിക്കുന്നതാണല്ലോ. ദൂരത്തെന്തിന് പോകുന്നു? ‘ശുഭസ്യശീഘ്രം’ ഇവിടെവച്ചു തന്നെ കഥ കഴിയട്ടെ. സമീപത്തെ ക്ഷേത്രത്തിന് അശുദ്ധി വരുമെന്നോ? അതു പേടിക്കേണ്ട. നമുക്ക് അതിനകത്തുതന്നെ സമാധിസ്ഥാപനയ്ക്ക് അവകാശമുണ്ട്. ഞാൻ അവിടത്തെ പ്രായത്തെ വിചാരിച്ച് നിരായുധനായി പരീക്ഷിക്കാം.” ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ട് യോഗീശ്വരൻ വിനോദഭാവത്തിൽ അരക്കച്ചയെ ഒന്ന് കൂടി മുറുക്കി.

പടത്തലവർ: “ഞാൻ വൃദ്ധനെങ്കിൽ അങ്ങ് ഐഹികനിവൃത്തനാണ്; നാം തമ്മിൽ കളിവാക്കുപോലും ചേരുന്നതല്ല. പിന്നെ, ദ്വന്ദ്വയുദ്ധക്കാര്യം ആലോചിപ്പാനെങ്കിലുമുണ്ടോ? അങ്ങ് ചെയ്യേണ്ട ഒരു കൃത്യത്തെ ചെയ്യിക്കാനാണ്, ഞാൻ ക്ഷണിച്ചത്.” ഹരിപഞ്ചാനനൻ പടത്തലവരുടെ ശാന്തതയും സ്ഥാനാപതിക്രമത്തിൽ കാര്യം തൊടാതെകണ്ടുള്ള കാര്യകഥനവും സൂക്ഷിച്ചു. തന്റെ മഹൽപ്രഭാവത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ച് ആ കൂടിക്കാഴ്ചയെ അവസാനിപ്പിച്ചാലോ എന്ന് ആലോചിച്ചു. “പാടില്ലാ, വിഡ്ഢിത്തംകൊണ്ട് തോറ്റു കൂടാ” എന്നിങ്ങനെ ചിന്തചെയ്തു പറയുന്നു: “എന്നേ ഞാനും വിചാരിച്ചൊള്ളൂ. ചെറുപ്പംകൊണ്ട് കളിവാക്ക് പറഞ്ഞുപോയി ക്ഷമിക്കണം!” (കുറച്ച് ആലോചിച്ച് വിഷമത്തെ നടിച്ച്) “അങ്ങോട്ടുകൂടിയുള്ള പ്രയാണത്തിന് ഒരു വിഘ്നാതമുണ്ട്. ഏഴ വെളുപ്പിന് ഒരു ഹോമം തുടങ്ങണം.”

പടത്തലവർ: “ആ ഹോമത്തേക്കാൾ വലുതായ ഒരു കർമ്മം അങ്ങേ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. മാതൃപൂജയേക്കാൾ വലുതായ കർമ്മം മനുഷ്യന് മറ്റൊന്നുണ്ടോ?” ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഹൃദയം കർപ്പൂരം പോലെ ക്ഷണത്തിൽ അഗ്നിസ്പൃഷ്ടമായി കത്തി. തന്റെ പരമാർത്ഥത്തെ പടത്തലവർ ഗ്രഹിച്ചു എന്ന് ആ പ്രഭുവിന്റെ ആദ്യമായ ഉത്തരത്തിൽനിന്ന് സംശയിച്ചത് സ്ഥിരപ്പെട്ടു. ഏതു സജ്ജനസമാജം കേട്ടാലും സമ്മതിക്കുന്ന ഒരു കാരണത്തെയാണ് വൃദ്ധൻ ആഖ്യാനം ചെയ്‌വാൻപോകുന്നതെന്ന്

തീർച്ചയാവുകയാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ പാദങ്ങൾ ഒരു സാവധാനതാളം ചവുട്ടി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാവിനെ സരസ്വതി ഇങ്ങനെ നടനവും ചെയ്യിച്ചു: "അല്ലേ! ഇതെന്ത് 'അജ്ഞ'ത്വം? ഇതിന് മഹായോഗിമാരും ശിഷ്യപ്പെട്ടുമല്ലോ. മാതൃപൂജാമാഹാത്മ്യം ഗ്രഹിച്ച മഹാനുഭാവൻ 'അജ്ഞത' നടിച്ചാൽ 'അ'കാര 'വി'കാരഭേദങ്ങൾ നശിച്ചുപോകുല്ലേ? 'മാതൃപൂജ' തന്നെയാണ് നാമും എന്നും, ത്രികാലങ്ങളിലും അനുഷ്ഠിക്കുന്നത്. അകത്തുണ്ട്, കാണാം. അതിവിശേഷസാന്നിദ്ധ്യമുള്ള ദുർഗ്ഗാ വിഗ്രഹം. സാക്ഷാൽ ശ്രീഹലായുധസംസേവ്യമായിട്ടുള്ളതാണ്. അർജ്ജുനൻ, ശ്രീ പരീക്ഷിത്ത്…"

പടത്തലവർ: (ഭാവഭേദമൊന്നും കൂടാതെ) "പ്രസവിച്ച അമ്മയുടെ സംഗതിയാണ് ഞാൻ പറയുന്നത്."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "മഹാഭാഗ്യവാൻ! അമ്മ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇല്ലേ? പരമപുണ്യവതി! പുത്രധനത്തിൽ…"

ഈ കുന്നത്തം പടത്തലവരെ ചിരിപ്പിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദ്രുതയുക്തിസ്വാരസ്യത്തെ അഭിമാനിച്ച്, ആ മഹാ അവിവേകിയെ രക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണമെന്ന് അദ്ദേഹം ഒന്നുകൂടി ഉറച്ചു. അതിനാൽ യോഗീശ്വരന്റെ വാക്കുകളെ തടഞ്ഞു, "ആ ഭാഗ്യവതി വിഷ്ണുപദം ചേർന്ന കാലം കുറച്ചധികമായി" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (പുരികം ഉയർത്തി നെറ്റിയെ ചുളുക്കി സംഗതിയുടെ ദുർഗ്രാഹ്യതയെ അഭിനയിച്ച്) "നമുക്ക് കഥയൊന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ല. കുറച്ചുകൂടി സ്പഷ്ടമാക്കിപ്പറയണം. അത്യാവശ്യമെങ്കിൽ യജ്ഞത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചും അവിടത്തെ ഇഷ്ടത്തെ അനുഷ്ഠിക്കാം."

ഇപ്രകാരമുള്ള ഉദാരവചനകൗശലക്കാരനോട്ട് അന്തരംഗത്തെ ആ ഘട്ടത്തിൽവച്ചുതന്നെ തുറന്നുകാട്ടണമെന്ന് പടത്തലവർ നിശ്ചയിച്ചു: "അതു് ഗുണബുദ്ധി! അങ്ങ് ഈയിടെ ചിലമ്പിനേത്ത് പോയിരുന്നില്ലേ?"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (പുരികക്കൊടി പൊട്ടുമാറ് വക്രപ്പിച്ച്, ഏകനഖംകൊണ്ട് നെറ്റി ചൊറിഞ്ഞു) 'ചിലമ്പിനേടം' ചിലമ്പിനേടത്തെന്നാൽ?… ഹൊ ശരി! ചന്ദ്രകാരപ്രഭുവിന്റെ മഠം. മനസ്സിലായി!… കഴൽക്കൂടം എന്ന സ്ഥലത്തല്ലേ? അവിടെ നമുക്ക് ക്ഷേമമായ ഒരു ഭിക്ഷാസൽക്കാരം നടന്നു."

പടത്തലവർ: "അതിന്റെ തെക്കേവീട്ടുവാതുക്കൽവച്ചുണ്ടായ സൽക്കാരവും ഒരുവിധം ക്ഷേമമായിരുന്നില്ലേ?"

ഈ ചോദ്യം ജീവഹതകമായ ശല്യമായിക്കൊണ്ട്, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ എരിഞ്ഞുപൊരിഞ്ഞിരുന്ന കരൾ പൊടിഞ്ഞു. പാണ്ഡ്യദേശത്ത് തന്നോട്ട് ഉടമ്പെട്ടിരുന്ന സഹായികളെ തടഞ്ഞ ഈ ശനി സ്വവർഗ്ഗക്കാരായ കാട്ടാനകളെ പിടിപ്പാൻ പരിശീലിപ്പിക്കപ്പെട്ട താപ്പാനകൾ സാധിക്കുംപോലെ, ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിഗജത്തെ തടഞ്ഞു് ഇതാ

കൊപ്പത്തിലാക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹം എങ്ങനെയോ സംഗതി ഏതാണ്ടല്ലാ... സൂക്ഷ്മമായി മുഴുവനും തന്നെ... ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ആഹാ! ഇവിടെ ഉണ്ണിത്താനോടനുഷ്ഠിച്ച നവനീതനയം സ്വാത്മനാശകമായ ഗരളാഗ്നിയായി ഭവിക്കും. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗീശ്വരനും അനന്തപത്മനാഭൻ പടത്തലവരും ഒന്നിച്ച് ഭൂമിയിൽ ശത്രുനിലയിൽ വർത്തിക്കുക അസാധ്യം! മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ ധനുർവ്വേദസഹാന്തേവാസിയായ ഈ ഭീഷ്മസമൻ തന്നോട് ജന്യപരീക്ഷയിൽ നിൽക്കുകയില്ലെന്നും, 'ഏകനല്ല, ഏക സഹസ്രം' എന്ന് താൻ മുമ്പിൽ വിചാരിച്ചതു് യഥാർത്ഥമായിരുന്നാലോ? തന്റെ സ്വന്തമായ ഭടന്മാർ അമ്പതിൽപരവും, ഭക്തസംഘത്തിൽ ചിലരും ആ വാടത്തിനകത്തുണ്ടെങ്കിലും, രണ്ടാം വകക്കാർക്ക് ഈ ദുർഘടസ്ഥിതിയുടെ ഗ്രഹണമില്ല. അവർ ആയുധവിതരണംകൊണ്ട് സന്നദ്ധരാക്കപ്പെട്ടിട്ടുമില്ല. ഇതല്ല തർക്കം. ഹൈദർ മഹാരാജാവിന്റെ കൽപനമറുപടി രണ്ട് ദിവസത്തിനകം എത്തുമെന്നുള്ളതുകൊണ്ട്, യജ്ഞാവസാനംവരെ ഒന്ന് 'ഉരുളകതന്നെ' എന്ന് ഹരിപഞ്ചാനനൻ നിശ്ചയിച്ചു. തന്റെ ഹൃദ്വേദനയും അഗാധചിന്തകളും അതാത് ഇന്ദ്രിയകേന്ദ്രങ്ങളിൽ വസിച്ചതല്ലാതെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖചേഷ്ടകളെ ഈഷലെങ്കിലും ഭേദപ്പെടുത്താൻ ബഹിർഗമനം ചെയ്തില്ല. "നാം ഓർമ്മിക്കുന്നു... ആ പാണ്ടിക്കിഴവി ശ്രീശ്വേതാംബികാലക്ഷണവതി..."

പടത്തലവർ: "അത് കണ്ടുപിടിപ്പാനുണ്ടായ സംഗതി?..."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "അവർക്ക് നാം തന്നെ പ്രസാദം നൽകണമെന്ന് ചന്ത്രകാരൻ അപേക്ഷിച്ചു."

പടത്തലവർ: (സ്തോഭഭേദമൊന്നും കൂടാതെ സ്വർണ്ണജലതരംഗിണിപ്പാത്രത്തിൽനിന്ന് പുറപ്പെടുന്ന മഞ്ജുസ്വനത്തിൽ) "എന്നിട്ട്, പ്രസാദം കൊടുത്തോ അനുഭവിച്ചോ?"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (കോപഘനം വിജൃംഭിച്ചതിനെ വൈഷ്ണവപ്രഭാവത്തോടമർത്തി) "അനുഗ്രഹിച്ച്..."

പടത്തലവർ: (വർദ്ധിച്ച ഗൗരവത്തോട്) "ആര് ആരെ അനുഗ്രഹിച്ചു എന്നുകൂടി വ്യക്തമാക്കണം."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (തുല്യഗൗരവത്തോട്) "അവകാശമുള്ള ആൾ ആവശ്യമുള്ള ആളെ."

പടത്തലവർ: "അതെനിക്കറിയാം. എന്നാൽ, മന്ത്രക്കൂടത്ത് വാതുക്കൽവച്ച് വൃദ്ധയായ ആ അമ്മയെക്കണ്ട... ആ സമയത്ത്, ആർക്കാണ് അനുഗ്രഹിപ്പാനും അത് സ്വീകരിപ്പാനും കർത്തവ്യം ഉണ്ടായിരുന്നത്? ത്രിപുരസുന്ദരിക്കുഞ്ഞമ്മ..."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: (അത്യാശ്ചര്യം നടിച്ച്) "അതാര്? എന്തായിത് പുതുക്കഥ? പാത്രങ്ങളും പെരുകിവരുന്നല്ലോ!"

പടത്തലവർ: (കാപട്യം കണ്ടു വർദ്ധിച്ച ഈർഷ്യയെ അമർത്തി) "എന്തായിതെന്നോ? പാത്രങ്ങളെന്നും ആയോ? 'പാത്രം' എന്ന് തന്നെ ഇരിക്കട്ടെ. ആ നിർഭാഗ്യ 'ഗർഭപാത്ര'കാരിയുടെ പാദത്തിൽ എന്തുകൊണ്ട് കണ്ടയുടനെ നമസ്കരിച്ചില്ല? അങ്ങേ ആത്മാവിന്റെ കണ്ണ് പൊത്താതെ ഉത്തരം പറയണം."

ഈ ചോദ്യം കേൾക്കത്തക്ക സ്ഥിതിയിൽ നിന്നിരുന്ന കേശവ പിള്ളയ്ക്ക് അതിന്റെ അർത്ഥവും തന്റെയും ഉണ്ണിത്താന്റെയും ഊഹങ്ങളുടെ സ്ഖലിതങ്ങളും വ്യക്തമായി.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: ('എന്നെക്കുപ്പീടുവാനായ് സമയഖിലദിക്പാലരും നോക്കി വാഴ്ന്ന രാവണപ്രഭാവത്തെ നടിച്ചു.) "നാം നമസ്കരിക്കുകേ?"

പടത്തലവർ: "അതേ 'നാം' തന്നെ. അവിടെ കിടന്ന് പുഴപ്പുളയ്ക്കു പിടിച്ചതിനെക്കാൾ, തൊഴുതു കരഞ്ഞെങ്കിൽ ദൈവത്തിനും ലോകത്തിനും നിരക്കുമായിരുന്നല്ലോ?"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "നന്തിയത്തുണ്ണിത്താൻ എന്ന് കേട്ടിട്ടില്ലേ? അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു പിച്ച് പിടിച്ചിരുന്നു. അവിടത്തേക്കും അതുപോലെ എന്തോ ഒരു ചിത്തഭ്രമം…"

പടത്തലവരുടെ ഹൃദയത്തുരത്തിലെ രക്തം മേൽപോട്ട് ഉയർന്നു. ആദ്ദേഹം നിലത്തു ന്നിയിരുന്ന ഉറയിൽ നിന്ന് വാൾപ്പിടിയും ഒന്ന് പൊങ്ങി. 'ക്ലിങ്ക്' എന്ന് ശബ്ദിച്ച്, പൂർവസ്ഥിതിയിൽ അമർന്നു. അകത്തു നിന്നിരുന്ന കേശവ പിള്ള തന്റെ ഗുരുബന്ധുവിന്റെ പ്രവൃദ്ധഗൗരവപ്രഭയെ കണ്ട് തനിക്ക് സംഭാവന കിട്ടിയ ദിവസത്തെ ഓർത്തു. ഭക്ത്യാദരഗുരുത്വങ്ങളോടുകൂടി തന്നെ ആദരിച്ച് സംസാരിക്കേണ്ട ഒരാൾ വ്യാജവേഷത്തിലും നടന്റെ സമ്പ്രദായത്തിലും തന്നോട് ധിക്കാരവചനത്തെ പ്രയോഗിച്ചപ്പോൾ, ആത്മനിയമന പരീക്ഷയിൽ അതുവരെ സ്ഥിരപ്രവൃത്തനായിരുന്ന പടത്തലവർ, ആ ദുർമ്മദധിക്കാരിയോട് പ്രത്യക്ഷത്തിൽ തോറ്റ് കോപഹാസ്യപ്രചുരതയോട് ഇങ്ങനെ വചനകഠാരികളെ ചെറുശ്ശുലങ്ങളായി വിസർജ്ജിച്ചു: "സന്യാസപ്പകിട്ടുകൊണ്ട് രാജ്യം നേടിക്കളയാമെന്ന് പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഗോസായിത്വമാണ് ചിത്തഭ്രമം! പണ്ട് ചില വലിയവരെ കുഴിക്കടയിലാക്കിയ ദുർമ്മദക്കോടാലികൊണ്ട് ഒരു രാജ്യത്തിന്റെ ചോടിളക്കാമെന്ന് സ്വപ്നംകാണുന്നതാണ് ചിത്തഭ്രമം! ഒരു ഒറ്റ വാൾവീശിന് പോരാത്ത കാവിവസ്ത്രക്കൂട്ടം പീരങ്കിയുണ്ടയിൽ ഭസ്മം എന്നറിയാത്ത അന്ധതയാണ് ചിത്തഭ്രമം!" (ഹരിപഞ്ചനനന്റെ ഖഡ്ഗപ്രവാളം ദർപ്പണപ്രഭയോട് പുറത്ത് കണ്ടുതുടങ്ങി. മൃദുസ്മേരങ്ങൾ പകർന്ന്, ഖരതരക്രൗര്യം കലർന്ന ഭ്രുകുടിത്രുടിതങ്ങൾ മുഖത്തെ മഹാരൂക്ഷമാക്കി. വക്ഷസ്സിലെ മരതകപ്രവാളങ്ങൾ നീങ്ങി, രക്തമുക്താഹാരങ്ങൾ തിളങ്ങി. യോഗാഭ്യസന സാധനസമസ്തവും വൈരപ്രകോപസംരംഭത്തിൽ അസ്തമിതമായി.) പടത്തലവർ ജയഘട്ടത്തെ സന്ദർശനംചെയ്ത്, പൈതാമഹാശാന്തതയോട് തന്റെ വിമർശനത്തെ തുടർന്നു: "അതെല്ലാം പോട്ടെ… മീനാക്ഷിക്കുട്ടിയായ മരുമകൾക്ക് ഭർത്താവുണ്ടാക്കാൻ പുറപ്പെടുവിച്ച സ്നേഹത്തെ ഇനിയെങ്കിലും പൂർണ്ണമായി ഫലിപ്പിക്കണം. വരണം. മരിക്കാൻ കിടക്കുന്ന അങ്ങേ പ്രസവിച്ച അമ്മയെ തൊഴുത്, ആശ്വസിപ്പിക്കണം. അവർക്ക് തീർത്ഥമൊഴിച്ച് സുഖപ്രയാണമാക്കണം. കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തു പരമഗതിയുണ്ടാക്കണം. കഴക്കൂട്ടത്ത് പിള്ളമാരുടെ സംബന്ധിയാണ് ഇങ്ങനെ ഗുണദോഷിക്കുന്നത്." പടത്തലവർ തന്റെ അന്തർഗ്ഗതത്തെ ഇങ്ങനെ സ്പഷ്ടമായി പറഞ്ഞപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ തനിക്ക് നേരിടാനുള്ള ആപത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠയെ പ്രാപിച്ച് എന്ന് ധരിച്ചു. തന്റെ ഖഡ്ഗത്തെ അടുത്ത ചുവരിൽ ചാരിവച്ചിട്ട്, കടിലാഭിനയചാതുരിയെ വീണ്ടും പ്രയോഗിച്ചു. ശൃംഗാരരസധാവള്യത്തോട് ദന്തനിരകളെ പുറത്തു

കാട്ടി, ചർവണഭാവത്തിൽ അതുകളെക്കൊണ്ട് ചില താളങ്ങൾപിടിച്ച്, എങ്ങാണ്ടോ നോക്കി, ഏകനേത്രാന്തത്തിന്റെ സങ്കോചനംകൊണ്ട് വൃദ്ധചാപല്യത്തിനുണ്ടായുള്ള അസ്വാസ്ഥ്യത്തെ സ്ഫുടമായി പ്രകടിപ്പിച്ച്, ഉദാരബുദ്ധിയിൽ ക്ഷമയെ അനുവർത്തിക്കുന്ന് എന്ന് പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി, അനന്യശക്യമായുള്ള ഒരു പ്രൗഢനിലയെ അവലംബിച്ച് നിന്നു. പടത്തലവരുടെ അപേക്ഷാവചനങ്ങൾ അവസാനിച്ചപ്പോൾ, 'കഴക്കൂട്ടത്തു പിള്ളമാരുടെ സംബന്ധി'യായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഖഡ്ഗത്തെ ഉറമൂനക്കെട്ടുമുതൽ പിടിവരെ സഹാസനായി നോക്കീട്ട്, ഹരിപഞ്ചാനനൻ 'ധിക്' പദത്തിന്റെ ഉൽസർജ്ജനം കൂടാതെ അതിന്റെ ഭാവഭ്രയിഷ്ഠമായ സ്വരത്തിൽ ഇങ്ങനെ ചോദ്യം ചെയ്തു: "ഇതല്ലേ കുടമൺപിള്ളയെ ജരാസന്ധഭേദനംചെയ്ത് സിദ്ധിചേർത്തത്?" ഈ ചോദ്യമുണ്ടായത് തന്റെ ബന്ധുത്വത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഗുണദോഷിച്ചതുകൊണ്ടാണെന്ന് പടത്തലവർക്ക് മനസ്സിലായി. ദീപശിഖകൾ കുട്ടികളുടെ വികൃതത്വത്താൽ ചിലപ്പോൾ ഒട്ടണയ്ക്കപ്പെട്ട് രക്ഷിജനങ്ങളുടെ ദ്രുതശാസനകൊണ്ട് ആ ക്രിയ പൂർത്തിയാകാതെ വീണ്ടും പൂർവപ്രഭയെ പ്രാപിക്കുമ്പോലെ കാര്യജ്ഞനായ പടത്തലവർ ഒന്ന് അന്ധാളിച്ചു എങ്കിലും, തന്റെ ക്രിയയുടെ ധർമ്മാനുസൃതിയെ സ്മരിച്ച്, അദ്ദേഹം തക്കൊരു പ്രത്യുത്തരദാനത്തിന് സന്നദ്ധനായി. പക്ഷേ, ക്ഷിപ്രദണ്ഡനനയത്തെ അനുകരിക്കേണ്ട ഘട്ടത്തെ പ്രാപിച്ചുപോയിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിൽ സൗഹൃദത്തെ തുടരാനുള്ള വൈമനസ്യം പ്രബലപ്പെട്ട്, യോഗീശ്വരന്റെ ചോദ്യത്തെ തന്റെ ഒരു ചോദ്യവും അതിലെ അവസാന അർദ്ധാക്ഷരത്തിന്റെ അസാമാന്യഹ്രസ്വീകരണവുംകൊണ്ട് എതിർത്തു: "ആണെങ്കിൽ?"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ഇപ്പോൾ വീട്ടിൽത്തന്നല്ലേ താമസം?"

പടത്തലവർ: "അതേ, കണ്ട വേഷം ധരിച്ച് ആണ്ടവനേയും വേണ്ടവരേയും ദ്രോഹിക്കാതെ പരമസുഖമായിട്ട്."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "അതിനേ സംഗതിയുള്ളു. പക്ഷേ, ഫലകാംക്ഷകൂടാതെ കൊലതുടങ്ങിയുള്ള വലിയ കർമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനെ ചിലർ ചിത്തഭ്രമത്തിൽ ചേർക്കുല്യേ എന്ന് ഒരു 'ശങ്ക' ഉദിച്ച് ചോദിച്ചു. അതല്ലാതെ അവിടത്തെ സ്വാതന്ത്ര്യകാംക്ഷയെ അധിക്ഷേപിച്ചല്ല. അക്കാര്യം വിട്ടേക്കാം; വാദിക്കേണ്ട. ദർശനഭേദങ്ങൾകൊണ്ടാണ് ഭിന്നമതങ്ങൾതന്നെ ലോകത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്നത്. അവിടത്തെ നേത്രമാണ് സൂക്ഷ്മദർശനംചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ അങ്ങനെ ഇരിക്കട്ടെ. മഹാഭാവിയായ ബ്രഹ്മാണ്ഡഭാവി അനുഭവിപ്പിക്കും!"

പടത്തലവർ ആ ആത്മശക്തനാൽ അവിടത്തെ അൽപപ്രഭയ്ക്കിടയിലും വിസർജ്ജിക്കപ്പെട്ട നേത്രരശ്മിയുടെ ഉഗ്രതയാൽ അന്ധനാക്കപ്പെട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ മൃഗപ്രകൃതനല്ലായിരുന്നു. ഒടുവിലത്തെ ദീർഘദർശിജ്ഞാനം വദിക്കപ്പെടുന്നതിനിടയിൽ അദ്ദേഹം ഒരു മഹാലോകോപദേഷ്ടാവിന്റെ വൈദ്യുതതേജസ്സോട് ശോഭിച്ചു. ആ വാക്കുകൾ ഉച്ചരിച്ചതോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ വ്രതസമുദ്യാപനത്തെ സമാപിച്ചു. കേവല ബിരുദാർത്ഥിയായ ഒരു മല്ലന്റെ മത്സരകാലുഷ്യം തിളച്ച് വാദത്തെ ദീർഘിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ചും, എന്നാൽ

തന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്ന രാജ്യാഭിമാനിയെ അഭിമാനിച്ചും, അദ്ദേഹം വിഷയത്തെ മാറ്റി "എന്റെ അമ്മ നർമ്മദാതീരത്തിൽ, ഗൃഹത്തിൽ വച്ച് മരിച്ചു. അച്ഛൻ, എന്നെക്കൊണ്ട് കർമ്മവും ചെയ്യിച്ചു" എന്ന് പടത്തലവരെ ധരിപ്പിച്ചു. പടത്തലവരുടെ ബുദ്ധി ഈ വചനങ്ങളിൽ സ്പഷ്ടമായ പ്രകാരാന്തതയെ ഗ്രഹിച്ചു കലങ്ങി: "ഒരു മാതൃകർമ്മം കൂടി എന്റെ അപേക്ഷയിന്മേലും ആകട്ടെ."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ഭൂലോകത്തുള്ള സ്ത്രീകളെല്ലാം എന്റെ അമ്മമാർതന്നെ. പിന്നെ, അവിടത്തെ അപേക്ഷയുംകൂടി ആകുമ്പോൾ ഞാനെന്താണ് ചെയ്യാതുള്ളത്? ഈ യജ്ഞം എന്നു പറഞ്ഞില്ലേ? ആ തടസ്ഥത്തിനു പരിഹാരത്തെ ആലോചിക്കുന്നതിനിടയിൽ അവിടന്നു ശണ്ഠകൂട്ടി."

പടത്തലവർ: "യജ്ഞം അവിടെ നില്ക്കട്ടെ."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ഈ സംഭാരങ്ങളെല്ലാം കണ്ടില്ലേ? എത്ര പേർക്ക് ഇച്ഛാഭംഗമാകും?"

പടത്തലവർ: "അതിനെ മാറ്റിവയ്ക്കണം. ഞാൻകൂടിച്ചേർന്ന് ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിൽ യജ്ഞമായിത്തന്നെ പിന്നീട് നടത്താം. അങ്ങേ ബന്ധുവായി ഞാൻ ഗുണദോഷിക്കുന്നു. നന്തിയത്തുണ്ണിത്താന്റെ ആൾ വന്ന്, അങ്ങേ അമ്മയ്ക്ക് ശ്വാസവികാരം മുറുകിയിരിക്കുന്ന് എന്ന് തെര്യപ്പെടുത്തിപോയിരിക്കുന്നു. മറ്റുള്ള പുറപ്പാടുകളെല്ലാം നിറുത്തിവച്ച് ഉടനെ പുറപ്പെടണം."

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "മരണശ്വാസത്തെ ഒരു വാരം ആ സ്ഥിതിയിൽ നിറുത്തുന്നതിന് മരുന്ന് ഞാൻ തരാം. ഞാൻ വരുന്നതിനകം മരിക്കയില്ലെന്ന് സത്യവും ചെയ്യാം. യജ്ഞം നടത്തീട്ട് വന്നാൽ പോരേ?"

പടത്തലവരുടെ ക്ഷമ അസ്തമിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വരം ഒന്നു പൊങ്ങി: "മാതൃകർമ്മം കഴിഞ്ഞല്ലാതെ യജ്ഞകർമ്മത്തിന് കോപ്പിടണ്ട" എന്ന് അദ്ദേഹം ഊർജ്ജിതപ്രഭാവനായി ആജ്ഞാപിച്ചു.

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "അങ്ങനെ ഒരു കൽപന ഈ ധർമ്മരാജ്യത്ത് പുറപ്പെടുമോ?"

പടത്തലവർ: "ആശൗചം ഇന്നോ നാളെയോ തുടങ്ങും. അത് കഴിയുന്നതുവരെ യജ്ഞദീക്ഷ പാടില്ലെന്നുള്ളതിനെ ധർമ്മരാജ്യമല്ലയോ പ്രധാനമായി ഊർജ്ജിതപ്പെടുത്തേണ്ടത്?"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ: "ആ ആശൗചം നമ്മെ ബന്ധിക്കുന്നതെങ്ങനെ എന്നാണ് നാം ചോദിക്കുന്നത്?"

പടത്തലവർ: "ആശൗചമുണ്ടെന്നുള്ളതിന് ഒന്നാമത്തെ സാക്ഷി ഞാൻതന്നെ. അവിടത്തെ ആകൃതി, ശബ്ദം, ചേഷ്ടകൾ ... എല്ലാം എനിക്ക് മുഖപരിചയമുള്ളതല്ലേ? കോന്തി അച്ഛന്റെ ആകൃതി എനിക്ക് നല്ല ഓർമ്മയില്ലേ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മച്ഛായയിലുള്ള ഉഗ്രൻ കുട്ടിയെ കണ്ടാൽ അറിഞ്ഞുകൂടാത്ത കുരുടനാണോ ഞാൻ? ഉഗ്രശാന്തന്മാരെ പ്രസവിച്ച ആ ഉദരം തപിക്കുന്നത്, ഉഗ്രനായ ത്രിവിക്രമനായ അങ്ങേ

> ജന്മാന്തരങ്ങളിലും തപിപ്പിക്കുകയില്ലേ? കഷ്ടം! ഈ താപസവേഷത്തെ രാജ്യദ്രോഹത്തിനുപയോഗിപ്പാൻ ധൈര്യപ്പെടുത്തിയ ദുഷ്ടത എവിടെ തീർത്ഥമാടിക്കഴുകാം? ഈ നാട്യവും കപടവുംകൊണ്ട് എന്നെ വഞ്ചിപ്പാൻ സാധിച്ചാലും, രാജ്യത്തെ മുടിപ്പാൻ ഉപയോഗപ്പെട്ടാലും, പ്രസവിച്ച ജീവന്റെ ആവാഹനയെ തടയുന്നതിന് ഉപയോഗപ്പെട്ടല്ലാ. അത് അങ്ങുതന്നെ അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞു. അങ്ങേ കണ്ട മാത്രയിൽ വാർദ്ധക്യംകൊണ്ട് ശുഷ്കിച്ച മുലകൾ ചുരന്ന് എന്ന് അവർ പറയുന്നതും ഞാൻ കേട്ടു. അവരുടെ ദുഃഖം കണ്ട് ഇവന്റെ മനസ്സുതന്നെ എത്ര നൊന്തു! 'ഉഗ്രശാന്തന്മാർ' എന്ന പേരുകൾ പറയുന്നതിന്റെ അരിമതന്നെ ഏത് മനസ്സിനെ അലിയിക്കുകയില്ല? ദൈവദ്രോഹത്തിനും മാതൃദ്രോഹത്തിനും ഇടയിൽ, അങ്ങേടെ രാജദ്രോഹം വിജയിക്കുമോ? പുറപ്പെടണം... ഇക്ഷണത്തിൽ പുറപ്പെടണം, അല്ലെങ്കിൽ മഹാപാതകം!"

ഹരിപഞ്ചാനനൻ പടത്തലവരുടെ അധിക്ഷേപശാസനങ്ങളെ കേട്ട് ശിലാനിശ്ചലതയേയും ശമമൗനത്തേയും അവലംബിച്ചും, എന്നാൽ അഗ്നിപർവതത്തിന്റെ സംഘർഷണത്തിന് സന്നദ്ധനായി തിളച്ചും നിന്നു. പടത്തലവർ തുടരുന്നു: "ആപത്തൊഴിവാനും ദൈവം കനിഞ്ഞുതരുന്ന വഴിയാണിത്. കൈക്കൊള്ളണം." (വൃദ്ധയുടെ സ്വരത്തെ അഭിനയിച്ച്) "ശാന്താ!... ഉഗ്രാ!" എന്ന് അവർ ബോധക്ഷയത്തിനിടയിൽ നൊന്ത് വിളിച്ച് കരയുന്നപോലും."

'ശാന്താ' എന്ന ദയനീയരോദനപദം മാതൃസ്വരസാമ്യത്തിൽ പടത്തലവരുടെ നാവിൽനിന്ന് ഉൽഗളിതമായമാത്രയിൽ, ശാന്തകിരണനായ ഒരു നവഹരിപഞ്ചാനനൻ ആ രംഗത്ത് പ്രത്യക്ഷമായി, അവിടെ നിന്നിരുന്ന അത്യുഗ്രകിരണനായ ഹരിപഞ്ചാനനനെതൊഴുതുകൊണ്ട്, "ജ്യേഷ്ഠാ! നമ്മുടെ അമ്മ..." എന്ന് ഒരു പ്രാർത്ഥനയ്ക്ക് ആരംഭിച്ചു. ആ ദ്രുതപ്രവേശനദർശനത്തിൽ സാക്ഷാൽ പഞ്ചാനനൻ ഒരു സ്വപ്നഭ്രമത്തിൽനിന്നെന്നപോലെ ഉണർന്നു. പ്രാർത്ഥനാരംഭത്തെ കേട്ടപ്പോൾ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദുഷ്പഥപ്രാപ്തമായുള്ള ക്ഷാത്രാഗ്നി വിഷതൈക്ഷ്ണ്യനീലിമയോട് പ്രജ്ജ്വലിച്ചു. ആ പ്രതിക്രിയാകർമ്മപ്രവൃത്തന്റെ ഹൃത്പ്രദ്യോതനത്തിന് നിശ്ചലശിഖയായി കത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന രാജ്യതൃഷ്ണാഗ്നി ധൂമരേഖയായിത്തീർന്ന് മേൽപോട്ടുയർന്നു. ആ നഷ്ടമോഹന്റെ അരയിൽ തിരുകിയിരുന്ന ലഘുകഠാരികളിൽ ഒന്ന് തന്റെ സഹജാതനും, പ്രതിച്ഛായയും, ത്രിപുരസുന്ദരി വലിയമ്മയുടെ 'ജനാർദ്ദന'സന്താനവുമായ ശാന്തന്റെ വക്ഷോസ്ഥിയെ ഭേദിച്ച്, ജീവകേന്ദ്രത്തിൽ സർജ്ജിച്ചു.

അകത്തെക്കെട്ടിൽ നിന്ന് 'ആഹാ' എന്ന ഒരു വിലാപഘോഷം പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ശാന്താനുചരന്മാരുടെ അമർഷസംഭ്രാന്തമായ പ്രവേശനാരംഭത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ വികൃതമായുള്ള മുഖത്തിന്റെ കൃതാന്തകാളിമ പ്രതിബന്ധിച്ചു. 'ആഹാ' എന്ന് പടത്തലവരും നിലവിളിച്ചു. "ഈ മഹാദുരിതം കാൺമാനോ ഈ പ്രായത്തിൽ, ഈ രാത്രിസമയത്ത് ദൈവം എന്നെ ഇവിടെ ചാടിച്ചത്? അടടാ? ഇതെന്തു കർമ്മബന്ധം!" എന്ന് പടത്തലവർ പരിതപിച്ചത്, ശാന്തഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഹൃദയത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേർക്ക് ഒന്നു

കൂടി ആകർഷിച്ചു. ഹതപ്രാണനായ ആ സിദ്ധയോഗി അത്യാർദ്രകടാക്ഷങ്ങളാൽ മാതുലസ്ഥാനികനായ ആ പ്രഭുവിനെ അനുഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട്, അത്യുഗ്രബലിഷ്ഠന്റെ വീരധർമ്മത്തെ അനുകരിച്ച്, കഠാരിഗ്രസ്താംഗത്തോടെ ജ്യേഷ്ഠഗുരുപാദങ്ങളിൽ വീണ്, സാഷ്ടാംഗപ്രണാമം ചെയ്തു. ആ കുടിലായുധത്തിന് ഭ്രദേശത്തുണ്ടായ സംഘടനത്തോടുകൂടി അതിന്റെ വിഷലിപ്തമായ അഗ്രം വക്ഷോബന്ധത്തെ മുഴുവൻ ഭേദിച്ച്, പശ്ചാൽഭാഗപ്രവിഷ്ടമായി ആഘാതകനെ സൗഹാർദ്ദാഭിവാദനംചെയ്തു. തന്റെ കഠോരക്രിയകളുടെ ഈ പരിണാമം ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ശ്വാസനാളത്തിൽ ഒരു മാംസഖണ്ഡം ഉദയംചെയ്ത് വിലങ്ങിനിന്നതുപോലെ തോന്നിച്ചു. എങ്കിലും, പടത്തലവരുടെ ധാർമ്മികത്വംകൊണ്ടുള്ള പരിദേവനങ്ങളേയും തന്റെ അനുജന്റെ വീരധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തേയും കണ്ടപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ആസുരത്വം സഹസ്രശഃ അഭിവൃദ്ധമായി. തന്റെ കടിവേഷ്ടനത്തിൽനിന്ന് രണ്ടാമത്തെ കഠാരിയേയും ഹരിപഞ്ചാനനൻ വലിച്ചൂരി ക്രോധാന്ധതയോടുകൂടി, ആ രോധനത്തിൽ സന്നദ്ധനല്ലാതെ നിന്ന പടത്തലവരുടെനേർക്ക്, ഒരു സിംഹക്കുതിപ്പുകൊണ്ടു. രാമവർമ്മമഹാരാജധാർമ്മികന്റെ സമൃദ്ധമകരുണാപൂർവമുണ്ടായുള്ള ആജ്ഞയുടെ നിർവഹണം ഇതാ ഒരു ഭക്തജീവഹനനത്തിൽ പര്യവസാനിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു! തന്റെ ചിന്താനേത്രങ്ങൾ അന്ന് പകൽസമയത്ത് ദർശനംചെയ്ത അതികോമളഗാത്രന്മാരായ ബാലയുഗളത്തെ ആ പരമദുർഘടസ്ഥിതിയിൽ കണ്ടതിനാൽ, പടത്തലവരുടെ മനസ്സ് അവരുടെ മാതാവായ വൃദ്ധരോഗിണിയുടെ പ്രാന്തത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നു. കഠാരി ഉയരുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ കുതംകൊണ്ട് മുന്നോട്ടായുന്നു. ആ സംഹാരകർത്താവിന്റെ കഠാരിയുതമായുള്ള ദീർഘബാഹുദണ്ഡം ആകാശവീഥിയിൽ ഇന്ദ്രധനുസ്സിനെ ലേഖനം ചെയ്യുന്നു. തനിക്ക് നേരിടുന്ന ആപത്തിന് സംഭ്രമസഹിതം ജാഗരൂകനായ പടാത്തലവർക്ക് കഠാരിയുടെ ദ്രുതപതനത്തെക്കണ്ട് ദൈവഗതിയെന്ന് സമാധാനിപ്പാനേ സമയം കിട്ടുന്നുള്ളു. എന്നാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കരദണ്ഡം ഒരു മഹാസാലകായന്റെ ഹസ്തങ്ങളാൽ അമോച്യമായി, ദൃഢതരം ബന്ധിക്കപ്പെടുന്നു. ദ്വാരപാലനെ മർദ്ദനംചെയ്ത്, മറ്റൊരു സാലശരീരനും ആ രംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ച്, പടത്തലവരെ ബലേന പിടിച്ച് പുറകോട്ട് മാറ്റി, ഹരിപഞ്ചാനനകഠാരിയെ സ്വഖഡ്ഗത്താൽ അങ്കണത്തിൽ തെറിപ്പിക്കുന്നു. ആ സാലകായനായ കുമാരൻതമ്പി തനിക്ക് അഭിമുഖനായി പ്രജ്ജ്വലിച്ച് നിൽക്കുന്ന മഹാസാലകായൻ വൃദ്ധസിദ്ധന്റെനേർക്ക് സ്വപക്ഷാനുകൂലക്രിയനെന്നുള്ള സംഗതിയെ വിസ്മരിച്ചും, ഹരികഥാരംഗത്തിൽവച്ച് തന്റെ ഖഡ്ഗത്തെ പ്രതിബന്ധംചെയ്തതിനെ പ്രധാനമായി സ്മരിച്ചും, വാളോങ്ങി അടുക്കുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ നെടിയ ദണ്ഡം ഒരു മഹാളൃഷഭസ്വരത്തെ, അതിന്റെ ആകാശവീജനതിനിടയിൽ ഗീതംചെയ്യുന്നു. എന്നേ അവമാനമേ! അജിതപരാക്രമസേനാനായകനായ കുമാരൻതമ്പിയുടെ ഖഡ്ഗത്തോടുകൂടിയ ഹസ്തത്തെ ഇതാ, ഒരു യുവസിദ്ധനും പ്രതിബന്ധിക്കുന്നു. ഈ പ്രതിബന്ധകൻ സ്വപക്ഷകനായ കേശവ പിള്ളയാണെന്നറിഞ്ഞു്, കുമാരൻതമ്പി അടങ്ങുന്നു. ജെൺട്രാൾ കുമാരൻതമ്പിയുടെ പുറകിലായിത്തീർന്ന പടത്തലവരുടെ നേത്രങ്ങൾ വിടർന്ന്, അതുകൾക്ക് സാദ്ധ്യമായുള്ള പരമവിസ്തൃതിയിൽ വികസിക്കുന്നു. നേത്രഗോളങ്ങൾ ദർശനസന്ദിഗ്ദ്ധതയിൽ ചടുലങ്ങളായി ഇളകി, പരമമോഹാവേശത്തെ

സ്മരണംചെയ്യുന്നു. "സ്വപ്നമോ മായമോ മന്മതിഭ്രാന്തിയോ" എന്നുള്ള ചിന്തയാൽ അദ്ദേഹം പരിഭ്രതനാകുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധൻ പടത്തലവരുടെ പരവശഭാവം കണ്ടു് മുഖത്തെ നമനംചെയ്തു നിലകൊള്ളുന്നു. സന്തോഷവാർത്താകഥനത്തിന് ലബ്ദ്ധമാകുന്ന അഭിമാനം പ്രഥമമായി തനിക്കുതന്നെ സിദ്ധിക്കണമെന്നുള്ള മോഹാധികൃത്തോടുകൂടി യുവസിദ്ധനായ കേശവ പിള്ള കുമാരൻതമ്പിയുടെ കൈയ്ക്ക് അർത്ഥവത്തായി ഒന്ന് അമർത്തി. അദ്ദേഹത്തേയും പുറകോട്ടു് നീക്കിക്കൊണ്ടു് പടത്തലവരുടെ അടുത്തണഞ്ഞു് "അതേ! അദ്ദേഹം തന്നെ. തിരുമനസ്സിലെ സൗഭാഗ്യം നമുക്കും ഭാഗ്യംചൊരിയുന്നു" എന്ന് ധരിപ്പിക്കുന്നു. പടത്തലവർ ദുഃഖാനന്ദതരംഗങ്ങളുടെ പ്രതിസന്താടനമദ്ധ്യസ്ഥനായി പരമവിവശതയിൽപ്പെടുന്നു. ഇത്രയും ക്ഷണമാത്രത്തിനിടയിൽ കഴിയുന്നു. തന്റെ ക്രൂരകഠാരി സാധിക്കുമായിരുന്ന പിതൃപ്രീതികരകർമ്മത്തെ തടഞ്ഞതു് വൃദ്ധസിദ്ധനാണെന്ന് കണ്ടപ്പോൾ ഹരിപഞ്ചാനനനിൽ ഉണ്ടായ ദ്വേഷ്യവും അപഹസനഭാവവും വൃദ്ധസിദ്ധനെ ഹനിക്കാഞ്ഞതു് ഒരു ആശ്ചര്യസംഭവമായിരുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധൻ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ ചിലതു് പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, തന്റെ പിടി വിടുർത്തി, കുപ്പായത്തിനിടയിൽ തിരുകിയിരുന്ന ഒരു കടലാസു് ലേഖനത്തെ എടുത്തു് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ സംസ്ഥാനസ്പൃഹാഗ്നിപ്രഭയിൽ ആ ലേഖനത്തെ ക്ഷണത്തിൽ വായിച്ചു. രാമരാജാബഹദൂർ സംസ്ഥാനാധിപന്റെ നേർക്കുള്ള ഉപജാപങ്ങളെ നിറുത്തിവയ്ക്കണമെന്നു്, ഹൈദരാലിനവാബ് തിരുവുള്ളംകൊണ്ടു് അരുളിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നു് ധരിപ്പിപ്പാൻ അവിടത്തെ ഒരു സേവകപ്രധാനൻ, ആജ്ഞാനുസാരം എഴുതിയിരുന്ന ആ ലേഖനത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ക്ഷണംകൊണ്ടു് അണമാത്രങ്ങളായി ത്യജിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശാർദ്ദൂലനേത്രങ്ങൾ അനുജനേയും വൃദ്ധസിദ്ധൻ, പടത്തലവർ, കുമാരൻതമ്പി എന്നിവരേയും വീക്ഷിച്ചില്ല. തന്റെ അനുചരന്മാരുടെ വേഷത്തെ ധരിച്ചു് നിൽക്കുന്ന യുവസിദ്ധൻ കേശവ പിള്ളയുടെ നേർക്കു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ലോചനദ്വന്ദ്വം സുദർശനപാശുപതങ്ങൾപോലെ പ്രപാതംചെയ്തു. വൃദ്ധസിദ്ധനും തടയാൻ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പ്, സകല ജയമാർഗ്ഗങ്ങളും നഷ്ടമായിക്കണ്ട ഹരിപഞ്ചാനനൻ സമീപത്തു് ചുവരിൽ ചാരിവച്ചിരുന്ന ഖഡ്ഗത്തെ ഉറയിൽനിന്നു് ഊരി വീശിക്കൊണ്ടു് ബുദ്ധിപ്രമാണനായ ആ യുവാവിന്റെ പ്രതിരോധത്തെ ശിക്ഷിപ്പാനായി, രുഗ്മിവധത്തിന് ചാടിയ ബലരാമദേവന്റെ വീര്യോഗ്രതയോടുകൂടി സാഹസപ്ലവനംചെയ്തു. വൃദ്ധസിദ്ധൻ പടത്തലവരുടെ ആംഗ്യത്താൽ തടുക്കപ്പെട്ടു. ജെൺട്രാൾ കുമാരൻതമ്പിയും കേശവ പിള്ളയും പടത്തലവരുടെ ഒരു കൈവീശുകൊണ്ടു് മാറ്റിനിറുത്തപ്പെട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനയോഗിയുടെ അഭിനവഖഡ്ഗവും തമ്മിൽ ഇടഞ്ഞു. അംഗ്രഹപ്രധാനന്മാരുടെ പൗരുഷത്തിന്റെയും വഞ്ചിരാജശക്തിയുടെയും ചിരകാലമാത്സര്യത്തിന്റെ അവസാനതരംഗമായി മഹാപാടവത്തോടുകൂടി പ്രതിയോഗികളാൽ സമുചിതപ്രഗത്ഭതയോടു് ആ സംഗ്രാമം അഭിനീതമാകുന്നു. മദ്ധ്യവയസ്കനും ദൃഢഗാത്രനും മല്ലപ്രവീണനും സമരവിദഗ്ദ്ധനും ആയ ഹരിപഞ്ചാനനനെ പടത്തലവരുടെ വാൾ പ്രദക്ഷിണംചെയ്യുന്ന വേഗത്തിനിടയിൽ, യോഗിവര്യനായ ജന്യചതുരൻ സ്വഗാത്രത്തെ സൂക്ഷ്മതമമാക്കിക്കൊള്ളുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ഭടജനങ്ങളും പടത്തലവരുടെ അനുകൂലികളും വൃദ്ധബാഹുവിക്രമിയുടെ പാദനിശ്ചല

തയേയും കരഭ്രമണദ്രുതത്തെയും കണ്ടു് ആശ്ചര്യത്താൽ സ്തംഭിതന്മാരായി നിലകൊണ്ടു പോകുന്നു. അനന്തപത്മനാഭസേനാനിയുടെ ഖഡ്ഗം അനന്തമായ മിന്നൽപ്പിണർപോലെ പ്രകാശിച്ചും, അസ്തമിച്ചും, ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ നേത്രങ്ങളെ ചലിപ്പിച്ച്, സന്ധ്യാസമയത്തു് ആ വാടത്തെ ലക്ഷ്മീപൂർണ്ണമാക്കിയ ദീപകോടികൾ അവിടെ ആവർത്തനംചെയ്തു പോലെ തോന്നിക്കുന്നു. ഇത്രയൊക്കെ വരുമെന്ന് യോഗീശ്വരയോദ്ധാവ് വിചാരിച്ചിരുന്നതല്ല. പടത്തലവരുടെ വാൾ, പാട്ടും മാട്ടും മുനയും വായും, എങ്ങനെയെന്നറിഞ്ഞില്ല, പ്രതിയോഗിയുടെ മുതുകും, ഭുജവും, വക്ഷസ്സും, പക്ഷങ്ങളും തലോടി, വസ്ത്രശകലങ്ങളെ മാത്രം അപഹരിച്ച് സന്തുഷ്ടിയടയുന്നു. ഹരിപഞ്ചാനനൻ നടസരസതയെ സന്ധാനംചെയ്തു് പടത്തലവരുടെ ഖഡ്ഗഭ്രമണത്തെ അഭിവാദനംചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ, പടത്തലവരുടെ മോഹഭ്രമം അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേത്രങ്ങളെ വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ നേർക്കു് ഒന്നു നയിക്കുന്നു. ആക്ഷണത്തിൽ ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആകാശചാരിയായപോലെ ഉയർന്നു്, തന്റെ പാരസികഖഡ്ഗത്തെക്കൊണ്ടു് സുദർശനചക്രകരങ്ങളാലെന്നപോലെ പടത്തലവരെ വലയംചെയ്തു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഖഡ്ഗത്തേയും അങ്കണത്തിൽ പതിപ്പിച്ചു. പാരസീകഖഡ്ഗം പടത്തലവരുടെ കവചത്താൽ പ്രതിബന്ധിക്കപ്പെട്ടുകയാൽ, സാൽവയെ അപഹരിച്ച്, രണ്ടാമതും സർപ്പബഹുലതുല്യം നാനാഭാഗങ്ങളിലും പ്രചലിച്ച് ശത്രുഗാത്രലക്ഷ്യമായി ധാരാനിപാതം ചെയ്തു. വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ ദണ്ഡം ആ ഖഡ്ഗധാരിയായ ഹസ്തത്തെ ഒരു ലഘുപ്രപാതംകൊണ്ടു് അസ്തശക്തമാക്കി ഖഡ്ഗത്തെ നിലത്തു് പതിപ്പിച്ചു.

പടത്തലവരുടെ സാൽവ നീങ്ങിയപ്പോൾ അരയിൽ തിരുകപ്പെട്ടിരുന്ന കൈത്തോക്കുകളെക്കണ്ടു് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മനസ്സിൽ ഒരു മഹായുക്തി ഉദയം ചെയ്തു. പ്രാണായാമപ്രവൃത്തനായിരുന്ന ശാന്തനെ നോക്കി ‘ഉഠോ’ എന്നു സിംഹനാദത്തിൽ ഒരു കല്പന കൊടുത്തും, ആ ജീവാർദ്ധത്തെ തന്റെ പ്രയോഗശക്തമായ ഹസ്തത്തെ ഗ്രഹിച്ചും, ഉച്ചവും ഉഗ്രവുമായ സ്വരത്തിലും പടത്തലവർക്കും മനസ്സിലാകാത്തതായ ഒരു ഭാഷയിലും സ്വഭടന്മാർക്കു് ചില കൽപനകൾ നൽകിയും, ഹരിപഞ്ചാനനത്രിവിക്രമൻ ആ രംഗത്തുനിന്നു് മറഞ്ഞു. കിഴക്കും മറ്റുവശങ്ങളിലുമുള്ള വാതലുകൾ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കൽപനയ്ക്കനുസരണമായി ക്ഷണത്തിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടു. “ഞങ്ങൾ ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാർ ഉഗ്രനും ശാന്തനും ഒന്നിച്ച് കുടിയുണ്ടെന്നു് അമ്മയെ ധരിപ്പിക്കണം. അമ്മേടെ അവസാനശുശ്രൂഷകൾ അവിടുന്നു് ചെയ്യണം” എന്നു് പടത്തലവരോടു് പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു് ശാന്തപഞ്ചാനനൻ ജ്യേഷ്ഠപഞ്ചാനനനോടു് സഹഗമനംചെയ്തു.

പടത്തലവർ ആദ്യമായി മഹാവമാനചകിതനായി, സന്ദർഭവിശേഷങ്ങളാൽ സംഭ്രമിതനായും, വൃദ്ധസിദ്ധദർശനത്തെ പുനഃകാംക്ഷിച്ച് ആ ശ്രമത്തിൽ ദത്തചിത്തനായും ഉഗ്രശാന്തന്മാരുടെ അനന്തരോദ്യമം എന്തെന്നു് ചിന്തിപ്പാൻ ശക്തനല്ലാതെയും നിന്നുപോയി. പടിഞ്ഞാറുള്ള ഒരു മുറിയിൽ എന്തോ തല്ലിത്തകർക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ കേട്ടുതുടങ്ങി. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ദ്രുതഗമനം കണ്ട ഉടനേതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹാഘോരമായ ഉദ്ദേശ്യത്തെ ഊഹിച്ച കേശവ പിള്ള പടത്തലവരെ പിടികൂടി “വേഗം ഇവിടന്നു് കടക്കാം” എന്നു് പറഞ്ഞു് പുറകോട്ടു് നടത്താൻ ശ്രമിച്ചു. കേശവ പിള്ളയുടെ ശ്രമത്തെ വൃദ്ധസിദ്ധൻ സഹായിച്ചു. പടത്തലവർ നിന്നിരുന്ന നാലുകെട്ടിൽ ഭടന്മാർ പെരുകിത്തുടങ്ങി. പടിഞ്ഞാറുള്ള

തകർപ്പ് അതിതകൃതിയിലായി. 'വിടരുത്' എന്ന് ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിലുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ മേഘനാദം ആ കെട്ടിടത്തിൽ മുഴങ്ങി, സേനാ കാഹളധ്വനിപോലെ സ്വഭടന്മാരെ മദോദ്ധതന്മാരാക്കി. അനന്തപത്മനാഭൻ പടത്തലവർ പൂർവവൽ ജീവപ്രസരസ്ഥനായി. ഒട്ടുകാലമായി അനുഭവിച്ചിരുന്ന വിശ്രമത്തിൽനിന്ന് വിരമിച്ചും, തങ്ങളുടെ സഹസേവിയായ ഖഡ്ഗം ഹരിപഞ്ചാനനനോടുണ്ടായ വിഹാരസമരത്തെ ആസ്വദിച്ചപ്പോൾ തൃഷ്ണയുണർന്നും വർത്തിച്ചിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഠാരികൾ ഏറ്റവും പ്രീതിപരദമായുള്ള ക്രീഡകളെ തുടർന്നു. പ്രതിയോഗികളുടെ ആയുധത്തലകളും തലകളും മുറിഞ്ഞു് വീണു. ആയുധത്തലകളുടെ പതനങ്ങളും ചിലരെ രക്തരസദ്രാവണം ചെയ്യിച്ചു. രക്തസ്പർശനവും മരണദർശനവും യോഗീശ്വരഭടജനങ്ങളെ പൃഥുലക്രൗര്യന്മാരാക്കി. അവർ വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ യമദണ്ഡമേറ്റ്, തെരുതെരെ വീഴുന്നു. കുമാരൻതമ്പിയുടെ നെടുനാന്ദകം പടത്തലവർക്ക് വഴിതെളിക്കുന്നു. നാരാചസവ്യസാചിയായ കേശവ പിള്ളയും തന്റെ കഠാരനാരാചം കൊണ്ട് ഒന്ന് രണ്ട് ഗണപതിക്ക് കുറിക്കുന്നു. പരിപന്ഥികളെ നീക്കി, വാതൽ നോക്കി നടകൊള്ളുന്നതിനിടയിൽ "തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എവിടെ?" എന്ന് പടത്തലവർ കേശവ പിള്ളയോട് മന്ത്രിക്കുന്നു. "അതെല്ലാം ഭദ്രമാക്കീട്ടുണ്ട്" എന്ന് കേശവ പിള്ള മറുപടി പറയുന്നു. അകത്തും പുറത്തുംനിന്ന് ബന്ധിപ്പെട്ടിരുന്ന വാതൽ വൃദ്ധസിദ്ധനാൽ ചുഴക്കുറ്റികളിൽ നിന്ന് ഇളക്കിമാറ്റപ്പെടുന്നു. പടത്തലവരും അനുഗാമികളും പുറത്തുനിന്ന കാവൽക്കാരനെ തള്ളിയിട്ട് പുറത്തുചാടുന്നു. "ഇവിടന്ന് പറക്കണം. അയാൾ തീവയ്ക്കാൻ അറ പൊളിക്കയാണ്. താക്കോൽ ഞാൻ എടുത്തൊളിച്ചുകളഞ്ഞു." എന്നു കേശവ പിള്ള ഉപദേശിക്കയാൽ, ആ സംഘം ഓടിത്തുടങ്ങി. മഹാരാജപ്രഭൃതികളോട് സംഘടിച്ച് പൂർവഭാഗത്തിൽ വിവരിച്ച പ്രകാരം പ്രവാഹോർജ്ജിതത്തോട് ധാവനംചെയ്യുന്നു.

ശേഷം അതിഭയാനകമെന്ന് ഈ അദ്ധ്യത്തിലെ പ്രഥമഘട്ടത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽത്തന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിഭയാനകമെന്നാൽ, ദർശനത്താലല്ലാതെ വർണ്ണനത്താൽ ഗ്രഹണത്തിന് ദുസ്സാദ്ധ്യമായുള്ള ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തിന്റെ അധിഷ്ഠാനഭൂതമായ അഗ്നിഭഗവാന്റെ ഉഗ്രദാഹപ്രവർത്തനമാണ് ആ വൈഷ്ണവപ്രതിഷ്ഠാപ്രാന്തത്തിൽ സംഭൂതമായത്. പടത്തലവരും ബന്ധുക്കളും അവരുടെ യുദ്ധവൈഭവംകൊണ്ട് ആ ദസ്യുഗുഹാഗർഭത്തിൽ നിന്ന് ആകാശമണ്ഡിതമായ ക്ഷേത്രവീഥിയിൽ പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ, സമരപ്രവൃത്തരായിരുന്ന യോഗിഭടന്മാർ ഹരിപഞ്ചാനനൻ വെടിമരുന്നറയെ തകർക്കുന്ന ശബ്ദത്തെ കേട്ട് അവർക്ക് സമസ്ഥിതമാകുന്ന സംഭാവ്യത്തെ അനുമിച്ചു. ആ ക്ഷണത്തിൽത്തന്നെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കണ്ഠീരവരവത്താൽ അവർ അനുക്ഷണം അനുവർത്തിക്കേണ്ട ചില വിനാശാജ്ഞകളും മറ്റും ഉക്തങ്ങളുമായി. അതുകളെത്തുടർന്ന്, ആ മന്ദിരഗഹ്വരങ്ങൾക്കകത്ത് സംഭരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന വിവിധ ശുഷ്കസാധനങ്ങൾക്ക് ആ ഭടന്മാർ തീ കൊളുത്തി, മൃതരും, അസ്വാധീനരും ആയ സഹചരന്മാരെ കൈവെടിഞ്ഞ്, അവിടെനിന്നും ഉരുതുരെ പറന്നു. ഇങ്ങനെ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ചിരകാലനിശ്ചിതമായുള്ള യജ്ഞത്തിന്റെ പ്രഥമദീപം ശ്രീപത്മനാഭസങ്കേതത്തിന്റെ പരിസരത്തിൽ വച്ചുതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വന്തമായ പുരോഹിതജനങ്ങളാലും ആ അമാനുഷഗുരുനിയോഗാനുസാരമായും പ്രതിഷ്ഠാപിതമായി.

യോഗിവാടത്തിലെ അങ്കണങ്ങളിൽക്കൂടി ഓരോ ധൂമസ്ഥൂണങ്ങൾ ഉയർന്ന് ആ മന്ദിരത്തിന്റെ പരിസരാകാശത്തിൽ മേഘസമുച്ചയങ്ങളായി പരന്നു. 'കിരുകിര' ശബ്ദത്തോടുകൂടി ബഹുദ്രവ്യങ്ങൾ എരിഞ്ഞു് ആ വാടത്തേയും അതിനകത്ത് കുടുങ്ങിയ ഭടജനങ്ങളേയും ലേഹനംചെയ്ത്, പഞ്ചാസ്യകുലജാതന്മാരുടെ മനോരാജ്യരാജസപ്രഭാവത്തിനും ഉചിതമായുള്ള ആതപത്രങ്ങൾപോലെ രക്തച്ഛവിയോടുയർന്നു. ഈ അപ്രതീക്ഷിതസംഭവത്തിന്റെ ദർശനത്തിൽ കുമാരൻതമ്പിയാൽ സജ്ജീകൃതമായിരുന്ന വ്യൂഹം ഭിന്നിച്ച്, വീഥികളിലും മറ്റ് തുറന്ന സ്ഥലങ്ങളിലും തങ്ങൾക്കുണ്ടാകേണ്ടുന്ന അനന്തരാജ്ഞകളെ ദീക്ഷിച്ച് സന്നദ്ധന്മാരായി ആപൽപ്രദേശത്തിൽനിന്ന് ഒട്ടകന്ന് പ്രചരണംചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനനഭക്തസംഘം യോഗിവാടത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്ക് മുതിർന്നു. അഗ്നിഭയസംഭവത്താൽ സമീപത്തുള്ള അഗ്രഹാരങ്ങളിലേയും പാർപ്പുകാർ ഇളകി, വാടപ്രാന്തത്തിലേക്ക് ഓടിത്തുടങ്ങി. ഇങ്ങനെ ജനബഹളം പെരുകി, അഗ്നിശിഖാവിജൃംഭണങ്ങളെ കണ്ട് 'ഹാ ഹാ' ശബ്ദം മുഴക്കുന്നതിനിടയിൽ, ബ്രഹ്മാണ്ഡകടാഹഭേദകമായുള്ള ഒരു മഹാരവം വിശ്വകർമ്മനിർമ്മിതമായുള്ള 'മഹാഭ്രുകമ്പിനി' പീരങ്കിപ്രയോഗത്താലെന്നപോലെ ആ സങ്കേതത്തെ, എന്നല്ലാ ഭൂമിയെത്തന്നെയും, പാതാളമേഖലവരെയ്ക്കും ഇളക്കിക്കുലുക്കി. ഹരിപഞ്ചാനനമന്ദിരമദ്ധ്യത്തിൽനിന്ന് സഹസ്രസുദർശനങ്ങൾ യോജിച്ചെന്നപോലെ ഒരു അഗ്നിഗോപുരം, ബഹുഗജരവത്തോട് മേൽപോട്ടുയർന്നു. സപ്തസമുദ്രങ്ങളും അഷ്ടഗിരികളും കല്പാഗ്നിരൂപമവലംബിച്ചെന്നവണ്ണം, ഘോരഘോരരവപടലികളോട് വിഷ്ണുപദസങ്കർഷകകൂടങ്ങളായിത്തിരിഞ്ഞു് സമുദ്രഗിരികാനനപ്രാന്തങ്ങളേയും പ്രജ്ജ്വലിപ്പിച്ച്, സഹസ്രകോടി അഗ്നേയശാലകളുടെ പ്രളയവർഷംകൊണ്ട് നക്ഷത്രപഥത്തേയും ഒട്ടുനേരം ക്ഷതംചെയ്തു. ഭൂഗർഭത്തിൽനിന്ന് ഏകമുഹൂർത്തജാതങ്ങളായ നിരവധി ധൂമകേതുക്കൾപോലെ ആ അഗ്നിനിര അന്തരീക്ഷത്തിൽ വിടുർന്നെരിഞ്ഞു്, തങ്ങൾ വഹിച്ചിരുന്ന പാതകഭാരത്താൽ ക്ഷീണങ്ങളായി, അമർന്നും വീണ്ടും ഉജ്ജ്വലിച്ചും, പതിച്ചും കിളർന്നും ക്രമേണ പ്രഥമജ്ജ്വാലയുടെ നിരപ്പിൽ അമർന്നു.

ആശ്ചര്യാരവം, ദീനാരവം, മരണാരവം, സജ്ജനശാപാരവം, ദുർജ്ജനഭത്സനാരവം, പ്രാണഭീതിയാൽ മണ്ടുന്ന പാദാരവം, അഗ്നിസംശമനത്തിന് അടുക്കുന്ന ധീരജനങ്ങളുടെ സാഹസാരവം, കാണികളായി ഓടിയടുക്കുന്ന വിവിധജനങ്ങളുടെ കൗതുകാരവം, പൊട്ടിയും തകർന്നും ഞെരിഞ്ഞു് പൊടിഞ്ഞും പടർന്നെരിയുന്ന അഗ്നികലാപാരവം … ഇതുകൾക്കിടയിൽ അതാ, കുമാരൻതമ്പിയുടെ സേനാകാഹളം ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിന്റെ ദാഹശംഖധ്വനികളായി അഷ്ടദിഗന്തരങ്ങളിലും അപനയാപജയബോധത്തെ ഉൽഘോഷണം ചെയ്തു. ഹരിപഞ്ചാനനയുഗളത്തിന്റെ മഹാത്യാഗവൈരാഗ്യയുതമായുള്ള വീര്യധാമങ്ങൾ ജനനത്തിലെന്നപോലെ മൃതിയിലും ഗാഢാലിംഗനംകൊണ്ട് ഏകശരീരത്തെ അവലംബിച്ച്, ആ കൽപാന്താഗ്നിസ്യന്ദനത്താൽ ആരൂഢന്മാരായി, ചതുരാശ്രമങ്ങളിലും അനിവാര്യമായുള്ള അവസാനസംസ്കൃതിശാന്തിയെ, കുലധർമ്മാനുസൃതമായ 'മഹാബലി'ഷ്ഠതയോട് പ്രാപിച്ച്, ജീവിതസത്രത്തെയും സമാപിപ്പിച്ചു.

ഉത്തരാഖ്യാപനം

പ്രക്ഷോഭാകുലിതമായ ഈ രാത്രിയിൽ തിരുവിതാംകൂർസംസ്ഥാനം അത്യുഗ്രമായ ഒരു സന്നിപാതസന്ധിയെ തരണംചെയ്തു എന്നു സൂക്ഷ്മദൃക്കുകളായുള്ള രാജ്യകാര്യഗ്രഹണേച്ഛുക്കൾ ധരിച്ചു എങ്കിലും, ആ സംഭവത്തിന്റെ സവിസ്തരമായ വിവരങ്ങളെ രാജഭൃത്യപ്രധാനന്മാരുടെ ഹൃദന്തങ്ങൾ നിഗൂഹനം ചെയ്തു. ഇവരും ഈ ബദ്ധജിഹ്വത്വംകൊണ്ട്, കാപഥവർത്തിയായ ഒരു ഉഗ്രബുദ്ധിയുടെ ശ്രമപരിണാമത്തിൽനിന്നു ഗ്രാഹ്യമായുള്ള ദൃഷ്ടാന്തപാഠം വിസ്മൃതി കുടീരങ്ങളിൽ സംഗ്രാഹ്യങ്ങളായി വിദ്രവത്തെ പ്രാപിച്ചു.

രാജഭടന്മാരാൽ പിടിക്കപ്പെട്ട ഭൈരവന്റെ സാക്ഷ്യം ഹരിപഞ്ചാനനകൗടില്യങ്ങളെ കുറിച്ച് കേശവ പിള്ളയ്ക്ക് അനുപദം ഉണ്ടായ അനുമാനദർശനങ്ങളെ സ്ഥിരപ്പെടുത്തി. ഉഗ്രശാന്തന്മാരായ സന്താനയുഗളത്തെ അവരുടെ അച്ഛൻതന്നെ മാതൃരക്ഷണത്തിൽനിന്നു തസ്കരിച്ച്, ബ്രാഹ്മണരായ ഓരോ കലാവിദഗ്ദ്ധന്മാരെക്കൊണ്ട് ബ്രഹ്മചര്യവും യോഗചര്യവും നിവർത്തിപ്പിച്ച്, ആദ്യം ഉഗ്രൻ മുഖേന തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനസ്ഥിതികളുടെ പരിശോധനം സാധിച്ചു. അനന്തരം അഷ്ടഗ്രഹശക്തിയുടെ ഉദ്ധാരണവും പുനഃസ്ഥാപനവും ചെയ്‌വാനായി പുത്രദ്വന്ദ്വത്തേയും മഹോപദേശസഹിതം നിയോഗിച്ചു. രാജ്യതൃഷ്ണാവശനായ ഹൈദർ കേരളഗ്രസനത്തിനു ഒരുമ്പെടുന്ന വൃത്താന്തത്തെ ഗ്രഹിച്ച ജ്യേഷ്ഠഹരിപഞ്ചാനനൻ, ആ മഹാരാജാവിനെക്കണ്ട് അവിടത്തെ ചാരസ്ഥാനത്തിന് അധികൃതനായി. എന്നാൽ, അതിതന്ത്രകുശലനായിരുന്ന ഹൈദർ ആലിഖാൻ നവാബ് വിശ്വസനീയരായ ചില മഹമ്മദീയപ്രധാനന്മാർ മുഖേന ഹരിപഞ്ചാനനചാരന്റെ ഗതികളെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നതിനു വിശേഷാൽ ഒരു പ്രണിധിയെക്കൂടി നിയോഗിച്ചു. ഇങ്ങനെ നിയമിപ്പെട്ടതു നമ്മുടെ വൃദ്ധസിദ്ധൻ ആയിരുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ ജന്മസിദ്ധമായ കായഗരിമയും സ്വഭാവപ്രഭുതയും വൈശിഷ്യവും ഹൈദർമഹാരാജാവിന്റെ അഭിമാനത്തേയും വിശ്വാസത്തേയും സമ്പാദിച്ചു. ആ പ്രണിധിയുടെ റിപ്പോർട്ടുകൾക്ക് അദ്ദേഹം അന്യൂനാദരത്തോട് അനുമതികൾ നൽകിവന്നിരുന്നു. മാാധിപന്റെ നിലയിൽ പുറപ്പെട്ട ഹരിപഞ്ചാനനന്, ഹൈദർ മഹാരാജാവിന്റെ പ്രധാനകാര്യസ്ഥന്മാർ അണ്ണാവയ്യനെ ബാങ്കറായി ഏർപ്പെടുത്തിക്കൊടുത്തു. വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ സാഹചര്യത്താൽ ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ സ്വേച്ഛാവിഷവാതം ഏറെ

ക്കുറെ പ്രതിബന്ധിക്കപ്പെട്ടു. സർവവന്ദ്യശ്രീമാനായ മഹാരാജാവിനും, പടത്തലവരുടെ കൃപാഭാജനമായ കേശവ പിള്ളയ്ക്കും ഹരിപഞ്ചാനനനിൽനിന്ന് അത്യാപത്തുണ്ടാകാതെ വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ ശക്തങ്ങളായ കരങ്ങൾ ഗൂഢമായും നിരന്തരമായും ത്രാണനംചെയ്തു.

രാജഭണ്ഡാരത്തിൽനിന്നുണ്ടായ അനന്തമുദ്രമോതിരത്തിന്റെ അവധാരണം കേശവ പിള്ളയുടെനേർക്ക് സംശയത്തെ ജനിപ്പിക്കാനായി ഹരിപഞ്ചാനനൻതന്നെ നിവർത്തിച്ചതാണെന്നും, സന്ദർഭം ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ അണ്ണാവയ്യനേയും കുടുക്കിലാക്കാൻവേണ്ടി ആ ബ്രാഹ്മണനെ ഏൽപിക്കുന്നതിന് മറ്റൊരു അനന്തമുദ്രമോതിരത്തെ ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെപക്കൽ ഏൽപിച്ചിരുന്നു എന്നും, ആ വധരാത്രിയിലും ശ്രീവരാഹക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുരോഭാഗവീഥിയിൽ വച്ചും, ആ ബ്രാഹ്മണന്റെപക്കൽ താൻ അതിനെ കൊടുത്തപ്പോൾ ചന്ദ്രികാസഹായംകൊണ്ട് ബ്രാഹ്മണൻ മോതിരം മാറ്റപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായി അറിഞ്ഞു് ഹരിപഞ്ചാനനനെ രാജദ്രോഹിയെന്നും മറ്റും അപഹസിച്ചതിനാൽ അയാളുടെ അന്തം താൻ വരുത്തിയതാണെന്നും, തന്റെ അച്ഛനെ ചന്ത്രക്കാറൻ വധിച്ചതിലേക്ക് കേശവൻകുഞ്ഞിനെ മരിക്കുമാറ് ബന്ധനസ്ഥനാക്കി ദ്രോഹിക്കയും, അതുകൊണ്ടും തൃപ്തിയാകാതെ, പിതൃഹന്താവിനെത്തന്നെ വധിക്കുന്നതിന് ശ്രമിച്ചതിൽ അയാളുടെ പൈശാചത്വം കണ്ടു് താൻ തോറ്റു് മണ്ടി എന്നും മറ്റും രാജാധികാരികളുടെ മുമ്പിൽ ഭൈരവൻ മൊഴികൊടുത്തു് നിയമകൽപിതമായ അഗ്ര്യദണ്ഡനത്തെ സഹിച്ചു. ഈ കഥകൾ പ്രാഡ്വിപാകന്മാരുടെ കുട്ടിമങ്ങൾക്കടിയിൽ ആഭിചാരനിർമ്മാല്യങ്ങൾ എന്നപോലെ നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു. ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിന്റെ ഒരുഭാഗത്തു് അനന്തരകാലീനനായ ഒരു സംഗീതപ്രവീണന്റെ ഹരികഥാമണ്ഡപം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടതുകൊണ്ടു്, ആ സ്ഥലത്തിന്റെ മാലിന്യം മുഴുവൻ ദൂരീകരിക്കപ്പെട്ടു. അണ്ണാവയ്യന്റെ കുണ്ഡലങ്ങൾ അയാളുടെ വിധവയ്ക്കു് തിരിച്ചുകൊടുക്കപ്പെട്ടു. അതുകളുടെ പ്രഭാതിശയപൂർണ്ണിമകൊണ്ടു് വിശ്രുതമായ ഒരു കോടീശ്വര കുടുംബത്തെ ഇന്നും മാണിക്യൈശ്വരപ്രഭാവത്താൽ അനുഗ്രഹിക്കുന്നുപോലും.

വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ കഥ ചുരുക്കമായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം ഭർത്താവെന്നുള്ള സ്ഥാനത്തിൽ, ബുദ്ധിസംയുക്തനായ ഒരു കുഞ്ചുത്തമ്പിതന്നെ ആയിരുന്നു. കായപരിചിതിയും ദേഹബലവും കൊണ്ടു് സൃഷ്ടിശക്തിയാൽ അദ്വിതീയനായി അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരുന്നെങ്കിലും, മനഃക്ലേശത്തിൽ ഒട്ടുംതന്നെ സഞ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരുന്നില്ല. മാങ്കോയിക്കൽ കൊച്ചുകുറുപ്പായി ജനിച്ച്, മാർത്താണ്ഡൻ വലിയപടവീട്ടിൽ തമ്പിയായി രാജസമക്ഷസേവകനായി വർത്തിച്ചിരുന്ന ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ ന്യൂനതയ്ക്കു് ഭാര്യയായ കൊച്ചമ്മിണിക്കുട്ടിയാൽ പരിഹസിക്കപ്പെട്ടും മാർത്താണ്ഡവർമ്മമഹാരാജാവിനാലും പടത്തലവരാലും ശാസിക്കപ്പെട്ടും പോന്നിരുന്നു. ഇതുകൾ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ദുസ്സഹമായിത്തീരുകയാൽ, അദ്ദേഹം തന്റെ ഉദ്യോഗത്തേയും ഭാര്യയേയും ഉപേക്ഷിച്ച് സ്വരാജ്യസമുദായരംഗങ്ങളിൽനിന്ന് നിഷ്ക്രാന്തനായി. എന്നാൽ തന്റെ അപഹാസകരെ പ്രത്യപഹസിപ്പാൻ ശക്തമാക്കുന്ന ഒരു വിദ്യയെ ഗ്രഹിച്ച്, എന്തെങ്കിലും ഒരു വിജയകൃത്യംകൊണ്ടു് പടത്തലവരുടെയും സ്വകളത്രത്തിന്റെയും വിശേഷ സമ്മാന്യതയെ വരിപ്പാനായി, അദ്ദേഹം മർമ്മവിദ്യാചതുരനായ മായപ്പൊടിമലുക്കുവിന് ശിഷ്യപ്പെട്ടു് ആ ഗുരുകുലവാസകഷ്ടങ്ങളേയും അനുഷ്ഠിച്ച്, ആ അപൂർവകലയിൽ

സമഗ്രപടുത്വം സമ്പാദിച്ചു. ബഹുജനങ്ങൾക്ക് സൂക്ഷ്മദർശനലബ്ധി കിട്ടീട്ടില്ലാതിരുന്ന ആ തസ്കരവിദ്വാന്റെ നിര്യാണത്തിൽ, അയാളുടെ നാമത്തെ വിനോദാർത്ഥം ധരിച്ച്, മഹമ്മദീയജനസംഹതിയുടെ ഇടയിൽ പരമ ബന്ധുവും പരമോപകാരിയുമായി കുറച്ചുകാലം കഴിച്ച്, പോക്ക് മൂസാമരക്കായരുടെ പരമമിത്രമായിത്തീർന്ന്, പരദേശസഞ്ചാരങ്ങളും ചെയ്തു തന്റെ വിശിഷ്ടങ്ങളായ മർമ്മവിദ്യാപ്രയോഗങ്ങൾകൊണ്ട് മഹാപ്രഭുജനങ്ങളുടേയും മഹജ്ജനങ്ങളുടേയും അഭിമതിയും മഹാബിരുദങ്ങളും സമ്പാദിച്ച്, ഹൈദരുടെ സമക്ഷത്തിൽ പ്രവേശിച്ച്, ഹരിപഞ്ചാനനസഹചരനായി നിയോഗിപ്പെട്ട് തിരുവിതാംകൂറിൽ സഞ്ചരിച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്ത് തന്റെ ഭാര്യയുടെ വരണത്തിന് പ്രഥമകാംക്ഷിയായി പുറപ്പെട്ടിരുന്ന ഉമ്മിണിപ്പിള്ള രണ്ടാംസ്വയംവരകാംക്ഷിയായും യതിക്കുന്നു എന്നറിഞ്ഞു് ആ ചപലന്റെ ചാപല്യങ്ങളെ വൃദ്ധസിദ്ധൻ സൂക്ഷിച്ചു. കേശവ പിള്ളയുടെ നാമത്തെ ആ സ്ത്രീയുടെ നാമത്തോട് ഉമ്മിണിപ്പിള്ള സംഘടിപ്പിച്ചുവന്നതു് വൃദ്ധസിദ്ധൻ ധരിച്ച്, പരമാർത്ഥസ്ഥിതി അറിയുന്നതിനായി പക്കീർസായുടെ വേഷത്തിൽ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലെ ഗാഢമിത്രമായ കേശവ പിള്ളയുടെ സഹകാരിയായി. അതിന്റെ പരിണാമം ആ യുവാവിന്റെ ദൃഢധാർമ്മികത്വത്തെ ധരിച്ച വൃദ്ധസിദ്ധൻ അയാളുടെ ആത്മമിത്രമായിത്തീർന്ന് അയാൾക്ക് അപ്പൊഴപ്പോൾ വേണ്ട അറിവുകളും ആജ്ഞകളും കൊടുത്ത് മഹാവിജയിയാക്കിയതായിരുന്നു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ വധകർമ്മസമയത്ത് ആ സ്ഥലത്തുകൂടി എത്തിയിരുന്ന വൃദ്ധസിദ്ധൻ ഹരിപഞ്ചാനനനോടുള്ള സഖ്യത്തെ ഖണ്ഡിച്ച്, ആ അപനയവൃത്താന്തം ഹൈദർമഹാരാജാവ് ധരിപ്പാനായി അടുത്ത ദിവസംതന്നെ ഒരു ലേഖനത്തെ അയച്ചു. ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ ലേഖനം ഹൈദർസമക്ഷത്തിൽ എത്തുന്നതിനുമുമ്പായി ധരിപ്പിക്കപ്പെട്ടതു് വൃദ്ധസിദ്ധന്റെ നിവേദനപത്രമായിരുന്നു. കേശവൻകുഞ്ഞിന്റെ അപഹരണം ഹരിപഞ്ചാനനനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ടു എന്ന് വൃദ്ധസിദ്ധൻ ഊഹിച്ചു എങ്കിലും, ആ യുവാവിന് ആ ബന്ധനംകൊണ്ട് യാതൊരാപത്തുമില്ലെന്നും വൃദ്ധസിദ്ധൻ അനുമാനിച്ചിരുന്നു. വൃദ്ധസിദ്ധന് ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ കുടുംബസ്ഥിതിപരമാർത്ഥങ്ങളെക്കുറിച്ച് യാതൊരറിവും സംശയവും ആദ്യത്തിൽ ഇല്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ, ഹരിപഞ്ചാനനൻ തന്റെ ജന്മഭ്രസ്നേഹംകൊണ്ട് കഴക്കൂട്ടത്തെ യാത്രയിലും വൃദ്ധയെ സന്ദർശനംചെയ്തപ്പോഴും, പിന്നീട് കുപ്പശ്ശാരെ കണ്ട സന്ദർഭങ്ങളിലും പ്രകടിപ്പിച്ച മൈത്രീസൂചനങ്ങളിൽനിന്ന് അയാൾ ചിലതെല്ലാം ഊഹിച്ച് വന്നിരുന്നു. അതിന്റെശേഷം ചില അന്വേഷണങ്ങൾ ചെയ്കയും കേശവ പിള്ളയുടെ അന്തർഗ്ഗതങ്ങളറിയുകയും ചെയ്തുകൊണ്ട് ഹരിപഞ്ചാനനസംഭാഷണങ്ങളേയും ക്രിയകളേയും സൂക്ഷിച്ചപ്പോൾ, പരമാർത്ഥസ്ഥിതി മിക്കവാറും ധരിച്ചു. ഉമ്മിണിപ്പിള്ളയുടെ നിഗ്രഹാനന്തരം വൃദ്ധസിദ്ധൻ ദക്ഷിണദേശസഞ്ചാരംചെയ്ത് ഹരിപഞ്ചാനനശിഷ്യസംഘങ്ങളെ രാജ്യകാര്യവ്യാപാരങ്ങളിൽനിന്ന് പിൻവലിപ്പാൻ ഗുണദോഷിച്ചു. ഈ ഉപദേശം കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിയുടെ ഭടജനങ്ങളിലും ഫലിച്ചു. ഭൈരവൻ ഹരിപഞ്ചാനനസേവനത്തെ ഉപേക്ഷിച്ച വൃത്താന്തം അറിഞ്ഞപ്പോൾ, മരുത്വാന്മലയിലെ അവസ്ഥകളെ ആരായുവാൻ വൃദ്ധസിദ്ധൻ പുറപ്പെട്ടു ഭഗവതിയമ്മയോട് സംഘടിച്ചതായിരുന്നു. തിരുവനന്തപുരത്ത് മടങ്ങിയെത്തി, കേശവ പിള്ളയുടെ മടക്കത്തെ കാത്ത് പാർത്ത് പക്കീർസായു

ടെ വേഷത്തിൽ നടക്കുമ്പോൾ, പടത്തലവർക്ക് നേരിടുന്ന ആപത്തിനെക്കുറിച്ച് മാമാവെങ്കിടനിൽനിന്ന് അറിവ് കിട്ടി. വൃദ്ധസിദ്ധൻ ഝടിതിയിൽ ഓടിയതു് ആര്യശാലയിലുള്ള ഹരിപഞ്ചാനനവാടത്തിലേക്കായിരുന്നു. അവിടെ എത്തി, തന്റെ വൃദ്ധസിദ്ധവേഷത്തെ ധരിക്കുന്നതിനിടയിൽ, ദൈവാധീനവിശേഷംകൊണ്ട് ഹൈദർ നായിക് മഹാരാജാവിന്റെ മറുപടിക്കൽപന അവിടെ എത്തി. അദ്ദേഹത്തെ പരമോത്സാഹത്തിനും തൽക്കാലശ്രമത്തിൽ വിജയത്തിനും ശക്തനാക്കി.

പടത്തലവരുടെ പുത്രിയുടെ വിരഹദുഃഖശാന്തി ആ മഹതിയുടെ പ്രിയതമലബ്ധികൊണ്ട് പരിഹരിക്കപ്പെട്ട്, ചെമ്പകശ്ശേരിയിൽ ഒരു മഹോത്സവം ആയിരിക്കുന്നെങ്കിലും, ആ പ്രഭു അപനീതായുധനായതുകൊണ്ടോ പ്രേക്ഷാവത്തുക്കളായ രണ്ട് തരുണന്മാർ അപനിയന്ത്രണംകൊണ്ട് കാപഥാനുയായികളായി അകാലദുർമ്മരണത്തെ തപിച്ചോ, പടത്തലവർ ക്ലാന്തമനസ്കനായി ഭവിച്ചു. ഉഗ്രശാന്തന്മാരുടെ ദേഹത്യാഗഭാരത്തെ മനസ്സിൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടും, അദ്ദേഹം ഉണ്ണിത്താന്റെ അപേക്ഷാനുസാരം അടുത്തദിവസം ഉച്ചയോടുകൂടി മന്ത്രക്കൂടത്തെത്തി, തന്റെ വാഗ്ദത്താനുസാരം മീനാക്ഷിയുടെ സംരക്ഷണത്തെ ഭരമേറ്റ്, ശാന്തപഞ്ചാനനന്റെ പ്രാർത്ഥനാനുസാരം സഹോദരസ്ഥാനത്തിൽ, പുത്രകഥാപ്രസ്താവന കൂടാതെയും പൂർണ്ണബോധത്തോടുകൂടിയും ഭർത്തൃപാദസ്മരണവും ദേവീപദധ്യാനവുംചെയ്തു ചരമഗതിയെ പ്രാപിച്ച സ്വസംബന്ധിയുടെ ഉദകക്രിയകൾ ചെയ്തു. മരണസംബന്ധമായുള്ള അടിയന്തരങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു് പടത്തലവർ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലേക്ക് മടങ്ങിയപ്പോൾ മീനാക്ഷിയേയും ആ ഭവനത്തിലേക്ക് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി.

943-ാം കൊല്ലത്തിന്റെ ഉദയം ഒരു മഹാലോകബന്ധുവെ സാർവത്രികകാരണവത്വത്തിൽനിന്ന് നിഷ്കാസനംചെയ്തു. അനന്തശയനപുരത്തിലെ ഗൃഹം ഓരോന്നും ‘മാമ’ എന്ന പ്രാജപത്യമഹാമുദ്രയുടെ അപഹരണവാർത്താശ്രവണംകൊണ്ട് സൈ്വരവിഹീനമായി. ‘ധർമ്മരാജാ’ എന്ന പദത്തിലെ ‘ധ’കാരം എങ്ങനെയെല്ലാം രൂപാന്തരപ്പെട്ട് എന്ന് ആ പദത്തിന്റെ അനവരത പ്രയോഗം മാറ്റിയും മറിച്ചും തുടങ്ങിയ ‘മാമാ’ ഭാഗവതർക്കേ രൂപമുള്ളു. ഈ സംഭവസംബന്ധമായുള്ള ‘താടകാരാഘവം’ കേശവ പിള്ള തന്റെ പ്രത്യേകാധീനതയിൽ ആക്കിയിരിക്കുന്ന പൂർവഭവനത്തിൽവച്ച് അഷ്ടകലാശപുഷ്ടിയോട് അഭിനയിക്കപ്പെട്ട്… താടകയായ ഭഗവതിയമ്മ… “ങ്യേ! അല്യോ, വിശാരിപ്പാരസ്സാമീ! ഇതെന്തൊരു ചൂനെന്നേ! തെരുവഴിയേ മാരടിച്ചോണ്ട് നടന്നാലക്കൊണ്ട്, വാ കഴയ്ക്കൂല്യേന്നോ?”

രാഘവനായ മാമൻ: “ഹടീ! ശപ്പടച്ചീ! ‘വിശാരിപ്പകാരസ്വാമിയെ’ വൈകുണ്ഠസ്വർഗ്ഗം കടത്തു്… ‘കാളീ നീ പോടി കുടിലേ മഹാശഠേ… പാടവമുരയ്ക്കാതെ വിരവേ ദൂരെ… കാളി’ ശാതം പോടറ സ്വാമിയാട്ടം, നീ പേച്ചേച്ചിക്കാളിയും കൂത്താടുന്നോ? വിശാരിപ്പകാരു! അടിയേ അതുക്കാക നാൻ തപസ്സുശെയ്യനാ?”

ഭഗവതിയമ്മ: “അല്ലല്ലാ എന്ന് വല്ലോരും ചൊല്ല്യോ? പാട്ടിന്റെ രാഘം ഉച്ചാണീക്കേറി ഥടുക്കനെ വിഴുന്നപ്പം അതുംകൂടി ഇറ്റൂട്ട.” പിന്നത്തെ സമരം സമപരാക്രമത്തോടുകൂടി നടന്നു. പൂർവകഥയുടെ ചുരുക്കം ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു. പലഹാരശ്രീ വെങ്കി

ടേശ്വരനണ്ണാവി മഹാരാജാവിന്റെ ഉപാന്തസേവനത്തിന് "അകത്തെ പ്രവൃത്തിവിചാരിപ്പുകാർ" എന്ന ഉദ്യോഗത്തിലേക്ക് നിയമിക്കപ്പെട്ടു. ആ സ്ഥാനപ്രാപ്തിയിൽ 'മാമാ' എന്നുള്ള കർണ്ണാമൃതം ചന്ദ്രപഥത്തോട്ട് സംഘടിച്ചു. മാമന്റെ ജീവിതാനന്ദം 'അമ്മാർക്കമേ' അന്തർദ്ധാനംചെയ്തു. ക്ഷണംപ്രതി തന്റെ നവ'വിചാരിപ്പുകാരെ' മഹാരാജാവ് ആവശ്യപ്പെട്ടു തുടങ്ങിയപ്പോൾ, മാമന്റെ 'അസഹ്യത' പൊറുത്തുകൂടാഞ്ഞു്, അയാൾ ബധിരതയെ അവലംബിച്ചു. മഹാരാജാവിനുണ്ടായ അസഹ്യതയും വർദ്ധിച്ചു. 'പൊട്ടാ!' എന്ന് അവിടത്തെ തിരുവുള്ളക്കേടുപൊട്ടിച്ചതിനെ, രാജകീയാസ്ഥാനഭിത്തികൾ പ്രഭുമതമറിഞ്ഞു്, സംഗ്രഹണംചെയ്തു. "അങ്ങനെയെങ്കിലും രണ്ടക്ഷരപ്പട്ടം" വീണ്ടും ലബ്ധമായ ഭാഗ്യത്തിൽ മാമൻ ആശ്വസിച്ചടങ്ങി, മഹാരാജാവിന്റെ ഭക്താഗ്രഗണ്യനായും ബന്ധുലോകത്തിന് സ്നേഹമധുരിമാ പ്രവർഷകനായും ജീവിതശേഷത്തെ അതി ലഘുഭാരമായി വഹിച്ചു.

വൃദ്ധയുടെ മരണാനന്തരം തൊണ്ണൂറാംദിവസവും കഴിഞ്ഞു്, മീനാക്ഷിയുടെ വിവാഹം നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടു. ഈ ക്രിയയ്ക്കു കൽപനാനുവാദം വാങ്ങുവാൻ പടത്തലവരും ഉണ്ണിത്താനും ഒന്നുചേർന്ന് മുഖം കാണിച്ച് വസ്തുത തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. മഹാരാജാവിന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ ഉദിച്ച വിചാരങ്ങൾ നേത്രപക്ഷങ്ങളെ ഇളക്കി, അവിടത്തെ കൃപാസ്തോമനിദാനമായുള്ള വദനത്തെ ദന്തുരതരംഗങ്ങൾകൊണ്ട് പ്രചലിതമാക്കി. ഉണ്ണിത്താൻ മഹാരാജാവിന്റെ അന്തർഗതത്തെ മിഥ്യാധാരണംചെയ്തു. "ചിലർക്കുവേണ്ടി ക്ഷമാപ്രാർത്ഥന ചെയ്‌വാൻ അടിയൻ വിടകൊള്ളുമെന്ന് മുമ്പ് അറിയിച്ചിട്ടുണ്ട്. മീനാക്ഷിയുടെ കുടുംബാപരാധത്തെ കൽപിച്ച് തിരുവുള്ളമലിഞ്ഞു്, ക്ഷമിച്ചരുളണം."

മഹാരാജാവ്: "ഹേ! അതൊന്നുമല്ല വിചാരിച്ചതു്. അക്കാര്യത്തിൽ, അപരാധിനിയല്ലെന്നും നമ്മുടെ അനുകൂലയാണെന്നും ജനനം മറ്റെങ്ങാണ്ടോ ആകയാൽ നമ്മുടെ പ്രജയുമല്ലെന്നും, കേശവൻ വാദിച്ചുകഴിഞ്ഞു. പോരേ! വാദക്കാരന്റെ കാര്യത്തിലാണ് ഇവിടെ വിഷമം. ഉണ്ണിത്താൻ തന്നെ പറയൂ. ഇപ്പോൾ, കാര്യം മനസ്സിലായി എന്ന് മുഖം പറയുന്നു."

ഉണ്ണിത്താൻ: "അതിൽ എന്തെങ്കിലും സംശയമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അടിയങ്ങൾ ഇക്കാര്യത്തിൽ കൽപന വാങ്ങാൻ വിടകൊള്ളുകയില്ലായിരുന്നു. അവർ രണ്ടുപേരുംതന്നെ ആ കാര്യങ്ങൾ സംസാരിച്ചൊതുക്കി. ആ ഭഗവതി എന്ന സ്ത്രീയെക്കൂടി മകൻ കിടാത്തന് വേണമെന്ന് ശാഠ്യംപിടിച്ചപ്പോൾ 'അതു പാടില്ല, എല്ലാം യഥാസ്ഥിതിയിലിരിക്കട്ടെ. മീനാക്ഷി നന്തിയത്തേക്കും അക്കൻ പൂർവസ്ഥിതിയിലും പോരട്ടേ' എന്ന് കേശവ പിള്ള ഭംഗംചെയ്തു വിധിച്ചു."

മീനാക്ഷിയുടെ വിവാഹത്തിന് തിരുമനസ്സിലെ സന്തോഷസാക്ഷ്യങ്ങളായി വേണ്ട പുരകളും വിഭവങ്ങളും കൽപിച്ച് അനുവദിച്ചു എങ്കിലും, അവിടത്തെ നയനങ്ങൾക്ക് പടത്തലവന്റെയും ഉണ്ണിത്താന്റെയും കണ്ണുകളെക്കാൾ ദർശസൂക്ഷ്മം കൂടിയിരുന്നു. തന്നാൽ അവമാനിതനായ ഘട്ടങ്ങളിലും സുസ്ഥിരഭക്തിയെ ദൃഢധർമ്മനിഷ്ഠയോട് അനുഷ്ഠിച്ച ആ

ഭൃത്യൻ തന്റെ ശ്രേയസ്സഞ്ചരണത്തിനുള്ള അയാളുടെ പ്രവൃത്തികൾക്കിടയിൽ മീനാക്ഷിയോട് സംഘടിച്ചതുനിമിത്തം, ആജീവനാന്തം നിലനിൽക്കുന്നതായ ഒരു മേഘാവരണം ആ യുവാവിന്റെ മനോമണ്ഡലത്തെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്ന് അവിടത്തെ ജീവധർമ്മപ്രബുദ്ധത ദർശനംചെയ്തു. കേശവ പിള്ളയുടെ മനസ്സ് മീനാക്ഷിയുടെ സൗന്ദര്യപ്രഭാവത്താൽ ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു എന്നും, എന്നാൽ, അയാളുടെ സ്വേച്ഛാവർജ്ജനപൗരുഷംകൊണ്ട് അതിനെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നില്ലെന്നും അവിടത്തേക്ക് ബോധ്യമായി. തന്റെ ഭൃത്യന്റെ ദമശക്തിവൈശിഷ്ട്യത്തെ അത്യാശ്ചര്യപൂർവ്വം അഭിനന്ദിച്ചു.

മഹാരാജാവിന്റെ ദർശനവൈശദ്യം വേറൊരുസംഗതിയിലും സ്പഷ്ടീകരിക്കപ്പെട്ടു. മീനാക്ഷിയുടെ പരിണയദിവസത്തിലും കേശവ പിള്ള മഹാരാജസന്നിധാനത്തിൽ തന്റെ ഉദ്യോഗസംബന്ധമായി മുഖംകാണിച്ച് വിടവാങ്ങാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ, മഹാരാജാവ് ഇങ്ങനെ ചോദ്യം ചെയ്തു. ”ഇന്നല്ലേ ചെമ്പകശ്ശേരിയിലെ മുണ്ടുകൊട? നീ ശ്രമക്കാരനായി അവിടെ നിൽക്കേണ്ടതായിരുന്നില്ലേ?”

കേശവ പിള്ള: “വേലുത്തമ്പി അമ്മാവനുണ്ട് ഒരു ലക്ഷംപേർക്ക് ഉത്തരം പറവാൻ. വലിയമ്മാവൻ എപ്പോഴും വലിയ ക്ഷീണത്തിൽ കിടക്കുന്നു. അതു കാണാൻ അടിയന്റെ പഴമനസ്സിന്…”

മഹാരാജാവ് പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി “അത്രയുള്ളോ” എന്ന് ചോദിച്ചുകൊണ്ട്, ഒരു സഹതാപാവേശത്തോടുകൂടി കേശവ പിള്ളയുടെ മുഖത്ത് നോക്കി, രാജസമക്ഷത്തിൽ അനുവദനീയമല്ലാത്ത പ്രതിവീക്ഷണത്തെ അന്നും സ്വാന്തക്ഷോഭംകൊണ്ട് കേശവ പിള്ള അനുഷ്ഠിച്ചുപോയി. സമഗ്രധർമ്മഗാംഭീര്യത്തിന്റെ നിലയനമായുള്ള മഹാരാജാവിന്റെ വദനപ്രതീക്ഷണത്തിൽ കേശവ പിള്ളയുടെ അന്തർബന്ധമായുള്ള പ്രേമസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ചുണ്ടായിരുന്ന സംശയം സ്ഥിരപ്പെട്ടു. കേശവ പിള്ളയുടെ ഈ മനഃസ്ഥിതികൊണ്ടുണ്ടായ ജീവിതഗതിഭേദങ്ങൾ ഭാവികഥാഭാഗങ്ങളാകയാൽ ആ വിഷയങ്ങളിൽ ആക്രമിക്കുന്നത് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ഉചിതമായിരിക്കുന്നതല്ല. അതിനാൽ പ്രസ്തുത കാര്യസംബന്ധമായുള്ള ശേഷം കഥയെമാത്രം വിസ്തരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. കേശവ പിള്ളയുടെ ദൈന്യാവസ്ഥ കണ്ട് ദീനദയാലുവായ മഹാരാജാവ് മുന്നോട്ട് നീങ്ങി, തന്റെ ഭക്തനോട് ഇങ്ങനെ കൽപിച്ചു: “കേശവന് ഏതു് പ്രഭുകുടുംബം ബോധിച്ചുവോ അതിൽനിന്ന് ഒരു കുട്ടിയെ നിശ്ചയിക്കു. ശേഷം നാം ഏറ്റു… എന്നാൽ അതിനുമുമ്പായി ഒരു ക്രിയകൂടി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതുണ്ട്. 38-ൽ ദേവികോട്ട് വീട്ടുവക അന്യച്ഛേദസംഗതി നാം തീർച്ചയാക്കില്ലേ? അന്ന് നമ്മുടെ മുമ്പിൽ വന്ന സങ്കടം കേശവന്റെ കൈയക്ഷരത്തിലാണെന്ന് നമുക്ക് മനസ്സിലായി. ശേഷം ഊഹിച്ചും അന്വേഷിച്ചും അറികയും ചെയ്തു. ഈശ്വരകൃപകൊണ്ട് നിന്റെ അമ്മയും സഹോദരജനങ്ങളും അവിടെ സുഖമായിത്താമസിക്കുന്നു ഇനിപ്പോയി കാണുക. ‘ചെലവിന് വേണ്ട മുതലും കൊണ്ട് ചെല്ലാം’ എന്നൊരു വാതുണ്ട്… ഇല്ലേ? അവിടെ ചെല്ലുമ്പോൾ അതും നിറവേറിയിരിക്കും.”

അധികം താമസം കൂടാതെ കേശവ പിള്ള വലിയകൊട്ടാരം സമ്പ്രതിയായി നിയമിക്കപ്പെട്ടു. ബാല്യത്തിൽ വേർപെട്ട മാതാവിനെ പുനർദർശനംചെയ്‌വാനായി രാജപ്രസാ

ദപൂർണ്ണതയുടെ ലക്ഷ്യങ്ങളായ പരിവാരങ്ങളോടും സാമഗ്രികളോടും ധൂർത്തനായ ഒരു മാതുലനാൽ അപഹരിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന തന്റെ തറവാട്ടുഗൃഹത്തിലേക്ക് പുറപ്പെട്ടു. ഗൃഹപ്രാന്തമടുത്തപ്പോൾ ഏറ്റവും വലഞ്ഞുക്ഷീണിച്ച് നടകൊള്ളുന്ന ഗജവിഗ്രഹരായ ദമ്പതിമാരെക്കണ്ട് കേശവ പിള്ള തരളമനസ്കനായി, ആ ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരെ തന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്ക് ക്ഷണിച്ച് സ്നാനം കഴിപ്പിച്ചും മറ്റും യഥായോഗ്യം സൽക്കരിക്കുന്നതിന് ആജ്ഞകൾ നൽകീട്ട് തന്റെ ഭവനദ്വാരം കടന്ന് അകത്ത് പ്രവേശിച്ചു. ആ ദമ്പതിമാരുടെ ദർശനാനന്തരമായുണ്ടായ ഗൃഹപ്രവേശനം, ആ ദർശനത്തിലുദിച്ച സ്മരണകളും രാജപ്രസാദംകൊണ്ട് ഉടനെ സിദ്ധിച്ച അനുഗ്രഹവും സംയോജിച്ച് സന്ദിഗ്ദ്ധമംഗളമാകുന്നു. തന്റെ നീട്ടെഴുത്തുദ്യോഗത്തിലേക്ക് നിയമിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന കേശവൻകുഞ്ഞ് കേശവ പിള്ളയെ എതിരേൽക്കുന്നു. തന്റെ സ്നേഹിതന്റെ ദർശനത്തിൽ സന്തോഷത്തേക്കാൾ ആശ്ചര്യം മുന്നിട്ട്, കേശവ പിള്ള നിൽക്കുന്നതിനിടയിൽ, കേശവൻകുഞ്ഞ് താൻ വഹിച്ചിരുന്ന ഒരു രാജശാസനത്തെ, കേശവ പിള്ളയുടെ കൈയിൽ കൊടുത്ത്, ആ ഭാവുകത്തിന്റെ ദീർഘാനുഭൂതിയെ ആശംസിക്കുന്നു. കേശവ പിള്ള തന്റെ സ്നേഹിതൻ വഹിച്ചിരുന്ന നീട്ടിനെ അത്യാദരത്തോട്ട് വാങ്ങി, നേത്രങ്ങളിൽ അണച്ച് അഭിവന്ദനംചെയ്തതിന്റെ ശേഷം വായിച്ചുനോക്കിയതിൽ കളപ്രാക്കോട്ടെ വകയായി പണ്ടാരവകയ്ക്കു കണ്ടുകെട്ടപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വസ്തുവകകൾ സകലതും തനിക്ക് നൽകി, തന്നെ പ്രതിജ്ഞാനിർവഹകനാക്കിയ, തിരുവുള്ളപ്രമാണമാണെന്ന് കണ്ട് ആനന്ദാശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായനേത്രങ്ങളോടുകൂടി മഹാരാജകൃപാധോരിണിയെ അനുസ്മരിച്ചുനിന്നു.

കേശവ പിള്ള കുളികഴിഞ്ഞപ്പോൾ “ഊണിന് മൂന്നുപേർക്ക് ഇല ഇടട്ടെ” എന്ന് ആജ്ഞ കൊടുത്ത്, ഗജവിഗ്രഹനായ ഭർത്താവിനെ അറപ്പുരയ്ക്കകത്ത് പ്രവേശിച്ച്, അദ്ദേഹത്തെ തൊഴുതു. ഗജവിഗ്രഹൻ തന്റെ മുമ്പിൽ മഹമ്മദീയസമ്പ്രദായത്തിൽ കേശവും മീശയും വളർത്തി ഒതുക്കി നിൽക്കുന്ന യുവപുരുഷകേസരിയെക്കണ്ട്, വല്ലാതെ സങ്കോചപ്പെട്ടു. കേശവ പിള്ള ഗജവിഗ്രഹനെ രണ്ട് കൈകളാലും പിടിച്ച്, ഭക്ഷണപന്തിയിൽ മധ്യസ്ഥാനത്ത് ബലാൽക്കാരേണ ഇരുത്തി, താനും സ്നേഹിതനും ഓരോ വശത്തായി ഇരുന്നു. അന്നാദിവിഭവങ്ങളും എടുത്തുകൊണ്ട് പരിചരണതിന് പുറപ്പെട്ട ജനനിമാതാവിനേയും രണ്ടാം മാതാവായ ഭഗവതിയമ്മയേയും തടഞ്ഞ്, കേശവ പിള്ള കണ്ണുകൊണ്ട് തന്റെ അന്തർഗതത്തെ ഭഗവതിയമ്മയെ ധരിപ്പിച്ചു. ക്ഷണംകൊണ്ട് ഭഗവതിയമ്മ ഗജവിഗ്രഹിണിയായ അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചിയെ ആ രംഗത്ത് പ്രവേശിപ്പിച്ചു. അന്നത്തെ വിളമ്പുപണി ഏൽക്കുന്നതിന് തന്റെ സമീപവർത്തിയായ അതിഥിയുടെ ഭാര്യയോട്ട് കേശവ പിള്ള അപേക്ഷിച്ചു.

തങ്കച്ചി: “എന്റപ്പീ! പടുവിനെ ചൂൾന്ന എവൾ വെളമ്പിത്തന്നാല് എന്റപ്പീടെ പൗഞ്ചിയും കെട്ടുപോവും.”

കേശവ പിള്ള: “വിളമ്പണം... ഗുണമേ വരൂ. വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം പിന്നീടു പറയാം. നിങ്ങൾ ഈ സമയത്ത്, ഇവിടെ വന്ന് ചേരാൻ സംഗതിയായത് ഈശ്വരനും പ്രസാദിച്ചതുകൊണ്ടാണ്. വിളമ്പിത്തരണം,” കേശവ പിള്ളയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ

ഭഗവതിയമ്മയുടെ ഉപദേശം ബുദ്ധിപൂർവ്വമായി നൽകപ്പെട്ടതെന്ന് തോന്നി. “അന്ന് വെപ്രാളപ്പെട്ടുമ്പം ഈ പവതിക്കൊച്ചച്ചി എൻ്റട്ടുത്തു് പറഞ്ഞു് അപ്പി... അപ്പീടട്ടുത്തു് വന്നാല് എല്ലാം ചൊവ്വാക്കുമെന്ന്. അടുത്തിരിക്കണ ആദ്യത്തിനെ ഒരു പഞ്ചപാവിസ്സാമി ചൂതും ചൂരയും വച്ച് വെളക്കി, രണ്ട് കണ്ണും പൊടിയിട്ട് മയക്കി. കുടിയിരുന്ന വീടും കൊളംകോരിച്ച്, കുടിപാർപ്പും മുട്ടിച്ച്, അപ്പാപനെത്തേടി മുള്ളും പടപ്പും ചൗട്ടി കാലും വെളുത്തു. എൻ്റപ്പീടട്ടുത്തു് വരാൻ വരുമ്പം, വീട്ടി വരുന്നൂന്ന് കേട്ട്, ഞങ്ങളും ഇങ്ങ് വന്നേ. ഇനി എൻ്റെ അപ്പൻതന്നെ ചൊല്ലുവിൻ, സാമി പോയപോക്ക് എങ്ങോട്ട്? ഞങ്ങൾക്ക് വഴിയെന്തര്? അല്ലാണ്ട്; ഇദ്യം... ഇരിക്കക്കുടിയൊള്ളടമൊണ്ട്; വേണ്ടവരും വേണ്ടാത്തോളുമുണ്ട്; അങ്ങ് കേറുമില്ലാ; അവരെ വേണ്ടേ വേണ്ടാന്നുംവച്ചു, ഒരുപിടിയേ പിടിച്ചിരിക്കണാ. അല്ലും പകലും അറുപതുനാഴികയും പ്ലാറ്റീറ്റും, അപ്പടിയേ സാമീ! സാമീന്നു നിക്കണാ... എൻ്റപ്പി, ദൈവമറിയപ്പെറന്ന് പെരുംപെരുമയ്ക്ക് വഴികൊണ്ടിരിക്കണാനല്ലൊ, നല്ലതുളൊന്ന് ചൊല്ലിന്.” ഈ കഥനവും അപേക്ഷയും കേട്ട് തന്റെ ഭാര്യയുടെ നിർബന്ധത്താൽ ആ സ്ഥലത്തേക്ക് പോന്ന തന്റെ ജാള്യത്തെക്കുറിച്ച് കോപിച്ചുകൊണ്ട് കുഞ്ചുതമ്പി കുനിഞ്ഞിരുന്നു. കേശവൻ കുഞ്ഞു് യോഗീശ്വരനാൽ തന്നെപ്പോലെയും, അധികവും പരിഭ്രതനാക്കപ്പെട്ട കുഞ്ചുത്തമ്പിയെക്കണ്ട് സഹതപിച്ചു. കേശവ പിള്ള പിന്നെയും അരത്തമപ്പിള്ളത്തങ്കച്ചി വിളമ്പിക്കൊടുക്കേണ്ട കാര്യത്തിൽ നിർബന്ധമായി ഞെരുക്കിത്തുടങ്ങി. എന്നിട്ട്; തങ്കച്ചി വൈമനസ്യംകാട്ടിയപ്പോൾ ഭഗവതിയമ്മയുടെ രസനാഗ്രച്ഛമ്മട്ടിയെ അവർ പ്രയോഗിച്ചു. “അയ്യേ! ഇതെന്തര് മേമയും കൊണ്ടാട്ടവും? കാര്യം കാണാൻ വന്നവര് കഴുതക്കാലും പിടിക്കേണ്ടയോ? പൊന്നുതമ്പുരാൻപോലും കൊണ്ടാട്ടുണ എൻ്റെ പിള്ളയ്ക്ക് വെളമ്പിയാല്, കൈമുട്ടവ് ഊര്യൂടുമോ? ശയിയഃ! പിന്നെ മതീന്താനും! കൊച്ചോ കുരുന്തോ ആണോ. ഈക്കൊഴഞ്ഞ്യാട്ടം ആടാൻ?” ഈ അപഹാസപ്രലോഭനത്തെ തുടർന്ന്, ബലാൽക്കാരത്തെക്കൂടി ആ പ്രിയംവദ ഉപയോഗിച്ചപ്പോൾ, പ്രഭാവതിയായ തങ്കച്ചി കേശവ പിള്ളയുടെ മുമ്പിൽ നമ്രാസ്യയായി നിലകൊള്ളിക്കപ്പെട്ടു. ഐശ്വരമായുള്ള ഒരു പ്രബോധനത്തിന്റെ പ്രേരണയാൽ ഓദനപാത്രത്തെ വഹിച്ചു എങ്കിലും, കുലീനയായ ആ മഹതി ഭർത്രാജ്ഞ കൂടാതെ പരപുരുഷപരിചരണത്തിന്, വിശേഷിച്ചും അന്യഭവനത്തിൽ വച്ച് സന്നദ്ധയായില്ല. തന്റെ ഗൃഹദാസ്യദശയിലെ സ്വാമിനിയുടെ ഉപാന്തസംസ്ഥിതി കണ്ട്, രക്തപ്ലാവിതമായ മുഖത്തോടുകൂടി കേശവ പിള്ള എഴുന്നേറ്റു. ദൈവഗതികൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന അവസ്ഥാഭേദങ്ങളെക്കുറിച്ച്, ആത്മനാ തത്വവിമർശനങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ട് നമ്രശിരസ്കനായി നിന്ന്, തന്റെ തലമുടിയെ വകന്ന്, മൂർദ്ധാവിൽ ചന്ദ്രക്കലാരൂപമായി വടുകെട്ടീട്ടുള്ള ഒരു തഴമ്പിനെ തങ്കച്ചിയെ കാണിച്ചു. താൻ അന്യനല്ലെന്നും അതിനുമുമ്പും തനിക്ക് വിളമ്പീട്ടുണ്ടെന്നും തങ്കച്ചിയെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാനായി, കേശവ പിള്ളയാൽ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ട ഈ ക്രിയയിൽ, ആ മഹതി ഭ്രൂചക്രഭ്രമണം സംഭവിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള വിപരീതാവസ്ഥയെക്കാളും തന്റെ ദുഷ്കൃത്യത്തിന് പരമാവധിയായുള്ള ദണ്ഡനത്തെ ദർശനം ചെയ്തു. തന്റെ ദുഷ്കൃത്യത്തിനു മതിയായ അന്തസ്താപസഹനമാകുന്ന പ്രായശ്ചിത്തത്താൽ പാപശാന്തി വരുത്തീട്ടുണ്ടെന്നും, തന്നാൽ അവമാനിതനും പരിപീഡിതനും ആയ ബാലന്റെ ദർശനം നൽകി അനുഗ്

ഹിക്കുന്നതിന് അദൃശ്യനായ ദൈവത്തിന്റെ സമക്ഷത്തിൽ തന്റെ ഹൃദയാശ്രുധാരകളെ പ്രവർഷിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അന്നത്തെ സംഘടനം തന്റെ പ്രാർത്ഥനയുടെ ഫലമായിരിക്കാമെന്നും, ചിന്തിച്ച് തങ്കച്ചി ധൈര്യത്തെ അവലംബിച്ചു. ഇതിനിടയിൽ "അന്ന് തന്നതും കൊണ്ടതും നല്ലവാഴ്ചത്തെന്ന്…" എന്ന് കേശവ പിള്ള തങ്കച്ചിയെ ആശ്വസിപ്പിപ്പാൻ തുടങ്ങി. "തന്നതിനും കൊണ്ടതിനും, തന്നടവും കൊണ്ടടവും ഒത്തപോലെ കൊണ്ടു. മകനേ! ഇനി എല്ലാം പൊറുപ്പിൻ" എന്ന് ഗൽഗദത്തോടുകൂടി തങ്കച്ചി ഒരു അപരാധസമ്മതത്തെ വദിച്ചു. അതുകേട്ട്, തമ്പി ചോദ്യം തുടങ്ങി: ആ! അതെന്തരപ്പീ! കൊണ്ടതാര് കൊടുത്തതാര്, പൊറുപ്പാനുള്ള എടവാടെന്തര്? തങ്കച്ചി തന്റെ അപരാധത്തെ സങ്കോചഹീനമായി വിളിച്ച് പറഞ്ഞു… തങ്കച്ചിയുടെ അപരാധവിവരണം കേട്ട് ക്ഷീണചിത്തനും ക്ഷതവീര്യനുമായി ഇരുന്നിരുന്ന തമ്പി പരിപൂർണാനന്ദനായി എഴുന്നേറ്റ് കേശവ പിള്ളയെ ആലിംഗനചെയ്തു. തന്റെ ഭവനനാശത്തേയും, യശഃക്ഷതത്തേയും, തന്നാൽ അഭ്യസ്തനായ ബാലകാര്യസ്ഥൻ മഹാരാജകാര്യസോപാനത്തിൽ 'തല തിരിച്ചിൽ' ഉണ്ടാകുന്ന ഒരു പടിയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് തട്ടിക്കിഴിച്ചു. കഴിഞ്ഞ ദുഃഖങ്ങളെല്ലാം ഒരു സ്വപ്നംപോലെ തോന്നുകയാൽ തമ്പി പൂർവവൽ തന്റെ ഗൃഹത്തിന്റേയും ഭാര്യയുടേയും ഭർത്താവായി, പ്രതാപോഗ്രതയോട് കാര്യവിചാരം തുടങ്ങി. തന്റെ ചെറുസിക്രട്ടറിയെ "ഈശ്വരൻ തിരിച്ചുകൊടുത്തിരിക്കുമ്പോൾ, തമ്പി കുറയ്ക്കുന്നതെന്തിന്? വെറും ചുമ്മായാണോ ഒക്കെ പേപിടിച്ച് പെയ്യുതു? നോവാ നെഞ്ചും കനിയാ മനവും ആളുണ്ടം കൊളം കോരിപ്പെയ്യുതോ കൊടുമ?" (ഭാര്യയ്ക്കു ധർമ്മോപദേശമായി) "ആഞ്ഞാതിയെ ഒളിച്ചാല് ഇതോ വരു?" എന്നിത്യാദി പ്രസംഗങ്ങളോടുകൂടി, തന്റെ രായസക്കാരനെ പിടിച്ചിരുത്തി, ആ മന്ദിരപരിജനാദികളെല്ലാം തനിക്ക് അധീനംതന്നെ എന്ന് ഘോഷിച്ച് കൊണ്ട് മൃഷ്ടമായി ഭക്ഷണം കഴിച്ചു. ഊണ് കഴിഞ്ഞു ഭഗവതിയമ്മയുടെ സമ്മാനമായി താംബൂലദാനപരിചരണംകൂടി ഉണ്ടായപ്പോൾ തമ്പി ചിന്തകൾകൊണ്ട് അമ്പരന്ന് മാറിൽ കൈവച്ച് തടവി. "അക്കൊടുമ്പാവി, കെടുത്ത കെടുവിന എന്തരുതാൻ ചൊല്ലണെ?" എന്ന് കേശവ പിള്ളയെ നോക്കി ഒരു ചോദ്യംചെയ്തു. പ്രത്യുക്തിക്ക് കേശവ പിള്ള വിഷമിക്കുന്നതിനിടയിൽ തമ്പി തന്റെ പരമാർത്ഥങ്ങളുടെ കഥനത്തിന് പീഠികയിട്ടു: "എന്റെ പിള്ളയെ തൊരത്തിയപ്പമേ, അങ്ങ് എല്ലാം അക്കാളടഞ്ഞു നന്മയും തിന്മയും ചൊല്ലിതരാനാളില്ലാണ്ട്, എവ്വഴിയും കെട്ട് കാടുകേറി. ഇനിയെങ്കിലും നേരുവഴി ചൊല്ലിത്തന്ന് ഇവന്റെ കറതീർപ്പിൻ. പൊന്നതമ്പുരാന്റെ അങ്ങൊണ്ടോ നമ്മുടെ തിരുവടികൾ?" കേശവ പിള്ളയ്ക്കു 'തിരുവടികൾ' ഹരിപഞ്ചാനനൻ ആണെന്ന് മനസ്സിലായി. എന്ത് മറുപടി പറയണമെന്ന് ആ യുവാവ് ചിന്തിക്കുന്നതിനിടയിൽ, തമ്പി തന്റെ അനുഭവസംക്ഷേപത്തെ പ്രസ്താവിച്ചു: കളപ്രാക്കോട്ട ഭവനത്തിന്റെ അഭിവൃദ്ധിക്കുവേണ്ടി ഗുരുവായി വരിക്കപ്പെട്ട ഹരിപഞ്ചാനനൻ, ഒരിക്കൽ തമ്പിയെ മരുത്വാന്മലയിലെ ഒരു ഗംഭീരഗുഹയ്ക്കകത്ത് പ്രവേശിപ്പിച്ച്, അവിടെവച്ച് നടത്തപ്പെട്ടിരുന്ന ഹോമത്തിനിടയിൽ തമ്പിയെക്കൊണ്ട് രക്തസാക്ഷ്യസഹിതം സത്യംചെയ്യിച്ച്, ആ ദിവ്യപുരുഷന്റെ തത്വത്തെ ധരിപ്പിച്ചു. ആ യോഗിവേഷധരൻ, ശരീരത്തോടുകൂടി സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തനായ വേണാട്ടെ ഒരു കുലശേഖരപ്പെരുമാൾ തിരുവടികളാണെന്നും, സ്വവംശ

ജാതനായ രാമവർമ്മമഹാരാജാവിന് ഹൈദരിൽനിന്ന് നേരിടാവുന്ന പീഡയെ പരിഹരിപ്പാൻ ഭ്രപ്രവിഷ്ടനായിരിക്കുന്നതാണെന്നും ചില പരലോകഗുഹ്യങ്ങളേയും തമ്പിയെ ധരിപ്പിച്ചു. തമ്പിക്ക് പൂർണ്ണബോധ്യയമുണ്ടാകുവാൻവേണ്ടി, പെരുമാൾ തിരുവടി ഭ്രവാസകാലത്ത് വഹിച്ചിരുന്ന കായത്തേയും സ്വർഗ്ഗപ്രാപ്തിയിൽ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന ശരീരത്തേയും ഒരേസമയത്ത് ദ്വന്ദ്വമായും പരിസ്ഫുടമായും കാട്ടിക്കൊടുത്തു. ഇരണിയൽകൊട്ടാരത്തിൽ ഒരു മഹാരാജാവ് ഉടവാൾവച്ച് സ്വർഗ്ഗപ്രവിഷ്ടനായിട്ടുണ്ടെന്ന് നടപ്പുള്ള ഐതിഹ്യത്തെ ആസ്പദമാക്കി, തമ്പി ഹരിപഞ്ചാനനെ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു. താൻ അറിഞ്ഞ രഹസ്യത്തെ സ്വപത്നിയിൽനിന്നുപോലും ഗോപനംചെയ്തും, രാജകുടുംബത്തെയും രാജ്യത്തിന്റെ ക്ഷേമത്തെയും കാംക്ഷിച്ചും, തമ്പി ഹരിപഞ്ചാനനന്റെ അപേക്ഷകളേയും ആജ്ഞകളേയും നിസ്സംശയമായും അനർഗ്ഗളഭക്തിയോടും നിർവഹിച്ചു. തമ്പിയുടെ ഈ ഘടഗ്രസ്തമായ രാജഭക്തിക്ക് കിട്ടിയ ശിക്ഷയ്ക്കുശേഷം മരുത്വാന്മലയിലും പല ദേശങ്ങളിലും ഹരിപഞ്ചാനനനെ അന്വേഷിച്ചിട്ടും കണ്ടു് കിട്ടിയില്ല.

അഞ്ചാറുദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പരമാർത്ഥമായുള്ള രാജമന്ദിരപ്രവേശനത്തിനും കളപ്രാക്കോട്ടത്തമ്പിക്ക് ഭാഗ്യമുണ്ടായി. തലവർകളും മുതലായ ഭവനക്കാർ കൂട്ടമിട്ടു് തിരുവനന്തപുരത്തെത്തി. തമ്പിയുടെ ശുദ്ധഗതിക്കഥയെക്കേട്ട് മഹാരാജാവ് അസ്തഗൗരവനായി. ബുദ്ധിശൂന്യനെങ്കിലും ഭക്തിപൂർണ്ണനെന്നുള്ള അഭിമാനവും ബുദ്ധിപൂർണ്ണനായ ഭൃത്യന്റെ മന്ത്രോപദേശപ്രാർത്ഥനകളും ചേർന്നപ്പോൾ, മഹാരാജാവിന് തമ്പിയുടെ സന്ദർശനമാകുന്ന പരമവൈഷമ്യത്തെ സഹിപ്പാൻ വേണ്ട പ്രഗത്ഭതയെ നല്കി.

മഹാരാജാവ്: (ഗൗരവഭാവത്തിൽ) "സ്വർഗം ചേർന്ന ഭാഗ്യവാന്മാരെകണ്ട കഥ പുറത്ത് പറയരുത്. വലിയ രഹസ്യമാണത്. പുറത്ത് പറഞ്ഞാൽ അനർത്ഥങ്ങൾ പലതുമുണ്ട്. തമ്പിയുടെ കാര്യം വേണ്ടപോലെ നാം ഏറ്റു ... എല്ലാം ശരിയാകും." ഇങ്ങിനേയും മറ്റും അരുളിച്ചെയ്തു, കുഞ്ചുത്തമ്പിയുടെ അഭിലാഷനേത്രങ്ങൾക്ക് ഐന്ദ്രപദമായുള്ള 'കണക്ക് തമ്പി ചെമ്പകരാമൻ' എന്നുള്ള സ്ഥാനങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തെ അവകാശിയാക്കി, ആ സായുജ്യസാലോകസാമീപ്യദാനങ്ങൾക്കുള്ള നീട്ടിനെ തൃക്കൈകൊണ്ടുതന്നെ, വൈഷ്ണവപ്രഭാപ്രസൃതവും, കോമളാനന്ദപരിപൂർണ്ണവും ആയുള്ള വദനത്തോടുകൂടി മഹാരാജാവ് നൽകി. തമ്പിയേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നിയേയും തുല്യസ്ഥാനികരാക്കി. തമ്പി അമൃതപ്രളയവർഷംകൊണ്ട് അഭിഷിക്തനായതുപോലെ, അകവും പുറവും കുളിർത്ത് ഹ്രസ്വഗാത്രനായി, സങ്കുചിതസർവ്വാംഗനായി താടിവെട്ടികിടുങ്ങുന്ന നാവുകൊണ്ടു് തന്റെ ചാരിതാർത്ഥ്യത്തെ പുലമ്പി: "പൊന്നുതിരുമേനി ... നൂറ്റിരുപതും പിന്നേം ചെന്ന്... പേരും പെരുമയും ചേർന്ന്... നാട്ടാർക്ക്... തായും തകപ്പനുമായി... ശെൽവവും നിറശെൽവവും പെരുകി... എൺതിശയും തുലങ്ക ... ആണ്ടരുള ... മുമ്മൂർത്തിയും ഒരുമകൊണ്ട ... മൂവുലകുടയ ... താണ് മലയപ്പെരുമാൾ അനുഗ്രഹിക്ക ... അടിയൻ! അടിയൻ!"

Please write to info@sayahna.org to report bugs/problem, feature requests and to get involved.
Sayahna Foundation • JWRA 34, Jagathy • Trivandrum 695014 • INDIA